

หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเป้ : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัย
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506)

ปริญญานิพนธ์
ของ
มิตรชัย กุลแสงเจริญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548

หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเป๋า : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัย
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506)

ปริญาณิพนธ์
ของ
มิตรชัย กุลแสงเจริญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548

หนังสือพิมพ์ซึ่งเลียนเยอะเป่า : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัย
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506)

บทคัดย่อ
ของ
มิตรชัย กุลแสงเจริญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548

มิตรชัย กุลแสงเจริญ. (2548). หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้ : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506). ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรเดียน นาราสัจจ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริรักษ์, รองศาสตราจารย์ ชิน ไทยภิรมย์สามัคคี.

ปรินูญานิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาสภาพสังคมไทยในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยวิเคราะห์ข่าวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้ และหนังสือพิมพ์ในเครือ ระหว่าง พ.ศ. 2501 – พ.ศ. 2506 จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว ซึ่งสนับสนุนแนวทางเสรีประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลจีนก็ก่อกำเนิด ได้สะท้อนภาพสังคมไทยในสมัยนี้ว่า รัฐบาลใช้ความเข้มงวดในการปกครอง และพัฒนาประเทศทุกด้าน ทั้งการจัดระเบียบสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาเมืองหลวง การพัฒนาเหล่านี้มุ่งเน้นความเจริญของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะต่อชาวจีนในประเทศไทยที่ต้องปรับวิถีชีวิตของตน ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในขณะนั้น

อนึ่ง หนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังให้ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและปัญหาของชาวจีน โดยเฉพาะที่พำนักอยู่ในเขตเมืองหลวงและปริมณฑลในช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด และแก้ปัญหาของสังคมไทยในขณะนั้น

นอกจากการศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้ ไม่เพียงเป็นสื่อกลางของชุมชนชาวจีนในประเทศไทย หรือมุ่งสะท้อนข้อเท็จจริงและนโยบายของรัฐบาลให้แก่ชาวจีน หากยังต้องการช่วยรักษาผลประโยชน์ของชาวจีนในประเทศไทยให้ชาวจีนปฏิบัติตามนโยบายของรัฐเพื่อความปลอดภัยของชาวจีนเอง และเพื่อประสานความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับชาวจีนในประเทศไทยอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อนำให้ชาวจีนทั้งหลายสามารถดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้อย่างผาสุกและปลอดภัย

SING SIAN YIT PAO NEWSPAPER : THE REFLECTION OF THAI SOCIETY DURING
FIELD MARSHAL SRISDI DHANARAJATA GOVERNMENT 1958 - 1963

AN ABSTRACT
BY
MITCHAI KULSANGCHAROEN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in History
at Srinakharinwirot University
October 2005

Mitchai Kulsangcharoen. (2005). *Sing Sian Yit Pao Newspaper : The Reflection of Thai Society during Field Marshal Srisdi Dhanarajata Government 1958 – 1963*.

Master thesis, M.A. (History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Dr. Wongduen Narasuj, Asst. Prof. Chompunut Nakirak, Assoc. Prof. Chin Thaiphironsamakkhee.

This thesis studies Thai society during Field Marshal Srisdi Dhanarajata's period by analyzing news published in Sing Sian Yit Pao Newspaper and its affiliated newspaper during 1958 – 1963 A.D. It is found that these newspapers which support a liberal view similar to that of the American left or democratic perspective and Kok Min Tang's government showed the picture of Thai society under the government's strict policy and development of the country in all aspects, including maintaining social order, economic development, development of quality of life, and development of the capital. These developments aimed at the country's prosperity and people's quality of life, and they had impacts on people in general, especially Chinese people in Thailand who had to change their ways of life to comply with the society at that time.

Furthermore, this newspaper gave interesting information about the way of life and problems of the Chinese people, particularly those who lived in the capital areas during the time of the government's strict policies towards communism and social problems.

In addition to the above, not only was Sing Sian Yit Pao Newspaper the medium of the Chinese community in Thailand, it also reflected facts and the government's policy towards Chinese people. It helped Chinese people follow the government's policy for their own benefits and security and also created understanding between the government and Chinese people in Thailand.

หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเป่า : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัย
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – 2506)

ปริญาพนธ์
ของ
มิตรชัย กุลแสงเจริญ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเป๋ : ภาพสะท้อนสังคมไทยในสมัย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 — 2506)

ของ

นายมิตรชัย กุลแสงเจริญ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

วันที่.....เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2548

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงเดือน นาราสัจจ์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาครีรักษ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ชิน ไทยภิรมย์สามัคคี)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลัปปึง คงชนะ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วังเดือน นาราวัจจ์ ประธาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ และ รองศาสตราจารย์ ชิน ไทยภิรมย์สามัคคี (鍾陳達 副教授) กรรมการที่คอยตรวจแก้สำนวน และแนะนำข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยด้วยจิตวิญญานแห่งความเป็นครูอย่างแท้จริง จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลัปลี กงชนะ และ รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่ง รวมทั้งยังยินดีตรวจแก้ไขรายละเอียดในขั้นสุดท้าย จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง อาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้น รวมถึง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เชาวลี จงประเสริฐ รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้และคอยห่วงใยถามไถ่ ตลอดจนให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดระยะเวลาศึกษา จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ภูวดล ทรงประเสริฐ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เมื่อครั้งที่อาจารย์ทั้ง 2 ท่านมารับฟังรายงานความคืบหน้าของการทำปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบรำลึกถึงพระคุณของคุณครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัยดังนี้

คุณครูสุนันท์ ลิ้มสุวรรณเกษร คุณครูภาษาไทยท่านแรก คุณครูชื่อเอง แซ่เอี้ยะ (蟻思瑩老師) คุณครูภาษาจีนท่านแรก คุณครูยุวดี กมลนรรณ (曾慶紅老師) และ คุณครูกิ่งฟ้า แซ่หมู่ (巫錦華老師) คุณครูภาษาจีนที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัยอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงคุณครูทุกท่านแห่งโรงเรียนโรงเรียนโกศลวิทยา (普智學校) โรงเรียนแห่งแรกของผู้วิจัย

คุณครูอมรา สาตรรัมย์ คุณครูภาษาอังกฤษท่านแรก รวมถึงคุณครูทุกท่านแห่งโรงเรียนชาญสิรินธรณ์

คุณครูทุกท่านแห่งโรงเรียนปานะพันธุ์วิทยา ในพระบรมราชูปถัมภ์

อาจารย์ทุกท่านแห่งสถาบันเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ โดยเฉพาะอาจารย์เขมิกา (สายพิน) เรืองศิริ อาจารย์ผู้สอนวิชาพิมพ์ดีดภาษาไทย - อังกฤษ และอาจารย์ชูใจ เอี้ยวอักษร อาจารย์ผู้สอนวิชาการจัดเอกสาร ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพิมพ์และ

จัดเรียงบรรณานุกรมได้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของทางมหาวิทยาลัยฯ รวมถึงอาจารย์ บุญพิมพ์ สุราทร อาจารย์ภาษาญี่ปุ่นท่านแรก อาจารย์มิเอโกะ ทาชิโร (田代 美栄子先生) และอาจารย์ชาวญี่ปุ่นทุกท่านที่วางรากฐานภาษาญี่ปุ่นให้แก่ผู้วิจัย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยขั้นนี้ได้เป็นอย่างดี

คณาจารย์โรงเรียน 文化外国語専門学校ประเทศญี่ปุ่น

คณาจารย์วิชาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ขอขอบคุณอาจารย์ฮัน ซองเคียง (한선경) อาจารย์สอนภาษาเกาหลีแก่ผู้วิจัย ที่เป็นธุระจัดการเรื่องใบสมัคร จนทำให้ผู้วิจัยได้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องวารสารและหนังสือพิมพ์ สำนักหอสมุดแห่งชาติทุกท่าน โดยเฉพาะคุณสุธี เตชะวิริยะทวีสิน ที่ให้ผู้วิจัยค้นคว้าและมอบข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ภาษาจีนอันเป็นประโยชน์ด้วยความยินดี เจ้าหน้าที่สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติทุกท่าน คุณสุรัชย์ มหาติลกรัตน์ ผู้ช่วยผู้จัดการและรักษาการหัวหน้าหน่วยแพทย์สงเคราะห์ชุมชน และเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งทุกท่าน ที่อนุญาตให้ค้นคว้าและให้สัมภาษณ์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมถึงเจ้าหน้าที่ของบริษัทซิงเป่า (ซิงเสียนเยอะเป่า) ทุกท่าน

ขอขอบคุณและรำลึกถึงพระคุณของผู้วิจัยงานต่าง ๆ ทุกท่าน ซึ่งได้สร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่า ที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้รับทุนโครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ (UDC) จึงใคร่ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะ คุณกาญจนา ตั้งมณีนิมิตร และ คุณสุธินันท์ อึ้งขจรศักดิ์ มิตรผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา รุ่นพี่ รุ่นน้องทุกระดับที่คอยสอบถามความคืบหน้า และให้กำลังใจมาโดยตลอด รวมถึงมิตรร่วมรุ่นทุกท่าน คุณจารุณี คงกุล คุณอังคณา ใหญ่ยง คุณนาตองนงค์ ภูวงษ์ คุณทัศนีย์พร วิศาลสุวรรณกร คุณชฎาพร จินชานา คุณวิมลวรรณ บุญจันทร์ คุณนาวิ ชันศิริ ผู้ซึ่งคอยให้กำลังใจซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

ขอขอบคุณบุคคลในสกุล “กุลแสงเจริญ” ทุกท่านที่คอยให้ความห่วงใยและกำลังใจต่อผู้วิจัยตลอดมา โดยเฉพาะ คุณพิมล กุลแสงเจริญ พี่สาวที่ดูแลเรื่องต่าง ๆ ของผู้วิจัยมาตั้งแต่เด็ก กราบขอบพระคุณ คุณแม่ศรี กุลแสงเจริญ ที่สนับสนุนผู้วิจัยในด้านการศึกษามาตลอดและให้สัมภาษณ์เรื่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ และสุดท้าย ขอกราบรำลึกถึง คุณพ่อกิมฮั้ว แซ่เฮ้ง ที่ส่งให้ผู้วิจัยศึกษาภาษาจีนตั้งแต่วัยประถม อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ และปลุกฝังให้รำลึกเสมอว่า ผู้วิจัยต้องมีความเป็นจีนและไทยในเวลาเดียวกัน

มิตรชัย กุลแสงเจริญ

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทนำ.....	ก
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ฉ
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	ช
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	ช
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	ช
	วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	ช
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	ช
	ข้อตกลงเบื้องต้น.....	ช
	แหล่งศึกษาค้นคว้า	ฉ
1	ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย.....	1
	ภูมิหลังของชาวจีนในประเทศไทย	1
	สมัยสุโขทัย	2
	สมัยอยุธยา	3
	สมัยธนบุรี.....	5
	สมัยรัตนโกสินทร์.....	7
	กลุ่มชาวจีนในประเทศไทย.....	11
2	ประวัติและความเป็นมาหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย	13
	ภูมิหลังการกำเนิดหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย	13
	พัฒนาการและการแบ่งช่วงของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย.....	15
	ช่วงก่อกำเนิด พ.ศ. 2446 - 2454.....	16
	ช่วงเจริญเติบโต พ.ศ. 2455 - 2468	19
	ช่วงพัฒนาการทางรูปแบบและการขยายตัว พ.ศ. 2469 - 2480	21
	ช่วงล้มเหลวและพ่ายแพ้ภายใต้นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481 - 2487.....	27
	ช่วงฟื้นฟูและพัฒนารอบใหม่ภายใต้ความผันแปรของการเมืองไทย พ.ศ. 2488 - 2501.....	29
	ช่วงสมัยของการคุมกำเนิดและหยุดกิจการ พ.ศ. 2502 - 2513.....	32

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	ช่วงกลับคืนสู่การแข่งขัน พ.ศ. 2513 - ปัจจุบัน.....	33
	บทบาทของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนต่อชุมชนชาวจีนในประเทศไทย.....	35
3	ภาพสะท้อนด้านการเมืองการปกครองและการจัดระเบียบสังคม.....	38
	ด้านการเมืองการปกครอง	38
	การปราบปรามคอมมิวนิสต์	38
	การจับกุมผู้มีพฤติกรรมฝักใฝ่คอมมิวนิสต์.....	38
	การควบคุมสิ่งพิมพ์และโรงเรียนสอนภาษาจีน	40
	การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์แก่ประชาชน.....	43
	ด้านการจัดระเบียบสังคม	45
	การปราบปรามฝิ่น.....	45
	นโยบายการปราบปรามฝิ่น..	45
	วิธีการปราบปรามฝิ่น.....	47
	นโยบายการบำบัดรักษาผู้ติดยา.....	48
	การปราบปรามเฮโรอีน	51
	นโยบายปราบปรามเฮโรอีน	51
	การป้องกันการเสพติดเฮโรอีน	54
	การแก้ปัญหาคีฏภัย.....	55
	มาตรการปราบปรามปัญหาคีฏภัย.....	56
	มาตรการป้องกันคีฏภัย.....	58
	การออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารและ	
	การจัดหาอุปกรณ์ดับเพลิง	58
	การให้ความรู้เรื่องการป้องกันคีฏภัยแก่ประชาชน.....	61
	การกวาดล้างอันธพาล	62
	การจับกุมอันธพาลและผู้นั่งร้านกาแฟ	63
	การอบรมและฝึกอาชีพสำหรับอันธพาล.....	64
	การแก้ไขปัญหาหญิงขายบริการ	65
	การกวาดล้างโสเภณี.....	66
	การประกาศใช้พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503.....	67

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
3 (ต่อ)	การควบคุมสถานบันเทิง	68
	การสงเคราะห์โสเภณี.....	70
	การกวตั้นให้ประชาชนปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย	70
	การกวตั้นประชาชนให้แต่งกายเรียบร้อย.....	70
	การกวตั้นวัยรุ่นให้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ.....	71
	ปัญหาการแต่งกายและการเที่ยวกลางคืนของวัยรุ่น	72
	การแก้ไขปัญหายาของวัยรุ่น.....	73
4	ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ	77
	ด้านการพาณิชย์.....	77
	การควบคุมราคาและการกำหนดราคาขายสินค้าบางประเภท	77
	การเปิดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก.....	79
	มาตรการของรัฐในการควบคุมราคาสินค้า	80
	การกำหนดให้ติดป้ายแสดงราคาสินค้า.....	81
	มาตรการอื่น ๆ	82
	ด้านการพัฒนากิจการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม.....	83
	การตั้งหน่วยงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	84
	การตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.....	85
	การตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุน	86
	การตั้งนิคมอุตสาหกรรม	89
	การช่วยเหลืออุตสาหกรรมภายในประเทศ	90
	สินค้าเกษตรประเภทข้าวเพื่อการส่งออก	91
	สินค้าส่งออกประเภทอื่น ๆ.....	93
	ด้านการเงินการคลังของประเทศ	97
	การออกพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505.....	98
	การตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งประเทศไทย	100
	ฐานะการเงินการคลังและการเพิ่มรายได้ของรัฐบาล	102
	การกู้เงินเพื่อการลงทุนด้านสาธารณูปโภค	102
	การนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย	103
	ปัญหาการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีของพ่อค้าชาวจีน.....	103

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
4 (ต่อ)	มาตรการควบคุมการชำระภาษีให้ถูกต้องครบถ้วน.....	104
	การเสนอวิธีโทษกรรมผู้หลีกเลี่ยงการชำระภาษี.....	105
	การใช้อุปกรณ์เพื่อควบคุมการชำระภาษี.....	105
5	ภาพสะท้อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร.....	107
	ด้านการศึกษา	107
	การศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา.....	108
	การตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ และการประกาศใช้	
	แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503).....	108
	ข้อแตกต่างระหว่างแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503) กับ	
	แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2494)	108
	ผลกระทบจากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503)	109
	แผนการขยายการศึกษาภาคบังคับ	112
	วิธีการดำเนินการ	112
	ผลจากการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503)	114
	การส่งเสริมด้านอาชีวศึกษา.....	116
	การเน้นการอบรมด้านจริยธรรมแก่นักเรียน.....	117
	การส่งเสริมพัฒนาทางการศึกษา	118
	การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา.....	118
	การตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.....	118
	การตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น.....	119
	การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนกลาง.....	120
	การให้การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่	120
	การให้การศึกษาภาษาไทยสำหรับชาวจีน.....	121
	การศึกษาทางไกล	121
	การส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาความรู้นอกสถานศึกษา.....	122
	ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	123
	การควบคุมหอพักเอกชน.....	123
	การควบคุมโรงเรียนสอนลีลาศ.....	123
	เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชน.....	124

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ) ด้านการสาธารณสุข.....	125
การป้องกันแก้ไขปัญหาโรคระบาด	125
การระบาดของอหิวาตกโรค.....	126
การฉีดยาป้องกัน.....	126
การควบคุมสุขลักษณะของร้านอาหารและตลาดสด.....	126
โรคระบาดอื่น ๆ.....	129
การส่งเสริมและคุ้มครองสุขภาพของประชาชน	130
การออกกฎหมายควบคุมคุณภาพอาหาร	130
การควบคุมผลิตภัณฑ์เคมีในชีวิตประจำวัน.....	131
การรณรงค์ให้ประชาชนเลิกดื่มสุรา.....	132
การสร้างสถานพยาบาลสำหรับโรคบางประเภท	133
โรงพยาบาลโรคเรื้อน	133
โรงพยาบาลรักษาผู้ป่วยทางสมองและทางจิต	134
การออกกฎหมายควบคุมการจำหน่ายยา.....	135
การประกาศควบคุมยาอันตราย.....	136
การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐาน.....	138
การสร้างทางหลวง	138
การพัฒนากิจการรถไฟ	143
การพัฒนาการขนส่งทางน้ำ.....	143
ท่าเรือแหลมฉบัง.....	143
การรื้อฟื้นโครงการชุดคอคอดกระ.....	144
การพัฒนาการคมนาคมทางอากาศ.....	146
โครงการสร้างสนามบินหนองงูเห่า.....	146
โครงการพัฒนาสนามบินในภูมิภาค	148
การพัฒนาด้านไฟฟ้า.....	149
การพัฒนาด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม.....	150
การพัฒนาระบบชลประทาน	151
การสร้างเขื่อน.....	152
เขื่อนสำคัญในภาคเหนือ.....	152

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
5 (ต่อ)	เขื่อนสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	153
6	ภาพสะท้อนการพัฒนาเมืองหลวง.....	155
	การวางแผนพัฒนาเมืองหลวงโดยการกำหนดผังเมือง.....	155
	การเสนอวางผังเมืองและจำกัดประชากร	156
	การปรับปรุงระบบการจราจรและการขนส่ง	157
	การพัฒนากระบวนบริหารอุปโภค	157
	การพัฒนาด้านการสันทนาการและวัฒนธรรม	157
	วิธีการดำเนินการของรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าหมาย	158
	ระยะเวลาดำเนินการและงบประมาณ.....	158
	การพัฒนาเมืองหลวงให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	159
	การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง	159
	การพิจารณากำหนดพื้นที่ตามประเภทการใช้งาน	
	และการควบคุมการก่อสร้างอาคาร	163
	แผนการสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทต่าง ๆ ในเขตเมืองหลวง.....	164
	การสร้างที่อยู่อาศัยในรูปอาคารชุด.....	164
	การสร้างสนามกีฬา	167
	การสร้างฌาปนสถาน.....	167
	ปัญหาผู้ค้าเร่	168
	การพัฒนาปรับปรุงด้านการคมนาคม.....	169
	การเลิกรถจักรยาน 3 ล้อถีบ และการใช้รถ 3 ล้อเครื่องยนต์	170
	มาตรการรองรับการเลิกรถจักรยาน 3 ล้อ	171
	การใช้รถ 3 ล้อเครื่องยนต์รถ 3 ล้อถีบและการกำหนดจำนวนรถ	172
	การจัดระเบียบรถแท็กซี่.....	173
	การกำหนดให้รถแท็กซี่ติดมิเตอร์	173
	การจำกัดจำนวนรถแท็กซี่.....	174
	การกวาดขันให้ผู้ขับรถแท็กซี่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ	175
	การวางมาตรการคุมครองความปลอดภัยแก่ผู้ขับรถและผู้โดยสาร	176
	การเลิกกรรราง.....	177
	การปรับปรุงรถโดยสารประจำทาง (รถเมล์)	178

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
6 (ต่อ)	ปัญหาารถเมล์ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน 179 การตั้งบริษัทมหานครขนส่ง จำกัด 180 การปรับปรุงกิจการรถไฟ 181 โครงการย้ายสถานีรถไฟกรุงเทพ (สถานีรถไฟหัวลำโพง) 182 การปรับปรุงรถไฟให้ใช้พลังงานไฟฟ้า..... 182 การปรับปรุงระบบการจราจรในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี 183 การบูรณะถนนและการตัดถนนสายใหม่ 183 แนวทางแก้ปัญหาการติด..... 186 โครงการสร้างสะพานเชื่อมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี 189 การปรับปรุงระบบสัญญาณไฟจราจร..... 190 การกวาดขึ้นให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎจราจร 190 การติดมิเตอร์เก็บเงินค่าจอดรถและโครงการสร้างอาคารจอดรถ..... 192 การพัฒนาสาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และไปรษณีย์..... 193 ไฟฟ้า..... 193 การแก้ไขปัญหาคาดแคลนพลังงานไฟฟ้า 194 การให้ความรู้เรื่องไฟฟ้าแก่ประชาชน..... 195 อัตราค่าไฟฟ้า..... 196 ประปา..... 197 การขยายการให้บริการประปา..... 197 การวางระบบกำจัดน้ำเสีย 199 โทรศัพท์และไปรษณีย์..... 200	
7	สภาพสังคมชาวจีน..... 204 ปัญหาใบต่างด้าวของคนจีนต่างด้าว 204 ชาวจีนกับกฎหมายใบต่างด้าว 205 ปัญหาเกี่ยวกับใบต่างด้าวของชาวจีน 206 การแก้ไขปัญหารื่องใบต่างด้าว 209 การขอผ่อนผันชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว 209 การขอผ่อนผันการค้างชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว 209	

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
7 (ต่อ)	องค์กรชาวจีนกับการช่วยเหลือชาวจีน เรื่องการต่อทะเบียน	
	ใบต่างด้าว.....	211
	การปรับเปลี่ยนรูปแบบใบต่างด้าว	214
	การถือสัญชาติไทยของชาวจีนต่างด้าว.....	215
	พระราชบัญญัติสัญชาติ สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	215
	พระราชบัญญัติสัญชาติ สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	216
	การแปลงสัญชาติเป็นคนไทยของชาวจีนต่างด้าว.....	217
	การปรับปรุงกฎหมายสัญชาติ	218
	การห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์	220
	นโยบายและมาตรการดำเนินการเพื่อการห้ามจำหน่ายสินค้าจาก	
	ประเทศจีนคอมมิวนิสต์	220
	ผลกระทบจากมาตรการห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์	
	ที่มีต่อชาวจีน	221
	ผลกระทบต่อพ่อค้า.....	221
	ผลกระทบต่อผู้บริโภค.....	222
	การเรียกร้องขอให้รัฐบาลผ่อนผัน.....	222
	บทบาทขององค์กรและสมาคมชาวจีนที่สำคัญ ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506	226
	ความเป็นมาของสมาคมต่าง ๆ.....	227
	สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย	227
	มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง	228
	โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ (เทียนฮั่วอู่ยี่)	229
	บทบาทขององค์กรทั้ง 3 แห่งที่มีต่อสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2501 - 2506	230
	บทบาททางด้านสังคมสงเคราะห์.....	230
	งานช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย	230
	งานฌาปนกิจศพไม่มีญาติ.....	232
	กิจกรรมทางด้านศาสนาและการกุศลอื่น ๆ	234
	บทบาทสมาคมพาณิชย์จีนในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์	
	ระหว่างประเทศไทย - ไต้หวัน.....	235
	การแสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์.....	237
	ชาวจีนกับการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์	238

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
7 (ต่อ) บทบาทนายสัท มหาคุณ ในการประสานประโยชน์ให้กับชาวจีน.....	239
สภาพชีวิตประจำวันของชาวจีน	241
การศึกษาภาษาจีนในโรงเรียน	242
การสันตนาการของชาวจีน	243
วิทย์	243
โทรทัศน์.....	244
จี๊วและภาพยนตร์.....	244
 8 บทสรุป.....	 247
 บรรณานุกรม	 252
ภาคผนวก ก	277
ข	283
ค.....	287
ง.....	289
จ	292
ประวัติย่อผู้วิจัย	297

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แสดงผู้ทำให้เกิดเหตุเพลิงไหม้ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี แยกตามสัญชาติ	57
2	แสดงสถิติจำนวนอัคคีภัยที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506 ในจังหวัด พระนครและธนบุรี	59
3	แสดงจำนวนครั้งที่เกิดเพลิงไหม้ อนุমানจากสถิติการให้ความช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ผู้ประสบอัคคีภัยของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506	62
4	แสดงจำนวนอันธพาลที่ถูกจับกุม ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506.....	64
5	แสดงจำนวนโรงหญิงนครโสเภณีและหญิงโสเภณีที่จดทะเบียนไว้ต่อ กองทะเบียนกรมตำรวจ 5 ท้องที่.....	66
6	แสดงหญิงโสเภณีที่ถูกจับกุมระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506 ก่อนการใช้ พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503	68
7	แสดงหญิงโสเภณีที่ถูกจับกุมระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506 หลังการใช้ พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503.....	68
8	แสดงรายละเอียดผู้ขอรับการส่งเสริมการลงทุน ระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2505	88
9	แสดงปริมาณสินค้าเกษตรที่ผลิต	92
10	แสดงปริมาณส่งออกข้าวและมูลค่า	92
11	แสดงปริมาณไข่ไก่และไข่เป็ดที่ส่งออกระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2503 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504	94
12	แสดงจำนวนไม้สักและมูลค่าที่ส่งออก	95
13	แสดงมูลค่าธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่ออกใช้	100
14	แสดงรายรับและรายจ่ายงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2501 - 2506	102
15	แสดงจำนวนโรงเรียนรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2506	115
16	แสดงจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2506	115
17	แสดงจำนวนครูในโรงเรียนรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2506	115
18	แสดงจำนวนรวมของโรงเรียน นักเรียน ครู ทั้งโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506	116
19	แสดงจำนวนเครื่องโทรศัพท์ในภูมิภาค ระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2506	151
20	แสดงจำนวนประชากรในเทศบาลนครกรุงเทพและนครธนบุรี	155

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

21	แสดงสถิติจำนวนอุบัติเหตุทางรถยนต์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2501 - 2506	190
22	แสดงสถิติจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2501 - 2506	190
23	แสดงจำนวนมาตรวัดกระแสไฟฟ้า ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี	196
24	แสดงจำนวนมาตรวัดน้ำ ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี	199
25	แสดงจำนวนผู้ขอติดตั้งโทรศัพท์และจำนวนผู้ที่ได้รับการติดตั้ง ระหว่างวันที่ 16 - 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2503	201
26	แสดงจำนวนเครื่องโทรศัพท์ในเขตจังหวัดพระนคร และธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2506	202
27	แสดงจำนวนคนจีนต่างด้าวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2506	206
28	แสดงจำนวนคนจีนต่างด้าวที่แปลงสัญชาติเป็นไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2505	218

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แผนภูมิเปรียบเทียบแผนการศึกษา พ.ศ. 2494 และ แผนการศึกษา พ.ศ. 2503	110

บทนำ

จากคำกล่าวของ ดร. นีออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ที่อ้างใน วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ที่ว่า

หนังสือพิมพ์เก่าช่วยในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ในทางหนึ่ง ในแง่ที่ช่วยให้มองเห็นบรรยากาศของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ในระยะนั้นได้ กล่าวคือ การรายงานข่าวประจำวันในหนังสือพิมพ์ ทำให้เข้าใจสภาพเหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวของเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ส่วนข้อเท็จจริงจะเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหนนั้น จะต้องอาศัยเอกสารอย่างอื่นประกอบการพิจารณาด้วย¹

ดังนั้น หนังสือพิมพ์ภาษาจีนก็เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนภาพสังคมไทยด้านต่าง ๆ จากมุมมองของชาวจีนในแต่ละช่วงเวลาได้

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนฉบับแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยคือ หนังสือพิมพ์ฮั่นจิงเยอะเป้า เมื่อ พ.ศ. 2446² หลังจากนั้นมีการออกหนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนเพิ่มอีกหลายฉบับ แต่ปัจจุบันหนังสือพิมพ์รายวันภาษาจีนมีเพียง 6 ฉบับ^{*} ในจำนวนนี้หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า ซึ่งเริ่มวางจำหน่ายเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2493 มีความเก่าแก่ที่สุด³ และยืนหยัดมาจนถึงปัจจุบัน ได้รับการยกย่องว่า “เป็นแหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ของไทย”⁴ ลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้คือ มีแนวทางการนำเสนอข่าวที่ไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาล เช่น ดำเนินแนวอนุรักษนิยมในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และปรับตัวเป็นกลางมากขึ้นในยุคที่ประเทศไทยเริ่มเปิดสัมพันธ์ทางกับทางปักกิ่ง⁵ อีกทั้งการนำเสนอข่าวอย่างเที่ยงตรงรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ทำให้หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นที่นิยมในหมู่ผู้อ่านชาวจีนเป็นอย่างมาก

¹ สุภาพันท์ สุนทรมณี. (2515). วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. หน้า 124.

² หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 2 – 3.

^{*} จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 คือ 1. หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า (星暹日報) 2. หนังสือพิมพ์สากล ชื่อเจียเยอะเป้า (世界日報) 3. หนังสือพิมพ์เกียฮั่วตงจวันรายวัน (ศิรินคร) (京華中原聯合日報) 4. หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว (中華日報) 5. หนังสือพิมพ์ซินจงเถียน (新中原報) 6. หนังสือพิมพ์เอเชียนิวส์ไทม์ (亞洲日報)

³ วิชา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). บทบาทและสถานภาพหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย. หน้า 27.

⁴ ฉลองครบรอบ 50 ปี หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า. (2543). หน้า 23.

⁵ วิชา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 28.

จนสามารถออกหนังสือพิมพ์วันละ 2 กรอบ คือ หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า (星暹日報) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในเวลาเช้า และกรอบบ่ายภายใต้ชื่อ หนังสือพิมพ์ชิงไท่ หวันเป้า (星泰晚报)

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 และใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ปกครองประเทศอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด โดยเฉพาะการปราบปรามบุคคล อันธพาล¹ และคอมมิวนิสต์ โดยส่งสันติบาลตรวจค้นโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทยและจีน² รวมทั้งจับกุมนักหนังสือพิมพ์บางคนที่พักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์³ จึงมีผู้ขนานนามสมัยนี้ว่า “เป็นยุคคุมกำเนิด ปิดกั้นเสรีภาพและความเติบโต”⁴

นโยบายเข้มงวดของรัฐบาลส่งผลให้หนังสือพิมพ์จีนไม่เสนอสิ่งใดที่เป็นการทำลายขัดขวางนโยบายของรัฐ⁵ เนื่องจากชาวจีนโดยทั่วไปมักหลีกเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่แล้ว⁶ อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์จีนได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและสื่อสารนโยบายของรัฐสู่ชุมชนชาวจีน ตลอดจนเสนอข่าวของประเทศไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวอาชญากรรม ข่าวแวดวงชาวจีน ข่าวการกุศล ประกาศ และโฆษณาต่าง ๆ ซึ่งสามารถสะท้อนสภาพสังคมไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

ด้านการเมือง เนื้อหาข่าวจะเน้นถึงนโยบายของรัฐบาลในการปราบปรามบุคคลผู้ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด โดยสันติบาลจะตรวจค้นร้านหนังสือและโรงเรียนจีนเป็นประจำ⁷ ทั้งยังสามารถจับกุมผู้ต้องสงสัยส่งศาลทหาร โดยไม่ต้องผ่านการสอบสวนของตำรวจ

¹“จอมพลสฤษดิ์ ออกประกาศกวาดล้างหยาเถื่อน จับกุมอันธพาล ตำรวจทุกท้องที่ทั่วประเทศ ดำเนินการอย่างเข้มงวด ผู้ต้องสงสัยจะถูกจับกุมตัวไว้ 30 วัน,” (2501, 3 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“หนังสือพิมพ์ตงจ้วน, กวงฮั่ว ฯลฯ หนังสือพิมพ์ไทยและจีน 9 ฉบับ ถูกตรวจค้นเมื่อคืนนี้” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เพื่อให้หนังสือพิมพ์รายงานข่าวอย่างถูกต้อง คณะปฏิวัติจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาข่าวสาร,” (2501, 25 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴วิภา อุดมจันทร์, นฤมิตร สอดสุข และปณิตดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 23.

⁵แหล่งเดิม.

⁶ยุพเรศ มัลลิกาน. (2510). *บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย*. หน้า 11.

⁷“เมื่อคืนตำรวจออกตรวจโรงพิมพ์ ร้านหนังสือ โรงเรียน ร้านหนังสือไทยที่เชิงสะพานพุทธฯ ถูกตรวจ พบหนังสือลัทธิคอมมิวนิสต์นับพันเล่ม,” (2501, 27 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

¹ ชาวจีนในประเทศไทยจึงต้องแสดงจุดยืนในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ด้วยการหันไปผูกมิตรกับจีนคณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ที่ไต้หวัน ดังตัวอย่างการตีพิมพ์หน้าพิเศษฉลองวันชาติของจีนคณะชาติในหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย² นอกจากนี้ประเด็นที่สะท้อนนโยบายการเมืองที่น่าสนใจอีกกรณีหนึ่งคือ การยุติการติดต่อค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลได้มีคำสั่งห้ามนำเข้าสินค้าใหม่ ส่วนสินค้าเก่าพอค้าต้องแจ้งปริมาณคงเหลือภายใน 15 วัน และหลังจาก 30 วันแล้วจะไม่อนุญาตให้จำหน่ายสินค้านั้นอีกต่อไป หากมีการลักลอบจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย³

ด้านเศรษฐกิจ มีการเสนอข่าวเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล เช่น ในระดับมหภาค ได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปรับปรุงระบบภาษีอากร จัดระเบียบการคลัง จัดทำงบประมาณแผ่นดินแบบใหม่ รวมทั้งหาวิธีแก้ไขปัญหาการเสียดุลการค้า และรักษาเสถียรภาพทางการคลังและเศรษฐกิจของชาติ โดยขอความร่วมมือประชาชนให้ลดการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย⁴ ในส่วนเศรษฐกิจระดับชาวบ้าน รัฐบาลได้กำหนดให้มีการเปิดตลาดนัด และควบคุมราคาสินค้า⁵ เพื่อแก้ไขผ่อนปรนปัญหาการระคายครองชีพของประชาชนที่มีอัตราเพิ่มขึ้น⁶

ด้านการปรับปรุงและพัฒนาประเทศ หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนนำเสนอข่าวการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ที่สำคัญคือ โครงการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน⁷ เพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เช่น ขยายการให้บริการน้ำประปา ขุดบ่อน้ำ ขยายการให้บริการไฟฟ้า ในเขตพระนคร ธนบุรี ขยายเครือข่ายโทรศัพท์ทั้งในเขตพระนคร ธนบุรี และต่างจังหวัด สำหรับด้านการคมนาคม มีการปรับปรุง ขยายและสร้างถนนเพิ่มเติม

¹“เมื่อวานจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ส่งศาลทหารสอบสวน,” (2501, 22 ตุลาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

²“ฉลองวันชาติจีนวันที่ 10 เดือน 10,” (2503, 10 ตุลาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“หลังจากมีคำสั่งห้ามนำเข้าสินค้าจากจีนแผ่นดินใหญ่ จะมีการป้องกันการปลอมแปลงการนำเข้าอย่างเข้มงวด ทางเราจะออกตรวจสินค้าถึงร้านค้า,” (2502, 19 มกราคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“สามเดือนที่ผ่านมา สินค้าฟุ่มเฟือยนำเข้ากว่าร้อยละสาม รัฐบาลหวังให้ประชาชนช่วยกันประหยัด ลดการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย,” (2503, 13 กุมภาพันธ์). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“น้ำแข็งและโอเลี้ยง ฯลฯ เครื่องดื่มเย็น รัฐบาลกำหนดราคาใหม่ น้ำแข็งเปล่าแก้วละ 15 สตางค์ เครื่องดื่มเย็นอื่น ๆ ลด 10 สตางค์ กำหนดปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 29 เดือนนี้ พร้อมทั้งให้ติดป้ายแสดงราคาสินค้าด้วย,” (2501, 23 ธันวาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶สินีนาฏ เวชแพทย. (2539). *แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. หน้า 145.

⁷“เป้าหมายสำคัญของคณะปฏิวัติอยู่ที่การแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ... ,” (2501, 31 ตุลาคม). *ซิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

ในเขตพระนคร ธนบุรี¹ และเชื่อมเครือข่ายไปทั่วประเทศ โดยมีธนาคารโลกและสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ให้คำปรึกษา เช่น ทางหลวงระหว่างพิษณุโลก - หล่มสัก² การแก้ไขปัญหาจราจร ได้ยกเลิกสามล้อรับจ้างที่ใช้แรงคน เปลี่ยนเป็นสามล้อเครื่องแทนในเขตพระนคร ธนบุรี³ สำหรับรถแท็กซี่ให้ติดมิเตอร์วัดระยะทาง⁴ เพื่อประโยชน์ของผู้โดยสาร

ด้านสังคม รัฐบาลมีนโยบายจัดระบบสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติและประชาชนชาวไทย⁵ เช่น ห้ามการสูบบุหรี่⁶ การจับกุมอันธพาล การลงโทษประหารชีวิตผู้ก่อเหตุวางเพลิง อนึ่ง เนื่องจากคุณภาพชีวิตของคนไทยยังต่ำกว่ามาตรฐาน ในสมัยนี้จึงมีการปรับปรุงกิจการที่เกี่ยวข้องหลายด้าน อาทิเช่น การสาธารณสุข มีการจัดสร้างห้องน้ำสาธารณะ⁷ และห้องน้ำประจำร้านอาหาร⁸ ทั้งในเขตพระนคร ธนบุรี เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของอหิวาตกโรค ส่วนด้านการศึกษา รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503⁹ และจัดตั้งโรงเรียนระดับพื้นฐานอย่างทั่วถึง¹⁰ สำหรับชั้นอุดมศึกษา ได้กระจายการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในส่วนภูมิภาค เช่น ที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

¹“การขยายถนนสุขุมวิทเสร็จเรียบร้อย พิธีเปิดวันนี้ นายกฯ เน้นเรื่องปัญหาการจราจร ครั้งนี้เป็นการช่วยเหลืออย่างดีจากอเมริกา แสดงถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่น,” (2503, 15 มิถุนายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 2.

²“นายกฯ เป็นประธานในพิธีเปิดถนนหลวงพิษณุโลกถึงหล่มสัก จากเงินช่วยเหลือค่าก่อสร้างจากอเมริกา ทูตอเมริกันเน้นว่าความสำเร็จของถนนสายนี้ จารึกลงหน้ามิตรภาพไทย-อเมริกาอีกหน้าหนึ่ง,” (2504, 14 มีนาคม). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

³“กรม. ผ่านมติให้เลิกสามล้อตั้งแต่ปีหน้าในเขตพระนคร ธนบุรี สำหรับรถเครื่องยนต์อนุญาตไม่จำกัด,” (2502, 4 มิถุนายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

⁴“พรุ่งนี้ถึงกำหนดให้รถแท็กซี่ติดมิเตอร์ รอง อ.ตร. ประกาศเริ่มตรวจวันจันทร์หน้า หากพบจะถูกจับเหมือนกันหมด,” (2504, 15 เมษายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

⁵“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 13.

⁶“เลิกฝิ่นเด็ดขาดตั้งแต่วันนี้ นายกรัฐมนตรีแถลงการณ์เมื่อวานนี้ อธิบายถึงการตัดสินใจเลิกฝิ่นชาวต่างชาติถึงขั้นเนรเทศ,” (2502, 1 กรกฎาคม). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 1.

⁷“จะสร้างห้องน้ำสาธารณะชายหญิง 10 แห่งทั่วพระนครและธนบุรี กำหนดสถานที่สร้างไว้แล้ว,” (2504, 15 เมษายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

⁸“ร้านอาหารที่ยังไม่ได้สร้างห้องน้ำ ทางกรมจะปรับ นายกเทศมนตรีเตือนซ้ำ ให้เจ้าของร้านระวัง,” (2504, 14 เมษายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

⁹“ม.ล. ปิ่น แถลงเพิ่มการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปีในปีหน้า ระดับมัธยมแก้เป็น 5 ปี และเพิ่มหลักสูตรอาชีวศึกษา,” (2503, 11 กันยายน). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

¹⁰“กระทรวงศึกษาธิการตั้งโรงเรียนใหม่ 6 แห่งนอกเขตเมืองหลวง เพื่อรับนักเรียนที่ไม่ได้เรียน,” (2502, 12 พฤษภาคม). *ชิงไหวพินยอม*. หน้า 8.

หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า ยังได้สะท้อนสภาพการดำรงชีวิตและแนวคิดของชาวจีนในขณะนั้นไว้อย่างชัดเจนถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์¹ รวมถึงการเกื้อกูลกันระหว่างชาวจีน และต่อชาวไทย ผ่านทางองค์กรการกุศลต่าง ๆ เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง โรงพยาบาลเทียนฟ้า องค์กรชาวจีนช่วยเหลือผู้ประสบภัย² พุทธสมาคม ฯลฯ เป็นต้น นายกสมาคมพาณิชย์จีนนับว่ามีบทบาทสูงในฐานะคนกลางผู้ประสานงานระหว่างรัฐบาลกับชาวจีน โดยเฉพาะการชักชวนให้ชาวจีนร่วมมือปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐบาล³

ส่วนการสันถนาการของชาวจีน หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้าได้สะท้อนกิจกรรมบันเทิงของชาวจีน เช่น ภาพยนตร์ จั๊วและวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาจีน⁴ รวมทั้งข่าวที่ชาวจีนได้มีส่วนร่วมในการตกแต่งสวนสาธารณะให้สวยงาม⁵ เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

กล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีบทบาทสำคัญในฐานะคนกลางช่วยชี้แนะ อธิบายนโยบายของรัฐสู่ชาวจีน เพื่อเตือนให้ชาวจีนประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ดำรงชีพอยู่ในสังคมไทยอย่างเป็นปกติสุข โดยไม่ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ข่าวต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้

¹“ในหลวงและราชินีเสด็จยุโรป และอเมริกาพรั่งนี้ กลุ่มชาวจีนตั้งขบวนส่งเสด็จ เพื่อแสดง ความจงรักภักดี,” (2503, 13 มิถุนายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 2.

²“องค์กรชาวจีนสงเคราะห์ผู้ประสบภัย สงเคราะห์ผู้ประสบภัยบ้านพาชี รวม 697 คน เป็นเงิน 48,790 บาท,” (2503, 1 พฤษภาคม). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

³“ทางการห้ามนำเข้าสินค้าจากจีนอย่างเด็ดขาด นายกสมาคมพาณิชย์จีนขอให้พ่อค้าชาวจีนรักษากฎหมาย ชี้จอมพลสฤษดิ์ ได้ชี้แจงอย่างชัดเจนตั้งแต่ปีที่แล้ว หวังว่าพ่อค้าจะไม่ให้คอมมิวนิสต์ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือต่อต้านรัฐบาล,” (2502, 19 มกราคม). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁴“วิทยุกองทัพอากาศไทย สถานีภาษาจีน 01 เริ่มกระจายเสียงภาษาจีนแค่วันนี้,” (2502, 1 กรกฎาคม). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 6.

⁵“ชาวจีนสร้างสระน้ำพุ ทำให้เมืองสวยงาม นายกรัฐมนตรีขอบคุณชาวจีน นายกเทศมนตรีส่งจดหมายขอบคุณถึงสมาคมพาณิชย์จีน,” (2503, 16 พฤศจิกายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของสังคมไทยจากหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สะท้อนสภาพของสังคมไทยในขณะนั้นได้ดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์อยู่มาก แต่ที่สำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งผู้เขียนสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการศึกษาวิจัยค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่

นักทร วัชรพิมลมาศ. (2543). การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามกับยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (วารสารสนเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางการเมืองเป็นสาเหตุที่ทำให้นายกรัฐมนตรีทั้งสองปกครองด้วยระบอบเผด็จการ รวบอำนาจไว้ที่ผู้นำเพียงคนเดียว จนนำไปสู่การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์โดยอำนาจรัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกทั้งใช้สื่อของรัฐบาลเองในการเผยแพร่อุดมการณ์และนโยบายของรัฐ พร้อมทั้งโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์ที่มีความขัดแย้งกับรัฐบาล

สินีนาฏ เวชแพทย์. (2539). แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกอบด้วยปัจจัยภายนอกประเทศคือ บทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกา บทบาทของธนาคารโลก และปัจจัยภายในประเทศ คือความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยรัฐในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนการพัฒนาทางด้านสังคม เป็นไปเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่

ยุรยา หมื่นสาย. (2546). แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : กรณีศึกษาวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501 – 2506. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จากการศึกษาพบว่า สุนทรพจน์ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กล่าวในโอกาสต่าง ๆ สะท้อนแนวคิดในการบริหารประเทศเรื่องความมั่นคงและการพัฒนา รวมถึงสะท้อนแนวคิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่สอดคล้องกับเรื่องความมั่นคงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และป้องกันการคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์

นันทนา กปิลกาญจน์. (2529). รายงานผลการวิจัย แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: ผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จากการศึกษาพบว่า การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างจริงจัง และถูกต้องตามหลักวิชาการ ช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ และความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทางด้านสังคมก็มีการยกระดับและกระจายบริการทางสังคมออกไปอย่างกว้างขวางในด้านต่าง ๆ

งานวิจัยทั้ง 3 ชิ้นดังกล่าว เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษา “แนวคิด” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการบริหาร พัฒนาประเทศ เศรษฐกิจและสังคม โดยศึกษาจากนโยบาย แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาพที่ได้เป็นภาพมุมกว้าง มิได้ศึกษารายละเอียดสภาพสังคม การรับรู้ข่าวสารของประชาชนที่ปรากฏในรูปข่าวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เท่าที่ควร

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมไทยทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมจากข่าว บทความ โฆษณา ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเปื้อน ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
2. เพื่อศึกษาบทบาท และวิถีชีวิตของชาวจีนในสังคมไทย จากหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเปื้อน ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเปื้อน ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงสภาพสังคมไทยทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมไทยจากข่าว บทความ โฆษณา ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเปื้อน ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
2. ทำให้เข้าใจบทบาท วิถีชีวิตของชาวจีนในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
3. ทำให้สามารถวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเปื้อน ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506
4. การใช้ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์จีนในการวิเคราะห์สังคมไทย ทำให้เกิดความหลากหลายของการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ไทย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

เป็นการศึกษาค้นคว้าสภาพสังคมไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเน้นการศึกษาจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้่า และหนังสือพิมพ์ซึ่งไ้หัวนเป้่า ตั้งแต่ฉบับวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 ถึงฉบับวันที่ 8 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำการศึกษาค้นคว้าจากข่าว บทความ โฆษณา ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้่า และหนังสือพิมพ์ซึ่งไ้หัวนเป้่า อีกทั้งนำเอกสารอื่นมาประกอบ เช่น ราชกิจจานุเบกษา มติคณะรัฐมนตรี และเอกสารชั้นรองอื่น ๆ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และวารสาร นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ชาวจีนในประเทศไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ร่วมสมัย รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้่า จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาและวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แล้วนำเสนอเรื่องราวแบบพรรณนาวิเคราะห์

เนื่องด้วยเอกสารชั้นต้นเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ผู้วิจัยได้แปลหัวข้อข่าวและเนื้อข่าวเป็นภาษาไทย จากนั้นนำส่งอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาจีน ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขความถูกต้อง ก่อนนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวจีนในบริบทของการศึกษาจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้่า และหนังสือพิมพ์ซึ่งไ้หัวนเป้่า ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 หมายถึง ชาวจีนตัวดำวและลูกหลานคนต่างดำวที่อพยพเข้ามาระหว่างก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี และปริมณฑล ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย หรือเป็นเจ้าของกิจการขนาดกลางหรือขนาดเล็ก

ข้อตกลงเบื้องต้น

ชื่อหนังสือพิมพ์ ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ในประเทศจีน เขียนตามการออกเสียงสำเนียงจีนกลาง โดยกำกับการออกเสียงสำเนียงจีนแต้จิ๋วไว้ภายในวงเล็บ ส่วนชื่ออื่น ๆ เขียนตามการออกเสียงสำเนียงจีนแต้จิ๋ว

แหล่งศึกษาค้นคว้า

1. ห้องวารสารและหนังสือพิมพ์ สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. ห้องสมุดสำนักงานสถิติแห่งชาติ
9. ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
10. ห้องสมุดสำนักงานสถิติแห่งชาติ
11. ห้องสมุดรัฐสภา
12. ห้องสมุดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
13. มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง
14. บริษัทชิงเป่า จำกัด

บทที่ 1

ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย

การอพยพย้ายถิ่นออกนอกประเทศของชาวจีน เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาหลายศตวรรษ โดยมีสาเหตุหลัก 3 ประการ¹ คือ เพื่อหลบหนีภัยจากปัญหาภายในบ้านเมืองเมื่อเกิดทราชหรือจลาจล เพื่อประกอบการค้าขาย และเพื่อหนีความยากจน ทุพภิกขภัยที่เกิดจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ

ดินแดนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะในเขตประเทศไทย เป็นดินแดนหนึ่งที่ชาวจีนอพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นดินแดนที่สงบและอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งไม่ไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนนัก เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงเกิดชุมชนของตนเองและมีการพัฒนาบทบาทด้านต่าง ๆ ในสังคมไทยมากขึ้น

1. ภูมิหลังของชาวจีนในประเทศไทย

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของดินแดนประเทศไทยอยู่ระหว่างเส้นทางการค้าของ “ชาติตะวันตก” อันได้แก่ อินเดีย เปอร์เซีย โรมัน กับ “ชาติตะวันออก” ซึ่งหมายถึง จีน ทำให้ดินแดนนี้เป็นศูนย์กลางที่ผู้คนระหว่างภูมิภาคทั้ง 2 แคว้นทำการค้าขายหรือเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ทุก ๆ ปีช่วงฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พ่อค้าชาวจีนสามารถนำเรือสำเภาเข้ามาค้าขายตามเมืองท่าชายทะเลด้านตะวันตกของอ่าวไทย เช่น ชุมพร สุราษฎร์ธานี หรือ นครศรีธรรมราช พ่อค้าชาวจีนก็ซื้อสินค้าจากชาวพื้นเมืองกลับไปขายในประเทศจีนโดยอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้²

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชนพื้นเมืองบริเวณประเทศไทยในสมัยโบราณ ปรากฏในรูปตำนานและนิทานพื้นบ้านซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับตำนานชื่อสถานที่ต่าง ๆ ในเขตภาคกลางและภาคใต้ของไทย เช่น เรื่องเขาคาม่องลาย ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์³ เขาจีนโฉน

¹ สวี เส้าหลิน. (2539). “การหลอมตัวผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่นเป็นกระแสหลักแห่งการพัฒนาของจีนโพ้นทะเล : วิเคราะห์ประวัติและความเป็นมาและวิวัฒนาการของชนจีนที่อพยพออกไปอยู่ต่างประเทศ,” ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศและในภูมิภาคอันดาลามที่เฉาซัน สมัยที่สอง ทำเรือชานโกว ค.ศ. 1860 – 1949 (พ.ศ. 2403 – 2492)*. หน้า 1.

² สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรรณี จิตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 1.

³ ศรีศักร วัลลิโภดม. (2526). “จีนในไทย,” ใน *คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร*. หน้า 19.

จีนแล เขาชนมบูต เขาตะกร้า ในเขตจังหวัดลพบุรี¹ หรือเรื่องเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ในเขตจังหวัดปัตตานี เป็นต้น เรื่องราวเหล่านี้เป็นหลักฐานส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทยกับชาวจีนตั้งแต่อดีตกาล

ชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพมายังประเทศไทย มาจากบริเวณทางใต้ของประเทศ แถบมณฑลกว่างตุงหรือกว่างตง (廣東) ฮกเกี้ยนหรือฝูเจี้ยน (福建) และเกาะไหหลำหรือไหหนาน (海南) ซึ่งมีพื้นที่ติดทะเล ชาวจีนกลุ่มนี้จึงมีความชำนาญในการเดินเรือ สามารถต่อเรือราคาถูกโดยใช้ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²

ดินแดนในประเทศไทยที่ปรากฏเอกสารจีนคือ “เสียน” (暹) หมายถึง อาณาจักรสุโขทัย ส่วน “หลอหู่” (羅斛) หมายถึง อาณาจักรละโว้ และ “เสียนหลอ” (暹羅) หมายถึง อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา³ แต่ปัจจุบันนักวิชาการบางกลุ่มแสดงความเห็นว่า “เสียน” นอกจากหมายถึงอาณาจักรสุโขทัยแล้ว อาจหมายถึงแถบบริเวณจังหวัดเพชรบุรี ดินแดนสุพรรณภูมิ หรือแคว้นนครศรีธรรมราช⁴ ปัจจุบันคำว่า “เสียนหลอ หรือ เสียมล่อ” เป็นคำที่ชาวจีนทั่วไปใช้เรียกประเทศไทย

สมัยสุโขทัย ความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักไทยกับราชสำนักจีนปรากฏเป็นหลักฐานในสมัยสุโขทัย ซึ่งตรงกับช่วงราชวงศ์หยวน หรือ มองโกล พงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับหลวงกล่าวไว้ว่า “แผ่นดินจี๋หงวนปีที่ 19 ในรัชกาลจี๋หงวน เดือนหก วันจี๋ไฮ มีรับสั่งให้เหอจื่อจื่อ ซึ่งเป็น “นายพล” เป็นทูตไปยังประเทศสยาม (ตรงกับวันที่ 17 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 1825)”⁵ ทว่าทูตคณะนี้ถูกพวกจามจับและถูกประหารชีวิตหมด ถึงแม้ว่าคณะทูตจากราชสำนักหยวนเดินทางมาไม่ถึงกรุงสุโขทัย แต่พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงส่งคณะทูตไทยชุดแรกไปเจริญทางพระราชไมตรีกับราชวงศ์หยวน เมื่อ พ.ศ. 1835* ดังปรากฏในพงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับหลวงว่า “ปีที่ 29 ในรัชกาลจี๋หงวน เดือนที่ 10 วันเจียเจิน (วันที่ 26 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 1835) ข้าหลวงใหญ่ฝ่ายรักษาความสงบของภาคกว่างตุงส่งคนอัญเชิญพระราชสาส์นอักษรทองคำของกษัตริย์แห่งสยามไปยังนครหลวง”⁶

¹ ฟ้าสุข อินทราวุธ. (2544). *ตำนานเมืองลพบุรี*. (เอกสารประกอบการเสวนา). หน้า 7.

² ยุพเรศ มัลลิกาน. (2510). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทย*. หน้า 4.

³ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรรณี จิตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 2.

⁴ สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2526). *สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย*. หน้า 40.

⁵ สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน. (2523). *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย - จีน พ.ศ. 1825 – 2395* แปลจากเอกสารทางราชการของจีน. หน้า 1.

* สกินเนอร์ ระบุปีที่พ่อขุนรามคำแหงส่งคณะทูตบรรณาการไปยังปักกิ่ง คือ พ.ศ. 1839

⁶ แหล่งเดิม. หน้า 2.

ผลพลอยได้จากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง 2 คือ สุโขทัยได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำเครื่องเคลือบดินเผา หรือ “สังคโลก” จากช่างชาวจีน แต่อย่างไรก็ตามไม่พบหลักฐานที่แสดงถึงการตั้งรกรากของชาวจีนในกรุงสุโขทัย

สมัยอยุธยา การติดต่อการค้ากับจีนเป็นระบบบรรณาการ แต่มีได้หมายความว่าไทยยอมเป็นเมืองขึ้นหรือประเทศราชของจีนอย่างที่จีนประสงค์ ฝ่ายไทยถือว่า “การจิ้มก้อง”^{*} หมายถึง “การส่งทูตไปประเทศจีนเพื่อเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการ”¹ วัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการความสะดวกและสิทธิพิเศษจากการค้าสำเภาในรูปของการค้า โดยผ่านระบบบรรณาการ^{2**}

พงศาวดารราชวงศ์หมิงระบุว่า ตลอดพุทธศตวรรษที่ 20 อยุธยาเป็นเมืองท่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ส่งทูตไปจิ้มก้องจักรพรรดิจีนมากที่สุด³ หลักฐานการเดินทางท่องเที่ยวเลครั้งที่ 2 ของมหาขันทีเจิ้งเหอ (鄭和) เมื่อ พ.ศ. 1951 ระบุว่าได้แวะพักที่อาณาจักรเสียนหลอ เพื่อผูกสัมพันธ์ไมตรีและทำการค้า⁴ ชาวต่างชาติหลายคนได้กล่าวถึงคนจีนในสมัยอยุธยาไว้ เช่น ฟานฟลีต กล่าวว่า “ชาวจีนจำนวนมากยังคงอาศัยอยู่และมีเสรีภาพอย่างเหมาะสมในการค้าขายทั่วทั้งประเทศ”⁵ เดอ คัมโบส์ กล่าวถึงพ่อค้าจีนว่า “ตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในประเทศไทย”⁶ โดเม พิเรส ซึ่งเดินทางมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ได้บันทึกไว้ว่า “ในอยุธยามีพ่อค้าต่างชาติเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นคนจีน”⁷

^{*}จิ้มก้อง เป็นคำไทย มาจากภาษาจีนคำว่า “จิ้นก้ง” 進貢 (進) แปลว่าเสนอ ส่วน (貢) แปลว่าบรรณาการ

¹เอริก มะชูตะ. (2546, กันยายน). “การเมืองและวัฒนธรรมจากเมืองจีน,” *ศิลปวัฒนธรรม*. 24(11) : 148.

²วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). *ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ. 2420 – 2513*. หน้า 10.

^{**}รายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระบบบรรณาการระหว่างจีนและไทย ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก สิบแสง พรหมบุญ. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีน*. กาญจนี ละอองศรี. แปล.

³สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2544). *อยุธยาสมัยฟ้า*. หน้า 89.

⁴ปรีวัฒน์ จันทร. (2546). *เจิ้งเหอ แม่ทัพมหาขันที “ข้าปองก”*. หน้า 119.

⁵กรมศิลปากร. (2546). *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟานฟลีต (วัน วลีต)*. หน้า 79.

⁶สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ = Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรณี จิตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 6.

⁷วรพร ภู่งศ์พันธุ์. (2542). *ความเป็นสังคมนานาชาติของพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง ค.ศ. 1767*. หน้า 52.

สกินเนอร์ประมาณว่ามีชาวจีนในกรุงศรีอยุธยา 19,000 คน¹ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน² ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกของไทย เช่น บางปลาสร้อย³ ฉะเชิงเทรา ลุ่มแม่น้ำบางปะกง บางละมุง โดยมีเมืองท่าที่สำคัญคือเมืองจันทบุรี⁴

การตั้งหลักแหล่งของชาวจีนในกรุงศรีอยุธยานั้น มีทั้งนอกและในเขตพระนคร นอกพระนครได้แก่ บ้านเขาหลวง บ้านปากข้าวสาร บ้านในคลองสวนพลู บริเวณแถวท้ายปากคลองวัดสุวรรณดาราราม ลงมาจนถึงหน้าพระราชวังหลัง และบริเวณท้ายวัดพนัญเชิง ท้ายวัดพุทไธสวรรย์ ไปจนถึงหน้าวัดไชยวัฒนาราม ส่วนในพระนคร บริเวณย่านในไก่อ่าจะเป็นชุมชนหรือย่านคนจีนที่ใหญ่ที่สุด เพราะเป็นแหล่งรวมสรรพเครื่องใช้ อาหาร และผลไม้จากเมืองจีน อีกทั้งเป็นตลาดใหญ่ในกรุง⁵

ชาวจีนในกรุงศรีอยุธยา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ เช่น เลี้ยงหมู ทำสวน ช่างฝีมือ ต้มเหล้า นักแสดง (จิว) และแพทย์⁶ นอกจากนี้ยังมีบางส่วนรับราชการตามความสามารถเฉพาะด้าน ที่เรียกว่า “ขุนนางชำนาญการ”⁷ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าสำเภา และกรมพระคลังสินค้า มีชาวจีนเป็นเจ้าของพนักงานในแทบทุกระดับชั้น นับตั้งแต่ฝ่ายพิธีการทูต เจ้าพนักงานในพระคลังสินค้า ผู้คิดบัญชีรับส่งสินค้า และกะลาสีในเรือสำเภาหลวง นอกจากนี้แบบแผนการเดินเรือก็ใช้แบบแผนของจีนแทบทั้งสิ้น⁸ แม้แต่ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ยังระบุพนักงานหน้าที่ต่าง ๆ บนเรือสำเภาเป็นภาษาจีน เช่น จุ้นจู้ (นายสำเภา) ตันหน (คูทางสำเภา) ล้ำด้า (บาญชี) ปั่นจู้ (ซ่อมแซมสำเภา) นอกจากนี้ยังมีตำแหน่ง

¹สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 6.

²วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภาวดี จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนในสภาพสังคมไทยสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” ใน *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่นที่เจาะชน สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจากหลิน (2310 – 2393)*. หน้า 88.

³สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *เล่มเดิม*. หน้า 11.

⁴พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. (2544). *สำเภาสยาม ตำนานเจ้าบางกอก*. หน้า 95.

⁵วรพร ภูวงศ์พันธุ์. (2542). *ความเป็นสังคมนานาชาติของพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง ค.ศ. 1767* หน้า 47 - 48.

⁶วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). *ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ. 2420 – 2513*. หน้า 11.

⁷นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *การเมืองสมัยพระนารายณ์มหาราช*. หน้า 12.

⁸พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 9.

ข้าราชการกรมท่าซ้าย ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลชาวจีน เช่น หลวงโชฎีกกราชเศรษฐี ขุนทองสื่อ ขุนทองสมุทร (ล้ำม)¹

ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 เมื่อชาวแมนจูล้มราชวงศ์หมิงและสถาปนาราชวงศ์ชิง ขึ้น ในระยะแรกของการปกครองประเทศจีน จักรพรรดิมีพระบรมราชโองการประกาศห้าม ข้าราชการ ทหาร พลเรือนลักลอบค้าขายทางทะเล รวมถึงห้ามการอพยพไปตั้งถิ่นฐานยัง ต่างประเทศ โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่ตามแถบมณฑลกว๋างตง (กว๋างตุ้ง) และฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) โดยกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ฝ่าฝืนคำสั่ง เพื่อเป็นการป้องกันการรวมตัว ของกลุ่มผู้ต่อต้านราชวงศ์ใหม่² อย่างไรก็ตาม ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณมณฑลดังกล่าว ยังคง ลักลอบเดินทางไปตั้งตัวหรือค้าขายยังต่างประเทศเสมอ เพราะบริเวณนี้ประสบภัยธรรมชาติ หลายประการ ทั้งอุทกภัย วาตภัย ภัยจากแมลงและโรคระบาดเสมอ จนเกิดเกิดภาวะข้าวยาก หมากแพง ทุพภิกภัย

ต่อมาเมื่อกบฏชาตินิยมราชวงศ์หมิง ยอมสวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์ชิง ใน พ.ศ. 2226 ราช สำนักรจีนจึงผ่อนคลายนโยบายที่ห้ามราษฎรที่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล ลักลอบค้าขายหรือออก นอกประเทศ การผ่อนคลายนดังกล่าวทำให้ชาวจีนเริ่มค้าขายกับทางประเทศแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบกับเมื่อราชสำนักจีนประกาศให้รางวัลผู้นำชาวจากประเทศไทยเข้า ประเทศจีน เพื่อแก้ปัญหาคาชาดแคลนข้าวของมณฑลกว๋างตงและฮกเกี้ยน ส่งผลให้การซื้อ ข้าวและการค้าขายระหว่างสยามกับพ่อค้าจีนก็มีมากขึ้นตามลำดับ ในระยะนี้ท่าเรือจางหลิน (จิ้ง ลิม) ของอำเภอเฉิงไห่ (เถ่งไฮ่) เป็นท่าเรือที่สำคัญของดินแดนแถบจังหวัดเฉาโจว (แต้จิ๋ว) มณฑลกว๋างตง การค้าที่ขยายตัวดังกล่าว ทำให้พ่อค้าและประชาชนชาวจีนอพยพมาประกอบ อาชีพหรือตั้งตัวในกรุงศรีอยุธยามากขึ้น รวมถึงพระราชบิดาของพระเจ้าตากสินก็เป็นชาวจีนที่ ออกเดินทางจากท่าเรือจางหลินแห่งนี้เช่นกัน ชาวจีนที่เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่ มาเพียงลำพัง ไม่ได้นำครอบครัว หรือไม่มีครอบครัวมาก่อน ดังนั้นชาวจีนบางส่วนจึงแต่งงาน อยู่กินกับหญิงไทย และตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทย เกิดบุตรหลานที่เรียกว่า “จีนใหม่” หรือ “ลูกจีน ขึ้น

สมัยธนบุรี ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าในเดือนเมษายน พ.ศ. 2310 ในราว เดือนมกราคม พระเจ้าตากสินมหาราชทรงตีฝ่าวงล้อมพม่าไปทางทิศตะวันออก จนถึงจันทบุรี สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระองค์ทรงมารวบรวมผู้คนทางแถบนี้ นอกจากเป็นบริเวณที่มีความอุดม

¹ศรีศักร วัลลิโภดม. (2526). “จีนในไทย,” ใน *คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร*. หน้า 24, 26.

²สั่วสัวหลิน. (2534). “นโยบายชาวจีนโพ้นทะเลของราชวงศ์ชิง,” ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่นๆ* เดิมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจางหลิน (2310 – 2393). ไสว วัฒนานันท์ แปล. หน้า 37.

สมบูรณ์แล้ว อาจเป็นเพราะ ทรงทราบว่าบริเวณนี้เป็นชุมชนชาวจีนแต้จิ๋ว¹ ซึ่งมีความสามารถทางการเดินเรือและต่อเรือ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกอบกู้อิสรภาพจากพม่า อีกทั้งพระองค์ก็ทรงเป็น “ลูกจีนแต้จิ๋ว”^{*} จึงทรงอาจใช้ความเป็นจีนแต้จิ๋ว เกื้อยกกลุ่มชาวจีนเหล่านี้ให้เข้ามาเป็นพรรคพวกได้

เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี โปรดเกล้าฯ ให้พวกจีนเก่าที่กรุงศรีอยุธยาอพยพมาตั้งชุมชนใหม่ขึ้นหลายแห่งริมคลองอ้อม (แม่น้ำเจ้าพระยาเดิม) แต่สำหรับพระยาราชานครศรี (จีนตั้งเลี้ยง) หัวหน้าจีนและลูกน้องในกองทัพจีนที่เคยช่วยราชการรบพม่า นั้น โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินทางปากตะวันออกของกรุงธนบุรี (บริเวณพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในปัจจุบัน) ให้เป็นที่อยู่อาศัย ชาวจีนแต้จิ๋วบางส่วนยังคงยึดอาชีพทำสวนปลูกผัก ทำนา ค้าขาย ค้าสำเภา หรือซุทธาทรัพย์สมบัติที่ชาวกรุงศรีอยุธยาฝังไว้ก่อนเสียกรุงแก่พม่า ชาวจีนกลุ่มนี้มีบทบาทอย่างมากในการช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจาก “ชาวจีนนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาหมุนเวียนในสยาม”²

เมื่อเศรษฐกิจของไทยดีขึ้น ชาวจีนแต้จิ๋วที่หนีความอดอยากทุกข์ภัยในประเทศจีนจึงอพยพเข้ามาในไทย เพื่อพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ หรือ “ฮ่องเต้” ที่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วเช่นเดียวกับพวกเขาก็เพิ่มปริมาณมากขึ้น จีนแต้จิ๋วในสมัยนี้ ได้รับการยกย่องเชิดชูว่าจีนกลุ่มอื่น ๆ ให้เป็น “จีนหลวง” เพราะ

... เนื่องมาจากความที่พระองค์ท่านเป็นลูกครึ่งไทย – จีนแต้จิ๋ว โดย เจ้หยง บิดาเป็นจีนแต้จิ๋ว เคยมีถิ่นฐานพำนักแถวคลองสวนพลู ข้างวัดพนัญเชิง ซึ่งเข้าใจว่าเป็นแหล่งอาศัยของพวกจีนแต้จิ๋ว ... อีกประการหนึ่ง เป็นเพราะจีนแต้จิ๋วคือกลุ่มคนที่รวมผนึกกำลังช่วยพระเจ้าตากสินฯ ดีแหวกพม่ามุ่งไปยังหัวเมืองทะเลตะวันออก ... เมื่อพระเจ้าตากสินฯ ดีได้เมืองระยอง ได้มีพระราชสาส์นไปถึงพระยาราชานครศรี (มอเทียนซื่อ) จีนกวางตุ้งผู้เป็นเจ้าเมือง เพื่อขอความสนับสนุนตลอดจนความพยายามที่จะมีสัมพันธไมตรีอย่างดีกับพระเจ้ากรุงจีน เพื่อให้เกิดการยอมรับอำนาจความชอบธรรมของพระองค์ สถานการณ์ทางการเมืองที่อานวยให้จีนแต้จิ๋วดูเด่นเช่นนี้ ดึงดูดให้จีนแต้จิ๋วบนผืนแผ่นดินใหญ่อพยพเข้ามาเมืองไทยมากยิ่งขึ้น³

¹พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. (2544). *สำเภาสยาม ตำนานเจ้าบางกอก*. หน้า 95.

^{*}พระราชบิดาแซ่ เจ้ (แต้) นาม หยง (ยัง) อพยพมาจากตำบลหัวผู้ อำเภोजึงไห (เถ่งไฮ้) เมืองเฉาโจว (แต้จิ๋ว) ได้เป็นนายอากรบ่อนเบี้ย มีบรรดาศักดิ์เป็นขุนพัฒน์ ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระราชมารดานาม นกเอี้ยง

²สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 99.

³วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนในสภาพสังคมไทยสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” ใน *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิสำเนาเดิมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจางหลิน (2310 – 2393)*. หน้า 90 - 91.

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไทยยังคงปฏิบัติตามธรรมเนียมเดิมในการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับจีนในระบบบรรณาการ (จิ้มก้อง) และจีนได้รับรองการติดต่อเป็นทางการใน พ.ศ. 2324 โดยเอกสารจีนระบุพระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินว่า เจิ้งเจา (鄭昭) หรือแต้เจียว ในสำเนียงแต้จิ๋ว

สมัยรัตนโกสินทร์ การปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. 2325 ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วถูกกวาดล้างไปพร้อมกับเจ้านายราชวงศ์ก่อนหรือไม่ เพียงแต่โปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชาศรีและชาวจีนทั้งหลาย ย้ายที่อยู่ไปยังบริเวณสวนนอกกำแพงพระนครทางใต้ ตั้งแต่คลองไต้วัดสามปลื้ม ลงไปจนถึงคลองเหนือวัดสำเพ็ง ชาวจีนแต้จิ๋วคงถูกกันให้ออกไปจากระบบราชการเป็นการลดบทบาทให้อยู่เพียงด้านการค้า การทำนา ทำสวนผัก หรือใช้แรงงาน ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนยังคงมีบทบาทในระบบราชการ เนื่องจากมีความชำนาญในข้อราชการต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา¹ สันนิษฐานได้จากการแปลงศาวดารจีนเป็นภาษาไทย เรื่องสามก๊กและไซฮั่น ฯลฯ ชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นชื่อบุคคล หรือสถานที่ ล้วนเป็นภาษาจีนสำเนียงฮกเกี้ยนทั้งสิ้น เช่น โจโฉ ขงเบ้ง ฮองเต้ ฮองเฮา ฯลฯ

การย้ายชุมชนชาวจีนไปบริเวณที่ใหม่ ทำให้เกิดการขยายตัวทั้งด้านขนาดของชุมชนและเศรษฐกิจของชาวจีน เนื่องจากบริเวณสำเพ็งเป็นพื้นที่กว้างขวาง ยังมีได้ทำประโยชน์และตั้งยุริมแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะสำหรับเป็นท่าจอดเรือสำเภาค้าขาย ประกอบกับขณะนั้นเป็นระยะสร้างบ้านสร้างเมือง มีความต้องการแรงงานสูง และที่สำคัญ ราชวงศ์ชิงสนับสนุนให้ชาวจีนอพยพเข้ามายังประเทศไทย เพราะมีนโยบายขยายการค้า² ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนทำให้ชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ อพยพมายังประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนสำเพ็ง เป็นชุมชนจีนที่ใหญ่ที่สุด เป็นแหล่งตั้งตัวของชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วซึ่งมีจำนวนมากที่สุด³

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2325 – 2367) การค้าสำเภากับจีนในระบบบรรณาการยังคงดำเนินการต่อเนื่องมาแต่สมัยธนบุรี เพราะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของพระคลัง ต่อมาในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การค้าสำเภาเริ่มซบเซา อันเป็นผลมาจากการขยายตัวทางการค้าของชาติตะวันตก ประกอบกับทางการไทยได้จัดตั้งระบบเจ้าภาษีนายอากร

¹วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนในสภาพสังคมไทยสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” ใน *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิสำเนาเดิมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจางหลิน* (2310 – 2393). หน้า 89.

²มัลลิกา เรืองระพี. (2518). *บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. หน้า 25 – 26.

³วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช. (2534). *เล่มเดิม*. หน้า 91.

สำหรับการจับเก็บภาษีอากรแบบใหม่ ซึ่งนำรายได้ที่มีมูลค่าแน่นอนกว่าการค้าสำเภาล่วง¹ ทางกรจึงให้ความสนใจดำเนินการจัดเก็บภาษี เพื่อหารายได้เข้าท้องพระคลัง โดยมีพระคลังสินค้าเป็นผู้ดำเนินการและควบคุม

ชาวจีนในสมัยนี้ไม่ได้จำกัดบทบาทเฉพาะด้านการค้า แต่มีบทบาทในการประมุขภาษี เป็นเจ้าภาษี* นายอากร** ซึ่งเป็นวิธีการที่เคยใช้มาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น กรณีพระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายอากรบ่อนเบี้ย เก็บรายได้เข้าหลวง² ชาวจีนบางส่วนยังได้รับราชการจนได้รับบรรดาศักดิ์ให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง เช่น หลวงไชยกราชเศรษฐี นายอำเภोजีน จางวางจีน หรือปลัดจีน เป็นต้น ขุนนางเชื้อสายจีนเหล่านี้ เมื่อมีบุตรก็ให้รับราชการ ส่วนบุตรก็มักถวายตัวให้เป็นพระสนมหรือหม่อมห้ามการถวายตัวดังกล่าว ด้านหนึ่งอาจช่วยให้ชาวจีนกลุ่มนี้กลายเป็นชนชั้นสูงในสังคม เพราะทั้งตนเองและครอบครัวได้กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของราชสำนักไทย อย่างไรก็ตาม ชาวจีนกลุ่มนี้ยังคงยึดถือธรรมเนียม ประเพณีแบบจีนอยู่ เช่น การแต่งตัว หรือรูปแบบบ้านพัก การไหว้เจ้า การไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกเลิกการติดต่อกับจีนในรูปแบบระบบบรรณาการ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้ง 2 ประเทศหาสิ้นสุดไปด้วยไม่ ชาวจีนยังคงอพยพเข้ามายังประเทศไทยมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสาเหตุของการอพยพเข้ามาในระยะนี้ สามารถพิจารณาได้จากปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยภายในประเทศไทย และปัจจัยที่เกิดจากประเทศจีนเอง

ปัจจัยที่เกิดภายในประเทศไทย การลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 ทำให้ไทยต้องยกเลิกการค้าผูกขาดโดยพระคลังสินค้า มาเป็นการค้าแบบเสรี เอกชนสามารถติดต่อซื้อขายกับต่างประเทศได้โดยตรง ทำให้ธุรกิจการค้าเฟื่องฟูมากขึ้น จำนวนพ่อค้ามิได้จำกัดเพียงเฉพาะชนชั้นปกครอง ผู้ใดสะสมเงินทุนไว้มาก ก็สามารถเป็นพ่อค้าได้ ชาวจีนที่เคยเป็นเจ้าภาษีนายอากรผู้ร่ำรวย บางส่วนจึงผันตัวเองเป็นพ่อค้า ทำการค้าแข่งขันกับฝรั่งตะวันตก บางส่วนยึดอาชีพเป็นคนกลางหรือนายหน้า (Comprador) ในการนำสินค้าจากบริษัทของ

¹ พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 15.

* เจ้าภาษี คือ ผู้เก็บภาษีอย่างใดอย่างหนึ่งจากราษฎร คล้ายกรมสรรพากรในปัจจุบัน

** นายอากร คือ ผู้ทำหน้าที่ผูกขาดการเก็บภาษีจากการประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการประมุขคล้ายกรมสรรพสามิตในปัจจุบัน เช่น ผูกขาดการทำนาเกลือ ผูกขาดการเก็บรังผึ้งในป่า การตั้งบ่อนการพนัน การต้มสุรา ฯลฯ

² ตัวน ลีเซิง. (2534). “การค้นคว้าขั้นต้นเกี่ยวกับเรื่องเมืองท่าจางหลินของอำเภอลำปาง หัวแดง และการอพยพไปอยู่สยามของคนจีนแต่จิ๋ว,” แปลโดย สันติ ตั้งพิพาการ. ใน *ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่นๆ* ฉบับที่หนึ่ง ทำเรื่องจางหลิน (2310 – 2393). หน้า 24.

ตะวันตกไปจำหน่ายแก่ผู้ซื้อสินค้าในชนบท และในเวลาเดียวกันก็ยังเป็นผู้ซื้อสินค้าจากชนบท เพื่อนำมาขายให้กับบริษัทที่กรุงเทพฯ อีกด้วย บางส่วนก็ผันตัวเองไปเป็นเจ้าของกิจการต่าง ๆ เช่น โรงจักรสีข้าว ทำไร่อ้อย โรงเลื่อยไม้ เหมืองแร่ กิจการเหล่านี้ต้องการแรงงานกรรมกรจำนวนมาก เป็นเหตุให้ชาวจีนบางส่วนที่มีทุนทรัพย์ คิดหาผลประโยชน์ด้วยการตั้งตัวเป็นคนกลางรับชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นกรรมกร โดยวิธีออกทุนให้ก่อน แล้วจึงหักเงินค่าแรงของชาวจีนที่ตนเป็นผู้รับเข้ามาภายหลัง¹

ปัจจัยที่เกิดจากเหตุการณ์ภายในประเทศจีน ภายหลังสงครามฝิ่น (พ.ศ. 2382 – 2385) ประเทศจีนเกิดกบฏหลายครั้ง เช่น กบฏไถฝิง กบฏเนียน กบฏอ๋อเหอถวน (กบฏนักมวย) การต่อสู้ระหว่างฝ่ายกบฏกับรัฐบาลชิง ชาวจีนทางเหนือจึงอพยพหนีสงครามและความอดอยากไปทางตอนใต้ ในขณะที่เดียวกันประชาชนแถบมณฑลกว๋างตุ้งและฮกเกี้ยนเอง ก็ประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ ทั้งฝนแล้ง น้ำท่วม แมลงศัตรูพืชระบาด และเกิดทุพภิกขภัยอย่างรุนแรง ประกอบกับเมื่อเมืองซ่านโถว (ซัวเถา) ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกว๋างตุ้ง กลายเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นผลกระทบจากสนธิสัญญาเทียนสิน (พ.ศ. 2403) อีกทั้งการเดินทางเรือกลไฟได้เข้ามาแทนการเดินทางเรือสำเภาแบบเดิม ทำให้การเดินทางระหว่างประเทศไทยและจีนมีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ชาวจีนแต่จิวและชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ต่างหลั่งไหลเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้น นับเป็น “ชาวจีนใหม่” บางส่วนประกอบอาชีพขายแรงงาน เป็นกุลีลากรถ กรรมกรตามท่าเรือ หรือพวกรับจ้างแบกหาม นอกจากนี้ยังมีบางส่วนทำงานเป็นกำปะโตหรือนายหน้า ตามบริษัทของนายทุนยุโรป และพ่อค้าชาวจีนด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีพวกกลุ่มที่พอมีทุนรอนไม่มากนัก ได้ประกอบอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในระยะต่อมาบุคคลเหล่านี้บางส่วนสามารถเก็บหอมรอมริบ จนพัฒนาตัวเองไปเป็นกลุ่ม “นายทุนขนาดกลาง” แทนที่กลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาก่อน แต่กลุ่มชาวจีนใหม่นี้ไม่ได้รับราชการหรือมีบรรดาศักดิ์ใด ๆ ดังชาวจีนในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากไม่สามารถแทรกตัวเข้าไปในราชสำนักเช่นชาวจีนรุ่นก่อนได้ นอกจากนี้ ชาวจีนใหม่เหล่านี้บางกลุ่มยังปรารถนากลับไปใช้ชีวิตบ้านปลายังประเทศจีน

หลังประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2454 จนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนอพยพเข้ามายังประเทศไทยอีกระลอกหนึ่ง สาเหตุของการอพยพเข้ามาประเทศไทยในช่วงนี้เปลี่ยนจากเหตุผลทางการค้า หรือเพื่อหนีความแร้นแค้น เป็นสาเหตุจากความไม่สงบทางการเมือง เนื่องจากเกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายก๊กมินตั๋งกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และสงครามระหว่างประเทศจีนกับญี่ปุ่น (พ.ศ. 2480)

¹ พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 19.

การอพยพเข้ามาประเทศไทยของชาวจีน ลดน้อยลงในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และกลับมาเพิ่มมากขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อสงครามสงบลง¹ เพราะประเทศไทยไม่ได้รับความเสียหายจากสงครามมากนัก ประกอบกับเศรษฐกิจกำลังฟื้นตัว และยังมีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง นอกจากนี้ยังมีการลือว่า “ในไม่ช้ารัฐบาลไทยจะเพิ่มค่าธรรมเนียมเข้าเมืองหรือมิฉะนั้นจะจำกัดโควตาการเข้าเมือง”² ต่อมาเมื่อสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐบาลก็มิ้นตั้งและพรรคคอมมิวนิสต์จบสิ้นลงใน พ.ศ. 2492 ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะและได้ปกครองประเทศจีน รัฐบาลคอมมิวนิสต์จึงปิดประเทศห้ามคนจีนอพยพออกนอกประเทศ ประกอบกับประเทศไทยออกกฎหมายจำกัดจำนวนคนเข้าเมือง สัญชาติละไม่เกิน 200 คนต่อปี กฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นการสกัดกั้นชาวจีนมิให้อพยพเข้ามา³ ผนวกกับ นโยบายควบคุมชาวจีนและพยายามผสมกลมกลืนลูกหลานชาวจีนอพยพให้เป็นคนไทย ทำให้กระแสการอพยพของชาวจีนจำนวนมากเป็นเวลานานร้อยปี ที่มีมาตั้งแต่ปลายกรุงศรีอยุธยาต้องสิ้นสุดลง

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีทั้งผู้มีฐานะดีและคนยากจนที่หวังเข้ามาตั้งตัวเป็นเศรษฐี ตามแบบอย่างชาวจีนอพยพรุ่นก่อนที่เมื่อพอตั้งตัวได้ ก็นิยมส่งเงินกลับไปเลี้ยงดูครอบครัวที่ประเทศจีน เมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านเกิด ก็มักแนะนำเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกันให้ไปทำมาหากินในประเทศไทยด้วยกัน ดังนั้น เมื่อชาวจีนใหม่เหล่านี้เดินทางมาถึงประเทศไทย ก็มักไปพำนักหรือทำงานในสถานที่เดียวกับชาวจีนรุ่นก่อน เพื่อความสะดวกในการช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา

อัตราส่วนผู้อพยพเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงประมาณ 2 : 1 และมีอายุระหว่าง 35 – 39 ปี มากกว่ากลุ่มอายุอื่น⁴ ชายชาวจีนเหล่านี้มีทั้งที่สมรสแล้วและยังเป็นโสด ผู้มีฐานะดีอาจนำภรรยาเดินทางมาพร้อมกัน ส่วนผู้ที่มีฐานะด้อยกว่า มักเดินทางมาเพียงลำพังเพื่อหาช่องทางทำมาหากินก่อน เมื่อพอตั้งตัวได้แล้วก็นิยมสมรสกับหญิงชาวจีนซึ่งเป็นทายาทของชาวจีนอพยพรุ่นก่อน สำหรับผู้ที่มีภรรยาอยู่ที่ประเทศจีนแล้วก็มักกลับไปรับภรรยาชาวจีนให้มาอยู่ในประเทศไทยด้วยกัน⁵

อาชีพของชาวจีนรุ่นนี้มีทั้งเป็นลูกจ้างตามร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม เป็นผู้ใช้แรงงานตามท่าเรือ โรงสีข้าว หรือทำการค้าขนาดเล็ก เช่น พ่อค้าปลีก ขายของชำ หรือทำอาหาร ขนมแบบจีน และด้วยอุปนิสัยของชาวจีนที่มักให้ความช่วยเหลือชาวจีนด้วยกันเอง

¹ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรรณี จิตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 177.

² แหล่งเดิม. หน้า 181.

³ ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2542). “จีนในภาคกลาง : สถานภาพและบทบาทในสมัยรัตนโกสินทร์,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 4*. หน้า 1563.

⁴ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *เล่มเดิม*. หน้า 198.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 199.

เจ้าของกิจการบางแห่งที่เห็นว่าลูกจ้างบางคนที่มีหน่วยก้านดี มีโอกาสก้าวหน้าเป็นเจ้าของกิจการในอนาคตได้ ก็มักให้ลูกจ้างเหล่านั้นกู้ยืมเงินไปประกอบอาชีพที่ตนเองถนัด ชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้ จึงสามารถเป็นเจ้าของกิจการขนาดกลางหรือขนาดเล็กได้ในช่วงอายุของตนเอง ทว่ายังไม่สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตทัดเทียมกับลูกหลานชาวจีนรุ่นก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยเป็นรุ่นที่ 2 หรือ 3 แล้วได้

ชาวจีนใหม่เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาแบบจีน และเมื่อมาถึงประเทศไทยก็ยังคงอาศัยและทำงานในแหล่งชุมชนชาวจีน เช่น สำเพ็ง เยาวราช วงเวียนโอเดียน วงเวียนสี่สิบสอง กรกฎาคม สวนมะลิ สะพานเหลือง ฯลฯ และรอบปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นชาวจีนกลุ่มนี้จึงยังคงดำเนินวิถีชีวิตแบบจีน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี การใช้ภาษา การแต่งกาย ส่งผลให้โอกาสคลุกคลีกับชาวไทย หรือการใช้ภาษาไทยมีน้อย การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จึงมีจำกัด ส่วนใหญ่อาศัยการพบปะพูดคุยตามร้านกาแฟยามเช้า หรืออาศัยหนังสือพิมพ์ภาษาจีนเพื่อรับทราบข้อมูลของรัฐบาลไทย ตลอดจนเหตุการณ์ภายนอกประเทศจากหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ดังนั้น หนังสือพิมพ์ภาษาจีนจึงเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของชาวจีนเหล่านี้

2. กลุ่มชาวจีนในประเทศไทย

นับแต่อดีตชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย ส่วนใหญ่มาจากมณฑลฮกเกี้ยนและมณฑลกว่างตุง ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน¹ ที่เหลือมาจากมณฑลไหหลำ เมื่อชาวจีนทั้ง 3 มณฑลนี้ มิได้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน เพราะมีภาษาพูด วัฒนธรรม ประเพณี ปลีกย่อยบางอย่างแตกต่างกัน ดังนั้น ชุมชนชาวจีนในไทยจึงมักรวมกันตามกลุ่มภาษาพูดของตนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้สามารถจำแนกตามกลุ่มภาษาพูดได้ 5 กลุ่มใหญ่ คือ

1. **กลุ่มจีนแต้จิ๋ว (潮州)** เป็นกลุ่มชาวจีนที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย² ภูมิสำเนาเดิมอยู่บริเวณปากน้ำหรือลุ่มแม่น้ำหั่น ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกว่างตุง ชาวจีนแต้จิ๋วเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางออกจากท่าเรือจางหลิงที่เมืองเถ่งไฮ้ และท่าเรือเมืองซัวเถา เส้นทางเดินเรือเข้าสู่ประเทศไทยทางอ่าวไทยฝั่งตะวันออก จึงมักตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ตลอดจนกรุงเทพฯ จังหวัดในภาคกลาง รวมถึงได้กระจายตัวออกไปค้าขายอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ ของประเทศ ทำให้ภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นภาษาที่แพร่หลาย ชื่อบุคคล สถานที่ ฯลฯ ที่เป็นภาษาไทย เมื่อเขียนทับศัพท์เป็นภาษาจีนใน

¹วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภาภรณ์ จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนในสภาพสังคมไทยสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” ใน *ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิสำเนาเดิมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจางหลิง (2310 – 2393)*. หน้า 30.

²สุภาภรณ์ จันทวานิช. (2534). “ถิ่นกำเนิดของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย,” ใน *แหล่งเดิม*. หน้า 2.

หนังสือพิมพ์ จึงใช้ตัวอักษรจีนที่ออกเสียงเป็นสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของชาวจีนแต้จิ๋วอีกด้านหนึ่งได้

2. **กลุ่มจีนกวางตุ้ง (廣東)** มีภูมิสำเนาเดิมอยู่บริเวณตอนกลางของมณฑลกวางตุ้ง ไปจนถึงทางตะวันออกของมณฑลกวางสี และเกาะฮ่องกง นับเป็นเมืองเอกหรือประตูด้านทิศใต้ที่สำคัญของจีนในการติดต่อกับต่างประเทศ เรือสำเภาจากประเทศทางตอนใต้ของจีน เช่น ไทย เวียดนาม มะละกา ฯลฯ มักแวะที่ท่าเรือเมืองกวางตุ้งก่อนเดินทางไปตอนเหนือของจีน ชาวจีนในบริเวณนี้จึงมีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่จากโลกภายนอกก่อนชาวจีนในภูมิภาคอื่น เขตที่มีผู้อพยพมากคือเมืองกวางเจา อาชีพที่ชาวกวางตุ้งนิยม เช่น ช่างเครื่องยนต์ พ่อครัว ฯลฯ มักใช้เส้นทางเดินเรือเข้ามายังประเทศไทย และตั้งถิ่นฐานเช่นเดียวกับชาวจีนแต้จิ๋ว

3. **กลุ่มจีนฮกเกี้ยน (福建)** มีภูมิสำเนาเดิมอยู่ในตอนใต้ของมณฑลฮกเกี้ยน เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้สูง มักเป็นพ่อค้าและลูกเรือสำเภา ส่วนใหญ่จะอพยพมาตั้งรกรากบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะสวนยางพาราและการทำเหมืองแร่ดีบุก ชาวจีนกลุ่มนี้มักมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวจีนในปิ่นนังและสิงคโปร์ แต่ความใกล้ชิดผูกพันกับชาวจีนในกรุงเทพฯ มีไม่มากนัก

4. **กลุ่มจีนไหหลำ (海南)** ชาวจีนไหหลำในประเทศไทย ส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะไหหลำ มักมีความชำนาญในการค้าขาย แต่มีทุนรอนน้อยกว่าชาวจีนแต้จิ๋ว ประกอบกับชาวจีนกลุ่มนี้มีภูมิตำนานทางเชื้อมาเลเรียได้ดีกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น¹ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของเกาะไหหลำ อยู่ในเขตร้อนชื้น มีไข้ป่าชุกชุมเช่นเดียวกับชนบทไทย จึงนิยมไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณทุรกันดารหรือหัวเมืองเล็ก ๆ ที่มีการแข่งขันน้อยกว่า เช่น เขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เขตจังหวัดพิจิตร เป็นต้น²

5. **กลุ่มจีนแคะ (客家)** มีภูมิสำเนากระจัดกระจายในหลายมณฑลของจีน ชาวจีนแคะที่อพยพมายังประเทศไทยสามารถจำแนกเป็นกลุ่มย่อยตามภูมิสำเนา คือ จากมณฑลฮกเกี้ยน มณฑลกวางตุ้ง และรอบ ๆ เมืองแต้จิ๋ว เป็นต้น ชาวจีนแคะในประเทศไทยมักประกอบอาชีพทำเครื่องหนัง เช่น กระเป๋า รองเท้า เข็มขัด เป็นต้น ตั้งถิ่นฐานในเมืองใหญ่เช่นเดียวกับชาวจีนแต้จิ๋ว

ภาษาพูดของชาวจีนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมาก ชาวจีนแต่ละกลุ่มไม่สามารถสื่อสารกับชาวจีนกลุ่มอื่นด้วยภาษาพูดได้ แต่สามารถสื่อสารกันด้วยตัวอักษร เพราะไม่ว่าชาวจีนจะพูดด้วยภาษาจีนสำเนียงใดก็ตาม แต่จะใช้ระบบตัวอักษรแบบเดียวกันทั่วโลก ซึ่งเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของภาษาจีน

¹ สุรางค์ จันทวานิช. (2542). "จีนในภาคกลาง," ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 4*. หน้า 1537.

² แหล่งเดิม.

บทที่ 2

ประวัติหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่อยู่คู่สังคมชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยมากกว่า 100 ปีแล้ว ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์ภาษาจีนสะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของสังคมชาวจีนและสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย และต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

1. ภูมิหลังการกำเนิดหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย

ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย เป็นผลมาจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศจีน ช่วงรัชสมัยจักรพรรดิฉินเฉิงแห่งราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2418 – 2451) ซึ่งอยู่ในภาวะระส่ำระสายทางการเมือง

ประเทศจีนประสบปัญหาการรุกรานจากลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 อีกทั้งความไร้สมรรถภาพทางการเมืองของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และความล้มเหลวทางการทหาร ทำให้จีนต้องเสียอธิปไตยในดินแดนของตนแก่ชาวต่างชาติหลายครั้ง เช่น พ่ายแพ้ต่ออังกฤษในสงครามฝิ่น พ.ศ. 2385 และแพ้สงครามกับญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. 2438 นับเป็นการทำลายเกียรติภูมิของจีนที่เคยยิ่งใหญ่มาอย่างร้ายแรง ภาวะความอ่อนแอดังกล่าว ประกอบกับการที่ราชวงศ์ชิงมิใช่ชาวจีน ทำให้มีบุคคลหลายกลุ่มคิดเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศใหม่ เพื่อกอบกู้เกียรติภูมิของประเทศจีนกลับคืนมา แนวคิดที่สำคัญ 2 กลุ่ม¹ คือ

¹วิภา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 11.

กลุ่มแรก “กลุ่มปฏิรูป” มีอุดมการณ์ปฏิรูปการปกครองประเทศโดยยึดหลักความเชื่อเรื่อง “เสรีภาพ ประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ” แต่ยังคงสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญ ตามแบบประเทศญี่ปุ่น ผู้นำอุดมการณ์นี้คือ คังโหย่วเว่ย ปัญญาชน นักคิด นักการศึกษา และนักปฏิรูปคนสำคัญของจักรพรรดิฉิน แต่หลังจากความล้มเหลวของการปฏิรูปร้อยวัน* คังโหย่วเว่ยและเหลียงฉีเซา หนีออกไปเคลื่อนไหวยังประเทศญี่ปุ่น ใช้ชื่อว่า “ฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์” หลังจากนั้น กระแสอิทธิพลความคิดของกลุ่มนี้ ได้แผ่กว้างขยายไปในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลประเทศต่าง ๆ

กลุ่มที่ 2 คือ “กลุ่มปฏิวัติ” เกิดจากอุดมการณ์รักชาติอันแรงกล้าของชาวจีน ที่ต้องการโค่นล้มราชวงศ์ชิงของชาวแมนจู เพราะเชื่อว่าราชวงศ์ชิงเป็นผู้นำพาประเทศไปสู่ความหายนะ อีกทั้งต้องการต่อต้านขนบธรรมเนียมเก่าของจีน และที่สำคัญคือ ต้องการปฏิวัติเปลี่ยนระบอบการปกครอง เป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยของประชาชน เพราะเชื่อว่าการปกครองระบอบใหม่ จะสามารถกอบกู้ฟื้นฟูความเข้มแข็งของประเทศจีนขึ้นมาใหม่ได้ ผู้นำของกลุ่มแนวคิดนี้ คือ ดร. ซุนยัตเซน อุดมการณ์นี้ต่อมาได้รับการพัฒนาเป็น “ลัทธิไตรราษฎร์”**

ทั้ง 2 กลุ่มต่างเผยแพร่แนวคิดนี้ไปยังชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังให้ชาวจีนโพ้นทะเลเป็นแหล่งสนับสนุนทางเศรษฐกิจและการเมือง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์และโรงเรียนสอนภาษาจีน ซึ่งส่งผลถึงชาวจีนในประเทศไทยด้วย เพราะการเคลื่อนไหวเหล่านี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักชาตินิยมขึ้น ชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ เริ่มก้าวข้ามเส้นแบ่งของภาษาพูด มารวมกลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองในแนวเดียวกัน ซึ่งได้แบ่งออกเป็นฝักฝ่ายเช่นเดียวกับการเมืองของจีน¹ คือ ฝ่ายสนับสนุนขบวนการปฏิรูป ฝ่ายสนับสนุนขบวนการปฏิวัติ และฝ่ายสนับสนุนราชวงศ์ชิง แต่เนื่องจากฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายรัฐบาลราชวงศ์ชิง

* การปฏิรูปร้อยวัน หรือ การปฏิรูปวู่ซู่ (戊戌變法) หมายถึง การปฏิรูปการเมืองของชนชั้นนายทุน ที่มีคังโหย่วเว่ย นักลัทธิปฏิรูปเป็นหัวหน้า โดยอาศัยพระเจ้ากวางซู่ แห่งราชวงศ์ชิงดำเนินการ เมื่อปีที่ 24 แห่งรัชสมัยกวางซู่ (ปีวู่ซู่) ตรงกับ พ.ศ. 2441 เนื้อหาที่สำคัญคือ เลียนแบบหรือศึกษาจากยุโรป ตะวันตก ส่งเสริมระบบวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ปรับปรุงการเมือง การศึกษา การทหาร พัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการค้า เป็นอาทิ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ถูกพวกอนุรักษนิยมซึ่งมีพระนางซูสีไทเฮาเป็นผู้นำคัดค้านอย่างรุนแรง และในเดือนกันยายน ปีเดียวกันนั้น กลุ่มของพระนางซูสีไทเฮาก็ได้ก่อรัฐประหาร ยึดอำนาจจากกลุ่มปฏิรูป และสั่งประหารฝ่ายปฏิวัติหลายคน วิธีการดำเนินการปฏิรูปได้ดำเนินการอยู่เพียง 100 วัน ในที่สุดก็ประสบความล้มเหลวและฝ่ายแพ้วกอนุรักษนิยมไป ดู เรียร์ชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวอย่าง). หน้า 1170.

** ลัทธิไตรราษฎร์ (Three Principles of the People) หรือ ซานหมินจู๋ (三民主義) ประกอบด้วย หลักการของการปฏิวัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) 2. ลัทธิประชาธิปไตย (Democracy) 3. ลัทธิสังคมนิยม (Socialism)

¹ ปรารถนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440 – 2488. หน้า 126.

ยังคงรักษานับธรรมเนียมประเพณีของจีน รวมไปถึงการปกครองระบอบราชาธิปไตยไว้ จึงทำให้ในระยะต่อมาทั้ง 2 ฝ่ายนี้ ได้มีการร่วมมือกันเพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชาวจีน และต่อต้านฝ่ายปฏิวัติ¹

ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งเสริมและเอื้อให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนสามารถกำเนิดและเติบโตขึ้นในประเทศไทยได้² นั่นคือ การที่ทางการไทยไม่มีนโยบายเข้มงวดต่อชาวจีน ให้อิสระและเสรีภาพ トラบเท่าที่ชาวจีนมิได้ละเมิดต่อกฎระเบียบของสังคมไทย อีกทั้งช่วงเวลาที่เกิดหนังสือพิมพ์ภาษาจีนนั้น ทางกรยังไม่มิกฎหมายที่ใช้ควบคุมการออกหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ลักษณะของสังคมชาวจีนเองมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น โดยมี “สื่อกลาง” ภายในชุมชนให้เป็นทีเกาะเกี่ยวกัน เช่น ศาลเจ้าประจำชุมชน หรือร้านน้ำชา กาแฟ แต่เมื่อสังคมขยายตัวขึ้น สื่อกลางดังกล่าวได้เปลี่ยนรูปแบบไป แต่ยังคงลักษณะที่ช่วยให้สังคมชาวจีนผูกพันกันอย่างเดิม ประการสุดท้ายคือ การขยายตัวของวิทยาการใหม่ ๆ โดยเฉพาะการเกิดเรือกลไฟ ทำให้การคมนาคมระหว่างชาวจีนที่อพยพไปสู่อินทรีนทะเลสามารถติดต่อสื่อสารกับบ้านเกิดได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

2. พัฒนาการและการแบ่งช่วงของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย

พัฒนาการของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย ตั้งแต่ถือกำเนิดมาจนถึงปัจจุบันที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เกิดจากปัจจัย 3 ประการคือ³ เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีน รวมถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีน ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศไทย และประการสุดท้าย คือ สภาพการณ์ของชุมชนชาวจีนในประเทศไทยเอง ทั้งนี้สามารถแบ่งช่วงพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนได้ 7 ช่วง⁴ ดังนี้

¹ เพ็ญพิสุทธ์ อินทรภิรมย์. (2544). *บทบาทและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเชื้อฮาดูสง* พ.ศ. 2450 – 2474. หน้า 22.

² วิชา อุดมฉันท, นฤมิตร สอดสุข และ ปณัดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 13.

³ แหล่งเดิม. หน้า 14.

⁴ 林風. (1990, 20 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” *中華日報* = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

1. ช่วงก่อกำเนิด พ.ศ. 2446 – 2454

หนังสือพิมพ์ที่ชาวจีนโพ้นทะเลสร้างสรรค์ขึ้นเป็นฉบับแรกในประเทศไทยตามหลักฐานที่ปรากฏคือ หนังสือพิมพ์อันจิงเยอะเป้า (ฮังเกียหยิกโป) (漢境日報)^{1*} เมื่อ พ.ศ. 2446 แต่ไม่ปรากฏรายละเอียดใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ มีเพียงข้อบ่งชี้จารึกที่ กล่าวถึง หนังสือพิมพ์นี้ว่า เป็นผู้บริจาคเงินให้แก่โรงพยาบาลก่วงสัว** ตรงกับสมัยจักรพรรดิฉานเฉิงของจีน เนื่องจากโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นของชาวจีนกวางตุ้ง จึงสันนิษฐานได้ว่า ชาวกวางตุ้งเป็นผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ และน่าจะเชื่อว่า หนังสือพิมพ์อันจิงเยอะเป้า เป็นหนังสือพิมพ์ที่ก่อตั้งโดย “ฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์”²

หนังสือพิมพ์ฉบับต่อมา คือ หนังสือพิมพ์เหมยหนันเยอะเป้า (หมุยน้ำหยิกโป) (美南日報) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2447 โดยเงินจิ่งหวา (ตั้งแก้งฮั่ว) ชาวกวางตุ้งผู้นิยมกลุ่มปฏิวัติที่ลี้ภัยทางการเมืองมายังประเทศไทย ได้ร่วมมือกับชาวจีน คือเซียวผอเฉิง หรือที่ทราบกันในนาม เซียวฮุดเสง สืบญเรื่อง (ภายหลังเป็นบุคคลสำคัญของพรรคก๊กมินตั๋ง ฝ่ายขวา) และเส้นสีงชื่อ โดยเงินจิ่งหวา ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เน้นโฆษณาประชาสัมพันธ์แนวคิดของคณะปฏิวัติ และให้ความรู้ทางวัฒนธรรม แต่หลังจากออกจำหน่ายได้ไม่นานก็ประสบปัญหาด้านการเงิน จึงเปลี่ยนผู้ดำเนินการและชื่อหนังสือพิมพ์ใหม่เป็น หนังสือพิมพ์เหมยหนันกงเป้า (หมี่น้ำกงโป) (湄南公報) ซึ่งนอกจากออกเสียงใกล้เคียงกับชื่อเดิมมากแล้ว หลักการยังคงดำเนินการสนับสนุนกิจกรรมของฝ่ายปฏิวัติเช่นเดิม

ในเวลาเดียวกัน ฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์ได้ส่งสมาชิกเข้ามาหาแนวร่วมเพิ่มในประเทศไทย เป็นผลให้คณะกรรมการของหนังสือพิมพ์เหมยหนันกงเป้าแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ตามอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน คือ ฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์ และฝ่ายปฏิวัติ โดยฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์ ยึดที่ท่า

¹ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 1 - 2.

^{*} แต่จากข้อมูลในหนังสือ “พจนานุกรมบุคคลในแวดวงศิลปวัฒนธรรมจีนสยาม” ของหงหลิน ซึ่งออกเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 ให้ข้อมูลว่า “... จากหลักฐานจารึกการก่อตั้งโรงพยาบาลก่วงสัว (กวางจ้าว) ของสมาคมกวางจ้าว มีข้อความจารึกว่า “หนังสือพิมพ์ “อันจิงเยอะเป้า” ได้บริจาคเงินช่วยในการก่อตั้งปีนั้นคือ ปีกวางชี่ที่ 29 (พ.ศ. 2446)” ทว่าอันจิงเยอะเป้าจะเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับแรกในสยามหรือไม่ยังไม่อาจพิสูจน์ได้” ดู เรื่องรอง รุ่งรัศมี. (2545, 28 ตุลาคม). “เซียวฮุดเสงกับหนังสือพิมพ์จีนในสยาม,” เนชั่นสุดสัปดาห์. 11(543) : 59.

^{**} จากการสำรวจของผู้วิจัย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 บ้ายจารึกเลื่อนและชำรุดมาก ไม่สามารถหาข้อความดังกล่าวได้

línfēng

tàiguóhuáwénbào y è shi shùluè

² 林風. (1990, 20 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhōnghuá rì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

การเดิมของหนังสือพิมพ์เหมยหนันกงเป่า ออกหนังสือพิมพ์ของกลุ่มในนาม หนังสือพิมพ์ ฉีหนันเยอะเป่า (ฉีน้ำหยิกโป) (啓南日報) แต่ปิดตัวลงเมื่อ พ.ศ. 2454 หลังจากดำเนินการมาได้ 4 ปี

ส่วนฝ่ายปฏิวัติแยกตัวไปเปิด หนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า (หัวเซียมซิงโป) (華暹新報) มีชื่อในภาษาไทย คือ หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ เชี่ยวสุดแสงเป็นเจ้าของ และเงินจิงหวาเป็นบรรณาธิการ ออกจำหน่ายวันแรกเมื่อ 15 เดือนเมษายน พ.ศ. 2450 จุดประสงค์สำคัญของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้คือ เชิดชูสัมพันธไมตรีอันดีงามระหว่างประเทศไทย และประเทศจีน และพลเมืองทั้ง 2 ประเทศ¹ ในระยะแรกตีพิมพ์เป็น 2 ภาษาในฉบับเดียวกัน คือ ภาษาจีน 8 หน้า ภาษาไทย 4 หน้า เนื้อข่าวทั้งภาษาไทยและภาษาจีนจะเหมือนกัน จนกระทั่งวันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2454 จึงแยกออกเป็น 2 ฉบับ ฉบับละ 4 หน้า เนื่องจากกองบรรณาธิการเห็นว่าการตีพิมพ์ 2 ภาษาเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้อ่านมากเกินไป เพราะผู้อ่านภาษาใดแล้วไม่จำเป็นต้องอ่านอีกภาษาหนึ่ง และยังเกรงจะทำให้ผู้ที่อ่านได้เฉพาะภาษาใดภาษาหนึ่งมีความรังเกียจ² จึงแยกออกเป็น 2 ฉบับ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านได้ ข่าวเกี่ยวกับชาวจีนส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นในมณฑลกว๋างตุ้งและมณฑลฮกเกี้ยน ซึ่งเป็นบ้านเดิมของชาวจีนในเมืองไทย ส่วนข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยมีอยู่บ้างเป็นส่วนน้อย มักแปลจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทย³

หนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า นับเป็นหนังสือพิมพ์ที่ทรงอิทธิพลและได้รับความนิยมมากฉบับหนึ่งในสมัยนั้น จนมีผู้กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ภาคภาษาไทย “ปราศจากอคติและเป็นอิสระเป็นอย่างมาก”⁴ ขณะที่ฉบับภาคภาษาจีน “สะท้อนความทะเยอทะยานในเรื่องปฏิวัติอย่างรุนแรงของผู้หนุนหลัง”⁵ เนื่องจากเชียวสุดแสงเป็นผู้มีความรู้ด้านภาษาไทยและภาษาจีนดี ทั้งยังเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองคนสำคัญในหมู่ชาวจีน และได้เป็นประธานคนแรกของสหพันธ์สมาคมกงเหมิง สาขาประเทศไทย

ดร. ชุนยัตเซน พร้อมกับหูฮั่นหมิง หูอี้เซิง เหอเคอฟู และหลูจิงหลิน เดินทางจากสิงคโปร์เข้ามายังประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2451 และปลุกเร้าความรู้สึกรักชาตินิยมในหมู่ชาวจีนในกรุงเทพฯ ดร. ชุนยัตเซนอยู่ในประเทศไทยได้ราว 10 วัน ก็ถูก

¹ เสลา เราะรุจิ. (2544). 1 ทศวรรษหนังสือพิมพ์ไทย. หน้า 202.

² พิณพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. (2544). บทบาทและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเชียวสุดแสง พ.ศ. 2450 – 2474. หน้า 23 - 24.

³ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 1, 13.

⁴ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ = Chinese Society in Thailand : An Analytical History. พรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 159.

⁵ แหล่งเดิม.

ทางการไทยสั่งให้เดินทางออกนอกประเทศไทย เนื่องจาก ดร. ชุนยัตเซนอภิปรายติเตียนพระมหากษัตริย์อย่างร้ายแรง แต่หูอันหมิง และหูอี้เซิงได้อยู่ช่วยงานเขียนทางด้านการเมืองกับหนังสือพิมพ์หว่าเซียมซินเป่า ต่อมาหมิงเขียนจากสิงคโปร์ ชื่ออิวเตี้ยลือมาช่วยงาน แต่แยกตัวออกไปเปิดหนังสือพิมพ์ถงเจียวเป่า (ถ่งเคี้ยวป้อ) (同僑報) เมื่อ พ.ศ. 2452

ในระยะนี้ หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ ต่างต่อสู้กันทางแนวความคิดทางการเมือง โดยหนังสือพิมพ์หว่าเซียมซินเป่าเป็นพันธมิตรกับหนังสือพิมพ์ถงเจียวเป่า* ที่เป็นฝ่ายปฏิวัติ หนังสือพิมพ์คู่นี้เป็นปรปักษ์กับหนังสือพิมพ์ฉีหนันเยอะเป่า ที่เป็นฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์

ภายหลังหนังสือพิมพ์ฉีหนันเยอะเป่าปิดตัวลงเมื่อ พ.ศ. 2454 นายเล่าเซี่ยหลู ลูกน้องของยี่ก่อง (พระอนุวัตน์ราชนิยม) รับกิจการดำเนินงานต่อ โดยใช้สถานที่เดิมของหนังสือพิมพ์ฉีหนันเยอะเป่า ออกหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ในนาม หนังสือพิมพ์จงหวาหมินเป่า (ตงฮัวหมิงป้อ) (中華民國報) โดยคงมีจุดยืนอยู่ฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์ ดังนั้นจึงยังคงลักษณะการต่อสู้ทางอุดมการณ์กับหนังสือพิมพ์หว่าเซียมซินเป่า จนกระทั่งฝ่ายปฏิวัติสามารถล้มระบบราชาธิปไตย และสถาปนาระบบสาธารณรัฐขึ้นปกครองจีน ดังนั้น แนวนโยบายของฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์จึงเสื่อมความนิยม ทำให้ผู้จัดทำหนังสือพิมพ์จงหวาหมินเป่าเปลี่ยนแนวมุ่งนโยบายเน้นไปในทางพาณิชย์ โดยไม่เขียนถึงนโยบายทางการเมืองของพรรคใดเลย¹

อนึ่ง ในปีเดียวกันนี้เอง ยังมีการออก หนังสือพิมพ์เทียนอันกงเป่า (เทียนฮังกงป้อ) (天漢公報) แต่จุดยืนของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่ชัดเจน หลังดำเนินการได้ไม่นานก็เลิกกิจการไป

ช่วงเวลาที่กล่าวมานี้ เป็นระยะก่อกำเนิดของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย ที่สืบเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนในขณะนั้น โดยฝ่ายปฏิวัติและฝ่ายปฏิรูปต่างแสวงหาพันธมิตรนอกประเทศจีน ด้วยการออกหนังสือพิมพ์ของฝ่ายตนเอง เพื่อกล่าวโจมตีฝ่ายตรงข้าม โดยไม่คำนึงกฎหมายไทย เนื่องจากในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ การต่อสู้ทางความคิดทางการเมืองของหนังสือพิมพ์จีนเช่นนี้ เป็นลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย² ซึ่งสะท้อนถึงการตื่นตัวทางการเมืองของชาวจีนโพ้น

*ไม่ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ถงเจียวเป่าเลิกกิจการไปเมื่อใด

¹ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 18.

lín fē ng

tàiguó huáwénbào y è shǐ shùluè

² 林風. (1990, 20 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略” = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhō nguó r ì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮัว. หน้า 14.

ทะเล และแนวคิดที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองของตัวแทนทั้ง 2 ฝ่าย ในช่วงก่อนการปฏิวัติซินไฮ่* อย่างชัดเจน

2. ช่วงเจริญเติบโต พ.ศ. 2455 – 2468

หลังจากประเทศจีนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแล้ว การต่อสู้ทางแนวคิดการเมืองระหว่างฝ่ายพิทักษ์กษัตริย์และฝ่ายปฏิวัติบนหน้าหนังสือพิมพ์ค่อย ๆ ลดน้อยลง หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยพัฒนาศักยภาพของการนำเสนอข่าวสารข้อมูลได้หลากหลายขึ้น ไม่ได้จำกัดบทบาทเฉพาะทางด้านการเมือง แต่ยังมีเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมชาวจีนในประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ที่ยังคงมีบทบาทในการแสดงความเห็นทางการเมือง และปลุกจิตสำนึกเรื่องความรักชาติในหมู่ชาวจีนในประเทศไทย คือ หนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า (จีนโนสยามวารศัพท์) ของนายเซียวฮุดเสง เจ้าของนามปากกาว่า “ผดุง” และ “บาทกฤษร” ที่เขียนบทความตอบโต้บทความของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับปัญหาของชาวจีนโพ้นทะเลเสมอ

ใน พ.ศ. 2461 มีก่อตั้งหนังสือพิมพ์เสียเป่า (เอี้ยบป้อ) (俠報) โดยนักหนังสือพิมพ์ชาววางตุ้ง 4 คนที่มีชื่อท้ายเหมือนกันคือ เสีย (เอี้ยบ) (俠) ซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองที่รุนแรง ได้โจมตีโฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องของฝ่ายปฏิวัติที่ล้มล้างระบบศักดินาของจีน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นที่นิยมในหมู่ชาวจีน แต่ยังไม่สามารถสร้างกระแสชั้นนำชาวจีนได้ ถึง พ.ศ. 2465 กิจการของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ประสบภาวะล้มละลาย ชาวจีนวางตุ้ง ชื้อถันเงินชั้น (ถ่าจิงซา) และหลี่หวยชวง เข้ารับช่วงกิจการ แต่ไม่นานถันเงินชั้น ก็ถูกเนรเทศออกนอกประเทศ

ในระบะที่มีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างพวกก๊กมินตั๋งและพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนนั้น ชาวจีนในประเทศไทยได้ออกหนังสือพิมพ์ของฝ่ายซ้าย 2 ฉบับ¹ คือ หนังสือพิมพ์เจียวเซิงเป่า (เคี้ยวเซิงป้อ หรือ คิวเซิง) (僑聲報) เมื่อ พ.ศ. 2465 เป็น

* การปฏิวัติซินไฮ่ (辛亥革命) คือ การปฏิวัติวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2454 นครอู๋ฮาง แห่งมณฑลหูเป่ย์ เพื่อต่อต้านราชวงศ์ชิง การปฏิวัติครั้งนี้ได้รับการตอบสนองจากมณฑลต่าง ๆ ทั่วประเทศสามารถโค่นล้มราชวงศ์ชิง และได้ยุติระบบราชาธิปไตยที่ได้ปกครองประเทศจีนมาถึง 2,000 ปี โดยสิ้นเชิง และ มีการประกาศสถาปนาสาธารณรัฐจีน (中華民國) ในเวลาต่อมา แต่เนื่องด้วยตัวแทนชนนายทุนที่นำการปฏิวัตินั้นอ่อนแอเกินไป จึงไม่สามารถดำเนินการกิจการปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จ ผลพวงแห่งการปฏิวัติถูกขุนศึกภาคเหนือช่วงชิงไปโดยสิ้นเชิง ดู เจริญชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). *พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวย่อ)*. หน้า 1233 - 1234.

¹ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรณี จิตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 238.

หนังสือพิมพ์ในแนวคอมมิวนิสต์ เนื่องจากนายถนเงินชั้น ซึ่งกลับเข้ามาในไทยอีกครั้งหนึ่ง และหลี่ห่วยซวง มีแนวโน้มเป็นผู้นิยมแนวทางของพวกบอลเชวิก¹ อีกฉบับหนึ่งคือ หนังสือพิมพ์เหลียนเจียวเป่า (เหลียงเคี้ยวป้อ) (聯僑報) ที่ดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2468 โดย นายแพทย์ชาวจีนแต่จิวนามสวี่เซาหยัน (โค้วเทียนเหยียน) ผู้มีแนวโน้มฝักใฝ่บอลเชวิกเช่นกัน² หนังสือพิมพ์ฉบับนี้กล้าแสดงความคิดเห็นจนได้รับสมญาว่า “กัณเอยัน” (การมกล้า)³ (敢言) และมักทำสงครามปากกา กับหนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า ของกลุ่มเซียวฮุดเสงเสมอ

หนังสือพิมพ์เหลียนเจียวเป่า ถูกทางการไทยสั่งปิด เนื่องจากตีพิมพ์ภาพศพ นักศึกษาที่ถูกฆ่า ในการประท้วงที่เชียงไฮ้ เมื่อ พ.ศ. 2468* พร้อมข้อความบรรยายภาพที่แปล ได้ความว่า “มีเพียงผู้ไร้ซึ่งพ่อแม่ พี่น้องและญาติมิตรเท่านั้น ที่จะสามารถดูภาพอันโหดเหี้ยมนี้ โดยไร้ความรู้สึก”⁴ ส่วนหนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่าก็ถูกสั่งปิดเช่นกัน เนื่องจากเสนอบทความ เรื่อง “สิ้นชีพดีกว่าสิ้นชาติ”⁵ แต่หลังจากนั้นไม่นานหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับนี้ก็ได้รับอนุญาตให้ ตีพิมพ์ออกจำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาหนังสือพิมพ์เหลียนเจียวเป่าตีพิมพ์ข่าวฆาตกรรมระหว่างตระกูลโชว (คู) และตระกูลกัว (ก๊วย) ที่สะท้อนวงการสังคมชาวจีนในไทย ทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นมาก แต่ในที่สุด นายสวี่เซาหยัน ก็ถูกฟ้องร้อง และแพคดีต้องติดคุก รวมทั้งยังต้องลงโฆษณาขอโทษผู้กรณี

¹เออิจิ มูราซิม่า. (2539). การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเล ในประเทศไทย ค.ศ. 1924 – 1941. หน้า 4.

²แหล่งเดิม.

³หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและ บรรณานุกรม. หน้า 4.

* การเคลื่อนไหวขบวนการ 30 พฤษภาคม คือ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2468 กรมกรของ โรงงานแห่งหนึ่งในเชียงไฮ้ ทำการประท้วงนายจ้างชาวญี่ปุ่นของตนขึ้น โดยมีนักศึกษาให้การสนับสนุนอยู่ ด้วย การประท้วงได้ยืดเยื้อมาหลายเดือน จนกระทั่งในวันที่ 30 พฤษภาคมปีเดียวกัน ได้เกิดเหตุการณ์ครั้ง สำคัญขึ้น เมื่อประชาชนจีนได้เคลื่อนไหวต่อต้านจักรวรรดินิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประชาชนในนครเชียงไฮ้เดินขบวนแสดงพลังคัดค้านนายทุนโรงงานปั่นด้ายญี่ปุ่นที่สังหารกุ้เงินหง ผู้นำ กรรมกรที่นำกรรมกรหยุดงาน และในขณะที่เดินขบวนไปถึงเขตเช่าสาธารณะ ผู้ชุมนุมถูกเจ้าหน้าที่ รักษาการณ์ของอังกฤษที่คอยควบคุมการประท้วงยิงปืนสังหารเสียชีวิต เหตุการณ์นี้ทำให้สถานการณ์บ้าน ปลาย โดยพรรคคอมมิวนิสต์นำบุคคลในวงการต่าง ๆ หยุดงาน หยุดเรียน หยุดเปิดร้านค้าขาย ประชาชนใน ท้องที่ต่าง ๆ ให้การสนับสนุน กลายเป็นการเคลื่อนไหวเดินขบวนต่อต้านจักรวรรดินิยมอังกฤษและญี่ปุ่น ขึ้นมา ต่อมาได้ขยายวงกว้างออกไป ซึ่งรวมถึงชาวจีนในสยามด้วย ดู เออิจิ มูราซิม่า. (2539). การเมืองจีน สยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเล ในประเทศไทย ค.ศ. 1924 – 1941. หน้า 3. และ เรียร์ชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือด้วย). หน้า 1166.

⁴เออิจิ มูราซิม่า. (2539). เล่มเดิม. หน้า 6.

⁵แหล่งเดิม. หน้า 5.

นอกจากนี้หนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า ยังเสนอข่าวโจมตีนายสวีเซาหยันอย่างรุนแรง เนื่องจากเขานำธงชาติจีนไปคลุมโลงศพภรรยา จากมรณัมต่าง ๆ ที่ประสบ ทำให้หนังสือพิมพ์เหลียงเจียวเป่าต้องปิดกิจการลง เมื่อ พ.ศ. 2473

ใน พ.ศ. 2469 หนังสือพิมพ์เจียวเซิงเป่า ตีพิมพ์บทความเรื่อง “จักรวรรดินิยมและความสัมพันธ์กับประเทศอาณานิคม” ทำให้หนังสือพิมพ์นี้ต้องถูกปิดลง เพราะทางการไทยไม่ต้องการขัดแย้งกับอังกฤษ¹ แต่มีกลุ่มนักเคลื่อนไหวจากสำนักพิมพ์ลี่ซิงชูเป่าเสนอ รับช่วงกิจการต่อ โดยออกหนังสือพิมพ์ลี่ซิงเป่า (勵青報) ซึ่งยังคงอยู่ในกลุ่มฝ่ายซ้าย

ความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการปลุกจิตสำนึกเรื่องรักชาติอย่างเสรีทางหน้าหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ทำให้รัฐบาลไทยต้องตราพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ ขึ้นใน พ.ศ. 2465² เพื่อควบคุมการออกหนังสือพิมพ์และป้องกันมิให้สิ่งพิมพ์ภาษาจีนจากต่างประเทศ ที่เป็นภัยต่อประเทศเข้ามาเผยแพร่ได้อย่างสะดวกเหมือนในอดีต³

3. ช่วงพัฒนาทางรูปแบบและขยายตัว พ.ศ. 2469 – 2480

เมื่อ ดร. ชุนยัตเซนได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของรัฐบาลจีนใต้ ที่เมืองกวางตุ้ง ใน พ.ศ. 2464 หนังสือพิมพ์ภาษาจีนทุกฉบับในประเทศไทยให้การสนับสนุน⁴ และยังให้การสนับสนุนรัฐบาลสาธารณรัฐต่อสู่ปราบปรามกลุ่มขุนศึก เพื่อรวบรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁵ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ภาษาจีนยังมีอิทธิพลในสังคมชาวจีน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมทั้งเป็นสื่อกลางเชื่อมความเข้าใจระหว่างชาวจีนกับชาวไทยและรัฐบาลประเทศไทย⁶ ขณะเดียวกันเริ่มมีแนวคิดในการปรับปรุงพัฒนาารูปแบบและเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ เพื่อการแข่งขันทางธุรกิจมากขึ้น

¹ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = Chinese Society in Thailand : An Analytical History. พรรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 239.

² “พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์,” (2465, 30 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 39. หน้า 564 - 585.

³ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). *นโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อชาวจีนในประเทศไทย (2475 – 2500)*. หน้า 14.

⁴ สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *เล่มเดิม*. หน้า 238.

⁵ วิชา อุทุมฉันท, นฤมิตร สอดสุข และ ปันดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 18.

⁶ 林風. (1990, 23 กรกฎาคม). “*泰國華文報業史述略*” = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ, *中華日報* = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

วันที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 หนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า (กั๋วหมิงหยิกป้อ) (國民日報) เริ่มออกวางตลาด ดำเนินการโดยอู่ปี้เอียน (โหวงเพ็กง้า) พ่อค้าและสมาชิกคนสำคัญของสมาคมกงเหมิง และเป็นเพื่อนสนิทของเซียวฮุดเสง ดังนั้น จึงมีนโยบายใกล้เคียงกับหนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นสัญลักษณ์ของการเข้าสู่ช่วงพัฒนาสมัยใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะให้ทันสมัย เช่น ริเริ่มใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียน และใช้ตัวอักษรหลายขนาด โดยเฉพาะขนาดที่เล็กลง¹ ทำให้สามารถบรรจุเนื้อหาที่เปี่ยมไปด้วยสาระความรู้ และมีภาพประกอบที่สวยงามได้มากขึ้น จึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านในระยะแรกเป็นอย่างดี

ใน พ.ศ. 2470 หนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า ตีพิมพ์บทความโจมตีสมาคมพาณิชยจีน* เรื่องระดับธง 5 สี และวิจารณ์เรื่องปัญหาคำสอนของขงจื้อ รวมถึงบทความโจมตีประธานสมาคมจีนแคะ ทำให้ประชาชนเริ่มต่อต้านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้

เดือนเมษายน พ.ศ. 2470 มีข่าวเรื่องจอมพลเจียงไคเช็ค แห่งพรรคก๊กมินตั๋ง ฆ่าสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แพร่มาถึงประเทศไทย หนังสือพิมพ์ลี่ซิงเป่า และหนังสือพิมพ์หวาเซียมซินเป่า จึงเปิดศึกตอบโต้กันทางหน้าหนังสือพิมพ์ แต่บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ลี่ซิงเป่า ไม่เหมาะสมต่อสถานการณ์ อีกทั้งหัวหน้ากองบรรณาธิการถูกเนรเทศเมื่อ พ.ศ. 2471 ด้วยข้อหาทางการเมือง ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องปิดตัวลง

ต่อมาใน พ.ศ. 2474 ประเทศจีนเกิดเหตุการณ์ 18 กันยายน** หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในกรุงเทพฯ ทุกฉบับต่างร่วมมือลงข่าวและบทความโจมตีญี่ปุ่นอย่างรุนแรง โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นหนังสือพิมพ์ของฝ่ายใด เหตุการณ์นี้อยู่ในความสนใจของชาวจีนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้ยอดขายของหนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่าสูงถึง 1,000 กว่าฉบับ² แต่การ

¹วิภา อุตมจันทร์, นฤมิตร สอดสุข และ ปันตดา เลิศล้ำอาไฟ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 18.

*สมาคมพาณิชยจีน ซึ่งอยู่ภายใต้การจัดตั้งและดำเนินการโดย นายเงินไห่ซิว ผู้นำคณะพิทักษ์พระมหากษัตริย์ และให้การสนับสนุนหนังสือพิมพ์ฉีหนันเยอะเป่า จงหวาหมินเป่า ซึ่งล้วนมีท่าทีการวิพากษ์วิจารณ์เข้ากับคณะพิทักษ์พระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น โดยเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายปฏิวัติ ดู หอสมุดแห่งชาติ. (2519). *วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม*. หน้า 33.

** เหตุการณ์ 18 กันยายน คือ ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2474 ทหารจักรพรรดิญี่ปุ่นได้บุกโจมตีเมืองเสินหยาง ได้ยึดค่ายใหญ่ทิศเหนือไว้ทั้งหมด ระหว่างนั้น เจียงไคเช็คได้ระดมกำลังทำสงครามกลางเมืองแล้วดำเนินนโยบายไม่ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น โดยมีคำสั่งลับให้กองทหารก๊กมินตั๋งในมณฑลต่าง ๆ ในเขตแมนจูเรียทั้งหมดถอยร่นเข้ามาอยู่เขตไฉ โดยยอมยกดินแดนแมนจูเรียให้จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นไป ใน พ.ศ. 2488 เมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว ผืนแผ่นดินแมนจูเรียทั้งหมดจึงได้กลับคืนสู่อ้อมอกของประเทศจีนตามเดิม ดู เรียงชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). *พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือด้วย)*. หน้า 557 - 558.

²เรื่องรอง รุ่งรัศมี. (2545, 4 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (1),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*.

กระทำเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มเข้มงวดกับการตรวจสอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนมากขึ้น โดยอ้างพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 เนื่องจาก รัฐบาลไทยไม่พอใจที่ชาวจีนเคลื่อนไหว มีกิจกรรมทางการเมือง ทั้งยังไม่ต้องการเป็นศัตรูกับ ประเทศญี่ปุ่น¹

สภาพการณ์เช่นนี้ หนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า จึงได้ขอซื้อสำรองไว้ในนาม หนังสือพิมพ์หมินกั๋วเยอะเป่า (หมิงก๊กหยิกป้อ)(民國日報) และหนังสือพิมพ์มันกั๋วเยอะเป่า (หมั่งก๊กหยิกป้อ)(曼谷日報) หรือหนังสือพิมพ์บางกอก ในกรณีที่อาจถูกทางการสั่งปิด หลังจากนั้นไม่นาน หนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า ก็ถูกทางการใช้กฎหมายมาตรา 19 (ก) เนื่อง ด้วยขัดต่อความสงบและศีลธรรมของประชาชน² ถอนใบอนุญาต ตามคำสั่งที่ 1/2475 วันที่ 2 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 ฐานยุยงให้ชาวจีนเกลียดชังและต่อต้านญี่ปุ่น³ จากบทความเรื่อง “เถี่ยเสวี่ย” (เลือดเหล็ก) (鐵血) แต่เนื่องจากผู้จัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้เตรียมหัวสำรองไว้แล้ว จึงสามารถตีพิมพ์ได้อย่างต่อเนื่องในวันรุ่งขึ้น ในชื่อหนังสือพิมพ์ “หมินกั๋วเยอะเป่า” โดย เนื้อหา รายละเอียดต่าง ๆ เหมือนเดิมทุกประการ

กรณีหนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า เป็นตัวอย่างให้หนังสือฉบับต่าง ๆ เริ่มจดชื่อ สำรองเช่นกัน สำนักพิมพ์หนึ่ง ๆ จึงมีหัวหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อ เพื่อเตรียมให้ทางการตรวจสอบ ชื่อ สำรองนี้ จะมีการออกเสียงหรือความหมายคล้าย และใกล้เคียงกับหนังสือพิมพ์ฉบับแม่ เพื่อ แสดงว่าเป็นหนังสือพิมพ์ในเครือเดียวกัน ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง เช่น

หนังสือพิมพ์หว่าเจียวเยอะเป่า (華僑日報) มีหัวสำรองในนาม หนังสือพิมพ์ หวาซิง (ฮัวแซ) (華星) และหนังสือพิมพ์หวาเซิง (ฮัวเซี่ย) (華聲)

หนังสือพิมพ์จงหว่าหมินเป่า (中華民國報) มีหัวสำรองในนาม หนังสือพิมพ์จง หมิน (ตงมิ่ง) (中民)

หนังสือพิมพ์เงินจงเยอะเป่า (晨鐘日報) มีหัวสำรองในนาม หนังสือพิมพ์ จงหนัน (ตงนัม) (中南)

lín fēng

¹林風. (1990, 23 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhōnghuá rì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮัว. หน้า 14.

²“พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช 2470,” (2470, 5 กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 44. หน้า 191.

³พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2520). บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2. หน้า 160.

เมื่อทางการไทยทราบถึงวิธีแก้ปัญหาของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนเช่นนี้ จึงออกกฎหมายให้หนังสือพิมพ์ที่ขอจดทะเบียนว่า ต้องออกหนังสือพิมพ์ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 30 วัน มิฉะนั้น โบนัสจะหมดอายุ¹

ใน พ.ศ. 2471 เสวียงโยวหลินชาวจีนและ ออกหนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า (ฮั่วเคี้ยวหยิกป้อ) (華僑日報) ต่อมาได้รับการสนับสนุนจากเจ้าของใหม่ คือ เงินโช้วหมิง (ตัน ลีวเม้ง) นายกสมาคมจงหวา นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย และข้าหลวงพาณิชย์จีน ประจำประเทศไทย เงินโช้วหมิงได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ ในวันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2479 โดยการเพิ่มหน้า ใช้กระดาษอย่างดี และลดราคาจำหน่ายลงครึ่งหนึ่ง จาก 2 บาทเหลือเพียง 1 บาท รวมทั้งปรับปรุงเนื้อหาข่าวของประเทศจีนและไทย มีการตีพิมพ์ฉบับพิเศษและรูปภาพผนวก ทำให้หนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีเยี่ยมที่สุดในกรุงเทพฯ เท่าที่เคยมีมา² และเป็นหนังสือพิมพ์ที่รุ่งโรจน์ที่สุดของประวัติศาสตร์วงการหนังสือพิมพ์ภาษาจีน³ จุดยืนของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เหมือนกับของหนังสือพิมพ์หมินกั๋วเยอะเป่า คือ สนับสนุนรัฐบาลสาธารณรัฐจีน

วันที่ 29 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2480 หนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า ถูกสั่งปิด เพราะลงบทความที่ทางการไทยพิจารณาว่า ละเมิดพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2476 แต่เนื่องจากได้จดทะเบียนชื่อสำรองไว้แล้ว จึงสามารถออกหนังสือพิมพ์ได้ในวันรุ่งขึ้นในนาม หนังสือพิมพ์หวาเซิง และในปีเดียวกัน สมาคมอบรมวัฒนธรรมจงชานในนครนานกิง ได้คัดเลือกหนังสือพิมพ์ภาษาจีนดีเด่นชั้นแนวหน้าขนาดใหญ่จำนวน 12 ฉบับ ซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า ด้วยเหตุผลเพราะ

... จากการสำรวจการก่อตั้งหนังสือพิมพ์ของท่านที่ผ่านมา ถ้อยคำในบทความใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม เนื้อหาสาระมีความสมบูรณ์ เผยแพร่การปฏิวัติ มีผลงานดีเด่น เมื่อเกิดสงครามขึ้นก็ได้ส่งเสริมเผยแพร่นโยบายของประเทศชาตินำหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย เป็นผู้นำชาวจีนโพ้นทะเลในต่างแดน ช่วยส่งเสริมพลังความแข็งแกร่งในการสู้ศึกสงคราม ...⁴

พ.ศ. 2473 เงินสู่มู่ (ตั้งสู่มู่) ลาออกจากหนังสือพิมพ์หวาเสียนชินเป่า ไปตั้งหนังสือพิมพ์เงินจงเยอะเป่า (เสียมจงหยิกป้อ) (晨鐘日報) เมื่อวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์

¹“พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475,” (2475, 29 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 49. หน้า 403

²สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ = Chinese Society in Thailand : An Analytical History. พรรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. หน้า 246.

³หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ดีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 41.

⁴แหล่งเดิม. หน้า 54.

ลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ คือ ออกจำหน่ายในเวลาเช้า¹ ตามชื่อที่มีความหมายว่า “ระฆังยามเช้า” ในขณะที่หนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับอื่นออกจำหน่ายในเวลาบ่ายและเย็น หนังสือพิมพ์เงินจงเยอะเป๋าได้จดทะเบียนเป็นหนังสือพิมพ์ของพรรคก๊กมินตั๋งนอกประเทศจีน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีบทความที่เขียนด้วยสำนวนดูเด็ด จึงถูกคำสั่งปิดหลายครั้ง แต่เป็นการปิดระยะสั้น ๆ เช่น บทความวิจารณ์เรื่อง “ตัดขาดการค้าขายกับญี่ปุ่น” ในวันที่ 24 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2475 ฝ่ายตำรวจพิจารณาว่าเป็นการขัดขวางสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ จึงสั่งปิดกิจการ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ปิดตัวลงเป็นการถาวร เนื่องจากปัญหาเงินทุนและขาดแคลนบุคลากร วันที่ 18 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2477

เหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นรุกรานจีน เมื่อวันที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2480* ส่งผลกระทบถึงหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย กล่าวคือ เดิมหนังสือพิมพ์ภาษาไทยจะใช้ข่าวที่ส่งทางโทรเลขจากฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้เป็นหลัก เมื่อญี่ปุ่นโจมตีสถานีข่าวที่เซี่ยงไฮ้เสียหาย ไม่สามารถเสนอข่าวได้ หนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ติดตามข่าวสงครามนี้จึงต้องพึ่งข่าวจากสำนักข่าวญี่ปุ่น เยอร์มัน กับข่าวทางวิทยุจากอังกฤษ และอิตาลี สำนักข่าวเหล่านี้มักจะบิดเบือนจากข้อเท็จจริง หนังสือพิมพ์จงหวาหมินเป๋าได้เรียกร้องให้หนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวการสู้รบของทางฝ่ายจีนด้วย มิใช่เสนอข่าวของคู่กรณีเพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งเรียกร้องให้ผู้นำข่าวจีนต่างตัวในประเทศไทย ช่วยกันส่งมอบข่าวให้แก่หนังสือพิมพ์ภาษาไทย หนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป๋าจึงได้ยื่นข้อเสนอดำเนินการไปรษณีย์โทรเลข ขอให้เป็นศูนย์กลางการแปลข่าว โดยใช้ข่าวจากสำนักข่าวกกลางของจีน จากนั้นจึงให้กรมไปรษณีย์โทรเลขมอบให้หนังสือพิมพ์ภาษาไทยนำไปเผยแพร่ต่อไป ทว่าหลังจากดำเนินการได้ไม่นาน กรมตำรวจสั่งให้ยุติการกระทำดังกล่าว

แม้ว่าแผนการแปลข่าวเพื่อเสนอข่าวให้ตรงกับความเป็นจริงต้องล้มเลิกไป แต่หนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป๋าก็หาวิธีใหม่ในการสนับสนุนประเทศจีน ด้วยการเสนอตัวส่งผู้สื่อข่าวจากประเทศไทยไปยังสถานที่สู้รบในประเทศจีน เพื่อรายงานข่าวตามความเป็นจริง ตัวแทนหนังสือพิมพ์ไทยที่ไปคือ หนังสือพิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์ประชาชน และหนังสือพิมพ์สยามนิกร รวมถึงตัวแทนของหนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป๋าอีก 2 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน การไปครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินโช่วหมิง (ข้าหลวงพาณิชย์จีนในขณะนั้น) ถึงแม้ว่าจะได้รับ

¹ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). *วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม*. หน้า 56.

* วิกฤตการณ์ เจ็ดเจ็ด คือ กรณีที่กองทหารรุกรานของญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีกองทหารรักษาการณ์ของจีนที่ตั้งมั่น ณ สะพานมาร์โคโปโล (หลู่กุเจียว) ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองปักกิ่งอย่างฉับพลัน ในวันที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2480 ทหารที่ตั้งมั่นที่นั่นได้ยื่นหยุดต่อต้านการโจมตี ภายใต้ผลกระทบจากกระแสคลื่นสูงในการต่อต้านของประชาชนทั่วประเทศ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ออกแถลงการณ์ทันที เรียกร้องให้เปิดฉากทำสงครามทั่วประเทศ สงครามต่อต้านญี่ปุ่นได้เริ่มแต่นั้นมา ดู เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). *พจนานุกรมจีน – ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวย่อ)*. หน้า 841.

ผลดีในแง่การรายงานข่าวอย่างถูกต้อง แต่ทางการไทยได้จับตามองอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเกรงว่าจะกระเทือนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

พ.ศ. 2480 มีหนังสือพิมพ์จีนออกจำหน่ายเพิ่มอีกหลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์ **ซือเป่า (สี่ป้อ) (時報)** โดยอารีย์ ลีวีระ ลักษณะเด่นคือ มีฉบับภาษาไทยแทรกอยู่ในหนังสือพิมพ์ภาษาจีน มีนักเขียนเป็นคนรุ่นหนุ่ม และมีภาพล้อเลียน ต่อมาได้ขายกิจการให้แก่เงินจิ้งชวนและพวก ภายหลังอารีย์ ลีวีระ ได้ฟื้นฟูหนังสือพิมพ์ซือเป่าใหม่ โดยเปลี่ยนชื่อเป็น **ซินซือเป่า (ซิงสี่ป้อ) (新時報)** และได้ซื้อกิจการหนังสือพิมพ์มันกุเยอะเป่า (หนังสือพิมพ์บางกอก) และหนังสือพิมพ์หมินกั๋วด้วย

ต่อมาหลินหมิงซวง ชาวจีนแต่จิวได้ออก **หนังสือพิมพ์เสียนจิงเยอะเป่า (เสียนเกียหยิกป้อ) (遷京日報)** เมื่อวันที่ 1 เดือน พฤศจิกายน มีจุดยืนคือต่อต้านญี่ปุ่นในวิกฤติการณ์สงครามที่สะพานมาร์โคโปโล อีกทั้งนำเสนอภาควรรณกรรม ให้ความสำคัญต่อความคิดรักชาติ และได้รับการตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก ทว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีอายุเพียงปีเดียว เพราะปัญหาหนี้สิน

หนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทสำคัญอีกฉบับคือ **หนังสือพิมพ์จงกั๋วเป่า (ตงกักป้อ) (中國報)** ก่อตั้งเมื่อปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 โดยเงินจิ้งชวน (ตั้งเก่งชวน) เลี้ยวกงผู่ อี้กวงเอี้ยน (เหี้ยกวงเอี้ยน) หวีจื่อเลียง (ฮื่อจื่อเหลียง) บุคคลเหล่านี้เป็นชาวแต่จิวที่มีชื่อเสียงในวงสังคมธุรกิจและพรรคพวกชาวจีนแต่จิว จึงประกาศให้หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นอิสระ ไม่สังกัดองค์กรใด¹

ช่วงเวลานั้น สถานการณ์ของประเทศจีนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่งผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยและรัฐบาลไทย กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ภาษาจีนซึ่งมีอยู่หลายฉบับ พยายามหาจุดเด่นในการนำเสนอ เพื่อให้ประชาชนถูกใจ ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอข่าว การเขียนบทความด้วยสำนวนแข็งกร้าว และการเกาะติดสถานการณ์ภายในประเทศจีน การกระทำดังกล่าว รัฐบาลไทยเกรงว่า บทความหรือการนำเสนอข่าวเช่นนั้น อาจกระทบถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น จึงต้องใช้มาตรการทางกฎหมายสั่งปิดหนังสือพิมพ์บางฉบับที่กระทำการดังกล่าว

lín fēng

¹林風. (1990, 25 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhōnghuá rì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

4. ช่วงล้มเหลว พ่ายแพ้ ภายใต้นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.

2481 – 2487

จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2481 และนำลัทธิชาตินิยมมาใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศ มีการใช้นโยบายจำกัดเสรีภาพของประชาชนชาวจีนในด้านการศึกษา ด้วยการปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนเกือบทั้งหมด นอกจากนี้ รัฐบาลมุ่งความสนใจที่จะควบคุมหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ซึ่งเป็นปากเสียงแทนประชาชน เป็นผลให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องปิดตัวลงภายใน 7 – 8 เดือน

วันที่ 24 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2482 รัฐบาลมีคำสั่งปิดหนังสือพิมพ์บางกอก เนื่องจากได้ลงบทความต่อต้านสงครามชื่อ “ภารกิจและความรู้ที่เราควรต้องมี ภายใต้ภาวะการณ์ที่ศัตรูรุกรานเฉาซาน (เตี้ยซัว)” (敵侵潮汕，我們當前應有認識與任務) บทความนี้ทางการไทยเห็นว่าเป็นการปลุกระดม ยุยงชาวจีน จึงยึดใบอนุญาตคืนโดยไม่มีกำหนด ตั้งแต่วันที่ 28 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2482 การปิดหนังสือพิมพ์บางกอก ยังขยายไปถึงการปิดหนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่า และหนังสือพิมพ์ซินซือเป่า เนื่องจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ มีผู้รับผิดชอบคนเดียวกัน รวมระยะเวลาที่หนังสือพิมพ์กั๋วหมินเยอะเป่าดำเนินการจนถูกสั่งปิด คือ 12 ปี

ในวันที่ 27 เดือนกรกฎาคม หนังสือพิมพ์จงกั๋วเป่า ลงบทความเรื่อง “เปยเก้อ” (杯葛) (แอนตี้สินค้า) จึงถูกคำสั่งปิดในวันที่ 31 เดือนกรกฎาคม เพราะเป็นการยุยงส่งเสริมชาวจีนต่างด้าวในประเทศไทย ให้ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น เป็นการกระทบกระเทือนต่อสันติสุขของประเทศ และเป็นภัยต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศของไทย¹ การปิดครั้งนี้เป็นการปิดตัวอย่างถาวรของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ แต่ยังมีตีพิมพ์ต่อมา ภายใต้ชื่อ หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่า (ตงจ้วนป้อ) (中原報) ซึ่งเป็นหัวหนังสือพิมพ์ที่ผู้พิมพ์ได้ขอสำรองไว้ หากเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้น

ส่วนหนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า ลงบทความเรื่อง “เตือนจักรวรรดิอังกฤษด้วยความหวังดี” (忠告英帝國) ก็ถูกสั่งถอนใบอนุญาตระยะยาว และเนื่องจากหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีหนังสือพิมพ์สำรองชื่อ หนังสือพิมพ์หวาซิง และหนังสือพิมพ์หวาเซิง ดังนั้น หนังสือพิมพ์ 2 ฉบับนี้ จึงถูกสั่งปิดพร้อมกันด้วย

วันที่ 9 เดือนสิงหาคม หนังสือพิมพ์จงหวาหมินเป่า และ หนังสือพิมพ์จงหมินเยอะเป่า ลงคำขอโทษของพ่อค้าผู้ทรยศต่อชาติ* ทางภาษาไทยถือว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการละเมิดกฎหมาย จึงถูกสั่งปิดเช่นกัน

¹ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ดีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 71.

* แต่เดิมสมาคมชาวจีนเรียกพ่อค้าที่ติดต่อกับญี่ปุ่นว่าเป็น พ่อค้าผู้ทรยศต่อชาติ (奸商)

จากสภาพดังกล่าว นอกจากหนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่าซึ่งอยู่ในเครือของจงกั๋วเยอะเป่า และมีบุคลากรเป็นคนละชุดกันแล้ว หนังสือพิมพ์อื่น ๆ อีก 8 ฉบับ ล้วนตกอยู่ในสภาพเดียวกัน คือถูกคำสั่งถอนใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476* มาตรา 18 บรรทัด ก. หรือ ค. นับเป็นการเผชิญอุปสรรคครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย

หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่า เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนเพียงฉบับเดียวที่รอดพ้นจากเหตุการณ์เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 อาจเพราะดำเนินธุรกิจที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐบาลไทย ที่จะให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเป็นฝ่ายรัฐบาล เพื่อสื่อสารสารต่าง ๆ แก่ชาวจีนในประเทศไทย หนังสือพิมพ์ฉบับนี้จึงเลี่ยงไปเสนอข่าวการวิจัยประวัติศาสตร์ไทย โดยออกหนังสือวิชาการในนามจงเหวียนเป่ารายเดือน ซึ่งนับเป็นอุปสรรคต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย – จีน

เมื่อญี่ปุ่นส่งกองทัพเข้าประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าร่วมกับกองทัพญี่ปุ่น ทหารญี่ปุ่นยึดหนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่า เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารกับชาวจีนในประเทศไทย ผู้อำนวยการและบรรณาธิการต่างหลบหนีซ่อนตัว เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกบังคับให้ร่วมมือกับญี่ปุ่น ดังนั้นหนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้จึงมิใช่หนังสือพิมพ์ตามเจตนาเดิม เพราะมีแต่การสรรเสริญทหารญี่ปุ่น จึงมีผู้ให้สมญาหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ว่า “หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่าปลอม” (偽中原報)¹ ซึ่งไม่ยอมรับว่าเป็นหนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่าที่แท้จริง

ระหว่างปลาย พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2487 จึงเป็นช่วงที่หนังสือพิมพ์ภาษาจีนไร้เสรีภาพในฐานะที่เป็นหนังสือพิมพ์อย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตามใน พ.ศ. 2486 อารีย์ ลีวีระ ได้ออกหนังสือพิมพ์ไท่หวาซังเป่า (ไท่ฮัวเซียงป้อ) (泰華商報) การที่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับกลุ่มใต้ดินของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีต้องการใช้หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ถ่วงดุลกับหนังสือพิมพ์จงเหวียน

* มาตรา 18 เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจถอนใบอนุญาตที่ออกให้ไปนั้นเมื่อใดก็ได้ โดยมีกำหนดหรือไม่มีกำหนดเวลาใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นควรแก่กรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ (ก) ในกรณีที่โฆษณาบทประพันธ์อันอาจทำให้เสื่อมทรมแก่ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ... (ค) ในกรณีที่โฆษณาบทประพันธ์ อันกล่าวความเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลต่างประเทศซึ่งมีทางพระราชไมตรีกับสยาม เมื่อบทประพันธ์นั้น ๆ น่าจะเป็นเหตุให้กระทบกระเทือนอย่างรุนแรงถึงทางพระราชไมตรีระหว่างรัฐบาลทั้ง 2 ฝ่าย หรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดความปั่นป่วนขึ้นในสยาม ดู พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476. (2477, 24 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 51. หน้า 117 – 118.

¹ lín fēng . (1990, 27 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” zhōnghuá rìbào 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮัว. หน้า 14.

เป้าที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น และเพื่อใช้บังหน้าในการเชื่อมโยงกับกลุ่มเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ เพราะจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มเห็นค่ากลางความฟ่ายแพ้ของกองทัพญี่ปุ่น¹ หนังสือพิมพ์ไท่หวาซังเป้าออกจำหน่ายจนถึง พ.ศ. 2489

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากหนังสือพิมพ์ที่จดทะเบียนถูกต้องเพียง 2 ฉบับแล้ว ยังมีหนังสือพิมพ์ภาษาจีนใต้ดินออกจำหน่ายในกรุงเทพฯ อีกหลายฉบับ ที่ออกเป็นฉบับแรกคือหนังสือพิมพ์เงินฮว่าเป้า (จิงฮว่าเป้า) (真話報) ดำเนินการโดยกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะลงข่าวการต่อต้านญี่ปุ่น และรายงานข่าวสถานการณ์ของประเทศจีนและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ที่ไม่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีหนังสือพิมพ์ขนาดเล็กที่ไม่มีกำหนดออกที่แน่นอน เช่น หนังสือพิมพ์จงกั๋วเหียนเป้า (ตงกั๊กหยิงเป้า) (中國人報) หนังสือพิมพ์ฝั่นกงเป้า (หว่ามกงเป้า) (反攻報) หนังสือจิงเป้า (เกียงเป้า) (警報) หนังสือพิมพ์ตงเซิงเป้า (ตังเซียงเป้า) (同聲報) หนังสือพิมพ์จงชิ่งเป้า (จงเซ่งเป้า) (重慶報) หนังสือพิมพ์จื่อโฮยวเป้า (จื่อฮั่วเป้า) (自由報) หนังสือพิมพ์ซิงเหียนเป้า (แซหนี่เป้า) (青年報) หนังสือพิมพ์เจียนกั๋วเป้า (เกียงกักเป้า) (建國報) หนังสือพิมพ์ใต้ดินเหล่านี้ต่างเปิดตัวเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามในวันที่ 14 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 – 2487) เป็นช่วงที่ชาวจีนและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย ถูกรัฐบาลควบคุมและจำกัดเสรีภาพอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน และการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อสนับสนุนรัฐบาลจีนในการต่อต้านญี่ปุ่นต่อเนื่องมาจากช่วงที่แล้ว ทำให้รัฐบาลเกรงว่าอาจส่งผลถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย จึงใช้นโยบายแข็งกร้าว โดยการเนรเทศ สั่งปิดหนังสือพิมพ์ การจำกัดอาชีพ การจำกัดการศึกษาภาษาจีน หรือการใช้นโยบายไทยนิยมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เป็นผลให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในช่วงนี้ไม่สามารถเสนอข่าวสารภายใต้จิตวิญญาณของนักหนังสือพิมพ์ และยังคงฟ่ายแพ้ต่ออำนาจภายนอกที่ไม่มีทางต่อสู้ได้

5. ช่วงฟื้นฟูและพัฒนารอบใหม่ภายใต้ความผันแปรของการเมืองไทย พ.ศ. 2488 – 2501

หลังจากญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงคราม จนถึง พ.ศ. 2489 หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยเข้าสู่ช่วงฟื้นฟูจนเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง เพราะประชาชนต่างต้องการทราบข่าวสารทั้งของประเทศจีนและประเทศไทยในขณะนั้น ประกอบกับ พ่อค้าที่ร่ำรวยจากสงคราม

¹lín fēng

林風. (1990, 27 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhōng huá rì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

ยีนได้ออกเงินช่วยเหลือกิจการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของจีน ซึ่งเป็นประเทศที่ชนะสงคราม นอกจากนี้ การออกหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องใช้เงินมาก เนื่องจากแต่ละฉบับ ใช้แค่กระดาษขนาด 4 หน้ายก เพียง 1 แผ่นเท่านั้น ก็ตีพิมพ์จำหน่ายได้ และท้ายสุด หนังสือพิมพ์มีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปิดเผยตัวของหนังสือพิมพ์ใต้ดิน รวมถึงการออกหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่

หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่าได้กลับคืนสู่เจ้าของเดิมอีกครั้งหนึ่ง และออกจำหน่ายในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2488 หนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับอื่นที่สำคัญ เช่น หนังสือพิมพ์เจวียนหมินเป่า (ฉว่งหมิงป้อ) (全民報) เป็นหนังสือพิมพ์แนวฝ่ายซ้ายอย่างชัดเจน แต่ดำเนินกิจการได้เพียง 7 ปี ก็ถูกทางการไทยสั่งปิดเมื่อ พ.ศ. 2494 และหนังสือพิมพ์กวงหวาเป่า (กวงฮัวป้อ) (光華報) ทั้ง 3 ฉบับนี้นับว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่สำคัญของชาวจีนในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์จงกั๋วเหวียนเป่า (ตงก๊กหยิงป้อ) (中國人報) หนังสือพิมพ์กงเหยียนเป่า (กงเอียงป้อ) (公言報) กล่าวได้ว่า ช่วงสมัยนี้ มีหนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับต่าง ๆ ทอยออกสู่ตลาดจำนวนมาก* แต่มีหลายฉบับที่ออกจำหน่ายได้เพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ด้วยเหตุผลทางการเงินและทางการเมือง

หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถยึดอำนาจปกครองประเทศจากพรรคก๊กมินตั๋งใน พ.ศ. 2492 สหรัฐอเมริกามองจีนเป็นศัตรูสำคัญทางการเมือง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายตามสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้หนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายในไทยถูกปิดไปเป็นจำนวนมาก

ในระบอบนี้ นายหูเหวินหู่ (โฮ่วบุ๋นโฮ่ว) (胡文虎) เศรษฐีนักธุรกิจชาวสิงคโปร์ เจ้าของยาหม่องตราเสือและมีธุรกิจอื่นอีกหลายประเภท ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และฮ่องกง ได้ออกหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย คือ หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า (แซ่เซี่ยม หยิกป้อ) (星暹日報) และฉบับจำหน่ายตอนเย็นชื่อ หนังสือพิมพ์ซิงไท่หวั่นเป่า (ซิงไท่หมิงป้อ) (星泰晚報) เมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2493 นับเป็นหนังสือพิมพ์ในกลุ่ม “ซิง”

¹ หอสมุดแห่งชาติ. (2519). วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม. หน้า 76.

* เช่น หนังสือพิมพ์เหวินหวาเป่า (บุงฮักป้อ) (文化報) หนังสือพิมพ์หนันเซิงเป่า (หน่าเซียงป้อ) (南聲報) หนังสือพิมพ์จงหวาเป่า (ตงฮัวป้อ) (中華報) หนังสือพิมพ์หมิงเซิงเยอะเป่า (หมิงเซียงหยิกป้อ) (民聲日報) หนังสือพิมพ์ซินสือเป่า (ซิงสี่ป้อ) (新時報) หนังสือพิมพ์เจียงเหยียนเยอะเป่า (เจียงเอียงหยิกป้อ) (正言日報) หนังสือพิมพ์หวาเจียวเยอะเป่า (ฮัวเจียวหยิกป้อ) (華僑日報) หนังสือพิมพ์ซินจงกั๋วเป่า (ซิงตงก๊กป้อ) (新中國報) หนังสือพิมพ์หมินจู้ซินเหวิน (หมิงจู้ซิงบุง) (民主新聞) หนังสือพิมพ์มันกู่ซิงเป่า (หมั่งกักเซียงป้อ) (曼谷商報) หนังสือพิมพ์เหวินเหวินเป่า (หยิงบุงป้อ) (人文報) หนังสือพิมพ์จื่อสิงเป่า (จื่อฮังป้อ) (知行報) เป็นต้น

(星) ของตระกูลหูที่ตีพิมพ์ในประเทศแถบเอเชียอาคเนย์ จีนและฮ่องกง* หนังสือพิมพ์นี้ ออกจำหน่ายมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยซึ่งยังดำเนินกิจการอยู่¹ จุดยืนของหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ในระยะแรกอยู่ฝ่ายอนุรักษ ต่อมาในช่วงที่ประเทศไทยเปิดสัมพันธภาพกับรัฐบาลปักกิ่ง หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ จึงเริ่มปรับตัวเป็นกลางมากขึ้น²

ในขณะนั้นโลกอยู่ในภาวะสงครามเย็น** ประเทศจีนและไต้หวันต่างก็ตกอยู่ในภาวะดังกล่าว กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่อพยพไปไต้หวัน ส่วนสหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่ปกครองประเทศจีน ดังนั้น การที่นายหูเหวินหู่ ผู้นำและสนับสนุนด้านเงินทุนคนสำคัญแก่พรรคก๊กมินตั๋ง และมีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา³ ออกหนังสือพิมพ์จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าเขาสนับสนุนฝ่ายโลกเสรีทั้งด้านการเมืองและการค้า อีกด้านหนึ่งยังอาจเป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มทุนชาวจีนโพ้นทะเลในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และฮ่องกง

ใน พ.ศ. 2498 มีหนังสือพิมพ์ภาษาจีนอีก 1 ฉบับออกจำหน่าย คือ หนังสือพิมพ์ชื่อเจียเยอะเป่า (ซีโก๋หยิกโป) (世界日報) หรือหนังสือพิมพ์สากล ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของชาวไต้หวัน ถึงแม้จะไม่ใช่นิตยสารของพรรคก๊กมินตั๋ง แต่มีนโยบายแน่วแน่ในการสนับสนุนรัฐบาลสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ปัจจุบันหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ยังคงรักษานโยบายเดิม เนื่องจากไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลไทย จึงไม่ถูกสั่งปิดแม้ว่าสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนใน พ.ศ. 2518 ก็ตาม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงฟื้นฟูของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนและอิทธิพลของชาวจีนในประเทศไทย มีหนังสือพิมพ์ใหม่หลายฉบับเกิดขึ้นในวงการ บทบาทหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในช่วงสมัยนี้ สะท้อนให้เห็นการต่อสู้ทางความคิดทางการเมืองระหว่างฝ่ายขวาและซ้ายของจีนอย่างชัดเจนโดยเฉพาะช่วงก่อน พ.ศ. 2492 และการแสดงออกอย่างแอบแฝงในช่วงหลัง อย่างไรก็ตาม นับจากช่วงนี้ไป หนังสือพิมพ์ภาษาจีนยังต้องผจญมรสุมทางการเมืองอีกในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

* หนังสือพิมพ์ที่จำหน่ายในฮ่องกงชื่อ ซิงเต๋ายื่อเป่า (星島報) ในประเทศจีนชื่อ ซิงเยวียื่อเป่า (星粵報) ในมาเลเซียชื่อ ซิงปิงเยื่อเป่า (星檳報) ในสิงคโปร์ชื่อ ซิงโจวเยื่อเป่า (星洲報)

¹ วิชา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย. หน้า 27.

² แหล่งเดิม. หน้า 27 - 28.

³ สงครามเย็นหมายถึงสภาวะตึงเครียดระหว่างกลุ่มประเทศฝ่ายโลกเสรี ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ แต่ละฝ่ายต่างก็ทำสงครามจิตวิทยาและโฆษณาชวนเชื่อโจมตีลัทธิการปกครองของฝ่ายตรงข้าม

⁴ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่. หน้า 219.

6. ช่วงสมัยของการคุมกำเนิดและหยุดกิจการ พ.ศ. 2502 – 2513

การปฏิวัติขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เมื่อวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 จนถึงสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นช่วงเวลาที่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนถูกควบคุมอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากรัฐบาลดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด ชุมชนชาวจีนถูกทางการจับตามองเป็นพิเศษ เพราะเกรงว่าอาจเป็นแหล่งแทรกแซงและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงมีการปิดกั้นการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะวงการหนังสือพิมพ์ ต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด¹ ทางการจำกัดการขออนุญาตออกหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ ส่วนหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่เดิม หากลงข่าวเกี่ยวกับประเทศจีนแม้เพียงเล็กน้อยจะถูกสั่งปิด² นักหนังสือพิมพ์บางส่วนถูกจับกุม หรือขึ้นบัญชีดำว่าเป็นพวกนิยมคอมมิวนิสต์³ ส่วนทางผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์เองก็ไม่สามารถขยายฐานลูกค้าได้ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนขาดลูกค้าซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีรู้ภาษาจีน

หนังสือพิมพ์ที่ถูกคำสั่งสั่งให้ปิดตัวลง ได้แก่ หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่า หนังสือพิมพ์กวงหวาเป่า หนังสือพิมพ์เหลียนเฉียวเป่า คงเหลือเพียงหนังสือพิมพ์ซิงเยอะเปอะเป่า หนังสือพิมพ์ซือเจียเยอะเป่า ที่สนับสนุนฝ่ายขวาหรือรัฐบาลก๊กมินตั๋ง และหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่อีก 2 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ซิงเยอะเปอะ (ซิงหยิกป่อ) (新日報) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่เปลี่ยนชื่อมาจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับเล็ก ๆ ชื่อซิงเป่า (ซิงป่อ) (新報) ต่อมาจน พ.ศ. 2504 เปลี่ยนชื่อเป็น หนังสือพิมพ์จงหวาเยอะเปอะ (ตงฮัวหยิกป่อ) (中華日報) นโยบายของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้คือ เป็นอิสระ มีความยืดหยุ่น จะเห็นได้จากเมื่อประเทศไทยเริ่มติดตอสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศจีน หนังสือพิมพ์จงหวาเยอะเปอะ เริ่มปรับแนวการเสนอข่าวมาเน้นข่าวของประเทศจีนแผ่นดินใหญ่มากขึ้น ส่วนหนังสือพิมพ์อีกฉบับคือ หนังสือพิมพ์จงหวาเยอะเปอะ (เกียฮัวหยิกป่อ) (京華日報) หรือ ศรินคร ที่ดำเนินการโดยกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อต้น พ.ศ. 2502 รวมมีหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการในช่วงมีจำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับ

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำเนินนโยบายทางการเมืองและการพัฒนาประเทศตามอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา และตามคำแนะนำของธนาคารโลก เช่น นโยบายการค้าเสรีแบบทุนนิยม การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญตามแบบประเทศในโลกเสรี รวมถึง

¹วิภา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 23.

²林風. (1990, 30 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮัว. หน้า 14.

³เรื่องรอง รุ่งรัศมี. (2545, 25 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (4),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(547) : 59.

นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากนโยบายดังกล่าว ประเทศไทยจึงมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลก๊กมินตั๋งที่อพยพไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน อนึ่ง การที่หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป๋ามีเจ้าของเป็นผู้ให้การสนับสนุนรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ดังนั้น นโยบายของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้จึงสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยในสมัยนั้น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป๋ายังช่วยเผยแพร่ข่าวสารนโยบายด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลไปสู่ชาวจีนโดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จึงเสมือนเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลไทยด้วย

ภายใต้ภาวะการเมืองที่มีการเข้มงวดการเสนอข่าวและสั่งปิดหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้ กลับเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการ มีโอกาสทบทวนสถานภาพทางเศรษฐกิจของตนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ตลอดจนกำหนดมาตรการไม่เสนอสิ่งขัดขวางนโยบายของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยต่างถือหลักการ “ไม่แทรกแซงการเมืองภายในประเทศ” เป็นแนวทางในการทำหนังสือพิมพ์ของตนเรื่อยมา¹ ช่วงนี้จึงนับเป็นช่วง “ธุรกิจการค้า” มากกว่าการเป็นผู้นำทัศนะมวลชนของชุมชนเช่นในอดีต² เพราะความขัดแย้งทางด้านการเมืองในประเทศจีนได้จบสิ้นลงแล้ว

7. ช่วงกลับคืนสู่การแข่งขัน พ.ศ. 2513 – ปัจจุบัน

หลังจากผ่านช่วงทศวรรษแห่งการประทุติตัวอยู่ในกรอบ ตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ กรอบดังกล่าวได้พังทลายลง ใน พ.ศ. 2513 เมื่อทางการให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนรายวันฉบับใหม่ คือ หนังสือพิมพ์ตงหนันเยอะเป๋ (ต่งน้ำหยิกป๋อ) (東南日報) วางตลาดจำหน่ายได้ด้วยเหตุผลที่ รัฐบาลกำลังพิจารณาปัญหาความสัมพันธ์กับประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เริ่มลงข่าวเกี่ยวกับประเทศจีน ต่อมาเมื่อไทยและจีนมีการแลกเปลี่ยนคณะนักกีฬา หนังสือพิมพ์ตงหนันเยอะเป๋จึงลงข่าวเกี่ยวกับประเทศจีนมากขึ้น แต่สุดท้ายได้ปิดตัวไปเมื่อ พ.ศ. 2519

หนังสือพิมพ์ที่ออกใหม่อีกฉบับคือ หนังสือพิมพ์ชิงจงเหวียนเป๋ (ชิงตงหง่วงป๋อ) (新中原報) เริ่มออกจำหน่ายเมื่อวันที่ 18 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517 โดยเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากต้องการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของทั้ง 2 ประเทศ³

¹ เรืองรอง รุ่งรัศมี. (2545, 25 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (4),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(547) : 59.

² วิชา อุตมฉันท, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 24.

³ 林風. (1990, 30 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” *中華日報* = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

หลังเหตุการณ์ วันที่ 6 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2519 หนังสือพิมพ์ภาษาจีนต่างถูกคำสั่งปิดเกือบหมด โดยหนังสือพิมพ์ชิงจงเหวียน หนังสือพิมพ์จงหว่าเยอะเป่า ถูกสั่งปิดนาน 17 เดือน เหลือเพียงหนังสือพิมพ์ซือเจียเยอะเป่า และหนังสือพิมพ์จงหว่าเยอะเป่า ที่ดำเนินการต่อไปได้ ส่วนหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป่ากลับมาดำเนินการอีกครั้ง หลังจากถูกสั่งปิดเพียงไม่กี่วัน

ต่อมา หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับหนึ่งได้เปลี่ยนมาออกเป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับเย็น คือ หนังสือพิมพ์ไท่ชังเป่า (ไท่เซียงป้อ) (泰商報) เอกลักษณะที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ คือ การประกาศว่าตนเองเป็นหนังสือพิมพ์สัญชาติไทย ด้วยการเรียกประเทศไทยว่า “ประเทศฉิน” (我國)¹ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนสำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย เพราะแต่เดิมคำนี้หมายถึงประเทศจีน และใช้คำว่า “ไท่กั๋ว (ไท่กก)” (泰國) สำหรับประเทศไทย หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ปิดตัวลงเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2527 ด้วยพื้นฐานทางธุรกิจที่ไม่มั่นคง

หนังสือพิมพ์ฉบับต่อมาคือ หนังสือพิมพ์จงเหวียนเยอะเป่า (ตงจวันหยิกป้อ) (中原日報) เป็นหนังสือพิมพ์ที่แยกตัวจากหนังสือพิมพ์ชิงจงเหวียนเป่า เมื่อ พ.ศ. 2524 แต่เนื่องด้วยปัญหาต่าง ๆ ทำให้ต้องรวมกับหนังสือพิมพ์จงหว่าเยอะเป่า เมื่อ พ.ศ. 2527 ใช้ชื่อใหม่ว่า หนังสือพิมพ์จงหว่าจงเหวียนเหลียนเหอเยอะเป่า (เกียฮั่วตงจวันเหลียงฮะหยิกป้อ) (京華中原聯合日報) หรือ เกียฮั่วตงจวันรายวัน (ศรินคร)

หนังสือพิมพ์ฉบับเย็นอีกฉบับที่ออกจำหน่าย คือ หนังสือพิมพ์กงชังเป่า (กิงเซียงป้อ) (工商報) เมื่อ พ.ศ. 2526 แต่เลิกกิจการไปในอีก 2 ปีต่อมา

หนังสือพิมพ์หย่าโจวเยอะเป่า (อาจิวยิกป้อ) (亞洲日報) หรือ เอเชียนิวส์ไทม์ ออกดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2536 และยังดำเนินธุรกิจจนถึงปัจจุบัน

ถึงพุทธศักราช 2546 มีหนังสือพิมพ์ภาษาจีนรายวันออกจำหน่ายทั้งสิ้นจำนวน 6 ฉบับ * คือ 1. หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป่า (แซเซียมหยิกป้อ) (星暹日報) 2. หนังสือพิมพ์ซือเจียเยอะเป่า (ซีไ่กั๋หยิกป้อ) (世界日報) หรือ หนังสือพิมพ์สากล 3. หนังสือพิมพ์จงหว่าจงเหวียนเหลียนเหอเยอะเป่า (เกียฮั่วตงจวันเหลียงฮะหยิกป้อ) (京華中原聯合日報) หรือ หนังสือพิมพ์เกียฮั่วตงจวันรายวัน (ศรินคร) 4. หนังสือพิมพ์จงหว่าเยอะเป่า (ตงฮั่วหยิกป้อ) (中華日報) หรือ หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว 5. หนังสือพิมพ์ชิงจงเหวียนเป่า

lín fēng

¹林風. (1990, 30 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์

zhōng huá rì bào

ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

* จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ส่วนอีก 1 ฉบับเป็นหนังสือพิมพ์ออกเฉพาะสุดสัปดาห์ ในนามบางกอกวีคลี่

(ซิงตงหฺวงป้อ) (新中原報) หรือ หนังสือพิมพ์ซิงจงเหียน และ 6. หนังสือพิมพ์หย่าโจวเยอะเป่า (อาจิวยิกป้อ) (亞洲日報) หรือหนังสือพิมพ์เอเซียนิวส์ไทม์

เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือสาธารณรัฐจีนในปัจจุบันจึงเป็นไปในรูปแบบการรายงานข่าว มิได้นำเรื่องลัทธิการปกครองเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกทั้งการดำเนินการของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน เป็นการแข่งขันทางธุรกิจ มิได้มีบทบาทเป็นเครื่องมือของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ หรือถูกเฟื่องเลี้ยงจากรัฐบาลว่ามีส่วนเผยแพร่ลัทธิการปกครองแบบอื่น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าหนังสือพิมพ์ภาษาจีนจะเน้นแนวทางในด้านใด ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชาวจีนในประเทศไทยต่อไปตลอดมา

3. บทบาทของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนต่อชุมชนชาวจีนในประเทศไทย

ขอบเขตและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ทั่วไป ตามคำอธิบายของ เซมัวร์-เออร์ (Seymour Ure) ในหนังสือ **The Press, Politics and the Public**¹ คือ

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน มีหน้าที่แพร่ข่าวสารและความคิดเห็นของ 2 สถาบันสู่กันและกัน ซึ่งให้อ่านได้เห็นว่ามิอะไรเกิดขึ้นบ้างในสังคม และรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบ้าง
2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประชาคมโดยการแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเอง และมุ่งความสนใจไปยังเรื่องที่เหมาะสม
3. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษา (Guardian) ผลประโยชน์ของประชาชน โดยการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่ส่วนรวมอย่างแท้จริง มิฉะนั้นหนังสือพิมพ์จะใช้วิธีการเปิดโปงพฤติกรรมอันทุจริตของนักการเมือง โดยในขั้นต้นอาจเป็นการตั้งข้อสังเกต ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงกดดันจากประชาชน อันอาจยุติการกระทำที่ทุจริตของนักการเมืองผู้นั้นได้

แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่หนังสือพิมพ์ภาษาจีนได้ดำเนินกิจการในประเทศไทย จะถูกรัฐบาลบางสมัยควบคุมเสรีภาพการเสนอข่าวหรือเผยแพร่ความคิดเห็น แต่โดยภาพรวมแล้วหนังสือพิมพ์ภาษาจีนสามารถทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม นอกจากหนังสือพิมพ์ภาษาจีนจะทำหน้าที่ตามแนวคิดข้างต้นแล้ว หนังสือพิมพ์ภาษาจีน ยังมีบทบาทเฉพาะตัวในด้านอื่น ๆ อีก 4 บทบาท² ดังนี้

¹พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2520). *บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2*. หน้า ก.

²วิภา อุดมจันทร์, นฤมิตร สอดสุข และ ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 40 - 45.

1. **บทบาททั่วไป** คือ เป็นสื่อกลางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไปยังชาวจีน หรือ ระหว่างหมู่ชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ด้วยกันเอง เนื่องจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาภาษาไทย จึงไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยหรือใช้ภาษาไทยได้ไม่ดีเท่ากับภาษาจีน ดังนั้น หนังสือพิมพ์ภาษาจีนจึงเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทย ประเทศจีน หรือประเทศอื่น ๆ รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนข่าวสารในกลุ่มชาวจีนด้วยกัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ หรือระดับระหว่างประเทศ โดยไม่จำกัดว่าชาวจีนผู้นั้นจะอพยพมาจากมณฑลใด หรือพูดภาษาจีนสำเนียงใด

โดยทั่วไปหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของชาวจีน โดยการสวมบทบาทเป็นตัวแทนชาวจีน เสนอบทความหรือข่าวสาร เพื่อปกป้องผลประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันยังเป็นสื่อกลางช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนชาวจีน ช่วยให้ทั้งชาวไทยและชาวจีนอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสันติสุข

นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนยังมีบทบาทช่วยยกระดับขั้นทางสังคม วัฒนธรรม และภาษาจีนของชาวจีนโพ้นทะเลให้สูงขึ้น¹ กล่าวคือ ในอดีตระดับขั้นทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงและไม่แพร่หลาย โอกาสเรียนภาษาจีนจึงมีน้อย ดังนั้น ชาวจีนจำนวนไม่น้อยจึงนิยมอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านภาษาจีน เพราะในหนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับหนึ่ง ๆ นอกจากจะเสนอข่าวต่าง ๆ ของประเทศไทยและข่าวต่างประเทศแล้ว ยังนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีน ข่าวเศรษฐกิจ ธุรกิจ ตลาดหุ้น ข่าวสังคม ข่าวอาชญากรรม ข่าวแวดวงชาวจีนในประเทศไทย วรรณกรรม โบราณของจีน วรรณกรรมบู๊ลิ้ม (กำลังภายใน) นวนิยาย ร้อยกรอง สารคดี ความรู้ทั่วไป บทเรียนภาษาจีน ข่าวกีฬา ภาพยนตร์ บันเทิง ดนตรี ท่องเที่ยว อาหารการกิน และประกาศงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานมงคลสมรส การเปิดห้าง ร้านใหม่ การแสดงความยินดีเนื่องในโอกาสพิเศษ ประกาศงานศพ ประกาศประเภทต่าง ๆ ข่าวสังคมสงเคราะห์ของชาวจีนตระกูลแซ่ต่าง ๆ หรือตามกลุ่มท้องถิ่น ภาษาพูดของตนเอง เป็นต้น

2. **บทบาททางด้านเศรษฐกิจ** ชาวจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบกิจการทางด้านการค้าธุรกิจต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการเสนอข่าวทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า และหนังสือพิมพ์จงหวาเยอะเป่าตีพิมพ์หน้าเศรษฐกิจ แยกต่างหากออกมาจากหน้าข่าวทั่วไปเป็นอีกส่วน (Section) หนึ่ง นอกจากการเสนอข่าวทางด้านธุรกิจแล้ว ยังมีการวิเคราะห์ วิเคราะห์ข่าวเศรษฐกิจ รายงาน

¹วิภา อุตมฉันทน์, นฤมิตร สอดสุข และ ปณิตดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). *บทบาทและสถานภาพของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย*. หน้า 41.

สภาพแนวโน้มเศรษฐกิจทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ รายงานข่าวตลาดหุ้น ราคาซื้อขายทองคำ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ฯลฯ เป็นต้น

3. **บทบาททางด้านการเมือง** บทบาทด้านนี้ของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในปัจจุบัน คือ ยึดหลักการเสนอข่าวสารคล้อยตามนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในอดีต ที่มักเสนอข่าวการเมืองโดยเน้นสนับสนุนการต่อสู้ตามอุดมการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีน ภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ใน พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา หนังสือพิมพ์ภาษาจีนไม่มีการเสนอข่าวในลักษณะเช่นนี้อีก

หนังสือพิมพ์ภาษาจีนยังให้ความสำคัญกับข่าวการเมืองของประเทศไทย เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทย มีการติดตามและให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐบาลอย่างใกล้ชิดเต็มที่ ถึงแม้มีคอลัมน์วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่ก็ไม่แสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ซ้ำยังสนับสนุนให้ชาวจีนเกิดแนวคิดคล้อยตามนโยบายของรัฐบาล เหตุุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ปัจจุบันรัฐบาลเลิกระแวงหนังสือพิมพ์ภาษาจีนว่าเป็นแหล่งเผยแพร่ลัทธิการปกครองระบอบอื่น ดังนั้น หนังสือพิมพ์ภาษาจีนจึงสามารถยืนหยัดทำหน้าที่สื่อมวลชนได้ โดยปราศจากความหวาดระแวงใด ๆ ดังเช่นในอดีต

4. **บทบาททางด้านสังคมและวัฒนธรรม** หนังสือพิมพ์ภาษาจีนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริม เผยแพร่และธำรงรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมจีนให้แพร่หลายในประเทศไทย ทั้งยังเป็นสื่อกลางเชื่อมประสานความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยอีกด้วย ในขณะเดียวกัน ยังเสนอเรื่องราวของประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ต่อชาวจีนในทุกภูมิภาค ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างทั้งประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวจีน ยังผลให้ชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย ยอมรับความเป็นคนไทย ยึดถือประเทศไทยเป็นเสมือนบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งนับเป็นคุณูปการที่สำคัญยิ่งของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย

ในงานวิจัยฉบับนี้เน้นศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีอายุยืนยาวต่อเนื่องนานที่สุด และเป็นกระຈกสะท้อนสังคมไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นสมัยที่ชาวจีนถูกควบคุมและถูกจับตามองมากที่สุด ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็มืบทบาทสำคัญในการชี้แนะ และสื่อสารให้ชาวจีนในประเทศไทยตระหนักถึงสภาพการณ์ภายในของไทย เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับนโยบายที่เข้มงวดของรัฐบาลในขณะนั้น

บทที่ 3

ภาพสะท้อนด้านการเมืองการปกครองและการจัดระเบียบสังคม

ตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ปฏิวัติยึดอำนาจการบริหารประเทศจากรัฐบาลพลเอก ถนอม กิตติขจรในวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 และได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 8 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506 หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน และหนังสือพิมพ์ซึ่งไต่หวั่น เปื้อนซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับย่อยของซึ่งเสียนเยอะเปื้อน ได้เสนอข่าวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยทุกวันอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เหล่านี้ช่วยสะท้อนภาพสังคมไทยในด้านการเมืองและปัญหาสังคมในสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสมัยที่มีการใช้อำนาจเด็ดขาดในการแก้ปัญหา

1. ด้านการเมืองการปกครอง

ข้อมูลด้านการเมืองการปกครองที่หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนนำเสนอต่อผู้อ่านตลอดสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ เรื่องราวเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคง หรือการปราบปรามคอมมิวนิสต์ เนื่องจากเวลานั้นทางราชการจับตามองชาวจีนอย่างเข้มงวด ด้วยเกรงว่าจะแฝงฝังในลัทธิการปกครองดังกล่าว

1.1 การปราบปรามคอมมิวนิสต์

ภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเหตุผลหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้เป็นข้ออ้างในการปฏิวัติ¹ โดยให้เหตุผลว่า “การแทรกแซงของลัทธิคอมมิวนิสต์มีอยู่ทุกกระเส ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ... โดยทำความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมระส่ำระสายในประเทศ ขูดไถ่ราชบัลลังก์ ล้มล้างพระพุทธศาสนา และทำลายสถาบันทุกอย่างของชาติไทย”²

1.1.1 การจับกุมผู้มีพฤติกรรมฝักใฝ่คอมมิวนิสต์

จากข้ออ้างดังกล่าว ทำให้มีการจับกุม “ผู้มีพฤติกรรมฝักใฝ่คอมมิวนิสต์”³ ทั้งในจังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศที่อยู่ในวงการต่าง ๆ เช่น

¹“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 5.

²“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 10 - 11.

³“ข่าวจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ตำรวจจะจับกุมตัวสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ภายใน 2 - 3 วันนี้,” (2501, 20 ตุลาคม). *ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน*. หน้า 8.

นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์¹ นักหนังสือพิมพ์ผู้เคยเดินทางไปร่วมงานฉลองวันกรรมกรที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน² ตัวแทนสมาคมแรงงาน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร³ นักศึกษา⁴ ครู ครูใหญ่ ชาวจีน⁵ พ่อค้า ผู้ลี้ภัยชาวจีน⁶ ภายในเวลาเพียง 2 วันหลังการปฏิวัติ มีการจับกุมผู้ที่ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ถึง 50 คน แต่ก็ยังมีผู้หลบหนีรอดไปได้ไม่น้อย กรมตำรวจจึงสั่งการไปยังสถานีตำรวจและด่านศุลกากรทุกแห่งทั่วประเทศ ให้เข้มงวดการตรวจตราผู้เดินทางออกนอกประเทศ⁷ เช่น ในจังหวัดพระนคร ทหารพร้อมอาวุธครบมือเฝ้ารักษาการณ์ถนนพหลโยธินที่มุ่งสู่ท่าอากาศยานดอนเมืองเป็นพิเศษ มีการตั้งด่านล้อมรั้วลดหนามและมีทหารพร้อมอาวุธปืนกลเฝ้าตรวจตรารถที่เข้าออกสนามบินอย่างเข้มงวด เพื่อมิให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หลบหนีได้ง่าย⁸

สำหรับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งหมดที่ถูกจับกุมถูกนำตัวแยกย้ายไปฝากขังยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น ชาวจีนถูกฝากขังที่สถานีตำรวจลุมพินี ชาวไทยถูกฝากขังที่สันติบาลและวังปารุสก์วัน โดยมีคำสั่งห้ามเยี่ยม ห้ามประกันบุคคลดังกล่าวทั้งหมด อีกทั้งจะถูกนำตัวส่งไปสอบสวนยังศาลทหาร⁹ ตามคำสั่งของคณะปฏิวัติ¹⁰

¹ “ข่าวจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ตำรวจจะจับกุมตัวสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ภายใน 2 – 3 วันนี้,” (2501, 20 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “ผู้ต้องสงสัยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ 2 คนถูกจับ เนื่องจากไปร่วมงานฉลองวันกรรมกรที่จีนแดง,” (2501, 4 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

³ “นายทวีศักดิ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่นถูกจับที่ดอนเมือง หลังกลับจากจีนแดง นำตัวไปสอบสวนที่สันติบาล,” (2501, 1 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴ “ประธานนักศึกษาธรรมศาสตร์ถูกตำรวจเรียกสอบปากคำ,” (2501, 6 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

⁵ “จับนักโทษผู้ต้องสงสัยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ คุ่มตัวมาถึงพระนครเช้าวันนี้ ผู้ถูกจับกุมมีเจ้าหน้าที่จังหวัด ครูใหญ่ ครู ฯลฯ คนจีนผู้ต้องสงสัยว่าจะพัวพันมีถึง 17 คน,” (2502, 19 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶ “เมื่อวานผู้ต้องสงสัยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ถูกจับกุมตัว ส่งตัวไปสอบสวนยังศาลทหาร,” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

⁷ แหล่งเดิม.

⁸ “เพื่อป้องกันสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่หลุดรอดการจับกุมหนี ทหารตั้งด่านตรวจพิเศษถนนที่มุ่งตรงสู่ดอนเมือง,” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

⁹ “เมื่อวานผู้ต้องสงสัยเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ถูกจับกุมตัว ส่งตัวไปสอบสวนยังศาลทหาร,” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

¹⁰ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12,” (2501, 22 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 84. หน้า 4 – 5.

1.1.2 การควบคุมสิ่งพิมพ์และโรงเรียนสอนภาษาจีน

นอกจากการจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป๋ายังลงข่าวว่า คณะปฏิวัติใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาดกับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคนของพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น การพาดหัวข่าวบนหน้า 1 ว่า “หนังสือพิมพ์จงเหวียน กวงหว่า และหนังสือพิมพ์จีน ไทย 9 ฉบับ ถูกสั่งปิดเมื่อคืนนี้”¹ เนื้อหา กล่าวว่า เจ้าหน้าที่สันติบาลออกตรวจโรงพิมพ์และสั่งปิดหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ฉบับต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์จงเหวียนเป่า (中原報) หนังสือพิมพ์กวงหว่าเป่า (光華報) หนังสือพิมพ์ถื่อวโจวเป่า (體育週報) เพราะรัฐบาลเกรงว่าหนังสือพิมพ์ภาษาจีนอาจเป็นแหล่งเผยแพร่และชักชวนสิ่งพิมพ์เกี่ยวลัทธิการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ได้ ส่วนหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ถูกสั่งปิดก็มีหลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์บางกอก หนังสือพิมพ์เสถียรภาพ หนังสือพิมพ์หลักเมือง หนังสือพิมพ์เสียงไทยรายสัปดาห์ หนังสือสายธารรายเดือน

ก่อนหน้าการสั่งปิดหนังสือพิมพ์เหล่านี้ คณะปฏิวัติเคยขอความร่วมมือจากหนังสือให้ลงข่าวตามความเป็นจริงและสร้างสรรค์ ตามปรากฏในคำสั่งของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3 ที่ว่า

คณะปฏิวัติจะยังไม่ทำการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ทั้งหลายอาจพิมพ์ออกจำหน่ายได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจข่าวก่อน เพราะคณะปฏิวัติเชื่อใจว่า หนังสือพิมพ์ทั้งหลายจะให้ความร่วมมือแก่การปฏิวัติครั้งนี้ด้วยวิธีเสนอข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงและด้วยความเป็นธรรม ให้ความคิดเห็นโดยบริสุทธิ์ใจในทางที่จะช่วยกันสร้าง ไม่ใช่ทางทำลาย การกระทำใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ที่เป็นไปในทางก่อเรื่องร้าย เสนอความเท็จแก่ประชาชน หรือปราศจากความเป็นธรรม จะต้องถูกยับยั้งด้วยอำนาจปฏิวัติ ซึ่งจำเป็นสำหรับรักษาความสงบและความปลอดภัยของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ที่ทำงานเป็นปากเสียงของชนต่างชาติ ออกเสียงเถียงแทนหรือเชิดชูลัทธิที่เป็นภัย เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพยายามยุยงให้แตกสามัคคีในชาติโดยทางตรงทางอ้อม หรือด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องประสบการปราบปรามอย่างเด็ดขาด²

แม้ในคำสั่งของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3 ดังกล่าว ไม่ระบุถึงการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ แต่เนื่องจากคณะปฏิวัติเห็นว่าหนังสือพิมพ์หลายฉบับลงข่าวไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาข่าวสารขึ้น เพื่อให้หนังสือพิมพ์

¹ “หนังสือพิมพ์จงเหวียน กวงหว่า และหนังสือพิมพ์จีน ไทย 9 ฉบับ ถูกสั่งปิดเมื่อคืนนี้,” (2501, 22 ตุลาคม). ซิงเสียนเยอะเป๋่า. หน้า 1.

² “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3,” (2501, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 9.

ทั้งหมดรายงานข่าวได้ถูกต้องยิ่งขึ้น¹ โดยตรวจสอบหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวอันเป็นภัยต่อประชาชนชาวไทย ขณะเดียวกันยังจับตามองหนังสือพิมพ์ทุกฉบับด้วย หากพบว่ามีฉบับใดลงข่าวที่เป็นภัยต่อประเทศชาติหรือทำลายชื่อเสียงของคณะปฏิวัติ คณะกรรมการฯ จะตัดข่าวแล้วนำเสนอต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ เพื่อพิจารณาลงโทษ²

ในเดือนพฤศจิกายน คณะกรรมการฯ เสนอให้เพิกถอนใบอนุญาตการพิมพ์ของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยชื่อ “ประชากร” เนื่องจาก “ลงข่าวอันเป็นเท็จ ทำให้ประชาชนตื่นตระหนก อาจลวงให้ราชการเกิดความเสียหาย อันเป็นการฝ่าฝืนประกาศของคณะปฏิวัติ”³ นอกจากนี้ พลตำรวจเอกไอศว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจยังกำชับให้หนังสือพิมพ์ “ลงข่าวตามที่เป็นจริง ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ สะท้อนภาพตามจริงอย่างซื่อสัตย์ อย่างลงข่าวหรือเรื่องราวที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความจริง”⁴

อนึ่ง กรมตำรวจยังประกาศห้ามส่งหรือนำสิ่งพิมพ์จากประเทศจีนคอมมิวนิสต์และฮ่องกงเข้ามายังประเทศไทย⁵ เพราะเห็นว่าการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์สอดแทรกไว้ในหนังสือเหล่านี้⁶ นอกจากนี้ กรมตำรวจมีคำสั่งไปยังสันติบาล ให้ออกตรวจโรงเรียนสอนภาษาจีนในจังหวัดพระนคร และธนบุรี เช่น โรงเรียนโกศลวิทยา (普智學校) โรงเรียนจงหวา (中華學校) และโรงเรียนเผยอิง (培英學校)⁷ รวมทั้งตรวจค้นโรงพิมพ์ แผงและร้านขายหนังสือจีนบริเวณถนนเจริญกรุง เยวราช สามแยก บางรัก⁸ ที่ร้านหนังสือ “อักษรวัฒนา” เชิงสะพานพระ

¹ “เพื่อให้หนังสือพิมพ์รายงานข่าวอย่างถูกต้อง คณะปฏิวัติตั้งคณะกรรมการพิจารณาข่าวสาร,” (2501, 25 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² แหล่งเดิม.

³ “หนังสือพิมพ์ไทย “ประชากร” ถูกทางการสั่งปิดเมื่อวานนี้,” (2501, 21 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴ “อธิบดีกรมตำรวจเชิญนักข่าวพูดคุยเรื่องปัญหาการจับกุมคอมมิวนิสต์ การอนุญาตให้หนังสือพิมพ์ที่ถูกสั่งปิด เปิดทำการอีกครั้งหนึ่ง อธิบดีฯ กล่าวว่าต้องรอแก้ไขกฎหมายสิ่งพิมพ์ก่อน,” (2501, 22 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵ “ประกาศกรมตำรวจ ที่ 13/2501 เรื่อง ห้ามการส่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักร,” (2501, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 87. หน้า 1 – 2.

⁶ “ตำรวจประกาศห้ามนำสิ่งพิมพ์ภาษาจีน อังกฤษ ไทย 20 รายการเข้าประเทศ สถานที่พิมพ์รวมถึงจีนแผ่นดินใหญ่และฮ่องกง,” (2501, 24 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁷ “โรงเรียนจีนที่ถูกตรวจค้นเมื่อคืนนี้ มีทั้งสิ้น 5 แห่ง,” (2501, 28 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁸ “ตรวจสอบร้าน แผงขายหนังสือ ผู้รับผิดชอบร้านหนังสือหลายแห่งถูกเรียกตัวมาสอบสวน,” (2501, 28 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

พุทธยอดฟ้า¹ รวมทั้งในเขตต่างจังหวัดด้วย เช่น ราชบุรี ขอนแก่น และโรงเรียนกงสีหัวเฉียว (公立華僑學校) จังหวัดอยุธยา²

การเฝ้าระวังกลุ่มผู้ฝึกไฝลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงนั้น มุ่งป้องกันการแทรกซึมของกลุ่มคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สั่งให้กระทรวงศึกษาธิการ ตรวจสอบดูแลโรงเรียนที่สอนภาษาจีนหลักสูตรเร่งรัดในเวลาเย็น การตรวจสอบนี้ครอบคลุมถึงเวลาเรียน ประวัติของครูผู้สอนและแบบเรียนต่าง ๆ สาเหตุที่โรงเรียนดังกล่าวถูกรัฐบาลจับตา เนื่องจาก ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและเป็นบุตรหลานของชาวจีน รัฐบาลจึงเกรงว่าอาจถูกครูผู้สอนปลุกฝังและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ง่าย³

ผลจากการกวาดล้าง จับกุมผู้ฝึกไฝลัทธิคอมมิวนิสต์ และยึดเอกสารหนังสือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่องและรุนแรงของคณะปฏิวัติ ที่ดำเนินมาตั้งแต่วันแรกของการปฏิวัติ ทำให้นายพจน์ สารสิน เลขาธิการองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้น กล่าวที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ถึงสถานการณ์ของประเทศไทยว่า “ข้าพเจ้าคิดว่าพวกเรากำลังโจมตีพวกคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวบ่อนทำลายย่อมไม่อาจกำเริบขึ้นมาได้อีก ฝ่ายพวกเรายังจำต้องเพิ่มการเฝ้าระวังต่อไป”⁴ เพราะการเคลื่อนไหวของผู้ฝึกไฝลัทธิคอมมิวนิสต์ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐบาลอ้างว่ามีชาวจีนลักลอบเข้ามายังประเทศไทย⁵ เมื่อเข้ามาแล้วก็มักปลอมแปลงหรือสวมรอยเป็นคนไทย หรือคนชาติอื่น จากนั้นจึงแทรกซึมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แพร่ข่าวลือ แจกใบปลิว ปลุกระดมคนขับรถ 3 ล้อให้เดินขบวน⁶ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

¹“เมื่อคืนวานตำรวจออกตรวจโรงพิมพ์ ร้านหนังสือ โรงเรียน ร้านหนังสือไทยที่เชิงสะพานพุทธฯ ตรวจได้หนังสือคอมมิวนิสต์นับพันเล่ม,” (2501, 27 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“ตำรวจอยุธยา ราชบุรี ขอนแก่น ได้รับคำสั่งให้ตรวจค้นร้านหนังสือ โรงเรียนจีน,” (2501, 4 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

³“นายกรัฐมนตรีป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ออกคำสั่งให้กระทรวงศึกษาธิการระมัดระวังโรงเรียนภาคเย็น สั่งการให้ตรวจสอบแบบเรียน ประวัติครูผู้สอน และเวลาเรียนทันที,” (2502, 19 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“การเคลื่อนไหวบ่อนทำลายรัฐบาลของคอมมิวนิสต์ หายเจียบไปจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นายพจน์ ประกาศที่อังกฤษ,” (2502, 12 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“กระทรวงการต่างประเทศกำชับให้สถานทูตไทยเข้มงวดการออกวีซ่าให้คนจีน โดยเฉพาะคนจีนจากเขมรที่จะเข้ามาในไทย,” (2501, 20 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶“ป้องกันคอมมิวนิสต์แฝงตัวเข้ามา อาจจะยกเลิกข้อกำหนดการเมือง กรม. รับทราบสภาพการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ตัดสินใจขอให้นายกรัฐมนตรี ใช้ความเด็ดขาดจัดการ,” (2502, 18 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

พุทธศักราช 2502* จัดการกวาดล้างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ โดยการประหารชีวิต หรือ ดำเนินการอื่นตามกฎหมาย¹

1.1.3 การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์แก่ประชาชน

วิธีการหนึ่งที่รัฐบาลเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์แก่ประชาชน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์แก่ประชาชน ผ่านการจัดนิทรรศการสิ่งของที่ยึดได้จากการตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหาว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น กรณีนายรวม วงษ์พันธุ์ กับพวก ที่ถูกจับเมื่อวันที่ 23 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 และถูกตัดสินประหารชีวิต ในข้อหา กระทำการเป็นคอมมิวนิสต์ ในวันที่ 24 เดือนเมษายน ปีเดียวกัน

นิทรรศการนี้จัดขึ้นที่ท้องสนามหลวง มีภาพการจับกุมนายรวมและพวก ภาพบ้านที่ใช้เป็นสถานที่อบรมลัทธิคอมมิวนิสต์ของนายรวม หนังสือ เอกสารภาษาจีน อังกฤษ ไทย เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ และเอกสารอื่น ๆ จำนวนมาก ทั้งยังกระจายเสียงคำให้การของนายรวมให้ประชาชนฟัง² เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบเรื่องราวของพรรคคอมมิวนิสต์ ไม่ให้ประชาชนถูกคอมมิวนิสต์หลอกลวงได้ นิทรรศการดังกล่าวได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก จนต้องขยายเวลาจัดนิทรรศการเป็น 13 วัน³ นอกจากนี้รัฐบาลยังนำหลักฐานความผิดต่าง ๆ ดังกล่าวรวมถึงหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำเป็นภาพยนตร์แพร่ภาพทางโทรทัศน์ และนำออกฉายตามจังหวัดต่าง ๆ ให้แพร่หลาย เพื่อให้ประชาชนได้ชมด้วย⁴

* มาตรา 17 ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย ก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งนั้นหรือการกระทำเช่นนั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย ดู “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร,” (2502, 28 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 17. หน้า 7 – 8.

¹ “ป้องกันคอมมิวนิสต์แฝงตัวเข้ามา อาจจะยกเลิกข้อกำหนดการเมือง กรม. รับทราบสภาพความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ตัดสินใจขอให้นายกรัฐมนตรี ใช้ความเด็ดขาดจัดการ,” (2502, 18 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป๋า*. หน้า 8..

² “ตำรวจจัดนิทรรศการเอกสาร สิ่งของของคอมมิวนิสต์ที่สนามหลวงเข้านี้ ผู้ร่วมงานล้นหลามจะเปิดคำให้การของนายรวมที่อัดไว้ให้ประชาชนได้ฟัง,” (2505, 9 มีนาคม). *ชิงไ่ท้วนเป๋า*. หน้า 8.

³ “พลโทเกษมแถลง การขยายกำหนดเวลานิทรรศการแสดงหลักฐานของคอมมิวนิสต์หมดลงแล้วทำให้ประชาชนได้ประจักษ์ถึงมหันตภัยของคอมมิวนิสต์,” (2505, 17 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป๋า*. หน้า 8.

⁴ “ตำรวจหาพยานวัตถุของพรรคคอมมิวนิสต์จัดทำเป็นภาพยนตร์ เพื่อให้ประชาชนในต่างจังหวัดได้ชม นายกฤษฎี แจ้งให้ผู้สื่อข่าวทราบเมื่อเช้านี้,” (2505, 15 มีนาคม). *ชิงไ่ท้วนเป๋า*. หน้า 8.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเป้าหมายที่รัฐบาลส่งเจ้าหน้าที่หน่วยประชาสัมพันธ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ไปชี้แจงนโยบายของรัฐบาลและพัฒนาความเจริญท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎร ทั้งอธิบายแผนการของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อ¹ เนื่องจากมีการจับกุมผู้ต้องหาเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานถึง 90 คน² รัฐบาลเชื่อว่าหัวหน้ากลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์ลาวให้กระจายเสียงโจมตีรัฐบาลไทย และมีแผนก่อความวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ³

ข่าวเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ที่หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยาะเบ้าหน้าเสนอ ตั้งแต่วันแรกที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ปฏิบัติขึ้นดำรงตำแหน่งนั้น สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่มีต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งถือเป็นภัยเฉพาะหน้าของประเทศชาติ⁴ และต้องการขจัดภัยนี้ให้ได้ โดยอาศัยมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 เป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว

อนึ่ง เนื่องจากในเวลานั้น ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ประกอบกับ ประเทศไทยมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น ชาวจีนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาวจีนจึงถูกทางราชการเพ่งเล็งเป็นพิเศษ ด้วยเกรงว่าจะเป็นแหล่งซ่อนสมุส เผยแพร่แนวคิดหรือเอกสารเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์

¹“มหาดไทยปฏิบัติตามคำแนะนำรัฐมนตรี กำหนดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากนั้นจะส่งไปถิ่นทุรกันดารในต่างจังหวัด เพื่อชี้แจงนโยบายของรัฐบาลและเปิดโปงแผนร้ายของคอมมิวนิสต์ต่อประชาชน,” (2506, 14 มกราคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

²“รมต. มหาดไทยประกาศ ไทยไม่ต้อนรับพรรคคอมมิวนิสต์ ยอมรับคอมมิวนิสต์แทรกซึมในเขตทางไกล พร้อมส่งเจ้าหน้าที่ไปอธิบายนโยบายแผนพัฒนาประเทศของรัฐบาล และเปิดโปงแผนร้ายของคอมมิวนิสต์,” (2506, 18 มกราคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

³“จับผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์จำนวนมากที่ภาคอีสาน นายกรัฐมนตรี โทรศัพท์แจ้งสันติบาลเพิ่มเจ้าหน้าที่สอบสวน แจ้งผลโดยเร็ว,” (2506, 10 มกราคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

⁴“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 9,” (2501, 21 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 83. หน้า 6.

⁵สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2507). “คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 17.

2. ด้านการจัดระเบียบสังคม

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีแนวคิดที่ว่า “นายกรัฐมนตรีคือพ่อบ้านใหญ่ของครอบครัว”¹ ดังนั้น ในฐานะพ่อใหญ่จึงอยากเห็นครอบครัว (สังคม) มีความสงบสุขเรียบร้อย การที่สังคมจะมีความสงบสุขเรียบร้อยได้ จำเป็นต้องขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมไม่สงบสุขให้หมดสิ้นไป ปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาฝิ่นและยาเสพติด ปัญหาอันธพาล ปัญหาหญิงโสเภณี ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

2.1 การปราบปรามฝิ่น

ฝิ่นเป็นปัญหาของประเทศไทยนับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครั้นถึงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความพยายามดำเนินการเพื่อเลิกการเสฟฝิ่นในประเทศ แต่ไม่สามารถยุติการจำหน่ายฝิ่นได้ เนื่องจากหากเลิกฝิ่นจะกระทบถึงรายได้ของรัฐ เพราะขณะนั้นภาษีฝิ่นเกือบจะเป็นรายได้อันดับสำคัญของรัฐ² แต่ในขณะเดียวกัน ก็ทำให้ประชาชนชาวไทยตกเป็นทาสของฝิ่นมากขึ้นเช่นกัน

2.1.1 นโยบายการปราบปรามฝิ่น

หลังจากคณะปฏิวัติเข้าบริหารประเทศแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เห็นว่า การเสฟฝิ่นเป็นที่รังเกียจในวงการสังคมและเป็นอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยอย่างร้ายแรง ทั้งทำให้เสียแรงงานทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นมูลเหตุแห่งปัญหาอาชญากรรม ประกอบกับประเทศต่าง ๆ ได้พยายามเลิกการเสฟฝิ่นโดยเด็ดขาดแล้ว จึงออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 37³ เพื่อเลิกการเสฟฝิ่นและการจำหน่ายฝิ่นในประเทศ โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ

1. ให้เลิกการเสฟ การจำหน่ายฝิ่นทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 ส่วนร้านจำหน่ายฝิ่นให้ยุบเลิกให้หมดสิ้นเด็ดขาด ภายในวันที่ 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502

2. ผู้เสฟฝิ่นหรือมูลฝิ่นต้องไปขึ้นทะเบียนขอรับอนุญาตเสฟฝิ่นยังสถานที่ซึ่งกรมสรรพสามิตและจังหวัดต่าง ๆ กำหนด ภายในวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2501⁴

3. ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม ถึงวันที่ 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 นอกจากผู้ที่มีใบอนุญาตเสฟฝิ่นแล้ว ห้ามผู้ใดเสฟฝิ่นหรือมูลฝิ่น นอกจากนี้การเสฟฝิ่นต้องเสฟ

¹ ทักษิณ เจริญศิริ. (2526). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. หน้า 217.

² ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “การเลิกสุพฝิ่น,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 32.

³ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37,” (2501, 9 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 1 - 3.

⁴ “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การจดทะเบียนคนเสฟฝิ่น,” (2501, 9 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 4.

ในร้านฝิ่นเท่านั้น ส่วนบุคคลซึ่งเสพยาฝิ่นติด ที่ประสงค์จะเข้ารักษาพยาบาลอาการติดฝิ่นและพักฝิ่นในสถานที่ ที่กระทรวงสาธารณสุขและมหาดไทยตั้งขึ้น สามารถเข้ารับบริการได้ไม่เกิน 90 วัน

4. ผู้ใดเสพยาฝิ่นหลังวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 เป็นต้นไป จะมีความผิดตามกฎหมาย ทั้งจะต้องถูกส่งเข้ารักษาพยาบาลและพักฝิ่นหลังจากพ้นโทษ หากหลบหนีจะมีความผิดทางอาญาด้วย

นอกจากนี้กระทรวงการคลังยังออกประกาศรายละเอียดสำหรับร้านขายฝิ่นและผู้เสพยาฝิ่นอีกฉบับ¹ คือ ให้จำหน่ายฝิ่นเฉพาะบุคคลผู้มีใบอนุญาตสูบฝิ่นสามัญ และห้ามผู้ใดเข้าร้านฝิ่นโดยไม่จำเป็น เพื่อเป็นการจำกัดบุคคลให้เกี่ยวข้องกับฝิ่นให้น้อยที่สุดเท่าที่จะควบคุมได้

ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 คณะปฏิวัติกำหนดให้ผู้ขึ้นทะเบียนขอรับอนุญาตการเสพยาฝิ่นเท่านั้น ที่มีสิทธิเสพยาฝิ่นภายในโรงฝิ่น หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยาะเป่าจึงเตือนผู้เสพยาฝิ่นว่า ถึงกำหนดที่ไม่ให้ผู้ไม่มีใบอนุญาตเสพยาฝิ่น² นอกจากนี้หากไม่สามารถเสียค่าปรับได้ จะถูกส่งตัวไปยังสถานพยาบาลศูนย์การรักษาคนติดฝิ่น ที่คลองรังสิต อําเภอรัญญะบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อรับการรักษา^{*3}

อนึ่ง หากครบกำหนดผ่อนผันการเสพยาฝิ่นโดยมีใบอนุญาตในวันที่ 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 แล้ว ทางราชการจะกวาดล้างฝิ่นอย่างเฉียบขาด ไม่มีการผ่อนผันหรือผ่อนปรนใด ๆ ทั้งสิ้น หากผู้ใดลักลอบเสพยาฝิ่นจะถูกจับกุม ส่งไปศาลทหารเพื่อพิจารณาความผิดโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หลังพ้นโทษยังต้องเข้ารับการรักษารักษาอาการเสพยาฝิ่นติดอีก เป็นเวลา 90 วัน⁴

¹“ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง กำหนดวันห้ามการเสพยาฝิ่นโดยไม่มีใบอนุญาต,” (2501, 9 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 5 - 6.

²“ผู้สูบฝิ่นที่ยังไม่มีใบอนุญาต ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ห้ามสูบฝิ่น ผู้กระทำผิดจะถูกตำรวจจับกุม หากไม่สามารถเสียค่าปรับได้ จะถูกส่งตัวไปสถานบำบัดผู้ติดฝิ่น,” (2502, 1 มกราคม). ซึ่งเขียนเยาะเป่า. หน้า 4.

* สถานสงเคราะห์คนติดฝิ่นแห่งนี้ เป็นสถานพยาบาลและสถานพักฝิ่นสำหรับผู้ติดฝิ่นมา รักษาพยาบาลและพักฝิ่น ตาม “ประกาศกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข ประกาศตั้งสถาน สงเคราะห์คนติดฝิ่น,” (2502, 4 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 69. หน้า 2.

³“ทางการตัดสินใจตรากถอนโคนยาเสพติด ผู้ไม่มีใบอนุญาตเสพยาฝิ่นจะถูกลงโทษอย่างหนัก โรงพยาบารัฐเริ่มให้การรักษา,” (2502, 5 มกราคม). ซึ่งเขียนเยาะเป่า. หน้า 8.

⁴แหล่งเดิม.

2.1.2 วิธีการปราบปรามฝิ่น

เช้าวันที่ 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่าลงข่าวเรื่องการเลิกฝิ่นทั่วประเทศว่า “นับตั้งแต่เที่ยงคืนของวันนี้เป็นต้นไป สิ่งที่เกี่ยวข้องกับฝิ่นทั้งหลายไม่ว่าการซื้อ ขายหรือเสพ จะเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างเด็ดขาด เรื่องฝิ่นจะกลายเป็นอดีตในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย”¹ ในเที่ยงคืนของวันนั้น ตำรวจและเจ้าหน้าที่ของกรมสรรพสามิตออกตรวจและยึดฝิ่น รวมถึงอุปกรณ์การเสพฝิ่นตามโรงฝิ่นทุกแห่งในจังหวัดพระนคร ธนบุรี นายกรัฐมนตรีและพลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ออกตรวจโรงฝิ่นทุกแห่งด้วย ส่วนในต่างจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจและข้าราชการเป็นผู้ดำเนินการปิดโรงฝิ่นทุกแห่ง

รายละเอียดของพระราชบัญญัติฝิ่น (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2502² มีการแปลเป็นภาษาจีนไว้ที่หน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า³ เพื่อเป็นการเตือนชาวจีนที่ติดฝิ่นให้ทราบถึงโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท และโทษจำตั้งแต่ 6 เดือนถึง 10 ปี ทั้งอาจถูกเนรเทศ หากยังเสพฝิ่นอีก

คำเตือนดังกล่าวได้รับการตอกย้ำด้วยคำแปลแถลงการณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีที่ออกอากาศในคืนวันที่ 30 เดือนมิถุนายน บนหน้า 1 หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ฉบับวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม ความว่า

ตั้งแต่วันที่แรกของวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม เป็นต้นไป ผู้เสพฝิ่นและซื้อขายฝิ่นจะเป็นผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย หากมีผู้ใดที่กระทำผิดกฎหมายดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ผู้ฝ่าฝืนจะต้องรับโทษอย่างหนัก หากเป็นชาวต่างชาติจะต้องถูกเนรเทศ หากเป็นคนไทยจะถือว่าเป็นผู้ไม่ยอมเสียสละและร่วมมือเพื่อเกียรติและศักดิ์ศรีของประเทศ ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องทำการปราบปรามอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะเสียอะไรก็ได้ แม้กระทั่งชีวิต ข้าพเจ้าถือเสมอว่า ผู้เสพฝิ่นเป็นภัยอันตรายร้ายแรงที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ ทำให้ประเทศชาติเกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวง ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงกระทำการทุกอย่างเพื่อให้ชาติพ้นภัยนี้ ... ข้าพเจ้าเชื่อว่า นักประวัติศาสตร์จะจารึกวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 เป็นวันสำคัญของชาติอีกวันหนึ่ง ...⁴

¹“ตอนรับการเลิกฝิ่นอย่างสิ้นเชิงในวันพรุ่งนี้ ธุรกิจโรงฝิ่นยุคในคืนนี้ รองผู้กำกับกับการออกบัญชาการด้วยตนเอง นายกรัฐมนตรี และ รมต. มหาดไทยให้เกียรติตรวจโรงฝิ่น,” (2502, 30 มิถุนายน). ซิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

²“พระราชบัญญัติฝิ่น (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2502,” (2502, 30 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 66. หน้า 177 – 181.

³“ประกาศใช้กฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฝิ่น ผู้พกพาหรือลักลอบขายปรับ 20 เท่า จำคุก 20 ปี ผู้สูบหรือครอบครองปรับ 10 เท่า จำคุก 10 ปี,” (2502, 1 กรกฎาคม). ซิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 1.

⁴“เลิกฝิ่นเด็ดขาดตั้งแต่วันนี้ นายกรัฐมนตรีแถลงการณ์เมื่อคืนวานนี้ อธิบายถึงการตัดสินใจเลิกฝิ่นชาวต่างชาติถึงขั้นเนรเทศ,” (2502, 1 กรกฎาคม). ซิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 1.

การตีพิมพ์คำแปลเอกสารเกี่ยวกับการเลิกฝิ่นทั้ง 2 ฉบับ ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ฯ แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ภาษาจีนให้ความสำคัญกับการกำจัดฝิ่นของรัฐบาลไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลิกฝิ่นครั้งนี้ ส่งผลกระทบถึงชาวจีนที่เป็นผู้สูบฝิ่นโดยตรง โดยปกติ ชาวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนมักจะเป็นชาวต่างประเทศ ส่วนชาวเกี่ยวกับประเทศไทยจะอยู่ด้านใน เช่น หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า จะอยู่ที่หน้า 8

ขั้นตอนการกวาดล้างฝิ่นให้หมดไปจากประเทศไทยคือ การเข้าควบคุมโรงฝิ่นเพื่อตรวจรับฝิ่น มวลฝิ่นและอุปกรณ์การเสฟฝิ่นตามโรงฝิ่นทุกแห่งในจังหวัดพระนคร และธนบุรีซึ่งมีทั้งสิ้น 90 แห่ง รวมทั้งประเทศ 875 แห่ง ในคืนวันที่ 30 เดือนมิถุนายน¹ ของกลางที่ยึดได้นำไปเก็บรักษา ณ คลังฝิ่นสามเสนหรือสถานที่ปลอดภัยที่จังหวัดต่าง ๆ กำหนดไว้

อนึ่ง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเลิกเสฟและจำหน่ายฝิ่นอย่างสิ้นเชิง กระทรวงมหาดไทย เสนอให้เผาอุปกรณ์การเสฟฝิ่นที่ยึดมาได้จากโรงฝิ่นทั่วจังหวัดพระนคร และธนบุรี ณ ท้องสนามหลวง ในเวลา 1 นาฬิกาของวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502² จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานควบคุมการเผาอุปกรณ์การเสฟฝิ่นเอง³ การเผาอุปกรณ์ และการปลดป้ายโรงฝิ่น แสดงให้ประชาชนทั่วประเทศเห็นว่า รัฐบาลกวาดล้างฝิ่นอย่างจริงจัง ดังนั้น การกระทำใด ๆ ของประชาชนที่เกี่ยวกับฝิ่นนับจากวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 ถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมายที่รัฐบาลต้องจัดการอย่างเด็ดขาด

2.1.3 นโยบายการบำบัดรักษาผู้ติดฝิ่น

แม้ว่ารัฐบาลจะกวาดล้างฝิ่นให้หมดไปจากประเทศไทยในวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม แต่ปัญหาของฝิ่นก็มีได้หมดไปด้วย เช่น เกิดปัญหาผู้ลักลอบนำฝิ่นเข้ามาในราชอาณาจักร และปัญหาการบำบัดรักษาผู้ติดฝิ่น หรือปัญหาฝิ่นตกค้าง เป็นต้น

ผู้ติดฝิ่นจะมีสุขภาพร่างกายทรุดโทรม ไม่สามารถทำงานหนักได้ แต่หากได้รับการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและจิตใจอย่างถูกวิธี จะกลับเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงให้ความสำคัญแก่การรักษาผู้ติดฝิ่นเหล่านี้นับเป็นอันดับแรก

¹“คำแถลงของอธิบดีกรมสรรพสามิต,” (2502, 1 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 1.

²“มหาดไทยประกาศเลิกฝิ่น เผาอุปกรณ์ฝิ่นที่สนามหลวงเช้านี้,” (2502, 1 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 1.

³“นายกรัฐมนตรี มาควบคุมการเผาอุปกรณ์ฝิ่นนับหมื่นชิ้น,” (2502, 1 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 1.

กระทรวงสาธารณสุขกำหนดสถานรักษายาบาลและพักฟื้นสำหรับผู้ติดยาใน จังหวัดพระนคร และธนบุรี 6 แห่ง¹ คือ โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลประสาท พญาไท โรงพยาบาลบ้านสมเด็จเจ้าพระยาฯ (วงเวียนเล็ก) โรงพยาบาล ศรีอยุธยา และโรงพยาบาลหญิง ต่อมาคณะปฏิวัติตั้งสถานพยาบาลศูนย์การรักษาเฉพาะคนติดยาขึ้นอีกแห่ง ที่คลองรังสิต อำเภอธัญญะบุรี จังหวัดปทุมธานี²

การรักษาทางยาในโรงพยาบาลกำหนดไว้ 15 วัน หลังครบกำหนด ผู้เข้ารักษาจะถูกส่งตัวไปพักรักษาตัว 90 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายสำหรับยาและอาหารวันละ 25 บาทต่อ 1 คน ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ทางการเป็นผู้จัดหาให้ จากการดำเนินการดังกล่าว มีผู้ติดยาเข้ารักษาตัวตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศวันละ 1,200 คน³

เพื่อเป็นการรองรับจำนวนผู้ติดยาที่เข้ารับการรักษามาก รัฐบาลจึงมีโครงการสร้างสถานที่ ที่สามารถรองรับการบำบัดรักษาผู้ติดยาได้ถึง 2,000 คน และโรงพยาบาลที่สามารถรักษาผู้ติดยาและป่วยเป็นโรคต่าง ๆ อีกจำนวน 2,500 คน วงเงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้นประมาณ 13 ล้านบาท⁴ นอกเหนือจากโรงพยาบาลทั้ง 6 แห่งที่ได้ประกาศไปแล้ว

ข่าวการให้บริการรักษาบำบัดผู้ติดยาของหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยาะเป่าจนบัดดังกล่าว สื่อสารให้ชาวจีนที่ติดยารีบไปรักษาอาการเสพติด โดยไม่ต้องกังวลเรื่องค่ารักษาพยาบาล เพราะทางการจะเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากจำนวนผู้ขึ้นทะเบียนขอรับใบอนุญาตเสพยาฝิ่นมีทั้งสิ้นประมาณ 70,000 ราย เป็นชาวจีนถึงประมาณร้อยละ 90⁵ ดังนั้นการช่วยทำให้ชาวจีนที่ติดยาเข้ารับการรักษาบำบัดอาการจึงเป็นสิ่งสำคัญ

แต่ปัญหาใหญ่ของชาวจีนที่เสพยาฝิ่นติดและต้องการเข้ารับการรักษาบำบัดคือ ขั้นตอนการไปขึ้นทะเบียนรับการบำบัดการเสพยาฝิ่นติดที่กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งกำหนดว่าต้อง

¹“โรงพยาบาล 6 แห่งทั่วพระนคร ธนบุรี รับบำบัดผู้ติดยา กำหนดผู้ติดยา 1 คนที่เข้ารักษา ต้องรับการรักษาทายาก่อน หลังจาก 15 วัน จะส่งไปยังสถานที่รับบำบัด หลังจากพักรักษาตัว 90 วันก็ครบ ขั้นตอนการเลิกฝิ่น ออกจากโรงพยาบาลได้,” (2501, 19 ธันวาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“สถานรักษาผู้ติดยาที่คลองรังสิต มีผู้เข้ารับการรักษามากขึ้น มี 364 คน เป็นหญิง 7 คน,” (2502, 30 มกราคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 4.

³ *แหล่งเดิม*.

⁴“เลิกสูบบุหรี่ทั้งหมดตั้งแต่เดือนหน้า การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเป็นปัญหาใหญ่ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เปิดประชุมพิจารณาปัญหานี้,” (2502, 16 มิถุนายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“โรงพยาบาล 6 แห่งทั่วพระนคร ธนบุรี รับบำบัดผู้ติดยา กำหนดผู้ติดยา 1 คนที่เข้ารักษา ต้องรับการรักษาทายาก่อน หลังจาก 15 วัน จะส่งไปยังสถานที่รับบำบัด หลังจากพักรักษาตัว 90 วันก็ครบ ขั้นตอนการเลิกฝิ่น ออกจากโรงพยาบาลได้,” (2501, 19 ธันวาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8

แสดงเอกสารใบต่างด้าว¹ ทำให้ชาวจีนทั่วไปลังเลไม่กล้าไปขึ้นทะเบียน เพราะคิดว่านโยบายนี้มีข้อขัดขวางสำหรับผู้ต้องการเลิกฝิ่นอยู่ เนื่องจากชาวจีนที่ติดฝิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้เสียค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวรายปี จึงเกรงว่าหากไปขึ้นทะเบียน จะถูกทางการจับกุมตัว และต้องเสียค่าปรับใบต่างด้าวที่ขาดการต่ออายุนั้น²

นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยจึงเสนอต่อกระทรวงมหาดไทย ขอให้ผ่อนผันการตรวจใบต่างด้าวที่ชาวจีนผู้ติดฝิ่นนำไปยื่นที่กรมประชาสงเคราะห์ หลังการพิจารณากระทรวงมหาดไทยยอมผ่อนผันตามข้อเรียกร้องดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการบำบัดรักษาผู้ติดฝิ่นเป็นอย่างราบรื่น แต่กำหนดเงื่อนไขว่า หลังจากรับการบำบัดรักษาเรียบร้อยแล้ว จึงจะดำเนินการปรับต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลยังพิจารณาสร้างสถานพยาบาลขนาด 200 เตียง เพิ่มภายในบริเวณโรงพยาบาลโรคทรนออก จังหวัดนนทบุรี เพราะผู้ติดฝิ่นส่วนใหญ่จะป่วยด้วยโรคอื่นด้วย สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ 600,000 บาท ทั้งยังจัดสรรงบประมาณจำนวน 1,000,000 บาท เพื่อซื้อยารักษาผู้ติดฝิ่นตามโรงพยาบาลในต่างจังหวัด และจะสร้างเรือนจำพิเศษที่ลาดยาว อำเภอบางเขนไว้คุมขังผู้ลักลอบเสพและขายฝิ่นเป็นการเฉพาะ³

ศูนย์รักษาคณติตติณ ที่คลองรังสิต อำเภอรัญญะบุรี จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการมาจนถึง พ.ศ. 2506 จึงเปลี่ยนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กเร่ร่อน⁴ เนื่องจากขณะนั้นจำนวนผู้เข้ารับการรักษาอาการติดฝิ่นมีน้อยลง และผู้เข้ารับการรักษาส่วนใหญ่หลบหนีออกจากศูนย์กลางคืน ทำให้จำนวนผู้เข้ารับการรักษารวมทั้งสิ้น 20,500 คน เหลือเพียง 2,500 คน (หรือร้อยละ 12.20) เท่านั้นที่ยืนหยัดรักษาจนถึงที่สุด⁵ รัฐมนตรีมหาดไทยในขณะนั้นได้กล่าวว่า “บุคคลที่ไม่รักตนเองเช่นนี้ ทางทางจะไม่เห็นอกเห็นใจ ในอนาคตเมื่อศูนย์ฯ ถูกปิดไปแล้ว หากถูกจับอีกและยังไม่หายจากการติดฝิ่น จะถูกจำคุกโดยไม่มีการรักษา”⁶

¹ “ขอร้องให้ยกเว้นการตรวจใบต่างด้าวผู้เลิกฝิ่น นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยจะเข้าพบ รมต. มหาดไทย เพื่อขอร้องแทนผู้ติดฝิ่นที่ตัดสินใจเลิกฝิ่น,” (2502, 15 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 6.

² “หลวงชำนาญดูแล ผู้ติดฝิ่นให้ไปแจ้งชื่อที่สถานเลิกฝิ่นคลองรังสิต มหาดไทยกำหนดผ่อนผันยกเว้นการตรวจใบต่างด้าว,” (2502, 15 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 6.

³ แหล่งเดิม.

⁴ “สถานบำบัดผู้ติดฝิ่นจะถูกยกเลิก เปลี่ยนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า ให้การศึกษาเด็กกำพร้าถึง ป. 7 จากนั้นส่งไปโรงเรียนอาชีวะ มหาดไทยกำลังวางแผนส่ง กรม. พิจารณา,” (2506, 7 ตุลาคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

⁵ “มหาดไทยเชิญนายกรัฐมนตรี ปิดศูนย์บำบัดการเลิกฝิ่น ผู้ที่หลบหนีออกจากศูนย์กลางคืนจำนวนมาก หากในอนาคตถูกจับจะถูกจำคุก,” (2506, 1 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

⁶ แหล่งเดิม.

เมื่อรัฐบาลปิดศูนย์การรักษาผู้ติดเชื้อ ที่คลองรังสิตแล้ว กระทรวงสาธารณสุขและคณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษ จึงร่วมกันเสนอรัฐบาลให้สร้างโรงพยาบาลบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยเฉพาะต่อไป¹

2.2 การปราบปรามเฮโรอีน

นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีได้ประกาศเลิกการเสพและจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาดทั่วประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 การลักลอบซื้อฝิ่นมาเสพกระทำได้ยากขึ้น ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของ “เฮโรอีน” ซึ่งเป็นยาเสพติดชนิดใหม่ขึ้นในประเทศไทยแทน

ในกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2502 เพียง 2 เดือนภายหลังการกวาดล้างฝิ่น มีการตรวจพบเฮโรอีนครั้งแรกจากคนไข้ที่เข้ารับการรักษา ณ สถานพยาบาลศูนย์รักษาคนติดยาเสพติด คลองรังสิต เฮโรอีนที่พบมีลักษณะเป็นเกล็ดหรือก้อนสีแดงคล้ำ บรรจุในซองกระดาษแก้ว ใส่ซองสีเหลืองมีตราไก่สีแดงทั้ง 2 ข้าง ร้ายแรงกว่าฝิ่น 5 ถึง 10 เท่า² เฮโรอีนแพร่เข้ามาในประเทศไทยอย่างรวดเร็วในวงกว้างต่าง ๆ ทั้งในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา วัยรุ่น ผู้ใช้แรงงาน และบุคคลทั่วไป เนื่องจากซื้อหาได้ง่าย เพราะเฮโรอีนบางอย่างเจือปนลงไปกับยาผงที่มีขายตามร้านตลาด หรือใช้ซองของยาบางประเภท หรือใส่ในบุหรี่ สำหรับการเสพก็ทำได้ง่ายกว่าการสูบฝิ่นและเสพได้ทุกที่³

2.2.1 นโยบายปราบปรามเฮโรอีน

เมื่อมีการแพร่ระบาดของเฮโรอีน รัฐบาลจึงแต่งตั้งคณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษ และสำนักงานกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษขึ้น เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะ และทำการสืบสวนผู้มีกรณีเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษระหว่างประเทศ⁴ ด้วยเหตุผลที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้กล่าวไว้ เมื่อคราวเป็นประธานเปิดการประชุมเพื่อต่อต้านยาเสพติดให้โทษ ณ ศาลาสันติธรรม เมื่อวันที่ 28 เดือนมกราคม พ.ศ.2506 ที่ว่า

¹ “สาธารณสุขและคณะกรรมการกลางปราบปรามยาเสพติดให้โทษร่วมมือขอให้รัฐบาลสร้างโรงพยาบาลบำบัดผู้ติดยาเสพติด รับผิดชอบดูแลผู้ถูกจับเรื่องเสพยาไว้บำบัดการเลิกยา แรงการให้บริการเตรียมเพิ่มสถานอนามัย,” (2506, 2 พฤศจิกายน). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

² “เรื่องมหาดไทยขอให้กวาดล้างนักศึกษา นักเรียนเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด. (เอกสารกระทรวงมหาดไทย). (2503). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.9/606. (กล่อง 21).

³ แหล่งเดิม.

⁴ ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “งานปราบเฮโรอีน,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 39.

เฮโรอินเป็นยาเสพติดที่อันตรายร้ายกาจมาก นอกจากจะทำลายสุขภาพอนามัยและสมรรถภาพของประชาชนได้มากที่สุดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือทำลายศีลธรรมอย่างร้ายแรงอีกด้วย ... ทางมายังมีหลักฐานประจักษ์ชัดว่า เฮโรอินเป็นเครื่องมือสำคัญที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์พยายามนำมาใช้ในการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศเสรีประชาธิปไตย ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยที่รักของเราด้วย¹

ปัญหาที่คณะกรรมการฯ นำมาพิจารณามีทั้งวิธีการปราบปราม การบำบัดรักษา การป้องกันและการให้ความรู้² กล่าวคือ จะเข้าถึงตัวผู้ค้าและผู้เสพยาอย่างไร จะส่งตัวผู้เสพยาไปสถานพยาบาลอย่างไร การตั้งหน่วยกวาดล้างยาเสพติด ควรได้รับความร่วมมือจากประชาชนอาชีพต่าง ๆ เพิ่มการประชาสัมพันธ์โทษภัยของเฮโรอิน ทั้งในหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุและโรงภาพยนตร์ ตั้งกลุ่มเยาวชนดูแลตรวจตราเยาวชนที่เสพยา ตั้งอนุกรรมการศึกษา งานที่เกี่ยวข้องและแจ้งคณะกรรมการศูนย์กลางสิ่งเสพติด และเรียกร้องทุกกระทรวง ทบวง กรมให้ความร่วมมือกับศูนย์ฯ เช่น ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ

การดำเนินการปราบปรามยาเสพติดให้โทษของคณะกรรมการฯ ตั้งแต่วันที่ 3 เดือนพฤษภาคม ถึงวันที่ 15 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 รวม 104 วัน จับกุมคดียาเสพติดได้ 2,098 คดี ได้ผู้ต้องหา รวม 3,418 คน³ ความสำเร็จส่วนหนึ่งของคณะกรรมการฯ เกิดจากการได้รับความร่วมมือจากประชาชนและหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ยังได้พิจารณาจำกัดการนำเข้าน้ำยาเคมีบางชนิดที่สามารถนำมาผลิตเป็นเฮโรอินได้

คดีเกี่ยวกับผู้ค้าเฮโรอินที่โด่งดังที่สุดคือ คดีการตัดสินประหารชีวิตนายเลียงฮ้อ แซ่เล่า เมื่อวันที่ 29 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 โทษฐานเป็นภัยต่อประชาชนและประเทศชาติ นายกรัฐมนตรีอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 และมติคณะรัฐมนตรี สั่งให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการประหารชีวิตนายเลียงฮ้อ แซ่เล่า เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสวัสดิภาพของประชาชน ชาวจีนผู้ผลิตเฮโรอินรายใหญ่นี้ถูกจับได้พร้อมกับพวกอีก 3 คน เมื่อวันที่ 16 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 ณ บ้านเลขที่ 33/1 จุฬาลงกรณ์ซอย 12 ตำบลปทุมวัน อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร ได้ของกลางเป็นเฮโรอินและมอร์ฟีนพร้อมอุปกรณ์การผลิตต่าง ๆ มูลค่าประมาณ 1 แสนบาท

¹ ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). "งานปราบเฮโรอิน," ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 45.

² "พลเอกประเสริฐ กล่าวกับนักข่าวชี้แจงสาเหตุที่ประชาชนติดยาเสพติด หวังว่าหนังสือพิมพ์จะร่วมมือกับรัฐบาลประชาสัมพันธ์อย่างแข็งขัน เปิดโปงโทษของเฮโรอินแก่ประชาชน," (2504, 13 มิถุนายน). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

³ "ประธานคณะกรรมการกลางปราบปรามสิ่งเสพติดให้โทษเชิญนักข่าวรับทราบผลงานการปราบปรามยาเสพติด ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้งานราบรื่นดี ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเป็นต้นมา ทำคดีได้ 2,000 กว่าราย," (2504, 23 สิงหาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

พาดหัวข่าว “ประหารชีวิตโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญของนายกรัฐมนตรี” พร้อมคำแปลประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี ที่กระจายเสียงทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 บนหน้าหนังสือพิมพ์¹ เป็นการแจ้งและย้ำเตือนให้ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทราบถึงอำนาจของนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญว่า สามารถสั่งประหารชีวิต ผู้กระทำผิดกฎหมายอันเป็นภัยต่อราชอาณาจักรและประชาชน โดยเฉพาะยาเสพติดให้โทษได้ ต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504 ระบุโทษของผู้ขาย จำหน่ายหรือแจกเฮโรอีนว่า ต้องระวางโทษประหารชีวิต²

กลุ่มสมาคมชาวจีนได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการต่อต้านยาเสพติด³ ดังจะเห็นได้ว่า นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย และตัวแทนสมาคมชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ รวม 17 สมาคมเข้าพบ พลเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ประธานกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ เพื่อมอบโปสเตอร์ชักจูงให้ประชาชนเลิกเสพยาเสพติด จำนวน 30,000 แผ่น ทั้งพร้อมแสดงเจตนารมณ์ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการต่อต้านยาเสพติด เพื่อให้ทั้งชาวไทยและชาวจีนต่างมีสุขภาพที่ดี⁴ การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในการช่วยเหลือทางการเช่นเดียวกับที่เคยบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายสำหรับผู้เข้ารับการรักษาอาการติดยา⁵

อย่างไรก็ตาม การค้ายาเสพติดโดยชาวจีนยังคงมีอยู่ เช่น คดีตำรวจหลายแหล่งผลิตเฮโรอีนที่ซอยรัชฎาภรณ์ บริเวณมักกะสัน⁶ ได้ของกลางเป็นเฮโรอีนจำนวน 1,470 ห่อ วัตถุดิบในการผลิตเฮโรอีน อวูรปิ่นต่าง ๆ รวมมูลค่า 800,000 บาท ได้ผู้ต้องหา 6 คน เป็นชาวจีน 4 คน ชาวไทย 2 คน หรือคดีจับกุมหญิงสาวชาวจีนนาม วรณี แซ่ลิ้ม ที่ลักลอบขน

¹“คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้ลงโทษประหารชีวิต นายเล้าเลียงฮ้อผู้ต้องหาผลิตยาเสพติดที่จุฬายชอย 12 นายกรัฐมนตรี อาศัยรัฐธรรมนูญมอบสิทธิสั่งการให้ยิงเป้าที่บางเขนไปยาวนานนี้,” (2504, 30 สิงหาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504,” (2504, 24 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 87. หน้า 1149.

³“พลเอกประเสริฐ ประธานกรรมการปราบปรามยาเสพติด ออกโทรทัศน์เมื่อคืนนี้เรียกร้องประชาชนให้ความร่วมมือต่อต้านยาเสพติด,” (2504, 28 สิงหาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยร่วมกับตัวแทนกลุ่มชาวจีน 17 สมาคมเข้าเยี่ยมคารวะพลเอกประเสริฐ เช้าวันนี้ มอบโปสเตอร์ปิดผนังแนะนำจูงใจให้เลิกยาเสพติด 30,000 แผ่น แสดงให้เห็นว่าชาวจีนโพ้นทะเลสนับสนุนนโยบายต่อต้านยาเสพติดของรัฐบาล,” (2505, 14 มีนาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 8.

⁵“สนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้เลิกฝิ่น คณะผู้บริหารชาวจีนบริจาคเงิน 10,000 บาท ทุนเงินเป็นผู้มอบให้แก่คณะกรรมการ,” (2502, 1 กรกฎาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

⁶“ตำรวจหลายแหล่งยาเสพติดที่ซอยรัชฎาภรณ์ มักกะสัน มูลค่าของเฮโรอีนและเครื่องมือต่าง ๆ รวม 800,000 บาท ผู้ต้องหา 6 คน ส่งให้กองบัญชาการกลางสอบสวน,” (2505, 9 สิงหาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

เฮโรอีนจำนวน 49 ชอง น้ำหนัก 750 กรัม มูลค่า 22,500 บาท¹ รวมทั้งการจับกุมผู้ต้องหาเป็น ชาวจีนพร้อมฝิ่นจำนวน 150 กิโลกรัม มูลค่า 1,500,00 บาทบริเวณท่าอากาศยานดอนเมือง²

เป็นที่น่าสังเกตว่าการลักลอบนำเฮโรอีนจากต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทยมี จำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจาก ไม่มีแหล่งผลิตเฮโรอีนบริสุทธิ์ในประเทศ ส่วนเฮโรอีนผสมที่ผลิตใน ประเทศก็ไม่สามารถผลิตได้อย่างสะดวก เพราะทางตำรวจกวาดล้างอย่างเข้มงวด และเพื่อ ป้องกันการลักลอบขนยาเสพติดเข้ามายังประเทศไทย ตำรวจได้เสนอมาตรการ³ ให้เพิ่มการส่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ศุลกากรร่วมมือกันตรวจสอบผู้โดยสารที่เข้ามายังประเทศไทย ทางเครื่องบิน ที่สนามบินดอนเมือง และเพิ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจนำร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ศุลกากร ตรวจตราหน้าด่าน ป้องกันการลักลอบนำเข้ายาเสพติด อีกทั้งเสนอให้รัฐบาลออกกฎหมาย “รางวัลนำจับเฮโรอีน” เพื่อจูงใจให้ตำรวจเพิ่มประสิทธิภาพในการจับกุมยาเสพติด

การดำเนินนโยบายต่อต้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลไทย ได้รับคำชม จากตัวแทนของประเทศสหรัฐอเมริกาว่ามีผลงานดีเยี่ยม⁴

2.2.2 การป้องกันการเสพติดเฮโรอีน

นโยบายสำคัญของรัฐบาลนอกจากกวาดล้างยาเสพติดอย่างเข้มงวดแล้ว รัฐบาล ยังมุ่งดำเนินการแนะนำชักจูงให้ผู้ติดยาเสพติดอยู่แล้วให้เลิกยา รวมทั้งป้องกันมิให้มีผู้ติดยาเสพติดรายใหม่เพิ่มขึ้น ก็เป็นภาระที่รัฐบาลมุ่งมั่นดำเนินการเช่นกัน ในส่วนของการป้องกันนักเรียน ติดยาเสพติดนั้น กรมตำรวจเชิญครูใหญ่ ครู โรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมฟังวิธีป้องกันยาเสพติด⁵

นอกจากนี้ เพื่อช่วยผู้ติดยาเสพติดให้เข้าบำบัดรักษาโดยสะดวก กระทรวง สาธารณสุขจึงออกประกาศให้โรงพยาบาลต่าง ๆ ในสังกัดรับผู้ติดยาเสพติดเข้ารักษาเช่น⁶

¹“หญิงสาวลักลอบขนเฮโรอีน ถูกสายสืบจับกุมระหว่างทางนำไปส่งที่ตลาดเยาวราช แต่ยังไม่ยอมบอกชื่ออีกฝ่ายระหว่างถูกจับกุม,” (2505, 10 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“จับกุมฝิ่นล้านกว่าบาท ลักลอบส่งทางสนามบิน มหาดไทยได้รับแจ้ง ส่งเจ้าหน้าที่ตรวจจับได้ ทั้งหมด,” (2506, 31 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

³“ตำรวจเพิ่มมาตรการป้องกันการลักลอบนำสิ่งเสพติดเข้าประเทศ ตรวจสอบผู้โดยสาร ทางเครื่องบินอย่างเข้มงวด เพิ่มตำรวจนำลาดตระเวน ให้รางวัลประชาชนที่แจ้งเบาะแส,” (2505, 24 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ตำรวจไทยเข้มงวดในการปฏิบัติตามนโยบายต่อต้านยาเสพติดของรัฐบาล ได้รับคำชม จากนานาชาติ ในการประชุมตำรวจโลกที่สเปน,” (2505, 2 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“เพื่อเป็นการป้องกันยาเสพติดแพร่เข้าไปยังโรงเรียน กรมตำรวจจัดการอบรม ครูใหญ่ โรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วมฟังวิธีป้องกันยาเสพติดระมัด,” (2506, 27 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶“สาธารณสุขกำหนดให้โรงพยาบาลรัฐทุกแห่ง รับผู้ติดยาเสพติดเข้าบำบัดรักษา รวมถึงสถานบำบัด ผู้ติดยาที่ถนนบุรี และปทุมธานี โรงพยาบาลในสังกัดทหารรับทหารเข้าบำบัดด้วย,” (2505, 2 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

โรงพยาบาลบำบัดผู้ติดยาเสพติด กรมการแพทย์ เขตัญญะบุรี โรงพยาบาลบาราศนราธิวาส โรงพยาบาลทรวงอก จังหวัดนนทบุรี โรงพยาบาลโรคเรื้อนที่พระประแดง รักษาและดูแลผู้ติดยาที่เป็นโรคเรื้อน และโรงพยาบาลประจำจังหวัดต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลประจำจังหวัดลำปาง โรงพยาบาลประจำจังหวัดขอนแก่น และโรงพยาบาลประจำจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลทหาร 3 เหล่าทัพ

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษ เป็นปัญหาใหญ่ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะหลังจากการใช้วิธีเด็ดขาดปราบปรามผู้ให้หมดสิ้นไปจากแผ่นดินไทยเป็นผลสำเร็จ กลับปรากฏยาเสพติดชนิดใหม่ที่ร้ายแรงกว่าฝิ่น คือ “เฮโรอีน” ได้ระบาดในประเทศไทย ถึงแม้ว่านายกรัฐมนตรีจะใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย ประหารชีวิตผู้กระทำความผิด แต่กระนั้น การระบาดของเฮโรอีนก็ยังแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น รัฐบาลจึงใช้นโยบายป้องกันมิให้บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนติดยาเสพติด ทั้งยังให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอีกด้วย

2.3 การแก้ปัญหาอัคคีภัย

ก่อนการปฏิวัติวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 มักเกิดเหตุเพลิงไหม้เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ หลังการปฏิวัติประมาณ 1 เดือน เกิดเหตุเพลิงไหม้ทั้งในเขตพระนคร และต่างจังหวัดหลายครั้ง เช่น คืบวันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 เกิดเหตุเพลิงไหม้บริเวณซอยพระสวัสดิ์ และซอยวรพงษ์* ตำบลบางลำภู จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติได้รู้ไปบัญชาการดับเพลิงด้วยตนเองกลางดึก¹ หลังเพลิงสงบมีบ้านเรือนถูกไหม้ไป 90 หลัง ค่าเสียหาย 50 ล้านบาท และมีผู้เดือดร้อนประมาณ 800 คน เพื่อเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย หัวหน้าคณะปฏิวัติได้สั่งให้กรมประชาสัมพันธ์ ศูนย์ช่วยเหลือฯ บริเวณภายในวันอินทรีวิหาร ทั้งยังส่งสารแสดงปลอบขวัญผู้ประสบภัยด้วย

2.3.1 มาตรการปราบปรามปัญหาอัคคีภัย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้สัญญาแก่ประชาชนในการปราบปรามมิให้เกิดเพลิงไหม้ตามที่ปรากฏในสารถึงประชาชน เมื่อวันที่ 2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ที่ว่า

ข้าพเจ้าจึงตกลงใจว่าจำเป็นต้องปฏิบัติการโดยเร่งด่วนและเฉียบขาด เฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเพลิงไหม้ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดอื่นแม้แต่วข้าพเจ้าเอง ฉะนั้น ข้าพเจ้าจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเด็ดขาด การใดจะผิดถูกหรือไม่ ข้าพเจ้ารับผิดชอบแต่ผู้เดียว โดยจะต้องปฏิบัติตาม

* ปัจจุบัน ซอยพระสวัสดิ์เปลี่ยนชื่อเป็น สามเสนซอย 6 และซอยวรพงษ์ เป็นชื่อเป็น สามเสนซอย 4

¹ “เพลิงไหม้ซอยพระสวัสดิ์ บางลำภูก่อนรุ่งวันนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บัญชาการพนักงานดับเพลิงด้วยตนเอง,” (2501, 1 พฤศจิกายน). *ชิงให้หัวนเป้า*. หน้า 4.

แนวนโยบายซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าถูกต้องที่สุด เพื่อความผาสุกของพี่น้องทั้งหลายร่วมกัน ขอได้โปรด
กรุณารับทราบตามนี้ไว้ด้วย¹

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ใช้มาตรการเด็ดขาด คือ ให้อำนาจสูงสุดถึงชั้นประหาร
ชีวิตในการปราบปรามปัญหาเพลิงไหม้ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อ
ประชาชน อยู่ในอำนาจของศาลทหารที่สามารถพิจารณาโทษได้² เมื่อประชาชนชนทราบว่
หัวหน้าคณะปฏิวัติบัญชาการดับเพลิงด้วยตนเอง รวมทั้งคำสัญญาว่าจะปฏิบัติการอย่างเฉียบ
ขาดในกรณีเกิดเพลิงไหม้ จึงเกิดความอุ่นใจ นอกจากนี้ยังเป็นการเตือนผู้ที่คิดจะลอบวางเพลิง
ให้เลิกล้มความตั้งใจ เพราะหัวหน้าคณะปฏิวัติให้ความสำคัญต่อกรณีนี้มาก

ทว่าเหตุเพลิงไหม้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น เหตุเพลิงไหม้ที่จังหวัด
สุพรรณบุรี ในวันที่ 19 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2501 บ้านเรือนได้รับความเสียหายมากกว่า 400
หลังคาเรือน เหตุการณ์ครั้งนี้หัวหน้าคณะปฏิวัติคาดว่าเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบก่อวินาศกรรมจาก
พวกคอมมิวนิสต์ เนื่องจากคณะปฏิวัติได้ดำเนินการปราบปรามการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์
อย่างเด็ดขาดและต่อเนื่องอย่างไม่หยุดยั้ง³ นอกจากนี้ ในวันที่ 6 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501
เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้บริเวณตลาดพลู (บางยี่เรือ) จังหวัดธนบุรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
สอบสวนผู้ต้องหา ซึ่งเป็นกรรมกรว่างงานให้การว่า พ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเป็นผู้ว่าจ้างตนให้
วางเพลิง เพื่อหวังผลในทางมิชอบ หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งประหารชีวิตผู้ว่าจ้างทันที

วันถัดมา เกิดเหตุเพลิงไหม้ ณ ตำบลตลาดพลูอีกครั้งหนึ่ง จากการสอบสวนของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์พบว่า เป็นการวางเพลิงเพื่อเอาเงินประกันภัย ดังนั้น ผู้ต้องหาจึงถูก
ตัดสินประหารชีวิตตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติเช่นกัน

กรณีเพลิงไหม้ตำบลตลาดพลูครั้งหลัง มีสาเหตุจากความต้องการเงินประกัน
ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดเหตุดังกล่าวขึ้นอีก คณะปฏิวัติจึงขอให้บริษัทประกันภัย
ตรวจสอบรายละเอียดลูกค้าทั้งหมดว่า รายใดที่มีจำนวนเงินเอาประกันสูงกว่าทรัพย์สินที่เอา
ประกัน ก็ให้บริษัทบอกเลิกสัญญาทันที และให้คืนเงินเบี้ยประกันภัยส่วนที่เหลือแก่ลูกค้า ทั้งนี้
ให้ดำเนินการให้เรียบร้อยภายใน 3 วัน และต้องทำหนังสือแจ้งให้คณะปฏิวัติทราบด้วย

¹ ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “การปราบปรามการลอบวางเพลิง,” ใน *ประวัติและผลงานของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ
เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 27.

² “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 16,” (2501, 27 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 85. หน้า 5.

³ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24,” (2501, 9 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 91. หน้า 4.

ต่อมาในวันที่ 25 เดือนพฤศจิกายน เกิดเหตุเพลิงไหม้โรงเลื่อยไม้บ้านฮั่วล้ง¹ ที่วัดพระยาไกร ถนนตก สถานที่เกิดเหตุดังกล่าวอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้น นอกจากรถดับเพลิงแล้วทหารเรือได้ส่งเรือดับเพลิงมาช่วยดับเพลิงอีกด้วย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ซึ่งไปราชการชายแดนประเทศกัมพูชา รีบเดินทางกลับมาบัญชาการดับเพลิงด้วยตนเอง ดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา ค่าเสียหายจากเพลิงไหม้ครั้งนี้เป็นเงินกว่า 14 ล้านบาท ข้อเสนอฐานว่าเหตุเกิดจากวางเพลิงเอาเงินประกันต้องตกไป เพราะเงินประกันยังมีจำนวนเพียง 3,000,000 บาท จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาคดีนี้ด้วยตนเอง ปรากฏผลว่า นายห้วงแข็ง แซ่ตั้ง รับสารภาพว่าเป็นผู้วางเพลิง เนื่องจากไม่พอใจที่ถูกไล่ออกจากงาน ดังนั้น หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งให้ประหารชีวิต โดยการยิงเป้า ณ สุสานหิ้งขัวเต็ง (วัดดอน) ตำบลยานนาวา²

การที่ผู้ต้องหาวางเพลิงที่ถูกประหารชีวิตล้วนเป็นชาวจีนทั้งสิ้น³ ทำให้ภาพลักษณ์ชาวจีนในระบอบนั้นไม่สู้ดีว่าเป็นผู้ทำให้เกิดเพลิงไหม้* ประกอบกับในอดีต มักเกิดเหตุเพลิงไหม้ เมื่อใกล้เทศกาลตรุษจีน เนื่องจากการจุดธูปเทียนและเผากระดาษไหว้เจ้าและบรรพบุรุษ⁴ ดังนั้น เพื่อเป็นการแสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะปฏิวัติในการป้องกันเหตุเพลิงไหม้ นายกสุมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยได้ขอให้พี่น้องชาวจีนร่วมมือกับทางการป้องกันไฟไหม้ ผ่านทางหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ว่า “เข้าสู่ฤดูแล้ง

¹“เมื่อคืนไฟไหม้โรงเลื่อยบ้านฮั่วล้ง วัดพระยาไกร จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กลับจากตรวจราชการ รุดมาบัญชาการดับเพลิง,” (2501, 26 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“ผู้ต้องโทษวางเพลิงบริเวณวัดพระยาไกร ถูกยิงเป้าที่หิ้งขัวเต็งเมื่อคืนนี้ ตามคำสั่งของ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ทหารอากาศเป็นผู้ปฏิบัติการ,” (2501, 30 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. หน้า 256.

* ตาราง 1 แสดงผู้ทำให้เกิดเหตุเพลิงไหม้ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี แยกตามสัญชาติ

	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
ชาวไทย	84	98	88
ชาวจีน	49	63	59
ไม่ทราบผู้ทำ	48	95	135

ที่มา: รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2504. (2506). หน้า 54. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2505. (2507). หน้า 67. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2506. (2508). หน้า 76.

⁴“ใกล้ตรุษจีนแล้ว ประธานสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเตือนชาวจีนให้ใส่ใจเรื่องไฟไหม้ พร้อมทั้งขอให้พ่อค้าชาวจีนร่วมมือกับรัฐบาล ลดราคาสินค้าและแขวนป้ายราคาสินค้า,” (2502, 19 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

แล้ว ลมแรงและอากาศแห้ง ขอให้เพิ่มความระมัดระวังและใส่ใจกับการป้องกันไฟอย่างยิ่ง ทั้งขอให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะปฏิวัติ”¹

2.3.2 มาตรการป้องกันอัคคีภัย

เมื่อเกิดเพลิงไหม้แต่ละครั้ง บ้านเรือนถูกเพลิงเผาผลาญเป็นจำนวนมาก เพราะบ้านเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างด้วยไม้ ทั้งปลูกอย่างแออัด² รัฐบาลจึงออกมาตรการต่าง ๆ ทั้งการออกกฎหมาย และการให้ความรู้แก่ประชาชน

2.3.2.1 การออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารและการจัดหา

อุปกรณ์ดับเพลิง

หัวหน้าคณะปฏิวัติสั่งการให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นต่าง ๆ เข้มงวดการตรวจตราบริเวณที่มีการปลูกบ้านไม้ นอกจากนี้เทศบาลนครกรุงเทพยังได้กำหนดพื้นที่ในเขตเทศบาล 4 แห่งที่ห้ามสร้างบ้านด้วยไม้⁴ คือ บริเวณสะพานดำ วัดสามปลื้ม ถนนตก และยานนาวา เป็นพื้นที่นำร่องในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ ส่วนเทศบาลธนบุรีสั่งควบคุมและให้การแนะนำสำหรับการปลูกบ้านของราษฎรในเขตเทศบาล โดยเฉพาะบ้านที่ปลูกริมถนนว่า ไม่ควรใช้วัสดุที่ติดไฟง่าย รวมทั้งบ้านที่สร้างใหม่ก็ให้มีระยะห่างระหว่างบ้าน เพื่อป้องกันการลุกลามขณะเกิดไฟไหม้ ที่สำคัญคือ ตั้งแต่วันที่ 20 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 เป็นต้นไป เทศบาลห้ามประชาชนสร้างบ้านด้วยไม้จากอย่างเด็ดขาด⁵ สำหรับบ้านที่สร้างด้วยไม้จากที่มีอยู่แล้ว เทศบาลก็ให้ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตามความเหมาะสม

¹“นายกสมาคมพาณิชย์แห่งประเทศไทยเรียกร้องให้พี่น้องชาวจีนเพิ่มความพร้อมระวังเรื่องไฟไหม้อย่างจริงจัง ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะปฏิวัติ ขอให้พี่น้องชาวจีนถือเรื่องป้องกันไฟไหม้เป็นเรื่องสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด,” (2501, 2 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“ไฟไหม้บ้านไม้ที่ถนนตกกว่า 10 หลัง หัวหน้าคณะปฏิวัติและภริยารุดสั่งการดับเพลิง,” (2502, 12 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“ตำรวจท้องที่ต่าง ๆ ส่งตำรวจตรวจพื้นที่ที่มีบ้านสร้างด้วยไม้ เป็นการป้องกันการลอบวางเพลิง,” (2501, 11 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“พระนครกำหนดพื้นที่ 4 แห่ง ห้ามประชาชนสร้างบ้านด้วยไม้ เพื่อป้องกันอัคคีภัยจากบ้านไม้ ...,” (2501, 18 พฤศจิกายน) *ชิงไ่ท้วนเป้า*. หน้า 4.

⁵“ธนบุรีเพิ่มมาตรการป้องกันไฟ เข้มงวดการควบคุมสิ่งปลูกสร้าง ห้ามปลูกบ้านด้วยไม้จากในเขตเทศบาล,” (2501, 20 พฤศจิกายน). *ชิงไ่ท้วนเป้า*. หน้า 4.

เนื่องจากปัญหาการเกิดเพลิงไหม้ยังมีอยู่ต่อเนื่อง * กระทรวงมหาดไทยและกรมตำรวจจึงประชุมหาสาเหตุและการป้องกันเหตุเพลิงไหม้ ได้ข้อสรุปว่าควรสร้างสถานีดับเพลิงให้สอดคล้องกับจำนวนประชากร โดยกำหนดว่า ประชากร 10,000 คน ต้องมีรถดับเพลิง 1 คัน ขณะนั้น (พ.ศ. 2503) ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ และธนบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 1,700,000 คน จึงควรมีรถดับเพลิงจำนวน 170 คันตามอัตราส่วน แต่เนื่องจากรัฐบาลมีงบประมาณจำกัด จึงสร้างสถานีดับเพลิงแทน และสร้างได้เพียง 3 แห่ง¹ คือ บริเวณสถานีตำรวจน้ำ วัดบวรมงคล ถนนพระอาทิตย์ ตำบลบางลำพู** วัดม่วงแค*** และแห่งที่ 3 คือ บริเวณท่าเรือคลองเตย แต่ไม่ได้ระบุว่าสถานีแต่ละแห่งมีรถดับเพลิงจำนวนกี่คัน

นอกจากนี้ที่ประชุมยังเสนอให้รัฐบาลออกกฎหมายควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยกำหนดให้ใช้วัสดุกันไฟ อีกทั้งขอความร่วมมือจากกรมประชาสัมพันธ์ กระจายเสียงความรู้ด้านการป้องกันเพลิงไหม้แก่ประชาชนทั่วไป

* ตาราง 2 แสดงสถิติจำนวนอัคคีภัยที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 ในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี

	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
เพลิงไหม้ใหญ่	24	4	13	13	8	9
เพลิงไหม้เล็ก	39	139	204	168	248	273
เพลิงดับก่อน	98	169	133	126	217	206
เจ้าหน้าที่ไปถึง						

ที่มา: รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2501. (2503). หน้า 75 - 76. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2502. (2505). หน้า 82. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2503. (2505). หน้า 50. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2504. (2506). หน้า 54. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2505. (2507). หน้า 66. และ

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2506. (2508). หน้า 75

¹ “ทางการกำหนดสร้างสถานีดับเพลิง 3 แห่งทั่วพระนคร ธนบุรี บางลำพู วัดม่วงแค และท่าเรือคลองเตย,” (2503, 27 เมษายน). ชิงเสียงเยาะเป้า. หน้า 8.

** จากการตรวจสอบข้อมูลของตำรวจดับเพลิง เมื่อ พ.ศ. 2547 ไม่พบว่ามีชื่อสถานีดับเพลิงนี้ สันนิษฐานว่า “วัดบวรมงคล” อาจเป็นคำเรียกที่ย่อมาจากคำว่า “วัดในพระราชวังบวรสถานมงคล” ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ว่า วัดนี้อยู่บริเวณถนนพระอาทิตย์ บางลำพู

*** ปัจจุบัน อยู่ในซอยเจริญกรุง 36 (ซอยโรงภาษี) ส่วนวัดม่วงแค อยู่ในซอยเจริญกรุง 34

ในปีถัดมา เทศบาลนครกรุงเทพได้ออกเทศบัญญัติ เรื่องควบคุมการก่อสร้างอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504¹ สำคัญคือการควบคุมไม่ให้อาคารที่สร้างด้วยไม้หรือก่อด้วยอิฐไม่เสริมเหล็ก สร้างเกิน 2 ชั้น อีกทั้งชั้นล่างห้ามสูงจากพื้นดินเกิน 1 เมตร ส่วนครัวไฟ หากต้องสร้างภายในอาคารจะต้องสร้างโดยใช้วัตถุกั้นไฟ หรือกรุเพดานห้องครัวด้วยวัตถุกั้นไฟ สำหรับอาคารที่สูงเกิน 2 ชั้น จะต้องสร้างด้วยวัตถุกั้นไฟ และมีทางหนีไฟแยกต่างหากจากบันไดปกติ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เพลิงลุกลามขึ้นไปชั้นบนอย่างรวดเร็วหากเกิดเพลิงไหม้ ทั้งบุคคลที่อาศัยอยู่ในอาคารนั้น ก็สามารถระโดดหลบหนีจากเพลิงลงมายังพื้นดินได้โดยปลอดภัย เนื่องจากอาคารไม่สูงเกินไป

นายกเทศมนตรีนครกรุงเทพ และธนบุรียังได้รับคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีให้ขยายถนน ตรอก ซอยในเขตเทศบาลให้กว้างขึ้น เพื่อให้รถดับเพลิงเข้าไปดับเพลิงได้สะดวก ในกรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้² อีกทั้งยังขอความร่วมมือจากโรงเจ ศาลเจ้าต่าง ๆ ให้ขุดบ่อน้ำไว้ภายในบริเวณ เนื่องจากในสถานที่เหล่านี้ มักมีการจัดรูปเทียนสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมอ จึงมีโอกาสเกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย หากมีบ่อน้ำอยู่ใกล้ จะช่วยดับไฟได้ทันเวลา³

ทางการได้แบ่งพื้นที่ในเขตเทศบาลทั้ง 2 ออกเป็น 25 เขต ครอบคลุมพื้นที่ทั่วเทศบาล⁴ เช่น สำเพ็ง สถานีดับเพลิงยานนาวา โรงเรียนเด็ก (สวนมะลิ) เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวมักเกิดเพลิงไหม้เสมอ หรือเป็นสถานที่อยู่อาศัยอย่างแออัด และกำหนดให้พ่อค้าและประชาชนในเขตนั้น ๆ ร่วมมือกับราชการป้องกันเหตุเพลิงไหม้ โดยกำหนดให้แต่ละเขตต้องมีการสำรองน้ำเพื่อยามฉุกเฉิน⁵ เพิ่มการติดตั้งอุปกรณ์แจ้งเหตุเพลิงไหม้* จำนวน 500 เครื่อง สำหรับภายในเทศบาลกรุงเทพ และ 100 เครื่อง สำหรับเทศบาลธนบุรี¹

¹“เทศบัญญัติของเทศบาลนครกรุงเทพ เรื่อง ควบคุมการก่อสร้างอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504,” (2504, 8 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 61. หน้า 911 – 923.

²“นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งไปยังเทศบาล ขยายถนน เพื่อจะได้สะดวกเวลาดับไฟ,” (2505, 12 กุมภาพันธ์). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 8.

³“ทางการตัดสินใจเสนอร่างกฎหมายมาตรการป้องกันไฟไหม้อีกครั้ง ควบคุมสิ่งปลูกสร้างและวัตถุที่ติดไฟง่าย ประสานไปยังโรงเจ ศาลเจ้า ให้ขุดบ่อน้ำ,” (2505, 17 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ทางการเพิ่มแผนมาตรการป้องกันไฟ กำหนดพื้นที่ต่าง ๆ ในเทศบาล เช่น สำเพ็ง โรงพยาบาลกลาง รวม 25 เขต เชิญพ่อค้า ประชาชนแต่ละพื้นที่มารับฟังวิธีป้องกันไฟ,” (2505, 10 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁵“ทางการเพิ่มแผนมาตรการป้องกันไฟ กำหนดพื้นที่ต่าง ๆ ในเทศบาล เช่น สำเพ็ง โรงพยาบาลกลาง รวม 25 เขต เชิญพ่อค้า ประชาชนแต่ละพื้นที่มารับฟังวิธีป้องกันไฟ,” (2505, 10 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

*สัญญาณแจ้งเหตุอัคคีภัยนี้เป็นการติดตั้งสัญญาณแจ้งข่าวเพลิงไหม้ไปยังกองตำรวจดับเพลิงโดยตรง โดยติดตั้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ และเป็นที่สาธารณะ ตลอดจนเป็นแหล่งที่มีชุมชน

สำหรับจังหวัดอื่น ๆ กระทรวงมหาดไทยมอบนโยบาย 4 ประการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเร่งปฏิบัติ² เช่น ให้เทศบาลอำเภอ และเทศบาลตำบลเพิ่มอุปกรณ์ดับเพลิง ทั้งคอยตรวจสอบให้ใช้การได้ตลอดเวลา จัดเวรยามสำรวจเพื่อฉุกเฉิน เข้มงวดการควบคุมผู้สูบบุหรี่ สิ่งปลูกสร้างในพื้นที่แออัด รวมทั้งวัตถุที่ติดไฟได้ง่าย เช่น ฝ้าย ปอ หรือสารเคมีต่าง ๆ

2.3.2.2 การให้ความรู้เรื่องการป้องกันอัคคีภัยแก่ประชาชน

การศึกษาสาเหตุเพลิงไหม้ของกระทรวงมหาดไทย พบว่ามีสาเหตุจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันมิให้เกิดเพลิงไหม้ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีมาตรการต่าง ๆ ในลักษณะเชิงป้องกัน และการให้ความรู้เรื่องอัคคีภัยแก่ประชาชน เช่น ประกาศเรื่อง “สิ่งควรรู้ในการป้องกันไฟ”³ ซึ่งมีข้อห้าม ข้อควรและไม่ควรปฏิบัติรวม 26 ข้อ เช่น ห้ามสูบบุหรี่บนเตียงนอน ห้ามต้มเทียนหรือแอลกอฮอล์บนเตาไฟภายในบ้าน หมั่นตรวจราดตะเกียงน้ำมันอย่าให้มีรอยรั่ว ไม่ควรเปลี่ยนสายไฟที่ชำรุดเอง ควรให้ช่างผู้มีความชำนาญเป็นผู้เปลี่ยน ไม่ใช้กระดาดหรือผ้า ทำเป็นโคมไฟเอง ไม่ซ่อมหรือเติมน้ำมันรถภายในบ้าน ฯลฯ อีกทั้งขอความร่วมมือจากประชาชนช่วยป้องกันการเกิดเพลิงไหม้

แม้รัฐบาลได้ใช้ความเด็ดขาดในการประหารชีวิตผู้ต้องหาในคดีลอบวางเพลิงหลายราย แต่จากการศึกษาพบว่าตลอดช่วงระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยังคงเกิดเหตุเพลิงไหม้ทั่วประเทศอยู่เนือง ๆ * ซึ่งเกิดจากความประมาท ขาด

หนาแน่น ซึ่งผู้ประสบเหตุสาเหตุใช้ประโยชน์ การแจ้งข่าวเพลิงไหม้โดยวิธีง่าย ๆ และรวดเร็วกว่าการใช้แจ้งข่าวทางโทรศัพท์ และข่าวที่ได้รับนั้นก็มักเป็นข่าวที่ระบุตำบลที่เกิดเหตุเพลิงไหม้โดยไม่ผิดพลาด นอกจากนี้ยังเป็นโทรศัพท์สายตรงพิเศษจากตู้แจ้งเหตุเพลิงไหม้ไปยังกองตำรวจดับเพลิงได้อีกด้วย ดู รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2504. (2506). หน้า 60.

¹“หน่วยดับเพลิงปฏิบัติการตามแผนดับเพลิง เพิ่มการติดตั้งอุปกรณ์แจ้งเพลิงไหม้ในเขตพระนคร 500 เครื่อง และธนบุรี 100 เครื่อง เริ่มวางสายไฟได้ในวัน,” (2505, 17 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“มหาดไทยสนองคำสั่งนายกรัฐมนตรี เพิ่มการป้องกันเหตุไฟไหม้ทั่วประเทศ มอบมาตรการ 4 ประการให้ทุกจังหวัดเร่งดำเนินการควบคุมสิ่งของที่ติดไฟง่าย,” (2505, 5 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยทางด้านทรัพย์สินของประชาชน กรมตำรวจขอให้ประชาชนร่วมมือกันป้องกันเพลิงไหม้ ห้ามทิ้งก้นบุหรี่ การใช้เครื่องไฟฟ้าต้องใส่ใจเป็นพิเศษ,” (2505, 19 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

* ตาราง 3 จำนวนครั้งที่เกิดเพลิงไหม้ อนุมานจากสถิติการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบอัคคีภัยของมูลนิธิรื้อฟื้นเด็กต๋อง ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

จังหวัด	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
พระนคร ธนบุรี	18	3	11	10	11	11
จังหวัดอื่น	16	8	11	22	17	17

ความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันมิให้เกิดเหตุเพลิงไหม้ อีกทั้งการปลูกบ้านเรือนด้วยไม้ และปลูกอยู่รวมกันอย่างแออัด ดังนั้น รัฐบาลจึงมีมาตรการต่าง ๆ ในลักษณะเชิงป้องกัน และการให้ความรู้เรื่องอัคคีภัยแก่ประชาชน อีกทั้งขอความร่วมมือจากประชาชนช่วยป้องกันมิให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นในสังคมไทยอีก

2.4 การกวาดล้างอันตราย

ชาวจีนรับรู้เรื่องการปราบปรามกวาดล้างอันตราย จากหนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า ฉบับเช้าวันที่ 3 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ซึ่งแปลจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 มีความสำคัญ คือ

... มีบุคคลบางกลุ่มแสดงพฤติกรรมเป็นอันตราย กระทำการเองหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นรังแก ข่มเหง หรือทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน ในขณะเดียวกันมีบางส่วนยังแสดงตนให้ผู้อื่นเกรงกลัว ยอมรับการข่มขู่ ทั้งยังไม่กล้าแจ้งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้จัดการ ด้วยเกรงว่าภัยอันตรายจะมาถึงตนเอง นอกจากนี้ยังมีบุคคลจำนวนไม่น้อยทำธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น ดำเนินการสลากกินรวบ อันเป็นภัยต่อเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง ดังนั้น คณะปฏิวัติมีความจำเป็นต้องให้เจ้าพนักงาน และตำรวจ ดำเนินการปราบปรามบุคคลดังกล่าวข้างต้น เพื่อสร้างความสงบสุขแก่ประชาชนและส่งเสริมความเจริญของบ้านเมือง ... เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลผู้ประพฤติผิดกฎหมายได้ไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันเริ่มจับกุมตัว ...¹

ชาวดังกล่าวสะท้อนความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ว่า อันตรายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมเดือดร้อน เพราะอันตรายนั้น “เป็นสิ่งโสโครกโรคร้ายอีกประการหนึ่งของบ้านเมือง”² ด้วยเหตุนี้ ผู้ประพฤติดนเป็นอันตรายจึงถูกทางการกวาดล้างอย่างมาก เพื่อความสงบสุขแก่ประชาชน

รวม	34	11	22	32	28	28

ที่มา: มุลนิธิฮั่วเคี้ยวปอเต็กเซี่ยงตึ้ง แฉงก๊กการประจำปี พ.ศ. 2501 - 2504. (ม.ป.ป.). หน้า 68 - 72. และ มุลนิธิฮั่วเคี้ยวปอเต็กเซี่ยงตึ้ง แฉงก๊กการประจำปี พ.ศ. 2505 - 2506. (ม.ป.ป.). หน้า 46 - 49.

¹ “จอมพลสฤษดิ์ ออกคำสั่งกวาดล้างหยาเถื่อน จับกุมอันตราย ตำรวจทุกท้องที่ทั่วประเทศดำเนินการอย่างเข้มงวด ผู้ต้องสงสัยจะถูกคุมตัวไว้ 30 วัน,” (2501, 3 พฤศจิกายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

² สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2507). “คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502 - 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 17.

2.4.1 การจับกุมอันธพาลและผู้หนึ่งร้านกาแฟ

ตำรวจได้ประชุมเพื่อกำหนดวิธีการกวาดล้างในจังหวัดพระนคร และจังหวัดต่าง ๆ ให้รัดกุม มิให้สุจริตชนได้รับความเดือดร้อน¹ เพราะคณะปฏิวัติให้อำนาจตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นาน 30 วัน

การกวาดล้างอันธพาลในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี นับจากวันที่คณะปฏิวัติออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 ถึงวันที่ 8 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 รวมเวลา 67 วัน มีอันธพาลถูกจับกุมตัวทั้งสิ้น 740 คน เป็นหัวหน้าอันธพาลจำนวน 51 คน ผู้ถูกจับกุมครั้งนี้เป็นจำนวนเพียงครึ่งเดียวที่ทางการต้องการตัว² แสดงว่าอันธพาลที่ทางการต้องการตัวมีจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม อาจเป็นเพราะขาดพยานหรือมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลหนุนหลังอยู่ตามที่ทางการคาดการณ์ไว้ จึงยังไม่สามารถจับกุมตัวได้ ดังนั้น หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งว่า “การกวาดล้างอันธพาลไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น ขอให้ประชาชนร่วมมือกับทางการแจ้งเบาะแสให้ตำรวจทราบ ทางการรับรองความปลอดภัยของพยาน ทั้งยังให้นำรายชื่ออันธพาลที่ถูกจับกุม รายงานต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติให้ทราบด้วย”³

จำนวนอันธพาลที่ถูกทางราชการจับกุมตัวได้ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 มีจำนวนทั้งสิ้น 7,539 คน* ปีที่อันธพาลถูกจับมากที่สุดคือ พ.ศ. 2502 จำนวน 2,210 คน ทั้งนี้เป็นเพราะประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 ว่าด้วยเรื่องการปราบปรามบุคคลที่ประพฤติตน

¹ตำรวจดำเนินการปฏิวัติตามคำสั่งจับกุมอันธพาล นักเลงหัวไม้ทั่วประเทศ กลัวแต่ผู้ไม่มีความคิดจะเดือดร้อน จึงต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ ตำรวจกำหนดประชุมปรึกษาหารือวิธีการที่เหมาะสมในวันเสาร์นี้,” (2501, 5 พฤศจิกายน). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

²“อันธพาลทั่วพระนคร ธนบุรีถูกจับกุมกว่า 700 คน ยังมีมากกว่าครึ่งที่ตำรวจเตรียมจับกุมตัว,” (2502, 8 มกราคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

³แหล่งเดิม.

* ตาราง 4 แสดงจำนวนอันธพาลที่ถูกจับกุม ระหว่าง พ.ศ. 2501 - 2506

พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
894	2,210	1,015	816	1,353	1,251

ที่มา: ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “การปราบปรามบุคคลอันธพาล,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 50.

เป็นอันธพาล เพิ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ดังนั้น การเริ่มจับกุมอันธพาลอย่างจริงจังจึงเริ่มใน พ.ศ. 2502 ส่วน พ.ศ. 2505 จำนวนอันธพาลที่ถูกจับมีจำนวนสูงขึ้นอีกครั้ง อาจเป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ห้ามมิให้ประชาชนใช้เวลาว่างนั่งที่ร้านขายกาแฟเป็นเวลานาน โดยกรมตำรวจส่งรถลาดตระเวนแบบใหม่ ตรวจตราถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ช่วยเหลือตำรวจแต่ละท้องที่จับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย และจับกุมประชาชนที่ใช้เวลาว่างนั่งที่ร้านขายกาแฟเป็นเวลานาน¹

การใช้เวลาว่างของประชาชนตามร้านขายกาแฟทั้งวัน เป็นพฤติกรรมที่ขัดกับค่านิยมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่พยายามปลูกฝังให้ประชาชนประกอบอาชีพ เพราะผู้ที่ไม่มียาชีพเป็นหลักมั่นคงแน่นอน ได้แต่ทำความวุ่นวายให้กับสังคม² การจับกุมประชาชนที่นั่งตามร้านขายกาแฟ³ โดยตำรวจจะตรวจจับตรประจำตัวประชาชน หรือใบต่างตัวผู้ที่นั่งตามร้านขายกาแฟเป็นเวลานาน จำนวนผู้ถูกจับกุมโดยตำรวจกลางพื้นที่ 1 มีทั้งสิ้น 46 คน และจากสถานีตำรวจบุปผาราม จังหวัดธนบุรี จำนวน 1 คน ในจำนวนนี้เป็นคนไทยที่ไม่พกบัตรประจำตัวประชาชน 45 คน และชาวต่างชาติที่ไม่พกใบต่างตัวจำนวน 2 คน

2.4.2 การอบรมและการฝึกอาชีพสำหรับอันธพาล

บุคคลที่ประพฤติดนเป็นอันธพาลถูกควบคุมตัวไว้ เพื่อทำการสอบสวนที่เรือนจำลาดยาว รัฐบาลมีโครงการจะส่งตัวบุคคลเหล่านี้ไปสถานอบรมและฝึกอาชีพที่ ตำบลหนองทอง อำเภอบางสะพานใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์⁴ เนื่องจากบริเวณนี้มีพื้นที่กว้างขวางถึง 70,000 ไร่ ในระยะแรกสามารถบุกเบิกพัฒนาทำไร่นาได้จำนวน 3,000 ไร่ พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ การคมนาคมสะดวก สามารถรองรับจำนวนอันธพาลจากลาดยาวได้ถึง 2,000 คน ใช้งบประมาณเพียง 1,800,000 บาท ซึ่งน้อยกว่าการไปตั้งสถานอบรมฯ ที่เกาะตะรุเตา หรือเกาะพังงา

การส่งตัวอันธพาลเข้าสถานอบรมและฝึกอาชีพนั้น เพื่อให้กลุ่มอันธพาลมีโอกาสฝึกอบรมอาชีพ เมื่อพ้นโทษจะได้กลับตัวเป็นคนดีของสังคม ร่วมกันพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้

¹ “ตั้งแต่เดือนหน้า ตำรวจจะส่งรถลาดตระเวนแบบใหม่ออกตรวจทุกถนนในอำเภอต่าง ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำแนะนำของตำรวจ จำนวนผู้ที่นั่งที่ร้านกาแฟทั้งวันลดลง,” (2505, 15 มีนาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

² สีนินาฏ เวชแพทย์. (2539). *แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. หน้า 95.

³ “จับประชาชนที่นั่งตามร้านขายกาแฟจำนวน 47 คน ผู้ไม่พกบัตรประจำตัวประชาชนหรือใบต่างตัวจะถูกปรับ,” (2505, 6 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป๊ว*. หน้า 2.

⁴ “กรม. ผ่านแผนตัดถนนจากวงเวียนใหญ่ถึงมหาชัย กำหนดตั้งศูนย์ฝึกอบรมอันธพาลที่ย้ายจากลาดยาวไปยังอำเภอบางสะพานใหญ่ จังหวัดประจวบฯ,” (2504, 22 มีนาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

จากโอวาทที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้แก่กลุ่มอันธพาลในโอกาสที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ ความว่า

ข้าพเจ้าไม่ได้เกลียดชังท่านทั้งหลาย เพราะท่านจะเป็นอันธพาลหรือเป็นอะไร ท่านก็เป็นเพื่อนร่วมชาติร่วมประเทศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าถืออยู่เสมอว่าชาติเป็นเสมือนครอบครัวอันใหญ่ ... ข้าพเจ้าให้ความรักใคร่ไมตรีทั่วถึงกันทุกคน แต่ถ้าคนในครอบครัวนี้เองทำความเดือดร้อนแก่คนส่วนใหญ่ในครอบครัว ข้าพเจ้าก็ต้องกำหราบปราบปราม การกระทำของข้าพเจ้าในการสั่งจับท่านมาคุมขัง ก็เพื่อปราบปรามให้ท่านเป็นคนดีต่อไป¹

2.5 การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยาะเย้ย ลงข่าวเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมให้ถูกต้องตามศีลธรรมอันดี เพื่อความสงบสุขของประชาชน ตามแนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์อย่างต่อเนื่อง เช่น ข่าวสั่งปิดสถานเต้นรำ และสโมสรราตรีหรือไนต์คลับ เพราะอันธพาลและผู้กระทำความผิดกฎหมายมักหลบซ่อนตัวอยู่ตามโรงแรม สถานเต้นรำ หรือไนต์คลับ โดยเฉพาะโสเภณีเถื่อนที่ลักลอบค้าประเวณีในลักษณะหญิงเต้นรำประจำไนต์คลับหรือพาร์ตเนอร์ (Partner) มีหน้าที่เป็นเพื่อนดื่มคุยกับแขกและค้าประเวณีในลักษณะแอบแฝง²

2.5.1 การกวาดล้างโสเภณี

ก่อนสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี การตั้งโรงหญิงนครโสเภณีและการเป็นหญิงนครโสเภณีเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรครัตนโกสินทร์ศก 127 มาตรา 6 และมาตรา 15 ที่บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่งตั้งโรงหญิงนครโสเภณี โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน และถ้าหญิงผู้ใดสมัครเป็นหญิงนครโสเภณี ให้หญิงผู้นั้นมาขอรับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ก่อน เมื่อเจ้าพนักงานเห็นสมควรออกใบอนุญาตให้แล้ว จึงจะไปเป็นหญิงนครโสเภณีได้”³

¹ สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2507). “โอวาทและคำกล่าวปิดการอบรมอันธพาล ในวันที่ 6 กันยายน 2503,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 215.

² ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2526). *โสเภณีกับนโยบายของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2411 – 2503*. หน้า 136.

³ ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “งานเลิกโสเภณี,” ใน *ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 52.

ถึงแม้การตั้งสำนักโสเภณีและหญิงโสเภณีจะเป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมาย แต่การมีสำนักโสเภณี และหญิงโสเภณี* ได้ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเนื่อง ๆ เพราะสถานที่ค้าประเวณีมักเป็นที่มั่วสุมของนักเลงอันธพาล นักพนัน มิจฉาชีพ และเป็นแหล่งยั่วยุให้เยาวชนประพฤติผิดทางเพศยิ่งขึ้น ทั้งยังส่งผลเสียทางเศรษฐกิจของชาติที่ต้องเสียค่ารักษากามโรคเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ หญิงโสเภณียังมิได้เข้าสู่ตลาดแรงงานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ¹

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังมีคำสั่งให้กวาดล้างโสเภณีเถื่อนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมิได้สังกัดโรงหญิงโสเภณี บริเวณที่มีโสเภณีเถื่อนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร คือ บริเวณท่าเรือคลองเตย การทำเรือจึงร่วมมือกับตำรวจท่าเรือกวาดล้างโสเภณีเถื่อนนับร้อยคนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น² ในขั้นแรกตำรวจสั่งให้โสเภณีเถื่อนที่เช่าบ้านอยู่บริเวณดังกล่าวย้ายออกภายใน 3 วัน หากพ้นกำหนดดังกล่าว ผู้รับผิดชอบจะเข้ารื้อถอนบ้านเช่าเหล่านั้นทั้งหมด ทั้งยังจะจับกุมเหล่าโสเภณีเถื่อนส่งศูนย์รักษาโรคของ ดร. คุณหญิงเพียร เวชบุลเพื่อรักษาและอบรม ส่วนโสเภณีที่ให้บริการตามเรือสินค้า ตำรวจนำรับผิดชอบกวาดล้างให้หมดสิ้นต่อไป สำหรับโสเภณีเถื่อนในจังหวัดอื่น ๆ กระทรวงมหาดไทยจะออกประกาศชักจูงให้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น

2.5.2 การประกาศใช้พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503

การกวาดล้างโสเภณิดังกล่าว เป็นขั้นตอนการแก้ไขปัญหาโดยการปราบปรามส่วนขั้นตอนทางด้านกฎหมายนั้น รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ประกาศใช้พระราชบัญญัติ

* ตาราง 5 จำนวนโรงหญิงนครโสเภณีและหญิงโสเภณีที่จดทะเบียนไว้ต่อกองทะเบียนกรมตำรวจ 5 ท้องที่

เขตท้องที่	พ.ศ. 2501		พ.ศ. 2502		พ.ศ. 2503	
	นายโรง	โสเภณี	นายโรง	โสเภณี	นายโรง	โสเภณี
สน. นางเลิ้ง	12	85	11	82	11	81
สน. พลับพลาไชย เขต 1	7	58	6	45	6	45
สน. พลับพลาไชย เขต 2	3	27	3	27	3	27
สน. ชนะสงคราม	1	8	1	5	-	-
สน. สำราญราษฎร์	25	166	22	149	21	149
รวมในเขตพระนครธนบุรี	48	344	43	308	41	302

ที่มา: แหล่งเดิม.

¹ แหล่งเดิม.

² “การทำเรือคลองเตยเปิดฉากจัดการนโยบายกำจัดโสเภณี เมื่อวานนี้ปฏิบัติการกวาดล้างโสเภณีบริเวณภายในท่าเรือคลองเตย รวมถึงจำกัดไนต์คลับ และสถานเต้นรำ ห้ามเป็นแหล่งหลบซ่อนของโสเภณี,” (2503, 16 กุมภาพันธ์). ชิงเสียงเยอะเป๊าะ. หน้า 8.

ปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ในวันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2503 แทนพระราชบัญญัติ
ป้องกันสัณญโรค รัดนโกสินทร์ศก 127

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้¹ คือ

1. ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใดทั้งที่เปิดเผยหรือแสดงอาการให้สาธารณชน
ทราบ ในลักษณะเพื่อการค้าประเวณี ทั้งห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปมั่วสุมในสถานการค้าประเวณี*

2. ห้ามผู้ใดกระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

3. ห้ามผู้ใดกระทำการค้าประเวณีต่อบุคคลเพศเดียวกัน

4. ห้ามผู้ใดจัดหาผู้กระทำการค้าประเวณีเพื่อผู้อื่นแบบเป็นปกติธุระ

5. เจ้าของ ผู้ดูแล หรือผู้จัดการสถานการค้าประเวณีจะถูกลงโทษ

6. ห้ามมิให้ผู้ใดยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการค้าประเวณีเป็นปกติธุระในสถาน

บริการของตน

7. เมื่อศาลได้พิจารณาโทษผู้กระทำความผิดตามข้อ 1 – 3 แล้ว หากผู้นั้น
เป็นโรคอันสมควรได้รับการรักษาหรือเป็นผู้ควรได้รับการฝึกอาชีพ หรือทั้ง 2 อย่าง อธิบดีกรม
ประชาสงเคราะห์มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาหรืออบรมอาชีพในสถานสงเคราะห์หลังจาก
ผู้นั้นพ้นโทษได้ ตามระยะเวลาที่อธิบดีกำหนด แต่มิให้เกิน 1 ปีนับแต่วันพ้นโทษ

8. ให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งสถานสงเคราะห์ สำหรับรักษาและอบรม
อาชีพผู้รับการสงเคราะห์**

หากพิจารณาจากเนื้อหาที่ปรากฏในพระราชบัญญัติ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีนโยบาย
เพียงปรามการค้าประเวณี มิใช่เป็นการปราบแต่อย่างใด เพราะผู้ใดจะทำการค้าประเวณีก็ได้
เพียงแต่ห้ามกระทำการที่ขัดต่อกฎหมาย และถึงแม้จะห้ามมิให้มีการตั้งสถานการค้าประเวณี
อีกทั้งห้ามผู้ใดจัดหาผู้กระทำการค้าประเวณี (โสเภณี) เพื่อผู้อื่น (ลูกค้า) แบบเป็นปกติธุระ แต่
มิได้ห้ามในกรณีที่โสเภณีกระทำการค้าประเวณีในสถานที่ของโสเภณีเอง

กระนั้นก็ตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้ทำให้เกิดการค้าประเวณีแฝงตามไนต์คลับ
และสถานเต้นรำมากขึ้น เพราะโสเภณีตามสถานการค้าประเวณี ถูกตำรวจปราบปรามอย่าง

¹“พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503,” (2503, 1 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 77 ตอนที่ 89. 896 – 898.

* สถานการค้าประเวณี หมายความว่า สถานที่ใด ๆ ที่จัดไว้เพื่อให้บุคคลอื่นทำการค้าประเวณี
โดยจัดให้มีผู้ทำการค้าประเวณีไว้เพื่อการนั้นด้วย

** สถานสงเคราะห์โสเภณีที่ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์มี 2 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์
บ้านเกร็ดตระการ และสถานสงเคราะห์ ปากเกร็ด ซึ่งตั้งโดย “ประกาศกรมประชาสงเคราะห์ เรื่อง จัดตั้ง
สถานสงเคราะห์สำหรับรักษาและอบรมฝึกอาชีพผู้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี
พ.ศ. 2503,” (2503, 20 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 104. หน้า 2537.

มาก* จึงแฝงตัวเป็นหญิงเต็นรำประจำไนต์คลับหรือสถานเต็นรำ นอกจากนี้ยังมีแอบแฝงในสถานบริการอื่น เช่น สถานบริการอาบน้ำ โรงน้ำชา บาร์ ฯลฯ ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงร่างกฎหมายควบคุมสถานบันเทิงต่าง ๆ¹ ได้แก่ สถานเต็นรำที่มีหญิงเต็นรำหรือหญิงบริการไนต์คลับ บาร์ สถานบริการอาบน้ำที่มีหญิงบริการและโรงนวด โรงน้ำชา และยังมีกิจการอีก 2 ประเภทที่มีการพิจารณาว่าจะเข้าข่ายต้องควบคุมหรือไม่ ได้แก่ ร้านอาหารที่มีที่ร้องเพลง และสถานที่ที่มีการแสดงต่าง ๆ เป็นพิเศษในเวลากลางคืน

2.5.3 การควบคุมสถานบันเทิง

ตัวอย่างแหล่งบันเทิงที่ถูกสั่งปิดได้แก่ สถานเต็นรำชื่อ “นริสวัน” ซึ่งอยู่ในบริเวณสวนลุมพินี และ ไนต์คลับชื่อ “ลิโด” ที่สี่ยะกราชประสงค์ รวมถึงโรงแรมหลายแห่งถูกสั่งปิด² ตามคำสั่งของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 50³ เพราะรัฐบาลเห็นว่า สถานบริการอาบน้ำ โรงแรม บังเกโล สถานเต็นรำ สโมสร และโรงแรมหลายแห่ง มีวิธีดำเนินงานไม่สุจริต เกินขอบเขตของกิจการประเภทดังกล่าว ซึ่งเป็นการกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย ตลอดจนกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่เสมอ

สำหรับสถานเต็นรำ สโมสรอื่น ๆ ที่มีหญิงเต็นรำบริการ ตำรวจขอความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่ดังกล่าว เพิ่มความระมัดระวังมิให้โสเภณีเถื่อนแฝงตัวเข้าไปทำงานในลักษณะหญิงเต็นรำบริการ หากพบ ตำรวจจะสั่งปิดกิจการทันที ทั้งกำหนดเวลาบริการของ

* จำนวนโสเภณีที่ถูกจับกุมระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

ตาราง 6 ก่อนการใช้ พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503

พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503
7,348	9,437	6,883

ตาราง 7 หลังการใช้ พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503

พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
624	2,047	1,218	1,388

ที่มา: ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “งานเลิกโสเภณี,” ใน *ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 55.

¹ “มหาดไทยเตรียมประกาศควบคุมสถานเต็นรำ ไนต์คลับ โรงนวด โรงน้ำชา กำหนดเวลาทำการ ขึ้นทะเบียนหญิงให้บริการ,” (2506, 15 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

² “สถานเต็นรำและสโมสร 2 แห่ง ถูกคณะปฏิวัติสั่งปิดชั่วคราว เนื่องจากดำเนินการเกินขอบเขตของสถานเต็นรำและสโมสร,” (2502, 15 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 50,” (2502, 15 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 9. หน้า 1 - 2.

สถานบันเทิงไว้ไม่เกิน 24 นาฬิกา¹ เพื่อเป็นไปตามนโยบายกวาดล้างอันธพาลและโสเภณีเถื่อนของคณะปฏิวัติ อย่างไรก็ตาม มีบาร์บางแห่งเปิดบริการในช่วงบ่ายวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยเก็บค่าบริการถูก สำหรับนักเรียนวัยรุ่นหญิงชายเข้าไปหาความบันเทิง ทั้งมีการเต้นรำด้วย² กิจกรรมเหล่านี้รัฐบาลเห็นว่าไม่เพียงชักจูงให้เยาวชนหลงผิด ประพฤติตัวเหลวไหล หากยังทำให้เยาวชนประกอบคดีต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งเป็นการกระทำผิดกฎหมาย เพราะราชการอนุญาตให้บาร์จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม เท่านั้น ไม่อนุญาตให้มีการเต้นรำ กรมตำรวจจึงได้สั่งการให้กองบัญชาการตำรวจนครบาลเพิกถอนใบอนุญาตบาร์ที่ดำเนินการเช่นนี้

วิธีการควบคุมสถานบันเทิงต่าง ๆ เหล่านี้³ คือ กำหนดเพศและอายุของผู้ที่จะให้บริการตามธุรกิจประเภทต่าง ๆ กำหนดอายุของผู้เที่ยวสถานให้บริการ จำกัดเวลาสตรีที่มีได้ทำงานในสถานที่ข้างต้น เข้าออกหรืออาศัยอยู่ในสถานที่ดังกล่าว หรือกำหนดห้ามสตรีเข้าไปสถานที่ดังกล่าวเพียงคนเดียว กำหนดเวลาและสถานที่ประกอบการ กำหนดระเบียบสังคมและจริยธรรม มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน ผู้ประกอบการใดที่กระทำผิดกฎหมายเป็นประจำ จะถูกเพิกถอนใบอนุญาตด้วย

กระทรวงมหาดไทยยังเตรียมร่างกฎหมายควบคุมหญิงพาร์ตเนอร์และงานของเพศหญิง 6 ประเภทดังนี้⁴ พาร์ตเนอร์ (หญิงเต้นรำ) พนักงานรับรองของไนต์คลับ หญิงที่เป็นเพื่อนดื่มเหล้าในบาร์ หญิงสาวที่นัดให้บุคคลต่างเพศในสถานอาบน้ำหรือสถานที่อื่น หญิงที่ให้บริการในร้านขายเครื่องดื่มที่มีสถานพักผ่อนหรือห้องนอน หญิงสาวที่เปิดเพลงจากเครื่องเล่นจานเสียง หญิงสาวที่ทำงานทั้ง 6 ประเภทข้างต้น ยกเว้นประเภทสุดท้าย ล้วนต้องทำทะเบียนประวัติส่วนตัว และต้องมีการตรวจสุขภาพอาทิตย์ละ 1 ครั้ง หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปิดสถานให้บริการดังกล่าวเป็นเวลา 1 เดือน สำหรับหญิงสาวที่ทำงานประเภทสุดท้าย ห้ามเปิดเพลงที่อึกทึกครึกโครมและขัดต่อประเพณีอันดีงามของสังคมไทย

2.5.4 การสงเคราะห์โสเภณี

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยให้การสงเคราะห์มีระบุไว้ในพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ที่กำหนดให้โสเภณีที่ถูกจับกุมดำเนินคดีในศาลและพ้นโทษแล้ว ให้ไปรับการรักษาหรืออบรมฝึกอาชีพในสถานสงเคราะห์ของทางราชการ เพื่อให้หายจากโรค และ

¹“ตำรวจกำหนดเวลาทำการของสถานเต้นรำและไนต์คลับห้ามเกินเที่ยงคืน,” (2502, 19 มกราคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 2.

²“กรมตำรวจกำหนดเพิกถอนบาร์ที่ดำเนินการเป็นสถานเต้นรำ สำหรับนักเรียนหญิงชายด้วย,” (2506, 1 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

³“มหาดไทยเตรียมประกาศควบคุมสถานเต้นรำ ไนต์คลับ โรงนวด โรงน้ำชา กำหนดเวลาทำการ ขึ้นทะเบียนหญิงให้บริการ,” (2506, 15 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

⁴“มหาดไทยร่างกฎหมายควบคุมพาร์ตเนอร์และงานของเพศหญิงเรียบร้อยแล้ว เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา,” (2506, 3 ธันวาคม). *ชิงไต้หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

มีความประพฤติ ความรู้ และความสามารถในการประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อมิให้โสเภณีเหล่านี้กลับไปประพฤติตนเป็นโสเภณีอีก

ผลการอบรมอาชีพในศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพหญิง ที่สถานสงเคราะห์ปากเกร็ดของกรมประชาสงเคราะห์ หลวงชาติตระการโกศล ปลัดกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า “หญิงโสเภณีที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่สำนึกและกลับตัวได้ บางส่วนกลับไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ภูมิลำเนาเดิม จำนวนไม่น้อยที่มีงานทำแล้ว มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีอาจแก้ไขนิสัยเดิมได้ กลับไปยึดอาชีพเดิม”¹

ข่าวการปราบปรามโสเภณีที่หนังสือพิมพ์จีนเสนอต่อประชาชนตลอดช่วงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้นำประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการเลิกโสเภณี ด้วยการแก้ไขทางด้านกฎหมาย ทั้งการออกพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 เพื่อลดจำนวนสถานและผู้ค้าประเวณี การแก้ไขโดยการปราบปรามด้วยวิธีปิดหรือถอนใบอนุญาตสถานบันเทิงต่าง ๆ ที่กระทำผิดกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบและถูกต้องตามศีลธรรมอันดีของประเทศ และการแก้ไขโดยการสงเคราะห์ ฝึกอาชีพ ให้ความรู้ เพื่อให้โสเภณีที่พ้นโทษสามารถดำเนินชีวิตใหม่ได้ และไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม

2.6 การกวาดล้างให้ประชาชนปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย

การกวาดล้างให้ประชาชนปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยตามครรลองที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำหนดนั้น มีอยู่หลายประการ ซึ่งล้วนแต่เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม หรือเพื่อสร้างประเพณีที่ดีงามแก่สังคมไทย

2.6.1 การกวาดล้างประชาชนให้แต่งกายเรียบร้อย

รัฐบาลกวาดล้างให้ประชาชนระมัดระวังการแต่งกายให้เรียบร้อย ดังข่าวที่หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป๋านำเสนอต่อประชาชน

รัฐบาลกำชับให้ประชาชนระมัดระวังการแต่งกายให้เรียบร้อย เพื่อเป็นการสร้างประเพณีที่ดีงามแก่สังคม โดยให้ตำรวจแนะนำราษฎรหญิง ชายควรใช้เสื้อผ้าอย่างไร และมีมรรยาทเช่นไร เมื่ออยู่นอกบ้าน ไม่สวมเพียงเสื้อชั้นในหรือเสื้อยกทรง หรือเปลือยท่อนบนเดินถนนอย่างอิสระ นอกจากนี้ ผู้ปกครองไม่ควรอนุญาตให้เด็กเปลือยกายวิ่งเล่นตามถนน ตรอก ซอย เพราะการ

¹“หลวงชาติฯ แถลงข่าวหลังจากปล่อยตัวโสเภณีที่ได้รับการอบรมแล้ว ส่วนใหญ่สามารถสำนึกผิดและกลับตัวได้ มีส่วนน้อยที่มีอาจแก้ไขนิสัยเดิมให้ได้ดี หันกลับไปยึดอาชีพเดิม,” (2506, 13 มิถุนายน). *ซิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

กระทำที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่เสียสละแก่บ้านเมือง ทำให้ประเทศชาติไม่ศิวิไลซ์ ทั้งกลับเป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ไม่ดีอีก หากใครไม่เชื่อฟังจะถูกตำรวจลงโทษ¹

หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 29 เดือนกันยายน พ.ศ. 2505 รายงานข่าวเกี่ยวกับการเข้มงวดการแต่งกายของประชาชน² เนื้อข่าวกล่าวถึงข้อแนะนำวิธีการแต่งกายของราษฎรให้เรียบร้อยเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ ทั้งมีรายละเอียดจำนวนผู้กระทำผิดที่ถูกตำรวจจับกุม เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีในเรื่องดังกล่าว เช่น สถานีตำรวจวัดสามปลื้ม จับผู้ใหญ่ได้ 20 คน สถานีตำรวจปากคลองตลาด จับผู้ใหญ่ได้ 12 คน สถานีตำรวจสำราญราษฎรจับผู้ใหญ่ได้ 3 คน เด็ก 8 คน สถานีตำรวจพญาไท จับผู้ใหญ่ได้ 10 คน เด็ก 5 คน เป็นต้น รวมผู้ถูกจับกุมทั้งสิ้น 216 คน เป็นผู้ถูกจับกุมครั้งแรก 143 คน ตำรวจอบรมตัวแล้วปล่อยส่วนที่เหลืออีก 73 คน ล้วนเป็นผู้ที่เคยถูกจับกุมมาก่อน จึงต้องเสียค่าปรับ

การลงข่าวดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้อ่านทราบว่า ทางราชการเข้มงวดการตรวจตราการแต่งกายของประชาชนอย่างยิ่ง ผู้ถูกจับกุมมิได้มีเพียงผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่เด็กก็ถูกจับโดยไม่มีการละเว้น ทั้งผู้ใหญ่ที่ถูกจับซ้ำยังถูกปรับเงินอีกด้วย ดังนั้น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์จึงต้องปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีอย่างเคร่งครัด

2.6.2 การกวดขันวินัยรุ่นให้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ

ปัญหาความเสื่อมทรามของวัยรุ่นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอยู่หลายประเภท เช่น การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม การเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืนตามสถานบันเทิงต่าง ๆ รวมถึงการไม่ประพฤติตัวตามครรลองที่ถูกต้องของสังคม เป็นต้น

2.6.2.1 ปัญหาการแต่งกายและการเที่ยวกลางคืนของวัยรุ่น

กลุ่มวัยรุ่นชายที่แต่งกายไม่เหมาะสมตามความเห็นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในยุคนี้มีคำเรียกเฉพาะว่า “จิกโก้”^{*} ซึ่งมีลักษณะการแต่งกายที่เรียกว่า “ทรงออร์เหลน” หรือ “ออเหลน” หรือ “จิ้งเหลน”³ คือ นุ่งกางเกงขายาวลิบเข้ารูป เสื้อฟอง ผิดจากชาวบ้าน

¹“นายกรัฐมนตรี กล่าวถึงปัญหาการแต่งกายของราษฎรให้เรียบร้อย สั่งการให้ตำรวจดำเนินการก่อนอื่นใช้วิธีแนะนำแก่ราษฎร หากไม่ปฏิบัติตามถึงจะลงโทษ การใช้มาตรการเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์คือเป็นการสร้างประเพณีที่ดีงามแก่สังคม,” (2505, 10 สิงหาคม). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 3.

²“ประชาชนที่แต่งกายไม่เรียบร้อยถูกตำรวจจับกุมตัว ภายในครึ่งเดือนจับกุมกว่า 200 คน เป็นผู้ถูกปรับเพราะถูกจับซ้ำ กว่า 70 คน อีก กว่า 100 คนทำผิดครั้งแรก ตำรวจอบรมตัวแล้วปล่อยไป,” (2505, 29 กันยายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

^{*}จิกโก้ คือ วัยรุ่นชายที่แต่งตัวเที่ยวกริดกราย ไม่ทำงานหรือกระทั่งเที่ยวเกะกะระราน ดูพจนานุกรมนอกราชบัณฑิตย. (2543.). หน้า 39.

³พจนานุกรมนอกราชบัณฑิตย. (2543.). หน้า 212.

ธรรมดา ซึ่งการแต่งกายแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากดาราดาราภาพยนตร์ และนักร้องประเภทร็อคแอนด์โรลล์ที่กำลังโด่งดังในสมัยนั้น¹ ส่วนวัยรุ่นหญิงเรียกกันทั่วไปว่า “จิกกี้”^{**}

นอกจากตำรวจจะกวาดล้าง จับกุมวัยรุ่นชายที่แต่งกายด้วยทรง “ออร์เลนอน” ด้วยเหตุผลว่า เป็นเครื่องแต่งกายของพวกอันธพาลแล้ว² นายกรัฐมนตรี ยังมีคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นชายหญิงเป็นจิกโก้และจิกกี้ เพราะ “พฤติกรรมของจิกกี้ไม่เพียงส่งผลเสียต่อตนเองในปัจจุบันเท่านั้น ยังจะเป็นการชักจูงให้หญิงสาวคนอื่น ๆ เอาเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี”³

การเที่ยวกลางคืนของเยาวชน ทำให้ตำรวจเพิ่มการกวาดล้างการตรวจตราอย่างเข้มงวด⁴ ในขั้นต้นตำรวจจะให้คำแนะนำตักเตือนเยาวชนให้รีบกลับบ้าน หากเยาวชนคนใดที่ไม่ยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ จะถูกตรวจค้นร่างกาย หากมีอาวุธหรือไม่มีหลักฐานแสดงว่าเป็นนักเรียน จะถูกนำตัวไปควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจ และแจ้งให้ผู้ปกครองดำเนินการประกันตัวต่อไป เยาวชนใดที่แสดงพฤติกรรมเป็นอันธพาล ไม่ฟังคำตักเตือนและขัดขืนการจับกุม จะถูกนำตัวส่งสถานพินิจเพื่ออบรมตัวเช่นเดียวกับอันธพาล ตำรวจยังให้คำแนะนำว่า ผู้ปกครองควรควบคุมพฤติกรรมของบุตรชายหญิง มีควรให้ออกนอกบ้านหลัง 22 นาฬิกาเพียงลำพัง ควรมีผู้ปกครองไปด้วยจึงจะเหมาะสม และต้องไม่พกอาวุธปืนออกนอกบ้าน⁵

2.6.2.2 การแก้ไขปัญหาวัยรุ่น

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่งจึงร่วมมือกันศึกษาถึงที่มาของการประพฤติดนที่ ไม่เหมาะสมของเยาวชน รวมทั้งหาวิธีการที่จะดึงเยาวชนให้กลับมาเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นต้นว่า

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ร่วมกับมหาวิทยาลัย 4 แห่งและตัวแทนจากโรงเรียนระดับประถมและมัธยม ประชุมอภิปรายเรื่องปัญหาความเสื่อมทรามทางจริยธรรม

¹ พวงผกา คุโรวาท. (2540). *ประวัติเครื่องแต่งกาย*. หน้า 123.

^{**} จิกกี้ คือ วัยรุ่นหญิงที่ทำตัวอย่างจิกโก้ ดู *พจนานุกรมวรรณคดีไทย*. (2543). หน้า 212.

² พวงผกา คุโรวาท. (2540). *เล่มเดิม*. หน้า 124 .

³ “นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ป้องกันมิให้หญิงสาวหลงผิด หลีกเลียงการเป็นจิกกี้ เพราะส่งผลเสียต่อสังคมอย่างมาก,” (2505, 2 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴ “กองบัญชาการกลางตำรวจพระนคร ธนบุรี เร่งการเลิกเที่ยวกลางคืนของเยาวชน หากพบว่า มีพฤติกรรมแบบอันธพาลจะถูกจับกุม,” (2504, 10 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵ “รองผู้บัญชาการหวังว่าผู้ปกครองควรควบคุมความประพฤติของบุตรหญิงชายที่มีอาวุธปืน มิให้นำออกไปนอกบ้าน ถ้าจะออกจากบ้านเวลากลางคืนต้องมีผู้ปกครองร่วมไปด้วย,” (2505, 25 ตุลาคม). *ชิงไ่ท่ว่นเป้า*. หน้า 2.

ของเยาวยชน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 17 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504¹ ได้ข้อสรุปวิธีหยุดยั้งการประพัตติคนที่ไม่เหมาะสมของเยาวยชน คือ ยุวพุทธิกสมาคมจะส่งผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาไปอบรมเรื่องคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยอาจนินต์พระสงฆ์ไปเทศน์อบรมข้อปฏิบัติทางศาสนา เพื่อกล่อมเกลাজิตใจ และเสนอให้ตั้งสโมสร (คลับ) ประเภทต่าง ๆ เช่น สโมสรดนตรี สโมสรด้านกีฬา เพื่อให้เยาวยชนมีโอกาสแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัย

ด้านเทศบาลนครกรุงเทพ-ธนบุรีได้เสนอสถานที่สร้างสโมสร 3 แห่งภายในเขตเทศบาล² เพื่อเป็นการส่งเสริมเยาวยชนให้มีสโมสรที่เหมาะสมกับเยาวยชนวัยรุ่น มิให้ไปมั่วสุมทำกิจกรรมที่ไม่สมควร ภายในสโมสรมีอุปกรณ์กีฬา เครื่องดนตรี ห้องสมุด ฯลฯ สถานที่ที่จะสร้างสโมสรดังกล่าวคือ ที่ห้วยขวาง วัดตรีทศเทพ และวัดเวฬุราชิน ทั้งยังจะเปลี่ยนเวทีลีลาศภายในสวนลุมพินีที่จัดการลีลาศทุกวันศุกร์ ให้เป็นลานแสดงดนตรีทุกวันศุกร์หรือวันเสาร์³ เพื่อใช้เป็นสถานพักผ่อนหย่อนใจสำหรับชาวพระนคร ทั้งนี้เทศบาลไม่อนุญาตให้มีการเดินร่ำและจำหน่ายสุรารายอย่างเด็ดขาด อนุญาตให้จำหน่ายเพียงน้ำอัดลมหรือน้ำชา กาแฟเท่านั้น อนึ่งหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 8 มีนาคมให้เหตุผลการสั่งเลิกการเดินร่ำประจำสัปดาห์ที่สวนลุมพินีว่า เป็นคำสั่งของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องจากเห็นว่า “การเดินร่ำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ดีงามสำหรับเยาวยชน”⁴

ด้านอนุกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจได้ตรวจสอบนิสัย และสภาพครอบครัวของอันธพาลที่เคยเข้ารับการอบรมที่ทัศนสถานลาดยาว⁵ แล้วสรุปว่า สาเหตุที่วัยรุ่นเป็นอันธพาล เพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมและจากนิสัยของตนเอง โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของครอบครัว การอบรมสั่งสอนและทัศนคติของผู้ปกครองที่ขัดแย้งกัน หากบิดามารดาหย่าขาดจากกัน และมีการแต่งงานใหม่ ทั้งไม่ให้ความเอาใจใส่แก่บุตร ต่างทำให้เด็กขาดความอบอุ่นและหลงผิดประพัตติคนเป็นอันธพาลได้ อนุกรรมการฯ ดังกล่าว จึงแนะนำผู้ปกครองให้พิจารณา

¹“ยุวพุทธิกสมาคมและตัวแทนนักเรียนมัธยม มหาวิทยาลัยเปิดอภิปรายที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หยุดยั้งปัญหาความเสื่อมทรามของเยาวยชน ให้พระภิกษุเทศน์ให้นักเรียนฟังและตั้งสโมสรประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสม,” (2504, 18 มิถุนายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“เทศมนตรีนครกรุงเทพป้องกันมิให้เยาวยชนประพัตติคนเหลวไหล วางแผนสร้างสโมสร 3 แห่ง มีอุปกรณ์กีฬา ดนตรีให้เยาวยชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์,” (2504, 9 มีนาคม). *ชิงให้หัวนเป๊าะ*. หน้า 2.

³ *แหล่งเดิม*.

⁴ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. หน้า 250.

⁵“คณะอนุกรรมการสภาพัฒน์ฯ ศึกษาปัญหาความเสื่อมทรามของวัยรุ่น ปัญหาใหญ่ที่สุด คือสภาพแวดล้อมครอบครัวไม่ดี ขาดการอบรมสั่งสอน จะนำผลสรุปการศึกษาส่งให้ผู้เกี่ยวข้องพิจารณา,” (2505, 14 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

ตนเองว่าขาดความรับผิดชอบการอบรมสั่งสอนบุตรหรือไม่ หรือได้ให้ความอบอุ่นแก่บุตรเพียงพอรึอยัง

ส่วนสภาวิจัยแห่งชาติ ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนโดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปยังเด็กนักเรียนในจังหวัดพระนคร ธนบุรีและต่างจังหวัด¹ โดยศึกษาทั้งโรงเรียน ครอบครัว หอพัก คดีต่าง ๆ ที่กระทำโดยเยาวชน การศึกษานี้ใช้เวลา 1 ปี มีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 120,000 คน

คณะกรรมการป้องกันเยาวชนประพฤติตัวไม่เหมาะสม เสนอมาตรการ 12 ประการ² เพื่อหาทางป้องกันมิให้เยาวชนประพฤติตนเป็นอันธพาล ให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา ดังนี้

1. ให้รัฐบาลตั้งองค์กรกลางศึกษาเฉพาะปัญหาการศึกษา
2. ปรับปรุงกฎหมายควบคุมพฤติกรรมของเยาวชนให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเยาวชน
3. เพิ่มความเข้มงวดการควบคุมหรือตรวจสอบภาพยนตร์
4. ให้เทศบาลเพิ่มการสร้างลานสันทนาการประเภทต่าง ๆ เช่น ลานกีฬาเพื่อให้เยาวชนมีสถานที่ผ่อนคลายอย่างเหมาะสม
5. เพิ่มเจ้าหน้าที่ในการดูแล คุ่มครองเยาวชน ทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำตักเตือน ให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่เยาวชนเสมอ
6. ควบคุมรายการวิทยุ โทรทัศน์ ป้องกันรายการที่ขัดศีลธรรม
7. ตั้งหน่วยงานช่วยเหลือเยาวชนทั่วประเทศ
8. ขยายการเผยแพร่การศึกษา เพื่อแก้ไขความประพฤติของเยาวชน
9. สนับสนุนให้เยาวชนช่วยงานประจำท้องถิ่น
10. ให้ความร่วมมือกับองค์กรช่วยเหลือเยาวชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน
11. คอยระวังพฤติกรรมของเยาวชนมิให้ประพฤติตนผิดจากแนวทางที่เหมาะสม
12. สนับสนุน ช่วยเหลือองค์กรที่ให้มุ่งมั่นสนับสนุนสวัสดิการของเยาวชน และให้การอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจถึงการช่วยเหลือเยาวชน

¹“สภาวิจัยแห่งชาติ วิจัยปัญหาของวัยรุ่น ณ โรงเรียนในจังหวัดพระนคร ธนบุรี และต่างจังหวัด ตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ขอให้กระทรวงศึกษาธิการแจ้งโรงเรียนให้ความร่วมมือ,” (2504, 10 มิถุนายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“คณะกรรมการป้องกันเยาวชนประพฤติตัวไม่เหมาะสม เสนอมาตรการ 12 ประการ คณะรัฐมนตรีรับข้อเสนอบริบทปฏิบัติ รวมถึงแก้ไขปรับปรุงการศึกษาของเยาวชน เพิ่มการควบคุมภาพยนตร์ โทรทัศน์ สร้างสถานสันทนาการ ช่วยเหลือองค์กรสวัสดิการเยาวชน,” (2504, 1 ตุลาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

อนึ่ง จากการศึกษาของสำนักสวัสดิการสังคมพบว่า เนื้อหาของภาพยนตร์ที่ฉายทั้งในโรงภาพยนตร์และทางโทรทัศน์ ในขณะนั้นมีทั้งเนื้อหาที่ส่งผลดีและไม่ดีต่อสังคม ชักจูงเยาวชนให้ประพฤติในแนวทางที่ไม่เหมาะสมได้¹ เช่น การแต่งตัวของจิ๊กโก๋ และจิ๊กเก๋ที่ได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ประเภทร็อคแอนด์โรลล์ทางตะวันตก ส่วนภาพยนตร์จากประเทศญี่ปุ่น มักมีฉากเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย กล่าวถึงเรื่องเพศ² ต่อมากรมตำรวจได้ตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายขึ้นมารับผิดชอบปรับปรุงระเบียบการควบคุมภาพยนตร์ให้มีความเหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้น³ โดยแบ่งประเภท (Rate) ของภาพยนตร์ การจำกัดอายุผู้ชม ห้ามมิให้เยาวชนดูภาพยนตร์บางเรื่องที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมกับอายุ ทั้งยังต้องตรวจเนื้อหาบทสนทนาทั้งของภาพยนตร์ เพราะบางครั้งบทสนทนามีแนวทางชักจูงให้เยาวชนหมกมุ่นเรื่องทางเพศ รวมทั้งให้เข้มงวดกับภาพยนตร์ที่ฉายทางสถานีโทรทัศน์ เนื่องจากภาพยนตร์ที่ฉายมีหลายประเภท ประกอบกับผู้ชมมีความหลากหลาย สมควรที่จะกำหนดภาพยนตร์ที่ฉายให้เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย⁴

อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีมีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับเยาวชนนั้น “ไม่ควรโยนความผิดทั้งหมดไปให้ภาพยนตร์เพียงอย่างเดียว ควรป้องกันเยาวชนจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปี่ยมไปด้วยสิ่งเลวร้าย สิ่งที่เป็นอุปสรรคยิ่งคือ การศึกษาในโรงเรียนและการอบรมสั่งสอนของครอบครัว หากว่าทั้ง 2 ฝ่ายร่วมมือกันอย่างดีแล้ว จะช่วยคลี่คลายปัญหาความเสื่อมทรามของเยาวชนได้”⁵

¹“สำนักสวัสดิการกำหนดขั้นตอนป้องกันมิให้เยาวชนเดินทางผิด เน้นการควบคุมเนื้อหาและบทสนทนาในโทรทัศน์และภาพยนตร์ เชิญโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกันควบคุมดูแลเยาวชนให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง,” (2505, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้กรมตำรวจเข้มงวดกับการตรวจหนังจากญี่ปุ่น ให้ตัดฉากเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดกฎหมาย เรื่องเพศ เรื่องที่เกินจริงออก เพื่อมิให้เกิดผลกระทบที่ไม่ดีต่อเยาวชน,” (2506, 8 ตุลาคม). *ชิงไท่หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

³“คณะกรรมการฯ แก้ไขข้อบังคับภาพยนตร์ เพื่อจัดระเบียบสังคม ห้ามภาพยนตร์ที่ไม่เหมาะสมจากประเทศเข้าฉาย กำหนดให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิตรวจสอบโทรทัศน์และบทละครวิทยุ,” (2504, 6 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁴“สำนักสวัสดิการกำหนดขั้นตอนป้องกันมิให้เยาวชนเดินทางผิด เน้นการควบคุมเนื้อหาและบทสนทนาในโทรทัศน์และภาพยนตร์ เชิญโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกันควบคุมดูแลเยาวชนให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง,” (2505, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁵“นายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาความเสื่อมทรามของเยาวชน โรงเรียนและครอบครัว ควรร่วมมือกันป้องกันเยาวชนติดเบบอย่างที่ไม่ดี,” (2505, 6 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

บทที่ 4

ภาพสะท้อนเศรษฐกิจ

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อย่างเป็นรูปธรรม สมัยนี้เปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนประกอบการด้าน อุตสาหกรรมและธุรกิจประเภทต่าง ๆ อีกทั้งมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นเป็นฉบับแรก เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการตั้งหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิด ความร่วมมือในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การเงินการคลังของประเทศให้มีความมั่นคงและ เจริญก้าวหน้า การดำเนินการดังกล่าว ล้วนสะท้อนถึงนโยบายสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรี นิยมในสังคมไทยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การพัฒนาเศรษฐกิจในสมัยนี้ที่ปรากฏใน หนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยอะเป๋า ได้แก่

1. ด้านการพาณิชย์

คณะปฏิวัติประกาศให้ประชาชนทราบถึงเป้าหมายหนึ่งของการปฏิวัติคือ “การแก้ไข ความเป็นอยู่ของประชาชนด้านปัจจัย 4 ให้ดีขึ้น เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ชีวิตอย่างมี ความสุข ทั้งทำให้ประเทศและประชาชนมีความมั่งคั่ง”¹ ดังนั้น รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงดำเนินนโยบายหลายประการเพื่อให้เป้าหมายดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์

การที่คณะปฏิวัติให้ความสำคัญกับการดูแลราคาสินค้าให้ต่ำ เป็นการแสดงให้เห็นว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติ ให้ความสำคัญห่วงทุกข์สุข ของประชาชน ซึ่งอาจเป็นการสร้างศรัทธาในหมู่ประชาชนทั่วไป

1.1 การควบคุมราคาและการกำหนดราคาขายสินค้าบางประเภท

หลังการปฏิวัติคณะปฏิวัติได้พิจารณาว่า สภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยยังอยู่ใน ระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ถึงแม้ว่าราคาสินค้าจะถูกกว่าประเทศอื่นก็ตาม เพื่อเป็น การป้องกันมิให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้า เนื่องจากการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง คณะปฏิวัติจึงมีคำสั่ง “ห้ามมิให้ผู้ใดกักตุนสินค้าหรือขึ้นราคา ผู้ฝ่าฝืน จะมีความผิดและจะได้รับโทษอย่างรุนแรง”²

¹“เป้าหมายที่สำคัญของคณะปฏิวัติอยู่ที่การแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น รัฐบาล ชั่วคราวไม่ได้ถ่วงเวลาการตั้งรัฐบาล เนื่องจากการยอมรับจากต่างประเทศไม่ใช่ปัญหา,” (2501, 31 ตุลาคม). ชิงไต้หวันเป๋า. หน้า 4.

²“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 6,” (2501, 21 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 83. หน้า 2.

นอกจากการห้ามพ่อค้ากักตุนหรือขึ้นราคาสินค้าแล้ว คณะปฏิวัติยังสั่งการให้กระทรวงเศรษฐกิจการพิจารณาลดราคาสินค้าอุปโภค บริโภคลง เพื่อช่วยลดภาระค่าครองชีพ รวมทั้งสั่งการให้กระทรวงการคลังพิจารณาอัตราภาษีประเภทต่าง ๆ หากภาษีประเภทใดไม่สามารถลดลงได้ ก็ให้พิจารณาปรับปรุงใหม่ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน¹

สินค้าอุปโภคและบริโภคที่คณะปฏิวัติมีคำสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูกคือ ข้าวสาร² ปลาทุ ซึ่งในขณะนั้น ปลาทุมียาจำหน่ายสูงกว่าปกติเนื่องจากอากาศปรวนแปร ฝนตกน้อยทั้งเกิดลมพายุ ทำให้อุปการณ์การประมงได้รับความเสียหาย องค์การห้องเย็น และองค์การสะพานปลา จึงจัดหาปลาทุทั้งสดและนึ่งให้เทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรีนำไปจำหน่ายตามตลาดและแหล่งชุมชน ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ในราคาที่ถูกลงกว่าตลาดทั่วไปร้อยละ 10³ ปลาทุที่จำหน่ายนี้ส่วนใหญ่นำเข้ามาจากเกาะกง ประเทศกัมพูชา ดังนั้น ทางกรจึงพิจารณาจะยกเว้นภาษีนำเข้าให้ เพื่อให้ปลาทุมียาถูกลง⁴

สินค้าอื่น ๆ เช่น น้ำตาล คณะปฏิวัติกำหนดให้บริษัทน้ำตาลไทยขายน้ำตาลทรายขาวที่นำเข้าจากต่างประเทศ ราคากระสอบละ 580 บาท จากราคาเดิม 660 บาท ส่วนน้ำตาลทรายขาวในประเทศ ราคากระสอบละ 470 บาท ในส่วนของ ถ่านไม้ ร้านค้าที่ตั้งโดยกรมการค้าภายใน กระทรวงเศรษฐกิจ ได้ลดราคาจำหน่ายถ่านไม้จากราคาเดิมถึงละ 3.50 ถึง 4 บาท เหลือ 3.25 บาท หรือกระสอบละ 21 ถึง 25 บาท เหลือกระสอบละ 20 บาท ถ้าส่งถึงบ้านคิดราคากระสอบละ 21 บาท⁵ สำหรับ เนื้อหมู ซึ่งเป็นอาหารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ทางกรต้องการลดราคาจากกิโลกรัมละ 14 บาท เหลือ 12 บาท แต่ยังเกรงว่าจะกระทบถึงผู้เลี้ยงหมู จึงไม่สามารถกำหนดราคาตามที่ต้องการได้⁶

¹“คณะปฏิวัติอภิปรายเรื่องการลดราคาสินค้าและอัตราภาษี เพื่อทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดียิ่งขึ้น,” (2501, 23 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

²“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 20,” (2501, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 88. หน้า 1.

³“คณะปฏิวัติมีคำสั่งให้พระนครและธนบุรีตั้งร้านขายปลาทุทุกตลาดในราคาถูกกว่าตลาดทั่วไปร้อยละ 10,” (2501, 1 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“นำปลาทุจากเกาะกงเข้าประเทศ ผู้เกี่ยวข้องพิจารณายกเว้นภาษี เพราะปริมาณปลาทุในพื้นที่นี้อุดมสมบูรณ์ การนำเข้าจำนวนมากช่วยแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้,” (2501, 14 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

⁵“คณะปฏิวัติดำเนินการเชิงรุกเรื่องลดราคาสินค้า มีคำสั่งให้องค์การน้ำตาลไทย ลดราคาน้ำตาลต่างประเทศลงกระสอบละ 80 บาท องค์การทหารผ่านศึกขายถ่านกระสอบละ 20 บาท,” (2501, 4 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶“คณะปฏิวัติกำลังพิจารณาลดราคาเนื้อหมูอยู่ เกรงว่าหากลดราคาแล้วจะกระทบถึงผู้เลี้ยงหมู ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ,” (2501, 5 พฤศจิกายน). *ชิงไ่ท้วนเป้า*. หน้า 4.

คณะปฏิวัติได้ดูแลแม่แต่ราคา น้ำแข็งเปล่าใส่น้ำหรือน้ำชา ที่ขายทั่วไปในขณะนั้น ราคาแก้วละ 25 สตางค์ ซึ่งทางการพิจารณาว่าเป็นราคาจำหน่ายที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับราคา น้ำแข็งที่โรงงานขายแก่ร้านค้าปลีกในราคาปอนด์ละ 13 สตางค์ ดังนั้น คณะกรรมการส่วน จังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควรจังหวัดพระนครและธนบุรี จึงกำหนดราคาขายสูงสุดของ น้ำแข็ง และเครื่องต้มร้อนเย็นประเภทต่าง ๆ ใหม่¹ นอกจากนี้ยังกำหนดปริมาณขายสำหรับ เครื่องต้มร้อน ต้องมีปริมาณไม่น้อยกว่าแก้วละ 150 ลูกบาศก์เซนติเมตร และเครื่องต้มเย็นต้องมีปริมาณแก้วละไม่ต่ำกว่า 200 ลูกบาศก์เซนติเมตร และพ่อค้าต้องแขวนป้ายแสดงราคาสินค้า ให้ผู้ซื้อเห็นโดยชัดเจน ตั้งแต่วันที่ 29 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2501 เป็นต้นไป

1.2 การเปิดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก

ถึงแม้ว่ารัฐบาลมีคำสั่งให้ตั้งร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าบางประเภทในราคาถูกแล้วก็ตาม แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงมีคำสั่งให้เทศบาล นครกรุงเทพและธนบุรีกำหนดจุดเปิดตลาดนัดเวลาเช้า และตลาดนัดประจำสัปดาห์ เพื่อให้ ประชาชนสามารถจับจ่ายซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคราคาถูก เพื่อแบ่งเบาภาระค่าครองชีพ ในเขต เทศบาลนครกรุงเทพ บริเวณริมท่าเรือสะพานเทเวศน์ บริเวณรอบสวนลุมพินี² และบริเวณข้าง วัดสุทัศน์เทพวราราม เริ่มเปิดขายตั้งแต่ 6 นาฬิกาถึง 16 นาฬิกา สินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่ ได้แก่ อาหารสด อาหารแห้งและข้าวสารราคาถูก ส่วนตลาดนัดประจำสัปดาห์ที่รู้จักกันดีคือ ตลาดนัดท้องสนามหลวง³ แต่พื้นที่เทศบาลธนบุรี ยังไม่กำหนดสถานที่แน่นอน

ตลาดนัดวันหยุดสุดสัปดาห์ที่สนามหลวง เป็นตลาดนัดจำหน่ายสินค้าราคาถูกที่ รัฐบาลตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมการจำหน่ายผลิตผลในประเทศใน และเพื่ออำนวยความสะดวกแก่

¹ น้ำแข็งขายส่งจากโรงงาน ราคาปอนด์ละ 9 สตางค์

น้ำแข็งค้าปลีกของผู้ค้าส่ง ราคาปอนด์ละ 13 สตางค์

น้ำแข็งเพื่อกิจการประมง ราคาปอนด์ละ 5 สตางค์

น้ำแข็งใส่น้ำเปล่าหรือน้ำชา ราคาแก้วละ 15 สตางค์

เครื่องต้มร้อน เช่น กาแฟดำร้อน (โอย๊ะ) ชาดำร้อน ราคาแก้วละ 40 สตางค์

เครื่องต้มร้อนใส่นม เช่น กาแฟร้อนใส่นม ชาร้อนใส่นม ราคาแก้วละ 70 สตางค์

เครื่องต้มเย็น เช่น กาแฟดำเย็น (โอเลี้ยง) ชาดำเย็น ราคาแก้วละ 60 สตางค์

เครื่องต้มเย็นใส่นม เช่น กาแฟเย็นใส่นม ชาเย็นใส่นม ราคาแก้วละ 90 สตางค์ ดู “ทางการกำหนด

ราคาน้ำแข็ง โอเลี้ยงและเครื่องต้มเย็นอื่น ๆ น้ำแข็งเปล่า 15 สต. เครื่องต้มเย็นอื่น ๆ ลด 10 สต. เริ่ม 29 นี้ ทั้งต้องแขวนป้ายราคาด้วย,” (2501, 23 ธันวาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

² “หัวหน้าคณะปฏิวัติมีคำสั่งให้เพิ่มตลาดนัดเช้า พระนครกำหนด 2 แห่ง เทเวศน์และสวนลุมพินี,” (2501, 4 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³ “เปิดตลาดนัดเช้าข้างวัดสุทัศน์ฯ ตั้งแต่ 6 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น นอกจากของกินของใช้แล้วยังมี ข้าวสารราคาถูกขาย,” (2501, 14 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 9.

ประชาชนในการซื้อสินค้าราคาถูก¹ ตลาดนัดแห่งนี้เป็นที่นิยมของทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเป็นอย่างมาก ไม่เฉพาะผู้ค้าในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้นที่นำสินค้ามาจำหน่าย แต่ยังมีผู้ค้าจากแมกลองนำน้ำตาลมะพร้าวมาจำหน่ายด้วยเช่นกัน² สินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น ไข่ไก่ ไข่เป็ด ข้าวสาร ปลาทะเล เนื้อหมู เสื้อผ้า ฯลฯ

สำหรับในต่างจังหวัด คณะปฏิวัติมีคำสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและข้าราชการตรวจสอบราคาสินค้าตามตลาดสดอย่างเข้มงวด หากพบว่าสินค้าใดมีราคาสูงขึ้น ให้ผู้ว่าฯ รีบแจ้งคณะปฏิวัติ เพื่อจะได้ดำเนินการลงโทษต่อไป³

1.3 มาตรการของรัฐในการควบคุมราคาสินค้า

ในระยะแรก คณะปฏิวัติมีได้ออกคำสั่งควบคุมราคาสินค้าแต่อย่างใด เพียงขอความร่วมมือจากพ่อค้ามิให้ขึ้นราคาสินค้า หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม คณะปฏิวัติจะพิจารณาควบคุมราคาสินค้าทันที⁴ ขาวดังกล่าวทำให้พ่อค้าชาวจีนในจังหวัดเพชรบุรี พร้อมใจกันลดราคากาแฟดำเย็น (โอเลี้ยง) ลงแก้วละ 10 สตางค์ เหลือ 60 สตางค์ น้ำแข็งเปล่า ลดเหลือแก้วละ 10 สตางค์⁵ ส่วนพ่อค้าในจังหวัดอื่น ๆ ยังมีได้ให้ความร่วมมือกับทางการเท่าที่ควร คณะกรรมการส่วนป้องกันการค้ากำไรเกินควรจังหวัดธนบุรี⁶ และพระนคร⁷ จึงออกประกาศควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของสินค้าประเภทเครื่องดื่มร้อน เย็น และน้ำแข็ง ในวันที่ 22 เดือนธันวาคม

¹“ราคาสินค้าที่ตลาดนัดสนามหลวง ลดลงอย่างอัตโนมัติตามคำสั่งนำของ รมต. มหาดไทย,” (2504, 13 กุมภาพันธ์). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

²“มหาดไทยขายสินค้าราคาถูกที่สนามหลวง ได้รับการต้อนรับจากประชาชนอย่างดี ภายใน 2 สัปดาห์ยอดขายดีเยี่ยม อาทิद्यนี้มีน้ำตาลมะพร้าวจากแมกลองมาจำหน่าย,” (2504, 26 กรกฎาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

³“จอมพลสฤษดิ์ ออกคำสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรวจสอบความเคลื่อนไหวของราคาสินค้า ถ้าพบว่ามีการค้าฝ่าฝืน ทางการจะใช้มาตรการลงโทษอย่างหนัก สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องตรวจตรา,” (2501, 6 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

⁴“หากพ่อค้าไม่ให้ความร่วมมือกับทางการ ทางการเตรียมควบคุมราคาสินค้า,” (2501, 11 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“ขานรับคำเรียกร้องของคณะปฏิวัติ ร้านกาแฟที่เพชรบุรีลดราคาโอเลี้ยง ผู้ว่าเรียกประชุมชี้แจงเรื่องลดราคาสินค้า การป้องกันไฟไหม้ ปัญหาม้า,” (2501, 14 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

⁶“ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการการค้ากำไรเกินควร จังหวัดธนบุรี ฉบับที่ 48 พ.ศ. 2501 เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 75 ตอนที่ 12. หน้า 3437 – 3439.

⁷“ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการการค้ากำไรเกินควร จังหวัดพระนคร ฉบับที่ 48 พ.ศ. 2501 เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 75 ตอนที่ 12. หน้า 3443 – 3445.

พ.ศ. 2501 เนื่องจาก “สินค้าดังกล่าวเป็นเครื่องบริโภคซึ่งประชาชนจำเป็นต้องกิน ต้องใช้เป็นประจำวัน ควรที่จะได้บริโภคในราคาถูก”¹

1.3.1 การกำหนดให้ติดป้ายแสดงราคาสินค้า

ต่อมาในวันที่ 11 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 คณะปฏิวัติออกประกาศควบคุมราคาขายปลีกสินค้าบางประเภท เฉพาะบางตลาดในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี กำหนดให้กรรมการค้าภายใน กระทรวงเศรษฐกิจเป็นผู้แจ้งราคาขายปลีกสินค้าที่จังหวัดทั้ง 2 ประกาศควบคุม ทั้งให้เทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี จัดทำป้ายกระดานเพื่อแสดงราคาสินค้าที่ควบคุม นั้น ณ ตลาดที่กำหนด เพื่อให้ผู้ขายและผู้ซื้อทราบถึงราคาสินค้าในแต่ละวัน²

ต่อมาใน พ.ศ. 2504 รัฐบาลเลิกควบคุมราคาสินค้า แต่กำหนดให้พ่อค้าแสดงราคาสินค้าให้ผู้บริโภคทราบอย่างชัดเจนบนกระดาน ไม้กระดาน แผ่นกระจก หรือวัสดุอื่น โดยตัวเลขแสดงราคาต้องใช้ตัวเลขไทยหรือตัวเลขอารบิก และขนาดความสูงไม่ต่ำกว่า 2 เซนติเมตร ทั้งต้องเขียนให้ชัดเจน อ่านง่าย และที่สำคัญ ราคาที่แสดงบนป้ายต้องเป็นราคาที่ขายตัว³ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการต่อรองราคาสินค้า หากร้านค้าใดขายสินค้าแพงกว่าร้านอื่น ผู้ซื้อจะได้เลือกซื้อสินค้าจากร้านอื่นได้ตามความพอใจ

สินค้าที่รัฐบาลกำหนดให้แสดงราคาจำหน่าย⁴ ได้แก่ สินค้าอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น ข้าวสาร เนื้อหมู น้ำมันหมู เนื้อวัว ปลาทุ ขี้เป็ด ขี้ไก่ พริก หัวหอม กระเทียม มะนาว มะเขือเทศ บวบ กะปิ น้ำปลา น้ำตาล อาหารกระป๋อง เหล้าทุกประเภท ถ่านฟืน ยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์ ผ้าประเภทต่าง ๆ ไหมและด้าย อุปกรณ์และเครื่องมือก่อสร้าง รวมถึงอุปกรณ์ห้องน้ำ และอุปกรณ์การเกษตร

ทั้งนี้ พ่อค้าที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งจะมีโทษจำคุก 10 ปี ปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำและปรับ หากกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 ผู้กระทำผิดที่เป็นชาวต่างชาติ จะถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักร ทั้งนี้ รัฐบาลจะไม่กำหนดราคาสินค้าใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้าพ่อค้าขายสินค้า

¹“แถลงการณ์ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควรของจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 75 ตอนที่ 112. หน้า 3340.

²“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 46,” (2502, 11 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 6. หน้า 7 – 9.

³“ประกาศร่วมของมหาดไทยและเศรษฐกิจ สินค้าที่จำหน่ายต้องติดป้ายราคาตามกฎหมาย ผู้ฝ่าฝืนจำคุก 10 ปี ปรับ 5 หมื่นบาท หรือทั้งจำและปรับ ชาวต่างชาติ เนรเทศ,” (2504, 22 มกราคม). ขิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

⁴แหล่งเดิม.

ราคาสูงมาก จนทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลก็ประกาศว่าจะเข้าควบคุมราคาสินค้าอีกครั้งหนึ่ง¹

1.3.2 มาตรการอื่น ๆ

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยการเปิดตลาดนัดขายสินค้าราคาถูก แต่ราคาสินค้าทั่วไปก็ยังสูงขึ้น นายกรัฐมนตรีจึงสั่งการให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงเศรษฐกิจ กระทรวงมหาดไทย กรมประชาสงเคราะห์ หาวีธีไม่ให้พ่อค้าขึ้นราคาและกักตุนสินค้า อีกทั้งยังกำชับให้เจ้าหน้าที่คอยหมั่นตรวจสอบราคาสินค้าต่าง ๆ ทุกวัน หากพ่อค้าคนใดขึ้นราคาสินค้า อาจถูกทางการเพิกถอนใบอนุญาตการจำหน่ายสินค้า² นอกจากการกำชับเจ้าหน้าที่ออกตรวจราคาสินค้าแล้ว นายกรัฐมนตรียังไปตรวจสภาพการค้าขายที่ตลาดนัดสนามหลวงด้วยตนเองอีกด้วย³ เพื่อแสดงถึงการเอาใจใส่สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน อนึ่ง รัฐบาลยังขอความร่วมมือกับเจ้าของตลาดให้ช่วยตรวจสอบสินค้าที่พ่อค้านำมาจำหน่าย ณ ตลาดว่ามีราคาแพงกว่าที่กำหนดหรือแอบขึ้นราคาสินค้าหรือไม่⁴

มาตรการอื่นที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาสินค้าราคาสูง คือ การจำหน่ายสินค้าราคาถูกให้แก่ราษฎรโดยตรง ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางที่ทำให้ต้นทุนสินค้าเพิ่มขึ้น เช่น กรมการค้าภายในจำหน่ายข้าวสารให้ร้านค้าทั่วพระนครและธนบุรี เพื่อจำหน่ายให้แก่ประชาชนในราคาถูก นอกเหนือจากการจำหน่ายที่สนามหลวง ในขณะเดียวกันยังนำข้าวสารไปจำหน่ายถึงชุมชนต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน⁵

กระทรวงเศรษฐกิจได้ศึกษาพบว่า ราคาสินค้าสูงขึ้นมาจากสาเหตุที่ พ่อค้ารายย่อยไม่สามารถซื้อสินค้าโดยตรงจากผู้ผลิตได้ เนื่องจากพ่อค้าคนกลางกว้านซื้อสินค้าจากผู้ผลิตทั้งหมดแล้วจึงนำมาจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารายย่อย นอกจากนี้พ่อค้ารายย่อยยังต้องจ่ายค่าเช่าที่

¹“ข้าราชการกรมการค้าภายในอธิบายเรื่องราคาสินค้าที่แสดงบนป้าย ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ไม่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายต่อรองราคากัน,” (2504, 9 มีนาคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

²“นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้สำนักนายกรัฐมนตรี แจ้งให้กรมกองต่าง ๆ ใส่ใจราคาสินค้าในตลาด จูงใจให้พ่อค้า ประชาชนร่วมมือกับรัฐบาลไม่ขึ้นราคาและกักตุนสินค้าเพื่อเก็งกำไรอย่างเด็ดขาด,” (2504, 28 พฤศจิกายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

³“นายกรัฐมนตรี และภริยาเยี่ยมชมตลาดนัดสนามหลวงวันนี้ ดูสภาพการค้า รับว่าการจัดการเรื่องนี้ของมหาดไทยช่วยทำให้ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข,” (2504, 17 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“นายกรัฐมนตรี สั่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ปรับปรุงอุปสงค์และอุปทานที่เกี่ยวกับสินค้า กำหนดราคาสินค้าอุปโภคและบริโภค รวมถึงยกระดับการขนส่ง ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผัก ปลา เนื้อต่าง ๆ,” (2506, 2 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 2.

⁵“เศรษฐกิจคอยระวังดูแลราคาสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือร้านค้าปลีกนักร้อยร้านในพระนคร ธนบุรี ยังคงขายสินค้าราคาถูกให้ประชาชนต่อไป,” (2505, 13 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

หรือแผงขายสินค้าในตลาด¹ จึงเสนอให้รัฐบาลหามาตรการช่วยเหลือพ่อค้ารายย่อยเหล่านี้ โดยการเชิญเจ้าของตลาดมาตกลงลดราคาค่าเช่าให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม หรือรัฐบาลอาจต้องตั้งตลาดกลางเพื่อรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตโดยตรง แล้วจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารายย่อยในราคาถูก ดังเช่น ตลาดกลางไข่ ที่คณะกรรมการกลางป้องกันการค้ากำไรเกินควรกำหนดให้เป็นสถานที่สำหรับเจ้าของหรือผู้ประกอบการค้าไข่ นำไข่ไปขายทอดตลาด²

คณะปฏิวัติพยายามแก้ไขปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 และความผันผวนทางการเมือง ทำให้สินค้ามีราคาเพิ่มขึ้น ซึ่งมาจากการกักตุนสินค้าของพ่อค้าคนกลาง มาตรการแก้ไขมีทั้ง ด้านกฎหมาย การจำหน่ายสินค้าราคาถูกให้แก่ประชาชน หรือการเปิดตลาดนัด เพื่อทำให้สินค้ามีราคาที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในขณะนั้น

2. ด้านการพัฒนากิจการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

“การจัดระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติและประชาชนชาวไทย”³ เป็นเจตนารมณ์หนึ่งของคณะปฏิวัติที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในทางกลไกกรรมและอุตสาหกรรม⁴ ระบบเศรษฐกิจที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำมาใช้เพื่อพัฒนาประเทศคือ “ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม” ซึ่งแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เป็นแบบ “ชาตินิยมหรือทุนนิยมโดยรัฐ” เศรษฐกิจระบบใหม่นี้ รัฐบาลส่งเสริมให้นักลงทุนประเภทต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทย⁵ ในระยะแรก คณะปฏิวัติออกประกาศหลายฉบับเพื่อเสริมมาตรการการลงทุนที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497 เช่น ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 ที่ยืนยันต่อผู้ประกอบการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลแล้วว่า “รัฐจะไม่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นใหม่ เพื่อแข่งขัน อีกทั้งรัฐจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของ

¹ “หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวกับการควบคุมราคาสินค้า เสนอสร้างตลาดกลาง,” (2505, 10 พฤษภาคม). *ชิงไท่เหวันเป่า*. หน้า 2.

² “ประกาศคณะกรรมการกลางป้องกันการค้ากำไรเกินควร ฉบับที่ 38 พ.ศ. 2502 เรื่อง วางระเบียบควบคุมการค้าไข่เป็ดสด และการขนส่งไข่เป็ดสดในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี,” (2502, 15 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 9. หน้า 2 – 6.

³ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 13.

⁴ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11,” (2501, 22 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 84. หน้า 2.

⁵ “ประเทศไทยยินดีต้อนรับต่างชาติลงทุนตั้งโรงงานยาในประเทศไทย คณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ เปิดประชุมเมื่อวานนี้,” (2501, 6 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

รัฐ” เพราะ “รัฐบาลเก็บภาษีอากรจากเอกชน จึงไม่ควรแข่งขันกับเขาซึ่งเป็นผู้เสียภาษีอากร อันเป็นการเอาเปรียบและไม่เป็นธรรม”¹ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ² อุตสาหกรรมสำคัญที่รัฐบาลส่งเสริม เช่น อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ³ ทั้งยังอนุญาตให้ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของที่ดินตามขนาดที่เหมาะสมกับขนาดของธุรกิจด้วย⁴ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 นี้เป็นต้นแบบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503

2.1 การตั้งหน่วยงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เปิดกว้างให้นักลงทุนทั้งจากในประเทศและต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศได้ แต่นักลงทุนรายใหญ่มักเป็นชาวต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งเงินทุน บุคลากร และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้เกิดการจ้างแรงงาน และการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ มาตรการของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่

¹ ทวี บุญเกิด. (2507). “ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 136.

² “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 33,” (2501, 5 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 103. หน้า 1 - 5.

³ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 42,” (2502, 2 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 4. หน้า 1 - 2.

⁴ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 47,” (2502, 12 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 7. หน้า 1 - 2.

2.1.1 การตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

รัฐบาลจัดตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ* ขึ้นเมื่อวันที่ 4 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 เพื่อทำหน้าที่วางแผนในระดับชาติ และพิจารณากลับกรองความเหมาะสมของ โครงการพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศในด้านต่าง ๆ ให้แก่รัฐบาล¹ โดยมีสำนักงานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ทำหน้าที่ศึกษาภาวะเศรษฐกิจและฐานะของทรัพยากรของประเทศ ศึกษาวิธีหาทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการลงทุน ตลอดจนสำรวจผลงานตามโครงการพัฒนาการเศรษฐกิจ²

สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติกำหนดแผนพัฒนาประเทศขึ้นใช้เป็นครั้งแรก เมื่อปีงบประมาณ 2504 ระยะเวลาของแผนฉบับแรกนี้ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2503 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ. 2509 รวมระยะเวลา 6 ปี แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2506 และระยะที่ 2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 – พ.ศ. 2509

ก่อนหน้ารัฐบาลจะประกาศใช้แผนดังกล่าว ที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของคณะ ปฏิวัติได้กล่าวแก่ผู้สื่อข่าวถึงที่มาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจว่า

คณะปฏิวัติต้องการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญรุ่งเรือง ยกกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เพิ่มผลผลิตของประเทศและเพิ่มรายได้ของประชาชน แต่การที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ นั้น ต้องใช้ ทุ่เวลาและการทำงานอย่างหนัก ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน แต่ในรัฐบาลในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้

* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 โดยในระยะแรกใช้ชื่อว่า "สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ" มีหน้าที่เสนอความเห็นและ คำแนะนำตลอดจนข้อชี้แจงต่อรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมาคณะผู้เชี่ยวชาญจาก ธนาคารโลกได้เสนอแนะให้มีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มบทบาทหน้าที่ของ "สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ" ให้มีมากขึ้น และให้จัดตั้งเป็นหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่วางแผนพัฒนาประเทศขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ดังนั้นใน พ.ศ. 2502 จึงได้มีการปรับโครงสร้างการทำงานและเปลี่ยนชื่อของหน่วยงานแห่งนี้ใหม่เป็น "สำนักงานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" จนกระทั่งใน พ.ศ. 2515 มีการนำกระบวนการวางแผนพัฒนาสังคมเข้ามาใช้ ควบคู่กับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจริงจัง จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อของหน่วยงานใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็น "สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้อย่างเป็นทางการ สำนักงานฯ อยู่ภายใต้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีตลอดมา ดู <http://www.nesdb.go.th/aboutUs/role/role.php>. (online).

¹ อำนวย วีรวรรณ. (2507). "การบริหารงานเศรษฐกิจการคลังและการเงินของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์," ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 111.

² "พระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2502," (2502, 4 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 69. หน้า 1 – 12.

กำหนดแผนพัฒนาอย่างแนบแน่นและต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนทั่วไปคิดว่าประเทศไทยไม่มีแผนพัฒนาประเทศ ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจสำหรับประเทศขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อให้รัฐบาลต่อไปในอนาคตยึดถือเป็นแนวทาง¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกนี้ มุ่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมควบคู่กันไป เพราะ “การเกษตรเปรียบเหมือนแขนขา และการอุตสาหกรรมก็เปรียบเหมือนแขนข้างซ้าย เพราะต่างจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด”² สาเหตุที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้ความสำคัญกับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ สืบเนื่องมาจากเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือ การรับแนวคิดและวิธีการดำเนินการจากธนาคารโลก และประเทศสหรัฐอเมริกาที่แพร่เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านโครงการช่วยเหลือต่างประเทศ ส่วนปัจจัยในประเทศคือ แรงผลักดันจากนักธุรกิจที่ต้องการให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินการโดยเอกชน อีกทั้งรัฐบาลเองก็ต้องการเปิดประเทศให้มีการค้า การลงทุนที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของธนาคารโลก

2.1.2 การตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโดยเร็ว รัฐบาลยังตั้งหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ เช่น สำนักงานส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2502 เพื่อเร่งรัดพัฒนาการอุตสาหกรรมของประเทศ ทั้งจากการลงทุนภายในและภายนอกประเทศ พร้อมทั้งแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505³ เพื่อส่งเสริมการลงทุนให้เป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น หรือการตั้งสำนักงานส่งเสริมสินค้าขาออก เพื่อดำเนินงานติดต่อหาตลาดแก่

¹ “คณะปฏิวัติกำหนดใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปีหน้า แผนใหม่นี้กำหนดพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม พร้อมทั้งทำให้สินค้าการเกษตรสามารถส่งขายต่างประเทศในปริมาณมาก,” (2501, 14 ธันวาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

² ทวี บุญเกิด. (2507). “ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 132.

³ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505,” (2505, 9 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 12. หน้า 1 – 12.

สินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย¹ และการตั้งบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม นอกจากส่งเสริมให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทยแล้ว² ยังส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนของคนไทยอีกด้วย โดยเสนอลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบและยกเว้นภาษีเงินได้ ภายในระยะเวลาที่กำหนดสำหรับโรงงานขนาดเล็กและโรงงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน เพื่อให้ธุรกิจดังกล่าวมีความแข็งแกร่ง³ สามารถแข่งขันกับธุรกิจที่มาจากต่างประเทศที่มีทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีตลอดจนผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เพราะหากรัฐบาลมิได้ให้การสนับสนุนแล้ว ธุรกิจของคนไทยอาจตกอยู่ในมือของนายทุนต่างชาติได้

ผลจากการดำเนินการของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมและการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว ทำให้ความเชื่อถือของประชาชนทั้งภายในและภายนอกประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น จำนวนผู้ขอรับการส่งเสริมการลงทุน ตามตาราง 8

¹ อำนวย วีรวรรณ. (2507). “การบริหารงานเศรษฐกิจการคลังและการเงินของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 112.

² “บริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้า Matsushita มีแผนลงทุนในประเทศไทย เพราะมั่นใจฐานการคลังของประเทศแข็งแกร่ง,” (2505, 7 กรกฎาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

³ “คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเสนออุตสาหกรรมเพิ่มการช่วยเหลืออุตสาหกรรมในครอบครัว โดยการลดภาษีวัตถุดิบและภาษีอื่น ๆ ทำให้โรงงานขนาดเล็กในปัจจุบันมีพื้นฐานที่สามารถพัฒนาเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ได้,” (2505, 8 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ตาราง 8 รายละเอียดผู้ขอรับการส่งเสริมการลงทุน ระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506

รายละเอียด	2502	2503	2504	2505	2506	รวม 5 ปี
ผู้ยื่นขอรับส่งเสริม (ราย)	159	78	76	93	134	540
อนุมัติ (ราย)	23	39	41	48	66	217
ไม่อนุมัติ (ราย)	20	16	17	7	3	63
ขอถอน (ราย)	2	3	13	11	12	41
เปิดดำเนินการแล้ว (ราย)	13	22	28	25	12	100
ทุนจดทะเบียน (ล้านบาท)	212.4	424.4	237.5	376.2	499.1	1,749.6
เงินทุนทั้งสิ้น (ล้านบาท)	399.5	831.9	1,186.4	1,249.7	1,556.2	5,223.7
คนไทยได้ทำงาน (คน)	3,397	12,365	5,110	6,340	10,861	38,073

หมายเหตุ: ตัวเลขใน พ.ศ. 2502 อันเป็นปีแรกของการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ได้มีจำนวนผู้ยื่นคำร้องขอรับการส่งเสริมถึง 159 ราย เพราะได้มีคำขอตกค้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ. 2502

ที่มา: ทวี บุญยเกตุ. (2507). “ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ของ ฯพณฯ สฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพ ศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 137.

ผลจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้จำนวนคนไทยที่ได้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2504 – 2506 ทั้งนี้นอกจากคนไทยจะได้มีงานทำเพิ่มขึ้นแล้ว ยังทำให้โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นสามารถประกอบการโดยไม่ต้องพะวงเรื่องปัญหาแรงงาน เท่ากับว่านโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลประสบความสำเร็จ เพราะแต่เดิมตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 กำหนดให้กิจการบางประเภทที่มีคนงานตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป เป็นคนงานสัญชาติไทยจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนคนงานทั้งหมด¹ แต่ต่อมาสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแก้ไขให้อุตสาหกรรมการผลิต ต้องว่าจ้างคนงานไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนคนงานทั้งหมด

สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจ ยังสำรวจสภาพการรับจ่ายของครัวเรือนไทย ที่ดำเนินการร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อเสนอให้รัฐบาลทราบสภาพการรับจ่ายของครัวเรือนไทยว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจมหภาคที่เปลี่ยนแปลงไป

¹“ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 17 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 11. หน้า 1.

อุตสาหกรรมบนพื้นที่แห่งนี้ ต้องถมที่ดินให้สูง รัฐบาลจึงเตรียมแก้ไขปัญหาโดยการขุดคลองระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม และนำดินจากการขุดคลองนี้มาใช้ถมที่ดินบริเวณดังกล่าวให้สูงขึ้น

ในระหว่างที่มีการศึกษาการสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่รังสิตอยู่นั้น สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติเสนอให้เอกชนตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการขยายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยรัฐให้การส่งเสริมการลงทุนเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมประเภทอื่น¹ แต่การสร้างนิคมอุตสาหกรรมแต่ละแห่งใช้เงินทุนสูง รัฐบาลเกรงว่าในระยะแรกเอกชนอาจไม่สามารถลงทุนได้ ดังนั้น คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมจึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เหมาะสม โดยให้เอกชนเป็นผู้เช่าดำเนินการ²

การส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ยังผลให้มีการส่งสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เพื่อนำเงินตราเข้าประเทศ แต่มาตรฐานสินค้าที่ส่งออกต้องเป็นมาตรฐานสากล ดังนั้น คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจึงเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากประเทศไทยขึ้น เพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพสินค้าไทย³ โดยอาจให้สิทธิพิเศษแก่อุตสาหกรรมบางประเภทที่ผลิตสินค้าได้มาตรฐานระดับส่งออก

2.2 การช่วยเหลืออุตสาหกรรมภายในประเทศ

อุตสาหกรรมภายในประเทศของไทยในขณะนั้นอยู่ในช่วงเริ่มพัฒนา เทคโนโลยีการผลิตและต้นทุนการผลิตสินค้ายังเป็นความสัมพันธ์แบบปฏิภาคสัมพันธ์ กล่าวคือ เทคโนโลยีการผลิตยังต่ำอยู่แต่ต้นทุนการผลิตสินค้ากลับสูง เนื่องจากวัตถุดิบบางประเภทไม่สามารถผลิตหรือหาวัตถุดิบอื่นภายในประเทศทดแทนได้ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศได้ โดยเฉพาะในด้านคุณภาพ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดหลักการเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศให้สามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ

มาตรการที่รัฐบาลดำเนินการส่วนใหญ่เป็นมาตรการทางด้านภาษี กล่าวคือ มีการปรับอัตราภาษีนำเข้าสำหรับสินค้าประเภทเดียวกันที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศให้สูงขึ้น และลด

¹“สภาพัฒน์ฯ เสนอแผนส่งเสริมให้เอกชนสร้างนิคมอุตสาหกรรมสร้างนิคมอุตสาหกรรม ให้เงินทดลองจ่ายช่วยเหลือจัดหาไฟฟ้า ให้การสร้างโรงงาน ในระยะแรกจะยกเว้นเรื่องภาษี,” (2506, 4 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“กรม. มอบสิทธิแก่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนรับผิดชอบสร้างนิคมอุตสาหกรรม,” (2506, 5 กันยายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³“คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมเสนอร่างกฎหมายควบคุมมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ผลิตในประเทศ,” (2505, 4 มิถุนายน). *ชิงไท่ห้วนเป๊าะ*. หน้า 3.

อัตราภาษีขาเข้าสำหรับชิ้นส่วนประกอบสินค้าพร้อมทั้งปรับภาษีการนำเข้าให้ลดลง¹ เพื่อให้สินค้าที่ผลิตภายในประเทศมีราคาถูกกว่าสินค้านำเข้า และยังพยายามกำหนดให้สินค้าประเภทต่าง ๆ มีมาตรฐานเทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศ² โดยเฉพาะสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าจากประเทศญี่ปุ่นหรือเยอรมัน

หนึ่ง เพื่อให้ให้นักประดิษฐ์ที่มีความสามารถคิดค้นนวัตกรรมในการช่วยพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม หรือพาณิชยกรรมให้ได้รับความคุ้มครองในนวัตกรรมที่ตนเองประดิษฐ์ขึ้น รัฐบาลจึงเตรียมร่างกฎหมายสิทธิบัตรขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า “กฎหมายสิทธิบัตรจะช่วยเพิ่มการลงทุนในประเทศไทย และช่วยให้มีการพัฒนานวัตกรรมที่มีอยู่ภายในประเทศมาผลิตสินค้าส่งออกได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่รัฐบาลให้การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเช่นนี้ จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ควรเสนอให้มีร่างกฎหมายดังกล่าว”³ แต่กว่ากฎหมายฉบับนี้จะได้นำมาประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ก็ล่วงมาจนถึง พ.ศ. 2522

2.3 สินค้าเกษตรประเภทข้าวเพื่อการส่งออก

รัฐบาลได้ส่งเสริมการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในประเทศ ควบคู่กับภาคเกษตรกรรม เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานของประเทศไทย แต่สินค้าประเภทนี้ไม่ได้ดำเนินการพัฒนาอย่างจริงจัง การเพิ่มผลผลิตที่ผ่านมามักเป็นการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีแนวคิดเปลี่ยนแปลงวิธีเพิ่มผลผลิต โดยการเพิ่มปัจจัยการผลิตอย่างอื่นเข้าไปควบคู่ เช่น การทดลองทำนา 2 ครั้งในรอบปี เมื่อ พ.ศ. 2506 และการทดลองเลี้ยงปลาหมอเทศในนาข้าว⁴ รวมถึงการสร้างระบบชลประทานทั่วประเทศ เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างพอเพียง ผลจากการพัฒนาการเกษตร ทำให้ผลผลิตข้าวระหว่าง พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2506 เพิ่มขึ้น ดังตาราง 9

¹“คลังเตรียมใช้มาตรการเร่งด่วนคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ สามารถประกาศลดภาษีชิ้นส่วนสินค้านำเข้า เพื่อสิทธิประโยชน์แก่อุตสาหกรรมการผลิตภายในประเทศและการส่งออก,” (2506, 2 พฤศจิกายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“กรม. อนุมัติตามคณะกรรมการศึกษาช่วยเหลืออุตสาหกรรมในประเทศ หาวิธีผลิตสินค้าต้นทุนต่ำ,” (2505, 16 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“กรมประชาสัมพันธ์อธิบายร่างกฎหมายสิทธิบัตร ให้ความคุ้มครองสิทธิประโยชน์จากสิ่งประดิษฐ์เป็นการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ เพิ่มการใช้ทรัพยากรในประเทศ ผลักดันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขยายการผลิตยกระดับการครองชีพ,” (2505, 24 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“กรมส่งเสริมการเกษตรเพิ่มผลผลิตข้าว โดยทดลองปลูกข้าว 2 ครั้งในปีนี เริ่มที่ภาคกลางก่อน จากนั้นขยายไปทั่วประเทศ พร้อมคัดพันธุ์ปลาให้เกษตรกรนำไปเลี้ยง,” (2506, 25 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 3.

ตาราง 9 ปริมาณสินค้าเกษตรที่ผลิต

หน่วย : พันเมตริกตัน

ผลิตผล	2502	2503	2504	2505	2506
ยาง	174	171	186	195	199
ข้าวโพด	317	544	598	665	675
มันสำปะหลัง	1,083	1,222	1,726	2,077	2,200
ข้าว	6,770	7,789	8,246	9,158	9,500

ที่มา: บุญชนะ อุตการ. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี 2502 – 2506,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 82.

เมื่อประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ปริมาณมาก การส่งออกข้าวจึงมีปริมาณสูงตามไปด้วย นำมาซึ่งรายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้น ดังตาราง 10

ตาราง 10 ปริมาณส่งออกข้าวและมูลค่า

หน่วย : พันเมตริกตัน

พ.ศ.	2502	2503	2504	2505	2506
ปริมาณ	1,091	1,202	1,575	1,271	1,417
มูลค่า	2,757,634,615	2,569,818,102	3,598,198,113	3,239,867,236	3,423,921,000

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506. หน้า 268. และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507. หน้า 334.

การส่งออกข้าวในปริมาณมากเช่นนี้ ส่วนหนึ่งอาจมาจากราคาข้าวที่ถูกลง เนื่องจากพ่อค้าส่งออกข้าวเรียกร้องให้รัฐบาลลดค่าธรรมเนียมส่งออกข้าว¹ และวางแผนการผลิตกระทรวงเกษตรสั่งให้ทุกจังหวัดตรวจสอบปริมาณข้าวที่ผลิตได้ หากปริมาณข้าวมีจำนวนน้อย

¹“พ่อค้าเอกชนยื่นหนังสือแก่รัฐบาลให้ยกเลิกการส่งออกข้าว รมต. คลังเสนอ กรม. พิจารณาคาดว่าไม่กระทบถึงรายรับของประเทศ,” (2505, 19 เมษายน). ซึ่งเสียเนเยอะเป้า. หน้า 8.

ก็เร่งส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มการปลูกข้าว¹ ประเทศคู่ค้าข้าวสำคัญของไทย เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮังการี ใต้หวัน ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก แอฟริกาใต้ เคนยา ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น²

การส่งข้าวไปประเทศแถบยุโรปทางเรือต้องใช้เวลาเดินทางนานประมาณ 40 วัน บางครั้งความชื้นทำให้ข้าวสารเกิดมอดขึ้น ส่งผลกระทบถึงความเชื่อมั่นต่อคุณภาพข้าวไทย หลังจากการประชุมระหว่างกระทรวงเศรษฐกิจและตัวแทนบริษัทผู้ส่งออกข้าว จึงมีมติให้ใช้ยาฆ่าแมลงเพื่อรักษาคุณภาพของข้าวไทยในปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค³ รวมทั้งเสนอแผนการสร้างโกดังเก็บข้าวเพื่อการส่งออกที่ทำเรือคลองเตย⁴

2.4 สินค้าส่งออกประเภทอื่น ๆ

นอกจากข้าวแล้ว ประเทศไทยยังส่งออกสินค้าเกษตรประเภทอื่นอีก เช่น ผลไม้ กล้วย ทุเรียน ไข่ไก่ ไข่เป็ด เป็นต้น สินค้าเหล่านี้เป็นที่ต้องการของต่างประเทศอย่างมาก

หมูเป็น เป็นสินค้าเกษตรอีกประเภทที่ประเทศไทยส่งออกไปยังฮ่องกง โดยมีประเทศจีน ใต้หวัน และญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่แข่งที่ได้เปรียบ เนื่องจากอยู่ใกล้ฮ่องกงมากกว่าไทย ค่าขนส่งจึงถูกกว่า ดังนั้น เพื่อให้ราคาหมูเป็นของไทยสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ พ่อค้าไทยจึงยอมลดราคาจำหน่ายลงจากเดิมราคา 210 ดอลลาร์ฮ่องกงต่อน้ำหนัก 50 กิโลกรัม เหลือเพียง 185 ดอลลาร์ฮ่องกงต่อน้ำหนัก 50 กิโลกรัม⁵ ปริมาณหมูที่ส่งไปยังประเทศฮ่องกงใน พ.ศ. 2504 เฉลี่ยเดือนละประมาณ 10,000 ตัว เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ส่งเพียงเดือนละ 7,000 ตัว อนึ่ง หลังจากมีการตั้งโรงฆ่าสัตว์ที่อำเภอพระโขนงแล้ว จึงมีการทดลองส่งเนื้อหมู เนื้อวัวแช่แข็ง

¹“เกษตรสั่งข้าราชการเกษตรทุกจังหวัดตรวจสอบปริมาณข้าวและพื้นที่ทำนา เพื่อประโยชน์ในการปรับราคา ศึกษาการส่งเสริมการผลิตให้เหมาะสมกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น,” (2505, 1 มิถุนายน). *ซิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

²“เศรษฐกิจประกาศตัวเลขส่งออกข้าวเดือนที่แล้วสูงเป็นประวัติการณ์ 1.5 แสนตัน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว 6 หมื่นตัน,” (2504, 15 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³“เศรษฐกิจเชิญตัวแทนพิจารณาการรักษาคุณภาพข้าว การขายข้าวให้ยุโรปต้องใช้เวลานานส่งที่เหมาะสม จากนั้นไปตัดสินใจให้ใช้ยาฆ่าแมลงป้องกัน,” (2505, 11 เมษายน). *ซิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁴“4 เดือนที่ผ่านมา ไทยส่งออกข้าว 4 แสนตัน เศรษฐกิจมีแผนสร้างโกดังขนาดใหญ่ 1 พันตัน ที่ท่าเรือคลองเตย ส่งให้สหภาพฯ พิจารณา,” (2503, 3 พฤษภาคม). *ซิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁵“การส่งหมูเป็นไปขายที่ฮ่องกงเพิ่มเดือนละ 5 พันตัว แต่มีแนวโน้มลดราคาลงเพื่อรับมือผู้ค้าเจ้าอื่น...,” (2505, 14 มีนาคม). *ซิงไท่หวันเป่า*. หน้า 3.

จำนวน 10 ตันไปจำหน่ายยังประเทศแถบเอเชียหลายประเทศ เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ฮองกง สิงคโปร์ ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดี ทางกรจึงเตรียมพัฒนาเพิ่มการส่งออกต่อไปในอนาคต¹

ไข่ ทั้งไข่เป็ดและไข่ไก่ ก็มีปริมาณการส่งออกเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังตาราง 11

ตาราง 11 ปริมาณไข่ไก่และไข่เป็ดที่ส่งออกระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2503 ถึงเดือน
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504

		ไข่ไก่ (ฟอง)	อัตรา	ไข่เป็ด (ฟอง)	อัตรา
พ.ศ. 2503	เดือนกันยายน	3,304,400		7,275,000	
	เดือนตุลาคม	2,685,600	-18.73	9,247,500	27.11
	เดือนพฤศจิกายน	7,736,800	188.08	10,437,000	12.86
พ.ศ. 2504	เดือนมกราคม	5,869,600	-24.13	11,458,000	9.78
	เดือนกุมภาพันธ์	9,039,200	54.00	11,535,500	0.68
	เดือนมีนาคม	9,654,000	6.80	12,892,500	11.76
	ยอดรวมไข่ส่งออกทั้งสิ้น	38,289,600	192.00	62,845,500	77.23

ที่มา: “ตั้งแต่กันยายนปีที่แล้วถึงกุมภาพันธ์ปีนี้ กระทรวงเศรษฐกิจแถลงสถิติตัวเลขส่งออกไข่เป็ดไข่ไก่,” (2504, 18 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

จำนวนไข่ไก่ที่ส่งออกมีปริมาณทั้งที่เพิ่มขึ้นและลดลง ซึ่งต่างจากไข่เป็ดที่ปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นตลอด ถึงแม้อัตราการเพิ่มในบางเดือนจะลดลงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว ปริมาณการส่งออกไข่ไก่มีอัตราการเพิ่มแบบก้าวกระโดดมากกว่าไข่เป็ดเป็นอย่างมาก

การที่ประเทศไทยสามารถส่งออกไข่เป็ดได้เป็นจำนวนมากเช่นนี้ สาเหตุหนึ่งอาจมาจากรัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนเลี้ยงเป็ดเพื่อส่งออกไข่ ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น² โดยมีประเทศจีนและญี่ปุ่นเป็นคู่แข่งสำคัญ แต่เนื่องจากปริมาณการส่งออกน้อยกว่าของประเทศไทย ทำให้ไข่จากประเทศไทยครองตลาดแห่งนี้³ และ

¹ผอ. กรมสหกรณ์แถลงการส่งออกหมูไปฮองกงเพิ่มขึ้นมาก การเลี้ยงหมูภายในประเทศคึกคักขึ้น มีการส่งออกเนื้อแช่แข็งด้วย,” (2504, 29 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“นายกรัฐมนตรี เรียกร้องให้ประชาชนเลี้ยงเป็ดเพื่อเพิ่มปริมาณไข่เป็ดสำหรับส่งออก,” (2502, 11 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“นายประสงค์กล่าวถึงปัญหาไข่อย่างหมดเปลือก ส่งไข่ออกเดือนละ 7 แสนฟอง ทำให้ไข่ไก่ในพระนครสูงขึ้น,” (2504, 6 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

เพื่อให้ไข่จากประเทศไทยสามารถครองตลาดอื่น ๆ ในประเทศเพื่อนบ้าน สมาพันธ์ผู้ค้าไข่จึงเสนอให้รัฐบาลช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไก่ ด้วยการขอให้กรมการค้าภายในช่วยเหลือในการซื้ออาหารสัตว์ราคาถูก ทั้งขอให้รัฐบาลปล่อยเงินกู้จำนวน 4 ล้านบาท เพื่อให้สมาพันธ์ฯ นำไปซื้อไข่ตุนไว้ในห้องเย็นเพื่อการส่งออก โดยกำหนดราคาซื้อไข่ไก่ไว้ที่ฟองละ 38 สตางค์¹

ไข่ ที่ส่งออกจากประเทศไทยเป็นที่นิยมในต่างประเทศ เช่น ไข่ไก่ ไข่ต้ม ไข่ขาว ฯลฯ เพราะมีคุณภาพดี ประกอบกับในขณะนั้นประเทศพม่าลดปริมาณการส่งไข่ออก² แม้ไทยจะลดปริมาณการส่งออกไข่ไก่ลงตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เพื่ออนุรักษ์ไข่ไก่ของไทย มูลค่าของไข่ไก่ที่ส่งออกก็ยังสูงเป็นอันดับ 2 รองเพียงข้าวเท่านั้น ดังตาราง 12 ที่แสดงจำนวนไข่ไก่และมูลค่าที่ส่งออก

ตาราง 12 จำนวนไข่ไก่และมูลค่าที่ส่งออก ปริมาตร : ลูกบาทกิโลเมตร

พ.ศ.	2502	2503	2504	2505	2506
ปริมาตร	73,253	100,938	64,528	39,753	32,215
มูลค่า (บาท)	224,033,153	356,132,219	252,155,582	170,100,630	136,635,000

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506*. หน้า 274. และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 338.

อย่างไรก็ตาม ยังมีการลักลอบตัดไม้สักเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในแถบ 5 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ ลำปาง เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย³ เนื่องจากรัฐบาลได้ออกมาตรการที่เข้มงวดเกี่ยวกับการตัดไม้ เช่น พ.ศ. 2494 รัฐบาลประกาศให้ไม้สักทั่วไปในราชอาณาจักรเป็นไม้หวงห้าม แม้จะขึ้นอยู่ในที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนก็ตาม ต่อมาใน พ.ศ. 2503 มีกำหนดเพิ่มให้ไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรเป็นไม้หวงห้ามอีกชนิดหนึ่ง⁴ ดังนั้น

¹“สมาพันธ์ผู้ค้าไข่กำหนดมาตรการ 6 ข้อ กระทรวงเกษตรอาจใช้รูปสหกรณ์ในการส่งออกไข่ให้กรมการค้าภายใน กระทรวงเศรษฐกิจช่วยเหลืออาหารสัตว์ราคาถูก,” (2504, 14 มิถุนายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ตลาดโลกมีความต้องการไม้สูง การส่งออกไม้ไทยดีมาก อธิบดีกรมป่าไม้ชี้การใช้ระบบตรวจสอบคุณภาพจะช่วยพัฒนาธุรกิจ,” (2505, 8 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“กรมป่าไม้เปิดประชุมพิจารณาการอนุรักษ์ไม้สักทั่วประเทศ อธิบดีกรมป่าไม้ชี้ไม้สักเป็นไม้เศรษฐกิจที่ล้ำค่าของชาติ หวังว่าที่ประชุมจะได้เสนอความเห็นอันมีค่าที่จะช่วยหยุดยั้งความสูญเสีย,” (2506, 4 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (2525). *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน*. หน้า 314.

กรมป่าไม้จึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สามารถส่งออกไม้สักและไม้ยางได้ คือ ต้องเป็นผู้มีสิทธิ ตัดไม้สัก ไม้ยาง และเป็นเจ้าของโรงเลื่อยไม้ที่อายุการทำสัมปทานกับกรมป่าไม้ยังไม่หมดอายุ หรือเป็นผู้ประกอบกิจการโรงเลื่อยไม้ที่ได้รับ “โควต้า” จากกรมป่าไม้ หรือ เป็นตัวแทนบริษัทค้า ไม้ หรือเป็นผู้ดำเนินการที่ได้รับการอนุมัติจากกรมป่าไม้¹ อนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ และ ป้องกันการลักลอบตัดไม้สงวน กรมป่าไม้จึงได้เร่งรณรงค์โครงการขยายการปลูกป่าทั่วประเทศ และเพิ่มบทลงโทษการลักลอบตัดไม้ พร้อมทั้งเร่งการตรวจสอบโรงเลื่อยไม้ที่ใช้เครื่องจักรว่ามี จำนวนเครื่องจักรตรงกับที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้โรงเลื่อยไม้เพิ่มปริมาณ เครื่องจักรที่ใช้แปรรูปไม้ ซึ่งอาจเป็นการลักลอบแปรรูปไม้เถื่อนได้² นอกจากนี้ยังมีนโยบายห้าม ชาวจีนใช้ไม้สักทำหีบศพแบบจีน เนื่องจากหีบศพมีขนาดใหญ่ ต้องใช้ไม้ปริมาณมาก แต่ไม่ห้าม การใช้ไม้สักทำหีบศพแบบไทย เนื่องจากใช้ไม้้น้อยกว่า³

เกลือ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ส่งออกเกลือจำนวนมากจากประเทศไทย เพื่อใช้ในการ อุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น การผลิตโซดาไฟ ผงฟอกสี แก้ว กระดาษ ฯลฯ ธุรกิจการ ประมงและการบริโภค เนื่องจากปริมาณการผลิตเกลือของประเทศญี่ปุ่นไม่เพียงพอต่อการ บริโภคภายในประเทศ⁴ แต่เกลือที่ประเทศไทยส่งออกมีปัญหาเรื่องคุณภาพที่ไม่ได้มาตรฐาน ความเค็ม ความชื้นไม่คงที่ จึงมีการประชุมเพื่อควบคุมคุณภาพเกลือส่งออกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2502⁵ ใน พ.ศ. 2504 มีการตั้งอนุกรรมการเพื่อรับผิดชอบกำหนดมาตรฐานเกลือ และพบว่า สาเหตุที่คุณภาพเกลือไทยไม่ได้มาตรฐานนั้น “ไม่ได้เกิดจากความไม่สามารถผลิตเกลือให้ได้ มาตรฐานของชวานาเกลือไทย แต่เป็นเพราะชวานาเกลือส่วนใหญ่ไม่ใส่ใจในการผลิตให้ได้ คุณภาพ”⁶

แต่ความเห็นดังกล่าวไม่ได้ให้คำแนะนำวิธีแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งออกแต่อย่างใด พ่อค้าชาวญี่ปุ่นผู้นำเข้าเกลือไทยจึงยังคงร้องเรียนเรื่องคุณภาพเกลือไทยอยู่เสมอและเพิ่ม มากขึ้น กระทรวงเศรษฐกิจจึงส่งเรื่องไปยังกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อขอให้ศึกษาสาเหตุที่เกลือ

¹“กรมป่าไม้กำหนดวิธีส่งไม้ส่งออกรวมถึงคุณสมบัติผู้ส่งไม้ส่งออกต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ให้ศุลกากรเก็บภาษีและตรวจสอบอีกครั้ง,” (2504, 13 มิถุนายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“กรมป่าไม้วางโครงการขยายการปลูกป่าทั่วประเทศ ปัจจุบันการลักลอบตัดไม้ลดลง กำลัง ดำเนินการตรวจสอบโรงเลื่อยไม้ที่ใช้เครื่องจักร,” (2504, 17 มีนาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

³“กรมป่าไม้เสนอออกประกาศบังคับห้ามใช้ไม้สักทำหีบศพแบบจีน เกรงจะใช้ไม้สักอย่างฟุ่มเฟือย เสนอความเห็นให้เกษตรพิจารณา,” (2506, 4 เมษายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

⁴*เบ็ดเตล็ดเรื่องเกลือ*. (2491). สร.0201.22.2.6/5.

⁵“เศรษฐกิจและสมาคมพ่อค้าไทยเปิดประชุมวันนี้ พระยามโหสวรยศเสนอให้กระทรวงเศรษฐกิจ ดูแลควบคุมการส่งออกเกลือ,” (2502, 16 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁶“คณะกรรมการควบคุมคุณภาพการส่งออกให้ยกระดับคุณภาพเกลือไทย กำหนดตั้ง คณะกรรมการรับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพเกลือส่งออก,” (2504, 18 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

ไทยมีความเค็มต่ำ และคุณภาพไม่แน่นอน จากการศึกษาของกระทรวงอุตสาหกรรมพบว่า น้ำทะเลที่ชาวนาเกลือแถบจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม ใช้ผลิตเกลือนั้น มีแหล่งต่อนอยู่เป็นจำนวนมาก ต้องศึกษาวิธีการกำจัดแหล่งต่อนเหล่านี้ เพื่อให้ได้น้ำเกลือที่บริสุทธิ์ไม่มีสิ่งเจือปน เกลือที่ผลิตได้จึงจะมีมาตรฐานตามที่ลูกค้าต้องการ¹ การแก้ไขมาตรฐานคุณสมบัติของเกลือไทย ต้องใช้เวลาถึง 3 ปี อย่างไรก็ตาม แม้ว่าลูกค้าชาวญี่ปุ่นจะร้องเรียนเรื่องดังกล่าว แต่ยอดส่งออกเกลือไทยไปประเทศญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2505 มียอดสูงถึง 25,000 ตัน โดยราคาจำหน่ายตันละ 4 ดอลลาร์สหรัฐ

นอกจากการส่งออกเกลือสมุทรแล้ว คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนยังค้นพบแหล่งเกลือสินเธาว์หลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีระดับความเค็มถึงร้อยละ 99.8 และมีปริมาณมากพอที่จะพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมได้ รัฐบาลประกาศให้การสนับสนุนการตั้งโรงงานเคมีสำหรับการส่งออก โดยไม่มีผลกระทบต่อเกลือสมุทรที่ส่งออกแต่เดิม เนื่องจากพื้นที่เกลือสมุทรในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชลบุรี สามารถเปลี่ยนเป็นนาเกลือได้ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ได้²

สินค้าพื้นเมืองหรือสินค้าที่เป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นเป้าหมายอีกประเภทหนึ่งที่รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้เป็นสินค้าส่งออก เนื่องจากไม่ต้องใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สูง อีกทั้งยังใช้วัตถุดิบท้องถิ่นภายในประเทศ เช่น ผ้าไหม เครื่องเงิน เป็นต้น กระทรวงเศรษฐกิจจึงเสนอให้กระทรวงเกษตรจัดพิมพ์รายชื่อผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ที่คาดว่าจะสามารถส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้ เพื่อแจกจ่ายไปตามทูตพาณิชย์ของไทยที่ประจำประเทศต่าง ๆ สำหรับช่วยประชาสัมพันธ์บุกเบิกตลาดสินค้าเกษตรเหล่านี้³ สำหรับมาตรการอื่น ๆ ที่รัฐบาลดำเนินการ คือ นโยบายทางด้านภาษี เพื่อส่งเสริมการส่งออก โดยการลดหรือยกเว้นภาษีขาออกให้เป็นกรณีพิเศษ⁴

3. ด้านการเงินการคลังของประเทศไทย

ระบบการเงินการคลังของประเทศ นับเป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้ฐานะการเงินการคลังอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับช่วงการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องกู้เงินจากต่างประเทศ

¹“อุตสาหกรรมรับข้อเสนองานของเศรษฐกิจส่งเสริมการพิเศษหาทางแก้ไขปรับปรุงคุณภาพเกลือเพื่อการส่งออก,” (2505, 12 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“BOI แถลงว่าพบแหล่งเกลือที่สมบูรณ์ในภาคอีสาน พบว่าระดับความเค็มสูง สามารถขายได้ราคาดี,” (2505, 11 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

³“เศรษฐกิจปรึกษากับเกษตรเรื่องจัดพิมพ์รายชื่อสินค้าพื้นเมือง แจกให้ทูตพาณิชย์ทุกประเทศเพื่อบุกเบิกตลาดสินค้าเกษตร,” (2505, 12 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ทางการเสนอกฎหมายช่วยเหลือผลิตภัณฑ์ในประเทศเพื่อการส่งออก เตรียมลดหรือละเว้นภาษีให้เป็นพิเศษ,” (2505, 4 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

นอกจากนี้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังเข้มงวดกับการจัดเก็บภาษีจากพ่อค้า ดุลแลมิให้เกิดการทุจริต ส่วนในด้านการเงิน รัฐบาลออกพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และการเตรียมเหรียญกษาปณ์เพื่อรองรับสภาพเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

3.1 การออกพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

ประเทศไทยมีระบบธนาคารมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้น ธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดล้วนเป็นธนาคารพาณิชย์ของต่างประเทศที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้เปิดสาขาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย รวม 3 ธนาคาร¹ ได้แก่ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ (พ.ศ. 2431) ธนาคารชาเตอร์แห่งอินเดีย ออสเตรเลียและจีน (พ.ศ. 2437) และธนาคารแห่งอินโดจีน (พ.ศ. 2440) ต่อมา พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นมหิศราขัตติย สนั่นบดี้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ทรงทดลองตั้งสำนักงานดำเนินกิจการแบบธนาคาร ใช้ชื่อว่า บุคคลลัภย์ เมื่อวันที่ 4 เดือนตุลาคม ร.ศ. 123 (พ.ศ. 2447) ภายหลังบุคคลลัภย์เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัทแบงค์สยามกัมมาจลทุน จำกัด และกลายเป็น ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ในปัจจุบัน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการตั้งธนาคารออมสินขึ้นตามพระราชบัญญัติคลังออมสินเมื่อวันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2456 นอกจากนี้ยังมีธนาคารของชาวจีน² เช่น ธนาคารซีไอทอง (พ.ศ. 2452) ธนาคารจีนแสง (พ.ศ. 2475) ธนาคารหวังหลีจั้น (พ.ศ. 2476) ธนาคารเลียวยงเฮง (พ.ศ. 2480) ต่อมาเมื่อประเทศจีนเกิดภาวะสงคราม หลังเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นบุกข้ามสะพานมาร์โคโปโลเมื่อวันที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2480 ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจึงลักลอบส่งเงินออกนอกประเทศโดยผ่านทางธนาคารจีนเหล่านี้ เพื่อช่วยเหลือรัฐบาลก๊กมินตั๋งในการทำสงครามกับประเทศญี่ปุ่น การกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการลักลอบส่งเงินออกนอกประเทศ ทำให้ธนาคารหลายแห่งถูกสั่งปิด

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีธนาคารเอกชนที่ดำเนินธุรกิจหลายแห่ง³ เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ธนาคารเอเชีย (พ.ศ. 2482) ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (2484) ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยกรรม จำกัด (พ.ศ. 2487) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (พ.ศ. 2487) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (พ.ศ. 2488) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (พ.ศ. 2488) ธนาคารสหธนาคารกรุงเทพ จำกัด (พ.ศ. 2492) ธนาคารศรีนคร จำกัด (พ.ศ. 2493) ธนาคารไทยตั้งเป่งซุน (พ.ศ. 2503) เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพัฒนา) ฯลฯ

เดิมกฎหมายที่ใช้ควบคุมธนาคารพาณิชย์ในสมัยนั้น คือ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พุทธศักราช 2488 แต่เนื่องจาก ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สภาพทางเศรษฐกิจ

¹ ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2545). 100 ปีธนบัตรไทย 2445 – 2545. หน้า 25.

² ส. สุคนธาภิรมย์. (2530). “กำเนิดและความเป็นมาของธนาคารจีนในสยาม,” ใน คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2. หน้า 100.

³ แหล่งเดิม. หน้า 102.

และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวอย่างมาก รวมทั้งมีการลงทุนจากต่างประเทศและจากภายในประเทศ ทำให้มีความต้องการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อลงทุนในกิจการด้านต่าง ๆ จำนวนมาก กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยจึงปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์เสียใหม่ “เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ”¹ และ “เพื่อให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีเครื่องมือสำหรับควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้เป็นไปโดยรอบคอบยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายในการคุ้มครองผู้ฝากเงินและส่งเสริมความเชื่อมั่นในระบบการธนาคารเป็นสำคัญ”²

กฎหมายฯ ฉบับใหม่กำหนดข้อบังคับการตั้งธนาคารพาณิชย์หรือการตั้งสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศไว้ว่า ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการจดทะเบียนเป็นรูปบริษัทจำกัด โดยต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก่อน จากนั้นจึงดำเนินการขอตั้งเป็นธนาคารพาณิชย์ได้ เฉพาะธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่เปิดสาขาในประเทศไทยที่ได้รับใบอนุญาตแล้ว ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายในข้อจำนวนเงิน ประเภทของเงิน และการรักษาทรัพย์สินไว้ในประเทศไทย อนึ่ง ก่อนที่พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ฉบับใหม่จะประกาศใช้ มีข่าวว่าร่างกฎหมายดังกล่าวจะไม่อนุญาตให้ธนาคารต่างชาติเปิดสาขาในประเทศไทย เพื่อเป็นการช่วยเหลือกิจการธนาคารพาณิชย์ของไทยให้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ³ หรือ อนุญาตให้แต่ละประเทศเปิดสาขาได้เพียงประเทศละสาขาเท่านั้น⁴ ซึ่งความจริงแล้วพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มิได้ระบุข้อความใด ๆ ดังกล่าวตามที่หนังสือพิมพ์ ลงข่าวไว้เลย

¹ “พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505,” (2505, 30 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 39. หน้า 39.

² อำนวย วีวรรณ. (2507). “การบริหารงานเศรษฐกิจ การคลังและการเงินของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 117.

³ “รองผู้อำนวยการธนาคารกรุงเทพ อธิบายรายละเอียดธนาคารพาณิชย์,” (2504, 16 พฤศจิกายน). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

⁴ “ธนาคารพาณิชย์ที่จะมาตั้งสาขาในไทย รัฐบาลเสนอมาตรฐานตรวจสอบว่าจะต้องไม่มีผลกระทบต่อกิจการและผลประโยชน์ต่อธนาคารพาณิชย์ของไทย ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับการร่วมมือช่วยเหลือประเทศไทย แต่ละประเทศกำหนดให้เปิดเพียง 1 แห่งเท่านั้น,” (2505, 19 ธันวาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

3.2 การตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งประเทศไทย

การขยายตัวของเศรษฐกิจและระบบธนาคารพาณิชย์ช่วง พ.ศ. 2501 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2506 ทำให้เงินฝากประจำในธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบเพิ่มขึ้นจาก 520 ล้านบาท เป็น 3,976 ล้านบาท เงินฝากออมทรัพย์เพิ่มขึ้นจาก 2,509 ล้านบาท เป็น 4,369 ล้านบาท สำหรับเงินหมุนเวียนในประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2506 มีปริมาณตามตาราง 13

ตาราง 13 มูลค่าธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่ออกใช้

	หน่วย : พันบาท					
	2501	2502	2503	2504	2505	2506
ธนบัตร	477,782	645,834	553,254	601,302	873,194	642,271
เหรียญ กษาปณ์	190,618	196,322	200,797	207,246	218,155	252,050
รวม	668,400	842,156	754,051	808,548	1,091,349	894,321

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 355 – 356.

ตามหมวด 3 ในพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 กำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการรักษาทุนสำรองเงินตรา เพื่อรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาท ทุนสำรองเงินตราประกอบด้วย ทองคำ ดอลลาร์สหรัฐ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือเงินตราประเทศอื่น โดยแบ่งเป็นเงินฝากในธนาคารกลาง หรือธนาคารพาณิชย์นอกราชอาณาจักร หรือ หลักทรัพย์ต่างประเทศ ฯลฯ¹ การกำหนดเช่นนี้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความมั่นใจว่าธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่รัฐบาลนำออกใช้นั้น มีมูลค่าครบตามที่ระบุไว้ตามธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์นั้น ๆ ตามหลักการที่ว่า “มูลค่าของสินทรัพย์ทุนสำรองเงินตราจะต้องเท่ากับมูลค่าของธนบัตรที่ออกใช้”² หรือมากกว่า เช่น ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2503 เงินทุนสำรองของประเทศมีทั้งสิ้น 6,626,891,796 บาท แบ่งเป็นเป็นธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่ออกใช้หมุนเวียนจำนวน 6,442,012,608 บาท และเงินสำรองในธนาคาร 184,879,188 บาท³ หรือใน พ.ศ. 2504 ยอดธนบัตรออกใช้ทั้งสิ้น 7,835.4

¹ “พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501,” (2501, 26 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 75 ตอนที่ 65. หน้า 419 – 421.

² ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2530). *วิวัฒนาการธนบัตรไทย*. หน้า 213.

³ “แบงค์ชาติประกาศเงินบาทแพร่หลายในท้องตลาด 6,400 ล้านบาท เงินทุนสำรองมีมากกว่ามูลค่าธนบัตร,” (2503, 19 เมษายน). *ชิงเสียงเยาะเป่า*. หน้า 5.

ล้านบาท แต่ยอดทุนสำรองเงินตราสูงถึง 8,090.7 ล้านบาท¹ แสดงถึงฐานะทางการเงินของประเทศไทยมีความแข็งแกร่งขึ้น

เงินตราที่หมุนเวียนอยู่ในท้องตลาดในรูปธนบัตรชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่ราคา 50 สตางค์ 1 บาท 5 บาท 10 บาท 20 บาท และ 100 บาท สำหรับเหรียญกษาปณ์มีชนิดราคาตั้งแต่ 0.5 สตางค์, 1 สตางค์ 5 สตางค์ 10 สตางค์ 25 สตางค์ 50 สตางค์ และ 1 บาท สำหรับเหรียญกษาปณ์นั้น กรมธนารักษ์สามารถผลิตได้เอง ส่วนธนบัตร ประเทศไทยสั่งพิมพ์จากต่างประเทศ ตั้งแต่แรกใช้ธนบัตรเมื่อ พ.ศ. 2445 มาโดยตลอด ส่วนใหญ่สั่งพิมพ์จากบริษัทโทมัส เดอ ลา รู (Thomas de la Rue) ประเทศอังกฤษ ยกเว้นช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ที่รัฐบาลไทยต้องพิมพ์ธนบัตรใช้เองภายในประเทศ

ต่อมามีความต้องการใช้ธนบัตรชนิดราคา 1 บาทมากขึ้น จึงเกิดการหมุนเวียนอย่างมากในตลาด ประกอบกับปริมาณธนบัตรชนิดนี้มีใช้มากกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณธนบัตรทุกชนิด² ในปลาย พ.ศ. 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงปรึกษากับกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลังในการผลิตเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา 1 บาทออกใช้แทนธนบัตรชนิดราคาดังกล่าว³ การใช้เหรียญกษาปณ์แทนธนบัตรราคาต่ำ เป็นการประหยัดเงินตราในการว่าจ้างบริษัทต่างประเทศพิมพ์ธนบัตรได้เป็นจำนวนมาก เพราะกรมธนารักษ์สามารถผลิตเหรียญกษาปณ์ได้เอง และอายุการใช้งานของเหรียญกษาปณ์ก็มากกว่าธนบัตรหลายเท่า จากการประเมินของกระทรวงการคลัง คาดว่าในระยะแรกจะผลิตเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา 1 บาท จำนวน 220 ล้านบาท⁴ ซึ่งใกล้เคียงกับปริมาณธนบัตรที่หมุนเวียนอยู่เดิม

ประเทศไทยว่าจ้างบริษัทต่างประเทศผลิตธนบัตรมาโดยตลอด ยกเว้นช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งมีความยากลำบากในการสั่งพิมพ์ธนบัตรจากต่างประเทศในช่วงสงครามโลก จนเกิดการขาดแคลนธนบัตร ส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงการดำเนินงานในกิจการต่าง ๆ ของประเทศ รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีโรงพิมพ์ธนบัตรขึ้นภายในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเชิญ นายชาร์ล ออสเซม (Mr. Charles Aussem) ผู้อำนวยการโรงพิมพ์ธนบัตรจากประเทศเบลเยียมเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับการตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร เลือกสถานที่ การออกแบบโรงพิมพ์ คัดเลือกผู้ก่อสร้างรวมถึงการพิจารณาสั่งซื้อเครื่องพิมพ์

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 357.

² แหล่งเดิม. หน้า 355 – 356.

³ “เหรียญ 1 บาท จะออกใช้ปลายปีนี้ กรมธนารักษ์ออกแบบเสร็จแล้ว ส่งให้ รมต. คลังพิจารณา,” (2505. 3 พฤษภาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

⁴ “กรมธนารักษ์เริ่มใช้เหรียญ 1 บาทปลายเดือนนี้ ในระยะแรกผลิต 220 ล้านบาท เหรียญ 5 บาท ยังไม่ผลิตในปัจจุบัน,” (2505, 3 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

ธนบัตร¹ กำหนดให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปี งบประมาณ 100 ล้านบาท² ในที่สุดธนาคารแห่งประเทศไทยเลือกสถานที่บริเวณบางขุนพรหม ใกล้ที่ทำการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นที่ตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร ซึ่งก่อสร้างแล้วเสร็จเปิดดำเนินการในวันที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2512

3.3 ฐานะการเงินการคลังและการเพิ่มรายได้ของรัฐบาล

ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 งบประมาณของประเทศอยู่ในสภาพขาดดุลมาโดยตลอด ดังตาราง 14

ตาราง 14 แสดงรายรับและรายจ่ายงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2501 – 2506

หน่วย : พันบาท

	2501	2502	2503	2504	2505	2506
รายรับ	5,616,049	6,055,194	6,786,421	5,689,945	7,986,222	8,633,135
รายจ่าย	6,019,279	7,077,465	7,586,563	6,314,653	8,641,790	9,624,681
ขาดดุล	403,230	1,022,271	800,142	624,708	655,568	991,546

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 389.

สาเหตุที่งบประมาณของประเทศอยู่ในสภาพขาดดุลมาโดยตลอดช่วง พ.ศ. 2501 – 2506 เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น

3.3.1 การกู้เงินเพื่อการลงทุนด้านสาธารณูปโภค

ประเทศไทยอยู่ในช่วงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ใช้เงินจำนวนมาก เช่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน การสร้างถนนให้ครอบคลุมทั่วประเทศ³ หรือการว่าจ้างบริษัทต่างประเทศวางระบบน้ำประปาในเขตจังหวัดพระนครและปริมณฑล⁴ การสร้างเขื่อนหรือแหล่งกักเก็บน้ำ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ แต่การจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องกู้เงินจาก

¹“การดำเนินการเตรียมการสร้างโรงพิมพ์ธนบัตรของแบงค์ชาติมีความคืบหน้า ผู้เชี่ยวชาญจากเบลเยียมมาถึงไทยเร็ว ๆ นี้ช่วยคัดเลือกแบบโรงพิมพ์,” (2505, 5 มกราคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“คลังสร้างโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งชาติ กำหนดเสร็จภายใน 2 ปี จากนั้นค่อย ๆ ลดการพิมพ์ธนบัตรใบละ 1 บาท โดยใช้เหรียญแทน,” (2505, 24 ธันวาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³“นายสุนทร รมต. คลังเปิดเผยกับนักข่าวเรื่องการกู้เงินจากต่างประเทศ 400 ล้าน สร้างถนนทุกจังหวัดทั่วประเทศ,” (2504, 16 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁴“คลังออกพันธบัตร 500 ล้านบาทกำหนดคืนเงินต้นใน 15 ปี วางระบบประปา ลงนามในสัญญาก่อสร้างกับต่างประเทศ แล้วเสร็จภายใน 30 เดือน,” (2504, 10 พฤษภาคม). *ชิงไท่ห้วนเป๊าะ*. หน้า 2.

ต่างประเทศเพื่อให้งบประมาณมีความสมดุล และสามารถดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ที่วางแผนไว้ได้

ใน พ.ศ. 2506 นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า “รัฐบาลมีหนี้อยู่ 6,900 ล้านบาท ตั้งใจว่าจะชำระคืนให้หมดภายใน 10 ปี ดังนั้น การกู้ยืมเงินใหม่จำเป็นต้องหาแหล่งเงินกู้ที่ให้ระยะจ่ายเงินคืนนาน อัตราดอกเบี้ยต่ำ ระยะเวลาปลอดหนี้ยาวนาน”¹

3.3.2 การนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย

เพื่อเป็นการสงวนเงินตราต่างประเทศ และป้องกันการการดุลการค้ากับต่างประเทศ รัฐบาลเรียกร้องให้ประชาชนใส่ใจเลือกนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ ทั้งนี้ เพราะตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2502 ถึง ต้น พ.ศ. 2503 ประเทศไทยสั่งสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับตกแต่ง สุราต่างประเทศ ฯลฯ มีมูลค่าสูงถึง 100 ล้านบาท² แต่การนำเข้าสินค้าต่างประเทศยังคงมีอย่างต่อเนื่อง หากอัตราการนำเข้าก็ค่อย ๆ ลดลงจากเดิมระยะเวลาเพียง 3 เดือน การนำเข้าสูงถึง 100 ล้านบาท แต่เมื่อ พ.ศ. 2505 ยอดการนำเข้าจำนวนนี้ใช้เวลาถึง 9 เดือน³

3.3.3 ปัญหาการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีของพ่อค้าชาวจีน

รัฐบาลพยายามเร่งหาเงินเข้าสู่คลัง เนื่องจากรายรับที่สำคัญของรัฐบาลมาจากภาษีอากรเป็นส่วนใหญ่ เช่น ภาษีเงินได้ ศุลกากร ภาษีอื่น ๆ ซึ่งมีสัดส่วนถึงร้อยละ 90 ของรายได้ของรัฐบาล⁴ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องเข้มงวดการเก็บภาษีให้ครบถ้วน ทั้งยังต้องป้องกันมิให้บริษัท ห้าง ร้าน พ่อค้า โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีนที่มักหลีกเลี่ยงการชำระภาษี หรือชำระไม่ครบถ้วนถูกต้องตามประกาศของกรมสรรพากร⁵ ให้ชำระภาษีอย่างครบถ้วนและถูกต้อง

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เคยเสนอโทษสูงสุดถึงขั้นเนรเทศ สำหรับชาวต่างชาติที่กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร 4 ประการ คือ 1. ขยายสินค้าโดยไม่ออก

¹“นายกรัฐมนตรี บอกหลักเกณฑ์การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ระยะเวลาจ่ายเงินคืนต้องนาน ดอกเบี้ยต้องต่ำ หน่วยงานใดที่จำเป็นต้องกู้เงินเพื่อการพัฒนา อนุญาตให้กู้ได้,” (2506, 31 กรกฎาคม). *ชิงไห่เหวันเป่า*. หน้า 2.

²“นายกรัฐมนตรี แถลงเรียกร้องประชาชนหยุดนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยเข้าประเทศ หากพ่อค้าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ทางเราจะใช้มาตรการเด็ดขาดเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติ,” (2503, 13 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³“นายกรัฐมนตรี สั่งให้คลังและเศรษฐกิจร่วมกันศึกษาอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ ทำให้ตัวเลขนำเข้าลดลงสมดุลกับการส่งออก,” (2505, 6 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁴สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506*. หน้า 330.

⁵“พ่อค้าเอกชนแจ้งกรมสรรพากร หากภาษีมีความผิดพลาดชำระไม่ครบ ขอให้ละม่อมล่วย,” (2505, 21 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

ใบเสร็จรับเงิน 2. พยายามปลอมบัญชีรับจ่าย 3. ไม่แจ้งรายการภาษีตามจริง 4. ผู้ลักลอบขนสินค้าเถื่อน หรือค้าขายสินค้าในตลาดมืดที่ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียภาษีตั้งแต่ 1 แสนบาทขึ้นไป รัฐบาลจะฟ้องล้มละลายเพื่อยึดทรัพย์สินมาชำระภาษีดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้เปิดโอกาสนิรโทษกรรมแก่ให้ผู้ทำการค้าประเภทต่าง ๆ ที่เคยชำระภาษีไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเจตนาหรือไม่ก็ตาม ให้ชำระภาษีส่วนที่ขาดให้เรียบร้อย หากพ้นกำหนดกรมสรรพากรจะดำเนินการตรวจสอบอย่างเฉียบขาดและไม่มีการผ่อนผันใด ๆ ทั้งสิ้น โดยดำเนินคดีตามที่กฎหมายระบุไว้สูงสุด¹

3.3.3.1 มาตรการควบคุมการชำระภาษีให้ถูกต้องครบถ้วน

กรมสรรพากรได้ดำเนินการช่วยเหลือให้พ่อค้าจัดการระบบภาษีให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด โดยจัดส่งบุคคลากรของกรมฯ พร้อมตำรวจ² นิสิต นักศึกษา ออกช่วยตรวจสอบบริษัท ห้าง ร้านต่าง ๆ ว่า ชำระภาษีประเภทต่าง ๆ ถูกต้องหรือครบถ้วนหรือไม่ เช่น ภาษีป้าย ภาษีโรงเรือน ภาษีการค้า ฯลฯ³ โดยเจ้าหน้าที่ที่ไปตรวจสอบภาษีนั้น ต้องแสดงบัตรประจำตัวเพื่อป้องกันการแอบอ้างหรือรีดไถเงินจากผู้ประกอบการ⁴

ผู้ประกอบการรายย่อยที่เปิดร้านค้าขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ร้านชำ หรือร้านขายของเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องภาษีหรือการชำระภาษี แต่เพื่อการปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กฎหมายระบุ จึงว่าจ้างผู้อื่นให้ทำบัญชีให้ เช่น นางชูฉิม แซ่จ้ง อดีตเจ้าของร้านขายของเบ็ดเตล็ดให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อครั้งที่เปิดร้านขายของ จ้างนักทำบัญชีให้ช่วยทำบัญชีรายเดือน เนื่องจากไม่มีความรู้ด้านบัญชีและการเสียภาษี นักทำบัญชีคนนี้ก็รับทำให้ร้านค้าต่าง ๆ ในบริเวณเดียวกันด้วย ทุกเดือนนักทำบัญชีจะมาเขียนบิลซื้อและบิลขายสินค้า รวมทั้งช่วยนำเงินไปชำระภาษีให้ ซึ่งก็ไม่ว่าเสียภาษีถูกต้องหรือไม่ หากมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบก็บอกให้ไปคุยกับคนทำบัญชีเอง”⁵

¹“นายกรัฐมนตรี ชี้หลัก 4 ข้อ ลงโทษผู้หนีภาษี ไม่ออกใบเสร็จ ทำบัญชีปลอม ถ้าเป็นต่างด้าวถึงขั้นเนรเทศ ผู้ค้าของเถื่อนที่ทำให้รัฐสูญเสียภาษี 1 แสนบาท จะถูกฟ้องล้มละลายใช้ค่าเสียหาย,” (2502, 29 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“หน่วยจัดการด้านภาษีส่งคนออกตรวจภาษี ขอความร่วมมือตำรวจร่วมตรวจสอบ,” (2504, 28 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³“ใช้เวลาปิดทอมนักเรียนช่วยป้องกันภาษีรั่วไหล ส่งคนออกไปทุกพื้นที่ตรวจสอบสภาพการเสียภาษี,” (2504, 15 มีนาคม). *ชิงไท่ห้วนเป๊าะ*. หน้า 2.

⁴“ข้าราชการตรวจสอบการจดทะเบียนต้องแสดงเอกสาร ทางหลวงห้ามไม่ให้มีจางซีฟริตไถ,” (2504, 6 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁵นางชูฉิม แซ่จ้ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, มิตรชัย กุลแสงเจริญ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2546.

3.3.3.2 การเสนอสิทธิการฟ้องผู้หลักเลียงการชำระภาษี

กลุ่มพ่อค้าจากหลายวงการได้ทำหนังสือชี้แจงถึงกรมสรรพากร เพื่ออธิบายว่าไม่มีความเข้าใจในขั้นตอนและวิธีการชำระภาษีประเภทต่าง ๆ ทำให้มีการชำระภาษีไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง จึงขอให้กรมสรรพากรนิรโทษกรรมอีกวาระหนึ่งในความผิดที่เคยกระทำความ หรือไม่ก็ขอให้พิจารณาโทษในสถานเบา ทั้งนี้จะเป็นการส่งเสริมให้พ่อค้าพร้อมและเต็มใจชำระภาษีให้ครบถ้วนในอนาคต¹ กรมสรรพากรได้ชี้แจงเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวว่า ต้องแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ 1. หากพิสูจน์ได้ว่าการชำระภาษีไม่ครบถ้วนนั้น ไม่ได้เกิดจากเจตนาหรือมีความตั้งใจกระทำเช่นนั้น และ 2. ผู้กระทำการดังกล่าวหากติดต่อกับทางกรมฯ ก่อนที่กรมฯ จะตรวจสอบพบและออกจดหมายเรียก ซึ่งหากเป็นไปตามข้อกำหนดทั้ง 2 ประการ ทางกรมฯ จะพิจารณาผ่อนผันยกเว้นโทษ หรือปรับในสถานเบา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน²

3.3.3.3 การใช้อุปการณ์เพื่อควบคุมการชำระภาษี

รัฐบาลดำเนินการอย่างเข้มงวดในการจัดเก็บภาษีให้ครบถ้วนจากบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงประมวลกฎหมายรัษฎากร เพื่อกำหนดอัตราภาษีอากรสำหรับเงินได้ประเภทอื่น ๆ อีก เช่น บัตรเข้าชมกีฬาบางประเภท เป็นต้นว่า ฟุตบอล รักบี้ กรีฑา ฯลฯ ต้องเสียภาษีร้อยละ 15³ แต่ตามกฎหมายกระทรวงฯ ระบุว่าต้องเสียภาษีอัตราร้อยละ 20⁴ หนังสือพิมพ์ฯ ลงข่าวอัตราภาษีอากรดังกล่าวน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไปร้อยละ 5 สำหรับผู้ประกอบการค้าแผงลอย หรือผู้ค้าใดที่ไม่เคยมีรายรับเดือนใดถึง 10,000 บาท กฎหมายใหม่กำหนดว่าต้องเสียภาษีการค้าในอัตราเหมาเป็นงวด ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในการประเมิน⁵ เนื่องจากเป็นผู้ค้ารายย่อยมีรายได้ไม่แน่นอน

โรงภาพยนตร์เป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่กรมสรรพากรให้ความสำคัญกับการเรียกเก็บภาษี เนื่องจากกิจการโรงภาพยนตร์เป็นกิจการที่อาจหลีกเลี่ยงการชำระภาษีอย่างครบถ้วนได้ โดยการไม่ออกบัตรเข้าชมภาพยนตร์ของโรงภาพยนตร์นั้น ๆ ให้แก่ผู้เข้าชม

¹“พ่อค้าเอกชนแจ้งกรมสรรพากร หากภาษีมีความผิดพลาดชำระไม่ครบ ขอให้ละล้งมอ่วย,” (2505, 21 มีนาคม). *ซึ่งเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“พ่อค้าเอกชนเสนอลดโทษสำหรับการชำระภาษีล่าช้าหรือหลักเลียงภาษี ขอให้พิจารณาตามเหตุผล,” (2505, 28 มีนาคม). *ซึ่งไท่ห้วนเป้า*. หน้า 8.

³“บัตรเข้าชมกีฬาต่าง ๆ ต้องติดอากร ร้อยละ 15,” (2502, 13 พฤศจิกายน). *ซึ่งเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“กฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2500) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยอากรมหรสพ,” (2500, 10 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 74 ตอนที่ 75. หน้า 1319 – 1320.

⁵“คลังออกคำสั่งอย่างเป็นทางการ หาบเร่ แผงลอยต้องเสียภาษีการค้า ร้านค้าใดรายได้ไม่เกินหมื่นบาทก็ต้องเสียภาษี อนุญาตให้พ่อค้ายื่นเสียภาษีโดยการประเมินเป็นงวด ๆ ได้,” (2502, 12 พฤศจิกายน). *ซึ่งเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

กรมสรรพากรจึงมีแนวคิดใช้เครื่องจำหน่ายบัตรชมภาพยนตร์อัตโนมัติ แทนการใช้เจ้าหน้าที่จำหน่ายบัตร โดยอธิบายว่า “เครื่องนี้ช่วยผู้ประกอบการภาพยนตร์ตรวจสอบรายได้ ภาษีที่ต้องชำระให้แก่กรมฯ ได้ในทันที เพราะเครื่องจะพิมพ์ตั๋วที่ระบุเลขที่นั่ง วันที่และรอบที่ฉาย ราคาไว้บนบัตรใบเดียว ซึ่งสะดวกมาก และยังเป็นกรยกระดับโรงภาพยนตร์ให้เหมือนกับประเทศที่เจริญแล้ว อีกทั้งกรมฯ เองก็ยังควบคุมการชำระภาษีได้อย่างครบถ้วน”¹

การใช้เครื่องจักรควบคุมปริมาณการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้า เพื่อควบคุมจำนวนสินค้าให้มีความถูกต้องแน่นอน เป็นวิธีการที่กรมสรรพากรพยายามนำมาใช้เพื่อป้องกันผู้ประกอบการทุจริตในการชำระภาษี นอกจากโรงภาพยนตร์แล้ว กรมยังเสนอให้โรงงานผลิตสินค้าต่าง ๆ เช่น โรงสุรา โรงงานผลิตน้ำตาล โรงงานผลิตซีเมนต์ ที่ต้องชำระภาษีต้นทางเป็นกลุ่มที่ต้องติดตั้งเครื่องนับสินค้า เพราะทำให้ทราบถึงจำนวนสินค้าผลิตที่ต้องชำระภาษีอย่างแน่นอน² แต่โครงการทั้ง 2 ไม่ได้รับการตอบรับจากผู้ประกอบการ จึงทำให้กรมสรรพากรล้มเลิกนโยบายนี้

ในระยะแรกของการปฏิวัติ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพของประชาชนที่สูงขึ้น โดยคณะปฏิวัติต้องใช้อำนาจสั่งการให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันช่วยเหลือประชาชน อาทิเช่น การกำหนดราคาสินค้า การเปิดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันในราคาถูก ในขณะเดียวกัน รัฐบาลก็เร่งพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย พร้อมกับปรับปรุงระบบเศรษฐกิจให้เป็นระบบเสรีนิยม เช่นเดียวกับประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกา

เนื่องจากการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยทัดเทียมนานาประเทศ จำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก แต่งบประมาณของประเทศไทยอยู่ในสภาพขาดดุล จึงต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เพื่อทำให้งบประมาณมีความสมดุล ขณะเดียวกัน รัฐบาลก็เร่งส่งเสริมการส่งออกเพื่อนำเข้าเงินตราต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมจากทั้งภายนอกและภายในประเทศ

ผลจากการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ทำให้องค์การต่าง ๆ เชื่อมั่นในฐานะการเงิน การคลังของประเทศไทยว่ามีความแข็งแกร่ง มั่นคง และเชื่อว่าประเทศไทยมีโอกาสเติบโตและพัฒนาอีกมาก³

¹ “ติดตั้งเครื่องขายตั๋วหนังอัตโนมัติ ตัวแทนโรงหนังทั่วกรุงกล่าวถึงความยุ่งยากต่าง ๆ,” (2504, 6 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

² “กรมสรรพากรเสนอให้โรงงานผลิตติดตั้งเครื่องนับจำนวนสินค้า เพื่อทราบจำนวนสินค้าที่ผลิตได้ ทั้งจะเป็นการป้องกันการหลบเลี่ยงภาษีได้ทางหนึ่ง,” (2506, 6 กรกฎาคม). *ชิงให้หัวนเป๊าะ*. หน้า 2.

³ “หลังจากคณะตัวแทนธนาคารโลกร่วมกับผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยตรวจสอบแล้ว มั่นใจฐานะเศรษฐกิจ การคลังมีความแข็งแกร่ง ผลตอบแทนดี เหมาะแก่การลงทุนจากต่างประเทศ เพราะการส่งเสริมสร้างเศรษฐกิจต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ,” (2505, 3 พฤศจิกายน). *ชิงให้หัวนเป๊าะ*. หน้า 2.

บทที่ 5

ภาพสะท้อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

สังคมในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาหลายประการ กล่าวคือ มีการตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ และการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 การขยายการศึกษาภาคบังคับและเพิ่มการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาทางไกล เพื่อให้ชาวไทยมีอัตราการรู้หนังสือที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านการสวัสดิการและสาธารณสุข มีการออกกฎหมายควบคุมคุณภาพสินค้าหลายประเภท เพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยรู้จักการรักษาสุขภาพอนามัย สำหรับด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน รัฐบาลมีการพัฒนาระบบสาธารณสุขไปทุกพื้นฐานด้านต่าง ๆ รวมถึงระบบชลประทาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวไทยและเป็นการเตรียมประเทศไทยให้พร้อมเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางด้านเทคนิคและเงินทุน ตลอดจนคำปรึกษาจากองค์กร และประเทศต่าง ๆ หลายแห่ง ทั้งยุโรป เอเชีย และอเมริกา การพัฒนาดังกล่าวครอบคลุมทั่วทุกภาคตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ฯลฯ วัตถุประสงค์ในการพัฒนาดังกล่าว เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และยังมีเป้าหมายในการต่อต้านการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์อีกด้วย

1. ด้านการศึกษา

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในฐานะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ เพราะ “ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของพลเมือง เพราะการศึกษาและภาวะเศรษฐกิจจำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าการศึกษาดี เศรษฐกิจของชาติก็ดีด้วย เมื่อเศรษฐกิจของชาติดีแล้ว การศึกษาก็ย่อมได้รับการทำนุบำรุงให้ดียิ่งขึ้น”¹ รัฐบาลสมัยนี้ได้ให้ความสนใจพัฒนาด้านการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานขึ้นไปถึงระดับอุดมศึกษา ดังนี้

¹ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และ กำแหง พลงกุล. (2507). “ผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ งานในด้านพัฒนาการศึกษา,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 101.

1.1 การศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

การศึกษาระดับประถมเป็นรากฐานที่สำคัญ รัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กไทย ดังนี้

1.1.1 การตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ และการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503)

ใน พ.ศ. 2502 รัฐบาลประกาศตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ¹ หน้าที่สำคัญคือปรับปรุงและวางแผนโครงการการศึกษาแห่งชาติให้เหมาะสม และสอดคล้องกับแผนการเศรษฐกิจและการปกครอง เสนอแนะแนวทางแก้ไข ตลอดจนพิจารณารายงานการศึกษาและวิจัยผลประจำปี ฯลฯ สภาการศึกษาแห่งชาติเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503² ที่ใช้เวลาร่าง 22 เดือนเศษแก่คณะรัฐมนตรี ลักษณะเด่นของแผนฯ ฉบับนี้คือ มีการจัดระดับการศึกษาให้เข้ากับหลักสูตรสากลและจิตวิทยาของเด็ก และพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2504 และใช้ต่อมาจนถึง พ.ศ. 2520

1.1.1.1 ข้อแตกต่างระหว่างแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503) กับแผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2494)

- การแบ่งชั้นการศึกษา

1. การศึกษาในระดับอนุบาล กำหนดให้เด็กสามารถเรียนในระดับนี้ได้ตั้งแต่อายุ 3 ขวบ ซึ่งเร็วกว่าเดิมที่กำหนดอายุไว้ที่ 4 ขวบ

2. ขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาดอนต้น จากเดิม 4 ปี เป็น 7 ปี (ป. 1 – ป. 7) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาระบบการศึกษาระดับประถมศึกษา³ และแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาติ การขยายระดับการศึกษาเช่นนี้ได้นำระบบการศึกษาของนานาประเทศมาเป็นแบบอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของยูเนสโก ที่ให้ประเทศในภาคพื้นเอเชียจัดการประถมศึกษาอย่างน้อย 7 ปี⁴

¹“พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502,” (2502, 2 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 85. หน้า 1 – 8.

²“ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 1 – 8.

³“ผอ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการชี้แจงระบบการศึกษาแบบใหม่ โรงเรียนเอกชนที่สอนภาษาจีนสามารถยื่นขอเปิดระดับประถมปลาย อนุญาตให้ตั้ง ณ ที่เดิมได้ โดยแยกชั้นเรียน และสอนเพียงภาษาอังกฤษ,” (2503, 1 ธันวาคม). ซิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

⁴“เรื่องเรียกประชุมอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่สังกัดกรมต่าง ๆ เพื่อชี้แจงแผนการศึกษาแห่งชาติ. (เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ). (2503). เลขที่ ศธ. 0701.9/612. หน้า 4.

3. ปรับเปลี่ยนการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จากเดิมที่แบ่งเป็น 3 สาย คือ มัธยมศึกษาสามัญศึกษา มัธยมศึกษาวิสามัญศึกษา มัธยมศึกษาอาชีวศึกษา ให้เหลือเพียง 2 สาย คือ มัธยมศึกษาสามัญศึกษา ที่เน้นให้นักเรียนเรียนวิชาที่ “หนักไปในทางใช้สมอง เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความรู้ในทางทฤษฎี ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพโดยตรง”¹ และสายอาชีวศึกษา ที่เน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพโดยตรง

สาเหตุที่รัฐบาลให้ความสำคัญการศึกษาแบบอาชีวศึกษา เนื่องจากเล็งเห็นว่าการอาชีวศึกษามีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลกำลังพัฒนา เพราะเป็นแนวทางโดยตรงในการประกอบอาชีพ รัฐจึงได้สอดแทรกวิชาอาชีพไว้ในการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละประโยคมีความคุ้นเคยกับการใช้มือในการทำงาน (หัตถศึกษา) อันเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ² ดังนั้น รัฐบาลจึงอาศัยแผนการศึกษาในการจัดคนเพื่อเข้าสู่ระบบการทำงานตามระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่กำลังเติบโตในสังคมไทย

4. ยกเลิกการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษา อาชีวศึกษาชั้นสูง

- เน้นการศึกษาด้านจริยธรรมเพิ่มขึ้น

แผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2494) กล่าวถึงจริยศึกษาว่า “ให้มีวัฒนธรรมและศีลธรรมดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน” แต่แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503) มีแนวคิด “ให้มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีหิริโอตตัปปะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน” กล่าวคือ เน้นเรื่องศีลธรรมมากกว่าวัฒนธรรม และมุ่งให้นักเรียนมีหิริโอตตัปปะ ซึ่งแตกต่างจากสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เน้นให้นักเรียนภูมิใจและรักในวัฒนธรรมไทย แต่นักเรียนวัยรุ่นในสมัยนั้นมีความประพฤติที่รัฐบาลเห็นว่าไม่เหมาะสมหลายประการ ซึ่งอาจถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย ดังนั้น จึงต้องเน้นเรื่องการอบรมศีลธรรมมากขึ้น

1.1.1.2 ผลกระทบจากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503)

การเปลี่ยนแผนการศึกษาแห่งชาติทำให้เกิดผลกระทบหลายประการ เช่น นักเรียนที่เรียนตามแผนฯ เดิมเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป. 4) ต้องเรียนต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (ป. 5) แทนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม. 1) ตามแผนฯ เดิม ถ้าโรงเรียนเดิมเปิดสอนเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนต้องย้ายโรงเรียน ส่วนนักเรียนที่สอบไม่ผ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต้องเรียนในชั้นที่ปรับตามแผนการศึกษาใหม่ เป็นต้น

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 24 พ.ศ. 2506. หน้า 98

² สีนินาฏ เวชแพทย. (2539). แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. หน้า 86.

แผนภูมิเปรียบเทียบแผนการศึกษา พ.ศ. 2494 และ แผนการศึกษา พ.ศ. 2503

แผนการศึกษา พ.ศ. 2494				ชั้น	อายุ	ชั้น	แผนการศึกษา พ.ศ. 2503						
อนุบาล					3	อนุบาล							
					4								
					5								
					6								
ประถมศึกษา					7	ป. 1	ประถมศึกษาตอนต้น						
					ป. 1	8				ป. 2			
					ป. 2	9				ป. 3			
					ป. 3	10				ป. 4			
					ป. 4	11	ป. 5	ประถมศึกษาตอนปลาย					
					มัธยม วิสามัญ ศึกษา ตอนต้น	มัธยม สามัญ ศึกษา	มัธยม อาชีวะ ศึกษา ตอนต้น				ป. 5	12	ป. 6
											ป. 6	13	ป. 7
											ป. 7	14	ม.ศ. 1
					มัธยม วิสามัญ ศึกษา ตอนปลาย	การศึกษา พิเศษ	มัธยม อาชีวะ ศึกษา ตอน ปลาย	ม. 4	15	ม.ศ. 2	สายสามัญ	สายอาชีพ ปี 2	
					ม. 5			16	ม.ศ. 3	ตอนต้น	สายอาชีพ ปี 3		
					ม. 6			17	ม.ศ. 4	มัธยม ศึกษา สายสามัญ	สายอาชีพ ปี 4		
					ม. 7			18	ม.ศ. 5	ตอนปลาย	สายอาชีพ ปี 5		
					เตรียม อุดมศึกษา	การศึกษา ผู้ใหญ่	อาชีวะ ศึกษา ชั้นสูง	ม. 8	19	มหาวิทยาลัย หรือสถาบันชั้นสูงอื่น ๆ			
													ปี 1
													ปี 2
													ปี 3
มหาวิทยาลัยและอุดมศึกษา								ปี 4	20	ปี 2			
								ปี 2	21	ปี 3			
								ปี 3	22	ปี 4			
								ปี 4	23				

ที่มา: ปรับปรุงจาก “ประกาศ เรื่องแผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2494, 19 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 68 ตอน 38. หน้า 854. และ

“ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.

เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 9 – 10.

หมายเหตุ ☐ หมายถึงผู้จบประโยคนี้สามารถออกประกอบอาชีพได้

1.1.1.2.1 การเปิดสอนระดับประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเดิม

เนื่องจากเดิมโรงเรียนระดับประถมศึกษาทั้งหมดเปิดสอนเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงให้สิทธิแก่โรงเรียนระดับประถมศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 5 – ป. 7) ในโรงเรียนเดิมได้ตามที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาที่ว่า “อาจจัดสอนประโยคประถมศึกษาตอนต้นและประโยคประถมศึกษาตอนปลายรวมในโรงเรียนเดียวกัน หรือแยกกันก็ได้”¹

สำหรับโรงเรียนที่สอนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการให้สิทธิดังกล่าวเช่นกัน แต่กำหนดให้สอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย² แต่ไม่อนุญาตให้สอนภาษาจีนได้ในระดับดังกล่าว เพราะเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาจีน³ และยังเกรงว่าครูผู้สอนภาษาจีนอาจถ่ายทอดแนวคิดทางการเมืองที่ไม่เหมาะสมแก่นักเรียนได้ ดังนั้นโรงเรียนจีนหลายแห่งยังคงสอนถึงระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป. 4) เท่านั้น เช่น โรงเรียนโกศลวิทยา เนื่องจากสอนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงไม่เห็นความจำเป็นต้องเปิดระดับประถมปลาย

1.1.1.2.2 การเรียนซ้ำชั้น

สำหรับปัญหาที่นักเรียนต้องเรียนซ้ำชั้นมัธยมปีที่ 1 (ตามแผนฯ เดิม) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักการ 2 ประการคือ ให้โรงเรียนสอนเสริมสำหรับนักเรียนกลุ่มนี้เพื่อให้สามารถศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ หรือ หากนักเรียนที่ได้รับการสอนเสริมแล้ว ยังคงไม่สามารถพัฒนาการศึกษาเพื่อศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ ก็ให้เรียนซ้ำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แทน⁴ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงหลักการคือ ให้นักเรียนที่สอบไม่ผ่านในระดับ ม. 1 เรียนซ้ำชั้นประถมปีที่ 5 อีก 1

¹“ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 5.

²“ผอ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการชี้แจงระบบการศึกษาแบบใหม่ โรงเรียนเอกชนที่สอนภาษาจีนสามารถยื่นขอเปิดระดับประถมปลาย อนุญาตให้ตั้ง ณ ที่เดิมได้ โดยแยกชั้นเรียน และสอนเพียงภาษาอังกฤษ,” (2503, 1 ธันวาคม). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

³“กระทรวงศึกษาร่วมกับสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจ เพิ่มระดับความรู้ภาษาอังกฤษแก่นักเรียน ปรับปรุงหลักสูตรและเชิญผู้เชี่ยวชาญชาวต่างมาสอน,” (2505, 18 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 5.

⁴“นักเรียนที่ซ้ำชั้นจาก ม. 1 เดิม กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เรียนแทรกชั้น กำหนดให้สอนเสริม จากนั้นเข้าเรียนในระดับ ป. 6 ตามแผนใหม่ หากเรียนไม่ได้ ให้เรียน ป. 5 แทน,” (2504, 27 เมษายน). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

ปี จำนวนนักเรียนที่ต้องเรียนซ้ำชั้นประถมปีที่ 5 ในจังหวัดพระนครและธนบุรีมีจำนวนทั้งสิ้น 1,043 คน กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาจึงส่งนักเรียนเหล่านี้ไปเรียนตามโรงเรียนของรัฐ¹

อนึ่ง การเปลี่ยนแปลงระดับชั้นการศึกษาดังกล่าว ทำให้กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศเรื่องเครื่องแบบนักเรียนใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503) ด้วย²

1.1.2 แผนการขยายการศึกษาภาคบังคับ

รัฐบาลขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาจากเดิม 4 ปี เป็น 7 ปี กำหนดระยะเวลาภายใน 10 ปี ให้โรงเรียนทุกแห่งทั่วประเทศสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และมีนโยบายขยายการศึกษาภาคบังคับจากเดิม 4 ปี³ เป็น 7 ปีด้วย⁴ เพื่อยกระดับการศึกษาของไทยให้สูงขึ้น

1.1.2.1 วิธีการดำเนินการ

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแผนขยายการศึกษาเป็นขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรกให้โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐทุกแห่งทั่วประเทศพร้อมเปิดการเรียนการสอนจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ภายใน 2 ปี โดยสร้างห้องเรียนเพิ่มตามโรงเรียนประจำอำเภอต่าง ๆ ในภูมิภาคจำนวน 500 อำเภอ ปีละ 1 ห้องทุกโรงเรียน ทำให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มได้ปีละ 17,500 คน⁵ ลำดับต่อไปคือ มีโครงการสร้างโรงเรียนระดับประถมศึกษาเพิ่ม อีก 14 แห่ง จาก

¹“นักเรียนที่เหลือนอกจากชั้น ม. 1 ระบบเก่า ศธ. จะแทรกชั้นเรียนตามโรงเรียนรัฐให้อย่างเหมาะสม นักเรียน ผู้ปกครองขอใบรับรองจากโรงเรียนเก่าได้,” (2504, 2 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

²“ตามแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ ศธ. กำหนดรูปแบบชุดนักเรียนหญิงใหม่ นักเรียนเก่าที่ไม่ได้ศึกษาตามแผนใหม่ ใส่เครื่องแบบเดิมได้,” (2504, 20 มีนาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

³“ผอ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการชี้แจงระบบการศึกษาแบบใหม่ โรงเรียนเอกชนที่สอนภาษาจีนสามารถยื่นขอเปิดระดับประถมปลาย อนุญาตให้ตั้ง ณ ที่เดิมได้ โดยแยกชั้นเรียน และสอนเพียงภาษาอังกฤษ,” (2503, 1 ธันวาคม). *ชิงไต้หวันเป๊ว*. หน้า 2.

⁴“แผนดำเนินนโยบายการศึกษาภาคบังคับชั้น ป. 7 กำหนดเสร็จภายใน 10 ปี นายกรัฐมนตรี สั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้โรงเรียนทุกแห่งทั่วประเทศเปิดสอนชั้น ป. 7 ได้,” (2506, 15 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

⁵“กระทรวงศึกษาธิการวางแผนให้แต่ละโรงเรียนเพิ่มจำนวนนักเรียนชั้น ป. 5,” (2505, 28 มีนาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊ว*. หน้า 8.

เดิมที่มีอยู่ 23,389 แห่ง¹ และสุดท้ายคือ ภายในระยะเวลา 10 ปี จะต้องมียุทธศาสตร์ศึกษาครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศไทย²

วัดเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาสร้างโรงเรียนขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่มีความผูกพันกับวัดมาช้านาน ประกอบกับวัดยังตั้งอยู่ในชุมชนและกระจายไปทุกท้องถิ่นของประเทศอยู่แล้ว ทั้งยังสามารถอาราธนาพระสงฆ์สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียนเหล่านี้ได้สะดวก ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นด้วยกับแผนการนี้³

ส่วนโรงเรียนประถมในจังหวัดพระนคร กระทรวงศึกษาธิการเตรียมสร้างอาคารเรียนเพิ่มตามโรงเรียนอีก 30 แห่ง และอีก 10 แห่ง สำหรับโรงเรียนในจังหวัดธนบุรี⁴ การเร่งสร้างห้องเรียนและโรงเรียนเพิ่มเช่นนี้ เพราะรัฐถือว่า “การศึกษาที่มีความสำคัญในระดับแรกแห่งกิจการของรัฐ”⁵ ภายหลังการประกาศใช้แผนการศึกษาปีแรก จำนวนผู้เรียนต่อระดับประถมปีที่ 5 อยู่ที่ร้อยละ 30.5 ซึ่งรัฐบาลเห็นว่ายังมีน้อยอยู่ เพราะวางแผนไว้ให้มีนักเรียนเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 200,000 คน⁶ จึงมีการแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 กำหนดเพิ่มบทลงโทษผู้ปกครองที่ไม่ส่งบุตรเข้ารับการศึกษามาก่อนอายุ⁷ ต้องระวาง

¹ “กระทรวงศึกษาธิการสร้างโรงเรียนประถมในต่างจังหวัด 14 แห่ง,” (2505, 6 ตุลาคม).

ซึ่งไท่หวั่นเป้า. หน้า 2.

² “ขยายการศึกษาระดับประถมศึกษา ภายใน 10 ปี ค่าใช้จ่ายกู้จากธนาคารโลก,”

(2506, 17 มกราคม). ซึ่งไท่หวั่นเป้า. หน้า 2.

³ “สมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นชอบแผนของ ศธ. ขยายโรงเรียนในวัด วัดใดยังไม่มีโรงเรียน หากมีที่ว่างอาจตั้งโรงเรียนได้ ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนโรงเรียน,” (2506, 20 พฤษภาคม). ซึ่งไท่หวั่นเป้า. หน้า 3.

⁴ “กระทรวงศึกษาธิการจัดสรรงบประมาณสร้างโรงเรียนของรัฐทั่วพระนคร ธนบุรี รองรับถึง ป. 7 สอดคล้องกับระบบการศึกษาแบบใหม่ อีก 2 ปี แผนการสร้างโรงเรียนทั่วประเทศเรียบร้อย,” (2504, 30 สิงหาคม). ซึ่งเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁵ “ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 7.

⁶ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และ กำแหง พลังกูร. (2507). “ผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ งานในด้านพัฒนาการศึกษา,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 108.

⁷ “กฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมการศึกษาประถมศึกษาผ่านสภาวัฒนธรรมในวาระแรก รมต. ศธ. เน้นให้ความสำคัญการพัฒนาการศึกษาของราษฎร และแถลงเพิ่มโทษผู้ปกครองที่ไม่ส่งบุตรเข้าโรงเรียน,” (2505, 14 มิถุนายน). ซึ่งไท่หวั่นเป้า. หน้า 2.

โทษปรับไม่เกิน 500 บาท¹ ข้อมูลนี้น่าจะมีส่วนทำให้ผู้ปกครองที่เป็นชาวจีนส่งบุตรเข้าศึกษาตามสถานศึกษามากขึ้น

นอกจากดำเนินการขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็น 7 ปีแล้ว กระทรวงศึกษาธิการยังดำริที่จะพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา² ด้วยการสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ครบทุกจังหวัด เพื่อที่นักเรียนจะสามารถเรียนต่อภายในจังหวัดนั้น ๆ โดยไม่ต้องเข้ามาศึกษาต่อที่เมืองหลวง และเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยอีกขั้นหนึ่ง ในระยะแรกกำหนดให้เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอใหญ่ และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยพิจารณาตามความจำเป็นและความเหมาะสม หากการขยายการศึกษาภาคบังคับ 7 ปีประสบความสำเร็จ และสามารถเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ครบทุกจังหวัดแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นระดับมัธยมศึกษาต่อไป³

สิ่งที่รัฐบาลดำเนินการเพื่อให้แผนการขยายการศึกษาประสบความสำเร็จคือการสร้างห้องเรียนและโรงเรียนแห่งใหม่เพิ่ม เพื่อต้องการรองรับจำนวนนักเรียนที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด ค่าใช้จ่ายในการสร้างโรงเรียนและพัฒนาการศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการกู้เงินจากต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลก นอกเหนือจากเงินงบประมาณประจำปีที่รัฐบาลจัดสรรให้มากกว่าปีละ 1,000 ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ 2 รองจากกระทรวงกลาโหม

1.1.2.2 ผลจากการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2503)

การส่งเสริมด้านการศึกษาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาของไทยในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนรัฐบาล เช่น การเพิ่มจำนวนโรงเรียน (ตาราง 15) จำนวนนักเรียนและจำนวนครู (ตาราง 16 และ 17) รวมทั้งจำนวนรวมของโรงเรียน นักเรียน และครูทั้งในโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 (ตาราง 18)

¹“พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3). (2505, 27 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 67. หน้า 30.

²“ศธ. แถลงแผนการศึกษาระดับมัธยมให้แพร่หลาย ศธ. ใช้งบ 200 ล้าน สร้างโรงเรียนภายใน 10 ปี สร้างโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอให้แพร่หลาย,” (2505, 27 กรกฎาคม). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

³“รองปลัด ศธ. ประกาศแผนขยายการศึกษาภาคบังคับ ขยายโรงเรียนมัธยมในภูมิภาค...,” (2502, 5 กันยายน). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 4.

ตาราง 15 แสดงจำนวนโรงเรียนรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2503 – 2506

ปี	จำนวนโรงเรียน (โรง)			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	58	24,063	380	590
2504	58	24,083	399	584
2505	59	23,974	410	343
2506	60	24,513	422	344

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26 2508. หน้า 116.

ตาราง 16 แสดงจำนวนนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2503 – 2506

ปี	จำนวนนักเรียน (คน)			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	9,851	3,348,349	201,148	102,910
2504	10,682	3,527,101	189,014	87,712
2505	11,416	3,510,384	171,371	69,636
2506	12,187	3,636,218	154,652	63,107

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26 2508. หน้า 116.

ตาราง 17 แสดงจำนวนครูในโรงเรียนรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2503 – 2506

ปี	จำนวนครู (คน)			
	อนุบาล	ประถม	มัธยมวิสามัญ	อื่น ๆ
2503	476	93,828	8,403	7,460
2504	503	91,240	9,003	7,337
2505	523	94,371	9,171	6,965
2506	535	99,284	8,958	7,193

หมายเหตุ: อื่น ๆ หมายถึงโรงเรียนพิเศษต่าง ๆ นาฏศิลป์ ช่างศิลป์ อาชีวศึกษา ฝึกหัดครู และพลศึกษา

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26 2508. หน้า 116.

ตาราง 18 แสดงจำนวนรวมของโรงเรียน นักเรียน ครูทั้งโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาล ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
โรงเรียน	25,762	26,729	27,318	27,951	27,684	28,317
นักเรียน	4,040,609	4,194,118	4,355,118	4,546,248	4,653,858	4,766,608
ครู	121,132	128,814	137,165	138,205	143,827	150,115

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). *สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 24 2506*. หน้า 105. และ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 115 – 116.

จากตารางดังกล่าว เห็นได้ว่าแนวทางจัดการศึกษาภาคบังคับส่งผลให้ปริมาณสถานศึกษา นักเรียนและครูเพิ่มขึ้น แต่ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกเช่น การขยายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหางบประมาณ อุปสรรคทางการศึกษาและการขาดแคลนบุคลากรครูทางการศึกษา

1.1.3 การส่งเสริมด้านอาชีวศึกษา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การศึกษาในรูปแบบการอาชีวศึกษา ที่หมายถึง “การศึกษา มุ่งไปในทางช่างฝีมือ” มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นแนวทางโดยตรงในการประกอบอาชีพ ตามระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ข้อ 25 ที่ว่า “รัฐพึงสนับสนุนอาชีวศึกษา อย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของชาติ”¹ ดังนั้น กรมอาชีวศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้กำหนดแผนขยายโรงเรียนอาชีวะทั่วประเทศ เพื่อผลิตบุคลากรผู้ชำนาญด้านช่างประเภทต่าง ๆ เช่น ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างซ่อมเครื่องจักร ช่างก่อสร้าง ช่างเชื่อมเหล็ก ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น² การฝึกอบรมวิชาช่างเหล่านี้ รัฐบาลไทยขอความร่วมมือทางด้านวิชาการกับรัฐบาลประเทศสวีเดน³

¹ “ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 8.

² “รัฐให้ความสำคัญด้านอาชีวะ บ่มเพาะบุคลากรด้านงานช่าง ขยายโรงเรียนอาชีวศึกษา,” (2505, 28 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³ “กรมอาชีวศึกษาให้รัฐบาลสวีเดนตั้งโรงเรียนเทคนิค เตรียมพัฒนาโรงเรียนอาชีวะระดับสูง,” (2506, 27 เมษายน). *ชิงไ่ท้วนเป่า*. หน้า 2.

โครงการพัฒนาการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา (เทคนิค) ของรัฐบาลมีกำหนดระยะเวลา 6 ปี (พ.ศ. 2507 – 2512) เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาด้านอาชีวศึกษา (เทคนิค) ให้สูงขึ้น โดยรัฐมีนโยบายสร้างโรงเรียนเทคนิคเพิ่มเพื่อเพิ่มการผลิตนักเรียนสายช่างเทคนิค ในระยะแรกเป็นการพัฒนาโรงเรียนเทคนิคที่มีอยู่แล้วในจังหวัดพระนครและส่วนกลางก่อน จากนั้นจึงค่อยพัฒนาและสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ¹

1.1.4 การเน้นการอบรมด้านจริยธรรมแก่นักเรียน

คำว่า “นักเรียนที่ดี” ที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต้องการ คือ “นักเรียนที่มีจริยธรรม ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม มีหิริโอตตัปปะ ไม่ใช่ นักเรียนที่สอบได้คะแนนสูง ๆ”² เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เน้นให้นักเรียนมีคุณสมบัติดังกล่าว เพื่อสร้างพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต และเพื่อให้ครูผู้สอนเข้าใจแนวคิดเรื่องจริยธรรมในแนวทางที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาของรัฐบาลดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดการสัมมนาครูจากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน ในวันที่ 4 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 หัวข้อสำคัญในการสัมมนาครั้งนี้ คือ วิธีป้องกันมิให้เยาวชนหรือนักเรียนหลงผิดในอบายมุขต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมขณะนั้น พร้อมทั้งหาวิธีสอนจริยธรรมแก่นักเรียน ที่ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและไม่น่าเบื่อ³

สาเหตุที่รัฐบาลต้องเน้นเรื่องจริยธรรมแก่นักเรียน ก็เพื่อแก้ปัญหาความประพฤติของเยาวชนที่ไม่เหมาะสมในขณะนั้น เช่น การหนีเรียนเพื่อไปเที่ยว การรวมกลุ่มกันในสถานเต้นรำในวันหยุดสุดสัปดาห์⁴ การเสพยาเสพติดที่ระบาดในโรงเรียน⁵ การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ เช่น การชุมนุมที่หน้าโรงภาพยนตร์ หรือสถานที่เล่นบิลเลียด การแต่ง

¹“ศธ. สนองนโยบายของนายกรัฐมนตรี ดำเนินการพัฒนาอาชีวศึกษา วางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญตามความต้องการของแผนพัฒนาประเทศ,” (2506, 19 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ศธ. เน้นเรื่องคุณธรรมและความประพฤติของนักเรียน,” (2504, 8 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

³“ศธ. เชิญผู้รับผิดชอบแต่ละโรงเรียนประชุมหารือเรื่องการหยุดยั้งนักเรียนหลงผิด เสนอประเด็น 3 ประเด็น หวังให้โรงเรียนใส่ใจด้านจริยธรรม,” (2504, 4 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“กรมตำรวจกำหนดเพิกถอนบาร์ที่ดำเนินการเป็นสถานเต้นรำสำหรับนักเรียนหญิงชายด้วย,” (2506, 1 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁵“เพื่อป้องกันเฮโรอีน สิ่งเสพติดทำลายนักเรียน รมต. ศึกษาฯ แจ้งคำสั่งอีกครั้งให้โรงเรียนเพิ่มความระมัดระวัง,” (2505, 15 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

กายไม่เรียบร้อย การพกดินปืนหรือวัตถุระเบิด¹ รวมถึงพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับความ เป็นนักเรียน² ทางแก้ปัญหาวิธีหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการเรียกร้องอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองควร ใส่ใจดูแลบุตรหลานของตนเองอย่างใกล้ชิด เพราะสาเหตุที่เยาวชนบางส่วนประพฤติตัวไม่ เหมาะสม อาจเกิดจากครอบครัวมีปัญหา ทำให้เยาวชนไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว จึง ไปรวมกลุ่มกับเพื่อน ดังนั้น หากครอบครัวใส่ใจให้ความอบอุ่นแก่เยาวชน และมีการอบรมเรื่อง จริยธรรม ศีลธรรมแล้ว กระทรวงศึกษาธิการเชื่อว่า สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวของเยาวชนได้

1.2 การส่งเสริมพัฒนาทางการศึกษา

นอกจากส่งเสริมการศึกษาในระดับภาคบังคับแล้ว รัฐบาลยังส่งเสริมให้ประชาชน ทั่วไปมีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา โดยไม่จำกัดวัย การเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนในวัยทำงานเป็นการพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพ ซึ่ง สอดคล้องกับแผนการพัฒนาประเทศของรัฐบาล

1.2.1 การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ก่อน พ.ศ. 2507 ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น 5 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2459) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2477) มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (พ.ศ. 2485) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (พ.ศ. 2486) และมหาวิทยาลัยศิลปากร (พ.ศ. 2486) มหาวิทยาลัยทั้งหมดตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและ กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีแผนตั้งมหาวิทยาลัยในส่วน ภูมิภาคขึ้น 3 แห่ง ตามภูมิภาคต่าง ๆ คือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่จังหวัดอุบลราชธานี และที่ จังหวัดสงขลา³ แต่เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ความคิดนี้จึงถูกระงับไป ต่อมาเมื่อจอม พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงรื้อฟื้นความคิดนี้และผลักดันจนประสบ ความสำเร็จ

1.2.1.1 การตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคที่ตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 29 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2503 ในระยะแรกกำหนดเปิด

¹“ศธ. แจ้งโรงเรียนทั่วประเทศ ห้ามนักเรียนพกวัตถุระเบิด ควรดำเนินการอย่างจริงจัง และ ประสานติดต่อกับผู้ปกครองของนักเรียนทุกคน เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุร้าย,” (2506, 30 พฤษภาคม). *ชิงเสียงยยะเป้า*. หน้า 8.

²“ศธ. มีคำสั่งไปโรงเรียนต่าง ๆ ให้ระวังพฤติกรรมของนักเรียนเวลาอยู่นอกโรงเรียน อย่าให้เที่ยวเตร่และแต่งตัวไม่เรียบร้อยในที่สาธารณะ คาดหวังผู้ปกครองช่วยดูแล,” (2504, 11 กันยายน). *ชิงเสียงยยะเป้า*. หน้า 8.

³ทบวงมหาวิทยาลัย. (2535). *สองทศวรรษทบวงมหาวิทยาลัย*. หน้า 55.

สอนเพียง 5 สาขาวิชา คือ คณะอักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ ภายในปีการศึกษา 2507¹

การตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคแห่งนี้ นอกจากเป็นการขยายโอกาสการศึกษาไปสู่ภูมิภาคแล้ว ยังสะท้อนถึงเจตนาของรัฐบาลในการใช้การอุดมศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ทัดเทียมนานาประเทศ ดังคำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องในพิธีวางศิลาฤกษ์ อาคารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2506 ที่ว่า

... การลงทุนสร้างคนให้มีการศึกษาและความสามารถนั้น ย่อมจะเป็นกำไรแก่ชาติในอนาคตไม่มีที่สิ้นสุด ชาติที่พ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างย่อยยับ คือญี่ปุ่นและเยอรมนี กลับฟื้นคืนฐานมาเป็นประเทศที่มั่งคั่งได้อย่างรวดเร็วในทุกวันนี้ ก็เพราะพลเมืองของทั้งสองชาตินั้นมีการศึกษา และความสามารถสูงนั่นเอง รัฐบาลปฏิบัติปรารถนาจะได้เห็นความก้าวหน้าของชาติไทยได้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว และมั่นคงที่สุด เราจึงได้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างเพื่อการศึกษา เพื่อให้ได้คนดีมีวิชา รับผิดชอบต่อชาติ ดังที่ท่านทั้งหลายได้เห็นการสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว ณ บัดนี้ และขอให้เราทั้งหลายจงได้ตั้งปณิธานไว้ว่า คงจะเห็นมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ ...²

1.2.1.2 การตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยภูมิภาคแห่งที่ 2 ที่รัฐบาลอนุมัติให้ก่อตั้งคือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วัตถุประสงค์หลัก เพื่อผลิตกำลังคนโดยเฉพาะสาขาเกษตรและวิศวกรรม สำหรับเป็นกำลังในการพัฒนาภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีลักษณะ “เหมือนกับการจัดตั้งวิทยาลัยเกษตรและวิศวกรรม (Agriculture and Mechanical College) ในสหรัฐอเมริกา”³ ดังนั้นระยะแรก ชื่อที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จึงเขียนเยอะเป๋าคือ “วิทยาลัยเกษตรกรรม จังหวัดขอนแก่น” (坤敬府農科學院)⁴ ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” และ “มหาวิทยาลัยขอนแก่น” เมื่อวันที่ 31 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2508

สำหรับการตั้งมหาวิทยาลัยในจังหวัดอื่น รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาการตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการตั้งมหาวิทยาลัยในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง รวมถึงศึกษาสภาพและมาตรฐานการศึกษาในส่วนภูมิภาค การเสนอร่างกฎหมาย

¹ “วางแผนสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำหนดเปิด พ.ศ. 2507 มี 5 คณะ บนเนื้อที่ 250 ไร่ งบประมาณ 30 ล้านบาท,” (2503, 10 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป๋า*. หน้า 8.

² ทบวงมหาวิทยาลัย. (2535). *สองทศวรรษทบวงมหาวิทยาลัย*. หน้า 58.

³ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2532). *ครบรอบ 25 ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. หน้า 2.

⁴ “ตุลาคมนี้วางศิลาฤกษ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อีก 2 ปีรับนักเรียนได้,” (2505, 11 มกราคม). *ชิงไท่ห้วนเป๋า*. หน้า 2.

เกี่ยวกับการตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาค เพื่อพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยให้มีมาตรฐานและกระจายตัวไปทั่วประเทศ¹

1.2.2 การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนกลาง

รัฐบาลในขณะนั้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขวางขึ้น โดยมีดำริให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนภาคค่ำ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ที่ไม่สามารถศึกษาในภาคปกติของระดับอุดมศึกษา ดังที่หนังสือพิมพ์ ลงข่าวว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อมเปิดสอนภาคค่ำ แต่ยังไม่กำหนดว่าจะเปิดสอนหลักสูตรใด² ส่วนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง มีแผนสร้างวิทยาเขตแห่งใหม่บริเวณบางกะปิ บนเนื้อที่ 900 ไร่ เพื่อรองรับนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นในอนาคต กำหนดให้นักศึกษาปี 1 - 3 เรียนที่วิทยาเขตแห่งนี้ จากนั้นจึงกลับไปเรียนที่ท่าพระจันทร์³ แต่ต่อมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปลี่ยนแผนไปสร้างวิทยาเขตแห่งใหม่ที่รังสิตแทน

แม้ว่ารัฐบาลให้การสนับสนุนการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขึ้นก็ตาม แต่ยังคงมีเพียงสถาบันการศึกษาของรัฐเท่านั้น ยังไม่อนุญาตให้เอกชนดำเนินการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากสภาการศึกษาแห่งชาติเกรงว่า สถาบันการศึกษาของเอกชน อาจไม่สามารถรักษามาตรฐานการศึกษาเท่ากับที่รัฐบาลดำเนินการอยู่⁴ นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 23 ก็กำหนดให้เอกชนดำเนินการในขั้นต่ำกว่าอุดมศึกษา⁵

1.2.3 การให้การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่

อัตราผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือในประเทศเมื่อ พ.ศ. 2506 มีประมาณร้อยละ 73 เพิ่มขึ้นจากสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีเพียงร้อยละ 46⁶ ดังนั้น เพื่อให้จำนวนผู้รู้หนังสือในวัยผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้น รัฐบาลจึงจัดโครงการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ ให้

¹“กรม. ผ่านมติตั้งคณะกรรมการวางแผนตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค เพื่อดูแลปัญหาเรื่องการศึกษา ระดับสูง ตรวจสอบระดับการศึกษาของประชาชนและเสนอแผนสร้างมหาวิทยาลัย,” (2506, 11 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ศธ. และจุฬาฯ สนองดำรินายกรัฐมนตรี เปิดสอนภาคค่ำ เปิดสอนสาขาใดพิจารณาภายหลัง,” (2506, 11 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 3.

³“คณะกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สร้างวิทยาเขตแห่งใหม่ที่บางกะปิ,” (2506, 17 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ที่ประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ ไม่อนุมัติให้เอกชนยื่นเปิดมหาวิทยาลัยเอกชน,” (2506, 2 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 8.

⁶“กรม. เห็นชอบความคิดของนายกรัฐมนตรี เพิ่มการส่งเสริมการศึกษาของผู้ใหญ่ จากการสำรวจ พบผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือประมาณ 4 ล้านคน,” (2506, 18 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในวัยเด็ก หรือเพื่อให้มีความรู้สำหรับประกอบอาชีพให้ดียิ่งขึ้น หรือสำหรับผู้ที่อยู่ในสภาพซึ่งไม่อาจได้รับการศึกษาในระบบปกติ¹

1.2.3.1 การให้การศึกษาภาษาไทยสำหรับชาวจีน

ทางการได้จัดชั้นเรียนสำหรับผู้ใหญ่ขึ้นตามสถานศึกษา 29 แห่งทั่วพระนคร และธนบุรี กำหนดคุณสมบัติผู้เรียน คือ บุคคลหญิงหรือชายที่อายุเกิน 15 ปี ไม่จำกัดสัญชาติ เวลาเรียนตั้งแต่ 18 นาฬิกาถึง 20 นาฬิกา ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แต่รับบริจาคเงินช่วยเหลือตามศรัทธา²

ดังนั้น การจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวจีนที่ต้องการเรียนภาษาไทย อำเภอที่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น อำเภอป้อมปราบและสัมพันธวงศ์ มีโรงเรียนประเภทนี้ 5 แห่ง และ 1 แห่งตามลำดับ³ เมื่อชาวจีนได้รับการศึกษาภาษาไทย อ่านและเข้าใจภาษาไทยได้ดีขึ้น โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่ตนเองเป็นคนไทยก็มีมากขึ้น นับเป็นวิธีกลมกลืนทางเชื้อชาติวิธีหนึ่ง และทำให้รัฐบาลในสมัยนั้นไม่ต้องระแวงว่าผู้มีเชื้อสายรุ่นใหม่ยังคิดว่าตนเองเป็นชาวจีนเช่นคนรุ่นก่อนอีก

1.2.3.2 การศึกษาทางไกล

ในส่วนภูมิภาค รัฐบาลได้สร้างโรงเรียนเพิ่มในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่มีโอกาสศึกษามากขึ้น จากสถิติพบว่า ทั่วประเทศมีโรงเรียนประเภทที่มีครูสอนเพียง 1 คน ประมาณ 1,290 แห่ง นักเรียนประมาณ 64,077 คน เฉลี่ยครู 1 คนต่อนักเรียน 49 คน ซึ่งเป็นอัตราที่รัฐบาลยอมรับได้ แต่หากโรงเรียนใดที่ค่าเฉลี่ยนักเรียนเกิน 50 คนต่อครู 1 คน รัฐต้องจัดหาครูเพิ่มให้อีก 1 คน เพื่อแบ่งเบาภาระการสอน และให้มีมาตรฐานการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น⁴ รัฐบาลจึงกำหนดเป้าหมายการผลิตครูให้ได้ปีละไม่น้อยกว่า 7,500 คน⁵

นอกจากนี้รัฐยังมีโครงการการศึกษาทางไกลผ่านวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งในขณะนั้น กรมประชาสัมพันธ์ได้ตั้งสถานีวิทยุและสถานีส่งต่อสัญญาณโทรทัศน์ในภูมิภาคต่าง ๆ

¹“ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 8.

²“ศธ. ตั้งโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ 29 แห่งทั่วพระนคร ธนบุรี รับผู้เรียนโดยไม่แยกหญิงชายหรือสัญชาติ ไม่มีค่าเล่าเรียน เรียนทุกวัน 6 โมงถึง 2 ทุ่ม,” (2506, 15 เมษายน). ชิงไต้หวันเป้า. หน้า 2.

³แหล่งเดิม.

⁴“ศธ. ขยายการศึกษาไปยังพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษา ลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ,” (2506, 23 กันยายน). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁵หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และ กำแหง พลงกุล. (2507). “ผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ งานในด้านพัฒนาการศึกษา,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 105.

อาทิเช่น จังหวัดลำปาง¹ จังหวัดขอนแก่น² จังหวัดเชียงใหม่³ และจังหวัดนครปฐม⁴ ส่วนรายการโทรทัศน์ด้านการศึกษาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฯ เช่น รายการความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ของโทรทัศน์ช่อง 4⁵ เป็นต้น การใช้สื่อเพื่อการศึกษาทางไกลเช่นนี้เป็นการเปิดมิติใหม่ของการศึกษาทางไกล (Distance Education) ของไทย

อนึ่ง รัฐบาลได้แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองและจำหน่ายวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ใหม่ จากเดิมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่กำหนดให้ การครอบครองหรือการค้าเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ต้องมีใบอนุญาต⁶ ให้สามารถครอบครองได้โดยเสรี โดยไม่ต้องขอรับใบอนุญาต⁷ เนื่องจากรัฐบาลเห็นว่าเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ให้ความรู้แก่ประชาชน แต่ยังคงกำหนดให้การจำหน่ายต้องมีใบอนุญาตเหมือนเดิม⁸

1.2.3 การส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาความรู้นอกสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้นักเรียนมีการเรียนรู้นอกสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้จากประสบการณ์จริง มิใช่การศึกษาเฉพาะในตำราหรือในห้องเรียน เห็นได้จาก การสร้างอาคารท้องฟ้าจำลองและหอสมุดแห่งชาติแห่งใหม่

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เสนอรัฐบาลให้สร้างท้องฟ้าจำลอง บริเวณบ้านกล้วย อำเภอบางกะปิ ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิชาดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โดยให้นักเรียนเรียนรู้จากของจำลองซึ่งคล้ายของจริงจากเครื่องฉายดาวที่มีคุณสมบัติสามารถจำลองสภาพและตำแหน่งดาวดวงต่าง ๆ บนท้องฟ้า

¹“สถานีวิทยุและโทรทัศน์ที่ลำปางทดลองออกอากาศ คาดว่าผู้ชมผู้ฟังจะแจ้งผลการรับฟังเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น,” (2505, 10 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“กรมประชาสัมพันธ์รับคำสั่งให้ตั้งสถานีกระจายเสียงกำลังสูง เพื่อให้ชาวสวนและคำสั่งของรัฐบาลไปทั่วประเทศ,” (2505, 22 มิถุนายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³“กรมประชาสัมพันธ์วางแผนสร้างสถานีส่งต่อสัญญาณโทรทัศน์ที่เชียงใหม่ ทำให้ลำปางเชียงใหม่รับชมรายการโทรทัศน์ได้,” (2505, 13 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 4.

⁴“กรมประชาสัมพันธ์ตั้งสถานีวิทยุที่นครปฐมและคลองรังสิต ค่าใช้จ่าย 13 ล้านบาท กระจายเสียงต้นเดือนมกราคม 07,” (2506, 25 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

⁵“รายการโทรทัศน์,” (2503, 6 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 10.

⁶“พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498,” (2498, 8 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 72 ตอนที่ 11. หน้า 240 – 241.

⁷“พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502,” (2502, 7 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 43. หน้า 2 – 3.

⁸“ขายวิทยุและโทรทัศน์ต้องแยกใบอนุญาต ผ่าฝืนปรับ 5,000 บาท หรือจำไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งปรับและจำ,” (2502, 24 เมษายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

รวมถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติด้านดาราศาสตร์อื่น ๆ ทำให้ให้เยาวชนได้ความรู้ และเข้าใจ ได้ดีกว่าการฟังครูอธิบายภายในห้องเรียน¹

ตามแผนพัฒนากรุงเทพ Greater Bangkok Plan 2533 ของบริษัทลิทซ์ฟิลด์ กำหนดให้รัฐบาลสร้างหอสมุดแห่งชาติแห่งใหม่ แทนหอสมุดแห่งพระนครที่ตั้งอยู่ ณ ดิกรถาวรวัตถุ (หอพระสมุดวชิราวุธเดิม) เนื่องจากสถานที่เดิมคับแคบ ไม่สามารถขยายได้อีก รัฐบาลจึงสร้างหอสมุดแห่งชาติแห่งใหม่ บริเวณท่าवासกรี ตำบลสามเสน จังหวัดพระนคร เป็นอาคารสูง 4 ชั้น พื้นที่ใช้รวม 16,000 ตารางเมตร²

1.3. ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ข้อมูลด้านการศึกษาที่หนังสือพิมพ์ฯ นำเสนอแก่ผู้อ่าน มีความหลากหลาย เช่น การที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความสนใจดูแลควบคุมหอพักของเอกชน และโรงเรียนสอนลีลาศ ควบคุมให้อยู่ในระเบียบ เนื่องจากสถานที่เหล่านี้อาจทำให้นักเรียนมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมได้

1.3.1 การควบคุมหอพักเอกชน

การศึกษาในจังหวัดพระนครมีความเจริญกว่าจังหวัดอื่น ๆ ทำให้นักเรียนจากต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาต่อในสถานศึกษาต่าง ๆ ในพระนครเป็นจำนวนมาก นักเรียนเหล่านี้บางส่วน เข้าหอพักเอกชนอยู่อาศัย จึงมีเอกชนเปิดบริการหอพักขึ้นเป็นจำนวนมาก หอพักเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีผู้ดูแลที่เข้มงวด ปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ในนักศึกษาที่อาศัยอยู่ ประกอบกับในสมัยนั้นยังไม่มีมีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับหอพัก ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงขอความร่วมมือเจ้าของหอพักไปขึ้นทะเบียนกับกระทรวงฯ เพื่อกระทรวงฯ จะได้รวบรวมเป็นข้อมูลอ้างอิงไว้แนะนำให้แก่นักศึกษาที่ต้องการหอพักที่เหมาะสมและมีมาตรฐาน³ ต่อมา กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้พระราชบัญญัติหอพักเมื่อ พ.ศ. 2507

1.3.2 การควบคุมโรงเรียนสอนลีลาศ

โรงเรียนสอนลีลาศบางแห่งนอกจากเปิดสอนการลีลาศแล้ว ยังเป็นสถานที่ชุมนุมของนักเรียนหรือเยาวชนอีกด้วย ซึ่งไม่สมควรแก่วัย ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดระเบียบควบคุมโรงเรียนเหล่านี้เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อถึงนักเรียน กล่าวคือ ผู้ที่สามารถยื่นขอเปิดโรงเรียนสอนการลีลาศได้ ต้องเป็นองค์การหรือในนามสโมสรเท่านั้น เอกชนหรือบุคคล

¹“นายกรัฐมนตรี เป็นประธานวางศิลาฤกษ์ห้องฟ้าจำลอง สถานที่นี้ช่วยยกระดับการศึกษา วิทยาศาสตร์ให้สูงขึ้น,” (2505, 7 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ศธ. สร้างหอสมุดแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี วางศิลาฤกษ์วันอาทิตย์นี้,” (2506, 19 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

³“ปัญหาหอพักนักเรียนที่เข้ามาเรียนต่อในพระนคร ศธ. แนะนำให้พักกับหอของโรงเรียน หรือพักในหอที่ขึ้นทะเบียนแล้ว,” (2505, 23 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ทั่วไปไม่สามารถขอเปิดโรงเรียนลีลาศได้ หากผู้ปกครองต้องการส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนลีลาศเพื่อเข้าสังคม ต้องให้ครูไปสอนที่บ้าน ห้ามส่งนักเรียนไปเรียนยังโรงเรียนลีลาศ¹ สำหรับสถานที่ตั้งของโรงเรียนต้องเป็นที่เปิดเผย และไม่ใกล้สถานศึกษา โรงพยาบาล หรือศาสนสถาน เด็ดขาด ผู้จัดการหรือครูผู้สอนต้องจบการศึกษาระดับมัธยม 6 ขึ้นไป และอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี ทั้งต้องได้รับประกาศนียบัตรจากสมาคมลีลาศ อนึ่ง ครูสอนลีลาศที่เป็นเพศชาย ต้องไม่เคยมีประวัติด้านชู้สาว หรือคดีทางเพศ หากครูเป็นเพศหญิง ต้องไม่เป็นพาร์ตเนอร์หรือหญิงเด่นรำมาก่อน² เวลาเรียนสำหรับวันธรรมดา ตั้งแต่ 16 นาฬิกา ถึง 21 นาฬิกา วันเสาร์ อาทิตย์ 12 นาฬิกา ถึง 21 นาฬิกา อีกทั้งต้องไม่มีการพกสุราหรือของมีเมาเข้าไปในโรงเรียนเด็ดขาด³

การที่รัฐกำหนดคุณสมบัติครูสอนลีลาศที่เป็นเพศหญิงเช่นนี้ เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปรมณการรำประเวณี พ.ศ. 2503 ทำให้โสเภณีบางส่วนแฝงตัวเป็นพาร์ตเนอร์ เป็นหญิงเด่นรำ หรือครูสอนเด่นรำ ซึ่งอาจชักจูงให้นักเรียนที่เป็นชายไปในทางเสื่อมเสียได้ ดังนั้น จึงต้องกำหนดกฎระเบียบขึ้น เพื่อให้การลีลาศเป็นการเต้นรำด้านศิลปะ และเป็นการรื่นเริงอย่างแท้จริง

1.3.3 เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชน

กระทรวงศึกษาธิการแบ่งโรงเรียนเอกชนออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะการรับเงินอุดหนุนจากกระทรวงฯ ประเภทแรกคือ โรงเรียนเอกชนที่ไม่รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนของกลุ่มเผยแพร่ศาสนา เช่น โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนเซนต์โยเซฟ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนอีกประเภทคือ โรงเรียนเอกชนทั่วไปที่รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการนั้น กระทรวงมีข้อกำหนดหลายประการ เช่น ไม่ให้โรงเรียนเก็บค่าเล่าเรียนเกินปีละ 375 บาท⁴ หรือขึ้นราคาอุปกรณ์การศึกษา⁵ ห้ามเรียกรายเงินในลักษณะบังคับ แต่ให้

¹“ศธ. ร่วมกับกรมตำรวจศึกษาการควบคุมโรงเรียนลีลาศ กำหนดให้สโมสรตั้งโรงเรียนได้ ห้ามนักเรียนเข้าไปเรียนเด่นรำตามโรงเรียน,” (2505, 26 เมษายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“ศธ. กำหนดควบคุมโรงเรียนลีลาศ กำหนดคุณสมบัติเจ้าของและครู จำกัดชั่วโมงสอนและเงื่อนไขการตั้งโรงเรียน,” (2505, 8 ธันวาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

³“ศธ. เสนอร่างกฎหมายควบคุมโรงเรียนลีลาศ กำหนดคุณสมบัติครูผู้สอนและสถานที่ตั้ง ชั่วโมงเรียนและห้ามนักเรียนเรียน,” (2505, 30 มิถุนายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

⁴“โรงเรียนราษฎร์ชานรับลดค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดของนักเรียน,” (2501, 13 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁵“ศธ. แจ้งโรงเรียนราษฎร์ห้ามขึ้นราคาอุปกรณ์การศึกษาสูงเกินไป,” (2505, 3 พฤษภาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 3.

เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ปกครอง¹ หรือสอนหนังสือพิเศษนอกเวลาเรียน² ถึงแม้กระทรวงศึกษาห้ามโรงเรียนเรียกเก็บเงินเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ แต่กลับอนุญาตให้โรงเรียนเอกชนเก็บเงินกินเปล่า (เงินอุดหนุนการศึกษาหรือแป๊ะเจี๊ยะ) ได้ แต่มีเงื่อนไขคือ โรงเรียนต้องไม่เรียกเก็บเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งต้องให้หน่วยงานของรัฐดูแลเงินส่วนนี้ เพื่อผลประโยชน์ร่วมระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและนักเรียน เงินได้ส่วนนี้โรงเรียนต้องเสียภาษีเงินได้ให้แก่ทางกรมสรรพากรด้วย³ การที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้โรงเรียนเอกชนสามารถเรียกเงินอุดหนุนการศึกษา (แป๊ะเจี๊ยะ) ได้ เป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนเอง และของกระทรวงฯ ที่ต้องสนับสนุนให้แก่โรงเรียนเหล่านี้ แต่ทำให้ผู้ปกครองมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น

การนำเสนอข่าวด้านการศึกษาของหนังสือพิมพ์ฯ ช่วยให้ผู้ปกครองชาวจีนที่มีบุตรหลานที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ทราบและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษา และข้อกำหนดใหม่ด้านการศึกษาของรัฐบาล ทำให้ผู้ปกครองวางแผนด้านการเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลานได้ เนื่องจากตามค่านิยมเดิม ชาวจีนมักนิยมมีบุตรหลายคน ทำให้บุตรคนโตของครอบครัวอาจได้รับการศึกษาเพียงภาคบังคับตามที่กฎหมายกำหนด หลังจากนั้นต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยงานบิดามารดา เพื่อให้โอกาสแก่น้องคนถัดไปได้มีโอกาสเรียนหนังสือ ดังนั้น การขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ทำให้บุตรหลานชาวจีนมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น แต่ก็ยังมีชาวจีนบางส่วนที่ได้ศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือไม่มีโอกาสได้เรียนภาษาไทยเลย

2. ด้านการสาธารณสุข

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำเนินงานด้านสาธารณสุขหลายประการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขลักษณะและอนามัยที่ดีแก่ประชาชนและชุมชน รวมถึงจัดหาวิธีการป้องกันแก้ไขโรคระบาดและการคุ้มครองสุขภาพอนามัยของประชาชน เนื่องจากประชาชนในสมัยนั้นยังไม่รักษาสุขอนามัยเท่าที่ควร

2.1 การป้องกันแก้ไขปัญหาโรคระบาด

โรคระบาดที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น มักระบาดในวงกว้าง เนื่องจากประชาชนชาวไทยและชาวจีนต่างไม่ตระหนักถึงความสำคัญของสาธารณสุขพื้นฐาน เช่น การรักษาความสะอาด

¹ “ศธ. แจงโรงเรียนราษฎร์ไม่ให้เรียไ้รจากนักเรียน ฝ่าฝืนมีความผิดร้ายแรง,” (2505, 5 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

² “ศธ. แจงโรงเรียนราษฎร์ห้ามสอนพิเศษ ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ,” (2506, 16 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³ “สรรพากรกำหนดหลักเกณฑ์โรงเรียนราษฎร์การเก็บเงินกินเปล่า ให้หน่วยงานรัฐดูแลเพื่อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทั้งต้องปฏิบัติตามกฎหมายเงินได้,” (2505, 2 ตุลาคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

สุขอนามัยด้านการขับถ่าย การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคจากพาหะต่าง ๆ การไม่ตระหนักรับรู้ความเสี่ยงเนื่องจากการศึกษาของประชาชนยังไม่แพร่หลาย การรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ อยู่ในวงแคบ อีกทั้งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ยังคงดำเนินไปในรูปแบบเดิมที่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าเรื่องสุขภาพ หรือสุขอนามัย ทำให้การเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ของทางการรับรู้เฉพาะบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น

2.1.1 การระบาดของอหิวาตกโรค

ช่วง พ.ศ. 2501 – 2506 เกิดอหิวาตกโรคระบาดอยู่เนือง ๆ ในเขตพระนครและธนบุรี เนื่องจากการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภค ประชาชนต้องอาศัยน้ำจากคลองหรือน้ำบาดาลในชีวิตประจำวัน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการระบาดของอหิวาตกโรคขึ้น¹ วิธีการแก้ไขของทางการ คือ

2.1.1.1 การฉีดยาป้องกัน

การระบาดเริ่มจากฝั่งธนบุรีแล้วจึงแพร่มายังฝั่งพระนคร และมีความรุนแรงมาก ภายในเวลาเพียง 1 วัน จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลโรคติดต่อ ถนนดินแดงและโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยามีมามากกว่า 100 คน ผู้ป่วยทั้งหมดล้วนไม่เคยฉีดยาป้องกันโรคมามาก่อน ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงออกประกาศเตือนให้ประชาชนรีบไปรับการฉีดยาตามสถานพยาบาลของราชการ นอกจากนี้กระทรวงฯ ยังส่งเจ้าหน้าที่ออกฉีดยากำจัดแมลงวันตามตลาดต่าง ๆ เพื่อกำจัดพาหะของอหิวาตกโรค²

เมื่อการระบาดรุนแรงยิ่งขึ้นจนมีผู้เสียชีวิต สำนักอนามัยของเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี จึงออกประกาศให้ประชาชนทุกคนต้องไปรับการฉีดยาป้องกันอหิวาตกโรคภายใน 30 วัน ตั้งแต่วันที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 สำหรับผู้ที่รับการฉีดยาแล้ว ทางการออกใบรับรองการฉีดยาให้พก เพื่อแสดงให้แก่เจ้าหน้าที่เมื่อถูกเรียกตรวจ³ ผู้ที่ไม่ฉีดยามีความผิดปรับ 500 บาทหรือจำคุก 3 เดือน⁴

2.1.1.2 การควบคุมสุขลักษณะของร้านอาหารและตลาดสด

เมื่อการระบาดของโรคเริ่มซาลง กระทรวงสาธารณสุขจึงให้ความสำคัญเรื่อง การป้องกันมิให้โรคดังกล่าวมาระบาดอีกครั้ง โดยเน้นไปยังต้นตอของการระบาด คือแมลงวัน

¹ มุลนิธิธวัชเคียวป่อเต็กเซียงตึง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 – 2506. (ม.ป.ป.). หน้า 32.

² “อหิวาตกโรคยิ่งขยายวงระบาด ทางการหวั่งประชาชนรีบฉีดยา จากสถิติทั่วพระนคร-ธนบุรี 2 วันก่อนมีผู้ป่วยกว่าร้อยคน,” (2502, 30 มกราคม). ชิงไท่หัวนเป้า. หน้า 4.

³ “พระนครและธนบุรีป้องกันการระบาดของอหิวาตกโรคอย่างเข้มงวด กำหนดต้องฉีดยาป้องกันภายใน 30 วัน หากเกินเวลาจะมีความผิด หลังการฉีดยาจะออกใบรับรองให้ ต้องพกติดตัวเพื่อให้ตรวจสอบ,” (2502, 6 กุมภาพันธ์). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁴ “พระราชบัญญัติโรคติดต่อ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2492,” (2482, 13 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56. หน้า 1679.

และเชื้อโรคที่ปนอยู่ในอาหาร กระทรวงฯ ได้มีคำสั่งให้เทศบาลจังหวัดพระนครและธนบุรี กำหนดระเบียบให้ร้านจำหน่ายอาหารทุกแห่งต้องมีห้องน้ำไว้บริการลูกค้า¹ นอกจากนี้ยัง กำหนดระเบียบด้านสุขลักษณะของร้านอาหาร เช่น ร้านอาหารต้องหาอุปกรณ์คลุมอาหาร สำเร็จรูป เครื่องดื่ม เครื่องปรุง ภาชนะต่าง ๆ ให้มิดชิด เพื่อมิให้ปนเปื้อนฝุ่นละอองหรือให้แมลงวันตอมได้ และยังต้องวางสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ให้สูงจากพื้นดิน สถานที่ล้างจานและ ภาชนะต่าง ๆ ต้องแยกเป็นสัดส่วนสูงจากพื้นดินไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร และไม่อยู่ในบริเวณเดียวกับห้องน้ำ ห้องครัวต้องไม่มีน้ำขัง และต้องมีที่ทิ้งขยะที่ถูกอนามัย ห้องน้ำต้องสะอาดและมี ที่ใส่กระดาษชำระ ผู้ปรุงอาหารควรต้องล้างมือทุกครั้งที่ปรุงหรือหยิบจับอาหาร อีกทั้งผู้ปรุงอาหารและพนักงานบริการควรสวมเสื้อผ้าที่สะอาด และมีใบรับรองการฉีดยาป้องกัน อหิวาตกโรคและโรคเกี่ยวกับลำไส้ พร้อมให้เจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขตรวจสอบทุก เวลา หากร้านอาหารใดไม่ปฏิบัติตาม มีความผิดปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือจำคุก 3 เดือน หรือทั้งจำและปรับ²

ในฤดูร้อน พ.ศ. 2504 เทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรีส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจ ร้านอาหารต่าง ๆ เนื่องจากได้รับการร้องเรียนจากประชาชนว่ายังมีร้านอาหารบางแห่งและแผงลอยขายอาหารริมถนนหลายแห่งไม่ได้ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามระเบียบที่ราชการกำหนด ไม่รักษาความสะอาด³ อาจเป็นต้นตอของโรคที่มักระบาดในฤดูร้อนเช่น โรคท้องร่วง โรคลำไส้ อักเสบ หรืออหิวาตกโรค ฯลฯ ดังนั้น ทางกรมจึงกำหนดหลักเกณฑ์ว่า หากร้านอาหารใดไม่ผ่านการตรวจสอบในครั้งแรก ทางกรมให้โอกาสปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง มิฉะนั้นจะถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการร้านอาหาร⁴ จุดที่เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือ ห้องน้ำและ ห้องครัว หากร้านค้าใดไม่สร้างห้องน้ำให้ลูกค้าใช้บริการแล้ว เจ้าของร้านมีความผิดโทษปรับ ชั้ันต้น และโทษปรับรายวันจนกว่าจะสร้างห้องน้ำแล้วเสร็จ⁵

แต่จากการสำรวจของเจ้าหน้าที่เทศบาลนครกรุงเทพใน พ.ศ. 2505 พบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ยังคงมีความสกปรกเช่นเดิม ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบฯ ดังกล่าวข้างต้นและ

¹“คณะกรรมการควบคุมความสะอาดสั่งให้ร้านขายอาหารเครื่องดื่มทุกแห่งทั่วพระนคร-ธนบุรีต้องมีห้องน้ำให้ลูกค้าใช้...” (2502, 17 พฤศจิกายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“เทศบาลนครธนบุรีออกประกาศให้ร้านอาหารระวังสุขอนามัย ของกินและอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องสะอาด พ่อค้าและเด็กเสิร์ฟต้องมีใบรับรองการฉีดยา,” (2503, 3 พฤษภาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เทศบาลนครกรุงเทพส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจร้านค้าว่าถูกสุขลักษณะหรือไม่ หวังให้ประชาชนใส่ใจเรื่องอาหารเครื่องดื่ม,” (2504, 29 มีนาคม). *ซิงไ่หัว้นเป้า*. หน้า 2.

⁴“เพื่อป้องกันการระบาดของอหิวาตกโรคในหน้าร้อนนี้ เจ้าหน้าที่ออกตรวจร้านอาหาร,” (2504, 9 เมษายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“ร้านอาหารที่ยังไม่ได้สร้างห้องน้ำ ทางกรมดำเนินการปรับ ขอให้เจ้าของร้านใส่ใจ,” (2504, 14 เมษายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ไม่มีใบรับรองการฉีดยาป้องกันโรคด้วย ดังนั้นเทศบาลจึงประกาศเตือนให้เจ้าของร้านอาหารต่าง ๆ ผ่านทางหนังสือพิมพ์ฯ อีกครั้งหนึ่ง ให้ปฏิบัติตามคำสั่งของเทศบาลอย่างเคร่งครัดในวัน¹

อาหารที่จำหน่ายในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศให้โรงเรียนทุกแห่งเข้มงวดเรื่องสุขอนามัยของร้านขายอาหารภายในโรงเรียน เช่น โรงเรียนต้องกำหนดสถานที่ขายอาหารให้แน่นอน ผู้จำหน่ายอาหารต้องได้รับการอนุมัติจากครูใหญ่ก่อนจำหน่ายที่ของโรงเรียนมีหน้าที่ตรวจดูว่า ผู้ประกอบอาหารรักษาความสะอาดเพียงพอหรือไม่ ทั้งไม่อนุญาตให้จำหน่ายอาหารหรือขนมที่ไม่ดีต่อสุขภาพนักเรียนภายในโรงเรียน และควรสนับสนุนให้นักเรียนหญิงฝึกทำอาหาร² มาตรการดังกล่าว นอกจากเป็นการป้องกันการระบาดของโรคและดูแลสุขภาพของนักเรียนแล้ว การสนับสนุนให้นักเรียนหญิงฝึกทำอาหาร ยังเป็นการส่งเสริมการฝึกอาชีพตามแผนการศึกษาฉบับใหม่ด้วย

ตลาดสด เป็นสถานที่สาธารณะอีกแห่งหนึ่งที่เทศบาลพบว่าไม่ได้รักษาความสะอาดและสุขอนามัยเท่าที่ควร ทำให้เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคต่าง ๆ ได้ เช่น อหิวาตกโรค บิด ท้องร่วง ดังนั้น เทศบาลนครกรุงเทพจึงออกประกาศข้อปฏิบัติสำหรับเจ้าของตลาดและผู้ค้าในตลาด เช่น ห้ามทิ้งขยะลงบนพื้นหรือท่อระบายน้ำ ควรใช้กระดาษหรือใบตองที่สะอาดห่ออาหาร ผู้ขายควรสวมเสื้อผ้าที่เรียบร้อย ไม่เปลือยกายท่อนบนหรือสวมเพียงเสื้อกล้ามขณะขายสินค้า หากตลาดแห่งใดมีผู้ค้าที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้างต้นหลายราย ตลาดแห่งนั้นจะถูกสั่งปิดทันที

คำเตือนเรื่องอหิวาตกโรคระบาดใน พ.ศ. 2506 ที่แตกต่างจากปีอื่น ๆ คือนอกจากเตือนให้ประชาชนใส่ใจเรื่องความสะอาดของอาหาร เครื่องดื่ม โดยเฉพาะน้ำแข็ง ซึ่งทางการได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจโรงงานผลิตน้ำแข็ง เพื่อตรวจน้ำที่นำมาใช้ผลิตน้ำแข็งว่ามีความสะอาดเพียงพอหรือไม่แล้ว ยังเตือนให้ประชาชนห้ามถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะลงในแม่น้ำหรือปล่อยให้ไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองด้วย³ ซึ่งการกระทำดังกล่าวผิดตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 มีโทษปรับไม่เกิน 500 บาท

เมื่อพิจารณาคำสั่งต่าง ๆ หรือคำแนะนำในการรักษาความสะอาดของกระทรวงสาธารณสุข หรือของเทศบาลนครกรุงเทพและนครธนบุรี เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ

¹“เทศบาลนครกรุงเทพประกาศเตือนให้ร้านอาหารระวังด้านสุขอนามัย หากไม่ปรับปรุงให้ดีขึ้น จะถูกเพิกถอนใบอนุญาต,” (2505, 15 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8

²“ศร. กำหนดอาหารที่จำหน่ายในโรงเรียนต้องถูกสุขอนามัย ประกาศให้โรงเรียนใส่ใจเรื่องสุขภาพของนักเรียน กำหนดมาตรการให้พิจารณาตามความเหมาะสม,” (2505, 2 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³“จำนวนผู้ป่วยโรคท้องเดินเพิ่มขึ้น ศร. เตือนให้ประชาชนระวัง แนะนำวิธีป้องกันให้ระวังอาหาร เครื่องดื่ม หากไม่สบายให้รีบไปหาหมอ,” (2506, 6 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

ของอหิวาตกโรคที่ลงในหนังสือพิมพ์ภาษาจีน จะเห็นว่าสาธารณสุขด้านโภชนาการของไทยในสมัยนั้นยังไม่ได้มาตรฐาน เจ้าของร้านอาหาร หรือผู้ขายสินค้าในตลาดที่บางส่วนเป็นชาวจีนต่างไม่ใส่ใจรักษาความสะอาด ซึ่งอาจเนื่องมาจากความไม่ตระหนักถึงสุขอนามัยเพราะไม่ทราบถึงความสำคัญของความสะอาด หรือการไม่ปรับปรุงร้านอาหารตามคำสั่งของทางการ เพราะไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มในการปรับปรุงร้านค้าของตนเอง ประกอบกับเทศบาลก็มีได้ปฏิบัติตามระเบียบของโภชนาการอย่างจริงจัง ได้แต่เพียงขอความร่วมมืออยู่เสมอ ทำให้พ่อค้าไม่เกรงกลัวระเบียบดังกล่าว

2.1.2 โรคระบาดอื่น ๆ

โรคระบาดที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ มักแพร่มาถึงประเทศไทยอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเดินทางโดยเครื่องบินเป็นที่แพร่หลายแล้ว กระทรวงสาธารณสุขจะมีประกาศเตือนให้ประชาชนทราบถึงอันตรายของโรคนั้น ๆ พร้อมทั้งแนะนำวิธีการป้องกันเสมอ เช่น กรณีพบผู้ป่วยโรคฝีดาษจำนวน 2 คนที่เข้าใจว่า ติดจากชายชาวอินเดียอาศัยพรีดนมวัวขายบริเวณสามเสน ที่เสียชีวิตด้วยโรคฝีดาษหลังจากกลับจากประเทศอินเดีย¹ เนื่องจากโรคฝีดาษเป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง ดังนั้น หนังสือพิมพ์ฯ จึงรายงานอย่างละเอียดถึงสถานที่ที่ชาวอินเดียผู้นี้เดินทางไป เพื่อเตือนให้บุคคลที่คาดว่าจะมีโอกาสคลุกคลีกับชาวอินเดียคนดังกล่าวรีบไปพบแพทย์ เพื่อปลูกฝีป้องกันหรือรับการตรวจร่างกาย²

ไข้เลือดออก ระบาดใน พ.ศ. 2505 ในเขตต่างจังหวัดรวม 12 จังหวัด รวมถึงพระนครและธนบุรี³ ผู้ป่วยมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่คิดว่าไข้เลือดออกมักเกิดเฉพาะกับเด็กเท่านั้น จึงไม่ใส่ใจในการป้องกันตนเอง ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงเตือนให้ผู้ใหญ่ระมัดระวังตัวมิให้ถูกยุงกัดโดยต้องกางมุ้งนอน และแนะนำวิธีทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง รวมถึงวิธีสังเกตอาการเด็กที่เป็นไข้เลือดออก⁴

¹“พบฝีดาษในพระนคร ส่งเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล 2 ราย นายกสั่ง สธ. ป้องกัน,” (2505, 12 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“เทศบาลประกาศให้ประชาชนรีบไปปลูกฝีด่วน ชาวอินเดียถึงแก่กรรมแล้ว ผู้เคยใกล้ชิดต้องใส่ใจเป็นพิเศษ,” (2505, 14 กันยายน). *ชิงไ่หวันเป้า*. หน้า 2.

³“ไข้เลือดออกระบาดทั่วพระนคร ธนบุรีและสมุทร สธ. ส่งแพทย์และเจ้าหน้าที่ออกรักษา พร้อมแนะนำวิธีป้องกัน,” (2505, 12 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ไข้เลือดออกระบาดในเด็กที่ต่างจังหวัด สธ. ส่งเจ้าหน้าที่รักษาด่วน เชิญหมอภายใต้โครงการซีได้ร่วมหาทางป้องกัน,” (2505, 6 สิงหาคม). *ชิงไ่หวันเป้า*. หน้า 2.

2.2 การส่งเสริมและคุ้มครองสุขภาพของประชากร

กระทรวงสาธารณสุขตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีที่ผสมอยู่ในอาหารหรือของใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการผลิตสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค กระทรวงฯ พยายามหาวิธีแก้ไข ดังนี้

2.2.1 การออกกฎหมายควบคุมคุณภาพอาหาร

ผลิตภัณฑ์เครื่องปรุงรสประเภท “น้ำปลา” เป็นสินค้าที่นิยมบริโภคอย่างมากในประเทศไทย แต่การผลิตยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ดังนั้น รัฐบาลจึงออกกฎหมายเพื่อควบคุมการผลิต เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค และยังเป็นการยกระดับคุณภาพของน้ำปลาไทย ให้สามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้¹

เครื่องกระป๋อง เป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่กระทรวงสาธารณสุขต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุมมาตรฐานการผลิต เนื่องจากกระทรวงฯ พบว่า เครื่องกระป๋องบางส่วนที่ผลิตในประเทศไทย ผลิตอย่างไม่ถูกหลักอนามัย ทำให้ไม่สามารถเก็บรักษาได้นาน รสชาติผิดไปจากเดิม อาหารบูดเสียง่ายซึ่งเป็นพิษต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคไม่วางใจในคุณภาพของอาหารกระป๋องทุกประเภท ดังนั้น จึงควบคุมการผลิตอาหารกระป๋อง การบรรจุ การปิดผนึก ขั้นตอนการฆ่าเชื้อโรค ฯลฯ ให้ถูกหลักอนามัย²

ภาชนะกระป๋องเหล็กที่ใช้บรรจุอาหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าอาหารที่บรรจุ เนื่องจากหากกระป๋องที่มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน อาจทำให้อาหารที่บรรจุมีการปนเปื้อนสารพิษต่าง ๆ ได้ ดังนั้น กระทรวงฯ จึงเพิ่มข้อกำหนดว่าด้วยความหนาของกระป๋องเหล็กชุบดีบุก รวมถึงกรรมวิธีการผลิตกระป๋อง³ อีกทั้งกำหนดให้ต้องระบุวันหมดอายุของสินค้าบนฉลากผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าอาหารนั้น ๆ ยังสามารถบริโภคได้หรือไม่⁴

ระเบียบดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด เป็นกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมอาหาร พุทธศักราช 2484 ซึ่งระบุถึงประเภทและปริมาณของวัตถุกันเสียที่สามารถผสมในอาหารได้ และลักษณะของกระป๋องที่ใช้บรรจุอาหาร รวมถึงฉลากแสดงรายการสำหรับอาหาร

¹“เพื่อเป็นการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน สธ. กำหนดเตรียมควบคุมคุณภาพน้ำปลา...,” (2506, 12 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเนอะเป้า*. หน้า 8.

²“สธ. ประกาศควบคุมธุรกิจอาหารกระป๋อง กำหนดวิธีการฆ่าเชื้อโรค การบรรจุสินค้า การผลิต ฯลฯ ห้ามไม่ให้มีเชื้อราเด็ดขาด ต้องสอดคล้องกับหลักอนามัย,” (2505, 4 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเนอะเป้า*. หน้า 8.

³“สธ. ปรับปรุงระเบียบ ห้ามนำกระป๋องเหล็กที่ใช้แล้วมาบรรจุอาหารใหม่ รวมถึงกำหนดความหนาของกระป๋องเหล็กชุบดีบุก ผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข,” (2506, 25 กุมภาพันธ์). *ชิงให้หัวเน่า*. หน้า 2.

⁴“อุตสาหกรรมเรียกร้องผู้ผลิตอาหารระบุวันหมดอายุของอาหาร แนะนำให้โรงงานรักษาความสะอาด กรมวิทยาศาสตร์เสนอให้ถ่านไฟฉายมีมาตรฐาน,” (2506, 2 เมษายน). *ชิงให้หัวเน่า*. หน้า 2.

กระป๋องที่ระบุถึงชื่อและที่อยู่ของผู้ผลิต ส่วนผสม น้ำหนักสุทธิของอาหารและวันเดือนปีที่ผลิตอาหาร¹ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงดังกล่าว มีโทษปรับตั้งแต่ 1,000 บาท ถึง 10,000 บาท จำคุก 1 ถึง 10 ปี แต่หากเป็นการปลอมแปลงฉลากของผู้ผลิตรายอื่น และเป็นเหตุให้ผู้บริโภคถึงแก่ชีวิต ต้องโทษจำคุก 5 ถึง 20 ปี²

กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพอาหารที่ใช้บังคับอยู่ในสมัยนั้น ตราขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2484³ และมีฉบับแก้ไขใน พ.ศ. 2502⁴ แต่ยังไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงเสนอร่างกฎหมายควบคุมคุณภาพอาหารฉบับใหม่ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา มีรายละเอียดที่สำคัญคือ ขยายขอบเขตผลิตภัณฑ์อาหารที่ทางการจะควบคุม ให้ครอบคลุมถึงอาหารประจำวัน อาหารกระป๋อง อาหารสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์อาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศ เครื่องดื่มสำเร็จรูปต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์ประเภทไอศกรีม⁵ รวมถึงการพิจารณาตั้งคณะกรรมการตรวจอาหารขึ้นเพื่อมอบอำนาจให้ตรวจคุณภาพ ส่วนผสมของสินค้าบริโภคต่าง ๆ หากพบว่าสินค้าใดมีผลต่อสุขภาพของประชาชน คณะกรรมการดังกล่าวมีสิทธิออกประกาศห้ามการนำเข้าหรือจำหน่ายได้⁶

2.2.2 การควบคุมผลิตภัณฑ์เคมีในชีวิตประจำวัน

คนไทยใช้ผลิตภัณฑ์เคมีในชีวิตประจำวันอยู่เป็นจำนวนมากกว่าในอดีต เช่น เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ฆ่าแมลงภายในบ้าน รวมถึงสารเคมีทางการเกษตร ประเภทยาฆ่าแมลงยากำจัดวัชพืช ซึ่งล้วนแต่อาจส่งผลเสียต่อร่างกายผู้บริโภคได้ ทั้งนี้เนื่องจากการซื้อ-ขายเป็นไปอย่างเสรี ไม่มีการควบคุม หรือแนะนำวิธีการใช้งานอย่างถูกต้องและปลอดภัย ในส่วนของผู้ผลิต

¹“กฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2484,” (2506, 25 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 64. หน้า 352 – 355.

²“รมช. สธ. แจงโทษปรับเกี่ยวกับกฎหมายอาหารกระป๋อง หากไม่ปฏิบัติตามหรือปลอมเป็นผู้ผลิตรายอื่นมีโทษจำและปรับ,” (2506, 2 กรกฎาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

³“พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พุทธศักราช 2484,” (2484, 16 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 58. หน้า 1794 – 1803.

⁴“พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502,” (2502, 1 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 76 ตอนที่ 110. หน้า 612 - 615.

⁵“สธ. เตรียมร่างกฎกระทรวง ควบคุมการผลิตเครื่องดื่มสำเร็จรูป ควบคุมเครื่องสำอาง เพราะยังมีปัญหาอยู่ ขอให้ผู้ผลิตส่งตัวอย่างให้กรมวิทยาศาสตร์ตรวจสอบ,” (2505, 7 สิงหาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁶“กรม. พิจารณาร่างกฎหมายควบคุมอาหารวันนี้ กำหนดประเภทอาหารที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด ผู้ไม่ปฏิบัติตามอาจถูกห้ามจำหน่าย ผู้ละเมิดมีโทษปรับ,” (2506, 2 ตุลาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

โรงงานบางแห่งก็ผลิตอย่างไม่ได้มาตรฐาน ผสมสารเคมีที่มีพิษลงไปในการผลิตเหล่านี้น โดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของประชาชนแต่อย่างใด ดังนั้น เมื่อประชาชนร้องเรียนเรื่องดังกล่าวผ่านทางหนังสือพิมพ์¹ กระทรวงสาธารณสุขและเทศบาลจึงร่วมกันเสนอร่างกฎหมายเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาเกินยุง² และร่วมกับกระทรวงเกษตรพิจารณาว่ากฎหมายควบคุมการซื้อ ขาย ยาฆ่าแมลงและวัตถุมีพิษต่าง ๆ โดยกำหนดให้ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายยาฆ่าแมลงต้องขึ้นทะเบียนและแจ้งส่วนผสมของยาเหล่านี้กับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อที่กระทรวงจะได้ควบคุมปริมาณและคุณภาพของยาฆ่าแมลงที่จำหน่ายภายในประเทศได้³

เครื่องสำอางที่จำหน่ายทั่วไปก็เข้าข่ายที่ราชการต้องออกกฎหมายควบคุม เนื่องจากเครื่องสำอางหลายชนิดมีสารเคมีเป็นส่วนผสม เช่น น้ำยาดัดผม แป้งน้ำแถมเพื่อแก้ผิว ฝ้า เป็นต้น ในระหว่างที่กฎหมายยังร่างไม่แล้วเสร็จ ในขั้นต้นกระทรวงสาธารณสุขจึงกำหนดให้ร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องสำอางทุกประเภทไปขึ้นทะเบียนกับกระทรวงฯ ก่อน⁴ และกำหนดให้ผู้ผลิตต้องส่งตัวอย่างสินค้าให้กรมวิทยาศาสตร์ตรวจสอบและออกหนังสือรับรองคุณภาพก่อนการจำหน่าย⁵ แต่กว่ารัฐบาลจะประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางอย่างเป็นทางการ ก็ล่วงเข้า พ.ศ. 2517 ห่างจากเวลาที่หนังสือพิมพ์ฯ เสนอเป็นเวลาถึง 11 ปี ทั้งนี้เนื่องจากความไม่สงบทางการเมืองที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ ประกอบการไม่ได้รับการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน ทำให้ร่างกฎหมายดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาในสภานิติบัญญัติ

2.2.3 การรณรงค์ให้ประชาชนเลิกดื่มสุรา

ประชาชนเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาชาติ นอกจากมีการศึกษาและทักษะในการประกอบอาชีพแล้ว สุขภาพที่แข็งแรงยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ดังนั้น รัฐจึงพยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรง เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนเลิกดื่มสุรา

¹“สธ. ออกประกาศแถลงเรื่องการควบคุมยาฆ่าแมลงให้ประชาชนเข้าใจ ให้มีความสำคัญกับหนังสือพิมพ์ที่เสนอการควบคุมสารพิษ ร่วมกับเกษตรร่างกฎหมายควบคุม,” (2505, 2 กรกฎาคม). *ชิงเสียเนอะเป้า*. หน้า 8.

²“ราชการเสนอร่างกฎหมายควบคุมธุรกิจการผลิตยาเกินยุง เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม่มีคุณภาพและมีส่วนผสมของสารที่เป็นพิษต่อผู้ใช้,” (2504, 21 ตุลาคม). *ชิงให้หัวเน้า*. หน้า 6.

³“เกษตรและ สธ. เสนอกฎหมายควบคุมการขายยาฆ่าแมลง กำหนดให้ผู้ขายต้องขึ้นทะเบียนและแจ้งส่วนผสมยา,” (2505, 8 พฤษภาคม). *ชิงให้หัวเน้า*. หน้า 2.

⁴“สธ. ควบคุมเครื่องสำอางที่เป็นอันตราย ร้านค้าที่จำหน่ายต้องขึ้นทะเบียน,” (2506, 13 พฤศจิกายน). *ชิงเสียเนอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“สธ. เตรียมร่างกฎกระทรวง ควบคุมการผลิตเครื่องสำอางสำเร็จรูป ควบคุมเครื่องสำอาง เพราะยังมีปัญหาอยู่ ขอให้ผู้ผลิตส่งตัวอย่างให้กรมวิทยาศาสตร์ตรวจสอบ,” (2505, 7 สิงหาคม). *ชิงให้หัวเน้า*. หน้า 2

เพราะนอกจากจะทำลายสุขภาพแล้ว ยังเป็นสาเหตุของการก่อคดีอาชญากรรมอื่น ๆ อีกด้วย¹ ทางการรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงโทษของการดื่มเหล้า พร้อมทั้งพิจารณาไม่อนุญาตให้มีการเปิดร้านขายเหล้าในเขตชุมชน เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนหาซื้อเหล้าบริโภคได้ง่าย ในขณะเดียวกันก็ให้เข้มงวดในการขายเหล้าแก่บุคคลที่อายุไม่ถึงเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.4 การสร้างสถานพยาบาลสำหรับโรคเฉพาะบางประเภท

การสร้างโรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยเฉพาะทาง เป็นการช่วยไม่ให้โรคขยายไปในวงกว้าง อีกทั้งทำให้การรักษามีความต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิภาพ โรงพยาบาลสำหรับโรคเฉพาะทางที่สร้างได้แก่ โรงพยาบาลโรคเรื้อน และโรงพยาบาลผู้ป่วยโรคจิต

2.2.4.1 โรงพยาบาลโรคเรื้อน

โรคเรื้อนเป็นโรคที่ผู้คนทั่วไปรังเกียจ เนื่องจากเป็นโรคติดต่อ ผู้ป่วยมักมีสภาพพิการ เพราะเส้นประสาทส่วนปลายที่ไปเลี้ยงบริเวณใบหน้า ตา มือ และเท้าถูกทำลายจนสูญเสียหน้าที่ ทำให้เกิดความพิการขึ้น เช่น ตาหลับไม่สนิท มือเท้าชา อ่อนกำลัง กล้ามเนื้อลีบ นิ่งอ เป็นแผลที่ฝ่ามือฝ่าเท้า ผู้ป่วยต้องได้รับการรักษาอย่างถูกวิธีและเป็นเวลานานจึงจะหายขาดได้ และยังเป็นที่ยรังเกียจของสังคม ผู้ป่วยโรคเรื้อนส่วนใหญ่เป็นผู้ยากจน มักประกอบอาชีพขอทาน

ภาคอีสานเป็นภาคที่มีผู้ป่วยโรคเรื้อนมากที่สุดในประเทศ² เนื่องจากการสัมผัสคลุกคลีกับผู้ป่วยประการหนึ่ง กับการรักษาไม่ทันที่ทั่วที่แต่เนิ่น ๆ อีกประการหนึ่ง ตัวเลขจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา ณ ศูนย์กลางรักษาโรคเรื้อนที่จังหวัด ขอนแก่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2504 มีประมาณ 40,000 ราย มีเพียง 1,600 คนเท่านั้นที่หายป่วยเด็ดขาด (ประมาณร้อยละ 4) ดังนั้น วิธีการเข้าถึงตัวผู้ป่วยของกระทรวงสาธารณสุขคือ การจัดกลุ่มหน่วยรักษาเคลื่อนที่ที่ย่อยเข้าไปตามหมู่บ้าน เพื่อสำรวจจำนวนผู้ป่วยและนำตัวไปรักษา สำหรับคนที่ยังไม่เป็นก็ให้คำแนะนำ วิธีการป้องกันตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานทุนอานันทมหิดลให้แก่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อดำเนินการสร้างศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรและค้นคว้า

¹“กรม. ตั้งคณะกรรมการเพื่อชักจูงให้ประชาชนเลิกเหล้า เพิ่มการประชาสัมพันธ์โทษของการดื่มเหล้ามากเกินไป อีกทั้งจะควบคุมการขายเหล้าอย่างเข้มงวด,” (2506, 4 สิงหาคม). *ชิงเสียงเยอะเป่า*. หน้า 8.

²“ศึกษาแผนกวาดล้างโรคเรื้อนอย่างเร่งรีบ เตรียมเพิ่มหน่วยเคลื่อนที่สำหรับการรักษา...,” (2504, 7 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวั่นเป่า*. หน้า 2.

เกี่ยวกับโรคเรื้อนขึ้น ที่โรงพยาบาลพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ¹ ต่อมาพระราชทานนามสถาบันนี้ว่า “สถาบันราชประชาสมาสัย” ให้การดูแลไปถึงครอบครัวของผู้ป่วย

นอกจากนี้ พระองค์ยังโปรดเกล้าให้จัดสร้างโรงเรียนสำหรับบุตรผู้ป่วยโรคเรื้อนที่เลี้ยงแยกจากบิดามารดาแต่แรกเกิดด้วย เพราะถึงแม้เด็กเหล่านี้ไม่ได้รับเชื้อโรคเรื้อนก็ตาม แต่มีพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อ บังคับมิให้โรงเรียนได้รับเด็กเหล่านี้เข้าเป็นนักเรียน พระองค์ทรงเห็นว่าเพื่อความเป็นธรรม เด็กเหล่านี้ควรมีสติเสรีภาพเช่นเดียวกับเด็กอื่นๆ จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้างโรงเรียน และพระราชทานชื่อ “โรงเรียนราชประชาสมาสัย”

2.2.4.2 การสร้างโรงพยาบาลรักษาผู้ป่วยทางสมองและทางจิต

องค์การอนามัยโลกประเมินว่าบุคคลผู้มีความบกพร่องทางสติปัญญา (บุคคลปัญญาอ่อน) ในประเทศไทยมีประมาณร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด² ผู้ป่วยกลุ่มนี้ที่มีพัฒนาการทางสมองช้ากว่าพัฒนาการทางร่างกาย ไม่สามารถเข้ารับการศึกษารวมในโรงเรียนเช่นบุคคลในวัยเดียวกัน แต่หากมีโรงเรียนหรือสถานพยาบาลที่ให้การศึกษารวมและพยาบาลแก่คนกลุ่มนี้ ก็จะช่วยให้มีการพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่นมากนัก หรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

สถานพยาบาลที่สร้างขึ้นเพื่อการดังกล่าวคือ “สถาบันราชานุกูล” ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2503 และเริ่มให้บริการผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างครบวงจรตั้งแต่วันที่ 21 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 โดยใช้ชื่อว่า “โรงพยาบาลปัญญาอ่อน” การจัดบริการของโรงพยาบาลปัญญาอ่อนในระยะเริ่มแรกแบ่งบริการให้มีแผนกคนไข้นอก และแผนกคนไข้ใน แผนกคนไข้นอกให้บริการตรวจวินิจฉัย ป้องกัน บำบัดรักษาและให้คำแนะนำแก่บิดามารดา ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูบุตร ในรายที่สมควรเข้ารับการรักษาก็รับเข้ามาเพื่อค้นหาสาเหตุ และทำการรักษาป้องกัน รวมทั้งให้การแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านการฝึกอาชีพ ในด้านการศึกษานั้น ได้จัดให้มีชั้นเรียนพิเศษสำหรับผู้ป่วย

รัฐบาลยังมีโครงการตั้งสถานรักษาผู้ป่วยโรคจิตเพิ่มเติม นอกเหนือจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยา และโรงพยาบาลประสาทพญาไทที่ให้บริการแก่ประชาชนตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เช่น ที่บางรัก เสาชิงช้า บางซื่อ และที่สวนพลู³ สาเหตุที่มีการสร้างสถานพยาบาลเพิ่มหลายแห่ง เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยโรคจิตทั้งประเทศมีประมาณ 60,000 คน

¹“สืบเนื่องจากพระราชดำริ สร. ดำเนินการขยายโรงพยาบาลโรคเรื้อนที่พระประแดง ค่าก่อสร้างเกิน 1 ล้านบาท,” (2501, 6 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 6.

²“โรงพยาบาลปัญญาอ่อนเพิ่มสถานดูแล ก่อสร้างเรียบร้อยแล้ว เชิญนายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิด,” (2505, 21 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป๊าะ*. หน้า 2.

³“สาขาของโรงพยาบาลโรคจิตพญาไทแห่งที่ 1 ให้บริการที่ซอยสวนพลู ถนนสาทร ตรวจตั้งแต่ 9 โมงเช้าถึงเที่ยงทุกวัน,” (2505, 6 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ¹ จากการวิเคราะห์หาสาเหตุที่คนไทยป่วยเป็นโรคจิตจำนวนมากพบว่ามาจาก “การพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทันสมัยทางเทคโนโลยี ทำให้สภาพแวดล้อมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนบางส่วนไม่สามารถปรับตัวให้รับกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้ จึงได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ แต่บางส่วนก็มาจากความกดดันทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต”² ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข จึงรณรงค์ความสำคัญของการป้องกันมิให้ประชาชนเป็นโรคจิต โดยการพิมพ์หนังสือแนะนำการสร้างเสริมจิตใจเพื่อแจกจ่ายไปยังประชาชน พร้อมทั้งส่งนักจิตวิทยาออกพบปะประชาชนตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำวิธีผ่อนคลายความเครียด

2.2.5 การออกกฎหมายควบคุมการจำหน่ายยา

ประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมการขายยามาตั้งแต่ พ.ศ. 2479³ กำหนดให้การขายยาต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานของรัฐ และห้ามการโฆษณาโอ้อวดสรรพคุณของยาโดยไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ต่อมารัฐบาลแบ่งประเภทใบอนุญาตของร้านขายยาออกเป็น 3 ประเภท⁴ คือ

ประเภทแรก คือ ร้านขายยาประเภท “ก” สำหรับสถานที่ขายยาซึ่งมีเภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง* เป็นผู้ดูแลควบคุมการขายยา และสามารถขายยาประเภทอันตรายได้

¹“จำนวนผู้ป่วยโรคจิตทั้งประเทศมีถึงหกหมื่นคนและยังเพิ่มไม่หยุด การรักษาในปัจจุบันยังเป็นการรักษาที่ปลายเหตุ จึงได้ผลเพียงเล็กน้อย ต้องให้ความสำคัญกับการป้องกัน,” (2505, 17 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“จำนวนผู้ป่วยโรคจิตทั้งประเทศมีถึงหกหมื่นคนและยังเพิ่มไม่หยุด การรักษาในปัจจุบันยังเป็นการรักษาที่ปลายเหตุ จึงได้ผลเพียงเล็กน้อย ต้องให้ความสำคัญกับการป้องกัน,” (2505, 17 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พุทธศักราช 2479,” (2480, 26 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 54. หน้า 177 – 187.

⁴“พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2498,” (2498, 1 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 9. หน้า 161.

* เภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง คือ ผู้มีปริญญาหรือประกาศนียบัตรจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอื่นในประเทศซึ่งมีหลักสูตรเทียบเท่ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดู “พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ 5),” (2490, 23 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. ตอนที่ 45 เล่ม 64. หน้า 629.

ประเภทที่ 2 คือ ร้านขายยาประเภท “ข” สำหรับสถานที่ขายยาซึ่งมีเภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นสอง* เป็นผู้ดูแลควบคุมการขายยา และสามารถขายยาประเภทอันตรายได้

ประเภทที่ 3 คือ ร้านขายยาประเภท “ค” สำหรับสถานที่ขายยาซึ่งไม่มีเภสัชกรแผนปัจจุบันเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลควบคุมการขายยา และห้ามขายยาประเภทอันตรายเด็ดขาด

สาเหตุที่ต้องกำหนดให้ร้านขายยาต้องมีเภสัชกรประจำร้านค้า ก็เพื่อให้คำแนะนำการใช้ยาที่ถูกต้องแก่ประชาชน เพราะชาวไทยส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยจะนิยมไปซื้อยารับประทานเองจากร้านขายยาทั่วไป¹ แทนการไปพบแพทย์ ซึ่งยาบางประเภทกระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้เป็น “ยาอันตราย” หากไม่มีเภสัชกรดูแลการจำหน่ายยาแล้ว ประชาชนอาจบริโภคยาอันตรายโดยไม่รู้ตัวได้

การที่ประชาชนไทยนิยมหาซื้อยารับประทานเองตามร้านขายยา โดยไม่ไปปรึกษาแพทย์ เพราะคิดว่าการไปพบแพทย์เป็นเรื่องยุ่งยาก และเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าการซื้อยารับประทานเอง ส่วนใหญ่จะบอกเพียงอาการป่วยให้ผู้ขายยาทราบ เมื่อ “หมดดี” หรือผู้จำหน่ายยาที่ไม่ใช่เภสัชกร ทราบอาการป่วยของผู้ซื้อ ก็จะจัดยาให้โดยมิได้ตรวจร่างกายแต่อย่างใด ยาเหล่านี้รู้จักกันในนาม “ยาชุด” ประเภทต่าง ๆ เช่น “ยาชุดแก้ไอ” “ยาชุดแก้ปวดเมื่อย” เป็นต้น ยาชุดเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นยาอันตรายที่ออกฤทธิ์แรงและให้ผลเร็ว จึงทำให้หายเร็ว ประชาชนจึงนิยมรับประทานยาชุดประเภทนี้มาก แต่หากใช้หากใช้ยาเหล่านี้ในระยะยาวอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงเห็นสมควรประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505 เพื่อควบคุมการจดทะเบียนตำรับยาที่ผลิตหรือนำเข้ามาเพื่อจำหน่าย และเพื่อควบคุมการโฆษณาขายยาให้รัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน²

2.2.6 การประกาศควบคุมยาอันตราย

ใน พ.ศ. 2505 มีข่าวจากต่างประเทศว่ายาแก้ปวดตำรับหนึ่งมีผลข้างเคียง และทำให้ทารกในครรภ์พิการตั้งแต่กำเนิดได้ กระทรวงสาธารณสุขจึงออกประกาศให้ประชาชนทราบว่า กระทรวงฯ จะได้ควบคุมยาดังกล่าวมิให้มีการสั่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยโดยง่าย

* เภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นสอง คือ ผู้มีปริญญาหรือประกาศนียบัตรจากโรงพยาบาลหรือสถานศึกษาของรัฐ หรือเทศบาล หรือสถานศึกษาอื่นในประเทศสยาม ดู พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลป์ (ฉบับที่ 5),” (2490, 23 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. ตอนที่ 45 เล่ม 64. หน้า 630.

¹ “สร. ควบคุมยาที่เป็นอันตรายแก่สตรีมีครรภ์,” (2505, 6 สิงหาคม). ชิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

² “พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505,” (2505, 27 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 79 ตอนที่ 29. หน้า 456.

หรือไม่ต้องมีคำว่า “ยาอันตราย” กำกับไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนชาวไทย¹ พร้อมทั้งประกาศเตือนให้ร้านขายยาทั้งประเภท “ก” และ “ข” ที่สามารถจำหน่าย “ยาอันตราย” ว่าผู้รับผิดชอบต้องกรอกรายชื่อยาอันตรายที่มีจำหน่ายในร้านทุกขนาน อีกทั้งเมื่อมีผู้ซื้อยาอันตราย ไม่ว่าจะมิใช่สั่งจากแพทย์หรือไม่ก็ตาม เกสซ์กรต้องกรอกรหัส ที่อยู่ของผู้ซื้อยา รวมถึงชื่อยาและวันเดือนปีที่ซื้อยานั้นไว้เป็นหลักฐาน มิฉะนั้นจะมีความผิดตามกฎหมาย² เพื่อเป็นการควบคุมการจำหน่ายยาอันตรายมิให้แพร่ไปสู่ประชาชนได้โดยง่าย

ส่วนร้านขายยาประเภท “ก” ในต่างจังหวัด กระทรวงสาธารณสุขอนุมัติผ่อนผันไม่ต้องมีเกสซ์กรประจำร้านได้ เนื่องจาก เกสซ์กรในประเทศไทยมีจำนวนน้อยเกินไป ไม่เพียงพอที่จะไปประจำร้านขายยาได้ครบทุกร้าน³ โดยเฉพาะร้านขายยาที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัด ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงอนุญาตให้ร้านขายยาประเภท “ก” ในต่างจังหวัด สามารถขายยาอันตรายได้โดยไม่ต้องมีเกสซ์กรประจำร้านขายยา⁴

ส่วนร้านขายยาประเภท “ค” ที่ห้ามจำหน่ายยาอันตราย เพราะไม่มีเกสซ์กรประจำร้านนั้น จากการตรวจสอบของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ในต่างจังหวัดมีร้านขายยาประเภทนี้หลายร้านที่ลักลอบขายยาอันตราย ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงออกประกาศเตือนร้านค้าเหล่านี้ผ่านทางหนังสือพิมพ์ ให้ทราบถึงบทลงโทษที่มีทั้งจำหรือปรับ หรือทั้ง 2 ประการ⁵

นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขยังส่งเสริมให้องค์การเภสัชกรรมปรับปรุงเทคนิคการผลิตยา เพื่อให้ได้ยาที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในประเทศ กระทรวงฯ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า ในอนาคตหากยาตำรับใดที่องค์การเภสัชกรรมสามารถผลิตได้อย่างมีมาตรฐานแล้ว กระทรวงฯ อาจกำหนดห้ามการนำยาจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย⁶ ก่อนหน้านั้นกระทรวงฯ เสนอตั้งสถาบันทดสอบยา เพื่อวิเคราะห์ยาที่จำหน่าย

¹“สธ. ควบคุมยาที่เป็นอันตรายต่อสตรีมีครรภ์,” (2505, 6 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“ร้านขายยาประเภท “ก” และ “ข” ที่ขายยาอันตรายจะต้องขึ้นทะเบียนและปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดปรับ 500 บาท สธ. กระตุ้นให้ร้านขายยาในพระนคร-ธนบุรีใส่ใจ,” (2505, 8 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“ปรับปรุงร่างกฎหมายควบคุมการขายยาเรียบร้อยแล้ว ผ่อนผันร้านขายยาประเภท “ก” ในต่างจังหวัดไม่ต้องมีเกสซ์กรประจำร้านชั่วคราว,” (2506, 3 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ร่างกฎหมายควบคุมการขายยาปรับปรุงเสร็จแล้ว ผ่อนผันร้านขายยาประเภท “ก” ในต่างจังหวัดไม่ต้องมีเกสซ์กรประจำร้านเป็นการชั่วคราว,” (2506, 3 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“สธ. ย้ำคำสั่งเดิมห้ามร้านขายยาประเภท “ค” ขายยาอันตราย ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจำหรือปรับ ส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง,” (2505, 7 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶“หลังการประกาศใช้กฎหมายขายยา ห้ามเร่ขายยาตามท้องถนนทั่วไป ไม่อนุญาตให้ขับเพลงออกอากาศเพื่อการขายยา สธ. ดำเนินการตั้งหน่วยงานดำเนินการตรวจสอบ,” (2505, 19 สิงหาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 8.

ภายในประเทศว่ามีคุณสมบัติครบถ้วน ตรงกับตำรับที่บริษัทฯ แจกต่อกระทรวงฯ หรือไม่ หากผลการทดสอบยาตำรับใดผิดไปจากที่แจ้ง กระทรวงฯ สามารถยกเลิกยาตำรับนั้นได้¹

ข่าวต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองด้านสุขภาพของประชาชนที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงสุขภาพของประชาชนจากการอุปโภคหรือบริโภคสินค้าต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากที่ผ่านมา ผู้ผลิตสินค้ามิได้ใส่ใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้บริโภค ผู้ผลิตสินค้ามุ่งหวังเพียงแต่รายรับหรือผลกำไรเท่านั้น จึงละเลยต่อสุขภาพของประชาชน ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าว

3. การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานประกอบไปด้วย การขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ รวมถึงไฟฟ้า ประปา การสื่อสารต่าง ๆ ระบบสาธารณูปโภคเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ

3.1 การสร้างทางหลวง

การขนส่งทางบกเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การปกครอง รวมถึงการรักษาความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากสามารถกระจายการพัฒนาและความเจริญในด้านต่าง ๆ ไปสู่ชนบทที่ห่างไกลได้ โครงการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินของไทยเริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2479 เป็นโครงการ 18 ปี ถึง พ.ศ. 2497 เพื่อสร้างทางหลวงจากกรุงเทพฯ ให้สามารถเชื่อมโยงกับทุกจังหวัดทั่วประเทศ ระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 14,900 กิโลเมตร แต่เนื่องจากการสร้างทางมุ่งดำเนินการอย่างเร่งรีบ โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพและการบำรุงรักษา รวมทั้งไม่ได้จัดสรรงบประมาณผูกพันสำหรับการบำรุงรักษาไว้² ทำให้ถนนต่าง ๆ ส่วนมากชำรุดเสียหาย หลังจากผ่านการใช้งานได้ไม่นาน ถนนบางสายสามารถใช้สัญจรในเพียงในฤดูแล้งเท่านั้น³

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนโยบายดำเนินการก่อสร้างเส้นทางถนนสายหลักให้ได้มาตรฐาน สามารถให้บริการได้ทุกฤดูกาล ควบคู่กับการบูรณะทางหลวงที่มีอยู่แล้วให้มีความถาวรมั่นคงกว่าเดิม เพื่อช่วยให้ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ติดต่อกับอำเภอหรือจังหวัดได้สะดวก

¹“สธ. มีแผนควบคุมผลิตภัณฑ์ยาให้ได้ผล เสนอสถานทดสอบยา ทดลองส่วนผสมว่าเป็นไปตามที่แจ้งไว้หรือไม่...” (2505, 26 เมษายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

²“ไทยกำหนดกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อพัฒนาทางหลวง สภาพัฒนฯ และคลังประชุมร่วมตัวแทนธนาคารโลก,” (2505, 8 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“กรมทางหลวงประกาศแผนการสร้างทางหลวงจากพระนคร – เชียงใหม่ เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก งานก่อสร้างจะเป็นแบบพิเศษ สามารถใช้ได้ทุกฤดู,” (2505, 4 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ยิ่งขึ้น เพราะการสร้างและปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจาก “เมื่อมีระบบทางที่ดีแล้ว การแลกเปลี่ยนสินค้าและผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิตและแหล่งการค้าก็จะเป็นไปโดยสะดวก อีกทั้งช่วยให้ติดต่อระหว่างชุมชนเป็นไปอย่างสะดวกและกว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยกระจายความเจริญไปสู่ภาคต่าง ๆ ได้โดยทั่วถึง”¹

นายสุนทร หงส์ลดารมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กล่าวถึงปัญหาทางหลวงของไทยกับเจ้าหน้าที่ธนาคารโลก เมื่อครั้งมาตรวจสอบโครงการทางหลวงไทย เมื่อ พ.ศ. 2504 ว่า “ปัจจุบันประเทศไทยขาดแคลนถนนหลักที่ได้มาตรฐาน อันเป็นการอุปสรรคสำหรับการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน การขนส่ง การผลิตอย่างมาก เส้นทางเชื่อมระหว่างจังหวัดในภูมิภาคต้องรอคอยการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อให้จังหวัดมีความเจริญ”²

การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทางบก ในแต่ละภาคมีดังนี้

ภาคใต้ การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่งในช่วงแรก รัฐบาลไทยเน้นแผนพัฒนาทางหลวงภาคใต้ของประเทศเป็นหลัก เนื่องจากจะช่วยให้ผลผลิตของเหมืองแร่ดีบุก และผลผลิตทางการเกษตร สามารถขนส่งเข้ามากรุงเทพฯ ไปต่างประเทศและจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

ถนนสายหลักจากกรุงเทพฯ สู่ภาคใต้คือ ถนนเพชรเกษม ซึ่งสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2493 ต่อมาใน พ.ศ. 2503 กระทรวงคมนาคมมีดำริขยายถนนเส้นดังกล่าวจากเดิมที่ไปถึงเพียงอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาให้เชื่อมต่อกับระบบทางหลวงของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียที่อำเภอสะเต๊ะ³ แต่เนื่องจากถนนสายนี้มีระยะทางไกล บางช่วงมีการรูดยางมะตอย และบางช่วงเป็นลูกรัง ไม่สามารถสัญจรได้ในฤดูฝน กรมทางหลวงจึงกำหนดโครงการ 4 ปี ให้ถนนช่วงพระนครศรีอยุธยาถึงภูเก็ต เป็นถนนรูดยางมะตอยตลอดเส้นทาง 926 กิโลเมตร การบูรณะถนนเส้นนี้จะช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชายทะเลทางใต้ เนื่องจากตัดผ่านแหล่งท่องเที่ยว คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง พังงา และภูเก็ต

¹บุญชนะ อรรถการ. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญในสมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี 2501 – 2506,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 92 – 93.

²“อภิปรายปัญหาแผนการสร้างถนนทั่วประเทศ ผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลกประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย รมต. คลังแจ้งสภาพทั่วไปของทางหลวงไทย เน้นแผนงานขยายถนนสู่ภาคใต้ก่อน,” (2504, 9 มีนาคม). ชิงเสียนเยอะเป๋า. หน้า 8.

³“คมนาคมออกแบบขยายถนนเพชรเกษมจากธนบุรีไปตลอดภาคใต้ทุกจังหวัด ถึงชายแดนมาเลเซีย,” (2503, 9 กันยายน). ชิงเสียนเยอะเป๋า. หน้า 8.

นอกจากนี้โครงการบูรณะถนนสายอื่น ได้แก่ ถนนสายระหว่างจังหวัดสงขลาถึงจังหวัดนราธิวาส และระหว่างจังหวัดนครศรีธรรมราชถึงอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นต้น

ภาคเหนือ เส้นทางคมนาคมสายหลักจากกรุงเทพฯ สู่ภาคเหนือของประเทศคือ ถนนพหลโยธิน ใน พ.ศ. 2502 ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือสร้างถนนช่วงระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงจังหวัดสระบุรี ระยะทาง 108 กิโลเมตร เพื่อให้เส้นทางนี้เป็นทางสายหลักที่เชื่อมระบบการคมนาคมของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับจังหวัดพระนคร¹ ส่วนถนนช่วงอื่น กรมทางหลวงมีกำหนดบูรณะให้สามารถใช้สัญจรได้ตลอดปี อีกทั้งเตรียมตัดถนนสายใหม่จากถนนดินแดงถึงดอนเมืองอีกด้วย² คือถนนวิภาวดีรังสิตปัจจุบัน

ถนนสายพิษณุโลกถึงเพชรบูรณ์ ได้รับการช่วยเหลือค่าก่อสร้าง เทคนิคต่าง ๆ จากประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกับถนนมิตรภาพ ถนนสายนี้มีระยะทางทั้งสิ้น 125 กิโลเมตร ค่าก่อสร้าง 420 ล้านบาท ใช้เวลาสร้าง 5 ปี วิศวกรฝ่ายไทยรวมถึงอาจารย์ นิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำงานร่วมกับวิศวกรและช่างเทคนิคของสหรัฐอเมริกา ทำให้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการตัดถนนตลอดจนเทคนิคการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ทันสมัยในขณะนั้น นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมอบอุปกรณ์และเครื่องมือการสร้างถนนสายนี้ทั้งหมดให้แก่กรมทางหลวง เช่นเดียวกับที่เคยมอบให้เมื่อครั้งสร้างถนนสายมิตรภาพมาแล้ว นายกรัฐมนตรีกล่าวถึงความสำคัญของถนนสายนี้ กับมิสเตอร์ยู อเล็กซิส จอห์นสัน (Mr. U Alexis Johnson) เอกอัครทูตสหรัฐประจำประเทศไทยในขณะทำพิธีเปิดใช้ถนนสายนี้ว่า “นอกจากประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ความสำเร็จนี้ยังจารึกลงบนหน้าความสัมพันธ์ของประเทศทั้ง 2 ด้วย”³

ถนนสายฮอด แม่สะเรียง เป็นตัวอย่างเส้นทางที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากแต่เดิมอำเภอทั้ง 2 อาศัยอยู่ได้ว่าอยู่ในสภาพล้าหลัง ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก การส่งขนส่งอาหารหรือของใช้ต่าง ๆ ต้องพึ่งการขนส่งทางอากาศที่ให้บริการเพียงสัปดาห์ละ 2 ครั้งเพียงเส้นทางเดียว นอกจากนี้ ทางคมนาคมที่ดีอาจจะช่วยให้มีการ

¹“หน่วยงานความช่วยเหลือของอเมริกาแจ้งแผนการพัฒนาประเทศไทย สร้างทางหลวง 2 สาย และมหาวิทยาลัย 3 แห่ง,” (2504, 19 กันยายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

²“กรมทางหลวงประกาศแผนการก่อสร้างทางหลวงพระนคร-เชียงใหม่ ถนนเส้นนี้เป็นถนนสายสำคัญมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ทำให้เป็นถนนที่สามารถใช้ได้ทุกฤดู,” (2505, 4 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“นายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิดทางหลวงพิษณุโลกถึงหล่มสัก จากเงินช่วยเหลือของสหรัฐฯ ความสำคัญของถนนสายนี้จารึกลงบนหน้ามิตรภาพไทย-อเมริกา,” (2504, 14 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

พัฒนาเมืองแรมมากขึ้น เพราะจากการสำรวจทางธรณีวิทยา พบว่าในพื้นที่ดังกล่าวมีแร่สังกะสีอยู่เป็นจำนวนมาก¹

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินเป็นสื่อการคมนาคมที่สำคัญที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัดเพียงประเภทเดียว เนื่องจากทางรถไฟที่เชื่อมระหว่างจังหวัด มีเพียง 8 จังหวัดเท่านั้น ส่วนเส้นทางคมนาคมทางน้ำก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เนื่องจากกระแสน้ำไหลแรงในฤดูฝน และแห้งขอดในฤดูแล้ง²

ถนนสายมิตรภาพ (Friendship Highway) ถนนเส้นนี้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญเชื่อมระหว่างภาคกลางกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่จังหวัดสระบุรีถึงจังหวัดนครราชสีมา ได้รับการช่วยเหลือด้านเทคนิคและเงินทุนค่าก่อสร้างจากประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 13.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. 2494 แล้วเสร็จเปิดใช้เป็นทางการเมื่อวันที่ 10 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2501³ ถนนมิตรภาพได้ชื่อว่าเป็นถนนสร้างได้มาตรฐานที่สุดในสมัยนั้น จนเป็นแบบอย่างให้ถนนหลายสายที่มีโครงการสร้างใหม่พยายามสร้างให้ได้มาตรฐานตาม⁴

ต่อมาสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เสนอให้ตัดถนนเชื่อมระหว่างถนนมิตรภาพไปสู่จังหวัดหนองคาย⁵ เพื่อขยายความเจริญไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และไปถึงจังหวัดอุบลราชธานี ถนนเส้นนี้จะสร้างเป็นถนนลาดยางมะตอยตลอดเส้นทาง⁶

ทางหลวงแผ่นดินที่มีโครงการสร้างใหม่ 4 สายรวมระยะทาง 965 กิโลเมตร ให้เป็นถนนลาดยางมะตอย ได้แก่ ถนนสายบัวชุมถึงเลย สายอุตรธานีถึงชุมแพ สายหล่มสักถึงชุม

¹“นายกรัฐมนตรี กลับถึงพระนครเมื่อวานนี้ กล่าวถึงความรู้สึกจากการสังเกตการณ์ภาคเหนือ ซึ่งงานเร่งด่วน คือพัฒนาการคมนาคมเพื่อสร้างสรรค์ภาคเหนือ ส่งการกรมทางหลวงรีบสร้างทางไปแม่ฮ่องสอน,” (2506, 1 มีนาคม). *ชิงเสียงยยะเป้า*. หน้า 8.

²สำนักงานสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2504). *แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2505 – 2509*. หน้า 63.

³*The Eagle and the Elephant : Thai – American Relations Since 1833 Golden Jubilee Edition*. = ความสัมพันธ์ไทย – อเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2376 ฉบับกาญจนาภิเษก สมโภช. (1997). P. 93

⁴“รัฐบาลวางแผนสร้างทางหลวงจากชุมพรถึงสุราษฎร์ เพื่อการคมนาคมที่สะดวกและเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง กู้เงินธนาคารโลก 400 ล้านบาท,” (2504, 17 เมษายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁵“ตามแผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-สหรัฐ สร้างทางหลวงจากพระนครถึงหนองคาย เริ่มงานปีหน้า ระยะทางกว่า 600 กิโลเมตร ค่าก่อสร้าง 800 ล้านบาท กำหนดเสร็จภายใน 2 ปี,” (2505, 29 ธันวาคม). *ชิงเสียงยยะเป้า*. หน้า 8.

⁶“ทางหลวงสายพระนครถึงอุบลฯ เสร็จภายใน 5 ปี,” (2505, 2 มิถุนายน). *ชิงเสียงยยะเป้า*. หน้า 8.

แพ และสายโซ่ค้ำยันถึงเดชอุดม สำหรับเส้นทางที่จะบูรณะได้แก่ เส้นทางสายบ้านไผ่ถึงอุบลราชธานี หนองคายถึงนครราชสีมา อุตรธานีถึงวังสะพุง¹

สำหรับทางหลวงระดับจังหวัดและชนบท เตรียมสร้างเพิ่มและบูรณะอีก 50 เส้นทาง รวมระยะทาง 2,000 กิโลเมตร แต่ในระยะแรกดำเนินการได้เพียง 600 กิโลเมตร เนื่องจากต้องจัดสรรงบประมาณประจำปีและเงินกู้ยืมจากต่างประเทศ ถนนเหล่านี้ช่วยให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น เพราะไม่เพียงแต่เฉพาะภายในภาคเท่านั้น แต่ยังเชื่อมกับภาคกลางและตะวันออก ทำให้ค่าขนส่งสินค้าจากส่วนกลางไปสู่ภาคอีสานมีราคาถูกลง การขนส่งผลผลิตมายังส่วนกลางสะดวกขึ้น ส่งผลถึงความเป็นอยู่ของประชาชน

ใน พ.ศ. 2505 รัฐบาลไทยมีโครงการตัดถนนเชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคเหนือ เพื่อให้การติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภาคทั้ง 2 เป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้กรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการด้านสำรวจเส้นทางและวิศวกรรมโยธา² การที่หน่วยราชการของไทยเป็นผู้สร้างทางเอง เป็นการแสดงถึงศักยภาพและความสามารถของวิศวกรชาวไทยในขณะนั้น ซึ่งบางส่วนได้เรียนรู้เทคนิคจากช่างชาวอเมริกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากประเทศสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาเส้นทางเหล่านี้

ภาคกลาง เส้นทางคมนาคมที่มีการสร้างเพิ่มเติมและบูรณะ ได้แก่

ถนนสายพระนคร – ตราด ถนนเส้นนี้ช่วยให้จังหวัดแถบภาคตะวันออกรอบอ่าวไทย มีการคมนาคมและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เนื่องจากตัดผ่านโครงการทำเรื่อน้ำลึกระราช (แหลมฉบัง) ด้วย ระยะทางทั้งสิ้น 258 กิโลเมตร งบประมาณ 410 ล้านบาท โดยการกู้ยืมเงินก่อสร้างจากต่างประเทศ รวมทั้งการออกพันธบัตรรัฐบาลสมทบ³

ถนนสายรองระหว่างจังหวัด เช่น จากจังหวัดลพบุรีถึงจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนครปฐมถึงจังหวัดชุมพร เป็นต้น ถนนทั้งหมดกำหนดให้เป็นถนนลาดยางมะตอยที่มีมาตรฐานทัดเทียมกับถนนมิตรภาพ

¹ “คณะกรรมการพัฒนาอีสานกำหนดแผน 5 ปี เน้นอุตสาหกรรม เกษตร คมนาคม การศึกษา ทำให้การพัฒนาทุกด้านเป็นแบบก้าวกระโดด,” (2505, 26 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

² “รัฐบาลวางแผนตัดถนนเชื่อมภาคเหนือและอีสาน สหรัฐช่วยค่าก่อสร้างครึ่งหนึ่ง,” (2505, 4 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³ “รัฐบาลสร้างถนนสายพระนคร – คลองใหญ่ รวม 410 ล้านบาท แบ่งงานเป็น 5 ช่วง เสร็จภายใน 3 ปี,” (2504, 18 มีนาคม). *ชิงให้หัวนเป๊าะ*. หน้า 2.

3.2 การพัฒนากิจการรถไฟ

ในสมัยนี้ มีการสร้างทางรถไฟเพิ่มเติมในเส้นทางต่าง ๆ เช่น โครงการเส้นทางระหว่างแก่งคอยถึงบัวใหญ่ ที่ยังสร้างไม่เสร็จอีก 180 กิโลเมตรให้เรียบร้อย¹ เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงสร้างต่อไปจนถึงมุกดาหารและนครพนม และยังเตรียมเปลี่ยนรางรถไฟทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการเดินทาง เนื่องจากการรถไฟมีโรงหล่อรางรถไฟเองแล้ว โดยกำหนดเปลี่ยนรางรถไฟสายเหนือเป็นเส้นทางแรก นอกจากนี้ยังมีโครงการพัฒนาด้านความเร็วของรถ การลดเสียงดังระหว่างล้อกับราง² เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ข้างต้นบรรลุผลสำเร็จ การรถไฟจึงพิจารณากู้เงินจากหน่วยงานต่างประเทศเช่น ธนาคารโลก³ และประเทศเยอรมันตะวันตก⁴

อนึ่ง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่การรถไฟ การรถไฟพิจารณาบุกเบิกบริเวณถ้ำขุนตาลให้เป็นสถานที่พักผ่อน เนื่องจากมีภูมิทัศน์ดี อากาศเย็นสบาย⁵

3.3 การพัฒนาการขนส่งทางน้ำ

การขนส่งทางน้ำที่ได้รับการพัฒนาคือ การสร้างท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบัง ให้เป็นท่าเรือพาณิชย์แห่งที่ 2 ของประเทศ และการรื้อฟื้นการขุดคลองคอดกระ เพื่อเชื่อมเส้นทางการเดินทางเรือระหว่างทะเลอันดามันกับอ่าวไทย

3.3.1 ท่าเรือแหลมฉบัง

ท่าเทียบเรือเดินทะเลขนาดใหญ่เพื่อรับส่งสินค้าที่สำคัญของประเทศไทยในขณะนั้น คือ ท่าเรือกรุงเทพ (คลองเตย) ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2490 แต่จากการประเมินของบริษัทลิทฟิลด์ ใน พ.ศ. 2503 ให้ความเห็นว่า สันดอนปากน้ำเจ้าพระยามักจะตื้นเขิน ค่าใช้จ่ายในการขุดลอกร่องน้ำให้ลึกพอสำหรับเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่เข้าเทียบท่าได้ ก็สูงและในอนาคตมีแนวโน้มว่า ประสิทธิภาพของท่าเรือแห่งนี้จะไม่สามารถรองรับการขนส่งสินค้าได้อย่างพอเพียง บริษัทฯ จึงแนะนำให้รัฐบาลเตรียมหาสถานที่สร้างท่าเรือน้ำลึกอีกแห่ง⁶ แต่

¹“รัฐบาลเยอรมันตะวันตกตอบรับให้กู้ยืมเงินเพื่อก่อสร้างเส้นทางรถไฟจากแก่งคอยไปบัวใหญ่ ลงนามเดือนหน้า,” (2506, 1 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“เปลี่ยนรางรถไฟสายเหนือ กำหนดเสร็จเดือนตุลาคมนี้ การรถไฟส่งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อย,” (2504, 21 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เพื่อพัฒนากิจการรถไฟไทย กู้เงินธนาคารโลก 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ,” (2503, 21 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ตัวแทนธนาคารเยอรมันตะวันตกศึกษาดูงานการรถไฟไทย,” (2505, 11 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“ทางการวางแผนบุกเบิกเขาขุนตาลให้เป็นสถานที่พักผ่อน เนื่องจากใกล้ทางรถไฟ ท่นค่าก่อสร้างสร้างรถเคเบิลไฟฟ้าสู่ยอดเขา,” (2504, 27 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 13.

⁶Litchfield Whiting Bowne and Associates. (2503). *Greater Bangkok Plan 2533*. p. 113.

อย่างไรก็ตาม ท่าเรือกรุงเทพก็ยังคงต้องได้รับการปรับปรุงขยายท่าเรือให้มีอาณาเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น¹ เนื่องจากเป็นท่าเรือหลักสำหรับการขนส่งของเมืองหลวง

พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีสั่งการให้สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติร่วมกับกระทรวงคมนาคม กำหนดแผนรายละเอียดและแบบร่างท่าเรือพาณิชย์แห่งที่ 2 คือ ท่าเรือพาณิชย์ศรีราชา (แหลมฉบัง) จังหวัดชลบุรี เพื่อประกอบการพิจารณากู้ยืมเงินต่อธนาคารโลก ในวงเงิน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับจัดซื้อที่ดินปรับปรุงพื้นที่ สร้างท่าเรือ คลังสินค้า เส้นทางและสถานีรถไฟ สถานีรถประจำทาง สถานที่ขนส่งสินค้า ฯลฯ ต่อมาธนาคารโลกพิจารณาแล้วว่าโครงการนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยให้มีความเจริญมากขึ้น² จึงส่งผู้แทนมาสำรวจความเป็นไปได้ในการก่อสร้างตามแผน รัฐบาลตั้งเป้าหมายการก่อสร้างท่าเรือพาณิชย์ศรีราชา (แหลมฉบัง) ให้เสร็จเรียบร้อยภายใน พ.ศ. 2515³ และให้เป็นแหล่งกระจายและขนถ่ายสินค้าสำหรับภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความคล่องตัวและรวดเร็ว ไม่ต้องขนส่งผ่านไปยังพระนคร ซึ่งช่วยลดต้นทุนด้านการขนส่ง ทำให้ราคาสินค้าต่ำลงได้⁴

นอกจากแผนการพัฒนาท่าเรือศรีราชาแล้ว รัฐบาลยังกำหนดแผนพัฒนาและขยายท่าเรืออีกหลายแห่งในจังหวัดภาคใต้ เช่น ท่าเรือจังหวัดสงขลา ท่าเรือจังหวัดภูเก็ต ปรับปรุงและขุดลอกร่องน้ำการเดินเรือ เช่น ร่องน้ำจังหวัดปัตตานี และจังหวัดสงขลา⁵

3.3.2 การรื้อฟื้นโครงการขุดคอคอดกระ

คอคอดกระ เป็นพื้นที่ส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทย อยู่ที่ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่เส้นทางที่ขุดผ่านคาบสมุทรมลายูมาไปสู่อ่าวไทยที่สั้นที่สุด คือ เส้นทางที่เริ่มต้นจากปากคลองสวะ ตำบลมะมุ อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง ถึงบ้าน

¹“การสร้างท่าเรือศรีราชามีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผู้เชี่ยวชาญจากฮอลันดาทำรายงานหลังการตรวจสอบ พร้อมเสนอแบบพิมพ์เขียวและแผนงานต่าง ๆ,” (2505, 22 มิถุนายน). *ซิงเสียนเยอะเป๊า*. หน้า 8.

²“ธนาคารโลกให้ความสนใจโครงการพัฒนาท่าเรือศรีราชา เริ่มการสำรวจตั้งแต่กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา หลังการก่อสร้างเสร็จจะเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ,” (2505, 7 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป๊า*. หน้า 8.

³“การเตรียมงานก่อสร้างท่าเรือศรีราชาจะเรียบร้อยในเมษายนปีหน้า กำหนดงานเสร็จสมบูรณ์ในปี 2515 ค่าก่อสร้างจะกู้ยืมจากกองทุนพิเศษของสหประชาชาติ,” (2506, 10 มกราคม). *ซิงไ่ทวันเป๊า*. หน้า 2.

⁴“รมต. คมนาคมแถลงข่าวการก่อสร้างท่าเรือศรีราชามีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทางหลวงสายตะวันออกทำให้สามารถขนส่งสินค้าไปภาคอีสานได้โดยตรง ทั้งช่วยส่งเสริมผลผลิตทางเกษตรของจังหวัดทางตะวันออก,” (2505, 4 พฤษภาคม). *ซิงเสียนเยอะเป๊า*. หน้า 8.

⁵“แผนการสร้างท่าเรือพาณิชย์ที่ศรีราชา ธนาคารโลกให้ความสนใจเริ่มสำรวจ ... คมนาคมวางแผนขุดลอกท่าเรือน้ำลึกและปรับปรุงท่าเรือที่สงขลา,” (2505, 7 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป๊า*. หน้า 8.

แสงแดด อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร เส้นทางมีระยะทางเพียง 50 กิโลเมตร จึงเป็นเส้นทางที่ถูกพิจารณามากที่สุด¹

ความคิดที่จะขุดคลองลัดตัดผ่านประเทศไทยมีมาตั้งแต่รัชสมัยพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ. 2220² และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งต้องการขุดคลองใหญ่เชื่อม 2 ฝั่งทะเล ระหว่างสงขลากับไทรบุรี เพื่อใช้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ยกกองทัพไปตีพม่า และเป็นเส้นทางติดต่อค้าขายกับประเทศอินเดีย³ ต่อมาใน พ.ศ. 2401 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้อังกฤษขุดคอคอดกระตามแนวระหว่างจังหวัดระนอง ถึงอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร แต่ทางฝ่ายอังกฤษเองประสบปัญหาด้านเงินทุน จึงล้มเลิกโครงการไป แต่ยังส่งนายช่างเข้ามาสำรวจบริเวณคอคอดกระอีก 2 ครั้ง คือ พ.ศ. 2406 และ พ.ศ. 2415 ผลการสำรวจทั้ง 2 ครั้ง แสดงถึงความเป็นไปได้ในการขุดคอคอดกระให้เรือเดินสมุทรผ่านได้⁴

ใน พ.ศ. 2409 รัฐบาลฝรั่งเศสส่งตัวแทนมาเจรจาเรื่องดังกล่าวกับรัฐบาลไทยเช่นกัน แต่ไม่สำเร็จ เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ไม่ทรงอนุญาตให้ฝรั่งเศสขุดคอคอดกระ ด้วยเกรงจะเสียไมตรีกับอังกฤษ⁵ แต่ทางฝรั่งเศสก็ยังขอมพระบรมราชานุญาตขุดคลองลัดดังกล่าวอีกครั้ง เมื่อ พ.ศ. 2452 หลังจากประสบความสำเร็จในการขุดคลองสุเอซ

การที่ประเทศมหาอำนาจทั้ง 2 ยื่นความจำนงขอขุดคอคอดกระ ทำให้รัฐบาลไทยต้องรักษาความเป็นกลาง จึงมิได้อนุญาตให้ประเทศใดดำเนินการ จนล่วงมาถึงสมัยรัฐบาลของสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาเป็นระยะ ๆ แต่ติดขัดเรื่องที่มีเงินทุนไม่เพียงพอ และเกรงเรื่องปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมือง จึงมิได้ดำเนินการใด ๆ

ใน พ.ศ. 2504 มีบริษัทเอกชนของไทยยื่นความจำนงต่อรัฐบาล ขอรื้อฟื้นโครงการขุดคอคอดกระอีกครั้งหนึ่ง เสนอวงเงินเพื่อการนี้สูงถึง 600 ล้านบาท ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี โดยได้รับการสนับสนุนด้านเทคนิคดำเนินการจากประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ภายหลังที่รัฐบาลพิจารณาโครงการแล้ว ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาข้อเสนอดังกล่าว

ต่อมาเมื่อต้น พ.ศ. 2506 มีบริษัทจากประเทศญี่ปุ่นยื่นคำร้องต่อรัฐบาลไทยเพื่อการนี้เช่นกัน แต่ข้อเสนอของบริษัทญี่ปุ่นมีความแตกต่างจากบริษัทของไทยคือ ค่าดำเนินการ

¹ น้อม อูปรมย์. (2542). “คอคอดกระ,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3.

หน้า 1012.

² http://www.krakanal.or.th/kra_db1.htm. (Online).

³ http://www.krakanal.or.th/kra_history.htm. (Online).

⁴ น้อม อูปรมย์. (2542). “คอคอดกระ,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3.

หน้า 1012.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 1015.

ต่าง ๆ บริษัทญี่ปุ่นเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว และพร้อมดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปีครึ่ง หลังจากได้รับการอนุมัติ ทั้งนี้ หากแผนการของบริษัทไม่ผ่านการอนุมัติ บริษัทก็ไม่เรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าชดเชยใด ๆ จากรัฐบาล แต่ถ้าว่ารัฐบาลนำแผนการดำเนินการของบริษัทไปให้บริษัทอื่นดำเนินการ รัฐบาลไทยต้องจ่ายเงินชดเชยความเสียหายให้แก่บริษัทเป็นเงินไม่เกิน 7 แส่นดอลลาร์สหรัฐ¹

ในที่สุดเมื่อคณะกรรมการฯ เสนอความเห็นต่อรัฐบาลว่า การขุดคอคอดกระยังเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นในขณะนั้น อีกทั้งเกรงปัญหาอื่นที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง เช่น ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศ การป้องกันรักษาอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของชาติ การทำลายทรัพยากรประเภทต่าง ๆ จึงเสนอให้ระงับโครงการนี้ไว้ก่อนจวบจนปัจจุบัน

3.4 การพัฒนาการคมนาคมทางอากาศ

การพัฒนาคมนาคมทางอากาศที่สำคัญคือ โครงการสร้างสนามบินหนองงูเห่า และการพัฒนาท่าอากาศยานในส่วนภูมิภาค

3.4.1 โครงการสร้างสนามบินหนองงูเห่า

ใน พ.ศ. 2505 กระทรวงคมนาคม มีโครงการสำรวจพื้นที่สำหรับก่อสร้างสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่บริเวณระหว่างอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และบริเวณลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ตามคำแนะนำของบริษัทลิทช์ฟิลด์ (Litchfield Whiting Bowne and Associates) ที่ระบุไว้ในหนังสือ Greater Bangkok Plan 2533 ว่า “กรุงเทพฯ ควรจะมีสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่อีกแห่งหนึ่ง เพื่อแยกเครื่องบินพลเรือนออกจากเครื่องบินทหาร และเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของเมืองด้วย”²

รายงานการศึกษานี้ สอดคล้องกับรายงานการศึกษาขององค์การบริหารการบินพลเรือนแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Federal Aviation Administration) ในเรื่อง “Air System Requirement Plan and Survey for the Kingdom of Thailand” โดยรายงานว่า “กรุงเทพฯ จำเป็นต้องมีสนามบินพาณิชย์แห่งที่ 2 ให้ทัน พ.ศ. 2513 เพื่อแยกเครื่องบินไอพ่นขนาดใหญ่ที่จะใช้กับการบินพลเรือนออกจากเครื่องบินทหาร เพื่อรองรับความเจริญเติบโตของกิจการการบินพาณิชย์ต่อไป”³

¹ “บริษัทญี่ปุ่นยื่นหนังสือขอสำรวจคลองกระ ค่าใช้จ่ายบริษัท เป็นผู้รับผิดชอบ สำรองเสร็จภายในสิ้นปี และดำเนินการเสร็จภายใน 2 ปีครึ่ง,” (2506, 9 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² Litchfield Whiting Bowne and Associates. (2503). *Greater Bangkok Plan 2533*. p. 112.

³ <http://www.suvarnabhumiairport.com/demo/th/history2th.php>. (online).

ในขณะนั้นสนามบินดอนเมือง* ได้รับการพัฒนาด้านการบินจากประเทศสหรัฐอเมริกาจนเป็นศูนย์กลางการบินของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำนวนเที่ยวบินขึ้นลง ใน พ.ศ. 2503 มีทั้งสิ้นประมาณ 22,000 เที่ยวบินต่อปี ความถี่เฉลี่ยชั่วโมงละ 2.5 เที่ยวบิน เพิ่มขึ้น จาก พ.ศ. 2492 ถึง 4 เท่า¹ สายการบินที่มีเที่ยวบินมายังประเทศไทย เช่น KLM, JAL, SAS, Lufthansa และ บตท เป็นต้น นอกจากสายการบินพาณิชย์แล้ว สนามบินดอนเมืองยังเป็น สนามบินสำหรับกิจการทางการทหารอีกด้วย รัฐบาลเคยเสนอให้ทหารย้ายออกจากสนามบิน ดอนเมือง เพื่อขยายอาคารผู้โดยสาร ลานจอดเครื่องบินและทางวิ่ง แต่ฝ่ายทหารไม่เห็นด้วย² เนื่องจากฝ่ายทหารเองก็มีแผนขยายพื้นที่สนามบิน เพื่อใช้ในกิจการกองทัพบกและการฝึก³ ดังนั้น รัฐบาลจึงตัดสินใจหาสถานที่แห่งใหม่สำหรับกิจการบินพาณิชย์โดยเฉพาะ

สาเหตุที่รัฐบาลเลือกบริเวณบริเวณหนองงูเห่า เป็นที่สร้างสนามบินพาณิชย์แห่ง ใหม่ เนื่องจากอยู่ในทิศทางการพัฒนาของเมือง ซึ่งคาดว่าเมืองหลวงจะขยายความเจริญไปทาง ทิศตะวันออก โดยเฉพาะความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม และห่างจากสนามบินดอนเมืองเพียง 30 กิโลเมตร แต่ในขณะนั้น จากใจกลางพระนครยังไม่มีถนนตัดไปถึงหนองงูเห่า ดังนั้น กระทรวงคมนาคมจึงเตรียมการตัดถนนสายใหม่จากถนนพระราม 4 ไปยังสนามบินแห่งใหม่นี้⁴

พื้นที่ก่อสร้างสนามบินแห่งใหม่ประมาณ 20,000 ไร่ กำหนดค่าก่อสร้างไว้ 2,000 ล้านบาท ที่กำหนดงบประมาณไว้สูงเนื่องจาก ที่ดินบริเวณนี้เป็นทุ่งนา จึงต้องใช้งบประมาณ

* แต่เดิมเมื่อแรกมีกิจการบินในประเทศไทย กระทรวงกลาโหมใช้สนามบินราชกรีฑาสโมสรเป็น สนามบิน เรียกว่า “สนามบินสระปทุม” ต่อมาจึงพิจารณาหาสถานที่แห่งใหม่ จนได้ที่เรียกว่า “ดอนอีเหี้ยว” อยู่บริเวณตอนเหนือของอำเภอบางเขน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ดอนเมือง” วันที่ 8 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2457 เครื่องบินลำแรกบินจากสนามบินสระปทุมมาลงที่สนามบินดอนเมืองนี้เป็นปฐมฤกษ์ในตอนเช้า พ.ศ. 2491 กองการบินพลเรือนได้ยกฐานะเป็นกรมการบินพลเรือนได้ปรับปรุงสนามบินดอนเมือง และเรียกชื่อว่า “ท่าอากาศยานดอนเมือง” เป็นท่าอากาศยานสากล ต่อมาวันที่ 21 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2498 ท่าอากาศยานดอน เมืองได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ท่าอากาศยานกรุงเทพ” ดู การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย. (2541). 19 ปี การ ท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย. หน้า 20 – 25.

¹ Litchfield Whiting Bowne and Associates. (2503). *Op. cit.* p. 111.

² “แผนการบุกเบิกสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ ทางกรราร่างกำหนดแผนเรียบร้อยแล้ว ค่าใช้จ่าย สำหรับการซื้อที่ดินจะอยู่ในงบประมาณปีหน้า รัฐบาลอเมริกันส่งผู้เชี่ยวชาญมาไทยช่วยงานตรวจสอบ,” (2505, 26 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ “ทางการร่างแผนบุกเบิกสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ เรียบร้อยแล้ว จัดสรรงบประมาณปีหน้า เพื่อ ซื้อที่ดิน อเมริกาส่งผู้เชี่ยวชาญมาไทยช่วยตรวจสอบ,” (2505, 26 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴ “คมนาคมบุกเบิกสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ ดำเนินการตรวจสอบงานโยธา ในอนาคตภายหลัง การก่อสร้างเสร็จและเปิดใช้อย่างเป็นทางการแล้ว จะโอนสนามบินดอนเมืองให้ทหารอากาศใช้,” (2505, 19 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

การปรับถมพื้นที่มาก อีกทั้งรัฐบาลต้องการให้สนามบินแห่งนี้เป็นสนามบินที่ทันสมัยที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงกำหนดรูปแบบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ดีที่สุดใน

งบประมาณที่สูงเช่นนี้ รัฐบาลไม่อาจจัดสรรงบประมาณได้อย่างพอเพียง จึงพิจารณากู้ยืมเงินจากต่างประเทศและบางส่วนเป็นเงินลงทุนจากผู้ออกสร้าง ซึ่งเป็นบริษัทในประเทศแถบเอเชีย ยุโรปและอเมริกา² ภายหลังการพิจารณาข้อเสนอของบริษัทต่าง ๆ คณะกรรมการที่กระทรวงคมนาคมแต่งตั้งขึ้นเห็นว่าคุณสมบัติของบริษัทอิตัลไทย จำกัด เหมาะสมที่สุด

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรม รัฐบาลต่อมามีได้ดำเนินการโครงการนี้ต่อ เพราะมีการคัดค้านเรื่องสถานที่ตั้งของสนามบิน และบริษัทที่ปรึกษา ยังได้เสนอว่าสนามบินดอนเมืองยังสามารถให้เป็นสนามบินสากลได้ รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จึงพัฒนาสนามบินดอนเมืองให้เป็นสนามบินสากล และให้ศึกษารายละเอียดความเหมาะสมในการสร้างสนามบินสากลกรุงเทพ แห่งที่ 2 ในพ.ศ. 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติโครงการท่าอากาศยานสากลกรุงเทพ แห่งที่ 2 โดยให้กระทรวงคมนาคมเป็นผู้รับผิดชอบ และให้การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย (ทอท.) เป็นผู้ลงทุนโครงการ

ในวันที่ 29 เดือนกันยายน พ.ศ. 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสนามบินแห่งใหม่นี้ว่า “ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ” และในวันที่ 19 เดือนมกราคม พ.ศ. 2545 เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารผู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

3.4.2 โครงการพัฒนาสนามบินในภูมิภาค

ภาคเหนือ และภาคกลาง รัฐบาลจัดเตรียมปรับปรุงสนามบินในภูมิภาคหลายแห่ง เช่น ลำปาง พิชณุโลก เชียงราย ฯลฯ ให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการคมนาคมทางอากาศในภูมิภาค³ อีกทั้งเตรียมรับการตั้งศูนย์ฝึกบินที่องค์การสหประชาชาติมีโครงการตั้งขึ้นที่สนามบินหัวหิน เพื่อฝึกนักเรียนด้านการบิน การนำร่องการบิน การควบคุมเครื่องบิน นักเรียนที่จบหลักสูตรนี้ จะมีคุณสมบัติตามที่องค์การการบินสากลแห่งสหประชาชาติรับรอง⁴

¹“คมนาคมและบริษัทอิตัลไทยจะลงนามในสัญญาก่อสร้างสนามบิน ค่าก่อสร้างทั้งหมด 1,231 ล้านบาท บริษัทจะทดลองจ่ายก่อน จากนั้น 10 – 12 ปี จ่ายหมด,” (2506, 20 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ตั้งคณะกรรมการพิเศษศึกษาแผนการสร้างสนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ ในด้านเทคนิคการก่อสร้างและเงินทุนอย่างละเอียด,” (2505, 27 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“คมนาคมจะปรับปรุงสนามบินในภาคเหนือ 3 แห่งในปีหน้า เชียงราย ลำปาง พิชณุโลก งบประมาณ 32 ล้านบาท,” (2506, 3 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“มูลนิธิพิเศษของสหประชาชาติจะสร้างศูนย์ฝึกการบินในไทย เพื่อสร้างเจ้าหน้าที่เทคนิคการบินพาณิชย์,” (2505, 6 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามโครงการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดปรับปรุงขยายสนามบินให้ได้มาตรฐานใน 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด สกลนคร และนครพนม¹ ปรับปรุงและก่อสร้างสนามบินที่พอใช้ได้การอีก 8 จังหวัด และปรับปรุงวิทยุการบินใน 6 จังหวัด เพื่อให้การขนส่งทางอากาศดำเนินไปโดยสะดวก ซึ่งในขณะนั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสนามบินมาตรฐานอยู่แล้ว 3 จังหวัดคือ อุบลราชธานี อุดรธานี และนครราชสีมา

3.5 การพัฒนาด้านไฟฟ้า

เพื่อให้ประชาชนในภูมิภาคมีโอกาสใช้ไฟฟ้าอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ถึงระดับตำบลตามแผนพัฒนากิจการไฟฟ้า กระทรวงมหาดไทยเสนอให้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านไฟฟ้าจากประเทศเยอรมันเข้ามาวางระบบไฟฟ้าทั่วประเทศ แผนระยะยาวคือ กำหนดสร้างเครือข่ายการผลิตไฟฟ้าทั่วประเทศ ให้แต่ละจังหวัดมีโรงไฟฟ้าเป็นของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นโรงไฟฟ้าประเภทพลังน้ำหรือพลังไฟฟ้า ซึ่งขึ้นกับความเหมาะสมของพื้นที่นั้น ๆ² ปีต่อมา การไฟฟ้าภูมิภาคกำหนดแผนการสร้างโรงไฟฟ้าทั่วประเทศจำนวน 400 แห่ง³ อย่างไรก็ตาม กว่าคณะกรรมการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าได้พิจารณาตั้งกรรมการดำเนินการอย่างเป็นทางการ ก็ล่วงเลยไปปลาย พ.ศ. 2505⁴ ซึ่งห่างจากรายงานข่าวครั้งแรกถึง 9 เดือน

นอกจากนี้รัฐบาลยังเตรียมพิจารณาตั้ง “หน่วยงานพลังงานแห่งชาติ” 「國家動力機構」 สังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ* โดยมีการไฟฟ้าอันฮี การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหน่วยงานในสังกัด เพื่อดูแลการพลังงานของชาติให้เพียงพอต่อความต้องการ ในขณะนั้น พลังงานไฟฟ้ารวมทั้งประเทศมีเพียง 200,000 กิโลวัตต์ แต่เมื่อสร้างเขื่อนยันฮีเสร็จ เพิ่มขึ้นเป็น 560,000 กิโลวัตต์ ซึ่งเพียงพอต่อความต้องการสำหรับอุตสาหกรรม

¹ “มูลนิธิพิเศษของสหประชาชาติจะสร้างศูนย์ฝึกการบินในไทย เพื่อสร้างเจ้าหน้าที่เทคนิคการบินพาณิชย์,” (2505, 6 ตุลาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “มหาดไทยได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญเยอรมันตะวันตก ขยายการไฟฟ้าในต่างจังหวัด แต่ละโรงจ่ายไฟตามความเหมาะสม ตั้งศูนย์ผลิตไฟฟ้าพลังน้ำเพื่อการเกษตรด้วย,” (2504, 6 พฤษภาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

³ “นายกรัฐมนตรี แนะนำมหาดไทยพัฒนากิจการไฟฟ้าในภูมิภาค กระจายตั้งโรงไฟฟ้า ใช้ไฟจากแม่เมาะและยันฮี,” (2505, 24 มีนาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴ “คณะกรรมการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าประชุมศึกษาแผนพัฒนาไฟฟ้า เล็งสร้างโรงไฟฟ้าในแต่ละท้องถิ่นตามความต้องการจริง ๆ ให้การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าภูมิภาค รวมกับโรงไฟฟ้าอันฮีจ่ายไฟตามเขตต่าง ๆ,” (2505, 6 ธันวาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

* ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506 ดู จเร จุฑารัตนกุล. (2507). “กำเนิดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ,” ใน งาน “วิเทศทหาร” ในสมัย ๖๗ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. หน้า 52.

ประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ดูแลเรื่องอัตราค่าไฟฟ้าให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมอีกด้วย¹

3.6 การพัฒนาการสื่อสารและโทรคมนาคม

ระบบการสื่อสารและโทรคมนาคมที่ได้รับการพัฒนามีดังนี้

โทรศัพท์ ใน พ.ศ. 2505 ประชาชนในภูมิภาคมีโทรศัพท์ใช้เพียง 48 จังหวัด² ดังนั้น เพื่อเป็นการขยายระบบโทรศัพท์ให้ทั่วถึงประชาชนทุกจังหวัด ในระยะแรกองค์การโทรศัพท์จึง วางเครือข่ายระบบโทรศัพท์ในจังหวัดสำคัญ ๆ ก่อน³ อาทิ สมุทรปราการ นครสวรรค์ สระบุรี ฉะเชิงเทรา ขอนแก่น ตรัง ปัตตานี จากนั้นจึงขยายไปทุกจังหวัด โดยกำหนดเป้าหมายให้ทุก จังหวัดสามารถติดต่อกันได้โดยอัตโนมัติภายใน พ.ศ. 2507 ส่วนจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดให้นครราชสีมาเป็นจังหวัดศูนย์กลางการโทรคมนาคม และมีศูนย์ ย่อยที่อุบลราชธานี ขอนแก่น และอุดรธานี

สำหรับจังหวัดที่มีโทรศัพท์ใช้อยู่แล้ว รัฐบาลยังกำหนดเพิ่มจำนวนเครื่องโทรศัพท์ ให้แก่ประชาชนตามจังหวัดต่าง ๆ โดยจังหวัดใหญ่ เช่น ยะลา ชลบุรี ปัตตานี เชียงใหม่ และ อำเภอลาดใหญ่ แห่งละ 2,000 เครื่อง และจังหวัดเล็ก เช่น ลำปาง พะเยา แห่งละ 1,000 เครื่อง⁴ เพื่อให้โครงการทั้งหมดบรรลุตามเป้าหมาย รัฐบาลดำเนินการกู้เงินจากประเทศเยอรมัน ตะวันตกเป็นเงิน 140 ล้านบาท⁵ ผลจากการดำเนินงาน ทำให้จำนวนเครื่องโทรศัพท์ในภูมิภาค เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังตาราง 19

¹“กำลังศึกษาแผนการตั้งพลังงานแห่งชาติ หลังสร้างเขื่อนยันฮี พลังงานไฟฟ้าจะเพียงพอสำหรับ ธุรกิจ อุตสาหกรรมต่าง ๆ พิจารณาค่าไฟในราคาถูก,” (2505, 5 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“แผนพัฒนากิจการโทรศัพท์ ติดตั้งโทรศัพท์อัตโนมัติสำหรับกิจการที่สำคัญทั่วประเทศ ทำให้เสร็จภายใน 2 – 3 ปี,” (2505, 23 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“องค์การโทรศัพท์ตั้งชุมสายโทรศัพท์ต่างจังหวัด 11 แห่ง ค่าก่อสร้าง 7 ล้านบาท,” (2505, 21 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“องค์การโทรศัพท์กำหนดแผนพัฒนาธุรกิจโทรศัพท์ สร้างให้ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วไป ...,” (2505, 16 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁵“รัฐบาลเยอรมันตะวันตกพิจารณาให้ไทยกู้เงินวางเครือข่ายโทรศัพท์ให้สมบูรณ์ ถึงเวลานั้นทุก จังหวัดสามารถโทรศัพท์ติดต่อกันได้โดยสะดวก,” (2505, 29 พฤศจิกายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

ตาราง 19 แสดงจำนวนเครื่องโทรศัพท์ในภูมิภาค ระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506

พ.ศ.	2502	2503	2504	2505	พ.ศ. 2506
จำนวนเครื่อง	6,211	7,020	7,474	7,958	9,350

ที่มา: บุญชนะ อุตถากร. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญ ในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี 2502 – 2506,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 86.

การโทรคมนาคม กรมไปรษณีย์โทรเลขกำหนดสร้างเครือข่ายการโทรคมนาคมทั่วประเทศ โดยมีจังหวัดพระนครเป็นศูนย์กลางโทรคมนาคม มีการวางสายสัญญาณสู่ภาคเหนือ ชุมสายโทรศัพท์อยู่ที่สระบุรีและเชื่อมต่อไปยังเชียงใหม่ ภาคอีสานมี 2 จุดคือ ที่อุดรธานีเชื่อมต่อไปจนถึงหนองคาย และที่โคราชเชื่อมต่อไปยังอุบลราชธานี ภาคใต้จากเพชรบุรีถึงหาดใหญ่¹ ทั้งตั้งศูนย์ไปรษณีย์ทั่วประเทศด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์²

วิทยุโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์เสนอตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงบริเวณรังสิตและพุทธมณฑล กำลังส่ง 100 กิโลวัตต์ เพื่อกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศไทย และนายกรัฐมนตรียังเตรียมตั้งสถานีวิทยุแห่งใหม่ บริเวณตลาดใหม่หน้าสนามม้านางเลิ้ง หรือบริเวณคลองประปา เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของทางราชการ รวมถึงข่าวสารทางด้านการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจสู่ประชาชน

4. การพัฒนาระบบชลประทาน

ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรมที่ยังต้องพึ่งพิงธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำฝนเพื่อใช้ในการผลิตพืชผลเกษตรต่าง ๆ หากปีใดฝนแล้ง หรือน้ำมากเกินไปจนท่วม ผลผลิตประเภทต่าง ๆ ก็เกิดความเสียหาย ส่งผลถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ ระบบชลประทานจึงมีความสำคัญต่อการผลิตของภาคการเกษตร กล่าวคือ เป็นการสำรองและจัดสรรน้ำไว้เพื่อการเพาะปลูกในฤดูแล้ง และช่วยบรรเทาอุทกภัยรวมถึงการกักเก็บน้ำในฤดูฝน

¹“สภานุสนับสนุนเงินช่วยเหลือ 60 ล้านบาทเพื่อแผนพัฒนาระบบโทรคมนาคมแบบเบ็ดเสร็จทั่วประเทศ งบที่ได้เพียงพอแค่ค่าวางสายจากพระนครถึงเชียงใหม่ รัฐต้องรวบรวมงบอีกครั้ง,” (2505, 5 กรกฎาคม). ชิงไต้หัวนเป้า. หน้า 2.

²“กรมไปรษณีย์โทรเลขเสนอแผน 10 ปี เพิ่มบริการไปรษณีย์โทรเลข สร้างที่ทำการไปรษณีย์ในจังหวัดต่าง ๆ,” (2505, 21 กุมภาพันธ์). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

4.1 การสร้างเขื่อน

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี ประเทศไทยมีเขื่อนอยู่แล้ว 2 แห่ง คือ เขื่อนพระรามหก และเขื่อนชัยนาท เป้าหมายหลักของเขื่อนทั้ง 2 คือ การผันน้ำสำหรับการเพาะปลูกในจังหวัดภาคกลาง ส่วนภาคอื่น ๆ มีการสร้างอ่างเก็บน้ำกระจายอยู่ทั่วไป อย่างไรก็ตาม นอกจากประโยชน์ทางการชลประทานแล้ว เขื่อนยังใช้ประโยชน์ในด้านการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งสามารถผลิตได้ในราคาถูก เพราะไม่ต้องเสียค่าเชื้อเพลิง เพียงแต่ใช้แรงน้ำที่ไหลออกมาจากเขื่อน ก่อนที่จะเอาน้ำนั้นไปใช้ในการเพาะปลูก และใช้เพื่อกิจการอื่น ๆ ทางท้ายน้ำต่อไป¹

4.1.1 เขื่อนที่สำคัญในภาคเหนือ

เขื่อนยันฮี เขื่อนแห่งแรกที่สร้างเป็นเขื่อนอเนกประสงค์เพื่อการชลประทานและการผลิตไฟฟ้า คือเขื่อนยันฮี ซึ่งเป็นโครงการที่กรมชลประทานได้สำรวจและศึกษารายละเอียดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนพลังงานไฟฟ้าอย่างมาก เนื่องจากโรงไฟฟ้าในพระนครถูกทำลายลง เชื้อเพลิงต่าง ๆ หาได้ยาก และมีราคาสูง เมื่อรัฐบาลพิจารณาจัดหาแหล่งพลังงานไฟฟ้าขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหา กรมชลประทานจึงเสนอโครงการยันฮีต่อรัฐบาลอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2495 และเริ่มงานก่อสร้างใน พ.ศ. 2496

เขื่อนยันฮี สร้างกันแม่น้ำปิงที่ตำบลยันฮี อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เป็นเขื่อนคอนกรีต รูปโค้งขนาดใหญ่ที่สุดแห่งแรกในประเทศไทย เก็บน้ำได้ 13,462 ล้านลูกบาศก์เมตร ผลิตไฟฟ้าได้ 560,000 กิโลวัตต์ เพียงพอสำหรับพื้นที่ทำนาในฤดูฝนและในฤดูแล้งบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงได้ 1,500,000 ไร่ รวมถึงโครงการเจ้าพระยาใหญ่อีก 2,500,000 ไร่² นอกจากนี้ยังช่วยบรรเทาอุทกภัยในลุ่มน้ำปิงและในทุ่งเจ้าพระยา ป้องกันน้ำเค็มที่เคยขึ้นถึงจังหวัดนนทบุรีในฤดูแล้ง ช่วยให้แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำปิงสามารถเป็นเส้นทางคมนาคมได้ตลอดปี ทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาต่าง ๆ เนื่องจากพื้นที่หลังเขื่อนมีประมาณ 3 ล้านตารางกิโลเมตร ดังนั้นกรมประมงจึงวางแผนตั้งสถานีเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด สำหรับประชาชนในภาคเหนือได้ใช้บริโภค

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการข้าราชการประวัติศาสตร์. (2525). “การเกษตรและสหกรณ์,” ใน *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน*. หน้า 295.

² “หลังการสร้างเขื่อนยันฮีเสร็จ 37 จังหวัดทั่วประเทศจะได้ใช้ไฟและน้ำสำหรับการเกษตร,” (2502, 19 กันยายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการข้าราชการประวัติศาสตร์. (2525). *แหล่งเดิม*. หน้า 297.

ในราคาถูก¹ แต่โครงการสร้างเขื่อนดังกล่าวทำให้พื้นที่ป่าไม้จำนวนมากถึง 121,470 ไร่ต้องจมน้ำ กรมป่าไม้จึงรีบดำเนินการตัดต้นไม้ก่อนที่จะได้รับความเสียหาย²

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระปรมาภิไธยให้เป็นชื่อเขื่อนว่า “เขื่อนภูมิพล” และเสด็จพระราชดำเนินวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างเมื่อวันที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 ตามแผนการเขื่อนจะสร้างเสร็จภายใน พ.ศ. 2507 ข่าวหนังสือพิมพ์ฯ ใน พ.ศ. 2505 รายงานความคืบหน้างานก่อสร้างตัวเขื่อนว่า มีถึงร้อยละ 70 เขื่อนแห่งนี้มีความสูง 154 เมตร ยาว 486 เมตร สามารถติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำได้ 8 เครื่อง แต่ละเครื่องสามารถผลิตไฟฟ้าได้ 70,000 กิโลวัตต์ แต่ในขณะนั้น ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าเพียง 3 เครื่องก่อน ซึ่งก็เพียงพอสำหรับการจ่ายไฟให้แก่จังหวัดต่าง ๆ แล้ว³

รัฐบาลยังมีแผนสร้างเขื่อนขึ้น 1 แห่ง บนแม่น้ำน่านช่วงที่ไหลผ่านอำเภอกำปูลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกในพื้นที่โครงการพิษณุโลกและพื้นที่โครงการเจ้าพระยา เริ่มงานก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506⁴ ตามแบบที่กำหนดเขื่อนแห่งนี้มีความสูง 104 เมตร ยาว 700 เมตร เก็บน้ำได้ 9,510 ล้านลูกบาศก์เมตร งบประมาณก่อสร้างประมาณ 1,000 ล้านบาท⁵ โครงการเขื่อนแห่งนี้ภายหลังได้รับพระราชทานนามว่า “เขื่อนสิริกิติ์”

4.1.2 เขื่อนสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขื่อนน้ำพอง เขื่อนนี้กำหนดสร้างกันแม่น้ำพองที่เขापองหนีบ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โครงการนี้ได้รับการสำรวจจากองค์การสหประชาชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 รัฐบาลตั้งใจสร้างให้เป็นเขื่อนอเนกประสงค์ กล่าวคือ เป็นเขื่อนที่สามารถผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ เป็นแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกำลังการผลิตไฟฟ้าสูงถึง 25,000 กิโลวัตต์ สามารถจ่ายไฟครอบคลุมหลายจังหวัด เช่น ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย เป็นต้น เขื่อนนี้ยังเป็นประโยชน์ทางด้านเกษตรและชลประทาน น้ำที่ปล่อยผ่านจากการผลิตไฟฟ้าจะเข้าสู่ระบบชลประทานให้พื้นที่เกษตรกรรมที่จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ฯลฯ จำนวน 300,000 ไร่ ช่วยให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกพืชได้ปีละ 2 ครั้ง ทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและช่วย

¹“กรมประมงวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่เขื่อนภูมิพล เลี้ยงปลาเพื่อสนองความต้องการของคนภาคเหนือ,” (2505, 11 มิถุนายน). *ชิงเสียงนยะเป้า*. หน้า 8.

²“งานก่อสร้างเขื่อนภูมิพลกำหนดเสร็จปีหน้า กรมชลประทานขอให้กรมป่าไม้เร่งตัดไม้บริเวณสร้างเขื่อน เพื่อไม่ให้กระทบงานก่อสร้าง,” (2506, 5 มกราคม). *ชิงเสียงนยะเป้า*. หน้า 8.

³“งานก่อสร้างเขื่อนยันฮีอีก 2 ปีจะเรียบร้อยทั้งหมด ขณะนี้เสร็จแล้วร้อยละ 70 เหลือเพียงติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำเท่านั้น,” (2505, 5 มิถุนายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁴“สภาพพัฒนาฯ กำหนดสำรวจแม่น้ำน่าน วางแผนสร้างเขื่อน ท่าเรือ ฯลฯ,” (2504, 30 พฤษภาคม). *ชิงเสียงนยะเป้า*. หน้า 8.

⁵“สร้างเขื่อนแม่น้ำน่านที่อุตรดิตถ์ แผนการเรียบร้อยแล้ว เสร็จภายใน 6 ปี วงเงินพันล้านบาท กรมชลประทานเชิญอเมริกันร่วมงาน,” (2505, 22 พฤษภาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

บรรเทาอุทกภัยบริเวณลำนํ้าพองและลำนํ้าชี งบประมาณการก่อสร้างกำหนดไว้สูงถึง 357 ล้านบาท แบ่งเป็นเงินกู้ยืมจากต่างประเทศ 231 ล้านบาท¹

เขื่อนนํ้าพองแห่งนี้ เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2507 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2509 ต่อมาได้รับพระราชทานชื่อว่า “เขื่อนอุบลรัตน์”

เขื่อนลำนํ้าคอง วัตถุประสงค์ที่รัฐบาลสร้างเขื่อนนี้ก็เช่นเดียวกับเขื่อนอื่น ๆ คือ เพื่อประโยชน์สำหรับการเพาะปลูก บรรเทาอุทกภัย และเพื่อการประปาอีกด้วย² เขื่อนแห่งนี้อยู่ที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ประมาณ 310 ล้านลูกบาศก์เมตร เนื่องจากพื้นที่การสร้างเขื่อนแห่งนี้กว้างขวางมาก ทำให้ถนนสายมิตรภาพและทางรถไฟที่ไปยังจังหวัดนครราชสีมาต้องสร้างอ้อมอ่างเก็บน้ำดังกล่าวด้วย เขื่อนแห่งนี้เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2507 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2512

นอกจากเขื่อนที่กล่าวมาแล้ว กระทรวงเกษตรยังมีโครงการสร้างเขื่อนขึ้นอีกหลายแห่งในจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประโยชน์สำหรับการเพาะปลูกและผลิตกระแสไฟฟ้า เช่น โครงการเขื่อนแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โครงการเขื่อนลำนํ้าปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ โครงการลำนํ้าพระเพลิง จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 3 โครงการต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออกแห่งประเทศไทยจำนวนถึง 773,000 ดอลลาร์สหรัฐ และจากมูลนิธิพัฒนาประเทศด้อยพัฒนา รวมกับงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้อีก 79,380,000 บาท โครงการเขื่อนลำนํ้าปาว โครงการเขื่อนลำนํ้าอูน โครงการเขื่อนนํ้าพุง และโครงการเขื่อนลำนํ้าโดมน้อย รวมทั้งแหล่งนํ้าขนาดกลาง 10 แห่งทั่วภูมิภาค³ และขนาดเล็กปีละ 2 – 5 อ่างทุกปี ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่รัฐบาลกำหนดไว้

¹“รัฐบาลว่าจ้างบริษัทเยอรมันตะวันตก ออกแบบงานโยธาเขื่อนนํ้าพอง วงเงิน 22 ล้านบาท,” (2505, 2 มีนาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

²“รัฐบาลกำหนดสร้างเขื่อนแห่งใหม่ที่ลำนํ้าคอง สีคิ้ว โคราช หลังสร้างเสร็จสามารถคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมภาคอีสาน และเพิ่มระบบชลประทาน เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร,” (2505, 30 กรกฎาคม). ชิงไท่หัวนเป้า. หน้า 2.

³“สร้างอ่างเก็บนํ้าขนาดใหญ่เล็ก 17 แห่งทั่วอีสาน ...,” (2505, 23 กุมภาพันธ์). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

บทที่ 6

ภาพสะท้อนการพัฒนาเมืองหลวง

หนังสือพิมพ์ซิงเกียเนเยอะเป้า เสนอข่าวเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองหลวงในด้านต่าง ๆ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเมืองหลวง จากนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อาทิ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภค การคมนาคม รวมทั้งแผนขยายเมืองหลวง เพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ที่สำคัญคือการกำหนดผังเมือง เพื่อความเป็นระเบียบสามารถพัฒนาให้มีความเจริญทัดเทียมเมืองหลวงอื่น ๆ

1. การวางแผนพัฒนาเมืองหลวงโดยการกำหนดผังเมือง

ใน พ.ศ. 2501 กระทรวงมหาดไทยได้รับความร่วมมือทางวิชาการจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาผ่านองค์การยูซอม (United States Operation Mission USOM) ในการจัดทำโครงการผังเมืองกรุงเทพ-ธนบุรี (The Bangkok Thonburi City Planning Project) รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ลิตซ์ฟิลด์ ไวทิง บราวน์ แอนด์ แอสโซซิเอตส์ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการผังเมืองชาวอเมริกัน เข้ามาสำรวจและวางโครงการผังเมืองหลวงของประเทศไทย ร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยของเทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี เพื่อจัดทำผังเมืองกรุงเทพ-ธนบุรีขึ้น เนื่องจากในขณะนั้น เทศบาลนครกรุงเทพมีขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีจำนวนประชาชนเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 3 ต่อปี* ดังตาราง 20

ตาราง 20 จำนวนประชากรในเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี

พ.ศ.	เทศบาลนครกรุงเทพ				เทศบาลนครธนบุรี			
	ชาย	หญิง	รวม	เพิ่ม	ชาย	หญิง	รวม	เพิ่ม
2503	661,655	637,873	1,299,528		205,518	198,300	403,818,	
2505	797,683	750,364	1,548,047		223,743	211,608	435,351	
2506	837,707	793,420	1,631,127	5.09%	224,039	230,715	474,754	8.30%

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 26 2508*. หน้า 52.

* จากอัตราการเกิดประมาณ ร้อยละ 1.10 ต่อปี และจากอัตราการอพยพ ร้อยละ 1.90 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวของประเทศโดยรวมคือ ร้อยละ 1.10 ถึง 3 เท่า ดู คำรบลักข์ สุรัสวดี. (2543). *การศึกษาและการวิจัยเพื่อชี้แนะและกำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาเมือง “กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” กับการแก้ปัญหาจราจร*. หน้า 2 - 3.

รัฐบาลกำหนดกรอบงานอันเป็นพื้นฐานให้สามารถจัดทำโครงการพัฒนาเมืองหลวงในทางกายภาพ เช่น ระบบประปา การระบายน้ำและการกำจัดของเสีย ระบบคมนาคมและขนส่ง สถานศึกษาและอื่น ๆ รวมทั้งการจัดให้มีสถาบันเพื่อการวางผังเมืองขึ้นในประเทศไทยด้วย¹

ผลจากการศึกษา รวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์วิจัยรายละเอียดของการพัฒนาบ้านเมืองเป็นเวลา 3 ปี บริษัทฯ เสนองานวิจัย “Greater Bangkok Plan 2533” หรือ “โครงการนครหลวง 30 ปี” (พ.ศ. 2503 – 2533)² หรือ “ผังลิทซ์ฟิลด์” ประกอบไปด้วยรายงานเรื่องต่าง ๆ เช่น ภูมิลักษณะดินฟ้าอากาศ ประชากร การเศรษฐกิจ การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การจราจร การใช้ประโยชน์ที่ดิน การประปา การระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมเป็นวงกว้างตั้งแต่ระดับประเทศ ย่อยลงมาถึงภาคกลาง และถึงเขตนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมาย³ ในรายงานมีแผนผังต่าง ๆ การฉายภาพประชากรและการขยายตัวของพื้นที่เมืองในอนาคต 30 ปี ซึ่งได้จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็นประเภทต่าง ๆ รวมทั้งระบบเส้นทางหลวงขนาดต่าง ๆ⁴ คือ

1.1 การเสนอวางผังเมืองและการจำกัดจำนวนประชากร

การเสนอผังเมืองรวมจังหวัดพระนครและธนบุรี รวมถึงบางส่วนของจังหวัดสมุทรปราการและนนทบุรีเข้าด้วยกันเพื่อให้มีพื้นที่กว้างขึ้น คาดการณ์ว่าภายใน พ.ศ. 2533 ขอบเขตของเมืองหลวงจะขยายออกถึง 6 เท่าจากที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ทั้งจำนวนประชากรก็อาจเพิ่มขึ้นถึง 5,400,000 คน ดังนั้น รัฐบาลต้องกำหนดเขตพื้นที่แบ่งตามประโยชน์ใช้สอย เช่น พื้นที่พักอาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่พาณิชยกรรม พื้นที่วัฒนธรรมศิลปะและการสันทนาการ พื้นที่สีเขียว รวมถึงการจัดสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เส้นทางคมนาคม เครือข่ายการสื่อสาร การศึกษา และอื่น ๆ รวมถึงการจำกัดจำนวนประชากรในจังหวัดพระนครและธนบุรีให้อยู่ในจำนวนที่เหมาะสม คือ 4,500,000 คน รัฐควรสร้างที่พักอาศัยเพิ่มอีก 562,000 หน่วย บูรณะและพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรม (สลัมบ้านไม้) ที่มีอยู่ภายในเขตนครหลวงประมาณ 5,700 ไร่

¹เจลิม แก้วกังวาน. (2535). “การผังเมืองในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต,” ใน *100 ปี มหานครไทย*. หน้า 374.

²“นายกรัฐมนตรี สั่งคลังตรวจสอบโครงการพัฒนาพระนคร กำหนดรายละเอียดงบประมาณแต่ละด้าน ชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ การร่วมมืออย่างจริงจังจึงนำมาซึ่งความสำเร็จ,” (2505, 2 มีนาคม). *ชิงเสียงโยเยเป้า*. หน้า 8.

³เจลิม แก้วกังวาน. (2535). *เล่มเดิม*. หน้า 375.

⁴“รัฐบาลเสนอแผนสร้างพระนครภายใน 30 ปี ขยายเขตเมือง 6 เท่า ปรับปรุงการจราจร พัฒนางานสาธารณะ กำหนดเขตอุตสาหกรรม,” (2505, 9 มีนาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 8.

งานวิจัยดังกล่าวยังเสนอว่า การจัดผังเมืองควรเป็นลักษณะคล้ายนิ้วมือที่ยื่นออกจากฝ่ามือ (Finger Type)¹ กล่าวคือ เป็นการกระจายความเจริญออกจากศูนย์กลางไปยังส่วนต่าง ๆ ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่ประหยัดและเหมาะสมที่สุดสำหรับการจัดเสนอบริการด้านสาธารณะและสาธารณูปโภค รวมถึงเส้นทางคมนาคม

1.2 การปรับปรุงระบบการจราจรและการขนส่ง

ข้อเสนอประกอบด้วย

การปรับปรุงระบบจราจร รัฐบาลควรดำเนินการปฏิรูประบบจราจรให้จังหวัดพระนครเป็นศูนย์กลางการคมนาคม จัดสร้างถนนรอบเมืองและถนนแยกสำคัญต่าง ๆ พร้อมทั้งสร้างที่จอดรถให้เพียงพอ เพื่อให้การจราจรภายในเมืองหลวงและถนนรอบ ๆ คล่องตัว พร้อมทั้งปรับปรุงเส้นทางติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

ระบบขนส่งทางรถไฟ ให้ปรับปรุงโดยแยกกระหว่างการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าออกจากกัน สำหรับการคมนาคมทางอากาศ ควรขยายและแยกกิจการระหว่างการบินเพื่อการพาณิชย์และการบินเพื่อการทหารออกจากกัน

การปรับปรุงและขยายท่าเรือคลองเตย เพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นในขณะนั้น และพิจารณาจัดสร้างท่าเรือพาณิชย์แห่งใหม่เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าในอนาคต

1.3 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค

ประกอบด้วยแนวทางต่อไปนี้

1. ขยายระบบการจ่ายน้ำประปาให้เพียงพอกับจำนวนประชากร ปรับปรุงประตุน้ำคลองส่งน้ำ ท่อส่งน้ำจากบางเขนถึงโรงกรองน้ำที่เสนอให้สร้างเพิ่มเติม

2. สร้างระบบระบายน้ำเสียจากย่านชุมชนต่าง ๆ เช่น ย่านธุรกิจ ย่านที่พักอาศัย ย่านอุตสาหกรรม โดยใช้ระบบระบายน้ำแบบไหลตามท่อลาดไปรวมที่แหล่งกลาง แล้วสูบไปยังโรงกำจัดน้ำเสียที่เสนอให้สร้าง ซึ่งหากจัดการระบบน้ำเสียได้สำเร็จ ทำให้ปัญหาไขเลื้อยออกจากยุ้งลดลงได้

3. ขุดลอกคลองสายต่าง ๆ ในเมืองและเชื่อมต่อกับระบบท่อระบายน้ำ สร้างเขื่อนหรือคันกันน้ำเพื่อจำกัดและลดปริมาณน้ำฝนซึ่งนองตามท้องถนน ขุดคลองรอบเมืองและประตุน้ำขนาดเล็กเพื่อป้องกันน้ำท่วมเมืองหลวง และใช้เป็นแหล่งน้ำดับไฟเมื่อเกิดเพลิงไหม้

1.4 การพัฒนาด้านการสันทนาการและวัฒนธรรม

รัฐควรเพิ่มการให้บริการแก่ประชาชน เช่น เพิ่มการสร้างสถานศึกษา จัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดที่ว่างเพื่อสร้างสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สวนสัตว์ เพิ่มสถานเฝ้าเพลิง

¹ คาร์ลลิกซ์ สุรัสวดี. (2543). การศึกษาและการวิจัยเพื่อชี้แนะและกำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาเมือง “กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” กับการแก้ปัญหาจราจร. หน้า 1-4.

สร้างหอสมุดแห่งชาติแห่งใหม่ และสร้างหอสมุดสาขาภายในมหาวิทยาลัยทุกแห่ง ขยายและปรับปรุงมหาวิทยาลัยศิลปากร รวมถึงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

1.5 วิธีดำเนินการของรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนนี้ ประกอบด้วย

การจัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อการผังเมือง พร้อมทั้งจัดหาเจ้าหน้าที่ซึ่งผ่านการอบรมแล้วมาประจำการ การตราพระราชบัญญัติผังเมือง เพื่อให้สำนักงานผังเมืองมีอำนาจกำหนดแผนและงบประมาณ การจัดวางแผนผังโครงการลงทุนระยะยาว เพื่อการบูรณะและพัฒนาเมืองหลวง และการกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ประสานความร่วมมือกัน

1.6 ระยะเวลาดำเนินการและงบประมาณ

แผนดำเนินงานกำหนดไว้ 30 ปี โดยใช้เงินประมาณ 27,000 ล้านบาท ซึ่งจัดสรรจากงบประมาณประจำปี การออกพันธบัตร เงินกู้ระยะสั้น รายได้จากภาษีและงบประมาณของจังหวัดพระนครและธนบุรี รวมถึงเงินกู้หรือเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ¹

เมื่อกระทรวงมหาดไทยและสภาการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมพิจารณารายละเอียดของโครงการดังกล่าวแล้ว ได้ร่วมกันเสนอรายละเอียดบางประการเพิ่มเติม เพื่อให้การปฏิบัติมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น² เช่น การแบ่งพื้นที่ตามประเภทสิ่งก่อสร้าง การกำหนดเขตที่ก่อสร้างหน่วยราชการ โรงเรียน ตลาด ฯลฯ การวางระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งต้องพิจารณาถึงการขยายตัวของเมืองในอนาคตด้วย นอกจากนี้รัฐบาลยังมีโครงการขยายเขตชานเมืองของเมืองหลวง กำหนดพื้นที่เป้าหมายไว้ 2 แห่ง คือ บริเวณอำเภอยานนาวา และตำบลหนองบอน* อำเภอกระโหลก³

การที่รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาเมืองหลวงโดยการวางผังเมืองเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เป็นการเตรียมการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในระยะยาวที่เป็นรูปธรรม “ผังลิทซ์ฟีลด์” นี้เป็นต้นแบบของผังเมืองต่าง ๆ ในภายหลัง รวมทั้งการกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ในด้านการพัฒนาประเทศด้วย เช่น โครงการทางหลวงสายวิภาวดีรังสิต โครงการมหาวิทยาลัยขอนแก่น โครงการจัดระบบการจราจรกรุงเทพ โครงการจัดตั้งสำนักผังเมือง เป็นต้น

¹ “ค่าใช้จ่ายการสร้างพระนคร กำหนด 2.7 หมื่นล้านบาท นอกจากใช้งบประมาณประจำปีของจังหวัดพระนคร ธนบุรีแล้ว เตรียมออกพันธบัตรภายในประเทศและกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ,” (2505, 9 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 8.

² “มหาดไทย สภาพัฒนาฯ และเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องของเสนอแผน 4 ข้อ ตามแผนพัฒนากรุงเทพ ให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา,” (2505, 12 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

* ปัจจุบันอยู่ในซอยอุดมสุข

³ “เทศมนตรีนครกรุงเทพเสนอความเห็นแก่มหาดไทย เรื่องขยายขอบเขตเมืองให้กว้างขึ้น ปีที่ผ่านมาจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลควรหาทางกระจายพลเมืองออกไปยังชานเมือง เพื่อให้เขตชานเมืองแต่ละแห่งมีความเจริญขึ้น,” (2506, 10 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

“ผังลิทซ์ฟีลด์” ได้ออกแบบไว้กำหนดเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2503 แต่ปรากฏเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนรับทราบเมื่อ พ.ศ. 2505 ซึ่งช้ากว่าที่กำหนดการขึ้นต้นถึง 2 ปี ซึ่งอาจมีสาเหตุเนื่องจาก ในขณะนั้น พระราชบัญญัติผังเมืองและชนบท พ.ศ. 2495 ไม่สามารถนำมาใช้ประยุกต์กับความเจริญที่เปลี่ยนแปลงไปได้ นอกจากนี้ยังขาดสำนักผังเมือง* ดังนั้นจึงไม่อาจดำเนินการควบคุมการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีตามผลการศึกษานี้¹ กอปรกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. 2506 และรัฐบาลสมัยต่อมาประสบปัญหาความไม่สงบทางการเมือง นับแต่นั้นมารายละเอียดของแผนก็มิได้ถูกนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังครบทุกแผนงาน

ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ ของเมืองหลวงจึงเกิดขึ้นตามการคาดการณ์ เนื่องจากจำนวนประชากรที่อาศัยในจังหวัดกรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้นถึงประมาณ 10 ล้านคน มากกว่าที่คาดการณ์ไว้ 5,400,000 ล้าน เกือบ 2 เท่า หรือมากกว่าจำนวนประชากรที่แผนฯ กำหนดไว้ไม่เกิน 4,500,000 คน ถึง 2.2 เท่า ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหามลพิษทางน้ำและทางอากาศ ปัญหาการจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของเมืองจึงตามมา อนึ่ง การที่ความเจริญของเมืองกระจุกตัวที่ใจกลางเมือง มิได้กระจายไปทั่วกรุงเทพมหานคร ทำให้มีการสั่งสมปัญหาต่าง ๆ ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันกรุงเทพมหานครได้ออกกฎหมายกำหนดผังเมืองอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความเห็นที่ขัดแย้งกันหลายฝ่าย โครงการผังเมืองครั้งนี้ จึงเป็นการดำเนินการที่ช้ากว่าโครงการเดิมถึง 44 ปี

2. การพัฒนาเมืองหลวงให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความพยายามพัฒนาจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี หรือกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ให้เจริญทัดเทียมกับนครหลวงของประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะการจัดระเบียบและการรักษาสุชนามัย

2.1 การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เชื่อว่า ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองแสดงถึงความเจริญของบ้านเมือง เนื่องจากประเทศที่เจริญจะให้ความสนใจ เรื่องการรักษาความสะอาดเป็นพิเศษ เพราะเป็นความจำเป็นสำหรับสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่อัน

* กรมผังเมืองหรือสำนักผังเมืองตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อเสนอแนะในผังลิทซ์ฟีลด์ด้วย

¹ คำรบลักษ์ สุรัสวดี. (2543). การศึกษาและการวิจัยเพื่อชี้แนะและกำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาเมือง “กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” กับการแก้ปัญหาจราจร. หน้า 1-1.

ดีของพลเมือง¹ สังคมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ย่อมส่งผลให้ประชาชนมีภาวะจิตใจที่ดี ทำให้เกิดความคิดและทัศนคติที่ดีในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ²

วิธีการปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าว ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ซึ่งเขียนเยาะเป่าซึ่งเสนอให้ประชาชนทราบและร่วมมือปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของรัฐบาล ดังนี้

การป้องกันอันตราย หลังการปฏิวัติเพียง 1 เดือน คณะปฏิวัติสั่งรื้อร้านเดิม น้ำมันข้างถนนที่มีอยู่ประมาณ 100 ร้านภายในเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี เนื่องจาก “ร้านเดิมน้ำมันเหล่านี้ไม่เหมาะกับยุคสมัย กีดขวางการจราจร ควบคุมยากทั้งก่อให้เกิดเพลิงไหม้ง่าย”³ นอกจากนี้ รัฐบาลยังสั่งให้กระทรวงมหาดไทย เทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรีร่วมกันกวาดซันคูแลไฟส่องถนนสายต่าง ๆ ให้ให้การได้อยู่เสมอ

การปรับปรุงสวนสาธารณะต่าง ๆ ให้มีความสวยงามเหมือนต่างประเทศ เช่น สวนลุมพินี มีการวางแผนปลูกต้นไม้ หญ้า สร้างน้ำพุ ปรับปรุงทัศนียภาพ สร้างที่จอดรถ สถานที่ขายของให้เรียบร้อยสวยงาม โดยเฉพาะบริเวณสนามเด็กเล่น และบริเวณเกาะลอย สำหรับสวนสัตว์เขาดินวนา มีการปรับปรุงความเป็นระเบียบเรียบร้อย และให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายสวนสัตว์ไปยังซานเมือง⁴ ส่วนทางด้านจังหวัดธนบุรี เทศบาลจังหวัดธนบุรีเตรียมขยายพื้นที่สวนสาธารณะ สวนธนบุรีรมย์ที่อำเภอราษฎร์บูรณะ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 64 ไร่ให้ใหญ่ขึ้น เพื่อประชาชนได้ใช้พักผ่อนหย่อนใจ และยังเป็นที่พักผ่อนที่เพาะพันธุ์กล้วยไม้ สำหรับใช้ปลูกตามถนนภายในเทศบาลพระนครและธนบุรีให้ร่มรื่นสวยงาม⁵

นายกรัฐมนตรียังได้สั่งให้เทศบาลจังหวัดพระนคร กวาดซันทำความสะอาด ถนน พหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนหลักที่ชาวต่างประเทศใช้เป็นเส้นทางเข้าสู่พระนคร ไม่ให้มีเศษขยะหรือหญ้าขึ้นรก ทั้งกำชับให้ลอกคลองสายต่าง ๆ เช่น คลองหน้าสภากาชาดไทย จุฬาลงกรณ์

¹ สฤษดิ์ ธนะรัชต์. (2507). “คำกล่าวเปิดการประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร ในวันที่ 27 เดือนเมษายน พ.ศ. 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504* คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 4.

² สีนินาฏ เวชแพทย. (2539). *แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. หน้า 94.

³ “กำหนดรื้อร้านเดิมน้ำมันข้างถนนในเดือนหน้า หากเกินกำหนดจะดำเนินการตามกฎหมาย,” (2501, 7 พฤศจิกายน). *ซึ่งเขียนเยาะเป่า*. หน้า 8.

⁴ “นายกรัฐมนตรี สั่งมหาดไทย เทศมณฑลนครกรุงเทพ ธนบุรีปรับปรุงน้ำ ไฟ ความสะอาด โคมไฟตามถนน ทำสวนสาธารณะให้สวยงาม ประชาชนได้ใช้พักผ่อน,” (2502, 19 พฤษภาคม). *ซึ่งเขียนเยาะเป่า*. หน้า 8.

⁵ “ถนนตัดใหม่สี่แยกบ้านแขก ธนบุรีจะเสร็จเรียบร้อยทั้งหมดในเดือนหน้า,” (2504, 26 เมษายน). *ซึ่งให้หัวนั้นเป่า*. หน้า 2.

มหาวิทยาลัย คลองเลียบเส้นทางรถไฟสายปากน้ำ คลองจากถนนสารสินถึงสถานีรถไฟหัวลำโพง และให้ย้ายหาบเร่ แผงลอยที่ตั้งอยู่ริมคลองเหล่านี้ออก เพื่อความสวยงามและความระเบียบเรียบร้อย¹ เทศบาลนครกรุงเทพและนครธนบุรียังออกตระเวนจับสุนัขจรจัด เพื่อป้องกันโรคกลัวน้ำระบาด²

อย่างไรก็ตาม การสั่งการของรัฐบาลให้เทศบาลและจังหวัดต่าง ๆ กวดขันความสะอาดของบ้านเมือง ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปเท่าที่ควร สภาพบ้านเมืองจึงยังคงไม่สะอาด และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่รัฐบาลคาดหวัง ดังนั้น รัฐบาลจึงประกาศใช้ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง³ ใน พ.ศ. 2503 เพื่อกำหนดหน้าที่และความผิดสำหรับประชาชนผู้ทำให้บ้านเมืองสกปรกและไม่เป็นระเบียบ*

การประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ส่งผลให้เทศบาลนครกรุงเทพ ธนบุรี และตำรวจร่วมมือกันเพิ่มการกวดขันอย่างจริงจัง เพื่อมิให้ประชาชนทำบ้านเมืองสกปรกโดยการทิ้งกันบูหรี่ หรือขยะ นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังกำชับให้เทศบาลนครกรุงเทพ และนครธนบุรีเพิ่มการทำความสะอาดถนนสายต่าง ๆ ทั่วเมืองด้วย⁴ ส่วนร้านค้าริมถนนในจังหวัดพระนครและธนบุรีที่แขวนผ้ามาบังแดด ซึ่งมีลวดลาย ข้อความ ภาพโฆษณา หลากหลาย ดูไม่เรียบร้อยงามตา ก็ผ่อนผันให้ใช้ผ้ามาบังนั้นได้จนถึงวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2504 เท่านั้น และตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ผ้ามาบังในจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนใหญ่มักเขียนคำขวัญของรัฐบาล⁵ เช่น “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ส่วนป้ายโฆษณาของร้านค้า บริษัทต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณาที่ติดไฟนีออน ป้ายโฆษณาของบริษัทน้ำอัดลม ป้ายโฆษณาแจ้ง

¹ “นายกรัฐมนตรี สั่งมหาดไทย เทศมณฑลนครกรุงเทพ ธนบุรีปรับปรุงน้ำ ไฟ ความสะอาด โคมไฟ ตามถนน ทำสวนสาธารณะให้สวยงาม ประชาชนได้ใช้พักผ่อน,” (2502, 19 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

² “การปรับปรุงอำเภอต่าง ๆ ใช้งบไป 70 ล้านบาท ขุดลอกทำเรือ วางท่อระบายน้ำและจับสุนัขจรจัดฆ่ามันแสนตัว,” (2504, 22 เมษายน). *ชิงให้หัวเน่า*. หน้า 2.

³ “พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503,” (2503, 20 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 77 ตอนที่ 77. หน้า 719 – 734.

* ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก หน้า 279 – 284.

⁴ “เทศบาลและตำรวจปฏิบัติตามคำสั่งมหาดไทย รักษาความสะอาดเมืองอย่างจริงจัง คนเดินถนนหากทิ้งเศษขยะ กันบูหรี่จะถูกปรับ,” (2506, 30 เมษายน). *ชิงให้หัวเน่า*. หน้า 2.

⁵ “ร้านค้าที่หน้าบ้านแขวนผ้ามาบังแดด ไม่อนุญาตให้มีภาพโฆษณา ลวดลาย เทศบาลกำหนดเริ่มตั้งแต่ปีหน้า ป้ายโฆษณาหรือป้ายนีออน ต้องขออนุญาตก่อน,” (2504, 16 ตุลาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

รายการฉายภาพยนตร์ที่ติดตามรั้ว หรือในที่สาธารณะ ต้องขออนุญาตจากเทศมนตรีก่อน มิฉะนั้นจะมีความผิดตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวข้างต้น¹

ด้านการรักษาความสะอาด รัฐบาลยังสนับสนุนการรักษาความสะอาดด้วย เห็นได้จากโครงการสร้างห้องน้ำสาธารณะหญิง-ชายตามสถานที่ชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับสุขอนามัยและความสะอาดของชุมชน เพราะในสมัยนั้นอหิวาตกโรคแพร่ระบาดอยู่เสมอ จึงมีการสร้างห้องน้ำสาธารณะขึ้นใหม่ถึง 10 แห่ง ทั่วเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี² เช่น บริเวณตรงข้ามสนามมวยเวทีราชดำเนิน บริเวณข้างสนามกีฬาแห่งชาติ บริเวณถนนเยาวราช บริเวณข้างวัดบวรนิเวศวิหาร (บางลำพู) หลังจากนั้นยังมีแผนขยายไปสร้างยังพื้นที่อื่นภายในเขตเทศบาลฯ อีกด้วย

นโยบายการรักษาความสะอาดของรัฐบาลยังครอบคลุมถึงวัดต่าง ๆ ด้วย กล่าวคือ รัฐบาลมีแผนบูรณะ ปรับปรุง ซ่อมแซมโบสถ์ จิตรกรรมฝาผนัง บ่อน้ำ กุฏิพระ ฯลฯ และโรงเรียนที่ตั้งอยู่ภายในวัดให้มีความสวยงาม³ อีกทั้งขอให้พระสงฆ์ดูแลรักษาอาณาบริเวณวัดให้มีความสะอาดเรียบร้อย⁴ เนื่องจากวัดหลายแห่ง เช่น วัดกัลยาณมิตร มีการอนุญาตให้ตั้งแผงขายสินค้า เปิดตลาดสด⁵ หรือมีสิ่งปลูกสร้างเพื่อให้เช่าขายสินค้า จึงสมควรให้เลิกการกระทำดังกล่าว เพื่อให้วัดเป็นสถานที่เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม⁶

¹“โรงหนังที่ตั้งป้ายโฆษณาจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายความสะอาด ต้องยื่นขออนุญาตต่อเทศบาล กองรักษาความสะอาดหวังพ่อค้าจะดำเนินการโดยเร็ว,” (2504, 3 กรกฎาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“เทศบาลใช้เงิน 4 แสน 5 หมื่นสร้างห้องน้ำสาธารณะหญิง ชาย 10 แห่ง หลังจากนั้นจะทยอยสร้างเพิ่ม,” (2504, 27 มีนาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

³“รัฐบาลกำหนดแผนบูรณะปฏิสังขรณ์วัดทั่วประเทศ ภาพจิตรกรรม บ่อน้ำ โรงเรียนในวัด,” (2504, 15 กันยายน). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 3.

⁴“เทศมณฑลนครกรุงเทพแจ้งเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ถึงเจตนารมณ์การรักษาความสะอาดบริเวณวัด ทังขอให้เสนอความเห็นการรักษาความสะอาดด้วย,” (2505, 15 มีนาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 3.

⁵“นายกรัฐมนตรีสั่งให้รื้อถอนตลาดสดภายในวัดกัลยาณมิตร เพราะขัดต่อสุขอนามัย ซ้ำยังลดความศักดิ์สิทธิ์ของวัดลง,” (2505, 13 มิถุนายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁶“เทศมณฑลนครกรุงเทพประกาศปรับปรุงวัด เพื่อเป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ สร้างแพลตฟอร์มไฟไหม้ที่โรงเลี้ยงเด็ก จะปรับปรุงให้เป็นแหล่งการค้าที่เจริญ,” (2505, 7 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ส่วนการทำมาสะอาดถนน กองรักษาความสะอาด เทศบาลนครกรุงเทพเตรียมจัดซื้อรถดูดโคลน ราคา 250,000 บาท จำนวน 1 คันจากประเทศอังกฤษ เพื่อทดลองใช้ดูดโคลนตามคลองสายต่าง ๆ และฉีดน้ำล้างถนนหรือรดน้ำต้นไม้ตาม 2 ข้างถนน¹

การดำเนินนโยบายให้ประชาชนช่วยกันรักษาเมืองให้มีความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขลักษณะที่ดี เมืองสวยงามและน่าอยู่เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ด้วยความไม่เข้มงวดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ และการไม่ใส่ใจปฏิบัติตามกฎหมายของประชาชน เนื่องจากไม่ตระหนักถึงความสำคัญ และการขาดระเบียบวินัย ทำให้นโยบายดังกล่าวไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลตั้งไว้

2.1.1 การพิจารณากำหนดพื้นที่ตามประเภทการใช้งาน (zoning) และการควบคุมการก่อสร้างอาคาร

รัฐบาลได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับการใช้สอยพื้นที่ เช่น การตั้งโรงงานซ่อมรถ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดผังเมือง เพื่อแยกพื้นที่เป็นส่วนต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การใช้งาน เป็นต้นว่า พื้นที่ประเภทที่อยู่อาศัย พื้นที่ประเภทอุตสาหกรรม พื้นที่ประเภทพาณิชยกรรม จากการประชุมของสภาเทศบาลนครกรุงเทพเสนอให้ห้ามสร้างร้านค้า โรงงานในเขตที่อยู่อาศัยบางแห่ง เช่น พื้นที่บริเวณอำเภอบางซื่อ ตั้งแต่คลองบางซื่อด้านทิศเหนือ คลองสามเสนด้านทิศใต้ ด้านตะวันออกจากถนนพหลโยธิน ถึงทางรถไฟสายเหนือด้านทิศตะวันตก² ภายในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว “ห้ามปลูกสร้างห้องแถว ตึกแถว อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรม อาคารสาธารณะหรืออาคารอื่นใดนอกจากอาคารที่พักอาศัย”³

รัฐบาลกำหนดพื้นที่ประมาณ 120 ไร่ บริเวณถนนพญาไทใกล้กรมทางหลวง เพื่อสร้างอาคารสำหรับหน่วยราชการหลายแห่ง⁴ เช่น สำนักงานสหประชาชาติ สำนักงานสภา

¹“เทศบาลนครกรุงเทพจัดสรรเงินให้กองรักษาความสะอาดซื้อรถดูดโคลนไว้ลอกคลอง ทำความสะอาดถนนตามอำเภอต่าง ๆ และยังใช้พ่นน้ำรดต้นไม้ริมถนนได้ด้วย,” (2505, 11 กันยายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 3.

²“แบ่งพื้นที่ในพระนครเป็นเขตที่อยู่อาศัย ห้ามสร้างร้านค้า โรงงานใหม่ ร่างกฎหมายฉบับที่ 6 ของเทศบาลผ่านวาระที่ 1 แล้ว,” (2505, 9 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เทศบัญญัติของเทศบาลนครกรุงเทพ เรื่อง กำหนดบริเวณซึ่งอาคารบางชนิดจะปลูกสร้างขึ้นมิได้ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505,” (2506, 26 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 29. หน้า 178 – 181.

⁴“รัฐบาลกำหนดพื้นที่ใกล้กรมทางหลวง สร้างอาคารสหประชาชาติ สภาพัฒนฯ สภาการศึกษาแห่งชาติ,” (2504, 22 มิถุนายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาการศึกษาแห่งชาติ สภาวิจัยแห่งชาติ นอกจากนี้รัฐบาลได้สั่งรื้ออาคารเก่าริมคลองผดุงกรุงเกษม เพื่อสร้างถนนให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ¹

นอกจากนี้ยังได้เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมสิ่งปลูกสร้างภายในเขตเทศบาลให้มีมาตรฐาน² เช่น อาคารที่ก่อสร้างต้องได้รับการอนุมัติจากเทศบาลก่อน อาคารที่กำลังก่อสร้างและสร้างไม่ตรงตามแบบที่ขออนุมัติ ต้องรื้อทิ้งสร้างใหม่ให้ถูกต้องตามแบบ อาคารใดที่สร้างผิดแบบมาก่อน ก็ต้องรื้อทิ้งเช่นกัน สำหรับอาคารที่มีสภาพเก่า ทรุดโทรม อาจพิจารณาหรือทิ้งเพื่อสร้างใหม่ให้สวยงาม

ใน พ.ศ. 2505 เทศบาลนครกรุงเทพประชุมพิจารณาปรับปรุงกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคาร เพื่อแก้ไขข้อบังคับเรื่องความสูงของสิ่งปลูกสร้างภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีให้สามารถสร้างอาคารที่มีความสูงมากกว่าเดิมได้ เพื่อรองรับความเจริญของเมืองหลวง³

นโยบายกำหนดพื้นที่ตามประเภทการใช้งาน (function) และการควบคุมสิ่งปลูกสร้าง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเมืองหลวง เพราะเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองหลวงที่เป็นรูปธรรมแต่จังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี มิได้มีการวางผังเมืองมาก่อน ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะกำหนดให้พื้นที่ใดเป็นพื้นที่เพื่อกิจการประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ เนื่องจากพื้นที่ทุกแห่งต่างมีทั้งโรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์เพื่อการค้าและใช้เป็นที่พักอาศัย สถานบันเทิง ฯลฯ อยู่ปะปนกัน หากมีการกำหนดพื้นที่ตามประเภทการใช้งานแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ดังนั้นแผนการดังกล่าวจึงมิได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งผลให้ในปัจจุบัน ภายในพื้นที่หนึ่ง ๆ ของกรุงเทพมหานคร มีการใช้สอยพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย กลายเป็นนครที่วุ่นวายและไม่เป็นระเบียบ

2.2 แผนการสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทต่าง ๆ ในเขตเมืองหลวง

รัฐบาลและเทศบาลนครกรุงเทพมีแผนสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทต่าง ๆ ภายในเขตเมืองหลวง เพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเมืองหลวง

2.2.1 การสร้างที่อยู่อาศัยในรูปอาคารชุด

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีที่เพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัย รัฐบาลได้พิจารณาแก้ปัญหาเหล่านี้หลายวิธี เช่น อนุมัติให้

¹“เทศบาลนครกรุงเทพกำหนดรื้อสิ่งปลูกสร้างริมคลองผดุงกรุงเกษมเพื่อตัดถนน ประสานงานกับร้านค้าในพื้นที่เรียบร้อยแล้ว รอกำหนดวันรื้อถอน,” (2506, 12 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“เทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรีเพิ่มความเข้มงวดสิ่งปลูกสร้าง อาคารใดที่สร้างโดยไม่ได้ขออนุญาต กระทำการโดยพลการจะไม่ได้รับการอนุมัติ ไม่สร้างตามแบบต้องรื้อทิ้งสร้างใหม่,” (2505, 8 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เทศมนตรีนครกรุงเทพเข้าร่วมประชุมแก้ไขกฎระเบียบสิ่งปลูกสร้าง ไม่จำกัดความสูงในเขตเมืองทั้งกำหนดความกว้างที่ว่างหลังบ้าน,” (2505, 26 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

กรมประชาสัมพันธ์สร้างห้องชุด (แฟลต) * ขึ้นที่ถนนดินแดง อำเภอพญาไท บนเนื้อที่ 204 ไร่ ซึ่งสามารถสร้างอาคารสูง 5 ชั้น จำนวน 79 อาคาร รวมห้องพัก 5,000 ห้อง กำหนดระยะเวลาก่อสร้าง 6 ปี แต่เนื่องจากธนาคารนำเข้าและส่งออกของประเทศไทย (EXIM Bank) ไม่อนุมัติให้กู้เงิน โดยอ้างว่า “โครงการนี้ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาประเทศ”¹ ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงพิจารณาหาแหล่งเงินกู้อื่น ทำให้ต้องขยายระยะเวลาเป็น 12 ปี²

โครงการชุมชนเคหะดินแดงห้วยขวางแห่งนี้สร้างขึ้นสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยรื้อถอนสลัมชุมชนมักกะสันเดิม³ และโยกย้ายผู้อยู่อาศัยในสลัมขึ้นมาอยู่บนแฟลต กำหนดค่าเช่าราคาถูกไม่เกินเดือนละ 120 บาท นอกจากแฟลตดินแดงแห่งนี้แล้ว กรมประชาสัมพันธ์และเทศบาลนครกรุงเทพมหานครมีโครงการสร้างที่พักอาศัยราคาถูกในพื้นที่อื่นอีก เช่น บริเวณคลองประปา อำเภอดุสิต พื้นที่ขนาด 540 ไร่⁴

การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยแทนการอยู่ในสลัม เป็นนโยบายของรัฐบาลที่มอบหมายให้กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงเศรษฐการ⁵ว่า ก่อนที่จะสร้างที่อยู่อาศัยควรต้องศึกษาสำรวจจำนวนผู้มีรายได้น้อยก่อนว่ามีจำนวน มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่าใด รวมทั้งรวบรวมสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีมีบริเวณใดที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม มีการปลูกที่อยู่อาศัยอย่างไม่ถูกต้องตามสุขลักษณะ เป็นจำนวนเท่าใด ตลอดจนคาดการณ์จำนวนประชากรภายใน 30 ปีข้างหน้า เพื่อทำแผนรองรับ

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางที่ทำให้รัฐบาลสามารถกำหนดทำเล แบบ แปลน งบประมาณ และระยะเวลาสำหรับโครงการปลูกบ้านสำหรับผู้มีรายได้น้อยได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง สำหรับงบประมาณการก่อสร้าง อาจรวบรวมมาจาก

* แฟลตคือห้องชุด ตามปกติประกอบด้วยห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว ห้องน้ำพร้อมอยู่ในชั้นเดียวกัน และรวมอยู่ในตึกหลังใหญ่ สำหรับอยู่อาศัยหรือให้เช่า ดู ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. หน้า 815.

¹ “มหาดไทยกำหนดสร้างอาคารที่พักอาศัย สำหรับประชาชนทั่วไปที่ถนนดินแดง ภายใน 6 ปี เรียบร้อย,” (2505, 12 มกราคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

² “แฟลตดินแดงได้รับงบประมาณเพิ่มในปีหน้า คาดว่าสร้างได้ 2 – 3 ตึกก่อน,” (2506, 12 กรกฎาคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

³ “ย้ายชุมชนมักกะสันแยกดินแดง กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินการทันที รัฐบาลใช้งบ 10 ล้าน สร้างตึก 4 ตึก,” (2505, 10 กันยายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁴ “เทศมนตรีนครกรุงเทพเชิญนักข่าวฟังเรื่องปัญหาเช่าบ้านราคาถูกย่านชานเมือง,” (2505, 7 กรกฎาคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁵ “นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้มหาดไทย เพิ่มการสร้างบ้านให้ประชาชน มหาดไทยสั่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเสนอความเห็นแบบบ้านเพื่อพิจารณา,” (2505, 18 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

หน่วยงานที่มีรายรับสูง เช่น สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น และสนับสนุนให้เอกชนเป็นผู้ลงทุนก่อสร้าง ซึ่งทำให้รัฐไม่ต้องกู้ยืมเงินต่างประเทศ¹

รัฐบาลเสนอร่างกฎหมายแก้ไขอัตราภาษีสำหรับสิ่งปลูกสร้างและที่ดิน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการช่วยเหลือประชาชน ให้มีโอกาสมีบ้านเป็นของตนเอง² และพิจารณาออกร่างกฎหมาย “ส่งเสริมการสร้างที่อยู่อาศัย” จัดตั้งบริษัทอาคารสงเคราะห์ขึ้นเพื่อปลูกบ้านขายให้ประชาชนในราคาที่ไม่สูงมากนัก และตั้งศูนย์กลางให้บริการเรื่องการปลูกบ้านแก่ประชาชน รัฐบาลจัดสรรงบประมาณปีละ 200 ล้านบาท รวมระยะ 5 ปี³ เพื่อสร้างบ้านปีละ 1,500 หลัง ดังเช่นโครงการอาคารสงเคราะห์พิบูลเวศม์ อาคารสงเคราะห์พิบูลวัฒนา และอาคารสงเคราะห์ทุ่งมหาเมฆรุ่น 1 ที่เคยทำมาก่อนหน้านี้ ในสมัยรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁴

อนึ่ง รัฐบาลยังสั่งการให้ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ขยายบริการให้ประชาชนกู้ยืมเงินเพื่อการปลูกสร้างบ้าน และปรับปรุงเงื่อนไขให้ประชาชนกู้ยืมเงินได้สะดวกและง่ายกว่าเดิม⁵ ส่วนธนาคารออมสินเตรียมให้เอกชนกู้เงินเพื่อลงทุนสร้างบ้านเพื่อจำหน่ายหรือใช้ประชาชนเช่าอยู่อาศัย⁶

การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลเหล่านี้ให้มีที่อยู่เป็นของตนเอง และยังเป็นการพัฒนาเมืองหลวงอีกทางหนึ่ง กล่าวคือเป็นการกำจัดชุมชนแออัดทั่วเมืองหลวง ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากชาวนบพุ่มหน้าเข้ามาใช้แรงงานในเมืองหลวงเป็นจำนวนมาก เพราะรัฐบาลไม่สามารถกระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ แม้ว่าจะรัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไป

¹“นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้มหาดไทย เพิ่มการสร้างบ้านให้ประชาชน มหาดไทยสั่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเสนอความเห็นแบบบ้านเพื่อพิจารณา,” (2505, 18 สิงหาคม). *ชิงเสียงเอยะเป่า*. หน้า 8.

²“ทางการปรับปรุงแก้ไขข้อกำหนดด้านภาษีสิ่งปลูกสร้างและที่ดิน ให้ประชาชนซื้อที่ดินได้สะดวกขึ้น เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือเพื่อการอื่น ๆ สอดคล้องกับนโยบายช่วยเหลือประชาชนของรัฐบาล,” (2505, 4 ธันวาคม). *ชิงไต้หวันเป่า*. หน้า 2.

³“รัฐบาลใช้งบปีละ 200 ล้านบาท เพื่อลงทุนสร้างที่พักอาศัยแก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย สร้างศูนย์กลางบริการด้านเทคนิค ให้เช่าเครื่องมือก่อสร้างหรือขายในราคาถูก,” (2506, 4 เมษายน). *ชิงเสียงเอยะเป่า*. หน้า 8.

⁴สุสดี ทิพทัส. (2542). “ที่อยู่อาศัยในภาคกลาง,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 6*. หน้า 2613.

⁵“นายกรัฐมนตรี สั่งคลังใช้มาตรการช่วยเหลือประชาชนซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้าน ขยายขอบเขตการให้กู้ยืมเงินจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ ทั้งให้เพิ่มเงินทุนเพื่อให้ประชาชนกู้,” (2506, 14 มกราคม). *ชิงไต้หวันเป่า*. หน้า 2.

⁶“ธนาคารออมสินให้เอกชนกู้เงินเพื่อสร้างบ้านและโรงเรียน ...,” (2506, 3 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป่า*. หน้า 3.

สามารถมีบ้านหรือเช่าบ้าน แต่รัฐบาลไม่สามารถจัดที่อยู่อาศัยให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ประชาชนบางส่วนจึงยังคงต้องอาศัยในชุมชนแออัดต่อไป

2.2.2 การสร้างสนามกีฬา

ปัญหาการใช้เวลาว่างของเยาวชนอย่างไม่เหมาะสม เช่น การชุมนุมตามสถานเต้นรำ ในต์คลับ บาร์ ร้านกาแฟ ส่วนหนึ่งมาจากการไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมให้เยาวชนใช้เวลาว่าง เช่น สนามกีฬา และสโมสรประเภทต่าง ๆ เทศบาลนครกรุงเทพจึงมีนโยบายสร้างสนามกีฬาขึ้น เพื่อให้เยาวชนมีสถานที่สำหรับการชุมนุมอย่างเหมาะสม

เทศบาลนครกรุงเทพได้ปรับปรุงบริเวณที่ทิ้งขยะบริเวณดินแดง เพื่อสร้างสนามกีฬาอีกแห่งสำหรับนครหลวง ตามข้อเสนอของคณะกรรมการการศึกษาของเทศบาล พื้นที่ดังกล่าวมีขนาด 103 ไร่ ประกอบด้วยสนามฟุตบอลที่มีอัฒจันทร์ จำนวน 2 สนาม สนามกีฬาอเนกประสงค์ 1 สนาม สนามบาสเก็ตบอลในร่ม 1 สนาม สระว่ายน้ำพร้อมอัฒจันทร์ 2 สระ สนามเทนนิส 6 สนาม ค่าก่อสร้างเป็นเงิน 50 ล้านบาท¹

เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรียังมีโครงการสร้างสนามกีฬาสำหรับเยาวชนหรือศูนย์เยาวชนต้นแบบ 4 แห่งทั่วพระนครและธนบุรี และศูนย์เยาวชนตามอำเภอต่าง ๆ อีก 22 แห่ง เพื่อให้เยาวชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและการสันทนาการอย่างเหมาะสม แทนการชุมนุมตามบาร์หรือสถานบันเทิงที่ไม่เหมาะสม² รวมทั้งมีดำริสร้างสระว่ายน้ำสำหรับเด็กเล็กขึ้นภายในสวนลุมพินี³ และสระว่ายน้ำสำหรับผู้ใหญ่อีก 2 แห่ง⁴

2.2.3 การสร้าง฼าปนสถาน

เทศบาลนครกรุงเทพยังมีแผนการย้าย฼าปนสถานตามวัดต่าง ๆ ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีไปยังชานเมือง เพื่อลดมลภาวะทางอากาศภายในเมืองอันเนื่องมาจากเตาเผาศพที่ไม่มีระบบป้องกันการฟุ้งกระจายของเถ้าอัฐิ อีกทั้งเป็นการสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยอีกทางหนึ่ง

¹“เทศบาลเสนอสร้างสนามกีฬาแห่งใหม่ที่ดินแดง เสนอแผนงานและแบบพิมพ์เขียวเรียบร้อยแล้ว เริ่มงานก่อสร้างต้นปีหน้า,” (2505, 28 สิงหาคม). *ชิงเสียงโยะเป้า*. หน้า 8.

²“เทศมนตรีนครกรุงเทพจะสร้างศูนย์เยาวชน 4 แห่งภายในพระนคร ธนบุรี,” (2504, 19 กันยายน). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

³“เทศบาลสร้างสระว่ายน้ำสำหรับเด็กที่สวนลุม ข้างหอนาฬิกา งบประมาณ 30 ล้านบาท พร้อมสอนว่ายน้ำให้ด้วย สร้างเสร็จภายใน 4 เดือน,” (2504, 22 เมษายน). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“เทศบาลหาสถานที่สร้างสระว่ายน้ำสำหรับผู้ใหญ่ แต่งบประมาณไม่เพียงพอ เพียงกำหนดคุณสมบัติขั้นต้น,” (2504, 16 สิงหาคม). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

ฅาปนสถานของเทศบาลที่กำหนดสร้างคือที่วัดห้วยขวางและวัดบางนา¹ ซึ่งสร้างเสร็จเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2505² ภายหลังเทศบาลได้ขยายงานครอบคลุมการเก็บศพและจัดงานศพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับผู้มีรายได้น้อยด้วย³

2.3 ปัญหาผู้ค้าเร่

นโยบายการรักษาความสะอาดเมืองหลวงของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลถึงผู้ค้าหาบเร่ แผงลอยด้วย เพราะการขายสินค้าบนทางเท้าหรือในที่สาธารณะโดยการตั้งแผงลอยหาบเร่เป็นภาพที่ไม่สวยงาม ก่อปัญหาความสกปรก ความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงสมควรได้รับการจัดระเบียบให้เกิดความเรียบร้อยงามตา

เทศบาลนครกรุงเทพ ได้ออกประกาศ งดการอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าบนทางเท้าหรือในที่สาธารณะเด็ดขาด ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2505 เป็นต้นไป อีกทั้งเตรียมยกเลิกบัตรประจำตัวผู้ค้าแผงลอยด้วย สำหรับผู้ค้าหาบเร่ เทศบาลฯ อนุญาตให้หาบเร่ขายสินค้าตามตรอก ซอก ซอยได้ ไม่อนุญาตให้วางหาบสินค้าบนทางเท้าหรือในที่สาธารณะเช่นกัน⁴ อย่างไรก็ตามนายกรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาจัดหาสถานที่ขายที่เหมาะสมให้แก่ผู้ค้าหาบเร่ แผงลอย หรืออาจอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าในวัดได้⁵

รัฐบาลได้จัดเตรียมสถานที่ของราชการไว้รองรับผู้ค้าเร่ เช่น บริเวณตลาดนัดท้องสนามหลวง ตลาดเทเวศร์ หรือปากคลองตลาด ที่เคยประกาศให้พ่อค้าแผงลอยสามารถเช่าที่ขายสินค้าได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 โดยพ่อค้าแผงลอยได้รับสิทธิพิเศษส่วนลดร้อยละ 10 ของค่าประมูล⁶ ต่อมาใน พ.ศ. 2505 เทศบาลนครกรุงเทพ ได้กำหนดโครงการสร้างห้องขายสินค้าแยกตามประเภทสินค้า เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว เป็ด ไก่ อาหารทะเล และไข่ต่าง ๆ และติดตั้งเครื่องปรับอากาศ เพื่อรักษาความสดของสินค้าที่จำหน่าย ส่วนสภาพแวดล้อมของตลาด

¹“เทศบาลจัดสรรเงิน 1.9 ล้านบาท สร้างเตาเผาศพ 2 แห่ง สำหรับผู้ยากไร้,” (2504, 31 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 8.

²“ฅาปนสถานของเทศบาลนครกรุงเทพสร้างเรียบร้อยแล้ว เชิญ รมต. มหาดไทยเป็นประธาน,” (2505, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“เทศบาลนครกรุงเทพตั้งคณะกรรมการเพื่อบริการคนยากจน ให้บริการเก็บศพและจัดงานศพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย,” (2505, 18 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ห้ามผู้ค้าแผงลอยขายสินค้าในที่สาธารณะ เทศบาลเตือนครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อคืนออกกวิทุยแห่งประเทศไทยเตือนพ่อค้าหาที่ขายแห่งใหม่,” (2504, 24 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“นายกรัฐมนตรี กล่าวถึงปัญหาที่ขายของของพ่อค้าแผงลอย รัฐบาลจะจัดการอย่างเหมาะสม มหาดไทยเรียกประชุมวันนี้,” (2505, 11 มกราคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁶“ตลาดปากคลองมีที่ว่างให้ตั้งแผง เปิดประมูลในวันที่ 20 นี้,” (2502, 15 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

กระทรวงมหาดไทยดูแลความสะอาดและสุขอนามัย ไม่ให้มีน้ำขังและส่งกลิ่นเหม็น เพื่อให้ตลาดแห่งนี้เป็นแบบอย่างให้ตลาดแห่งอื่น ๆ ปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องตามสุขลักษณะต่อไป¹

เทศบาลนครกรุงเทพยังมีโครงการสร้างตลาดน้ำในพระนครที่บริเวณสี่แยกคลองมหานาค เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ค้าทางเรือมีสถานที่ค้าขายที่แน่นอน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่สำหรับชาวต่างชาติ โดยมีข้อกำหนดขนาดของเรือที่สามารถเข้าไปขายสินค้าได้ คือ ต้องกว้างไม่เกิน 1.3 เมตร ยาวไม่เกิน 7 เมตร ใช้คนพายไม่เกิน 2 คน² ส่วนเรือที่คุณสมบัติไม่เข้าตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ต้องออกจากพื้นที่ภายในวันที่ 15 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2506

พื้นที่บริเวณสี่แยกคลองมหานาค* เป็นแหล่งค้าส่งผักและผลไม้ที่สำคัญในพระนคร การปรับปรุงเป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยว เป็นแนวคิดที่ดี แต่การจำกัดขนาดเรือที่อนุญาตให้เข้าไปจำหน่ายสินค้า แสดงให้เห็นว่า เทศบาลฯ ต้องการเปลี่ยนรูปแบบการค้า จากการค้าส่งเป็นการค้าปลีกเพื่อการท่องเที่ยว ส่วนการค้าส่งแบบเดิมที่อาจต้องใช้เรือขนาดใหญ่ขนถ่ายสินค้า เทศบาลมิได้แจ้งให้ประชาชนทราบว่าให้ย้ายไปอยู่บริเวณใด แจ้งเพียงให้เรือที่มีขนาดไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ต้องย้ายออกเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม โครงการทั้ง 2 โครงการของเทศบาลนครกรุงเทพ มิได้ดำเนินการตามหนังสือพิมพ์ฯ เสนอข่าว อาจเป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อนิจกรรมเสียก่อน ทำให้โครงการปรับปรุงตลาดปากคลองให้เป็นตลาดทันสมัย (Supermarket) เพื่อแสดงถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวพระนครต้องล้มเลิกไป ไม่สามารถเป็นตลาดต้นแบบให้ตลาดอื่นดำเนินการตามได้

3. การพัฒนาปรับปรุงด้านการคมนาคม

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีพัฒนาปรับปรุงการคมนาคมภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีให้มีความคล่องตัวมากขึ้น เนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้น และเริ่มนิยมใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทาง การคมนาคมรูปแบบเดิม ๆ ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในเวลานั้น รัฐจึงพิจารณาสมควรให้ยกเลิกหรือปรับปรุงการคมนาคมในเมืองหลวงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น การเลิกรถ 3 ล้อถีบ และเปลี่ยนเป็นรถ 3 ล้อเครื่องยนต์ การกำหนดให้รถแท็กซี่ติดมิเตอร์ การเลิกรถรางไฟฟ้า การบูรณะถนนสายต่าง ๆ ในเมืองหลวงให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ตลอดจนการ

¹“ทางการมีแผนแบ่งประเภทสินค้าที่ขาย ณ ตลาดปากคลอง สร้างที่ขายสินค้าประเภทเนื้อและอาหารทะเล เพื่อรักษาความสะอาดและกำจัดกลิ่น,” (2505, 3 ตุลาคม). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

²“เทศบาลนครกรุงเทพประกาศจะสร้างตลาดน้ำที่สี่แยกมหานาค เรือที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ต้องย้ายออก,” (2506, 6 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

* เรียกกันทั่วไปว่า “สะพานขาว”

แก้ปัญหาจราจร สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการยกระดับพระนครให้มีมาตรฐานเหมือนเมืองหลวงของประเทศที่พัฒนาแล้ว และเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศอีกด้วย

3.1. การเลิกรถจักรยาน 3 ล้อถีบ และการใช้รถ 3 ล้อเครื่องแทน

รถจักรยาน 3 ล้อแบบถีบเป็นพาหนะที่พัฒนาจากรถลากของจีน ได้รับความนิยมในสังคมไทยมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทบุคคล และประเภทรับจ้าง ด้วยเหตุผลที่อัตราค่าโดยสารไม่แพง เพราะไม่ต้องใช้เชื้อเพลิงใดสำหรับการขับเคลื่อน นอกจากแรงกายของผู้ขี่เท่านั้น ประชาชนในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีจึงนิยมเดินทางด้วยรถประเภทนี้อย่างมาก เป็นเหตุให้ชาวชนบทบางส่วน โดยเฉพาะประชาชนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อพยพเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง หันไปยัดอาชีพอัฒนารถจักรยาน 3 ล้อรับจ้างในจังหวัดพระนครและธนบุรี แทนชาวจีนที่เปลี่ยนอาชีพไปเป็นเจ้าของรถจักรยาน 3 ล้อให้เช่า

เมื่อรถจักรยาน 3 ล้อถีบมีจำนวนเพิ่มขึ้น* ส่งผลให้ระบบการจราจรในเมืองหลวงเกิดความแออัด ไม่สะดวก เนื่องจากรถจักรยาน 3 ล้อใช้แรงคนถีบ ทำให้เคลื่อนที่ได้ช้า ผู้ขี่บางคนไม่รู้ หรือไม่เคารพกฎจราจร** นอกจากนี้ในบริเวณที่การจราจรคับคั่งหรือคับขัน รถจักรยาน 3 ล้อมักก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ทว่าสาเหตุหลักที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งยกเลิกการให้บริการรถ 3 ล้อรับจ้างแก่ประชาชน คือ “เหตุผลทางด้านการสูญเสียแรงงานในภาคผลิตเป็นสำคัญ” เพราะรัฐบาลมีนโยบายที่จะนำแรงงานส่วนนี้ไปสนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ดังคำปราศรัยที่ว่า

ปัญหาเรื่องอีกเรื่องหนึ่ง คือ 3 ล้อ ซึ่งเป็นความลำบากหนักใจของรัฐบาลมาช้านาน เรื่องที่ 3 ล้อ จะกีดขวางทำความชักช้าแก่การจราจรหรือเป็นความไม่สวยงามแก่พระนครนั้น เป็นเรื่องเล็กน้อย ปัญหาใหญ่อยู่ที่ว่าชายฉกรรจ์ชาวหัวเมือง ชาวชนบทของเราเป็นจำนวนหมื่น ละทิ้งงานผลิต คือ เกษตร มาทำงานที่ไม่ผลิต เช่น การขี่ 3 ล้อนั้น เป็นความเสื่อมเสียทางเศรษฐกิจอย่างมาก ยิ่งกว่านั้น อาชีพ 3 ล้อทำลายสุขภาพอนามัยอย่างแรงร้าย ... ผู้ประกอบอาชีพทางถีบ 3 ล้อนั้น ลงท้ายกลายเป็นคนติดฝิ่นไปจำนวนไม่น้อย ... ในทางรัฐศาสตร์ก็ถือกันว่า การที่ชาวหัวเมืองชาวชนบทละทิ้งภูมิลำเนาหลังไหลกันเข้ามาอยู่ในพระนครนั้น เป็นสัญญาณแห่งความเสื่อมโทรม จึง

* จำนวนรถ 3 ล้อถีบรับจ้างในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2502 มีจำนวน 10,509 คัน และจำนวนรถ 3 ล้อถีบส่วนบุคคล 688 คัน รวมทั้งสิ้น 11,197 คัน ดู ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507). “การเลิก 3 ล้อ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 61.

** จากสถิติการจับกุมของตำรวจนครบาล ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2501 ถึงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2502 รวมทั้งสิ้น 11,058 คดี ซึ่งเป็นความผิดในกรณีที่มีผู้เช่ายอมให้ผู้ที่ไม่มียานพาหนะขี่เช่ารถ ส่งผลให้เกิดอันตรายแก่ผู้โดยสารได้ง่าย เนื่องจากผู้ขี่ไม่รู้จักกฎจราจร ดู แหล่งเดิม. หน้า 63.

จำเป็นต้องแก้ปัญหาอย่างเป็นปัญหาใหญ่ และข้าพเจ้าก็มีความยินดีที่เห็นว่า เราเลิก 3 ล้อในพระนครได้ใน พ.ศ. 2502 นี้อย่างเด็ดขาด และทางการได้ช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพ 3 ล้อและครอบครัวไปมีที่อยู่ที่ทำกินในนิคมชนบท และทำงานด้านการผลิตต่อไป¹

ในขณะนั้น รัฐบาลมีนโยบายจะประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ดังนั้น หากเปลี่ยนให้แรงงานที่ขับ 3 ล้อในเมืองหลวงไปอยู่ชนบทก็จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างมาก แนวคิดนี้ปรากฏในวิธีการดำเนินงานเลิกรถจักรยาน 3 ล้อ ดังนี้

3.1.1 มาตรการรองรับการเลิกรถจักรยาน 3 ล้อ

แนวทางการเลิกรถจักรยาน 3 ล้อในจังหวัดพระนครและธนบุรี เริ่มจากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้จัดการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตรถจักรยานตั้งแต่ 3 ล้อขึ้นไป ที่ใช้สำหรับนั่งส่วนบุคคลและสำหรับรับจ้างบรรทุกคนโดยสารเฉพาะจังหวัดพระนครและธนบุรี ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2503 แต่รถยนต์ 3 ล้อรับจ้างแบบใช้เพลลา อนุญาตให้จดทะเบียนได้² การยกเลิกรถจักรยาน 3 ล้อครั้งนี้ ส่งผลกระทบถึงผู้เกี่ยวข้องรวม 3 ฝ่าย คือ เจ้าของรถเช่า ผู้เช่ารถ และประชาชนผู้ใช้บริการทั่วไป แต่เนื่องจากรัฐบาลประกาศล่วงหน้าเป็นเวลาประมาณ 6 เดือนก่อนที่กฎหมายจะมีผลบังคับใช้ อีกทั้งรัฐบาลเองยังเตรียมมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ ทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ส่งผลมากนัก กล่าวคือ

ในส่วนเจ้าของรถเช่าสามารถแจ้งความจำนงค์ที่จะนำรถจักรยาน 3 ล้อไปใช้ หรือขายให้แก่ผู้ประกอบการในต่างจังหวัดใดก็ได้ เนื่องจากกฎหมายยกเลิกการจดทะเบียนบังคับใช้เฉพาะจังหวัดพระนครและธนบุรีเท่านั้น หรือเปลี่ยนไปซื้อรถยนต์ 3 ล้อแบบใช้เพลลามาให้บริการแทน

ด้านผู้ขับขี่รถ³ ซึ่งมีความประสงค์ประกอบอาชีพขับขี่รถจักรยาน 3 ล้อรับจ้าง เช่น เดิม กรมประชาสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เดินทางไปประกอบอาชีพขับขี่รถจักรยาน 3 ล้อรับจ้างยังจังหวัดในส่วนภูมิภาค ส่วนผู้ต้องการเดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

¹ สฤษดิ์ ธีระรัชต์. (2507). "คำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบปีแห่งการตั้งคณะรัฐมนตรี 10 กุมภาพันธ์ 2503," ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ พ.ศ. 2502 - 2504* คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 27.

² "กรม. ผ่านมติให้เลิก 3 ล้อตั้งแต่ปีหน้าในพระนครและธนบุรี 3 ล้อเครื่องอัตโนมัติไม่จำกัด," (2502, 4 มิถุนายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³ "ให้เลิก 3 ล้อในพระนคร และธนบุรี เพื่อแก้ไขปัญหาคนขับขี่ กรมประชาสงเคราะห์หาทางช่วยเหลือ ให้กลับไปทำอาชีพเดิมที่ต่างจังหวัด กลับไปหางานใหม่ที่จังหวัดบ้านเกิด หรือส่งไปบุกเบิกนิคมสร้างตนเองที่ลพบุรี," (2502, 29 พฤษภาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

หากต้องการเปลี่ยนอาชีพไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม กรมประชาสงเคราะห์ช่วยเหลือให้ไปยังนิคมสร้างตนเองที่ลพบุรี โดยได้รับพื้นที่คนละ 25 ไร่ และเงินช่วยเหลือซื้ออุปกรณ์ทำเกษตรกรรม ส่วนผู้ไม่เห็นชอบ รัฐบาลก็หางานใหม่ที่เหมาะสมให้ทำตามความประสงค์

3.1.2 การใช้รถ 3 ล้อเครื่องแทนรถ 3 ล้อถีบ และการกำหนดจำนวนรถ

สำหรับประชาชนผู้ใช้บริการรถจักรยาน 3 ล้อที่ได้รับความเดือดร้อนจากการยกเลิกรถสามล้อถีบ ทางกรมได้จัดให้มีรถยนต์ 3 ล้อบริการแทน แต่เพื่อเป็นการป้องกันมิให้จำนวนรถยนต์ 3 ล้อแบบใหม่มีปริมาณมากเกินไป กรมตำรวจซึ่งจำกัดการจดทะเบียนรถยนต์ 3 ล้อแบบใช้เฟลา ในจังหวัดพระนครและธนบุรีไว้เพียง 7,000 คัน¹

การจำกัดปริมาณรถยนต์ 3 ล้อไว้ที่จำนวน 7,000 คัน เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณรถจักรยาน 3 ล้อที่เดิมมีอยู่ทั้งสิ้น 11,197 คันแล้ว จำนวนลดลงถึง 4,000 คัน ในขณะที่จำนวนประชากรในจังหวัดพระนครและธนบุรีกลับเพิ่มขึ้น กล่าวคือ จำนวนประชากร ณ วันที่ 3 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 มี 1,270,000 คน² จำนวนรถจักรยาน 3 ล้อมี 11,197 คัน คิดเป็นอัตราส่วนจำนวนประชากรต่อรถจักรยาน 3 ล้อคือ ประชากร 113 คน ต่อจำนวนรถ 1 คัน ต่อมาใน พ.ศ. 2503 ประชากรในพระนครและธนบุรี มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 1,600,000 คน³ จำนวนรถยนต์ 3 ล้อมีเพียง 7,000 คัน อัตราส่วนกลายเป็น 228 คน ต่อจำนวนรถ 1 คัน ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ต่างจากเดิมมาก กระทรวงมหาดไทยจึงอนุมัติผ่อนผันการจดทะเบียนรถยนต์ 3 ล้อเพิ่มจากเดิมอีก 1,000 คัน ที่ประกาศตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 30 (พ.ศ. 2504)⁴ เป็น 8,000 คัน

การเลิกรถจักรยาน 3 ล้อในเขตนครหลวงและธนบุรี และเปลี่ยนเป็นรถยนต์ 3 ล้อ เป็นการปรับปรุงระบบรถรับจ้างสาธารณะให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในสมัยนั้น แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ทิ้งภูมิปัญญาเดิมของคนไทยที่ได้ประดิษฐ์รถ 3 ล้อขึ้น ในการเลิกรถดังกล่าว รัฐบาลเตรียมขั้นตอนต่าง ๆ ไว้รองรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ทำให้การเลิกรถจักรยาน 3 ล้อรับจ้างไม่ส่งผลกระทบใดในวงกว้างแต่อย่างใด

¹“รถ 3 ล้อแบบใหม่ในพระนครและธนบุรี กรมตำรวจจำกัด 7,000 คัน ประกาศให้ประชาชนทราบเมื่อวานนี้,” (2503, 8 กันยายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

²“จำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพประมาณ 1,270,000 คน,” (2502, 27 มกราคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 6.

³“ประชากรไทยทั้งหมดมี 25 ล้านคน ชาวต่างชาติประมาณ 5.9 แสนคน พระนคร, อุบล, โคราซ 3 จังหวัดมีประชากรเกิน 1 ล้านคน,” (2503, 8 กันยายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁴“กฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 30 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 112. หน้า 30 – 31.

อนึ่ง รัฐบาลยังมีมติให้ยกเลิกใบอนุญาตลากรถ เนื่องจากรถลากเป็นของที่ล้าสมัย และไม่รื้อฟื้นการจดทะเบียนรถจักรยาน เพื่อป้องกันการลักขโมยจักรยาน เนื่องจากพิจารณาว่า การลักขโมยรถจักรยานกับการจดทะเบียนรถจักรยานไม่มีความเกี่ยวพันกัน แต่ยังคงต้องกวดขันให้ผู้ขับขี่รถจักรยานเคารพกฎจราจร¹

3.2 การจัดระเบียบรถแท็กซี่

รถแท็กซี่* เป็นพาหนะที่ประชาชนชาวพระนครและธนบุรีนิยม เนื่องจากมีความปลอดภัยและรวดเร็วกว่ารถ 3 ล้อเครื่อง แต่รถแท็กซี่ในสมัยนี้ ก็ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย บางคันไม่ได้ติดสัญลักษณ์ให้ประชาชนทราบว่าเป็นรถรับจ้างสาธารณะ อีกทั้งการเจรจาต่อรองราคาค่าโดยสาร ยังทำให้การจราจรติดขัดในเขตชุมชนเสมอ ๆ รัฐบาลจึงต้องออกระเบียบควบคุมรถแท็กซี่เหล่านี้

3.2.1 การกำหนดให้รถแท็กซี่ติดมิเตอร์

รัฐบาลออกกฎหมายกำหนดให้รถแท็กซี่ทุกคันต้องมีป้ายเครื่องหมายอักษรโรมันคำว่า [TAXI] ติดไว้บนหลังการรถด้านหน้า และต้องมีไฟส่องในเวลากลางคืนให้เห็นป้ายดังกล่าว นอกจากนี้ภายในตัวรถ ต้องติดตั้งเครื่องวัดระยะทาง (มิเตอร์) ที่แสดงระยะทางและค่าโดยสารไว้ในรถ มิเตอร์ดังกล่าวต้องได้รับการประทับตราอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ด้วย สำหรับค่าโดยสารกฎหมายกำหนดไว้ดังนี้ กิโลเมตรแรกไม่เกิน 3 บาท กิโลเมตรต่อไป ไม่เกินกิโลเมตรละ 1 บาทเศษของกิโลเมตรนับเป็น 1 กิโลเมตร² หลังจากกฎหมายฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพียง 2 วัน หนังสือพิมพ์ซิงไท่หัวนเป่า³ ได้นำรายละเอียดของกฎหมายดังกล่าวมาแปลเป็นข่าวให้ประชาชนทั่วไปทราบ

การกำหนดให้รถแท็กซี่ติดมิเตอร์ประจำรถมีผลดีหลายประการ เช่น ผู้โดยสารไม่ต้องต่อรองราคาค่าโดยสารกับคนขับแท็กซี่ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาจราจรได้ อีกทั้งการกำหนดอัตราค่าโดยสารที่แน่นอน ทำให้ลดปัญหาการโกงราคาค่าโดยสารได้

รัฐบาลกำหนดให้รถแท็กซี่ทุกคันติดตั้งมิเตอร์ให้เรียบร้อยภายในวันที่ 16 เดือนเมษายน พ.ศ. 2504 มิฉะนั้นจะห้ามวิ่งรับผู้โดยสาร หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ฉบับ

¹“มหาดไทยกำหนดตั้งแต่ปีหน้าเป็นต้นไป เลิกการออกใบอนุญาตลากรถ ไม่รื้อฟื้นการจดทะเบียนรถจักรยาน,” (2505, 3 พฤษภาคม). *ซิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

* รถแท็กซี่ คือ รถยนต์รับจ้างสาธารณะที่บรรทุกผู้โดยสารได้ไม่เกิน 7 คน

²“กฎกระทรวงฉบับที่ 27 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 7 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 12. หน้า 72 – 74.

³“มหาดไทยออกคำสั่งเรื่องรถเช่าโดยสาร ต้องติดมิเตอร์ หน้ารถต้องมีป้าย [TAXI] ค่ารถกิโลเมตรแรกไม่เกิน 3 บาท ต่อไปกิโลเมตรละ 1 บาท,” (2504, 9 กุมภาพันธ์). *ซิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

ประจำวันที 15 เดือนเมษายน ลงข่าวสัณภาษณรณอธบดิกรมตำรวจถึงเรื่องดังกล่าวว่า เมื่อพันกำหนดเวลาให้ติดตั้งมิเตอร์แล้ว ททางกรจะไม่ผ่อนผันใด ๆ เนื่องจกแจงให้ประชาชนทราบล่วงหน้าตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2503 และให้เวลาผ่อนผันอีก 60 วันหลังจากที่กระทรวงมหาดไทยมีประกาศคำสั่งดังกล่าว¹

จากการตรวจสอบของหนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้า พบว่ายังคงมีรถแท็กซี่ที่ยังไม่ได้ติดตั้งมิเตอร์ดังกล่าวอีกจำนวนมาก จึงลงข่าวเตือนเจ้าของรถซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนว่า “ตำรวจทุกท้องที่จะออกตรวจรถแท็กซี่ตามถนนทุกสาย หวังว่าเจ้าของรถแท็กซี่ที่ยังไม่ได้ติดตั้งมิเตอร์จะไม่นำรถดังกล่าวออกมารับผู้โดยสารตามถนน”²

การตรวจจับกุมรถแท็กซี่ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวในจังหวัดพระนคร และธนบุรี จนกระทั่งเวลา 12 นาฬิกาของวันที่ 17 เดือนเมษายน พบว่า มีรถแท็กซี่หลายคันไม่ได้ติดตั้งมิเตอร์ บางคันติดตั้งเพียงป้ายอักษรคำว่า [TAXI] บนหลังคารถ แต่มิได้ติดตั้งมิเตอร์ บางคันติดป้าย “ไม่รับจ้าง” แต่วิ่งรับผู้โดยสารตามถนน จับกุมได้ทั้งสิ้นประมาณ 200 คัน³ รถแท็กซี่ที่ถูกจับตำรวจนำไปไว้ที่สำนักทะเบียน เพื่อให้เจ้าของรถไปติดต่อ หากเจ้าของยินยอมติดตั้งมิเตอร์ เจ้าหน้าที่จะอนุญาตให้นำกลับ หากไม่ยินยอม เจ้าหน้าที่ก็กักรถไว้ที่สำนักทะเบียนดังกล่าว⁴

การที่หนังสือพิมพ์ฯ นำเสนอข่าวรัฐบาลออกกฎหมายเกี่ยวกับรถแท็กซี่ในระยะแรก เป็นการสื่อสารให้ทั้งผู้ใช้บริการและเจ้าของรถแท็กซี่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้ใช้บริการทราบถึงอัตราค่าโดยสาร ส่วนเจ้าของรถแท็กซี่ต้องเตรียมตัวปรับปรุงรถแท็กซี่ให้ถูกต้องตามกฎหมาย

3.2.2 การจำกัดจำนวนรถแท็กซี่

รถแท็กซี่เป็นรถรับจ้างสาธารณะอีกประเภทหนึ่งที่กระทรวงมหาดไทยจำกัดโควตาการจดทะเบียนไว้ไม่เกิน 9,000 คัน⁵ เพื่อมิให้ปริมาณรถแท็กซี่มีมากเกินไป เมื่อรวมปริมาณรถรับจ้างทั้ง 2 ประเภทคือ รถยนต์ 3 ล้อจำนวน 8,000 คัน กับรถแท็กซี่จำนวน 9,000

¹ “พรุ่งนี้ถึงกำหนดรถแท็กซี่ติดมิเตอร์ รอง อ.ตร. ประกาศเริ่มตรวจวันจันทร์หน้า หากพบแท็กซี่คันใดยังไม่ติดมิเตอร์ จะถูกจับทั้งหมด,” (2504, 15 เมษายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

² “รถแท็กซี่ที่ยังไม่ได้ติดมิเตอร์ ห้ามวิ่งรับผู้โดยสาร เป็นคำสั่งจากกองบัญชาการกลาง สั่งตำรวจทุกท้องที่ออกตรวจ,” (2504, 17 เมษายน). ซิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

³ “ตำรวจทุกท้องที่เริ่มตรวจรถแท็กซี่ที่ยังไม่ได้ติดตั้งมิเตอร์ตามคำสั่งทางราชการ ถึงเที่ยงวันจับได้กว่า 200 คัน เตือนเจ้าของรถที่ฝ่าฝืนจะถูกอายัดรถ,” (2504, 17 เมษายน). ซิงไท่หวันเป้า. หน้า 2.

⁴ “รมต. ประกาศแถลงจะไม่ผ่อนผันแท็กซี่ที่ไม่ติดตั้งมิเตอร์อีกแล้ว,” (2504, 17 เมษายน). ซิงไท่หวันเป้า. หน้า 2.

⁵ “กฎกระทรวงฉบับที่ 28 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 18 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78 ตอนที่ 35. หน้า 408 – 409.

คัน ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ในช่วงต้น พ.ศ. 2505 มีรถรับจ้างรวม 17,000 คัน ต่อจำนวนประชากรประมาณ 160,000 คน

ถึงแม้ว่ามีผู้คัดค้านการจดทะเบียนรถ 3 ล้อรับจ้าง และรถแท็กซี่ แต่การคัดค้านนั้นไม่เป็นผล ส่วนรถแท็กซี่ยังคงได้รับการจดทะเบียนอย่างต่อเนื่อง การจดทะเบียนรถแท็กซี่จำนวน 9,000 คันนี้ ใช้เวลาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2504 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2506 เป็นเวลาเกือบ 2 ปีครึ่ง รถแท็กซี่ที่จดทะเบียนส่วนใหญ่ยี่ห้อ ฮีโน่ (Heno) นิสสัน (Nissan)¹ และรถออสติน (Austin)

3.2.3 การกวาดขันให้ผู้ขับรถแท็กซี่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ

ก่อน พ.ศ. 2502 ตำรวจอนุโลมผ่อนผันผู้ขับรถแท็กซี่หลายกรณี เช่น ผ่อนผันให้ผู้ขับรถแท็กซี่สามารถใช้ใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล แทนใบอนุญาตขับรถสาธารณะ (รถแท็กซี่) ได้ หรือการที่รถแท็กซี่ไม่จอดรับผู้โดยสาร โดยอ้างว่าเป็นรถส่วนบุคคล เพราะแขวนป้ายคำว่า “ส่วนบุคคล” ไว้ที่หน้ารถ เป็นต้น รัฐบาลได้ตรากฎหมายหลายฉบับ เพื่อควบคุมผู้ขับรถแท็กซี่ให้มีความเป็นระเบียบมากขึ้น เช่น การแต่งกายให้เป็นระเบียบเรียบร้อย กล่าวคือ ต้องสวมหมวก เสื้อเชิ้ตต้องสอดชายเสื้ออยู่ภายในกางเกงขาวยาวที่คาดเข็มขัด สวมรองเท้าหุ้มส้น สีของเสื้อ กางเกงและหมวกต้องเป็นสีเดียวกันทั้งชุด สีที่กำหนดไว้คือ สีขาว สีน้ำเงิน สีเทา หรือสีกากีเท่านั้น² อีกทั้งในรถต้องติดบัตรประจำตัวผู้ขับขี่และแผ่นป้ายเลขทะเบียนขนาดเล็กที่นายทะเบียนออกให้ และต้องใช้ใบอนุญาตขับรถยนต์สาธารณะเท่านั้น ห้ามใช้ใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคลแทนเด็ดขาด⁴

แม้ว่าจะมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับผู้ขับรถแท็กซี่แล้วก็ตาม แต่ผู้ขับรถแท็กซี่ส่วนใหญ่ยังคงไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด⁵ เช่น ขับรถรับผู้โดยสารทั้งที่รถมีสภาพไม่พร้อม อุปกรณ์ต่าง ๆ มีไม่ครบ ซึ่งอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุเวลาแล่นอยู่บนท้องถนนได้ รถไม่มีอุปกรณ์ลดเสียง ท่อไอเสียหันลงพื้นดิน รถแท็กซี่

¹“ทางการหยุดการจดทะเบียนรถแท็กซี่ ในพระนครและธนบุรี เนื่องจากครบกำหนดแล้ว หลังจากนั้นจะเพิ่มหรือไม่ รอให้รัฐบาลตัดสินใจ,” (2506, 4 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 3.

²“กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่ง พ.ศ. 2497 ว่าด้วยการขนส่งทางบก,” (2502, 29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 76 ตอนที่ 120. หน้า 668 – 670.

³“กฎกระทรวง ฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2502, 8 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 112. หน้า 10.

⁴“พระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2503,” (2503, 31 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 77 ตอนที่ 112. หน้า 10.

⁵“ตำรวจออกประกาศกำหนดมาตรฐานอุปกรณ์ของรถยนต์ เริ่มตรวจวันที่ 1 มกราคม ปีหน้า หากไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิด,” (2505, 27 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ไม่มีป้ายทะเบียน บัตรประจำตัวผู้ขับขี่และแผ่นป้ายทะเบียนขนาดเล็ก ภายในรถไม่มีมีกระจกส่องหลัง ไม่มีป้าย [TAXI] และไฟส่องป้ายเวลากลางคืน รวมถึงไม่มีมิเตอร์ บางคันไม่มีไฟหน้าหรือไฟท้าย ดังนั้น กองบัญชาการตำรวจนครบาล จึงเข้มงวดกวดขันให้ผู้ขับขี่รถแท็กซี่ในเขตนครหลวงและธนบุรีต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และปฏิบัติต่อผู้โดยสารด้วยมารยาทที่ดี¹

3.2.4 การวางมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้ขับรถและผู้โดยสาร

ปัญหาหนึ่งที่ผู้ขับรถแท็กซี่ประสบคือ ปัญหาการถูกผู้โดยสารปล้นทรัพย์ จึงมีการเสนอให้ติดตั้งสัญญาณขอความช่วยเหลือบนรถแท็กซี่สำหรับกรณีฉุกเฉิน แต่จากการศึกษาของเชี่ยวชาญพบว่า การติดตั้งสัญญาณดังกล่าวในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก และได้ผลน้อยเนื่องจากหากติดตั้งสัญญาณไฟ อาจจะขัดต่อกฎหมายจราจร หรือถ้าใช้วิทยุสื่อสาร ก็จะเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับผู้ขับขี่เอง และที่สำคัญคือ ผู้ร้ายมักจะปฏิบัติการในที่เปลี่ยว ถึงแม้ผู้ขับขี่ได้ส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือแล้วก็ตาม อาจไม่มีผู้พบเห็น หรือผู้ร้ายอาจทำลายสัญญาณเหล่านั้นก่อนลงมือปล้น ดังนั้น วิธีการป้องกันที่ดีที่สุดคือ ผู้ขับรถต้องมีความระมัดระวังตัวอย่างสูง ตำรวจควรต้องคอยลาดตระเวน ตรวจตรายังสถานที่เปลี่ยว ลับตาคน ไม่ควรตั้งด่านตรวจ ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง แต่ควรลาดตระเวนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้คนร้ายรู้สึกกลัว²

ทางด้านความปลอดภัยของผู้โดยสาร กระทรวงมหาดไทยเสนอให้รถแท็กซี่ต้องมีประตู 4 บาน เพื่อความปลอดภัย เพราะรถแท็กซี่ในสมัยนั้น เป็นรถยี่ห้อออสติน รุ่น 2 ประตู ทำให้ผู้โดยสารขึ้นลงไม่สะดวก ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ผู้โดยสารไม่สามารถเปิดประตูหนีได้ทันเวลา อาจเสียชีวิตภายในรถ รัฐบาลคาดว่าหลัง พ.ศ. 2509 สามารถยกเลิกรถประเภท 2 ประตูให้หมด ฉะนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศให้เจ้าของรถทราบถึงนโยบายดังกล่าวล่วงหน้า เพื่อให้เจ้าของรถแท็กซี่มีโอกาสเตรียมตัวแต่เนิ่น ๆ พร้อมกันนี้ ทางกรมอาชญากรรมคดี 3 ล้อด้วย เนื่องจากตัวรถไม่แข็งแรง ส่งผลถึงความปลอดภัยของผู้โดยสารได้³

รถแท็กซี่เป็นรถรับจ้างสาธารณะอีกประเภทหนึ่ง ที่รัฐบาลในขณะนั้นเข้มงวดต่อทั้งเจ้าของรถและผู้เช่าขับให้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่เนื่องจากเจ้าที่ตำรวจมิได้กวดขันทั้งผู้ขับขี่และเจ้าของรถต่างละเลยไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับเหล่านั้น ทำให้มาตรฐานที่รัฐบาลตั้งไว้

¹“กองบัญชาการตำรวจนครบาล เพิ่มการควบคุมผู้ขับรถแท็กซี่ ชุดฟอร์มต้องเรียบร้อยและต้องมีมารยาทต่อผู้โดยสาร,” (2504, 6 กันยายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า การติดตั้งสัญญาณขอความช่วยเหลือบนรถแท็กซี่เป็นไปได้ยาก ผู้ร้ายจะปล้นในที่เปลี่ยวลับตาคน ผู้ประสพภัยก็ขอความช่วยเหลือลำบาก,” (2506, 5 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

³“เพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสารให้ปลอดภัย มหาดไทยกำหนดควบคุมสภาพรถแท็กซี่ ต้องสอดคล้องกับข้อมาตรฐานของราชการ ถึงจะอนุมัติให้วิ่งได้ 3 ปีหลังจากนี้ จะห้ามรถ 3 ล้อวิ่งในพระนคร ธนบุรี,” (2506, 11 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

มีอาจบรรลุเป้าหมายได้ ส่งผลให้รถรับจ้างสาธารณะเหล่านี้มีส่วนกีดขวางการจราจรในเวลาต่อมา

3.3 การเลิกการราง

กิจการรถรางในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 เดือนกันยายน พ.ศ. 2431 โดยชาวเดนมาร์ก เป็นรถที่ใช้ม้าลากเส้นทางสายแรกคือ เส้นทางระหว่างบางคอแหลมถึงศาลหลักเมือง จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2437 จึงเปลี่ยนมาใช้พลังงานไฟฟ้าแทนแรงลากจากม้า นับเป็นรถรางพลังไฟฟ้าแห่งแรกของเอเชีย¹ ต่อมาเมื่อสัมปทานการเดินรถของเอกชนสิ้นสุดในวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2492 รัฐบาลเข้ามาดำเนินกิจการต่อในนามของ บริษัท การไฟฟ้าบางกอก จำกัด สังกัดกรมโยธาเทศบาลและกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2493

หลังจากรัฐบาลมีมติให้เลิกรถ 3 ล้อถีบและให้ใช้รถ 3 ล้อเครื่องแทนภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 แล้ว คณะรัฐมนตรียังมีมติให้เลิกการรางสายปากน้ำ* ตั้งแต่ วันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2503² และรถรางสายปทุมวัน** ส่วนรถรางสายบางกระบือถึงศาลาแดง*** ช่วงระหว่างสวนลุมถึงถนนสามแยก เลิกให้บริการเมื่อวันที่ 1 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2505³ ส่วนช่วงระหว่างบางลำพูถึงหัวลำโพง หยุดให้บริการตั้งแต่วันที่ 1 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2505

¹ ณฑล (นามแฝง). (2541, ธันวาคม). “รถรางไฟฟ้าบางกอก,” *ศิลปวัฒนธรรม*. 20(2) : 115.

* เป็นทางรถไฟสายเดิมที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แรกเริ่มเดินด้วยรถจักร ต่อมาเปลี่ยนเป็นเดินด้วยรถไฟไฟฟ้าเมื่อวันที่ 13 เดือนกันยายน พ.ศ. 2469 จึงมีคนเรียกว่า “รถรางสายปากน้ำ” ดู สรรพสิริ วิรยศิริ. (2540, ธันวาคม). “รถราง อนุสรณ์แห่งความเอื้ออาทรและเสียสละ,” *สารคดี*. 13(154) : 158.

² “กรม. เห็นชอบกับความเห็นของนายกรัฐมนตรี ยกเลิกรถไฟสายปากน้ำ” (2502, 11 เมษายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

** เริ่มจากสะพานกษัตริย์ศึกหรือสะพานยศเส ถึงประตูน้ำ

*** รถรางสายนี้ให้บริการระหว่างบางลำภู ถึงสวนลุม ตามเส้นทาง บางลำภู สีแยกคอกวัว เสาชิงช้า การประปาแมนศรี สะพานยศเส สะพานเจริญสวัสดิ์ที่หน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง หรือ สะพานแดง ในภาษาจีน (紅橋頭) สะพานเหลือง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ศาลาแดง

³ “การไฟฟ้านครหลวง ประกาศ รถรางสายสวนลุมถึงสามแยก จะหยุดเดินรถตั้งแต่วันที่ 1 เดือนหน้า เนื่องจากรางช่วงดังกล่าวจะถูกรื้อทิ้ง,” (2505, 18 กรกฎาคม). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

ส่วนรกรางสายสะพานพิทยเสถียร (สะพานเหล็กล่าง) ถึงถนนตก เลิกให้บริการตั้งแต่วันที่ 1 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506 และจากช่วงสะพานดำถึงสี่เสาเทเวศร์ หยุดให้บริการในวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2506¹

ถึงแม้ว่าผู้ว่าการไฟฟ้านครหลวง มีนโยบายยกเลิกรกรางทุกสายที่ให้บริการในจังหวัดพระนครภายใน พ.ศ. 2506 และให้รถเมล์บริการประชาชนแทน แต่จะเหลือรกรางสายรอบเมืองไว้ 1 สาย เพื่อเป็นที่ระลึกและให้ชาวต่างชาติใช้ทัศนอาจร² ส่วนข้อเสนอให้ใช้รถไฟฟ้าที่ไม่ต้องใช้ราง ก็ไม่ได้รับการพิจารณา เนื่องจากการคมนาคมที่ล้าสมัย หลายประเทศทยอยเลิกใช้แล้ว อีกทั้งถนนสายต่าง ๆ ในพระนครส่วนใหญ่ไม่กว้างพอสำหรับรถรางชนิดนี้วิ่งให้บริการ³

การที่การไฟฟ้านครหลวงมีนโยบายยกเลิกรกรางไฟฟ้าในจังหวัดพระนคร เนื่องจากสมัยนั้นพระนครมีจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์มาก เมื่อการจราจรหนาแน่นขึ้น ประกอบกับรถรางขับเคลื่อนช้าและต้องตัดผ่านถนนสายหลัก ทำให้การจราจรติดขัด ไม่เหมาะสมกับสภาพการจราจรของเมืองหลวงในขณะนั้น ประกอบกับเทศบาลนครกรุงเทพมีการปรับปรุงระบบการประปา ไฟฟ้า ผิดถนน ฯลฯ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ยกเลิกรกรางไฟฟ้าเสีย แต่อย่างไรก็ตาม รกรางไฟฟ้าในจังหวัดพระนครเลิกให้บริการอย่างสิ้นเชิง ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2511 รวมระยะเวลาที่รกรางให้บริการประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติ ภายในเทศบาลนครกรุงเทพถึง 80 ปี

3.4 การปรับปรุงรถโดยสารประจำทาง (รถเมล์)

นายเลิศ เศรษฐบุตร เป็นผู้ริเริ่มกิจการรถเมล์รับจ้างขนส่งผู้โดยสารเป็นคนแรก เมื่อ พ.ศ. 2452 รถเมล์ในระยะแรกนั้นใช้ม้าลากตามเส้นทางระหว่างสะพานยศเสถึงประตูน้ำปทุมวัน ต่อมาใน พ.ศ. 2456 นายเลิศ เศรษฐบุตร นำรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ดมาวิ่งรับส่งผู้โดยสารแทนรถม้าแบบเดิม⁴ ประชาชนนิยมใช้รถเมล์ประเภทนี้มาก เนื่องจากได้รับความสะดวกและรวดเร็ว นายเลิศจึงขยายเส้นทางรถเมล์ออกไป ทำให้บุคคลอื่นเริ่มตั้งบริษัทรถเมล์ขึ้นแข่งขันกับนายเลิศ

¹“รกรางสายสะพานพิทยเสถียรถึงถนนตกเลิกวิ่งกลางเดือนหน้า จากสะพานดำถึงสี่เสาเทเวศร์ หยุดตั้งแต่ 1 กรกฎาคมนี้,” (2506, 25 เมษายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

²“ผู้ว่าการไฟฟ้านครหลวงแถลง รกรางทุกเส้นทางในพระนครจะทยอยเลิกวิ่งในปีหน้า รถไฟฟ้าที่ไม่มีรางก็ล้าสมัย ไม่เสนอให้ใช้,” (2505, 8 พฤศจิกายน). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

³แหล่งเดิม.

⁴บรรเทิง วัฒนศิริธรรม. (2528). *การขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานคร เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ในลักษณะวิชาสังคมวิทยา*. หน้า 7.

ใน พ.ศ. 2502 รถเมล์ที่วิ่งให้บริการประชาชนในจังหวัดพระนคร ธนบุรีมีทั้งสิ้น 45 เส้นทาง¹ และเพิ่มเป็น 48 เส้นทางใน พ.ศ. 2504² รถเมล์ที่ให้บริการในสมัยนั้น ดำเนินการโดยผู้ประกอบการหลายบริษัท ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การให้บริการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้โดยสารไม่ได้รับความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ต้องรอรถนาน รถแน่น พนักงานขับรถโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร ค่าโดยสารมีราคาแพง ฯลฯ

3.4.1 ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ในการแก้ปัญหาจราจร คณะปฏิวัติขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการรถเมล์หลายเส้นทาง ที่ให้บริการในจังหวัดพระนครและธนบุรี ลดค่าโดยสารสำหรับนักเรียน อีกทั้งปรับอัตราค่าโดยสารรถเมล์ใหม่ เป็นการเก็บค่าโดยสารตามระยะทาง กล่าวคือ ระยะทาง 10 กิโลเมตรแรก เก็บค่าโดยสารอัตรา 50 สตางค์ ทุก ๆ ช่วง 5 กิโลเมตรถัดไป เก็บค่าโดยสารเพิ่มช่วงละ 50 สตางค์ แต่รวมตลอดเส้นทางแล้ว ต้องเก็บไม่เกิน 1 บาท สำหรับผู้โดยสารระยะสั้นสามารถซื้อตั๋วราคาพิเศษที่มีส่วนลดร้อยละ 20 ได้³ การปรับลดค่าโดยสารลงเช่นนี้เป็นการช่วยลดภาระค่าครองชีพของประชาชน ตามนโยบายของคณะปฏิวัติ

การที่มีผู้ประกอบการรถเมล์ในจังหวัดพระนครและธนบุรีหลายราย ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น เส้นทางเดินรถวกวน ชับซ้อน และทับเส้นทางกัน จนเกิดการแย่งชิงผู้โดยสาร ขับรถด้วยความเร็วสูง นำหาวาดเสียว ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย⁴ นอกจากนี้รถเมล์มักจอดรกรอผู้โดยสารบนท้องถนน ทำให้การจราจรติดขัด ส่งผลให้รถเมล์ขาดช่วง

อธิบดีกรมการขนส่งในสมัยนั้น ประเมินว่ารถโดยสารยังไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรในจังหวัดพระนครและธนบุรี⁵ กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2505 จำนวนรถเมล์รวม 2 จังหวัดมีจำนวน 2,000 คัน แต่ละคันสามารถรับผู้โดยสารได้ประมาณ 60 คนต่อ 1 เที่ยว รถแต่ละคันวิ่ง

¹“ทางการสั่งรถเมล์ทุกสายเพิ่มรถเมล์รับเปิดเทอม เพื่อบริการนักเรียนและข้าราชการ,” (2502, 9 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 4.

²“ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่ง เรื่อง กำหนดเส้นทางสำหรับการขนส่งประจำทางด้วยรถยนต์โดยสาร,” (2504, 21 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 25. หน้า 713 – 733.

³“รถเมล์วางแผนออกตั๋วราคาเดียว เริ่มดำเนินการกลางเดือนหน้า ไม่แบ่งระยะสั้นหรือยาว ทุก 10 กิโลเมตร เก็บ 50 สตางค์ ตั๋วเดือนลดร้อยละ 20,” (2502, 21 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“รถเมล์แย่งชิงผู้โดยสาร ส่งผลถึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร ตำรวจเตรียมยกเลิกใบขับสำหรับผู้ขับรถเร็ว หวังว่าประชาชนจะแจ้งให้ตำรวจทราบ,” (2504, 7 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“อธิบดีกรมการขนส่งเสนอวิธีกำจัดรถเมล์ที่มีผู้โดยสารเบียดเสียด กำหนดเวลาสำหรับข้าราชการและนักเรียนใหม่ มิฉะนั้นถึงแม้มีหากมีการรวมกิจการแล้ว จะยิ่งแก้ไขยาก,” (2505, 12 ธันวาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

รับส่งผู้โดยสารได้วันละ 10 เทียว เมื่อคำนวณแล้ว แต่ละวันรถเมล์สามารถรับส่งผู้โดยสารได้เพียง 1,200,000 คน ในขณะที่ประชากรในเทศบาลทั้ง 2 แห่งมีประมาณ 2,000,000 คน*

ในแต่ละวันรถเมล์สามารถให้บริการได้เพียงร้อยละ 60 ของจำนวนประชากรเท่านั้น ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่น้อย ยิ่งเป็นเวลาเร่งด่วน (Rush Hour) ช่วงเช้าและเย็นที่ประชาชนต่างจำเป็นต้องใช้รถเมล์พร้อมกัน ปัญหาขาดระยะ ประชาชนต้องขึ้นรถเมล์ที่แน่น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.4.2 การตั้งบริษัทมหาชนขนส่งจำกัด

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 ก่อนที่อายุสัมปทานรถเมล์หมดลงในวันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2508 รัฐบาลมีนโยบายดำเนินกิจการรถเมล์เอง¹ โดยมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงคมนาคมเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากกิจการขนส่งมวลชนในเมืองใหญ่ ต้องมีระบบการจัดการ การควบคุมและการบริหารงานอย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับรัฐบาลมีศักยภาพสูง สามารถขยายเส้นทางให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดพระนครและธนบุรี อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนการขยายตัวของเมืองและประชากรในอนาคต แต่หากให้เอกชนดำเนินการแล้ว เอกชนย่อมเน้นผลกำไรมากกว่าการให้บริการ และอาจไม่มีเงินทุนเพียงพอสำหรับการขยายเส้นทางให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

จากการศึกษาผลการดำเนินการระบบขนส่งมวลชนของเมืองหลวงประเทศต่าง ๆ ที่พัฒนาแล้ว พบว่าส่วนใหญ่รัฐเป็นผู้ดำเนินการเอง และต่างก็ประสบความสำเร็จด้วยดี ประเทศไทยสามารถใช้เป็นแบบอย่างได้ รัฐบาลได้เตรียมโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ เพื่รองรับการดำเนินกิจการรถเมล์ภายหลังการรับคืนจากเอกชน เช่น การเชิญผู้เชี่ยวชาญจากองค์การขนส่งแห่งกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกามาศึกษาการเดินทางรถเมล์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี² ภายหลังการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวทำรายงานเสนอนายกเทศมนตรีเทศบาลนครกรุงเทพ

* จำนวนประชากรในจังหวัดพระนครและธนบุรี เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2506 มีจำนวน 2,044,105 คน แบ่งเป็นจังหวัดพระนคร จำนวน 1,592,252 คน จังหวัดธนบุรี จำนวน 451,853 คน ดู “ปัจจุบันประชากรในพระนคร ธนบุรีมีเกิน 2 ล้านคน,” (2506, 26 มิถุนายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

¹ “เมื่อสัมปทานการเดินทางรถเมล์ในพระนคร ธนบุรีครบกำหนด ทางรัฐบาลกลับมารับบริหารเอง ให้มหาดไทยและคมนาคมรับผิดชอบ แต่อาจให้เอกชนยื่นขอวิ่งได้,” (2505, 19 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “เทศมนตรีนครกรุงเทพแถลงข่าวส่งแผนแก้ไขปรับปรุงรถเมล์ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา,” (2504, 7 พฤศจิกายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีแผนซื้อรถเมล์ใหม่จากประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 1,500 คัน มูลค่า 330 ล้านบาท โดยกู้เงินจากธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออก ประเทศสหรัฐอเมริกา (EXIM Bank)¹

อย่างไรก็ตาม แผนการดำเนินการกิจการรถเมล์โดยรัฐข้างต้น เป็นแผนการที่รัฐดำริที่จะดำเนินการภายหลังสัมปทานการเดินรถของเอกชนครบกำหนดใน พ.ศ. 2508 แต่โครงการเฉพาะหน้าในขณะนั้น คือ โครงการที่ให้บริษัทเอกชนรวมตัวกันเป็นบริษัทเดียวเพื่อดำเนินกิจการรถเมล์ประจำทางในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยรัฐบาลเป็นเพียงผู้ควบคุมและแนะนำแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกอย่างสูงสุด²

ในขณะนั้น บริษัทที่ประกอบกิจการเดินรถเมล์ในจังหวัดพระนครและธนบุรีมีจำนวน 27 บริษัท จึงรวมตัวกันเสนอโครงการรวมรถประจำทางให้เป็นบริษัทเดียว โดยจดทะเบียนตั้งเป็นนิติบุคคล ชื่อ “บริษัทนครหลวงขนส่ง จำกัด” กำหนดทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท แบ่งหุ้นออกเป็น 10,000 หุ้น ราคาหุ้นละ 1,000 บาท และให้บริษัทหมดถือหุ้นร่วมกัน³ เพื่อสนองนโยบายของรัฐในการรวมรถประจำทาง โดยบริษัทฯ เป็นผู้ดำเนินการรวมรถประจำทางในจังหวัดพระนครและธนบุรีทั้งหมด⁴

การประชุมของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 เดือนเมษายน พ.ศ. 2506 มีมติเห็นชอบโครงการรวมรถประจำทางของบริษัทนครหลวงขนส่ง จำกัด และอนุมัติให้ได้รับสิทธิสัมปทานการเดินรถประจำทางในจังหวัดพระนครและธนบุรี ตามที่บริษัทฯ เสนอ ทั้งนี้ให้รถประจำทางขององค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) รถประจำทางของบริษัทขนส่ง จำกัด (บ.ข.ส.) และรถประจำทางของเทศบาลที่ให้บริการในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี รวมกับบริษัทนครหลวงขนส่ง จำกัด ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2508 เป็นต้นไป

3.5 การปรับปรุงกิจการรถไฟ

กิจการรถไฟไทยถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2429 เมื่อรัฐบาลอนุมัติให้สัมปทานแก่บริษัทชาวเดนมาร์ก สร้างทางรถไฟจากพระนคร ถึงสมุทรปราการ (ปากน้ำ) ระยะทาง 21 กิโลเมตร หลังจากนั้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

¹“ทางการกำหนดแผนบริหารงานหลังโอนรถเมล์ เตรียมกู้เงินจากอเมริกาซื้อรถใหม่ 1,500 คัน เชิญผู้เชี่ยวชาญจากอเมริกาช่วยวางแผน,” (2505, 22 พฤษภาคม) *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²บรรเทิง วัฒนศิริธรรม. (2528). *การขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานคร เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ในลักษณะวิชาสังคมวิทยา*. หน้า 11.

³“บริษัทรถเมล์ 27 เส้นทางของพระนคร ธนบุรียื่นจดทะเบียนเป็นกลุ่มบริษัทขนส่งจำกัด เตรียมร่วมมือดำเนินการบริหารธุรกิจเดินรถ,” (2505, 31 พฤษภาคม) *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

⁴“กลุ่มสมาพันธ์เดินรถเมล์พระนคร ธนบุรี เห็นชอบแผนรัฐบาล นายกเทศมนตรีแถลงอาจให้บริการประชาชนตามความเป็นจริง เสนอให้รีบเดินรถ,” (2505, 2 มิถุนายน) *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ตั้งกรมรถไฟหลวง สังกัดกระทรวงโยธาธิการ นับแต่นั้นมารถไฟกลายเป็นระบบขนส่งที่ประชาชนทั่วไปนิยมใช้บริการ เนื่องจากมีความปลอดภัย

3.5.1 โครงการการย้ายสถานีรถไฟกรุงเทพ (สถานีรถไฟหัวลำโพง)

สถานีรถไฟกรุงเทพ หรือที่เรียกเป็นสามัญว่า “สถานีรถไฟหัวลำโพง” เปิดใช้เมื่อวันที่ 25 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2459 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เดิมเป็นสถานีผสม ใช้รับส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า¹

ต่อมาใน พ.ศ. 2505 มีโครงการย้ายสถานีรถไฟกลาง (Central Railway Station) โดยเสนอยกเลิกการใช้สถานีหัวลำโพงเป็นการถาวร แล้วเปลี่ยนไปใช้สถานีรถไฟบางซื่อแทน เพื่อมิให้การจราจรภายในเมืองติดขัด² แต่โครงการนี้มีผู้คัดค้าน โดยให้เหตุผลว่า สถานีหัวลำโพงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางรถไฟที่สำคัญและจำเป็นต่อประชาชนอย่างสูง หากย้ายจำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาศึกษาผลดีผลเสียของการย้ายสถานีอย่างละเอียด โดยเฉพาะผลกระทบด้านการคมนาคมและการขนส่งสินค้า นอกจากนี้ การย้ายสถานีรถไฟกลางมีค่าใช้จ่ายอย่างมาก ประเมินว่าอาจสูงถึง 1 พันล้านบาท ซึ่งต้องกู้ยืมจากต่างประเทศ ทั้งยังต้องย้ายโรงซ่อมรถไฟด้วย เนื่องจากโรงซ่อมรถไฟอยู่ที่สถานีมักกะสัน หากศูนย์กลางรถไฟย้ายไปอยู่ที่สถานีบางซื่อ การนำรถไฟไปซ่อมบำรุงที่สถานีมักกะสันจะไม่ได้รับความสะดวก³

ผลการศึกษาของคณะกรรมการที่ตั้งโดยกระทรวงคมนาคม⁴ มีความเห็นว่า การย้ายสถานีรถไฟหัวลำโพงเป็นโครงการใหญ่ เกี่ยวข้องกับงานด้านเทคนิคและการเงิน ดังนั้นจึงเสนอให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ขึ้นมารับผิดชอบศึกษาโดยตรง ทั้งเสนอว่า ในขณะที่ศึกษาเรื่องการย้ายสถานีรถไฟหัวลำโพง ควรต้องศึกษากรณีหากไม่ย้ายสถานีรถไฟหัวลำโพงควบคู่ไปด้วยว่า สมควรมีมาตรการแก้ไขปัญหารถไฟรับส่งผู้โดยสารที่แล่นผ่านถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดพระนครอย่างไร เช่น อาจสร้างสะพานลอยหรือชุดอุโมงค์ สำหรับรถไฟตั้งแต่สถานีรถไฟหัวลำโพงถึงสถานีบางซื่อ

3.5.2 การปรับปรุงรถไฟให้ใช้พลังงานไฟฟ้า

กระทรวงคมนาคมมีแผนปรับปรุงรถไฟไทยให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น ขยายเส้นทางภาคใต้ให้ไปถึงประเทศมาเลเซียได้โดยสะดวก ปรับปรุงให้รถไฟขบวนต่าง ๆ บริการ

¹ คณะอนุกรรมการประมวลเอกสาร ใน คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 533.

² “ทางการยังไม่ตัดสินใจย้ายสถานีหัวลำโพง พลเอกไสรวา ต้องใช้ดุลยพินิจถึงผลดี ผลเสียทางการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบศึกษา,” (2505, 10 พฤษภาคม). ชิงไต่หวั่นเป้า. หน้า 2.

³ “ค่าใช้จ่ายย้ายสถานีรถไฟ ทางกรพิจารณาภูมิคุ้มกันจากต่างประเทศ สร้างสถานีรถไฟสายตะวันออกที่มักกะสัน,” (2505, 24 พฤษภาคม). ชิงไต่หวั่นเป้า. หน้า 2.

⁴ “หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอความเห็น 2 ประการเกี่ยวกับการย้ายสถานีรถไฟหัวลำโพง กระทรวงคมนาคมเสนอให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา,” (2505, 2 ตุลาคม). ชิงไต่หวั่นเป้า. หน้า 2.

ตรงเวลา ปรับปรุงตู้รถไฟให้มีความสะอาด สะดวกสบาย รวมถึงปรับปรุงพื้นที่ตามสถานีรถไฟต่าง ๆ เพื่อสร้างอาคารให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาที่ดินของรัฐบาล¹ และที่สำคัญคือ แนวคิดการนำพลังงานไฟฟ้าในการขับเคลื่อนรถไฟสายพระนครถึงเชียงใหม่² ทั้งนี้โดยอาศัยกระแสไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้ายันฮีซึ่งจะเริ่มจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ในปลาย พ.ศ. 2506 หรือต้น พ.ศ. 2507

ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506 คณะกรรมการที่การรถไฟแต่งตั้งขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาการเดินทางรถไฟด้วยไฟฟ้าเส้นทางพระนคร - เชียงใหม่ เสนอว่า การรถไฟควรเปลี่ยนรถไฟไอน้ำให้เป็นรถไฟดีเซล ภายในเวลา 15 ปี เพื่อรักษาทรัพยากรป่าไม้ ขณะเดียวกันควรศึกษาตัวอย่างการเดินทางรถไฟด้วยพลังงานไฟฟ้าในต่างประเทศ การใช้ไฟฟ้าขับเคลื่อนรถไฟไม่เป็นปัญหา ด้านเทคนิคแต่ทางด้านการลงทุนแล้ว อาจประสบปัญหาสำคัญ คือ ต้องติดตั้งสายไฟฟ้าตลอดเส้นทางเดินทางรถไฟ อีกทั้งต้องเปลี่ยนรางรถไฟ ซึ่งเป็นการลงทุนที่สูงมาก หากผู้โดยสารหรือสินค้าขนส่งมีปริมาณน้อย อาจไม่คุ้มค่าการลงทุน นอกจากนี้ ค่าไฟฟ้าของประเทศไทยยังคงมีราคาสูง จะทำให้ต้นทุนการเดินทางรถไฟแต่ละเที่ยวสูงมาก หรือทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามแผนงานได้³ ดังนั้น การรถไฟแห่งประเทศไทยจึงเปลี่ยนไปใช้รถไฟดีเซลแทนจนปัจจุบัน

โครงการย้ายสถานีรถไฟกลาง (Central Railway Station) จากสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปสถานีรถไฟบางซื่อ เป็นแนวคิดที่ทันสมัย สอดคล้องกับการกระจายความเจริญไปสู่ชนเมือง ยังเป็นการลดปัญหาการจราจรในเขตใจกลางเมือง แต่เนื่องจากมิได้มีการผลักดันอย่างจริงจัง ทำให้โครงการนี้ไม่สามารถปฏิบัติได้จนถึงปัจจุบัน

3.6 การปรับปรุงระบบการจราจรในจังหวัดพระนครและธนบุรี

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ปรับปรุงการจราจรภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีหลายด้าน เช่น ปรับปรุงถนนขยายผิวการจราจร สร้างถนนสายใหม่ สร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ติดตั้งสัญญาณไฟจราจร และออกกฎหมายควบคุมการจราจร

3.6.1 การบูรณะถนนและการตัดถนนสายใหม่

รัฐบาลดำเนินการเพิ่มผิวถนนให้กว้างขึ้น และตัดถนนสายใหม่ในจังหวัดพระนครและธนบุรีเพิ่มเติม เพื่อขยายเส้นทางการจราจรรองรับความเจริญของเมืองและประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยมีเทศบาลนครกรุงเทพเป็นผู้รับผิดชอบ

¹ “คมนาคมกำหนดแผนปรับปรุงกิจการรถไฟ แก้ไขสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการให้บริการที่ดีขึ้น,” (2505, 4 มิถุนายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

² “เตรียมใช้รถไฟพลังไฟฟ้า เส้นทางพระนคร เชียงใหม่ เสนอให้นายกรัฐมนตรี พิจารณานุมัติ,” (2506, 18 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ “แผนการใช้ไฟฟ้าสำหรับรถไฟของรัฐบาล ปัจจุบันยังประสบปัญหาอยู่ หลังการแก้ไขปัญหาก็ดำเนินการต่อไปได้,” (2506, 16 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

ถนนพระรามที่ 4^{*} เทศบาลนครกรุงเทพมหานครมีโครงการขยายถนนช่วงจากสถานีรถไฟหัวลำโพงถึงท่าเรือคลองเตย ระยะทางประมาณ 9.65 กิโลเมตร ปรากฏว่า บริษัทโตโยเมเนกะ (東洋棉花) ของประเทศญี่ปุ่น เสนอรายละเอียดที่สอดคล้องกับแผนของเทศบาลฯ ที่สุด กล่าวคือ บุรณะเป็นถนนคอนกรีตที่สามารถรองรับรถยนต์ขนาด 6 ล้อ และถมคลองข้างถนนพระรามที่ 4 สร้างเป็นถนนอีกเส้นหนึ่งขนาดรถ 2 คันแล่นได้ บริษัทฯ เป็นผู้ลงทุนเองในวงเงิน 100 ล้านบาท เทศบาลนครกรุงเทพมหานครสามารถทยอยชำระคืนได้ภายในเวลา 10 ปี¹ นอกจากนี้ยังเสนอให้เตรียมพื้นที่ส่วนหนึ่งบนถนนสายนี้สำหรับรถไฟฟ้าที่ไม่ต้องใช้รางอีกด้วย² แต่โครงการนี้ไม่ผ่านการเห็นชอบ เนื่องจากเป็นของล้าสมัยแล้ว³

ถนนสุขุมวิท รัฐบาลสหรัฐอเมริกามอบเงินบุรณะ ช่วงระหว่างซอยร่วมฤดีถึงซอยบ้านดอน (สุขุมวิท 47 ในปัจจุบัน) มีพิธีเปิดในวันที่ 15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2503⁴ นอกจากนี้ เทศบาลนครกรุงเทพมหานครยังมีโครงการขยายสี่แยกปทุมวัน และถนนพญาไทให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับปริมาณรถที่ผ่านไประหว่างถนนดังกล่าว

* ถนนพระรามที่ 4 เดิมเรียกว่า “ทางถนนตรง” และ “ถนนหัวลำโพง (นอก)” เป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2400 เริ่มตั้งแต่ สามแยกถนนเจริญกรุง ข้ามคลองผดุงกรุงเกษมที่สะพานเจริญสวัสดิ์ 36 ผ่านหัวลำโพง สามย่าน ไปบรรจบถนนสุขุมวิท ถนนสายนี้สร้างขึ้นจากการเอามูลดินที่ขุดคลองลัดตั้งแต่บางนามาตลอดถึงคลองผดุงกรุงเกษม ถมเป็นถนนฝั่งเหนือตลอดลำคลอง พระราชทานชื่อคลองสายนี้ว่า “คลองถนนตรง” แต่ชาวบ้านเรียกว่า “คลองหัวลำโพง” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อถนนหัวลำโพง (นอก) ตั้งแต่ถนนเจริญกรุงถึงถนนหลวงสุนทรโกษา เป็น “ถนนพระรามที่ 4” ดู กนกวลี ชูชัยยะ. (2544). *พจนานุกรมวิธานนามไทย : วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม*. หน้า 201 – 202.

¹ “แผนขยายถนนพระรามที่ 4 โตโยเมเนกะของญี่ปุ่นเสนอเงื่อนไขดีกว่า ลงทุนให้ 100 ล้านบาท แบ่งชำระได้ใน 10 ปี,” (2503, 24 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “แผนการขยายถนนพระรามที่ 4 เทศบาลเสนอแบบร่างเรียบร้อยแล้ว เตรียมสำหรับรถรางไฟฟ้าที่ไม่ต้องใช้ราง,” (2503, 24 มิถุนายน). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

³ “ผู้ว่าการไฟฟ้าแถลงรถรางทุกเส้นทางในพระนครจะทยอยเลิกวิ่งในปีหน้า รถไฟฟ้าที่ไม่มีรางก็ล้าสมัยไม่เสนอให้ใช้,” (2505, 8 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴ “นายกรัฐมนตรี เน้นเรื่องปัญหาจราจร ครั้งนี้เป็นการช่วยเหลืออย่างดีจากสหรัฐ แสดงถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่น,” (2503, 15 มิถุนายน). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

ถนนเพชรบุรี สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเริ่มตั้งแต่ถนนพิษณุโลก (สะพานยมราช) ไปบรรจบถนนราชดำริ (สะพานเฉลิมโลก 55 ประตูน้้า) เทศบาลสร้างน้ำพุบริเวณสี่แยกวงเวียนราชเทวี ถนนเพชรบุรี* เพื่อความสวยงามของถนน¹ โครงการขยายถนนเพชรบุรีตั้งแต่แยกประตูน้ำไปจนถึงคลองเอี่ยมยี่ เลียบคลองแสนแสบ เรียกชื่อถนนช่วงนี้ว่า **ถนนเพชรบุรีตัดใหม่**² เพื่อขยายความเจริญออกไป ทั้งยังต้องการให้เป็นถนนคู่ขนานกับถนนสุขุมวิท

ถนนสาทรเหนือ ** เป็นถนนคอนกรีตอีกเส้นหนึ่งที่เทศบาลนครกรุงเทพสร้างเสร็จในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยสร้างขนานไปกับถนนสาทรใต้ ถนนสาทรทั้ง 2 ฝั่งสร้างโดยหลวงสาทรราชยุติก (ยม พิศลยบุตร หรือ เจ้าสัวยม) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเชื่อมระหว่างถนนวิฑูรย์ไปบรรจบกับถนนเจริญกรุง บริเวณตลาดบางรัก³ เทศบาลยังเตรียมลอกคลองสาทรซึ่งเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับคลองหัวลำโพง และปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นตามทางเดินตลอด 2 ฝั่งถนน เพื่อให้ถนนสาทรเป็นถนนที่สวยงามร่มรื่นแห่งหนึ่งในพระนคร⁴

ถนนสีลม เป็นถนนที่สำคัญสายหนึ่งในจังหวัดพระนคร ใน พ.ศ. 2504 รัฐบาลมีมติให้ถมคลองสีลม และปรับปรุงถนนสีลมที่มีความยาวทั้งสิ้น 3.2 กิโลเมตร ให้เป็นถนนกว้างขนาด 30 เมตร ทางเท้ากว้างฝั่งละ 4 เมตร มีเกาะกลางถนน กว้าง 5 เมตร และปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น⁵ หลังการบูรณะ ถนนสีลมมีขนาดกว้างใหญ่กว่าถนนธุรกิจสายอื่น มีบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ก็เข้ามาเปิดดำเนินธุรกิจมากขึ้น

ถนนพหลโยธิน เทศบาลนครกรุงเทพเตรียมขยายตั้งแต่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิถึงลาดพร้าวให้เป็นถนนขนาด 6 ช่องจราจร โดยตั้งบไว้ทั้งสิ้น 119 ล้านบาท เพราะต้องการ

* เดิมชื่อถนนประแจจีน เริ่มตั้งแต่สะพานยมราชถึงสะพานเฉลิมโลก 55 (ประตูน้้า) ดู กนกวลี ชูชัยยะ. (2544). *พจนานุกรมวิสามานยนามไทย : วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม*. หน้า 221.

¹ “เทศบาลสร้างน้ำพุที่สี่แยกราชเทวี กำหนดเสร็จภายใน 2 เดือน ทำให้ถนนเพชรบุรีสวยงามขึ้น,” (2503, 16 กุมภาพันธ์). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² แหล่งเดิม.

** เดิมคำว่า “สาทร” สะกดเป็น “สาทร” จนถึง พ.ศ. 2541 กรุงเทพมหานครจึงเปลี่ยนเป็น “สาทร”

³ “ถนนสาทรเหนือเชื่อมกับถนนเจริญกรุง อาจสร้างเสร็จภายในปีนี้ ถมคลองและวางท่อน้ำใต้ดินเรียบร้อยแล้ว งานขยายผิวถนนเสร็จตามกำหนด,” (2504, 15 มีนาคม). *ซิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁴ “หลังจากสร้างถนนสาทรเหนือเสร็จจะลอกคลอง 2 ข้างทางเดินจะปลูกต้นไม้ เพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่สวยงามที่สุด,” (2504, 4 เมษายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵ “ทางการเตรียมสร้างอุโมงค์จากสีลมถึงฝั่งธนฯ แทนการสร้างสะพาน,” (2504, 8 เมษายน). *ซิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

บูรณะถนนเส้นนี้ให้เป็นถนนชั้นนำ¹ และเตรียมซ่อมแซมถนนพหลโยธินช่วงจากลาดพร้าวไปดอนเมือง

ถนนสายอื่นที่กรมโยธาเทศบาลมีโครงการขยายให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับอุโมงค์ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่เชื่อมการคมนาคมระหว่างฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี ได้แก่ ถนนราชปรารภ ถนนราชดำริ ถนนสีลม ถนนพหลโยธิน (ช่วงตั้งแต่สถานีรถไฟบางซื่อผ่านอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ถึงถนนปทุมวัน) ถนนราชวิถี ถนนเพชรเกษม ถนนจรัญสนิทวงศ์² ถนนเหล่านี้จะตัดเชื่อมต่อกันให้เป็นเครือข่ายวงแหวน เชื่อมฝั่งพระนครและธนบุรี เพื่อกระจายความเจริญและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งโครงการทั้งหมดนี้เทศบาลสามารถดำเนินการได้ทันที

ในส่วนจังหวัดธนบุรี มีการปรับปรุง ซ่อมแซมถนนสายต่าง ๆ เช่นเดียวกับทางจังหวัดพระนคร เช่น ถนนคลองสานถึงทางรถไฟที่วงเวียนใหญ่ ระยะทาง 5.250 กิโลเมตร หรือถนนอิสรภาพถึงถนนลาดหญ้า เป็นต้น³

ถนนสายต่าง ๆ ที่กล่าวนี้ เป็นถนนสาธารณะ เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีสามารถปรับปรุง ซ่อมแซมหรือบูรณะได้ แต่ถนนที่สร้างขึ้นบนที่ดินของเอกชนส่วนใหญ่มีสภาพทรุดโทรม ไม่สะดวกแก่การจราจร ทั้งเจ้าของที่ดินก็ไม่สนใจบูรณะให้มีสภาพดี เนื่องจากไม่มีกฎหมายบังคับให้เจ้าของที่ดินต้องบูรณะถนนที่สร้างบนที่ดินของตนเองให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ฝ่ายเทศบาลเองก็ไม่สามารถเข้าไปบูรณะซ่อมแซมได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิไว้ ดังนั้น เทศมนตรีนครกรุงเทพจึงเสนอร่างกฎหมายไปยังกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เทศบาลฯ มีสิทธิเข้าไปปรับปรุงถนนต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นบนที่ดินของเอกชนในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรีให้มีสภาพเหมาะแก่การจราจร โดยเจ้าของที่ดินต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายการบูรณะถนนนั้น⁴ เพราะเมื่อถนนได้รับการบูรณะให้มีสภาพดี ที่ดินบริเวณรอบบริเวณนั้นก็จะมียุทธศาสตร์สูงขึ้น เป็นประโยชน์ต่อเจ้าของที่ดินโดยตรง

3.6.2 แนวทางแก้ปัญหาการติดขัด

ปัญหาการจราจรติดขัด เป็นปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลพยายามหาทางแก้ไข เพื่อให้ประชาชนเดินทางได้โดยสะดวก รวดเร็ว วิธีที่รัฐบาลนำมาใช้ คือ การสร้างสะพานลอยข้ามทางแยกสำหรับรถยนต์ และการสร้างสะพานลอยข้ามถนนสำหรับผู้เดินถนน หรือการเร่งการคืนพื้นที่ผิวการจราจรหลังการบูรณะถนน

¹“ขยายถนนจากอนุสาวรีย์ชัยฯ ถึงลาดพร้าว กำหนดสร้างเสร็จภายใน 2 ปี งบประมาณ 100 ล้านบาท,” (2504, 2 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“ทางการกำหนดขยายถนนสำคัญ 7 สายทั่วพระนครธนบุรี กรม. อนุมัติให้โยธาเทศบาลออกแบบก่อสร้างในเร็ววัน,” (2505, 21 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“การบูรณะถนนในธนบุรีส่วนใหญ่เรียบร้อยแล้ว,” (2504, 3 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 3.

⁴“เทศบาลนครกรุงเทพเสนอร่างกฎหมายบูรณะถนนบนที่ดินเอกชน หลังจากนั้นเจ้าของที่ดินรับผิดชอบค่าซ่อมแซมนั้น,” (2504, 9 ตุลาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

ในระหว่างที่เทศบาลกำลังตัดขยายถนนเพชรบุรี ตั้งแต่แยกประตูน้ำไปจนถึงคลองเอมมี มีการวางแผนสร้างสะพานลอยสำหรับรถข้ามทางแยกในบริเวณนี้ด้วย เริ่มตั้งแต่ตลาดประตูน้ำถึงซอยสมประสงค์* กำหนดความยาวของสะพานคือ 600 เมตร กว้าง 7 เมตร ค่าก่อสร้างประมาณ 3,600,000 บาท และปรับปรุงที่ว่างใต้สะพานลอยให้เป็นที่จอดรถได้ถึง 200 คัน¹ สะพานลอยรถข้ามแยกประตูน้ำเป็นสะพานลอยสำหรับรถข้ามแยกแห่งแรกของพระนคร อนึ่ง ก่อนที่เทศบาลนครกรุงเทพดำเนินการสร้างสะพานลอยรถข้ามแห่งนี้ จะสร้างวงเวียนเพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัดที่สี่แยกประตูน้ำนี้ก่อน²

การสร้างสะพานลอยข้ามทางแยก เป็นการวางแผนแก้ปัญหาการจราจรที่ก้าวหน้าเนื่องจากในอดีต ตามทางแยกต่าง ๆ มักสร้างวงเวียนเพื่อแก้ปัญหาการจราจร เช่น วงเวียนแยกราชเทวี วงเวียนแยกสวนลุมพินี วงเวียน 22 กรกฎาคม วงเวียนแยกโอเดียน วงเวียนอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ วงเวียนใหญ่ วงเวียนเล็ก เป็นต้น วงเวียนเหล่านี้ช่วยระบายรถที่มาถึงทางแยก ให้ไปสู่ถนนสายอื่นได้ โดยไม่ต้องรอสัญญาณไฟจราจร รถจึงลื่นไหล ไม่ติดขัด แต่ภายหลัง เมื่อปริมาณรถเพิ่มขึ้น ประกอบกับผู้ขับขี่ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร จึงมักเกิดอุบัติเหตุขึ้นที่บริเวณวงเวียน ดังนั้นรัฐบาลจึงแก้ปัญหาโดยการติดตั้งสัญญาณไฟจราจร หรือสร้างสะพานลอยแทนการสร้างวงเวียน

การสร้างผิวจราจรเพิ่มก็เป็นวิธีการอีกแบบหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหการจราจร ดังตัวอย่างการสร้างสะพาน 2 สะพานขนานกับสะพานจตุรภักตร์รังสฤษดิ์** ข้ามคลองผดุงกรุงเกษมที่บริเวณสี่แยกสะพานขาว เนื่องจากสะพานขาวต้องรองรับรถยนต์จากถนนถึง 3 สายรวม 6 ช่องจราจร คือ จากถนนกรุงเกษม ถนนหลานหลวง และถนนลูกหลวง มีรถยนต์จากถนนหลานหลวงเข้าสู่สะพานยมราช เฉลี่ยชั่วโมงละ 1,750 คัน รถยนต์จากถนนกรุง

* บริเวณซอยเพชรบุรี 11 ในปัจจุบัน

¹“เทศบาลวางแผนสร้างสะพานลอยสี่แยกประตูน้ำ ความยาว 600 เมตร กว้าง 7 เมตร งบ 3 ล้าน 6 แสนบาท,” (2504, 8 เมษายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“ถนนเพชรบุรีตัดใหม่เรียบร้อยแล้ว เปิดเดินรถวันที่ 11 นี้ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานตัดริบบิ้น สะพานลอยข้ามแยกประตูน้ำได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา,” (2504, 5 กันยายน). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

** สะพานจตุรภักตร์รังสฤษดิ์ หรือ สะพานขาว สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2446 สะพานแห่งนี้เป็น 1 ใน 5 สะพานที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งชื่อที่แปลว่า เทพเป็นผู้สร้าง คือ สะพานเทเวศรณมิตร สะพานวิศุกรรมนฤมาน สะพานมัทวานรังสรรค์ สะพานเทวกรรมรังรักษ์ และสะพานจตุรภักตร์รังสฤษดิ์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2496 กรมโยธาเทศบาลได้ปรับปรุงสร้างใหม่สะพานคอนกรีต 3 สะพานขนานกัน ดู คณะอนุกรรมการประมวลเอกสาร ใน คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). *จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์*. หน้า 593.

เกษมเลี้ยวขวาข้ามสะพานขาว เจลีย์ชั่วโมงละ 934 คัน และรถที่มาจากด้านตรงข้าม เจลีย์ ชั่วโมงละ 997 คัน¹ ทำให้รถต้องรอสัญญาณไฟจราจรที่แยกสะพานขาวเป็นเวลานาน

ประกอบกับบริเวณนี้มีคลองผดุงกรุงเกษมขวางอยู่ กรมโยธาเทศบาลจึงสร้าง สะพานอีก 2 สะพานให้ขนานกับสะพานขาว เพื่อเชื่อมถนนกรุงเกษมกับถนนลูกหลวง ทำให้รถ ที่มาจากถนนทั้ง 2 ไม่ต้องหยุดรอสัญญาณไฟจราจร ถึงแม้ว่าการสร้างสะพาน 2 สะพานนี้ ใช้ เงินค่าก่อสร้าง 775,000 บาท แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าน้ำมันรถที่ใช้ไปขณะหยุดรอสัญญาณ ไฟจราจรที่แยกนี้ เจลีย์ปีละ 225,000 บาท² ไม่รวมถึงค่าเสียเวลาที่ประเมินค่าไม่ได้แล้ว ก็ นับว่าคุ้มค่า

ใน พ.ศ. 2505 รัฐบาลเริ่มสร้างสะพานลอยข้ามถนนสำหรับประชาชนขึ้นเพื่อลด ปัญหาอุบัติเหตุจากการข้ามถนน อีกทั้งช่วยลดปัญหาการจราจรติดขัด สะพานลอยสร้างด้วย โครงเหล็ก มีความสูงจากพื้นถนน 4 เมตร ความกว้าง 2.5 เมตร มีทางขึ้นลงฝั่งละ 2 ด้าน ค่า ก่อสร้างสะพานละประมาณ 100,000 บาท กำหนดสร้างแห่งแรกที่สี่แยกประตูน้ำ³

อนึ่ง ปัญหาการบูรณะซ่อมแซมถนน การขุดถนนเพื่อวางระบบสาธารณูปโภค ต่าง ๆ เช่น การวางท่อน้ำประปา ท่อระบายน้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ ล้วนเป็นสาเหตุทำให้การจราจรใน เมืองหลวงติดขัด รัฐบาลจึงแจ้งไปยังกระทรวงมหาดไทยให้กำชับหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวรีบ ดำเนินการให้เสร็จ และเร่งการคืนผิวการจราจรโดยเร็ว การปิดถนน การเดินรถทางเดียว หรือ การเปลี่ยนแปลงระบบทางเดินรถ ควรแจ้งให้ประชาชนทราบทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และควรทำป้ายประกาศตามถนนต่าง ๆ ให้ผู้ขับขี่ทราบ เพื่อสามารถเลี่ยงไปใช้ถนนสายอื่นได้⁴ รัฐบาลยังแนะนำให้ห้ามรถขนาดใหญ่ เช่น รถบรรทุก 6 ล้อ รถบรรทุกวัสดุก่อสร้าง รถขนถ่าย ขยะ ฯลฯ วิ่งในชั่วโมงเร่งด่วน ช่วงเช้าและเย็น ดังเช่นในต่างประเทศที่กำหนดให้วิ่งได้ในเวลา กลางคืน รวมถึงไม่อนุญาตให้รถโดยสารรับจ้างและรถเช่าที่ไม่มีผู้โดยสารตระเวนรถเปล่ารับ ผู้โดยสารตามท้องถนน ควรกำหนดสถานที่ให้จอดรถรอผู้โดยสาร⁵

ส่วนข้อเสนอการปรับเปลี่ยนเวลาเข้าและเลิกเรียนของนักเรียนให้หลัสมเวลากับ ของข้าราชการ เพื่อลดจำนวนผู้ใช้รถและถนนมิให้อยู่ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น รัฐมนตรีว่าการ

¹“หลังจากสร้างสะพาน 2 สะพานที่สะพานขาวแล้ว การจราจรคล่องตัวไม่ติดขัด เทศบาลชี้แจง การแก้ไขปัญหาจราจร,” (2504, 29 กรกฎาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

²แหล่งเดิม.

³“แบบแปลนสะพานลอยเรียบร้อยแล้ว ส่งให้ รมช. มหาดไทยอนุมัติ สร้างแห่งแรกที่สี่แยก ประตูน้ำ,” (2505, 12 กุมภาพันธ์). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁴“นายกรัฐมนตรี สั่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของกระทรวงมหาดไทย ปรับปรุงการจราจรให้มีความ เรียบร้อย การขุดถนน การวางท่อน้ำประปาให้กีดขวางการจราจร การปิดถนนและการเดินรถทางเดียว ควร ประกาศให้รู้โดยทั่วกัน,” (2506, 1 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵แหล่งเดิม.

กระทรวงมหาดไทยกล่าวว่า “วิธีการนี้ปฏิบัติได้ยาก เพราะเป็นเวลาที่กำหนดใช้มานาน หากเปลี่ยนแปลงจะส่งผลกระทบในวงกว้าง และไม่แน่ใจว่าจะประสบผลสำเร็จตามที่หวังหรือไม่”¹

3.6.3 โครงการสร้างสะพานเชื่อมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี

ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จังหวัดพระนครและธนบุรีมีสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมจังหวัดทั้ง 2 เพียง 4 สะพานคือ สะพานพระพุทธยอดฟ้า เปิดใช้เมื่อวันที่ 6 เดือนเมษายน พ.ศ. 2475 เชื่อมระหว่างปลายถนนตรีเพชรกับพื้นที่ฝั่งใต้วัดประยูรวงศาวาส สะพานกรุงธน (สะพานช้างอิฐ) เชื่อมถนนราชวิถีกับพื้นที่บริเวณอำเภอบางพลัด เปิดใช้เมื่อวันที่ 7 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2501 สะพานกรุงเทพ ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณถนนตกกับถนนมไหสวรรค์ เปิดใช้เมื่อวันที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 และสะพานพระราม 6 เดิมเป็นสะพานสำหรับรถไฟข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2465 ต่อมามีการปรับปรุงให้มีช่องทางสำหรับรถยนต์ใช้ผ่านได้

ระหว่างการปรับปรุงถนนสีลม ใน พ.ศ. 2504 เทศบาลนครกรุงเทพเสนอโครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งใหม่ บริเวณปลายถนนสีลม² เนื่องจากบริเวณนี้ปริมาณรถหนาแน่น การสร้างสะพานสามารถช่วยแก้ปัญหาการจราจรติดขัดระหว่างถนนเจริญกรุง ถนนสีพระยา และถนนสาทรได้ ทั้งยังช่วยให้จังหวัดธนบุรีมีการพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเจริญมากขึ้น เมื่อสร้างสะพานเสร็จ อาจพิจารณาเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้สะพานจากรถยนต์ที่ผ่านคันละ 1 บาท เพื่อนำมาชดเชยงบประมาณค่าก่อสร้างสะพานแห่งนี้ สะพานแห่งนี้คาดว่าจะก่อสร้างเสร็จภายใน พ.ศ. 2507 สอดคล้องกับถนนสีลมที่บูรณะเสร็จในปีนั้นเช่นกัน แต่อีก 1 เดือนถัดมา เทศบาลเสนอว่า อาจมีการศึกษาความเป็นไปได้ ในการก่อสร้างอุโมงค์ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแทนการสร้างสะพาน³

โครงการก่อสร้างอุโมงค์หรือสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปลายถนนสีลม ยังมีได้ดำเนินการ จนกระทั่งรัฐบาลในสมัยต่อมาจึงได้พิจารณาสร้างสะพานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช⁴ บริเวณระหว่างปลายถนนสาทร ณ เขตบางรักกับเขตคลองสาน แล้วเสร็จและเปิดการจราจรในวันที่ 6 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2525 ซึ่งค่าใช้จ่ายในการสร้างสะพานย่อมประหยัดงบประมาณมากกว่าการขุดอุโมงค์ลอดแม่น้ำ

¹ “รัฐบาลแก้ปัญหาการจราจรแออัดในเขตพระนคร ธนบุรี ให้งบติดตั้งไฟจราจรแบบใหม่ ในอนาคต หากติดตั้งเสร็จหมดจะควบคุมสั่งการได้ง่าย,” (2505, 26 ตุลาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

² “เทศบาลและเทศมนตรีปรึกษาเรื่องสะพานข้ามสู่ฝั่งธนบุรีที่สีลม สร้างเสร็จภายใน 3 ปี หลังจากเทศมนตรีพิจารณาแล้ว ส่งเรื่องให้นายกรัฐมนตรี,” (2504, 7 มีนาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

³ “ทางการเตรียมสร้างอุโมงค์จากสีลมถึงฝั่งธนฯ แทนการสร้างสะพาน,” (2504, 8 เมษายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁴ กนกวลี ชูชัยยะ. (2544). *พจนานุกรมวิสามานยนามไทย : วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม*. หน้า 325.

3.6.4 การปรับปรุงระบบสัญญาณไฟจราจร

ภายหลังการบูรณะถนนภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมหานครและธนบุรี ให้มีสภาพดีและกว้างขึ้น ทำให้รถยนต์สามารถแล่นได้เร็วขึ้น ดังนั้น จึงมีการปรับปรุงระบบสัญญาณไฟจราจรให้มีความสอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลง

กรมตำรวจได้พิจารณาแผนปรับปรุงระบบสัญญาณไฟจราจรตามทางแยกต่างๆ ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีจากเดิมที่ตำรวจเป็นผู้ให้สัญญาณ หรือเป็นสัญญาณไฟจราจรแบบเก่ามาเป็นระบบสัญญาณไฟจราจรแบบอัตโนมัติ ในระยะแรก กรมตำรวจอนุมัติงบประมาณจำนวน 10 ล้านบาท เพื่อติดตั้งระบบสัญญาณไฟจราจรแบบอัตโนมัติดังกล่าว ตามทางแยกที่มีการจราจรหนาแน่นให้เสร็จจำนวน 43 ทางแยกภายใน พ.ศ. 2506¹

3.6.5 การกวดขันให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎจราจร

สถิติการเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์และสถิติผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บในจังหวัดพระนครและธนบุรี* อาจมีสาเหตุจากปริมาณรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่เพิ่มขึ้นทุกปี** หรือการไม่เคารพกฎจราจรของผู้ขับขี่และประชาชนผู้ใช้ถนน ดังนั้น รัฐบาลจึงออกมาตรการหลายประการเพื่อลดจำนวนอุบัติเหตุให้น้อยลง

หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ฉบับวันที่ 28 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 บรรยายภาพการขับซิ่งรถจักรยานยนต์ของวัยรุ่นในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ว่า “ปัจจุบันคนขับซิ่งมอเตอร์ไซด์ มักใช้ความเร็วสูงและโอ้อวดลีลาการขับซิ่งแบบต่าง ๆ อย่างโลดโผน ขับซิ่งป่า

¹ “กองบัญชาการตำรวจนครบาลได้งบประมาณจัดตั้งสัญญาณไฟจราจรแบบอัตโนมัติ กำหนดปีหน้าติดตั้งเสร็จทั้งหมด ถึงเวลานั้นการจราจรจะสะดวกยิ่งขึ้น,” (2506, 28 เมษายน). ซิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

* ตาราง 21 สถิติจำนวนอุบัติเหตุรถยนต์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2501 – 2506

อุบัติเหตุ	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
รถยนต์	3,120	2,790	2,216	3,364	2,912	3,146
ผู้เสียชีวิต	110	73	48	100	105	124
ผู้บาดเจ็บ	1,962	1,702	1,426	2,518	2,168	1,943

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506. หน้า 225. และ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507. หน้า 263.

** ตาราง 22 สถิติจำนวนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2501 - 2506

ประเภท	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
รถยนต์	-	25,440	26,170	30,757	30,053	38,133
จักรยานยนต์	-	12,188	12,679	13,957	16,473	19,861

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506. หน้า 224. และ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507. หน้า 258.

ขวา เหมือนเห็นชีวิตเป็นการแสดง เป็นที่น่าหวาดเสียวตกใจแก่ผู้พบเห็น บางคันมีคนนั่งซ้อนท้ายถึง 3 หรือ 4 คน บางคันให้เด็กเล็กนั่งที่ถังน้ำมัน¹

การขับขี่รถจักรยานยนต์เช่นนี้ นอกจากไม่เพียงขัดต่อกฎหมายการจราจรแล้ว ยังก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ขับขี่เอง และเป็นการคุมคามความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป ดังนั้น รองผู้กำกับการตำรวจจราจร จึงสั่งการให้ตำรวจทุกท้องที่และตำรวจผู้มีหน้าที่ดูแลด้านการจราจรโดยตรง เพิ่มความเข้มงวดผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ที่มีพฤติกรรมดังกล่าว ไม่ให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อกฎหมายจราจรอย่างเด็ดขาด มิฉะนั้นจะถูกดำเนินการตามกฎหมาย²

อุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งให้ตำรวจเข้มงวด เรื่องการขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การห้ามมิให้รถบรรทุกสินค้าหรือคนโดยสาร บรรทุกสิ่งของหรือให้คนโดยสารเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การดื่มสุราหรือของมึนเมา ก่อนขับรถ และการใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถในยามค่ำคืน โดยเฉพาะรถบัสและรถบรรทุก³

ใน พ.ศ. 2504 กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดอัตราความเร็วสูงสุดสำหรับรถยนต์นั่งไม่เกิน 7 คน⁴ ดังนี้ ในเขตเทศบาลไม่เกิน 35 กิโลเมตรต่อชั่วโมง นอกเขตเทศบาลไม่เกิน 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ประกาศฉบับดังกล่าว ทำให้ตำรวจเพิ่มการเข้มงวดการตรวจจับความเร็วของรถยนต์ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยใช้เครื่องมือวัดความเร็วอัตโนมัติ (Automatic Speed Recorder) หากพบรถยนต์คันใดขับด้วยความเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด จะถูกเพิกถอนใบอนุญาตขับรถ⁵ แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอให้ติดตั้งเครื่องควบคุมความเร็วที่รถยนต์ เพราะ “อุบัติเหตุเกิดจากความประมาทของผู้ขับขี่เอง”⁶

¹“ห้ามขับมอเตอร์ไซด์จวดเจียน รองผู้กำกับการสั่งการทุกท้องที่และตำรวจจราจร ผู้ทำผิดต้องถูกดำเนินการอย่างเฉียบขาด,” (2505, 28 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²แหล่งเดิม.

³“นายกรัฐมนตรี สั่งกรมตำรวจดูแลความปลอดภัยทางจราจร เน้นกฎหมาย 4 ข้อจัดการผู้ขับรถที่ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเด็ดขาด เพื่อลดอุบัติเหตุทั่วประเทศ,” (2506, 19 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“กฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2477,” (2504, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 95. หน้า 1236.

⁵“ตำรวจทางหลวงประกาศกำหนดความเร็วของรถ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ขับรถฝ่าฝืน ทางกรมเตรียมใช้เครื่องมือพิเศษตรวจ,” (2505, 10 กุมภาพันธ์). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

⁶“ข้อเสนอควบคุมการจำกัดความเร็วและดัดแปลงท่อไอเสีย คมนาคมเสนอให้ กรม. พิจารณารมต. คมนาคมว่าข้อเสนอนี้อาจไม่เหมาะสม,” (2506, 2 พฤษภาคม). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 3.

กระทรวงมหาดไทยและกรมตำรวจร่วมกันพิจารณาเสนอร่างแก้ไขพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2477 เนื่องจากข้อกำหนดเดิมไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสมัยนั้น จึงสมควรปรับปรุงรายละเอียดบางประการ¹ เช่น การกำหนดกฎข้อบังคับสำหรับรถประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ถนนร่วมกัน การกำหนดจุดข้ามถนนสำหรับประชาชน หากผู้ขับรถทำให้ผู้ข้ามถนนในเขตทางข้ามได้รับบาดเจ็บ ต้องได้รับโทษอย่างหนัก การกำหนดให้ผู้เดินถนนต้องเดินบนทางเท้าเท่านั้น ห้ามเดินบนทางอื่นที่มีใช้ทางเท้า เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ และการเพิ่มโทษผู้ขับรถด้วยความเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

ทางด้านกระทรวงคมนาคมเสนอให้ตั้ง “ศูนย์จดทะเบียนรถกลาง” ขึ้นที่กรมการขนส่งทางบก เพื่อรวบรวมรายละเอียดรถทุกคันที่จดทะเบียนตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทำให้กรมฯ ทราบจำนวนรถทั้งประเทศ ในขณะที่เดียวกันหากเกิดอุบัติเหตุขึ้น ตำรวจสามารถตรวจสอบเลขทะเบียนที่ศูนย์ฯ นี้ได้อย่างรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น²

สาเหตุที่ผู้ขับรถบางส่วนไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร อาจเกิดจากความไม่รู้เรื่องกฎสัญญาณจราจรต่าง ๆ ดังนั้น กรมทะเบียน กรมตำรวจจึงพิมพ์หนังสือคู่มือชื่อ “สิ่งควรรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางการจราจร”³ ขึ้นแจกจ่ายให้ประชาชน เพื่อให้ทราบถึงข้อบังคับหรือคำแนะนำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยทางการจราจร

3.6.6 การติดตั้งมิเตอร์เก็บเงินค่าจอดรถและโครงการสร้างอาคารจอดรถ

เทศบาลนครกรุงเทพมหานครมีโครงการติดตั้งมิเตอร์เก็บเงินค่าจอดรถแบบหยอดเหรียญบนถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาลฯ เช่น ถนนสุรวงศ์ ถนนพหลโยธิน ถนนเยาวราช ถนนเสือป่า ถนนราชดำเนิน เป็นต้น เพื่อบำรุงเทศบาล ในระยะแรกติดตั้งเพียง 200 เครื่องก่อน⁴ กำหนดค่าธรรมเนียมจอดรถครั้งละ 1 บาท สามารถจอดรถได้นาน 2 ชั่วโมง ส่วนรถของหน่วยงานราชการบริการสาธารณะต่าง ๆ เช่น การไฟฟ้า การประปา การโทรศัพท์ ในกรณีฉุกเฉินสามารถจอดรถได้นานกว่า 2 ชั่วโมง⁵ สาเหตุที่เทศบาลใช้มิเตอร์เก็บเงินค่าธรรมเนียมจอดรถ

¹“มหาดไทยและตำรวจร่วมแก้ไขกฎหมายจราจร เพื่อความปลอดภัยในการจราจร เพิ่มโทษผู้ทำผิดกฎหมาย,” (2505, 7 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

²“คมนาคมเสนอตั้งศูนย์จดทะเบียนรถกลาง รวบรวมรถจดทะเบียนทั่วประเทศ ให้ทางการใช้อ้างอิงได้ หากเกิดอุบัติเหตุสามารถตรวจสอบเลขทะเบียนได้อย่างสะดวก,” (2506, 3 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

³“กรมทะเบียนรถพิมพ์คู่มืออธิบายปัญหาความปลอดภัยทางจราจร แนะนำวิธีสอบใบขับขี่สำหรับรถยนต์ วิธีข้ามถนนแต่ละขั้นตอน,” (2506, 20 กรกฎาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁴“เทศบาลนครกรุงเทพ เสนอร่างกำหนดถนนที่ต้องเก็บเงินค่าจอดรถส่งให้สภาพิจารณา มิเตอร์มาถึงมิถุนายนนี้,” (2504, 17 มีนาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁵“เทศบาลประกาศอนุญาตให้รถของหน่วยงานราชการบริการสาธารณะ จอดรถในเขตมิเตอร์ได้นานกว่า 2 ชั่วโมง,” (2505, 11 มกราคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

แทนการใช้พนักงานเก็บค่าธรรมเนียม เพราะเกรงว่าเจ้าหน้าที่อาจทุจริต หรือเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึงตลอดถนนสายนั้น ๆ

ปัญหาการขาดแคลนที่จอดรถในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ ทำให้ผู้ใช้รถเกิดความไม่สะดวก เทศบาลฯ เสนอทางแก้โดยอาจสร้างอาคารที่จอดรถขึ้นในบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่น หรือพื้นที่โล่งตามสวนสาธารณะ เช่น สวนลุมพินี เพื่อให้ประชาชนเช่าจอดรถได้

การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านการจราจร โดยการตัดถนนเพิ่ม หรือการบูรณะถนนจากเดิมที่เป็นถนนดินอัดมาเป็นถนนคอนกรีต หรือลาดยางมะตอย รวมถึงการสร้างสะพานลอยสำหรับรถยนต์เพื่อข้ามทางแยก หรือการสร้างสะพานลอยสำหรับประชาชนเพื่อข้ามถนน ล้วนเป็นการวางระบบการแก้ไขปัญหารถจราจรที่ก้าวหน้า เนื่องจากในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลมีนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ทำให้ประเทศต่าง ๆ สนใจมาลงทุนในประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงเตรียมระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ให้มีความพร้อมรองรับการลงทุนนั้น

4. การพัฒนาสาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และไปรษณีย์

สาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ในพระนครและธนบุรี ส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังไม่ได้รับการซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพดังเดิม ทำให้สาธารณูปโภคเหล่านี้ไม่สามารถรองรับความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้นได้ อีกทั้งรัฐบาลเองได้ปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม มีการลงทุนของนักธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเหล่านี้ จึงต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.1 ไฟฟ้า

กิจการไฟฟ้าในประเทศไทยเริ่มเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 20 เดือนกันยายน พ.ศ. 2427 โดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ครั้งยังมีบรรดาศักดิ์เป็นจมีนไวยรรณาท ต่อมาใน พ.ศ. 2444 มีการโอนกิจการให้แก่บริษัทไฟฟ้าสยามทุน จำกัด ซึ่งตั้งที่ทำการและโรงไฟฟ้าที่ข้างวัดราชบูรณะหรือวัดเลียบ เป็นโรงไฟฟ้าชนิดพลังไอน้ำ เรียกว่า “โรงไฟฟ้าวัดเลียบ” รับผิดชอบเขตสัมปทานบริเวณตอนใต้ของคลองบางลำภู คลองมหานาค คลองแสนแสบ และทางรถไฟสายใต้

ใน พ.ศ. 2455 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างโรงไฟฟ้าขึ้นที่สามเสน ใช้ชื่อว่า “การไฟฟ้าหลวงสามเสน” เพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้าบริเวณตอนเหนือของคลองบางลำภู คลองมหานาค คลองแสนแสบ รวมถึงโรงกรองน้ำที่สามเสนด้วย ครั้นเมื่อสัมปทานของบริษัทไฟฟ้าสยามทุน จำกัด สิ้นสุดลงในวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2493 รัฐบาลได้เข้าดำเนินการเอง โดยจัดตั้งเป็น “การไฟฟ้ากรุงเทพ” สังกัดกระทรวงมหาดไทย จนถึงวันที่ 1

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2501 รัฐบาลจึงรวมการไฟฟ้ากรุงเทพกับการไฟฟ้าหลวงสามเสน เป็น “การไฟฟ้านครหลวง”

4.1.1 การแก้ไขปัญหาขาดแคลนพลังงานไฟฟ้า

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 – 2488) โรงไฟฟ้าวัดเลียบและโรงไฟฟ้าสามเสนได้รับความเสียหายอย่างหนักจากการโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนไฟฟ้าภายในจังหวัดพระนครและธนบุรีอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการดับไฟฟ้าในบางพื้นที่หมุนเวียนกันเสมอ¹ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงวางแผนแก้ไขปัญหาขาดแคลนไฟฟ้าในระยะยาว โดยพิจารณาหาแหล่งผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ เพื่อให้สามารถผลิตไฟฟ้าได้พอเพียงกับความต้องการและราคาถูก จึงจัดตั้งการไฟฟ้ายันฮีขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2500 เพื่อดำเนินการผลิตไฟฟ้าที่เขื่อนยันฮี (เขื่อนภูมิพล) ส่งมาจำหน่ายในพระนคร

ส่วนการแก้ปัญหาคาดแคลนไฟฟ้าเฉพาะหน้านั้น ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะกรรมการของการไฟฟ้าเสนอให้รัฐบาลซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าจำนวนเพิ่มอีก 10 เครื่อง ขนาดเครื่องละ 1,000 กิโลวัตต์ เพื่อช่วยเพิ่มกำลังการจ่ายกระแสไฟฟ้าให้เพียงพอความต้องการภายในพระนคร² ขณะนั้น การไฟฟ้านครหลวงมีเครื่องกำเนิดกระแสไฟฟ้ารวม 80,000 กิโลวัตต์อยู่แล้ว และเร่งสร้างโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ (พระราม 6) กำหนดติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 75,000 กิโลวัตต์ ให้เสร็จภายใน พ.ศ. 2504 งบประมาณที่วางไว้มีจำนวน 500 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินกู้ผ่านธนาคารนำเข้าและส่งออกของประเทศสหรัฐอเมริกา³ โครงการต่อไปคือการนำสายไฟที่ติดตั้งตามเสาไฟฟ้าลงใต้ดิน เพื่อให้บ้านเมืองมีความสวยงาม⁴

โรงไฟฟ้าพระนครเหนือเริ่มทดลองจ่ายกระแสไฟฟ้าในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2504 การทดสอบได้ผลดี ถึงแม้ว่าบางพื้นที่มีไฟดับบ้าง เช่น อำเภอสามเสน และนนทบุรี⁵

ก่อน พ.ศ. 2503 ประเทศไทย ใช้ไฟฟ้าที่มีแรงดันระดับ 110 โวลต์ ต่อมาการไฟฟ้านครหลวงมีนโยบายปรับกำลังไฟฟ้าเป็น 220 โวลต์ โดยดำเนินการเปลี่ยนสายไฟตามท้องถนนก่อน จากนั้นจึงเริ่มติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้าสำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านเรือนของราษฎรโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย สำหรับสายไฟภายในบ้านนั้น การไฟฟ้านครหลวงประกาศว่า “หาก

¹ การไฟฟ้านครหลวง. (2547). *ความเป็นมาการไฟฟ้านครหลวง*. (ออนไลน์).

² “คณะปฏิวัติกำหนดเพิ่มการจ่ายกระแสไฟฟ้าในพระนคร ธนบุรี เพิ่มเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 10 เครื่อง,” (2501, 7 พฤศจิกายน). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

³ “การไฟฟ้านครหลวง กำหนดแผน 5 ปี ปรับปรุงแผนส่งกำลังไฟฟ้าทั่วพระนคร ธนบุรี ภายหลัง 5 ปี จะสวยงามเท่าเมืองใหญ่ในต่างประเทศ,” (2502, 6 มกราคม). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 6.

⁴ “การไฟฟ้านครหลวงสั่งซื้อเครื่องกำเนิดไฟฟ้าจากอเมริกา 5 เครื่อง หลังติดตั้งเสร็จเตรียมซ่อมแซมเครื่องเก่าที่โรงไฟฟ้าวัดเลียบ,” (2503, 27 เมษายน). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

⁵ “โรงไฟฟ้าพระราม 6 สร้างเสร็จแล้ว เริ่มทดสอบการจ่ายกระแสไฟ หากได้ผลดีตามคาด ได้ใช้ไฟอย่างเป็นทางการปลายเดือนหน้า,” (2504, 15 มีนาคม). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

สายไฟไม่เก่าเกินไป ก็ไม่ต้องเปลี่ยนสายไฟใหม่แต่อย่างใด เพราะสายไฟยังสามารถรองรับกำลังไฟฟ้าใหม่ได้¹

จำนวนครัวเรือนในจังหวัดพระนครและธนบุรีในสมัยนั้นมีประมาณ 200,000 หลัง การไฟฟ้านครหลวงคาดว่าจะต้องใช้เวลาประมาณ 4 – 5 ปีจึงสามารถเปลี่ยนหม้อแปลงไฟฟ้าได้ทั้งหมด และกำหนดงบประมาณสำหรับการนี้ไว้ 120 ล้านบาท² พื้นที่ให้บริการเปลี่ยนสายไฟและหม้อแปลงไฟฟ้า เช่น ถนนสุขุมวิท ถนนสุขสวัสดิ์ ถนนตากสิน ถนนมไหสวรรค์ ถนนเจริญนคร ถนนลาดหญ้า เป็นต้น

ข่าวการสร้างโรงไฟฟ้าพระนครเหนือก็ดี ข่าวการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าใหม่ที่โรงไฟฟ้าวัดเลียบก็ดี ล้วนเป็นข่าวที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดพระนคร ธนบุรีมีความหวังว่าในอนาคตอันใกล้ ปัญหาไฟตก ไฟดับที่เคยประสบอยู่ เพราะความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงกว่าความสามารถในการผลิตจะหมดไป

4.1.2 การให้ความรู้เรื่องไฟฟ้าแก่ประชาชน

ประชาชนทั่วไปทราบถึงอันตรายของไฟฟ้าว่าสามารถทำอันตรายถึงแก่ชีวิต แต่ประชาชนบางส่วนไม่ทราบถึงวิธีการป้องกันตนเองจากอันตรายนั้น สาเหตุหนึ่งเพราะสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ยังไม่แพร่หลาย หรือไม่ได้รับคำแนะนำอย่างถูกวิธี ดังนั้น การไฟฟ้านครหลวงจึงออกประกาศเตือนประชาชนทั่วไปถึงภัยจากไฟฟ้าที่อาจทำอันตรายแก่ชีวิตได้ผ่านทางหนังสือพิมพ์ฯ เสมอ เช่น คำเตือนประชาชนให้ระมัดระวังเรื่องไฟฟ้ารั่วและการป้องกันว่า³ เมื่อยืนอยู่ในที่ที่มีน้ำขัง ห้ามสัมผัสเครื่องใช้ไฟฟ้าเด็ดขาด ถึงแม้ว่าจะสวมรองเท้าหนังก็ตาม ก็ไม่อาจป้องกันอันตรายจากไฟฟ้าได้ ต้องสวมรองเท้าพื้นยางแทน หรือ การเปลี่ยนสายไฟ หม้อแปลงไฟภายในบ้าน ควรให้ช่างไฟผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการ เป็นต้น

คำเตือนดังกล่าว อาจจะเป็นความรู้สามัญในปัจจุบัน แต่ในสมัยนั้น กรณีไฟฟ้าลัดวงจรทำให้เกิดอัคคีภัยเสมอ คำเตือนให้ประชาชนระมัดระวังไฟฟ้าทางหนังสือพิมพ์ จึงเป็นการช่วยย้ำเตือนให้ประชาชนชาวจีนเอาใจใส่และระมัดระวังมิให้เกิดอัคคีภัย ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยในชีวิตของตนเอง ทั้งยังช่วยหลีกเลี่ยงการตกเป็นผู้ต้องหาวางเพลิง ที่รัฐบาลมีการประหารชีวิตผู้ต้องหาวางเพลิงไปหลายราย

¹“พระนครและธนบุรีเปลี่ยนสายไฟภายในบ้านให้เสร็จภายใน 5 ปี สายไฟไม่เก่าไม่ต้องเปลี่ยน การไฟฟ้ากำหนดค่าใช้จ่ายมาตรฐาน,” (2504, 1 สิงหาคม). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

²“การไฟฟ้านครหลวงเปลี่ยนกำลังไฟฟ้า กำหนดเสร็จภายใน 4 ปี ค่าใช้จ่าย 120 ล้านบาท พื้นที่บางแห่งเปลี่ยนเสร็จแล้ว,” (2504, 15 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 2.

³“การไฟฟ้านครหลวงออกประกาศวิธีการใช้ไฟฟ้าอย่างถูกต้อง หวังว่าผู้ใช้ไฟจะไม่ประมาท เพื่อป้องกันเหตุไม่คาดคิด,” (2504, 25 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

4.1.3 อัตราค่าไฟฟ้า

ภายหลังการปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สั่งให้การไฟฟ้านครหลวงลดอัตราค่าใช้ไฟลง โดยผู้ใช้ไฟไม่เกิน 50 หน่วยแรก ลดหน่วยละ 5 สตางค์ เพื่อบรรเทาภาระค่าครองชีพ¹ ต่อมาเมื่อโรงไฟฟ้าพระนครเหนือเดินเครื่องจักรเต็มกำลัง และติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าใหม่ที่โรงไฟฟ้าวัดเลียบเรียบร้อยแล้ว สามารถดำเนินการจ่ายไฟฟ้าให้แก่ภาคครัวเรือนและภาคอุตสาหกรรมได้อย่างเต็มกำลัง การไฟฟ้านครหลวงได้ตั้งคณะกรรมการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับการลดอัตราค่าใช้ไฟฟ้าให้เป็นมาตรฐานและเป็นธรรมแก่ผู้ใช้ไฟมากขึ้น เนื่องจาก “มาตรฐานค่าไฟฟ้าของไทยในขณะนั้น ไม่สอดคล้องกับความต้องการตามยุคสมัย”² กล่าวคือการไฟฟ้าเก็บค่าไฟฟ้าในอัตราก้าวหน้า ผู้ใช้ไฟมาก ค่าไฟฟ้าก็สูงกว่าปกติ ผู้ใช้ไฟฟ้าไม่เกินเดือนละ 30 หน่วย เก็บค่าไฟหน่วยละ 60 สตางค์ หากใช้เกิน 50 หน่วย ส่วนที่เกิน 30 หน่วยเป็นต้นไป เก็บค่าไฟหน่วยละ 95 สตางค์

ภายหลังการประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ การไฟฟ้านครหลวงกำหนดเป้าหมายการเก็บค่าไฟฟ้า คือ การแบ่งประเภทผู้ใช้ไฟและลดอัตราค่าไฟฟ้าลง³ ทำให้การไฟฟ้านครหลวงมีรายรับเพิ่มขึ้นถึง 7 แสนบาท จากการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น 3 ล้านหน่วย⁴ นอกจากมาตรการดังกล่าวแล้ว ยังเป็นเพราะจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าก็มากขึ้น * เนื่องจากโรงไฟฟ้าพระนครเหนือสามารถจ่ายไฟฟ้าไปยังพื้นที่ซึ่งแต่เดิมไม่มีไฟฟ้าใช้ กอปรกับการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าใหม่ที่โรงไฟฟ้าวัดเลียบ

¹“จอมพลสฤษดิ์ ปรารถนาเห็นประชาชนใช้น้ำประปาฟรี เรียกเทศมนตรีนครกรุงเทพ ธนบุรีและผู้รับผิดชอบน้ำ ไฟรับฟังโอวาท ลดค่าไฟหน่วยละ 5 สตางค์,” (2501, 25 สิงหาคม). *ชิงเสียงนยะเฒ่า*. หน้า 8.

²“การไฟฟ้านครหลวงตั้งคณะกรรมการศึกษาปรับค่าไฟฟ้าให้ถูกลง และให้สิทธิพิเศษแก่อุตสาหกรรม เนื่องจากค่าไฟในขณะปัจจุบันไม่ตรงกับสภาพการณ์,” (2504, 1 ตุลาคม). *ชิงเสียงนยะเฒ่า*. หน้า 8.

³“การไฟฟ้านครหลวงกำหนดปรับมาตรฐานค่าไฟใหม่ แบ่งประเภทผู้ใช้ไฟเป็น 8 ประเภท กำหนดค่าไฟตามประเภทการใช้ไฟที่แตกต่างกันไป,” (2505, 30 สิงหาคม). *ชิงเสียงนยะเฒ่า*. หน้า 8.

⁴“รัฐกำหนดค่าไฟสำหรับอุตสาหกรรมในพระนครและธนบุรีให้ลดลงอีก ตั้งแต่เดือนตุลาคมปีที่แล้ว การไฟฟ้าเก็บค่าไฟได้มากขึ้นทุกเดือน,” (2506, 4 เมษายน). *ชิงเสียงนยะเฒ่า*. หน้า 4.

* ตาราง 23 จำนวนมาตรวัดกระแสไฟฟ้า ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี

พ.ศ.	2501	2502	2503	2504	2505	2506
จำนวนมาตร	172,332	192,065	204,229	212,034	219,447	228,837

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506*. หน้า 383. และ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 457.

แต่การกำหนดค่าไฟโดยยึดหลักผู้ใช้ไฟยิ่งมากอัตรายิ่งลดลง ทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และผู้ใช้ไฟจำนวนมากได้รับประโยชน์มากกว่าผู้ใช้ไฟรายย่อย เนื่องจากสามารถประหยัดค่าไฟได้มากกว่าอัตราที่กำหนดไว้ที่ใช้อยู่เดิม ซึ่งขัดกับหลักการที่ว่า ผู้อุปโภคมากควรเสียค่าบริการมาก แต่สาเหตุที่รัฐบาลกำหนดอัตราค่าไฟเช่นนี้ อาจเป็นเพราะต้องการส่งเสริมอุตสาหกรรมในประเทศให้มีต้นทุนต่ำเพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันในตลาดโลก

4.2 ประปา

การประปาในไทย เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2452 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมสุขภิบาลจัดการนำน้ำมาใช้ในพระนคร โดยกำหนดให้ขุดคลองแยกจากคลองเชียงราก แขวงเมืองปทุมธานี ลงมาถึงคลองสามเสนฝ่ายเหนือตามแนวทางรถไฟ และตั้งโรงสูบน้ำขึ้น ณ ตำบลสามเสน เพื่อกรองน้ำให้สะอาดบริสุทธิ์ปราศจากเชื้อโรค แล้วจำหน่ายไปยังท้องที่ต่าง ๆ ภายในพระนคร

4.2.1 การขยายการให้บริการประปา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงงานผลิตน้ำสามเสนซึ่งเป็นโรงกรองน้ำแห่งเดียวในขณะนั้น ไม่สามารถผลิตน้ำได้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนในจังหวัดพระนคร ประกอบกับท่อส่งน้ำประปาไปยังฝั่งธนบุรี ที่วางท่อตามแนวสะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกถูกระเบิดทำลายเสียหาย ทำให้การจ่ายน้ำสำหรับฝั่งธนบุรีต้องหยุดชะงัก เทศบาลนครธนบุรีจึงเริ่มกิจการประปาของตนเอง โดยขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลเพื่อให้บริการแก่ประชาชนแทน แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการพัฒนาปรับปรุงกิจการประปา เสนอให้ระงับการขุดตักน้ำประปาเป็นการชั่วคราว จนกว่ารัฐบาลจะสามารถปรับปรุงกิจการประปาให้พร้อมบริการได้¹

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 จำนวนครัวเรือนในเทศบาลนครธนบุรีที่ไม่มีน้ำประปาใช้มากถึง 40,000 ครัวเรือน เพื่อชดเชยการไม่สามารถจ่ายน้ำได้อย่างทั่วถึง ประปาเทศบาลนครธนบุรีได้ยกเว้นค่าน้ำวันละ 10 ถังแรกสำหรับบ้านทุกหลัง² และจัดส่งรถขนน้ำไปแจกจ่ายให้ประชาชนในบริเวณที่ไม่มีน้ำประปาให้บริการ นอกจากนี้เทศบาลนครธนบุรีได้เสนอให้หัวหน้าคณะปฏิวัติเชิญชวนบริษัทต่างชาติเข้าร่วมการประมูลการติดตั้งระบบประปาทั่วเทศบาลนครธนบุรี เพราะท่อน้ำประปาเดิมมีขนาดเล็ก และยังไม่ครอบคลุมทั่วพื้นที่ พร้อมทั้งกำหนดนโยบายว่า ค่าอุปกรณ์เกี่ยวกับการขุดตักน้ำประปา เช่น มาตรการวัดน้ำ ท่อประปาที่มีราคาสูง เทศบาลอนุญาตให้ประชาชนทยอยผ่อนจ่ายเป็นรายเดือนกับเทศบาลได้

¹ การประปานครหลวง. (2547). *ประวัติ กปน.*. (ออนไลน์).

² “เทศบาลนครธนบุรีเชิญชวนพ่อค้าเข้าประมูลติดตั้งน้ำประปา อนุญาตให้ผู้ใช้น้ำจ่ายค่าติดตั้งเป็นรายเดือน,” (2501, 7 พฤศจิกายน). *ชิงเสียงเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

มาตรการอื่นที่เทศบาลนครธนบุรีกำหนดไว้คือ การดำเนินการเชื่อมท่อประปาที่เสียหายกับทางฝั่งพระนคร การขุดบ่อน้ำบาดาลเพิ่ม แต่การใช้น้ำบาดาลมีข้อจำกัดคือ ปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ได้ลดลงทุกปี นอกจากนี้การสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้จำนวนมาก ก็ทำให้ แผ่นดินทรุดลง ดังนั้นรัฐบาลจึงพิจารณาอนุญาตให้ขุดบ่อน้ำบาดาลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนการ แก้ปัญหาในระยะยาว คือสร้างระบบประปาขึ้นใหม่ โดยพิจารณาขุดคลองประปาสายใหม่ เพื่อ ดึงน้ำจากคลองพระอูตร อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มาใช้ผลิตน้ำประปาที่ธนบุรี¹ โดยมี แผนสร้างโรงกรองน้ำขึ้นที่บริเวณสามแยกไฟฉาย และโยธาเทศบาลนครธนบุรียังมีโครงการ สร้างอุโมงค์รับน้ำขนาดใหญ่จากโรงกรองน้ำแห่งนี้เชื่อมคลองประปาที่บางซื่อ เพื่อนำน้ำประปา จากฝั่งพระนครไปยังฝั่งธนบุรี ทั้งนี้เพื่อลดการใช้น้ำบาดาลภายในเขตเทศบาลนครธนบุรี โครงการทั้งหมดนี้กำหนดเสร็จภายใน พ.ศ. 2508²

อย่างไรก็ตาม ทางด้านฝั่งพระนคร ระบบน้ำประปาก็ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด บางเวลาน้ำประปาก็ไม่ไหล หรือไหลอ่อน เนื่องจากการผลิตน้ำประปาไม่เพียงพอ ท่อประปาที่มี อยู่แต่เดิมก็ชำรุดเสียหาย เช่น ท่อแตก ท่อรั่ว ทำให้ระบบการส่งน้ำไปยังผู้ใช้น้ำไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร³

ระบบน้ำประปาของเมืองหลวงทั้งจังหวัดพระนครและธนบุรี ต่างอยู่ในสภาพที่ ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน ดังนั้นจึงมีแนวคิดให้รวมกิจการประปากรุงเทพและการประปาเทศบาล นครธนบุรีเข้าด้วยกัน ในนาม “บริษัทการประปานครหลวง” (京都自來水公司) เพื่อการ บริการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น⁴ และจะได้เร่งการสร้างท่อส่งน้ำใต้ดินใหม่ให้ครอบคลุมพื้นที่ให้ มากที่สุด โดยอาจกู้ยืมเงินจากธนาคารโลกเพื่อการนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการรวมกิจการประปาของเทศบาลทั้ง 2 แห่ง ยังมิได้ ดำเนินการ แต่การโยธาเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีก็ได้ว่าจ้างให้บริษัทเดอ เกรมองต์ จากประเทศฝรั่งเศส ดำเนินการวางท่อประปาขนาดใหญ่ภายในเขตเทศบาลทั้ง 2 โดยกำหนดให้วางท่อประปาใต้บาทวิถี 2 ข้างถนน ซึ่งต่างจากเดิมที่นิยมวางท่อประปาใต้ถนน วิธีการใหม่นี้ นอกจากไม่มีผลกระทบต่อระบบการจราจร และประหยัดงบประมาณแล้ว ยัง สามารถดำเนินการได้รวดเร็วกว่าระบบเดิม เทศบาลกำหนดเวลาแล้วเสร็จภายในเดือนกันยายน

¹“เทศบาลนครธนบุรีเสนอสร้างประปาใหม่ กำลังสำรวจอยู่ ค่าใช้จ่าย 80 – 100 ล้านบาท ให้เอกชนลงทุนหรือกู้จากต่างประเทศ,” (2504, 26 เมษายน). *ชิงไต้หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“โยธาเทศบาลเตรียมสร้างโรงกรองน้ำที่สามแยกไฟฉาย ทั้งสร้างอุโมงค์น้ำขนาดใหญ่ถึงคลอง ประปา บางซื่อ เพื่อให้ชาวธนบุรีมีน้ำใช้,” (2506, 15 มกราคม). *ชิงไต้หัวนเป่า*. หน้า 2.

³“การประปาเพิ่มบริการแก่ประชาชน ปรับปรุงเครือข่ายส่งน้ำ ส่งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบและ ซ่อมแซมท่อให้แต่ละบ้านมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ,” (2505, 23 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁴“มีแผนรวมการประปาของจังหวัดพระนครและธนบุรี เพื่อปรับปรุงการจ่ายน้ำให้ดีขึ้น เตรียมกู้เงิน ต่างประเทศสร้างท่อน้ำใต้ดิน,” (2505, 6 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

พ.ศ. 2506¹ ซึ่งการวางท่อประปาขนาดใหญ่ครั้งนี้ ช่วยให้ประชาชนภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีมีน้ำใช้ทั่วถึงยิ่งขึ้น*

การประปากรุงเทพยังว่าจ้างให้บริษัทดังกล่าวก่อสร้างโรงกรองน้ำ 2 โรงเพิ่มจากเดิมที่บริเวณสามเสน เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2504 แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2506 ซึ่งโรงกรองน้ำสามเสนแห่งใหม่นี้มีขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุดในทวีปเอเชียในขณะนั้น² โดยโรงใหญ่สามารถจ่ายน้ำได้วันละ 160,000 ลูกบาศก์เมตร และโรงเล็กจ่ายน้ำได้วันละ 40,000 ลูกบาศก์เมตร เมื่อรวมกับน้ำที่ได้จากโรงกรองน้ำเดิมอีกวันละ 300,000 ลูกบาศก์เมตร ทำให้การประปากรุงเทพสามารถผลิตน้ำได้วันละ 500,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในจังหวัดพระนคร และยังสามารถส่งน้ำบางส่วนไปยังการประปาธนบุรีด้วย ค่าก่อสร้างโรงกรองน้ำแห่งใหม่นี้และงานวางระบบประปาภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 43 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือเท่ากับ 860 ล้านบาท ส่วน โรงกรองน้ำบริเวณสามแยกไฟฉาย จังหวัดธนบุรี กำหนดแล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2507

4.2.2 การวางระบบกำจัดน้ำเสีย

เทศบาลนครกรุงเทพได้จ้างผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษวางระบบน้ำเสียภายในจังหวัดพระนครอีกด้วย ในระยะแรกกำหนดพื้นที่เพียงอำเภอชั้นใน เช่น บางรัก ปทุมวัน สัมพันธวงศ์ ป้อมปราบ พระนคร ดุสิต เป้าหมายคือทำให้ระบบน้ำเสียระบายได้ดีขึ้น³ ไม่ให้มีน้ำขังซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

ผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษเสนอให้สร้างคลองระบายน้ำเสียสายใหม่ภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ เพื่อรับน้ำเสียจากบ้านเรือนของราษฎรทุกท้องที่ จากนั้นค่อยระบายน้ำเสียลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาต่อไป⁴ ส่วนท่อระบายน้ำที่มีอยู่ริมถนนแต่เดิม ให้ใช้สำหรับระบาย

¹“พระนครและธนบุรีวางท่อประปาขนาดใหญ่ กำหนดเสร็จเดือนกันยายน ปีหน้า ถึงเวลานั้น จะรวมการประปาทั้ง 2 เข้าด้วยกัน,” (2505, 17 ธันวาคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

* ตาราง 24 จำนวนมาตรวัดน้ำ ภายในจังหวัดพระนครและธนบุรี

พ.ศ.	2501	2502	2503	2504	2505	2506
จำนวนมาตร	105,046	147,327	171,814	195,524	220,089	232,336

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506*. หน้า 384. และ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. หน้า 457.

²“โรงกรองน้ำของการประปาที่สามเสนสร้างเสร็จแล้ว เปิดจ่ายน้ำวันมะรืนนี้ เชิญ รมต. มหาดไทย เป็นประธาน พร้อมขยายการให้บริการไปยังฝั่งธนบุรี,” (2506, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 2.

³“ผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษเสนอร่างแผนจัดการระบบน้ำเสีย อธิบดีโยธาเทศบาลไปดูงานที่อังกฤษ,” (2505, 6 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษออกแบบระบบน้ำทั้งโดยสร้างคลองระบายน้ำในเขตเมือง รวมน้ำเสียจากทุกท้องที่ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา,” (2505, 7 ธันวาคม). *ชิงไต้หัวนเป้า*. หน้า 2.

น้ำฝนจากท้องถนนเท่านั้น ไม่อนุญาตให้น้ำเสียจากบ้านเรือนของราษฎรไหลลงสู่ท่อระบายน้ำข้างถนนเด็ดขาด ต้องระบายลงสู่คลองระบายน้ำเสียโดยเฉพาะ กำหนดค่าใช้จ่ายสำหรับโครงการนี้ ประมาณ 70 ล้านบาท เทศบาลนครกรุงเทพมหานครมั่นใจว่ารัฐบาลจะอนุมัติโครงการนี้ เนื่องจากระบบระบายน้ำเสียของจังหวัดพระนครลำหลังประเทศอื่นถึง 30 ปี¹ จึงสมควรสร้างระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล แต่โรงบำบัดน้ำเสียก็ได้รับการพิจารณาสร้างขึ้นในสมัยนี้

เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีต่างให้ความสนใจพัฒนาระบบกิจการน้ำประปาให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น การประปาและเทศบาลยังให้ความสำคัญกับระบบกำจัดน้ำเสียอีกด้วย เพราะการระบายน้ำเสียลงแม่น้ำเจ้าพระยาไหลลงสู่อ่าวไทยโดยไม่ผ่านการบำบัด โดยหวังให้น้ำเสียไหลออกสู่อ่าวไทย เป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เพราะทำให้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาเน่าเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้อาศัยในเมืองต่อไป ทำให้แม่น้ำลำคลองทุกสายในกรุงเทพฯ กลายเป็นแหล่งรวมน้ำเสียจากทุกครัวเรือน กลายเป็นมลพิษอีกชนิดหนึ่งของเมืองหลวง

4.3 โทรศัพทและไปรษณีย์

โทรศัพท์ เริ่มใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อกรมกลาโหมได้นำเครื่องโทรศัพท์มาทดลองใช้เป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. 2424 เพื่อแจ้งข่าวเรือเข้า - ออกระหว่างกรุงเทพฯ กับสมุทรปราการ ต่อมาใน พ.ศ. 2429 กรมโทรเลขรับงานการโทรศัพท์จากกรมกลาโหมมาดำเนินงาน และมีการติดตั้งชุมสายโทรศัพท์แห่งแรกที่กรมโทรเลข ปากคลองโอ่งอ่าง ภายหลังเมื่อมีผู้นิยมใช้โทรศัพท์มากขึ้น ราชการจึงติดตั้งระบบโทรศัพท์ไฟกลางใช้พนักงานซึ่งทำหน้าที่ต่อสายระหว่างผู้เข้าทั้ง 2 ทาง ใน พ.ศ. 2450

วันที่ 24 เดือนกันยายน พ.ศ. 2480 รัฐบาลเริ่มใช้ระบบชุมสายเป็นแบบอัตโนมัติที่ผู้เข้าสามารถหมุนหน้าปัดถึงกันได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านพนักงานสลับสาย พร้อมเปลี่ยนเครื่องโทรศัพท์เป็นหน้าปัดแบบหมุน กำหนดเลขหมายโทรศัพท์ 5 ตัว

แม้ว่าระบบโทรศัพท์ได้รับการพัฒนาให้มีการติดต่อระหว่างผู้ใช้สะดวกขึ้น แต่การขยายงานให้ครอบคลุมความต้องการของประชาชนยังเป็นปัญหา เนื่องจากเมื่อมีการจัดตั้งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ในวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 นั้น มีพนักงานเพียง 732 คน รวมทรัพย์สิน 50 ล้านบาท แต่มีพื้นที่รับผิดชอบทั่วนครหลวงรวม 4 ชุมสาย คือ

¹“ผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษออกแบบระบบน้ำทั้งโดยสร้างคลองระบายน้ำในเขตเมือง รวมน้ำเสียจากทุกท้องที่ลงสู่มแม่น้ำเจ้าพระยา,” (2505, 7 ธันวาคม). ชิงไห่หัวนเป้า. หน้า 2.

ชุมสายวัดเลียบ ชุมสายบางรัก ชุมสายเพลินจิต และชุมสายสามเสน¹ จึงไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง

ใน พ.ศ. 2503 องค์การโทรศัพท์เริ่มแผนขยายการให้บริการโทรศัพท์เพิ่มภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีครั้งใหญ่ โดยกำหนดสร้างสถานีชุมสายแห่งใหม่เป็นอาคารสูง 8 ชั้นบริเวณคลองผดุงกรุงเกษม และเพิ่มโทรศัพท์อีก 10,000 เครื่อง มูลค่า 30 ล้านบาท โดยอุปกรณ์และเครื่องโทรศัพท์ทั้งหมดเป็นของบริษัทอีริกสัน (Ericsson) ประเทศสวีเดน ซึ่งเป็นชุมสายอัตโนมัติระบบครอสบาร์ (Cross Bar) องค์การโทรศัพท์คาดว่าจะการเพิ่มโทรศัพท์ในครั้งนี้จะช่วยให้ธุรกิจ การค้า การท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น²

ถึงแม้ว่าองค์การโทรศัพท์ได้ขยายเครือข่ายโทรศัพท์ให้เพิ่มขึ้น แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการ การขอยหมายเลขโทรศัพท์ในสมัยนั้นเป็นเรื่องยุ่งยากและใช้เวลานาน จากสถิติการให้บริการติดตั้งหมายเลขโทรศัพท์ขององค์การโทรศัพท์ระหว่างวันที่ 16 ถึง 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2503 ปรากฏว่า จำนวนผู้ขอโทรศัพท์ทั้งหน่วยงานของรัฐบาล พ่อค้าและประชาชนรวมทั้งสิ้น 191 ราย แต่องค์การโทรศัพท์ติดตั้งโทรศัพท์ได้เพียง 75 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 32.27 เท่านั้น ดังตารางที่ 25

ตาราง 25 จำนวนผู้ขอติดตั้งโทรศัพท์และจำนวนผู้ที่ได้รับการติดตั้ง ระหว่างวันที่ 16 – 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2503

ผู้ขอโทรศัพท์	จำนวน	ติดตั้งแล้วเสร็จ	ร้อยละ
หน่วยงานราชการ	26	11	42.31
พ่อค้า	36	16	44.44
ประชาชน	129	48	37.21
รวม	191	75	39.27

ที่มา: “องค์การโทรศัพท์เพิ่มบริการแก่พ่อค้า ประชาชน ให้ยื่นคำร้องขอโทรศัพท์ได้,” (2504, 22 มกราคม). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

ตารางข้างต้นผู้ขอใช้ที่ได้รับการติดตั้งโทรศัพท์มากที่สุดคือ พ่อค้า หน่วยงานราชการ และประชาชนตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับพาดหัวข่าวที่ว่า “องค์การโทรศัพท์เพิ่มบริการแก่

¹บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) . (2547). *ประวัติความเป็นมาของ ทศท ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน*. (ออนไลน์).

²“องค์การโทรศัพท์เพิ่มโทรศัพท์หมื่นเครื่องทั่วพระนคร ธนบุรี ซื้อเครื่องโทรศัพท์และอุปกรณ์จากสวีเดน สร้างอาคารสถานีชุมสายสูง 8 ชั้นที่สะพานขาว,” (2503, 28 กรกฎาคม). *ซึ่งเสียนเยอะเป๊าะ*. หน้า 8.

พ่อค้า ประชาชน ให้ยื่นคำร้องขอโทรศัพท์ได้” อาจเป็นไปได้ว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับพ่อค้า ซึ่งทำธุรกิจมากที่สุดตามระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ต่อมา ใน พ.ศ. 2505 องค์การโทรศัพท์มีแผนเพิ่มการติดตั้งโทรศัพท์ทั่วจังหวัดพระนครและธนบุรีให้ได้ถึง 50,000 เครื่อง¹ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนเครื่องโทรศัพท์ที่มีอยู่ในขณะนั้น องค์การโทรศัพท์ก็ได้ดำเนินการได้อย่างใกล้เคียงกับเป้าหมาย ดังตาราง 26

ตาราง 26 แสดงจำนวนเครื่องโทรศัพท์ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506

พ.ศ.	2502	2503	2504	2505	2506
จำนวนเครื่อง	32,027	35,758	39,344	41,772	45,000

ที่มา: บุญชนะ อุตการ. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญ ในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี 2502 – 2506,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 86.

สำหรับงานด้านไปรษณีย์โทรเลขซึ่งยังใช้รูปแบบเดิม คือใช้ระบบรวมศูนย์กลาง ณ ที่ทำการไปรษณีย์กลางและที่ทำการไปรษณีย์อีก 2 แห่ง² ทำให้การส่งข่าวสารล่าช้า ประชาชนไม่ได้รับความสะดวก ดังนั้น กรมไปรษณีย์โทรเลขจึงปรับปรุงระบบการนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์ในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นแขวงไปรษณีย์ 12 แขวง (Postal District) ตามความหนาแน่นของประชากร ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพทำเลของท้องที่ การคมนาคมขนส่ง ความสะดวกของประชาชนและของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในขณะนั้นด้วย แต่ละเขตมีที่ทำการไปรษณีย์ศูนย์กลาง 1 แห่งพร้อมทั้งเพิ่มเครื่องมือการโทรคมนาคมและจำนวนบุรุษไปรษณีย์ โดยกำหนดบุรุษไปรษณีย์ 1 คนรับผิดชอบพื้นที่ 4 ตารางกิโลเมตร³

¹ “องค์การโทรศัพท์กำหนดแผนพัฒนากิจการโทรศัพท์ให้ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วไป ในพระนคร-ธนบุรีเตรียมเพิ่มโทรศัพท์ถึง 5 หมื่นเครื่อง,” (2505, 16 พฤษภาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

² การสื่อสารแห่งประเทศไทย. (2526). “วิวัฒนาการของการนำจ่ายไปรษณีย์,” ใน *100 ปี การไปรษณีย์ไทย*. หน้า 173.

³ “อธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลขแถลงข่าวการจัดกิจการไปรษณีย์โทรเลขทั่วประเทศ ราชการได้เสนอแผนแล้ว แบ่งพื้นที่ทั่วพระนคร ธนบุรีออกเป็น 12 เขต แต่ละพื้นที่มีที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง,” (2505, 7 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 5.

การปรับปรุงระบบการนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์ ทำให้ประชาชนได้รับบริการที่สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเปิดใหม่หลายแห่งและกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครและธนบุรี การรับส่งไปรษณีย์ภัณฑ์มีความรวดเร็วและแน่นอนยิ่งขึ้น การกำหนดแขวงไปรษณีย์โดยใช้หมายเลขกำกับในสมัยนั้น เป็นรากฐานการวางระบบรหัสไปรษณีย์มาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 7

ปัญหาชาวจีนต่างด้าวและกิจกรรมทางสังคมของชาวจีน

หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า สะท้อนสภาพสังคมชาวจีนในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับระเบียบ และนโยบายที่เข้มงวดต่อชาวจีนในประเทศไทย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาล กิจกรรมทางสังคมที่มีผลต่อทั้งชาวจีนและชาวไทย รวมถึงวิถีชีวิตของชาวจีนในสมัยนั้น ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า คือ เรื่องใบต่างด้าว การคืนสัญชาติของชาวจีน และการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทางสังคม

1. ปัญหาใบต่างด้าวของคนจีนต่างด้าว

ชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมในสังคมไทยเป็นเวลานาน ถึงแม้ว่าจะกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยอย่างแน่นแฟ้น แต่บางสมัยชาวจีนก็ได้ก่อความวุ่นวายขึ้น อันเป็นผลจากความเรื่องของขัดแย้งทางการเมืองและผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยก็ไม่เคยกีดกันชาวจีนให้ออกจากสังคมไทย แต่กลับใช้นโยบายการปกครองชาวจีนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่ถือว่าตนเองเป็นคนไทย

ในสมัยอยุธยา ชาวจีนเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ถูกควบคุมโดยระบบไพร่ กล่าวคือ ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการปฏิรูปการปกครอง รัฐยังคงถือว่าชาวจีนเป็นคนต่างประเทศ เพราะชาวจีนในความหมายของรัฐในสมัยนี้ คือ “คนจีนและเชื้อสายที่ไ้ผมเปีย บุตรหรือหลานจีน ถ้ายังไ้ผมเปียก็ถือว่าเป็นคนจีน แต่ถ้าไปสักข้อมือขึ้นทะเบียนก็ถือว่าเป็นคนไทย อยู่ในระบบไพร่ แม้ว่าจะยังคงไ้ผมเปียก็ตาม”¹ ถึงแม้รัฐมิได้ควบคุมชาวจีนให้อยู่ภายใต้ระบบไพร่ แต่รัฐใช้ระบบ “การผูกปี” เป็นการควบคุมชาวจีนทางอ้อม

การผูกปีเริ่มในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพราะรัฐต้องการให้ชาวจีนใช้แรงงานและความชำนาญทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์แก่รัฐ มากกว่าต้องการการเกณฑ์แรงงานมาใช้ในประโยชน์ของรัฐ อีกทั้งการผูกปีซึ่งเป็นการเก็บภาษีทางตรง ย่อมทำให้รัฐได้ผลประโยชน์ในรูปแบบเงินตรา

¹ ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2534). “การควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนการปฏิรูปการปกครอง 2325 (1782) – 2435 (1892),” ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิสำเนาเดิมที่เจาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรือจากหลิง (2310 – 2393)*. หน้า 117.

1.1 ชาวจีนกับกฎหมายใบต่างด้าว

ประเทศไทยจัดการทะเบียนคนต่างด้าวขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2479 โดยตราพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช 2479¹ เพื่อจัดทะเบียนคนต่างด้าวให้มีความเป็นระเบียบขึ้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ถูกยกเลิก และตราพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493² ขึ้นแทน

รายละเอียดของพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้กำหนดว่า คนต่างด้าว หมายถึง คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และคนต่างด้าวทุกคนที่อยู่ในราชอาณาจักร ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปต้องมีใบสำคัญประจำตัว* (เรียกโดยทั่วไปว่า ใบต่างด้าว) โดยไปยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนหรือเจ้าพนักงาน** ในท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาภายใน 7 วัน

ใบต่างด้าว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ใช้ได้ 1 ปี ประเภทที่ 2 ใช้ได้ 5 ปี ปีปฏิรูปถ่ายของผู้ถือใบสำคัญฯ ซึ่งต้องเปลี่ยนรูปถ่ายใหม่ทุก 5 ปี³ กฎหมายกำหนดให้คนต่างด้าวต้องมีใบต่างด้าว ที่พร้อมให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจได้เสมอ⁴ มิฉะนั้นจะมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท⁵ ในใบต่างด้าวมียกพิมพ์คำเตือนข้อบังคับต่าง ๆ ไว้ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ*** น่าสังเกตว่า การพิมพ์คำเตือนเป็น

¹“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช 2479,” (2480, 5 กรกฎาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54. หน้า 756 – 763.

²“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 พฤศจิกายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 67 ตอนที่ 62. หน้า 984 - 994.

*ใบต่างด้าวในภาษาจีนคือ (外僑隨身証) แปลว่า เอกสารพกติดตัวของคนต่างด้าว

** นายทะเบียนในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ได้แก่ สารวัตรสถานีตำรวจนครบาลประจำท้องที่ที่ สำหรับเขตจังหวัดอื่น ได้แก่ ผู้บังคับกองหรือหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอประจำท้องที่ ดู “กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช 2497,” (2480, 13 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54. หน้า 1082.

³“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2493). ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 67 ตอนที่ 69 หน้า 2.

⁴“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 พฤศจิกายน). เล่มเดิม. หน้า 991.

⁵“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2495,” (2495, 29 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 69 ตอนที่ 7. หน้า 63.

*** คำเตือนภาษาไทยอยู่ในหน้า 49 – 50 ภาษาจีน หน้า 51 ภาษาอังกฤษ หน้า 52 ของใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ที่ออกตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2493) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียน คนต่างด้าว พ.ศ. 2493.

ภาษาจีน ที่แปลจากภาษาไทยไว้ในใบต่างด้าว แสดงให้เห็นว่าทางการให้ความสำคัญแก่ชาวจีนต่างด้าวที่อาศัยในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนมาก ดังตาราง 27

ตาราง 27 จำนวนคนจีนต่างด้าวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2506

	พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
ชาย	241,927	258,626	254,783	256,134	254,937	250,194
หญิง	116,433	126,549	126,053	127,029	126,666	126,838
รวม	358,360	385,175	380,836	383,163	381,603	377,032

ที่มา : รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2501. (2503). หน้า 83 – 101. และ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 24 2506. หน้า 96. และ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 25 2507. หน้า 103.

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับใบต่างด้าวของชาวจีน

ใบต่างด้าวเป็นเอกสารสำคัญที่กฎหมายกำหนดให้คนต่างด้าวต้องพกติดตัวไว้เสมอ ทั้งกำหนดระวางโทษปรับผู้ไม่พกใบต่างด้าวสูง แต่ชาวจีนก็ไม่นิยมพกใบต่างด้าวติดตัว เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

ขนาดของใบต่างด้าว ใบต่างด้าวมียขนาดใหญ่ ลักษณะเป็นเล่ม ขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร มีหน้าจำนวน 53 หน้า พกพาไม่สะดวกชาวจีนส่วนใหญ่ไม่นิยมพกใบต่างด้าวไว้กับตัว และเนื่องจากใบต่างด้าวเป็นเอกสารสำคัญ ชาวจีนจึงนิยมเก็บใบต่างด้าวไว้ที่บ้าน

ค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าว พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว กำหนดค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าวประเภทที่ 1 จำนวน 200 บาท และประเภทที่ 2 จำนวน 800 บาท¹ เพิ่มขึ้นจากเดิมถึง 10 เท่า² ทำให้ชาวจีนบางส่วนไม่ต่ออายุใบต่างด้าว เมื่อใบต่างด้าวหมดอายุลง และเป็นผลให้ชาวจีนพวกนี้ไม่พกใบต่างด้าว เพราะถ้าถูกเจ้าหน้าที่ของ

¹“กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2489) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2499, 12 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 73 ตอนที่ 5. หน้า 2.

²“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2493) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 67 ตอนที่ 69. หน้า 5.

รัฐตรวจ จะถูกปรับเพียงข้อหาไม่พกใบต่างด้าวซึ่งเสียค่าปรับน้อยกว่า ความผิดฐานที่ไม่ได้ต่ออายุใบต่างด้าวซึ่งมีโทษปรับ ปีละไม่เกิน 500 บาท¹

การตรวจจับชาวจีนผู้ไม่พกใบต่างด้าว นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเรียกร้องให้ชาวจีนต่างด้าวทั่วไป ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ปฏิบัติตนตามกฎหมาย โดยยื่นชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวที่สถานีตำรวจในภูมิสำเนาที่ตนอาศัยอยู่ ภายใน 7 วันนับจากวันที่ใบต่างด้าวหมดอายุ² หากเกินกำหนดจะมีความผิด ดังข่าวในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2503 เพราะเป็นช่วงที่ใบต่างด้าวของชาวจีนต่างด้าวส่วนใหญ่จะหมดอายุลง³

แม้ว่าชาวจีนส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามกฎหมาย โดยไปชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวภายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2503 แต่ยังมีจำนวนไม่น้อยที่ยังเพิกเฉย ดังนั้น กรมตำรวจจึงแจ้งไปยังสถานีตำรวจทุกแห่งในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ให้เร่งรัดชาวจีนต่างด้าว ยื่นชำระค่าธรรมเนียม โดยส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไปยังตลาดทุกแห่งในเวลาเช้า เพื่อตรวจใบต่างด้าวของชาวจีนต่างด้าวที่ไปจ่ายตลาด ปรากฏว่าจับปรับชาวจีนต่างด้าวที่ไม่ได้พกใบต่างด้าวไปจ่ายตลาดได้เป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์ฯ จึงเตือนว่า “นับจากนี้ไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าพี่น้องชาวจีนเวลาออกนอกบ้าน อย่าลืมพกใบต่างด้าวติดตัวไปเป็นอันขาด” (深盼我僑今後外出時，切勿忘記攜帶隨身証)⁴

การตรวจใบต่างด้าวตามตลาดยามเช้าของตำรวจนั้น เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าตำรวจต้องการจับปรับคนต่างด้าว มากกว่าต้องการส่งเสริมให้คนต่างด้าวรีบไปชำระค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าวตามที่หนังสือพิมพ์ฯ ลงข่าวไว้⁵ เนื่องจากทั้งเวลาและสถานที่ที่ตำรวจไปตรวจนั้น ไม่อำนวยความสะดวกการตรวจใบต่างด้าวเป็นอย่างยิ่ง สิ่งของที่ได้จากการจ่ายตลาด อาจทำให้ใบต่างด้าวเปราะเปื้อน เนื่องจากใบต่างด้าวมียขนาดใหญ่ หากไม่พกก็จะมี ความผิด ดังนั้น การตรวจใบต่างด้าวของตำรวจที่ตลาดสดยามเช้า จึงทำให้แม่บ้านชาวจีนต่างด้าวประสบปัญหายุ่งยาก

¹“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2495,” (2495, 29 มกราคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 69 ตอนที่ 7. หน้า 63.

²“พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 พฤศจิกายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 67 ตอนที่ 62. หน้า 989.

³“ใบต่างด้าวส่วนใหญ่ถึงกำหนดชำระค่าธรรมเนียมในเดือนหน้า นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเรียกร้องพี่น้องชาวจีนชำระค่าธรรมเนียมที่สถานีตำรวจ ภายในเวลาที่กำหนด,” (2503, 28 มิถุนายน). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁴“ตำรวจทุกสถานีในพระนคร ธนบุรี ตรวจใบต่างด้าวเป็นเวลาหลายวันแล้ว,” (2503, 25 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

⁵แหล่งเดิม.

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 กรมตำรวจออกคำสั่งให้ตำรวจทุกท้องที่ อำนาจความสะดวกให้แก่คนต่างด้าวที่มาต่ออายุใบต่างด้าว ณ สถานีตำรวจ ห้ามพนักงานเจ้าหน้าที่เรียกเก็บเงินพิเศษนอกเหนือจากค่าธรรมเนียมหรือค่าดำเนินการ ยกเว้นบุคคลที่ต้องเปลี่ยนสมุด ให้เก็บค่าธรรมเนียมการออกไปต่างด้าว เป็นเงิน 400 บาท¹ และค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวประจำปี หากคนต่างด้าวบุคคลใดถูกพนักงานเจ้าหน้าที่กั้นกัณฑ์ เพื่อเรียกเงินใด ๆ เพิ่มเติมจากค่าธรรมเนียม ให้แจ้งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้²

ใน พ.ศ. 2505 การตรวจสอบผู้ได้ชำระค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าว มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิม คือ ตำรวจจะออกตรวจตามถนน หรือตลาดแล้ว กรมตำรวจได้แจ้งให้สถานีตำรวจทุกแห่ง ตรวจสอบประวัติรายชื่อคนต่างด้าวที่เคยยื่นคำร้องเสียค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวเมื่อปีที่แล้ว หากพบว่าในปีนี้ คนต่างด้าวคนใดที่มีได้เสียค่าธรรมเนียมภายในกำหนด ให้ส่งเจ้าหน้าที่รูปไปเร่งให้บุคคลนั้นชำระค่าธรรมเนียม

เมื่อชาวจีนต่างด้าวชำระค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าวแล้ว นายทะเบียน จะปิดแสดงป้อมการ* และประตูแสดงป้อมการนั้น พร้อมลงวัน เดือน ปี ที่ไปสำคัญๆ นั้น อนึ่ง การชำระค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของไปสำคัญๆ และการเปรียบเทียบปรับในกรณีที่คนต่างด้าวกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับคนต่างด้าว เป็นการนำเงินเข้ารัฐทางหนึ่ง ดังนั้น หนังสือพิมพ์ ฉบับวันที่ 24 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502³ จึงได้เตือนชาวจีนต่างด้าวให้พกใบต่างด้าวเสมอ เมื่อออกนอกบ้าน เนื่องจากการประชุมของคณะรัฐมนตรี ได้อภิปรายปัญหาการตรวจสอบใบต่างด้าวอย่างเข้มงวด เพื่อเป็นการเพิ่มรายรับของรัฐบาล จึงสั่งการให้ตำรวจทั้งพระนครและธนบุรี เข้มงวดการตรวจสอบใบต่างด้าวว่าได้ชำระอากรครบถ้วนหรือไม่ หากพบว่ารายใดมิได้ติดแสดงป้อมการให้นำตัวไปชำระค่าธรรมเนียมให้ครบถ้วนที่สถานีตำรวจ

การที่หนังสือพิมพ์รายงานถึงเหตุผลที่รัฐบาลเข้มงวดการตรวจใบต่างด้าว เนื่องจากรัฐบาลต้องการเพิ่มรายรับ อาจพิจารณาได้ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นการเตือนให้คนจีนต่างด้าวทราบว่า ตนเองได้กระทำความผิดกฎหมาย ที่ไม่ชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว ส่งผลให้รัฐบาลขาดรายรับที่คาดไว้ ดังนั้น ชาวต่างด้าวจึงควรไปชำระค่าธรรมเนียมให้เรียบร้อย

¹“กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2489) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2499, 12 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 73 ตอนที่ 5. หน้า 2.

²“กรมตำรวจออกคำสั่งยังตำรวจทุกสถานี ให้อำนวยความสะดวกแก่คนต่างด้าวที่ชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวอย่างเต็มที่ ไม่กั้นกัณฑ์เพื่อเรียกเงินพิเศษใดนอกเหนือจากค่าธรรมเนียมหรือค่าดำเนินการ,” (2504, 3 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

* อากรที่ว่านี้ มีใช้อากรแสดงป้อมทั่วไป แต่เป็นอากรเฉพาะต่างด้าว ด้านบนของอากรพิมพ์คำว่าต่างด้าว ชนิดราคา 200 บาท เป็นสีเขียว ชนิดราคา 100 บาท เป็นสีแดง

³“ตำรวจทั้งพระนครและธนบุรี รับคำสั่งให้เข้มงวดตรวจสอบใบต่างด้าว หวังว่าพี่น้องชาวจีนจะไม่ลืมพกใบต่างด้าวเมื่อออกนอกบ้าน,” (2502, 24 กรกฎาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

ประการที่ 2 สะท้อนให้เห็นสภาพการเงินการคลังของรัฐบาลในขณะนั้นว่า รัฐบาลต้องการเพิ่มรายรับ จึงตรวจสอบชาวจีนต่างด้าวว่า ได้ชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวครบถ้วนหรือไม่

1.3 การแก้ปัญหาเรื่องใบต่างด้าว

ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับใบต่างด้าวของชาวจีน ได้รับการแก้ไขจากการประสานงานของผู้นำชาวจีนและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยดังนี้

1.3.1 การขอผ่อนผันชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว

ค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าว ปีละ 200 บาท หรือ 800 บาท เป็นจำนวนเงินที่สูงสำหรับชาวจีนต่างด้าวทั่วไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ดังนั้น เมื่อ นายสัท มหาคุณ (เตี้ยหลังช้าง) นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย เข้าเยี่ยมอัครราชทูตว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อไปร่วมพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของจอมพลเจียงไคเช็ค เมื่อวันที่ 11 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2503 นายสัท มหาคุณได้ขอร้องให้ทางการพิจารณาผ่อนผันยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวแก่ชาวจีนต่างด้าว ที่อายุเกิน 60 ปี และอาศัยอยู่เพียงลำพังอย่างแร้นแค้น รัฐมนตรีมหาดไทยกล่าวว่า เรื่องนี้ต้องให้กรมตำรวจพิจารณา¹

การขอให้ทางการผ่อนผันยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวนั้น ในอดีตเคยมีการร้องขอต่อทางกระทรวงมหาดไทยเช่นกัน ใน พ.ศ. 2498 กระทรวงมหาดไทยผ่อนผันยกเว้นค่าธรรมเนียมฯ ให้แก่คนต่างด้าว 6 ประเภท² ได้แก่ ผู้มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ ผู้เป็นโรคติดต่อเรื้อรัง ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 15 ปี ผู้ชราภาพอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป หญิงหม้ายหรือหญิงที่ไม่มีผู้อุปการะและมีบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และผู้ที่มีบุตรซึ่งกำลังรับราชการหรือตำรวจอยู่

1.3.2 การขอผ่อนผันการค้างชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว

ปัญหาการค้างชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวของจีน ยังเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้นำชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ นำโดยนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยสมาคมชาวจีน พุทธสมาคม และหนังสือพิมพ์จีนฉบับต่าง ๆ ต้องร่วมประชุมปรึกษาแก้ไข ในที่สุดที่ประชุมมีความเห็นว่า ให้สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยยื่นหนังสือขอยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว สำหรับหญิงชราชาวจีนอายุเกิน 60 ปี ที่เป็นหม้ายและอยู่เพียงลำพัง

¹“นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเยี่ยมอัครราชทูตฯ มหาดไทยวันนี้ ขอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวแก่ชาวจีนสูงอายุ,” (2503, 12 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²กรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). *90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า*. หน้า 144.

รวมถึงบุคคลที่พหุภาพ โดยสมาคมชาวจีน 7 แห่ง (七屬會館) * จะลงทะเบียนชาวจีนที่มีคุณสมบัติข้างต้น เพื่อรวบรวมรายชื่อส่งให้สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยนำเสนอกระทรวงมหาดไทยต่อไป

เนื่องจากจำนวนชาวจีนต่างด้าวที่ถูกจับเพราะมิได้พกใบต่างด้าว หรือมิได้ต่ออายุใบต่างด้าวมียาจำนวนมาก เพียงจังหวัดนครปฐมจังหวัดเดียว มีชาวจีนต่างด้าวที่ถูกตัดสินให้ออกนอกประเทศ เนื่องจากไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวถึง 101 คน¹ แต่ นายสัท มหาคุณ นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย ได้วิงวอนต่อทางการให้ชาวจีนต่างด้าวเหล่านี้ได้รับการประกันตัว แต่มีเพียง 60 คนที่ได้รับการประกันตัวก่อน ส่วนอีก 41 คนยังถูกคุมขังอยู่ นายอัมพร บุลภักดิ์ (อิงจักเม้ง) นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยคนต่อมา ได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์เดิมของนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย ยื่นขอประกันตัวชาวจีนต่างด้าวที่เหลือ นอกจากนี้ยังมีชาวจีนต่างด้าวถูกคุมขังที่คุกจังหวัดนครปฐมอีกมากกว่า 600 คน ที่รอการช่วยเหลือชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว

คนต่างด้าวที่ค้างชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวนั้น ส่วนใหญ่ค้างชำระค่าธรรมเนียมหลายปี ดังนั้น เพื่อเป็นการทำให้คนต่างด้าวกลุ่มนี้กลับมาเสียค่าธรรมเนียมให้ถูกต้องตามกฎหมาย จะได้มีต้องหวาดระแวง หลบซ่อน หรือเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่กลั่นแกล้งได้ กระทรวงมหาดไทยจึงออกประกาศยกเว้นค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวบางกรณีขึ้น² โดยผ่อนผันให้คนต่างด้าวที่ค้างชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป ไม่ว่าจะถือใบต่างด้าวประเภทใดก็ตาม ให้ชำระค่าธรรมเนียมเพียง 600 บาท โดยมีกำหนดภายใน 90 วัน*

สาเหตุที่ชาวจีนต่างด้าวมิได้จ่ายค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าว อาจเนื่องจากค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวมียาอัตราสูง แม้แต่ประกอบอาชีพจนไม่สนใจชาวคราวต่าง ๆ ความไม่รู้หนังสือไทย ถึงแม้พอจะพูดภาษาไทยได้ แต่ก็ไม่คล่อง ทั้งยังไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ที่สำคัญคือ ความรู้สึกเกรงกลัวเจ้าหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่

*ได้แก่ สมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย สมาคมจีนแคะแห่งประเทศไทย สมาคมไหหลำแห่งประเทศไทย สมาคมกวางสี สมาคมจีนฮกเกี้ยนแห่งประเทศไทย สมาคมเจียงเจอะแห่งประเทศไทย และสมาคมไต้หวันแห่งประเทศไทย

¹“ชาวจีน 25 คนที่ถูกขังคุกเพราะขาดต่อใบต่างด้าว ได้สมาคมชาวจีนช่วยเหลือชำระค่าธรรมเนียมให้ ที่เหลือรอทางการอนุญาตประกันตัว ยังมีอีกกว่า 600 คน รอการติดต่อขอประกันตัว,” (2505, 26 กันยายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

²“ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ยกเว้นค่าธรรมเนียมในการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวบางกรณี,” (2505, 27 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 79 ตอนที่ 105. หน้า 2496 – 2497.

*ตั้งแต่วันที่ 27 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2505 ถึงวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506

ตำรวจ กลัวว่าตนเองอาจถูกจับกุมหรือปรับเงิน เนื่องจากทำสิ่งผิดกฎหมายด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น ชาวจีนส่วนใหญ่จึงพยายามหลีกเลี่ยงที่จะติดต่อกับทางราชการ ดังจะเห็นได้จากบุตรชาวจีนที่เกิดก่อน พ.ศ. 2510 ส่วนใหญ่จะแจ้งเกิดซ้ำ เนื่องด้วยเหตุผลดังกล่าว

1.3.3 องค์การชาวจีนกับการช่วยเหลือชาวจีน เรื่องการต่อทะเบียน

ใบต่างด้าว

เพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวจีนต่างด้าวให้ได้รับความสะดวกในการติดต่อกับทางราชการ และข้าราชการนิยมต่ออายุใบต่างด้าว สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย สมาคมชาวจีน และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ซึ่งเป็นองค์กรสงเคราะห์ชาวจีนที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวจีน ได้ตั้งหน่วยงานช่วยเหลือคนจีนต่างด้าวขึ้นภายในที่ทำการมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง¹ การช่วยเหลือชาวจีนในการข้าราชการนิยมนี้ ได้แก่ การแปลประกาศของกระทรวงมหาดไทย เรื่องยกเว้นค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวบางกรณีเป็นภาษาจีน แจกจ่ายให้สมาคมชาวจีนทุกแห่ง รวมถึงองค์การสาธารณกุศลต่าง ๆ พร้อมกับประกาศทางหนังสือพิมพ์ภาษาจีนทุกฉบับ² เพื่อให้ชาวจีนได้ทราบข้อความและความมุ่งหมายอันดีของกระทรวงมหาดไทยแล้ว ยังแจ้งรายละเอียดให้ชาวจีนต่างด้าวทราบถึงขั้นตอนและเอกสารต้องใช้สำหรับการต่ออายุใบต่างด้าว³ เช่น สมุดใบต่างด้าว รูปถ่าย สำเนาทะเบียนบ้าน ฯลฯ นอกจากนี้มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งยังส่งเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิฯ นำกลุ่มชาวจีนต่างด้าวที่ต้องการต่ออายุใบต่างด้าวไปยังสถานีตำรวจนครบาลทั้งในพระนคร ธนบุรีและจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย⁴

ชาวจีนต่างด้าวที่ค้างชำระค่าธรรมเนียมการต่ออายุใบต่างด้าวเกิน 3 ปี⁵ ที่ขอให้ทางหน่วยงานฯ ช่วยเหลือเรื่องใบต่างด้าวมีหลายประเภท เช่น ประเภทไม่มีใบต่างด้าว มีเพียงหลักฐานการเข้าเมือง ประเภทมีใบต่างด้าว ผ่านก้อยู่ในพระนครหรือธนบุรีแต่มีชื่ออยู่ใน

¹“สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย และกลุ่มสมาคมชาวจีนต่าง ๆ เปิดประชุม เห็นชอบที่จะช่วยเหลือการข้าราชการนิยมใบต่างด้าวให้ชาวจีน ตั้งหน่วยงานอยู่ภายในมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง,” (2505, 3 ธันวาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“พลเอกประภาส รมต. มหาดไทยออกประกาศผ่อนผันค่าธรรมเนียมค้างจ่ายใบต่างด้าว ผู้ค้างเกิน 3 ปีขึ้นไป จ่าย 600 บาท ภายใน 90 วัน ที่สถานีตำรวจ,” (2505, 29 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³“มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งช่วยชาวจีนชำระค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว ประกาศเอกสารที่ควรรู้เกี่ยวกับการชำระเงินค่าปรับ ผู้ไม่เข้าใจสอบถามได้ที่มูลนิธิ,” (2505, 2 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁴“สำนักงานช่วยเหลือชาวจีนต่ออายุใบต่างด้าว หวังว่าพี่น้องชาวจีนจะรีบไปต่อใบต่างด้าว โดยรวมตัวกันที่มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และไปสถานีตำรวจพร้อมกับเจ้าหน้าที่,” (2506, 21 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

⁵“คณะกรรมการช่วยเหลือเรื่องใบต่างด้าวแก่ชาวจีนยุติงาน หวังว่าผู้ยังไม่ดำเนินการจะใส่ใจอย่างยิ่ง,” (2506, 13 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

ทะเบียนบ้านต่างจังหวัด ประเภทมีใบต่างด้าว และพำนักรและมีชื่ออยู่ในทะเบียนภายในพระนครหรือธนบุรี ซึ่งจำนวนชาวจีนทั้ง 3 กลุ่มนี้มีประมาณ 4,000 ราย¹

เมื่อใกล้กำหนดวันผ่อนผัน (วันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506) ยังมีชาวจีนต่างด้าวจำนวนมากที่ยังมิได้ชำระค่าธรรมเนียมฯ นายอัมพร บุณย์ภักดี นายกสมาคมพาณิชย์แห่งประเทศไทย จึงทำหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอขยายกำหนดระยะเวลายกเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าว รัฐมนตรีฯ มหาดไทยกล่าวว่า ต้องดำเนินการตรวจสอบก่อนว่าสมควรที่จะขยายระยะเวลาหรือไม่ ก่อนที่จะอนุมัติ² ในที่สุดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกประกาศ ขยายเวลาการต่ออายุยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างด้าวออกไปอีก 90 วัน เนื่องจาก คนต่างด้าวที่เข้าหลักเกณฑ์การผ่อนผันมีจำนวนมากอยู่ระหว่างการรวบรวมเงินให้ครบจำนวนที่ต้องชำระ³ และเพื่อให้สะดวกต่อการตรวจสอบสำมะโนประชากรชาวต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย สำหรับเป็นข้อมูลที่ใช้อ้างอิงเพื่อปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับชาวต่างด้าวในอนาคตได้⁴

การผ่อนผันทั้ง 2 ครั้งดังกล่าว มีชาวจีนต่างด้าวในพระนครและธนบุรีที่ขอให้มูลนิธิฯ ช่วยเหลือชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างด้าวรวมทั้งสิ้น 5,743 ราย รวมเงินค่าธรรมเนียมทั้งสิ้น 3,445,800 บาท⁵ ซึ่งเป็นจำนวนประมาณเพียง 1 ใน 5 ส่วนของผู้ต่ออายุใบต่างด้าวทั่วราชอาณาจักร⁶ จำนวนบุคคลที่ยังมิได้ชำระค่าธรรมเนียมยังคงมีอีกมาก เห็นได้จากการที่ กระทรวงมหาดไทยสั่งการให้กรมตำรวจตรวจสอบหาสาเหตุที่รายรับค่าธรรมเนียมต่อ

¹ “งานช่วยเหลือกลุ่มชาวจีนเรื่องใบต่างด้าวเลิกก่อนกำหนดในวันที่ 20 นี้ หวังว่าผู้ที่ยังไม่ดำเนินการจะรีบไปขึ้นทะเบียนที่มูลนิธิฯ,” (2506, 19 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “หลังพ้นกำหนดการชำระเงินค่าใบต่างด้าวแล้ว ยังมีผู้ไม่ชำระค่าธรรมเนียมอีกมาก อาจได้รับการผ่อนผันขยายเวลา เป็นคำกล่าวของ รมต. มหาดไทย,” (2506, 22 กุมภาพันธ์). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ยืดเวลาการขอต่ออายุเพื่อรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวบางกรณี,” (2506, 5 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 21. หน้า 571.

⁴ “ผ่อนผันเลื่อนเวลาชำระค่าปรับใบต่างด้าว คนต่างด้าวควรรีบไปชำระให้ทันเวลา มหาดไทยแจ้งไปยังสถานีตำรวจทุกแห่งทั่วประเทศให้งดเว้นการตรวจใบต่างด้าวตลอดระยะเวลาผ่อนผันนี้,” (2506, 9 มีนาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

⁵ *มูลนิธิช่วยเด็กเซี่ยงตึ้ง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 – 2506*. (ม.ป.ป.). หน้า 63.

⁶ *แหล่งเดิม*. หน้า 62.

อายุใบต่างตัวของ พ.ศ. 2506 ลดลงจากปีที่ผ่านมา¹ นอกจากการไม่ชำระค่าธรรมเนียมต่ออายุใบต่างตัวแล้ว จำนวนคนต่างตัวทั้งประเทศของ พ.ศ. 2506 ที่น้อยกว่า พ.ศ. 2505 จำนวน 3,670 คน* อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายรับด้านนี้ของรัฐบาลลดลง

การผ่อนผันเรื่องการต่ออายุใบต่างตัวทั้ง 2 ครั้งของกระทรวงมหาดไทย เป็นการผ่อนผันให้เฉพาะบุคคลที่มีใบต่างตัวอยู่ในครอบครองแล้ว แต่ยังมีชาวจีนต่างตัวบางส่วนที่มีปัญหาอื่น ๆ เกี่ยวกับใบต่างตัว เช่น ใบต่างตัวสูญหาย หลักฐานการเข้าเมืองสูญหาย รายละเอียดในใบต่างตัวไม่ถูกต้อง และกรณีอื่น ๆ อีก ทางมูลนิธิป่อเต็กตึ้งและสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันยื่นหนังสือต่อกระทรวงมหาดไทย ขอให้พิจารณาหลักเกณฑ์ผ่อนผันปัญหาดังกล่าวตามที่กระทรวงฯ เห็นสมควร เพื่อให้ชาวจีนต่างตัวครอบครองใบต่างตัวอย่างถูกกฎหมายโดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมย้อนหลัง หลังการพิจารณากระทรวงมหาดไทย ออกประกาศยกเว้นค่าธรรมเนียมย้อนหลังให้แก่บุคคลต่างตัวบางกรณีขึ้น² โดยกำหนดระยะเวลา 60 วัน ให้ชาวต่างตัวที่ไม่เคยยื่นขอรับใบต่างตัวมาก่อน หรือที่เคยยื่นขอใบต่างตัวแล้ว แต่มิได้ไปรับใบต่างตัวที่ยื่นขอนั้น หรือบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติตรงตามประกาศฉบับดังกล่าว สามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอมีใบต่างตัวได้

ศูนย์ช่วยเหลือชาวจีนต่างตัวของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งแปลรายละเอียดประกาศของกรมตำรวจ เรื่องคำชี้แจงการปฏิบัติการยกเว้นค่าธรรมเนียมใบต่างตัวลงในหนังสือพิมพ์³ เพื่อแจ้งข่าวนี้ให้แก่ชาวจีนต่างตัวทั่วไปที่ได้รับการผ่อนผันรับไปติดต่อยังมูลนิธิฯ ผลจากการผ่อนผันในครั้งนี้ มูลนิธิฯ ได้ช่วยเหลือชาวจีนต่างตัวที่มาติดต่อทั้งสิ้น 4,114 ราย⁴ เป็นบุคคลที่ขอรับใบต่างตัวใหม่จำนวน 1,142 คน รวมค่าธรรมเนียมทั้งสิ้น 725,600 บาท⁵

¹“มหาดไทยสั่งให้กรมตำรวจตรวจสอบหาสาเหตุที่รายรับค่าธรรมเนียมใบต่างตัวและใบอนุญาตการพำนักรวมลดลง เพื่อจะได้ใช้อ้างอิงสำหรับงบประมาณปีหน้า,” (2506, 10 สิงหาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

* ยอดรวมคนต่างตัวทั้งประเทศ ปี 2505 จำนวน 401,449 ปี 2506 จำนวน 397,779 ดู รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2505. (2507). หน้า 109 – 135 และ รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2506. (2508). หน้า 111.

²“ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ยกเว้นค่าธรรมเนียมย้อนหลังในการออกใบสำคัญประจำตัวและการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างตัวบางกรณี,” (2506, 24 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 95. หน้า 2186 – 2188.

³“มูลนิธิป่อเต็กตึ้งรับคำสั่งผ่อนผันการขอรับใบต่างตัว เริ่มงานวันนี้ ช่วงเวลาผ่อนผัน 60 วัน ถึงวันที่ 24 เดือนพฤศจิกายนนี้เท่านั้น,” (2506, 30 กันยายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴ มูลนิธิช่วยเหลือชาวป่อเต็กตึ้งตั้ง แจกกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 – 2506. (ม.ป.ป.). หน้า 66 – 67.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 65.

การผ่อนผันยกเว้นค่าธรรมเนียมการขาดการต่ออายุใบต่างด้าว และการยื่นขอใบต่างด้าวของกระทรวงมหาดไทย ทำให้ชาวจีนทั่วไปสามารถใช้ชีวิตหรือประกอบอาชีพในสังคมไทยอย่างปกติสุข มีต้องหวาดกลัวหรือระแวงว่าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะทราบตัวตนเอง กระทำผิดกฎหมาย ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลหัวเจียว ท่านหนึ่งที่ว่า

... จำได้ว่าโรงพยาบาลจุฬาฯ เคยส่งมารายหนึ่ง ถ้าดิฉันจำไม่ผิด จุฬาฯ เขาเคยส่งคนไข้ที่มีปัญหาต่างด้าวมาเสมอ เขามักบอกว่าคนต่างด้าวคนนี้เป็นอะไรไม่ทราบ พอเจอตำรวจกระอักเลือดเลยตกใจสุดขีด นักสังคมฯ ของโรงพยาบาลจุฬาฯ เขาก็สัมภาษณ์ว่า แป๊ะ ลือเป็นอะไร รักษาก็ไม่หายถามไปถามว่า บอกว่าไม่มีเงินชำระค่าใบต่างด้าว พอป้อเต็กตั้งชำระให้แทน คนแก็กก็เดินตัวปลิวไม่ต้องรักษา หายเป็นปลิดทิ้ง แก่ค่างค่าธรรมเนียมอยู่ 10 กว่าปี ...¹

1.3.4 การปรับเปลี่ยนรูปแบบใบต่างด้าว

ตัวแทนชาวจีนยื่นคำร้องขอให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาปรับเปลี่ยนขนาดของใบต่างด้าวให้สะดวกแก่การพกพา² หลังจากการพิจารณาแล้ว ในวันที่ 22 เดือนสิงหาคม มีข่าวจากกระทรวงมหาดไทยว่า กระทรวงฯ เสนอเปลี่ยนใบต่างด้าวให้ลักษณะเดียวกับบัตรประจำตัวประชาชน แต่ยังติดขัดที่ว่า ใบต่างด้าวเดิมจะต้องติดสแตมป์อากรเพื่อแสดงว่าผู้ถือใบต่างด้าวได้ชำระค่าธรรมเนียมแล้ว หากจะเปลี่ยนต้องให้กรมตำรวจออกแบบสมุดใบต่างด้าวใหม่ กระทรวงฯ จึงมอบหลักเกณฑ์ใหม่³ คือ ยึดรูปแบบบัตรประชาชนแบบใหม่ ทั้งพกพาได้สะดวก แข็งแรงทนทาน ใช้งานได้นาน และสามารถประทับตราแสดงการต่อทะเบียนได้

รูปแบบบัตรประชาชนแบบใหม่ตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505⁴ มีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นเดียว ขนาดกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 6 เซนติเมตร ด้านหลังติดรูปถ่าย หมายเลขประจำตัว ชื่อ ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด ที่อยู่ของผู้ถือบัตร ขนาดของบัตรประชาชนนี้สามารถเก็บไว้ในกระเป๋าสตางค์ได้ สะดวกแก่การพกพา

ปัญหาเกี่ยวกับใบต่างด้าวของชาวจีน ส่วนใหญ่เกิดจากชาวจีนที่ไม่ได้เสียค่าธรรมเนียมการต่ออายุเป็นเวลาหลายปี โดยอ้างเหตุผลที่ว่า รัฐบาลกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมสูงเกินไป

¹ วรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิรื้อฟื้นเด็กตั้งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 144.

² “วานนี้กลุ่มสมาพันธ์ชาวจีนเปิดประชุมหาวิธีแก้ไขปัญหาใบต่างด้าว เห็นชอบให้ช่วยเหลือหญิงหม้ายตัวคนเดียวที่อายุเกิน 60 ปี และบุคคลผู้ทุพพลภาพ ส่งเรื่องให้ทางกรมพิจารณา ยกเว้นค่าธรรมเนียม,” (2505, 27 พฤษภาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

³ “มหาดไทยมีคำสั่งให้กรมตำรวจออกแบบสมุดใบต่างด้าวใหม่ อาจเอาแบบอย่างบัตรประจำตัวประชาชนแบบใหม่ ให้แข็งแรงทนทาน พกพาสะดวก,” (2505, 23 สิงหาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 6.

⁴ “กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505,” (2506, 15 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 80 ตอนที่ 5. หน้า 83.

หรือปัญหาเรื่องการสื่อสาร เป็นต้น ครั้นเมื่อรัฐบาลเข้มงวดการตรวจใบต่างด้าว ชาวจีนก็เรียกร้องให้สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย เจริญกับรัฐบาลเพื่อขอผ่อนผันการตรวจใบต่างด้าว และขอให้ช่วยเหลือเป็นธุระดำเนินการชำระค่าธรรมเนียมค้างจ่ายเกี่ยวกับใบต่างด้าวจนเรียบร้อย การที่รัฐบาลยอมผ่อนผันตามข้อเสนอของชาวจีน นอกจากจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อชาวต่างด้าว โดยเฉพาะชาวจีนแล้ว ยังได้รับค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เข้าสู่ระบบการเงินการคลังของประเทศอีกด้วย

2. เรื่องการถือสัญชาติ*ไทยของชาวจีนต่างด้าว

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติขึ้นใช้เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2456 โดยถือหลักดินแดนเป็นสำคัญ สารสำคัญของพระราชบัญญัตินี้คือ ให้ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยเป็นคนไทย ไม่ว่าบิดามารดาเป็นคนสัญชาติใด ผลจากพระราชบัญญัตินี้ ลูกจีนที่เกิดในประเทศไทย จึงมีโอกาสถือสัญชาติไทยมิได้เป็นคนต่างด้าวอีกต่อไป

2.1 พระราชบัญญัติสัญชาติสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกพระราชบัญญัติสัญชาติ ฉบับ พ.ศ. 2495 ^{**}โดยมีการเปลี่ยนแปลงหลักการได้สัญชาติไทย กำหนดให้บุคคลที่เกิดโดยบิดาหรือมารดาที่เป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกประเทศ จะได้สัญชาติไทย หญิงที่สมรสกับคนต่างด้าวจะได้สัญชาติไทยด้วย ส่วนบุตรที่เกิดในประเทศไทย แต่มีบิดาเป็นต่างด้าว มีสิทธิสละสัญชาติไทยเพื่อไปถือสัญชาติตามบิดาได้ หรือถ้าบุคคลนั้นไปอยู่ในประเทศที่บิดามี หรือเคยมีสัญชาติไทยเป็นเวลาติดต่อกันเกินกว่า 10 ปี นับแต่บรรลุนิติภาวะ อาจขอให้ศาลพิจารณาสัญชาติไทยได้

การออกพระราชบัญญัติฯ ฉบับใหม่นี้ เพื่อต้องการให้บุคคลที่เกิดโดยมีเชื้อชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดที่ใด มีสิทธิถือสัญชาติไทย เป็นการสร้าง “เผ่าไทย” ให้ยิ่งใหญ่ ตามแนวคิดชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนการกำหนดให้บุตรของคนต่างด้าวมีสิทธิสละสัญชาติไทย ไปถือสัญชาติตามบิดาได้ หรือถ้าที่ไปอาศัยในประเทศเกิดของบิดาติดต่อกันเกินกว่า 10 ปี อาจถูกศาลสั่งถอนสัญชาติได้นั้น ในกรณีนี้เข้าใจได้ว่า “ประเทศเกิดของบิดา” อาจหมายถึง “ประเทศจีน” ซึ่งเป็นประเทศที่ชาวจีนอพยพมายังประเทศไทยมากที่สุด อีกทั้งขณะนั้นประเทศจีนได้ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์แล้ว รัฐบาลไทยจึงมีนโยบาย หากครอบครัวชาว

* สัญชาติ หมายถึง สถานะตามกฎหมายของบุคคลที่แสดงว่าเป็นพลเมืองหรือคนในบังคับของประเทศใดประเทศหนึ่ง (Nationality) ดู ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. หน้า 1162.

** ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข หน้า 283 – 286.

จีนต้องการกลับไปยังประเทศจีน รัฐบาลไทยจะให้สิทธิละสัญชาติไทย เพื่อให้ครอบครัวชาวจีนเดินทางกลับประเทศจีน นอกจากนี้ บุตรชาวจีนที่ไปอาศัยยังประเทศจีนเป็นเวลานานเกินกว่า 10 ปี อาจได้รับการปลูกฝังหลักการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ หากกลับมาอาศัยในประเทศไทยแล้วเผยแพร่ลัทธิดังกล่าว จะเกิดผลร้ายต่อประเทศไทยหรือประชาชนไทยได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องกำหนดให้ศาลมีสิทธิถอนสัญชาติบุคคลดังกล่าว

การที่ชาวจีนไม่นิยมให้บุตรถือสัญชาติไทย แม้จะเกิดในประเทศไทย แต่กลับต้องการให้ถือใบต่างด้าวนั้น หรือให้ถือ 2 สัญชาติ (ไทยและจีน) มีเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อความสะดวกในการส่งบุตรกลับไปอาศัย หรือเรียนหนังสือยังประเทศจีน เนื่องจากต้องการให้บุตรของตน “คงความเป็นจีนในสายเลือดไว้ได้” หรือไม่ต้องการให้บุตรชายต้องเข้ารับการคัดเลือกเป็นทหาร ตามที่กฎหมายไทยกำหนด แต่เพื่อความสะดวกในการติดต่อราชการ ก็จะติดต่อในนามบุคคลสัญชาติไทย

ต่อมามีการแก้ไขกฎหมาย กำหนดให้บุตรที่เกิดจากมารดาที่เป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดภายในหรือนอกประเทศได้รับสัญชาติไทย แต่หากบิดาเป็นต่างด้าว และบุตรผู้นั้นได้รับใบต่างด้าวแล้ว ให้ขาดจากสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496* ต่อมาเพื่อเป็นการคงเจตนารมณ์เดิมที่ให้กำหนดสัญชาติตามหลักถิ่นกำเนิด รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ออกพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499** กำหนดให้บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรโดยมารดามีสัญชาติไทย ระหว่างที่ใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 ให้ได้รับสัญชาติไทยกลับคืนด้วย

2.2 พระราชบัญญัติสัญชาติสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสัญชาติอีกครั้งหนึ่ง*** โดยเฉพาะหมวดการได้สัญชาติไทยของหญิงต่างด้าวที่แต่งงานกับชายไทยจากเดิมที่กำหนดให้หญิงต่างด้าวที่สมรสกับคนไทยได้สัญชาติไทย แก้ไขเป็น “หญิงต่างด้าวที่สมรสกับคนไทย จะได้สัญชาติไทยต่อเมื่อได้ยื่นคำขอ และได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้วเท่านั้น แต่หญิงผู้นั้นอาจถูกถอนสัญชาติได้ เมื่อปรากฏว่าหญิงผู้นั้นกระทำการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของชาติ”¹ สาเหตุที่ต้องมีการได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน เนื่องจาก “บางประเทศได้ใช้หญิงสัญชาติของตนเป็นเครื่องมือดำเนินการจารกรรมและวินาศกรรม หรือกระทำการบ่อน

* ดุรายละเอียดที่ภาคผนวก ค หน้า 287 – 288.

** ดุรายละเอียดที่ภาคผนวก ง หน้า 289 – 291.

*** ดุรายละเอียดที่ภาคผนวก จ หน้า 292 – 295.

¹ “พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503,” (2503, 1 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 8. หน้า 8.

ทำลายความมั่นคงของชาติ โดยจัดหึงสัญชาติของตนไปทำการสมรสกับชายสัญชาติอื่น”¹ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดว่าผู้ที่ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ หากผู้นั้นกระทำการใดอันเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือขัดต่อผลประโยชน์ของชาติ หรือหากผู้แปลงสัญชาตินั้นไปอยู่นอกประเทศไทย โดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลานานน้อยกว่า 7 ปี

2. 3 การแปลงสัญชาติเป็นคนไทยของชาวจีนต่างด้าว

การแปลงสัญชาติเป็นไทยของคนต่างด้าว มีหลักเกณฑ์สำคัญ² คือ บุคคลผู้นั้นต้องบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และกฎหมายแห่งชาติตน มีความประพฤติเรียบร้อยและมีอาชีพเป็นหลักฐาน มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องจนถึงวันยื่นขอแปลงสัญชาติ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีความรู้ระดับอ่านและเขียนภาษาไทยได้³ การกำหนดระยะเวลาอยู่ในประเทศไทยไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี ลดจากเดิมที่กำหนดไว้ 10 ปีก็เพื่อส่งเสริมให้มีการแปลงสัญชาติมากขึ้น เพราะต้องการให้บุคคลผู้แปลงสัญชาติเหล่านี้มีส่วนทำนุบำรุงประเทศ

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะผ่อนคลายระยะเวลาพำนักอยู่ในประเทศไทยลง แต่ก็มีเงื่อนไขอีกหลายประการบ่งบอกถึงการคัดกรองบุคคลต่างด้าวที่ต้องแปลงสัญชาติเป็นไทยว่า ต้องมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจสูง คือ ต้องเป็นผู้มีฐานะการเงินและประกอบอาชีพอย่างมั่นคง เนื่องจากชาวจีนที่เข้ามาพำนักในประเทศไทย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพใช้แรงงาน หรือเป็นพ่อค้าทั่วไป โอกาสที่บุคคลเหล่านี้จะได้รับการศึกษาภาษาไทย จนสามารถอ่านและเขียนได้ มีอยู่ไม่มากนัก ทั้งค่าธรรมเนียมการแปลงสัญชาติที่กำหนดไว้ถึง 4,000 บาท⁴ เป็นจำนวนเงินที่สูงมาก ทางด้านชาวจีนเองก็มีเหตุผลที่มีต้องการแปลงสัญชาติเป็นไทย เพราะคิดว่า หากตนเองเสียชีวิตลง จะให้บุตรนำศพกลับไปฝังยังประเทศจีน ตามธรรมเนียมเดิม ด้วยเหตุนี้ จำนวนผู้แปลงสัญชาติจากจีนเป็นไทย ในแต่ละปีมีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนชาวจีนต่างด้าวที่มีอยู่ในประเทศไทย

¹“พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503,” (2503, 1 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 8. หน้า 11.

²“พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499,” (2500, 12 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 74 ตอนที่ 15. หน้า 431 – 435.

³“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2495) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495,” (2495, 11 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. ตอนที่ 37 เล่ม 69. หน้า 13.

⁴“กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2503) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495,” (2503, 10 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 57. หน้า 7.

ใน พ.ศ. 2503 รัฐบาลจำกัดจำนวนผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นคนไทยไว้ไม่เกิน 70 คน¹ จากสถิติการแปลงสัญชาติจากจีนเป็นไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 ปรากฏจำนวนชาวจีนที่แปลงสัญชาติ มีจำนวนดังตาราง 28

ตาราง 28 จำนวนคนจีนต่างด้าวที่แปลงสัญชาติเป็นไทย ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

พ.ศ. 2501	พ.ศ. 2502	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2504	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2506
139	88	95	156	213	189

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 24 2506. หน้า 95. และ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2508). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 25 2507. หน้า 102.

2.4 การปรับปรุงกฎหมายสัญชาติ

ถึงแม้ชาวจีนต่างด้าวจะไม่มีปัญหาเรื่องสัญชาติไทย แต่ปัญหาเรื่องสัญชาติไทยของบุตรที่เกิดในประเทศไทยของคนต่างด้าวก็เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยุ่งยาก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหลายครั้ง ดังนั้น เพื่อเป็นการขจัดปัญหายุ่งยากต่าง ๆ กระทรวงมหาดไทย จึงมีดำริปรับปรุงกฎหมายสัญชาติให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ ในขณะนั้น หลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ บุตรที่เกิดในประเทศไทยของคนต่างด้าวมีสิทธิเลือกสัญชาติได้อย่างอิสระ เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว อย่างไรก็ตามห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ถือสัญชาติ 2 สัญชาติ อย่างเด็ดขาด หากตรวจพบจะถูกถอนสัญชาติไทย² และหากต้องการมีใบต่างด้าวก็ให้ถือว่าขาดจากสัญชาติไทย³

สำหรับหญิงไทยที่แต่งงานกับคนต่างด้าวและเสียสัญชาติไทยไปนั้น หากภายหลังหย่ากับสามีต่างด้าว ก็มีสิทธิขอสัญชาติไทยคืนได้ ทั้งคนไทยที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หากออกนอกประเทศไทยไปพร้อมกับบิดามารดา และขาดจากสัญชาติไทย อาจขอคืนสัญชาติไทยได้ ภายในเวลา 2 ปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

¹“ชาวต่างด้าวสัญชาติไทยที่ออกนอกประเทศเกิน 7 ปี จะขาดจากสัญชาติไทย หากกลับมาจะกลายเป็นคนสัญชาติอื่น,” (2503, 25 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“มหาดไทยกำลังพิจารณาแก้ไขกฎหมายสัญชาติ เด็กที่เกิดจากคนต่างด้าวในไทย อาจมีอิสระเลือกสัญชาติเอง,” (2504, 18 สิงหาคม). *ชิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2

³“มหาดไทยตั้งกรรมการเสนอหลักการ 5 ข้อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสัญชาติที่ใช้อยู่ คนต่างด้าวที่มีบุตรเกิดในไทย มิให้ถือ 2 สัญชาติ ผู้ที่จากประเทศไทยไปพร้อมกับบิดามารดา ตั้งแต่วัยเยาว์ อาจยื่นขอสัญชาติไทยคืนตามเดิมได้ บุตรคนต่างด้าวที่ไม่จงรักภักดีต่อประเทศไทยจะถูกเพิกถอนสัญชาติ,” (2506 15 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

กระทรวงมหาดไทยยังเสนอการแก้ไขหมวดการแปลงสัญชาติ โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงของประเทศไทยมากที่สุด เพื่อป้องกันมิให้ผู้ที่ไม่เจตนาอันบริสุทธิ์ได้รับสัญชาติไทย¹ เนื่องจากในขณะนั้นประเทศไทยมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และเชื่อกันว่า จารชนบางคนอาจอาศัยข้อกฎหมายของสิทธิแปลงสัญชาติเป็นไทย เพื่อดำเนินการที่เป็นภัยต่อประเทศได้ ส่วนบุตรของชาวต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย หากพบว่าไม่มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทยแล้ว รัฐบาลก็จะเพิกถอนสัญชาติไทยเสีย

การเสนอแก้ไขกฎหมายครั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยแน่ใจว่าไม่ขัดต่อกฎหมายสากล ทั้งยังเสนอแก้ไขกฎหมายการเข้าเมืองพร้อมกันด้วย เพื่อควบคุมการเข้าประเทศของชาวต่างด้าวให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยกำหนดโควตาการเข้าเมืองใหม่² จากเดิมที่กำหนดไว้ประเทศละ 200 คนต่อปี³ แต่ยังมีได้กำหนดโควตาเป็นเท่าใด และยังกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมบางประการสำหรับบุคคลที่ไม่ได้สัญชาติไทยจากการเกิด⁴ เช่น บุตรที่เกิดในประเทศไทยของเจ้าหน้าที่ชาวต่างชาติที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย รวมถึงบุตรของบุคคลที่เข้ามาท่องเที่ยวระยะสั้นหรือเข้ามาทำงานชั่วคราว ซึ่งต้องแจ้งการเกิดและแจ้งสัญชาติของเด็กที่เกิดนั้น ณ หน่วยงานตามที่ราชการกำหนด

ในขณะเดียวกันกระทรวงมหาดไทย ยังมีข้อห้ามคนต่างด้าวที่ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทยเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรต่างชาติ ตามกฎหมายไทย พนักงานขององค์กรต่างชาติที่จดทะเบียนในประเทศไทยจะต้องเป็นชาวต่างชาติ แต่ยกเว้นสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราวขององค์กรที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของส่วนรวม⁵

ระหว่างที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติเพียง 1 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503 ซึ่งมีการแก้ไข

¹“มหาดไทยและกรมตำรวจศึกษาแก้ไขเรื่องสัญชาติ ตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศ ดูเจตนาอันบริสุทธิ์สำหรับการแปลงสัญชาติเป็นไทย,” (2504, 3 เมษายน). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2

²“มหาดไทยกำหนดหลัก 6 ข้อ เร่งแก้ไขกฎหมายสัญชาติ ผู้เกิดในประเทศไทยและมี 2 สัญชาติ จะขาดจากสัญชาติไทย,” (2506, 30 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493,” (2493, 29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. ตอนที่ 71 เล่ม 97. หน้า 1229.

⁴“มหาดไทยชี้แจงมาตรการ 5 ข้อ แก่กรมตำรวจ ให้ยึดตามกฎหมายสัญชาติฉบับที่ปรับปรุงใหม่ ผู้เกิดในประเทศไทยหรือบุตรคนต่างด้าวจะได้สัญชาติทั้งหมด บุตรของผู้ได้รับเชิญมารับหน้าที่ชั่วคราวและเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ มีสิทธิเลือกสัญชาติเอง,” (2506, 17 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

⁵“มหาดไทยชี้แจงมาตรการ 5 ข้อ แก่กรมตำรวจ ให้ยึดตามกฎหมายสัญชาติฉบับที่ปรับปรุงใหม่ ผู้เกิดในประเทศไทยหรือบุตรคนต่างด้าวจะได้สัญชาติทั้งหมด บุตรของผู้ได้รับเชิญมารับหน้าที่ชั่วคราวและเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ มีสิทธิเลือกสัญชาติเอง,” (2506, 17 สิงหาคม). *ชิงไต้หวันเป้า*. หน้า 2.

เพิ่มเติมมาตราต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิการถอนสัญชาติบุคคลต่างด้าวที่ได้สัญชาติไทยแล้ว เพื่อป้องกันมิให้บุคคลผู้ไม่ปรารถนาดีต่อประเทศเหล่านั้น กระทำการอันอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากรัฐบาลเกรงว่าประเทศที่ปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ อาจส่งจารชนแฝงตัวเข้ามาเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นคนไทย ซึ่งจะส่งผลเสียแก่สังคมไทย เนื่องจากในขณะนั้น บุคคลที่ถูกจับด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ บางส่วนเป็นชาวจีนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีน

กล่าวโดยรวมแล้ว ในสมัยนี้ ปัญหาเรื่องสัญชาติของ “ลูกจีนต่างด้าว” ไม่ใช่ปัญหาที่เกิดจากทางรัฐบาล เพราะกฎหมายระบุไว้ว่า ทุกคนที่เกิดในประเทศไทย ย่อมได้รับสัญชาติไทยจากการเกิด แต่ชาวจีนเองเป็นฝ่ายทำให้บุตรที่เกิดนั้นมีปัญหาเรื่องสัญชาติเสียเอง ทั้งแจ้งว่าบุตรที่เกิดนั้นเป็นต่างด้าวบ้าง หรือให้ถือ 2 สัญชาติทั้งไทยกับจีนบ้าง ซึ่งกระทำไปเพื่อหวังผลประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว แต่ที่รัฐบาลกังวล กลับเป็นเรื่องการแปลงสัญชาติเป็นคนไทยของคนต่างด้าวที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์ต่อประเทศไทยนั่นเอง

3. การห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์

ชาวจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศจีน และยังคงดำเนินวิถีชีวิตประจำวันเสมือนที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศจีน ดังนั้นจึงเคยชินกับการใช้สินค้าอุปโภคบริโภคบางส่วนที่นำเข้าจากประเทศจีน ดังนั้นคณะปฏิวัติจึงเกรงว่า “คอมมิวนิสต์จะใช้เศรษฐกิจเป็นตัวทำลายเศรษฐกิจของประเทศไทย”¹ จึงมีคำสั่งให้คว่ำบาตรสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์

3.1 นโยบายและมาตรการดำเนินการเพื่อการห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์

ในวันที่ 17 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 คณะปฏิวัติได้ออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ห้ามพ่อค้าจำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือนำเข้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์ตั้งแต่วันที่ 15 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 เป็นต้นไป ส่วนสินค้าที่นำเข้ามาก่อนวันที่มีประกาศนี้ พ่อค้าผู้ครอบครองต้องแจ้งปริมาณและสถานที่จัดเก็บต่อนายอำเภอประจำท้องที่ภายในวันที่ 31 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 การที่คณะปฏิวัติออกประกาศฉบับนี้ก็เพราะ “สินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ส่วนมากเป็นสินค้า

¹ “การห้ามนำสินค้าจากเมืองจีนเข้าประเทศไทยเด็ดขาด นายกสสมาคมพาณิชย์แห่งประเทศไทยเรียกร้องให้พี่น้องชาวจีนปฏิบัติตามกฎหมาย ชี้จอมพลสฤษดิ์ แจ้งอย่างละเอียดตั้งแต่ปีที่แล้ว หวังว่าพ่อค้าจะไม่ให้คอมมิวนิสต์ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวทำลายเศรษฐกิจของชาติ,” (2502, 19 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

ฟุ่มเฟือย และมักจะลักลอบนำเข้ามา เป็นการยุ่งยากแก่การกวาดค้น ควบคุม ทั้งเป็นการเสียเปรียบในแง่ดุลการค้า¹

การที่คณะปฏิวัติอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนที่พ่อค้าครอบครองอยู่เพียง 30 วัน ทำให้มีผู้เกรงว่า หากพ้นกำหนดแล้ว พ่อค้าอาจปลอมแปลงสินค้าจากประเทศจีนที่จำหน่ายไม่หมด ให้เป็นสินค้าที่นำเข้าจากประเทศอื่น เช่น ฮองกง พลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล * ปลัดกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น กล่าวว่า “รัฐบาลสามารถตรวจสอบได้ว่าสินค้านั้นมาจากประเทศจีนหรือไม่ หากตรวจพบ นอกจากสินค้านั้นจะถูกยึดแล้ว เจ้าของร้านจะมีความผิดด้วย”² ส่วนสินค้าที่พ่อค้าสั่งนำเข้าก่อนการประกาศประกาศฉบับนี้และอยู่ระหว่างการขนส่งมายังประเทศไทย ปลัดกระทรวงมหาดไทยเชื่อว่า ทางกรมศุลกากรมีวิธีดำเนินการได้สำหรับสินค้าที่ไม่สามารถจำหน่ายหมดได้ทันภายในกำหนด พลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล กล่าวว่ายังไม่ทราบว่าคณะปฏิวัติจะมีมาตรการรองรับอย่างไร³

3.2 ผลกระทบจากมาตรการห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์ที่มีต่อชาวจีน

ผู้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐดังกล่าว มีทั้งพ่อค้าและผู้บริโภค กล่าวคือ พ่อค้ามีปัญหาเรื่องการแจ้งสินค้าคงเหลือ ส่วนผู้บริโภคมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค

3.2.1 ผลกระทบต่อพ่อค้า

สินค้าประเภทหนึ่งที่พ่อค้าชาวจีนมีปัญหาในการแจ้งสินค้าคงเหลือต่อทางราชการคือ สินค้าประเภทยาแผนโบราณของจีน ซึ่งโดยทั่วไปส่วนประกอบหลักจะเป็นพืชสมุนไพร หรือมีส่วนผสมของอวัยวะสัตว์บ้าง สมุนไพรจีนที่ใช้เป็นยาอยู่ยงนับพันชนิด ทำให้พ่อค้ายาจีนเกรงว่าหากต้องแจ้งรายละเอียดเป็นสมุนไพรชนิดต่าง ๆ แล้ว อาจเกิดความผิดพลาดได้ จึงร้องขอให้สมาคมพ่อค้ายาจีนยื่นหนังสือถึงคณะปฏิวัติ ผ่านทางสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย เพื่อขอแจ้งรายละเอียดสินค้าคงเหลืออย่างคร่าว ๆ ซึ่งเทศมนตรีนครกรุงเทพผ่อนผันอนุญาตให้แจ้ง

¹ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 17 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 11. หน้า 3.

* หนังสือพิมพ์เรียกพลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล ว่า หลวงชาติฯ (鑒察)

² “หลังจากห้ามจำหน่ายสินค้าจากเมืองจีนแล้ว ทางกรมจะป้องกันการปลอมแปลงการนำเข้าทั้งจะส่งคนไปตรวจตราร้านค้า,” (2502, 19 มกราคม). ชิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

³ แหล่งเดิม.

สมุนไพรแต่ละรายการรวมเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ประเภทดอก ประเภทใบ ประเภทแร่ธาตุ หรือประเภทอวัยวะของสัตว์ได้¹

รายละเอียดของแบบฟอร์มที่พ่อค้าทุกคนต้องกรอก ประกอบด้วยชื่อร้านค้า ชื่อ และที่อยู่รวมถึงเลขที่ใบต่างตัวหรือบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับผิดชอบ สำหรับสินค้า ประกอบด้วย ชื่อสินค้า ปริมาณและสถานที่เก็บ แต่ไม่ต้องกรอกมูลค่าของสินค้า²

การกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ที่เข้มงวดเช่นนี้ เพื่อป้องกันมิให้พ่อค้าชาวจีนชักชวนสินค้าต้องห้ามดังกล่าว เพื่อลักลอบจำหน่ายในราคาสูง เป็นที่น่าเชื่อว่าพ่อค้าชาวจีนต่างปฏิบัติตามคำสั่งนี้อย่างเคร่งครัด เพราะเมื่อถึงกำหนดวันห้ามจำหน่าย จากการตระเวนตรวจสอบร้านค้าต่าง ๆ ของนักข่าวพบว่า ร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าจากประเทศจีน ต่างไม่ได้จำหน่ายสินค้าจีน เพราะ “มีต้องการจะลงดีกับทางราชการ ทั้งไม่อยากเสี่ยงต่อการจำคุก 10 ปี หรือถูกปรับ 50,000 บาท” เพียงแต่อยากทราบนโยบายของคณะปฏิวัติว่าจะดำเนินการอย่างไร กับสินค้าที่ห้ามจำหน่าย³

3.2.2 ผลกระทบต่อผู้บริโภค

ความคุ้นเคยกับการใช้ยาจีนของชาวจีน เห็นได้จากโฆษณาที่ลงในหนังสือพิมพ์ เช่น โฆษณาของร้านขายยาจีนอ้วยวงต้ง (衛元堂大藥行) ร้านขายยาบ่วนหยู่จั้น (萬裕棧) หรือโฆษณา “ยาปอคุงเียะบ้อ” (保坤益母) ที่ได้รับประทานทานขับเลือดภายหลังการคลอดบุตรยาบำรุงกายหลังการคลอดบุตร “กิมโกยทิดัวจี้” (金雞鐵樹酒) “ยาโหน่ยโบ้วตัว” (蓮牡丹) “ยาโอวโกยแปะห่งอี” (烏雞白鳳丸) หรือยาบำรุงประสาท “หลักสิ่งอี” (六神丸) ที่ใช้บำรุงสมอง เป็นต้น เมื่อรัฐบาลมีมาตรการห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาเหล่านี้ ทำให้ชาวจีนเดือดร้อน เพราะเชื่อว่ายาจีนให้ผลการรักษาดีกว่ายาไทยหรือยาฝรั่ง

3.3 การเรียกร้องขอให้รัฐบาลผ่อนผัน

การห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีน ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนชาวจีน ดังปรากฏในข่าวประจำวันวันที่ 30 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 ซึ่งเป็นเวลา 14 วันหลังจาก

¹“เทศมนตรีนครกรุงเทพมหานครมีมติวิธีการแจ้งยาจีนอย่างคร่าว ๆ นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยแจ้งให้พ่อค้ายาจีนแบ่งยาจีนเป็นประเภทต่าง ๆ 5 ประเภท เช่น ประเภทดอก ประเภทใบ ประเภทแร่ธาตุและสัตว์ โดยแจ้งน้ำหนักหรือปริมาณของแต่ละประเภท,” (2502, 24 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

²“แจ้งสินค้าจีนแดงคงคลัง มหาดไทยชี้วิธีคร่าว ๆ ในการกรอกแบบฟอร์ม สมาคมพาณิชย์จีนพิมพ์แบบฟอร์มให้ใช้ฟรี,” (2502, 24 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³“พ่อค้าปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล หยุดจำหน่ายสินค้าจีนแดงตั้งแต่วันนี้ หลังจากนี้จะรอฟังว่ารัฐบาลจะอย่างไร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจ,” (2502, 16 กุมภาพันธ์). *ชิงไท่หวันเป่า*. หน้า 4.

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวว่า สมาคมแพทย์จีนได้ยื่นหนังสือถึงกระทรวงสาธารณสุข ขอให้คณะปฏิวัติผ่อนผันการนำยาจีนจากประเทศจีนมาจำหน่ายยังในประเทศไทย โดยอ้างถึงความจำเป็นของประชาชนชาวจีนที่คุ้นเคยกับการใช้ยาจีน¹

ข้อเรียกร้องดังกล่าว อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลพิจารณาผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนได้ นอกเหนือจากการพิจารณาถึงมูลค่าของสินค้าจำนวนมากที่ถูกคำสั่งห้าม เพราะหากนำสินค้านั้นออกมาจำหน่าย จะทำให้เกิดการซื้อขายขึ้นภายในตลาด ส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตรา และทำให้ระบบเศรษฐกิจขับเคลื่อนไปได้ นอกจากนี้สินค้าที่เก็บไว้นาน อาจเปลี่ยนสภาพหรือเสียหายได้ ที่สำคัญ การห้ามจำหน่ายสินค้านี้ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน²

คณะรัฐมนตรีจึงได้ร่วมกันพิจารณายกเลิกการอายัดสินค้าประเทศจีนตามข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี ทางกระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนให้อนุญาตจำหน่ายยาจีนได้เหมือนเดิม แต่กระทรวงเกษตรฯ คัดค้านการอนุญาตจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผัก เนื่องจากกระทรวงฯ ได้กำหนดมาตรการป้องกันการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ผักไว้แล้ว³ ทั้งยังเสนอว่า หากจะต้องอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าจีนอีกครั้ง ควรใช้คำว่า “ผ่อนผัน” (通融) ซึ่งเหมาะสมว่าการใช้คำว่า “ยกเลิกคำสั่งห้าม” (解禁) ที่น่าจะขัดแย้งกับคำสั่งเดิมของคณะปฏิวัติ ดังที่พลเอกถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีกล่าวต่อผู้สื่อข่าวในงานเลี้ยงของสถานทูตอังกฤษว่า “เร็ว ๆ นี้รัฐบาลจะประกาศกฎหมายผ่อนผันให้จำหน่ายยาจีนได้”⁴ ทว่าการผ่อนผันนี้เป็นการผ่อนผันเฉพาะยาเก่าที่สั่งเข้ามาจำหน่ายแล้ว แต่ไม่อนุญาตให้ส่งยาใหม่จากประเทศจีนเข้ามาจำหน่าย นอกจากนี้รัฐบาลยังคงป้องกันการลักลอบนำยาจากต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทยอย่างเข้มงวด

ต่อมาในวันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 รัฐบาลออกประกาศพระราชบัญญัติผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 พ.ศ. 2502 เพื่อให้

¹“สมาคมแพทย์จีนออกจดหมายถึงสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย เพื่อส่งต่อให้รัฐบาลขอผ่อนผันการนำยาจีนเข้าประเทศ หลังจากแปลเป็นภาษาไทยแล้ว จะส่งให้ผู้เกี่ยวข้องต่อไป,” (2502, 30 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

²“การดำเนินการพระราชบัญญัติผ่อนผันการจำหน่ายสินค้าประเทศจีน ผู้อำนวยการกรมการค้ากระทรวงเศรษฐกิจ เสนอความเห็นยกเลิกการอายัดสินค้าจีนแดง ให้ประกาศประเภทสินค้าที่ได้รับการยกเลิก,” (2502, 17 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³“กรม. อภิปรายปัญหาสินค้าจีนแดงอีกครั้งหนึ่งเมื่อวานนี้ สาธารณสุขสนับสนุนการผ่อนผันขายยาจีน เกษตรคัดค้านการขายเมล็ดพันธุ์ผัก ในที่สุดส่งให้นายกรัฐมนตรีพิจารณา,” (2502, 9 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“ตัวแทนนายกกล่าว กระทรวงเศรษฐกิจร่างคำสั่งประกาศผ่อนผันการขายยาจีนเรียบร้อยแล้ว รอสภาอนุมัติก่อนการประกาศ,” (2502, 22 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ออกประกาศให้จำหน่ายสินค้าบางชนิดได้¹ คำสั่งฉบับแรกผ่อนผันให้จำหน่ายสมุนไพรและเมล็ดพันธุ์ผัก เฉพาะที่ผู้ครอบครองได้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บแก่เจ้าหน้าที่แล้ว โดยกำหนดระยะเวลาผ่อนผันสำหรับสมุนไพร 6 เดือน และเมล็ดพันธุ์ผักเพียง 3 เดือนนับแต่วันประกาศ²

กระทรวงเศรษฐกิจยังผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องบริโภคได้ ยกเว้นแต่สุรา มีกำหนดภายในเวลา 2 เดือน ส่วนเครื่องมือก่อสร้าง ผ่อนผันให้จำหน่ายภายในระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันประกาศ³ ซึ่งหนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป้าตีพิมพ์ประกาศนี้ในหน้า 1 มุมขวาสุดของหนังสือพิมพ์ฉบับวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 การพาดหัวข่าวในตำแหน่งนี้แสดงว่าข่าวนี้มีความสำคัญมาก เพราะการอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคจากจีนในครั้งนี้ ส่งผลดีแก่ประชาชนชาวจีนทั่วไป

เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาที่รัฐบาลประกาศผ่อนผันฉบับที่ 2 ในวันที่ 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 ก่อนหน้าเทศกาลสารทจีน ซึ่งตรงกับวันที่ 18 เดือนสิงหาคม หรือประมาณ 1 เดือนครึ่ง รัฐบาลอาจคาดหวังให้พ่อค้าสามารถขายสินค้าที่ถูกคำสั่งห้ามได้หมดในช่วงเทศกาลนี้ ทั้งประชาชนชาวจีนเอง ยังสามารถซื้อสินค้าของประเทศจีนเพื่อไหว้เจ้าและบรรพบุรุษตามประเพณีได้เช่นกัน แต่ทว่า สินค้าที่พ่อค้านำออกมาจำหน่ายอีกครั้งหนึ่งนั้น เป็นสินค้าเก่าที่เก็บไว้แล้วประมาณ 6 เดือน มีใช้ของที่เพิ่งผลิตใหม่ ทำให้คุณภาพสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง จึงต้องลดราคาลง เช่น ลิ้นจี่กระป๋อง เหลือหีบละ 725 บาท ราคาลดลง 25 บาท หน่อไม้จีนแห้ง ชั้น 1 ราคาหาบ* ละ 1,400 บาท ชั้น 2 ราคาหาบละ 1,200 บาท ลดลง 200 บาท เห็ดหูหนู

¹“พระราชบัญญัติผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 พ.ศ. 2502,” (2502, 9 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 76 ตอนที่ 60. หน้า 140 – 142.

²“ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทสมุนไพร และเมล็ดพันธุ์ผักที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53,” (2502, 10 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 61. หน้า 1 – 2.

³“ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องบริโภค และเครื่องมือก่อสร้างที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53,” (2502, 30 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 66. หน้า 1629 – 1630.

⁴“กระทรวงเศรษฐกิจประกาศเลิกอายัดของกินของใช้และอุปกรณ์ก่อสร้างของจีนแดง ของกินของใช้ผ่อนผันให้ขาย 2 เดือน อุปกรณ์ก่อสร้างผ่อนผัน 6 เดือน ยกเว้นสุราที่อยู่นอกเหนือคำสั่งนี้,” (2502, 1 กรกฎาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

* 1 หาบ เท่ากับ 60 กิโลกรัม

ลดลง 100 บาท เหลือ 3,800 บาท ดอกไม้จีน ลดลง 100 บาท เหลือ 1,000 บาท¹ ถึงแม้ว่าราคาสินค้าจะลดลง แต่พ่อค้าก็ต้องจำหน่ายเพื่อให้ได้ทุนคืนกลับมา

สินค้าจากประเทศจีนที่ได้รับการผ่อนผันให้จำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง คือ สินค้าประเภทผ้าต่าง ๆ เช่น ผ้าแพร ผ้าต่วน ผ้าปักลัน แต่ไม่รวมถึงเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป และสินค้าประเภทแพกับด้ายสำหรับใช้ในการทำแห² ต่อมาในวันที่ 28 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 กระทรวงเศรษฐกิจการประกาศผ่อนผันให้สินค้าประเภทยาสำเร็จรูป ประเภทเวชภัณฑ์ ประเภทเคมีภัณฑ์ ประเภทเครื่องเขียน และประเภทกระดาษต่าง ๆ ที่นำเข้ามาจากประเทศจีน ยกเว้นสิ่งพิมพ์ทุกประเภท³ เนื่องจากคณะปฏิวัติเกรงว่า อาจเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้

สำหรับสินค้าที่กระทรวงเศรษฐกิจไม่เคยประกาศผ่อนผันให้จำหน่ายได้มาก่อน เช่น สุรา เครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป ยานพาหนะและเครื่องอุปกรณ์ รวมถึงสินค้าเครื่องอุปโภคประเภทอื่น ๆ แต่ผู้ครอบครองได้แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บต่อเจ้าพนักงานไว้แล้ว กระทรวงเศรษฐกิจการผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้านั้นได้ จนถึงวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2502⁴

การห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศจีน ดำเนินมาตลอดสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ประจำวันวันที่ 17 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2506 ที่นายกรัฐมนตรีกำชับให้ตำรวจเข้มงวดการลักลอบนำเข้าปากกาหมึกซึมจากประเทศจีน⁵ อีกครั้งหนึ่ง ทั้งที่ได้เคยประกาศผ่อนผันไปแล้วเมื่อ พ.ศ. 2502

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 แม้ว่าประสบผลสำเร็จทางจิตวิทยา ที่ทำให้ประชาชนชาวไทยเห็นว่าประเทศไทยตัดขาดจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ในทาง

¹“ใกล้เทศกาลสารทจีนเข้ามา เวลาของการผ่อนผันก็ยิ่งสั้นลง สินค้าของกินของใช้จากจีนแดงหมดอำนาจลงอย่างสิ้นเชิง ราคาลิ้นจี่กระป๋องแย่งเรือย ๆ ผลิตผลจากจีนกระทบหนัก,” (2502, 22 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 7.

²“ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทผ้าต่าง ๆ กับแพและด้ายสำหรับใช้ในการทำแห ที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 7 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 70. หน้า 1663 - 1664 .

³“ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทยาสำเร็จรูป เครื่องเวชภัณฑ์ เคมีภัณฑ์กับเครื่องเขียน และกระดาษต่าง ๆ ที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 28 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 74. หน้า 1883 – 1884.

⁴“ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทสุรา ประเภทเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป ประเภทยานพาหนะและเครื่องอุปกรณ์ และประเภทสินค้าเครื่องอุปโภคอื่น ๆ ที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 6 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 94. หน้า 2322 – 2323.

⁵“นายกรัฐมนตรี สั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องระงับการนำสินค้าเข้าจากประเทศจีนแดง กำชับให้กรมสรรพากรและกรมศุลกากร เพิ่มการป้องกันการลักลอบนำเข้าทองคำทางหนองคาย,” (2506, 17 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 8.

ปฏิบัติ กลับส่งผลเสียต่อระบบการค้าภายในประเทศ เนื่องจากระยะเวลาที่คณะปฏิวัติกำหนดให้พ่อค้าสามารถจำหน่ายสินค้าจากประเทศจีนที่ครอบครองอยู่ ภายในกำหนดเวลาเพียง 1 เดือน ก่อนที่คำสั่งห้ามจะมีผล นับเป็นช่วงเวลาที่กระชั้นชิดมาก อีกทั้งสินค้าที่ห้ามจำหน่ายบางประเภทประเทศไทยต้องพึ่งพาการนำเข้าจากประเทศจีน เช่น ผ้า ยารักษาโรคแบบสมุนไพร กระดาษ ฯลฯ ดังนั้น ทั้งพ่อค้าและประชาชนผู้บริโภคทั่วไปจึงเกิดความเดือดร้อน ในที่สุดหลังจากคำสั่งดังกล่าวมีผลบังคับใช้เพียง 6 เดือน รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต้องยอมผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าหลายประเภทที่เคยห้าม แสดงว่ารัฐบาลในสมัยนั้นมิได้เตรียมการเพื่อรองรับความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ดังนั้น มาตรการห้ามจำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือนำเข้าจากประเทศจีนจึงไม่ได้ผลอย่างสมบูรณ์ตามที่รัฐบาลคาดหวังไว้

4. บทบาทองค์กรและสมาคมชาวจีนที่สำคัญ ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506

เมื่อชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมักอยู่รวมกลุ่ม การรวมตัวกันเป็นแบบสมาคมแห่งแรกในประเทศไทยคือ “สมาคมลับฮั้งฮุย”¹ ซึ่งเป็นสมาคมนอกกฎหมาย เมื่อสมาคมลับฮั้งฮุยเสื่อมอิทธิพลลง จึงเกิดสมาคมชาวจีนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ถูกกฎหมายตามมา เช่น

สมาคมทางด้านเศรษฐกิจ เช่น สมาคมโรงสีไฟกรุงเทพฯ (Bangkok Rice-Mill Association) โอเรียลเตลเชมเบอร์ออฟคอมเมอร์ซ (Oriental Chamber of Commerce) เชียงหวย หรือ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย

สมาคมตามกลุ่มภาษาพูด เช่น สมาคมกวางตุ้ง (จีนกวางตุ้ง พ.ศ. 2420) สมาคมจีนไหหลำ* สมาคมจีนฮกเกี้ยน (พ.ศ. 2457) สมาคมจีนแคะ (พ.ศ. 2452 – 2453) สมาคมจีนแต้จิ๋ว (พ.ศ. 2479)

สมาคมที่ตั้งตามท้องถิ่นที่เดินทางมา เช่น สมาคมเถ่งไฮ่ สมาคมเตี้ยเอี้ย

สมาคมแซ่ตระกูล เช่น สมาคมตระกูลแซ่เฮ้ง สมาคมตั้งตระกูลแห่งประเทศไทย (แซ่ตั้ง) สมาคมเตชะสัมพันธ์ (แซ่แต้)

สมาคมการกุศลและการพยาบาล เช่น มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเด็กเซี่ยงตึ้ง กว๋องสิวฮุยแก (สถานพยาบาลของชาวจีนกวางตุ้ง) เทียนฮั่วฮุยอี่ (โรงพยาบาลเทียนฟ้า)

ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 สมาคมที่มีบทบาทในสังคมชาวจีนเป็นอย่างมากคือ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย มูลนิธิป้อเต็กตึ้ง และโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ

¹ ปรารธนา โกเมน. (2533). *สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440 – 2488*. หน้า 11.

* สมาคมจีนไหหลำในสมัยแรกเป็นองค์กรย่อย ๆ ทำงานเป็นเอกเทศ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงรวมเป็นองค์กรเดียว ดู วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). *ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ. 2420 – 2513*. หน้า 67. และ ปรารธนา โกเมน. (2533). *สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440 – 2488*. หน้า 79 - 86.

4.1 ความเป็นมาของสมาคมต่าง ๆ

สมาคมชาวจีนที่มีบทบาทเด่นในทั้งในด้านเป็นคนกลางประสานระหว่างชาวจีนกับรัฐบาล และการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ที่สำคัญในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และโรงพยาบาลเทียนฟ้า มูลนิธิ

4.1.1 สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย

สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า หอการค้าไทย-จีน (泰國中華總商會) ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2453 กำเนิดของสมาคมแห่งนี้คล้ายกับของหนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย กล่าวคือ เป็นผลจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจีนช่วงปลายทศวรรษ 2450 ที่ฝ่ายปฏิวัติ ฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายรัฐบาลจีนต่างพยายามตั้งองค์กรหรือเข้าควบคุมองค์กรชาวจีนโพ้นทะเล เพื่อใช้เป็นฐานสนับสนุนฝ่ายตนเอง โดยเฉพาะรัฐบาลจีนได้สนับสนุนให้จัดตั้งสโมสรพาณิชย์จีนในชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล เพื่อเป็นกลไกสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองให้แก่รัฐบาลจีน¹ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความผันผวนทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงนั้นทำให้พ่อค้าชาวจีนประสบภาวะล้มละลาย จนเกิดคดีความฟ้องร้องกันในศาลเสมอ รวมไปถึงการคลี่คลายปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตระหว่างประเทศไทยกับประเทศทางตะวันตก ทำให้ชาวจีนบางส่วนเกิดความรู้สึกว่าตนเองขาดผู้คุ้มครอง จึงแสวงหาผู้คุ้มครองใหม่โดยมุ่งไปยังรัฐบาลจีน แต่ขณะนั้นรัฐบาลไทยไม่สนับสนุนการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศทั้ง 2 ชาวจีนจึงหันมาสนับสนุนการจัดตั้งสโมสรพาณิชย์ภายในประเทศ เพื่อดูแลผลประโยชน์ของชาวจีนในประเทศไทย เช่นเดียวกับกงสุลหรือสถานทูตจีนในประเทศอื่น ๆ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนผลักดันให้มีการจัดตั้ง “สยามพาณิชย์สโมสร”^{*} ขึ้นในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ในการตั้งสโมสรระบุไว้ว่า เพื่อป้องกันรักษาผลประโยชน์ทางการค้าในสยาม เก็บรวบรวมข่าวสารทางการค้า จัดวางระเบียบเกี่ยวกับสินค้า แจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนให้ทางการทราบ ตั้งอนุญาโตตุลาการตัดสินคดีความทางการค้าที่มีผู้ขอมาให้อนิจฉัย และห้ามสมาชิกอาศัยสโมสรเป็นที่ปรึกษาการเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง²

¹ มนทิรา เตชะมโนดม. (2539). เชียงหวย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย.

หน้า 55.

^{*} ในเวลาต่อมาเรียกชื่อว่า “สยามพาณิชย์จีนสโมสร” (暹羅華僑商務中會) หรือ “เชียงหวย” (商會) เปลี่ยนเป็น “สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย” ปัจจุบันใช้ชื่อว่า “หอการค้าไทย – จีน”

² แหล่งเดิม. หน้า 64 - 65.

ในพ.ศ. 2475 สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยมีสถานภาพโดดเด่นยิ่งขึ้น เมื่อ นายเงินโช้วหมิง (ตันสั่วเม้ง) (陳修明) นายกสมาคมฯ ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลจีนที่ นานกิง ให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงพาณิชย์จีน นับแต่นั้นเป็นต้นมาสมาคมฯ จึงมีฐานะเป็นสถาน กงสุลจีนอย่างไม่เป็นทางการ¹ และกลายเป็นผู้นำชาวจีนทุกกลุ่มในประเทศไทย ประกอบกับใน ระยะต่อมา นายสัท มหาคุณ (จางหลานเงิน หรือ เตี้ยลั้งซัง) (張蘭臣) นายกสมาคมฯ ได้ ขจัดสมาชิกฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ออกไปได้สำเร็จใน พ.ศ. 2496 และนำสมาคมฯ เข้าร่วมงาน กับฝ่ายก๊กมินตั๋งในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความสนับสนุนทางการเงิน² จึงเป็นการเปิดฉาก ความสัมพันธ์กับรัฐบาลสาธารณรัฐจีนที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย

4.1.2 มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง (報德善堂)

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง เป็นมูลนิธิการกุศลที่อยู่ควบคู่สังคมไทยมาเป็นเวลาเกือบ 100 ปี อุดมการณ์ของมูลนิธิมาจากหลักแห่งเมตตาธรรม ตามแนวจริยวัตรอันประเสริฐของพระภิกษุจีน ในสมัยราชวงศ์ซ่งที่รู้จักกันในนาม “ไต้ฮงโจวซือ” (大峰祖師) หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ไต้ฮงกง” (大峰公) * จากคุณความดีของพระภิกษุไต้ฮงกงรูปนี้ ทำให้ชาวจีนสร้างศาลา “ป่อเต็กตึ๊ง” (ศาลาสนองคุณ) (報德堂) และรูปสลักของท่านขึ้นเพื่อบูชารำลึกถึงคุณงาม ความดีของท่าน พ.ศ. 2439 พ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลได้อัญเชิญรูปจำลองไต้ฮงกงมายังพระนคร เพื่อให้พี่น้องชาวจีนได้กราบไหว้ขอพร ต่อมาได้เกิดโรคระบาดขึ้น ชาวจีนจึงยิ่งพากันมากราบ ไหว้ขอให้ตนเองและครอบครัวพ้นจากโรคร้ายนั้น อีกทั้งได้สะเดาะเคราะห์ด้วยการบริจาคเสื้อผ้า เงินทองและหีบบรรจุศพ เพื่อดำเนินรอยตามแนวจริยวัตรของท่าน ใน พ.ศ. 2449 ชาวจีนได้ ร่วมกันบริจาคเงิน เพื่อซื้อที่ดินบริเวณตำบลวัดดอนและวัดทุ่งคอกกระบือ อำเภอบ้านทวาย เพื่อ ทำเป็นสุสานสาธารณะอีกด้วย

ต่อมาได้มีการจัดตั้ง “คณะเก็บศพไต้ฮงกง” ประกอบด้วยชาวจีนกลุ่มหนึ่งจำนวน 12 คน เช่น นายอึ้งยุกหลง (ลำซำ) จินตันลิป้วย (หวังหลี่) จินฮอง (พระอนุชาวัดราชนิยม หรือยี่ก่อง) ร่วมกันเรียไ้เงินจัดตั้งคณะเก็บศพไม่มีญาติขึ้น เพื่อจ้างพนักงานจัดการนำศพไป ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและฝังยังสุสานสาธารณะดังกล่าว คณะเก็บศพไต้ฮงกงนี้ เป็นจุด กำเนิดของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งแห่งประเทศไทย³ คณะเก็บศพไต้ฮงกงได้ขอจดทะเบียนเป็นมูลนิธิ

¹ มนทิรา เตชะมโนดม. (2539). เชียงหวาย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย. หน้า 121.

² แหล่งเดิม. หน้า 16.

* ศึกษาประวัติของ “ไต้ฮงกง” เพิ่มเติมที่ กรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 45 - 49.

³ กรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์ สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 53.

ใน พ.ศ. 2480 เนื่องจากต้องการขยายขอบข่ายการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ของมูลนิธิที่ว่า¹

เพื่อบำเพ็ญทานการกุศลต่าง ๆ ได้แก่ การทำการอุปการะ รักษาและพยาบาลผู้นอนาถาที่ป่วยไข้ ซึ่งอาจเป็นโดยการจ่ายยาให้ หรือให้สถานที่อยู่ และให้การรักษาโดยมิได้หวังเอามูลค่าตอบแทน

เพื่อทำการช่วยเหลือจัดการศพของผู้นอนาถา ซึ่งอาจเป็นโดยการเผาหรือฝัง

เพื่อประกอบการกุศลสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ช่วยออกเงินร่วมทำบุญช่วยคนอนาถา ช่วยคนต้องอุทกภัย ฯลฯ

ภายหลังมูลนิธิปอเต็กตึ๊งได้ขยายขอบเขตการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านการแพทย์ โดยตั้งโรงพยาบาลหัวเฉียว และด้านการศึกษา โดยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติอีกด้วย

4.1.3 โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ (เทียนฮั่วอูยอี่) (天華醫院)

โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ หรือที่ชาวจีนทั่วไปเรียกว่า เทียนฮั่วอูยอี่ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2446 โดยพ่อค้าชาวจีน 6 คน^{2*} ได้แก่ นายโหวงเหมียวจ้วน (จีนล่าช้า) ชาวจีนแคะ ต้นตระกูลล่าช้า เจ้าของห้างกวงง่วนล้ง นายเล่าก๊ิง (พระยาภักดีภักทรการ) ชาวจีนแต้จิ๋ว เจ้าของห้างเล่าจ้วนยู่ นายกอฮุยเจี้ยะ (หลวงภักดีภูวนาถ) ชาวจีนแต้จิ๋ว เจ้าของห้างจ้วนฮวดเส็ง นายเตี้ยเกียงซำ (พระโสภณเพชรรัตน์) ชาวจีนแต้จิ๋ว เจ้าของห้างทองเซ็งกิมหลี นายว่องฮั่นเจา ชาวจีนกวางตุ้ง คอมปราโดร์ธนาคารฮวยฮง และนายเล่าซ่งเมี่ยง (พระเจริญราชชน) ชาวจีนฮกเกี้ยน เจ้าของห้างเล่าเม่งเซ็ง ทั้งยังได้ชักชวนพ่อค้า ประชาชนชาวจีนร่วมกันบริจาคทรัพย์สมทบทุนจัดซื้อที่ดินบริเวณสามแยก อำเภอสามพันหวงศ์ เพื่อสร้างโรงพยาบาลสำหรับการรักษาและจ่ายยาให้แก่ผู้ป่วยอนาถา และเก็บค่ารักษาพยาบาลโดยไม่หวังผลกำไรสำหรับผู้ป่วยที่ไม่ใช่คนอนาถา³ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นชาวจีนกลุ่มภาษาใดเป็นการเฉพาะ เนื่องจากโรงพยาบาลแห่งนี้ก่อตั้งโดยชาวจีนจากทุกกลุ่มภาษา

¹ วรรณิการ์ ต้นประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิปอเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 92.

² โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิครบรอบ 90 ปี. (2537?). หน้า 41.

* ในหนังสือกราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเสด็จพระราชดำเนินทางเปิดโรงพยาบาล ลงวันที่ 5 เดือนกันยายน พ.ศ. 2448 มีผู้ลงนามทั้งสิ้น 12 คน ดู โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิครบรอบ 90 ปี. (2537?). หน้า 5 - 7.

³ แหล่งเดิม. หน้า 33.

4.2 บทบาทขององค์กรทั้ง 3 แห่งที่มีต่อสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2501 - 2506

บทบาทของสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ้งและโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ ต่อสังคมไทย-จีนมีหลายด้าน เช่น การช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับไต้หวัน งานด้านการบรรเทาสาธารณภัย งานด้านศาสนา ฯลฯ

4.2.1 บทบาททางด้านสังคมสงเคราะห์

สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ้งและโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ ต่างมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งที่คล้ายคลึงกันในด้านสาธารณะประโยชน์ คือ การจัดการหรืออุดหนุนกิจการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการกุศล การศึกษาและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์¹ หรือช่วยเหลือชุมชนที่ประสบภัยทั้งปวงเป็นครั้งคราว ตามสมควรที่จะกระทำได้² เช่น ผู้ประสบอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัยและภัยอื่น ๆ โดยทั่วไป และบำเพ็ญทานกุศลโดยทั่วไปตามมติดุณการกรรมการ³

การดำเนินกิจกรรมทางสาธารณกุศลของชาวจีนในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นี้ จึงดำเนินการผ่านองค์กรทั้ง 3 แห่งนี้ร่วมกับสมาคมชาวจีนต่าง ๆ มูลนิธิทางด้านศาสนาอีกหลายแห่ง และหนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับต่าง ๆ รวมเป็นองค์กรเฉพาะกิจว่า “องค์กรร่วมชาวจีนช่วยเหลือผู้ประสบภัย” (僑團聯合救災機構)

4.2.1.1 งานช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย

ในระยะแรกของการปฏิวัติมักเกิดอัคคีภัยขึ้นเสมอทั้งในพระนครและภูธร จนคณะปฏิวัติมีคำสั่งประหารชีวิตผู้ต้องหาวางเพลิง เพื่อเป็นการกำราบผู้วางเพลิงที่ประสงค์เรียกร้องค่าสินไหมทดแทน⁴ หรือผู้ก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศ เนื่องจากการเกิดเพลิงไหม้แต่ละครั้ง ประชาชนผู้ประสบภัยได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการปลอบขวัญ มูลนิธิป่อเต็กตึ้งและองค์กรร่วมชาวจีนช่วยเหลือผู้ประสบภัย จึงรีบเข้าไปให้การช่วยเหลืออันดับแรกคือการเลี้ยงข้าวต้ม ส่วนการช่วยเหลือลำดับต่อไป หากมีผู้ประสบภัยจากเหตุเพลิงไหม้ไม่มาก มูลนิธิป่อเต็กตึ้งจะเป็นผู้ดำเนินการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเอง แต่ถ้ามีผู้เดือดร้อนมาก มูลนิธิฯ จะขอความร่วมมือจากองค์กรชาวจีนช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อประกาศแจ้งแก่ประชาชนผู้มีจิตกุศลให้บริจาคเงินและสิ่งของ โดยให้องค์กรทุกแห่งต่างเป็นหน่วยรับบริจาคแทนมูลนิธิฯ จากนั้นจึงนำสิ่งของที่ได้จากการบริจาคนั้นมารวมกันที่มูลนิธิฯ ต่อไป

¹ปรารธนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440 – 2488. หน้า 322.

²โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิครบรอบ 90 ปี. (2537?). หน้า 5 - 7.

³กรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ้งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 284.

⁴“เพื่อป้องกันเหตุเพลิงไหม้ หัวหน้าคณะปฏิวัติเชิญบริษัทประกันภัยมาชี้แจง หากมีผู้ซื้อประกันภัยมากกว่าสินทรัพย์ คณะปฏิวัติจะถอนประกันโดยอัตโนมัติ ต้องแจ้งรายชื่อผู้ถอนประกันแก่คณะปฏิวัติภายใน 3 วัน,” (2501, 11 พฤศจิกายน). ชิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

ขั้นตอนการให้การช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยของมูลนิธิฯ เริ่มจากการลงทะเบียนผู้ประสบภัยที่ไม่มีประกันอัคคีภัย¹ โดยไม่เลือกเชื้อชาติใด ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะชาวจีน มีการแยกเป็นกลุ่มตามภาษาพูดด้วย² เพื่อสมาคมภาษาพูดนั้น ๆ จะได้ให้การสงเคราะห์เป็นกรณีพิเศษ สาเหตุที่มูลนิธิกำหนดหลักเกณฑ์การสงเคราะห์ที่ว่า "สงเคราะห์ให้กับผู้ประสบอัคคีภัยที่ไม่มีประกันภัยทุกคน"³ เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านเช่า หรือบ้านเช่าสิทธิ (เช่า) เป็นผู้มีรายได้น้อย จึงไม่ได้ทำประกันอัคคีภัยไว้ เพราะฉะนั้น จึงไม่สามารถเรียกร้องสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

การลงทะเบียนผู้ประสบภัย สำหรับในพระนคร ส่วนใหญ่กระทำกันในวันถัดจากวันเกิดเหตุ และประมาณ 7 – 10 วัน สำหรับจังหวัดอื่นๆ ตามแต่ระยะทางใกล้ไกลจากพระนคร เหตุที่ต้องทิ้งช่วงระยะเวลาห่างจากวันเกิดเหตุขนาดนั้น เนื่องจากมูลนิธิฯ ต้องใช้เวลารวบรวมสิ่งของช่วยเหลือ และพร้อมนำไปแจกจ่ายในวันที่ลงทะเบียนนั้น โดยไม่เป็นการเสียเวลาเดินทางขึ้นลงหลายเที่ยว ส่วนในพระนครจะลงทะเบียนทันที แต่ใช้เวลาเตรียมสิ่งของช่วยเหลือและนำไปแจกจ่ายหลังจากนั้นประมาณ 10 วัน

สิ่งของช่วยเหลือนั้นมีทั้งเงินและเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน จากสถิติของมูลนิธิฯ พบว่า ผู้ประสบเหตุอัคคีภัยในจังหวัดพระนครได้รับเงินช่วยเหลือเป็นรายบุคคล คนละ 100 บาท และ 70 บาท สำหรับจังหวัดอื่น ๆ⁴ จำนวนเงินช่วยเหลือที่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากค่าครองชีพในเมืองหลวงสูงกว่าต่างจังหวัด ส่วนของที่นำมาช่วยเหลือนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทของใช้ส่วนบุคคล เช่น ชาม ยามม ผ้าขาวม้า ฯลฯ ส่วนประเภทของใช้ส่วนครอบครัว ได้แก่ หม้ออลูมิเนียม มุ้ง กาน้ำ ถังน้ำ กะทะ ตะหลิว ทัพพี กาละมังเคลือบ หม้อน้ำ ชันน้ำ ข้าวสาร ซีเซ็กฉ่ายกระป๋อง* เต้าเจี้ยว ซีอิ๊ว เต้าหู้ยี้ น้ำปลา ผ่าห่ม ยาสำเร็จรูป ยาแก้ปวด ยุง สบู่ ข้าวสาร เสื้อผ้าเก่า⁵ ซึ่งของทั้งหมดมาจากการบริจาคของสมาคม มูลนิธิ บริษัท ห้างร้าน และประชาชนต่าง ๆ นอกจากนี้ ในบางครั้งสมาคมฯ ยังช่วยสร้างที่พักอาศัยชั่วคราวให้

¹ "องค์กรร่วมชาวจีนช่วยเหลือผู้ประสบภัย ขึ้นทะเบียนผู้ประสบภัยที่ไม่ได้ซื้อประกันภัย ณ โรงหนังชิงเซี่ย วันที่ 7 เวลา 10 โมงเช้า," (2501, 1 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวเน่ป้า*. หน้า 4.

² "ผู้ประสบเหตุเพลิงไหม้ตลาดใหม่ ถนนจักรพรรดิพงษ์ขึ้นทะเบียนรวม 67 คน," (2504, 3 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

³ *มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเต็กเซียงต้ง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 – 2506*. (ม.ป.ป.). หน้า 41.

⁴ *มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเต็กเซียงต้ง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2501 – 2504*. (ม.ป.ป.). หน้า 68.

* ซีเซ็กฉ่าย คือ ผักกาดดองเค็มปนกันหลายชนิด

⁵ *มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเต็กเซียงต้ง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 – 2506*. (ม.ป.ป.). หน้า 41 - 43.

ด้วย เช่น กรณีเพลิงไหม้หลังสถานีตำรวจพลบลาไชย เมื่อวันที่ 10 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2503¹ ซึ่งมีผู้ได้รับความเดือนร้อน 652 ครัวเรือน รวม 2,700 คน ซึ่งเป็นเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในปีนั้น

การบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบเหตุอัคคีภัยของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งและองค์กรชาวจีน เป็นกิจกรรมช่วยเหลือสังคมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่ง โดยไม่คำนึงว่า เหตุอัคคีภัยครั้งนั้น ๆ จะเกิด ณ จังหวัดใด อยู่ใกล้หรือไกลจากพระนครเพียงใด และมีจำนวนผู้ประสบเหตุมากเท่าใดก็ตาม เพราะการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ที่กำลังอยู่ในสถานะลำบาก เป็นปณิธานของภิกษุได้อังกงอึ้ง การที่หนังสือพิมพ์ฯ นำข่าวการบรรเทาทุกข์มาเผยแพร่² ถือเป็นการรายงานผลการดำเนินการให้ผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสงเคราะห์ครั้งนั้น ๆ ด้วย

4.2.1.2 งานฌาปนกิจศพไม่มีญาติ

ในระยะแรก คณะเก็บศพได้ออกรับศพตามสถานที่สาธารณะ ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ขยายขอบเขตไปเก็บศพไร้ญาติตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน ณ สถานที่เกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ด้วย โดยไม่พิจารณาว่าผู้ตายเป็นคนเชื้อชาติใด นับถือศาสนาใด หรือเป็นชาวจีนที่พูดภาษาใด งานเก็บศพของมูลนิธิป่อเต็กตึ้งเป็นงานที่หนักมากในปีหนึ่ง ๆ เก็บศพประมาณ 2,000 ศพ* ศพทั้งหมดถูกนำไปฝังยังสุสานบริเวณตรอกวัดดอนหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหิ้งซัวเต็ง (義山亭)

สุสานแห่งนี้แตกต่างจากสุสานของสมาคมชาวจีนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในพระนคร กล่าวคือ สุสานของสมาคมอื่น ๆ เก็บและฝังศพเฉพาะบุคคลในเครือของสมาคมเท่านั้น เช่น สุสานของสมาคมกวางตุ้ง แต่สุสานแห่งนี้มิได้กำหนดกฎเกณฑ์ใด ๆ เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถนำศพญาติมาฝังที่ได้ด้วย ดังนั้น สถานที่ฝังศพแบ่งออกเป็น ส่วนของศพที่ญาติผู้ตายนำมาฝัง ส่วนที่เหลือคือส่วนที่ฝังสำหรับศพที่ไม่มีญาติ

ศพไม่มีญาติที่นำมาฝังนี้มีข้อกำหนดว่า ผู้ใหญ่ฝังได้เพียง 3 ปี เด็กฝังได้ไม่เกิน 1 ปี ก็จะต้องขุดศพขึ้นมาประกอบพิธีฌาปนกิจ³ ทั้งนี้เพื่อมิให้จำนวนศพที่ฝังในสุสานนี้มากเกินไป เมื่อถึงกำหนดเวลา มูลนิธิจะประกาศทางหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อแจ้งให้ญาติของศพที่

¹“เทศมนตรีนครกรุงเทพและนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยตกลงสร้างที่พักชั่วคราวให้แก่ผู้ประสบภัย บริเวณที่ว่างท่าเรือคลองเตย ผู้ประสบภัยที่ไม่มีอาชีพ ส่งไปนิคมสร้างตนเอง,” (2503, 17 ตุลาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²“องค์กรชาวจีนสงเคราะห์ผู้ประสบภัยช่วยเหลือผู้ถูกไฟไหม้ที่บ้านพาชี รวม 6,970 คน เป็นเงิน 48,790 บาท,” (2503, 1 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

* พ.ศ. 2475 จำนวน 1,736 ศพ พ.ศ. 2476 จำนวน 2,365 ศพ พ.ศ. 2477 ศพ จำนวน 1,835 ศพ พ.ศ. 2478 จำนวน 2,400 ศพ พ.ศ. 2479 จำนวน 2,119 ศพ ดู กรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ้งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 66.

³มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็กเซี่ยงตึ้ง แจ้งกิจการประจำปี พ.ศ. 2501 – 2504. (ม.ป.ป.). หน้า 48.

ฝั่งนั้นไปดำเนินการขุดศพขึ้นมาจัดการตามประเพณีเอง ส่วนศพที่ไม่มีญาติมาติดต่อ มูลนิธิก็จะขุดศพขึ้นมารวมไว้ เพื่อรอการฃาปนกิจรวมต่อไป จากนั้นจึงนำอัฐิไปไว้รวมในสุสานกลางที่เรียกว่าบ่วงหยิ่งหมอ (萬人墓) (สุสานมหาชน)

พิธีเผาศพไม่มีญาติของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งเป็นพิธีที่สำคัญของมูลนิธิฯ เรียกกันโดยสามัญว่า “พิธีล้างป่าช้า” ซึ่งเป็นพิธีที่ชาวจีนมักเข้าร่วมพิธี เนื่องจากถือว่าเป็นการประกอบกุศลวิธีหนึ่งและยังช่วยฝึกตนเองให้ละซึ่งกิเลสต่าง ๆ กลุ่มอาสาสมัครหญิงนิยมช่วยทำความสะอาดโครงกระดูก ส่วนกลุ่มอาสาสมัครชายมักช่วยในการขุดศพหรือขุดกระดูก เนื่องจากศพที่ฝังมีจำนวนมากและบางครั้งฝังไม่เป็นระเบียบ หรือป้ายชื่อสัญลักษณ์ทั้งหลายอาจสูญหายไปบ้าง จึงต้องใช้พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ช่วยในการขุดศพ “ร่างทรง 2 คนจะถือไม้จามคนละข้างวิ่งเอาไม้ไปชี้ตามที่ต่าง ๆ เมื่อชี้ลงที่ใด ผู้ติดตามจะนำธงปัก ณ จุดที่ชี้ขึ้น เพื่อให้ฝ่ายขุดดำเนินการต่อไป เป็นที่น่าอัศจรรย์ว่า ทุกจุดที่ร่างทรงชี้จะขุดพบศพทุกครั้ง”¹

ก่อน พ.ศ. 2500 มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งทำพิธีเผาศพไม่มีญาติ ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2498 * ดังนั้น เมื่อถึง พ.ศ. 2503 จำนวนศพที่ฝังบริเวณสุสานทุ่งวัดดอนจึงมีจำนวนมากถึงประมาณ 16,000 ศพ เต็มแน่นบริเวณสุสาน ในปีนั้น มูลนิธิฯ กำหนดพิธีเผาศพไม่มีญาติขึ้นระหว่างวันที่ 20 – 24 เดือนเมษายน เป็นเวลา 5 วัน 5 คืน ในครั้งนั้นมูลนิธิฯ เชิญ พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานในการประชุมเพลิง และเชิญ ดร. อันลิว เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐจีนประจำประเทศไทย เป็นผู้กล่าวคำอธิษฐานส่วนกุศล²

การเชิญประธานที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางราชการระดับสูง ทั้งของไทยและของไต้หวันมาร่วมพิธีของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง นอกเหนือจากการให้เกียรติตามตำแหน่งแล้ว ยังอาจพิจารณาได้ว่ามูลนิธิป่อเต็กตึ๊งและสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เนื่องจากในระยะนั้น นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย (นายสัทท มหาคุณ) เคยเป็นประธานมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมาก่อน (พ.ศ. 2485 – 2486) และยังคงเดินทางไปร่วมพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของจอมพลเจียงไคเช็คอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการแสดงให้รัฐบาลไทยเห็นว่า มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมุ่งช่วยเหลือกิจกรรมทางด้านสังคม เพื่อพี่น้องชาวจีนและชาวไทย

¹ อั้งเม้ง แซ่แต้ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, มิตรชัย กุลแสงเจริญ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2548.

* มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งทำพิธีเผาศพไม่มีญาติครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2479 จำนวน 1,028 ศพ ครั้งต่อมาคือ พ.ศ. 2483 จำนวน 2,462 พ.ศ. 2490 จำนวน 4,095 ศพ และ พ.ศ. 2498 13,044 ศพ ดู วรรณิการ์ ตันประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). 90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. หน้า 313.

² “ประกาศพิธีฃาปนกิจโครงกระดูกพี่น้องชาวจีน ณ สุสานมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง,” (2503, 23 เมษายน). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 11.

มาตลอด ถึงแม้ว่าเมื่อครั้งมีการปฏิวัติใหม่ ๆ คณะปฏิวัติจะสั่งอายัดเงินฝากในบัญชีธนาคารต่าง ๆ ของมูลนิธิ ด้วยข้อกล่าวหาว่า มูลนิธิฯ ค้างชำระค่าอากรแสตมป์ก็ตาม¹ การที่มูลนิธิฯ ถูกตรวจสอบ อาจเป็นเพราะช่วงแรกของการปฏิวัติ กระแสการต่อต้านคอมมิวนิสต์มีสูงมาก องค์กรเกี่ยวกับชาวจีนต่าง ๆ เช่น โรงเรียน โรงพิมพ์ มักถูกทางการตรวจสอบเสมอ ดังนั้น มูลนิธิจึงถูกทางการเพ่งเล็งไปด้วย

4.2.1.3 กิจกรรมทางด้านศาสนาและการกุศลอื่น ๆ

ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้ซึมซับและรับเอาวัฒนธรรมประเพณีของไทยปรับเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวัน ประเพณีของไทยส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา แม้ว่าชาวจีนจะนับถือพุทธศาสนานิกายแตกต่างจากของไทย แต่ด้วยความเป็นพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน จึงไม่เป็นอุปสรรคใด ๆ ที่ชาวจีนจะดำรงวิถีชีวิตบางส่วนตามแบบชาวไทยทั่วไป เช่น การทำบุญ การตักบาตร การสงเคราะห์ผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ฟังพระธรรมเทศนาเนื่องในวันวิสาขบูชา² ที่จัดโดยพุทธสมาคมของชาวจีน มีการนิมนต์พระสงฆ์ไทยให้แสดงพระธรรมเทศนาโดยมีการแปลเป็นภาษาจีนให้พุทธบริษัทชาวจีนได้รับฟัง หรือการทอดกฐิน³ การบริจาคเงินบูรณะวัด⁴ เป็นต้น

วันที่ 11 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน สิ้นพระชนม์ ในการนี้ สมาคมพาณิชยจีนแห่งประเทศไทยพร้อมนายกสมาคมชาวจีนทุกแห่งในประเทศไทย ต่างเข้าร่วมสักการะพระศพ⁵ และประกอบพิธีกตัญญูถวาย⁶ อีกทั้งยังได้เข้าร่วมพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระสังฆราชอย่างพร้อมเพรียง ใน พ.ศ. 2503 ด้วย⁷

¹“เมื่อวานทางการมีคำสั่งอายัดเงินของป่อเต็กตึ้ง สาเหตุจากค้างชำระค่าอากรแสตมป์ล้านสี่,” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

²“พุทธธรรมสมาคมเล็งฮั่วจัดงานวันวิสาขบูชา นิมนต์พระสงฆ์จากวัดบวรฯ เทศน์ เชิญชวนพุทธบริษัทเข้าร่วม,” (2503, 1 พฤษภาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

³“นายกสมาคมพาณิชยจีนแห่งประเทศไทยทอดกฐินพระราชทาน ณ วัดตรีทศเทพ,” (2501, 8 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴“บูรณะก่อสร้างวัดสิงห์ ชาวจีนทุกหมู่เหล่าบริจาคเงิน รมต. มหาดไทยเป็นประธานวางศิลาฤกษ์,” (2502, 18 พฤษภาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁵“นายกสมาคมพาณิชยจีนแห่งประเทศไทยและผู้บริหารสมาคมชาวจีนต่าง ๆ ไปวัดบวรฯ สักการะพระศพสมเด็จพระสังฆราช แดงถึงความเคารพเลื่อมใสในพระองค์,” (2501, 18 พฤศจิกายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 4.

⁶“พิธีกตัญญูแด่สมเด็จพระสังฆราช,” (2502, 28 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

⁷“พิธีถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระสังฆราช ในหลวงทรงเป็นประธาน ข้าราชการ ประชาชน ร่วมงานอย่างคับคั่งนับพันคน ขบวนสง่างาม,” (2503, 27 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

การบริจาคเงินช่วยเหลือหรือการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เป็นการทำบุญอีกวิธีหนึ่ง และยังเป็นการพัฒนาประเทศอีกด้วย กล่าวคือ ภาคเอกชนช่วยเหลือภาครัฐในการประหยังบประมาณ สำหรับการสร้างสาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การที่นายอ้อจือเหลียง เศรษฐีชาวจีนคนหนึ่งของประเทศไทย นำเงินที่ใช้สำหรับค่าจัดเลี้ยงในพิธีแต่งงานของบุตรชายไปบริจาคให้แก่สมาคมแต้จิ๋วและโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ เพื่อสร้างอาคารพยาบาล และสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน¹ หรือการร่วมบริจาคเงินเพื่อสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน-ไทยระดับมัธยม ในจังหวัดขอนแก่น² อย่างไรก็ตามการสร้างโรงเรียนที่สอนภาษาจีน-ไทย อาจมีประโยชน์แก่ส่วนรวมน้อยกว่าการสร้างโรงพยาบาล³ เนื่องจากโรงเรียนดังกล่าวมีการเรียนการสอนทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ดังนั้น นักเรียนที่เข้าเรียนส่วนใหญ่จึงเป็นบุตรหลานของชาวจีน มากกว่าบุตรหลานของชาวไทย

4.2.2 บทบาทสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยในด้านการส่งเสริม

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย - ไต้หวัน

สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลก็กมิตั้งมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่นายสัทท มหาคุณทำหน้าที่เป็นโฆษกคนสำคัญที่สุดของหนึ่งของพรรคก๊กมินตั๋งในประเทศไทย⁴ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยกับก๊กมินตั๋งที่แน่นแฟ้นเช่นนี้ ปรากฏให้ประชาชนชาวจีนรับทราบอยู่เสมอ เช่น เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปฏิวัติในวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 ในวันรุ่งขึ้น ดร. อันลิว (杭大使立武博士) เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐจีนประจำประเทศไทย (中華民國駐泰大使) ได้เชิญตัวแทนสมาคมชาวจีนทุกสมาคมเข้าประชุมเพื่อฟังคำชี้แจงเรื่องการปฏิวัติครั้งนี้ ดร. อันลิว กล่าวต่อตัวแทนชาวจีนเพื่อให้ไปชี้แจงแก่พี่น้องชาวจีนในประเทศไทยว่า

ขอให้พี่น้องชาวจีนปฏิบัติตามกฎหมาย (奉分守法) ทำหน้าที่ของตนไปตามปกติ (個安本分) มุ่งมั่นในการทำการค้า (在商言商) และอย่ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง (勿涉政治) ทั้งขอให้พี่น้องชาวจีนให้ความร่วมมือกับคณะปฏิวัติอย่างเต็มกำลัง (必須盡力協助)

¹“อ้อจือเหลียง ประหยัดเงินค่าจัดงานแต่งงานของบุตรชาย บริจาคเงิน 1 แสนบาทให้สมาคมชาวจีน,” (2506, 3 ตุลาคม). *ชิงไท่เหวันเป้า*. หน้า 2.

²“สมาคมชาวจีนจังหวัดขอนแก่น ร่วมใจบริจาคโต๊ะเก้าอี้,” (2502, 7 มกราคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

³“เฮียงจิงเซียงตั้งสร้างโรงพยาบาลที่หนองแค สระบุรี มีพิธีเปิดตึกเมื่อวานนี้ นายอำเภอกล่าวขอบคุณมูลนิธิฯ รองผู้ว่ามอบโล่ของสาธารณสุขให้,” (2504, 21 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

⁴มนทิตรา เตชะมโนดม. (2539). *เซียงหวย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย*. หน้า 11.

泰國當局) รักษาสังคมและเศรษฐกิจไทยให้มีเสถียรภาพ (維持社會和經濟各方安定) การปฏิวัติครั้งนี้เป็นการสร้างกำแพงป้องกันคอมมิวนิสต์ และกวาดล้างพวกฝักใฝ่ฝ่ายซ้ายที่อันตราย (為建立一個堅強的反共壁壘及清除國內的左傾危險份子)¹

ในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่า ทูตไต้หวันแทรกแซงกิจการภายในประเทศของไทย การเรียกตัวแทนมารับฟังเรื่องการปฏิวัติ ควรเป็นเรื่องที่คณะปฏิวัติต้องดำเนินการชี้แจงเอง แต่เมื่อพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสาธารณรัฐจีน ซึ่งฝ่ายก๊กมินตั๋งเพิ่งตั้งสาธารณรัฐจีนขึ้นที่ไต้หวัน จึงยังคงนโยบายต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ นับเป็นโอกาสอันดีที่จะแสดงให้เห็นคณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้เห็นว่า สาธารณรัฐจีนและชาวจีนในประเทศไทยพร้อมให้ความร่วมมือกับฝ่ายปฏิวัติในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งประเด็นนี้ ฝ่ายไทยเองก็ได้แสดงความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับไต้หวันต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์เช่นกัน²

การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนในประเทศไทยกับรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ยังสื่อออกมาในลักษณะที่หนังสือพิมพ์ภาษาจีนทุกฉบับพร้อมใจตีพิมพ์คำวยพรของนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย เนื่องในวันชาติจีน ซึ่งตรงกับวันที่ 10 เดือนตุลาคม (10/10) และสาส์นจากประธานาธิบดีเจียง ไคเช็กถึงพี่น้องชาวจีนในประเทศไทย ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า³ นอกจากนี้ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยยังได้เชิญชวนพี่น้องชาวจีนให้ไปร่วมงานฉลองวันชาติ ณ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยที่ถนนสาทรด้วย⁴ รวมถึงการที่นายสัทท มหาคุณ นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยและผู้แทนชาวจีนจากสมาคมต่าง ๆ บินไปร่วมพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งที่ 3 ของประธานาธิบดีเจียง ไคเช็กที่กรุงไทเป เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2503⁵

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและไต้หวันแน่นแฟ้นมากขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน

¹“ต่อคำถามเรื่องการปฏิวัติ ทูตไต้หวันเชิญผู้นำชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ มาชี้แจง,” (2501, 22 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

²“นายกรัฐมนตรี พบกลุ่มนักข่าวสาธารณรัฐจีน เน้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทย-ไต้หวัน ประารถนาจะเห็นความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของทั้ง 2 ชาติ พร้อมสนับสนุนไต้หวันให้บรรลุถึงเป้าหมายการต่อต้านคอมมิวนิสต์,” (2506, 12 กันยายน). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 2.

³“ฉลองวันชาติจีน 10/10,” (2503, 10 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 1.

⁴“ประกาศให้ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ร่วมฉลองวันชาติจีน,” (2503, 3 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

⁵“กลุ่มชาวจีนไปร่วมฉลองพิธีรับตำแหน่งประธานาธิบดี นายกสมาคมฯ แกล้งยินดีต้อนรับชาวจีนทุกกลุ่มรวมขบวน,” (2503, 9 เมษายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

เยือนไต้หวันอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 5 – 8 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2506 หลังการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ถวายพระเกียรติอย่างสูง โดยประธานาธิบดีเจียงไคเช็คและภริยาเฝ้ารับเสด็จ ณ สนามบินชงชาน¹ ชาวการเสด็จเยือนไต้หวันนี้ หนังสือพิมพ์ภาษาจีนให้ความสำคัญอย่างมาก ตีพิมพ์ข่าวพระราชกรณียกิจตลอดระยะเวลาแห่งการเสด็จ²

4.2.3 การแสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีต่อพี่น้องชาวจีน ชาวจีนในประเทศไทยจึงไม่รีรอที่จะแสดงออกถึงความรักภักดี ในกิจกรรมเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเช่น เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกา ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2503 นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยได้เชิญชวนให้พี่น้องชาวจีนทุกอาชีพ ทุกสมาคม ร่วมตั้งชুমเจลิ้มพระเกียรติและตั้งโต๊ะบูชา บริเวณสะพานควาย ถนนพหลโยธิน³ ซึ่งเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินยังสนามบินดอนเมือง

ในวันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 3 รอบพระนักษัตร รัฐบาลจึงจัดให้มีพระราชพิธีเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลพิเศษนี้ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยมีมติให้สมาคมต่าง ๆ ของชาวจีนทั่วประเทศ หนังสือพิมพ์ภาษาจีนทุกฉบับ ส่งตัวแทนเข้าร่วมในการรับเสด็จ⁴ ในวันเสาร์ที่ 7 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นวันที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคตามโบราณราชประเพณี เพื่อไปทรงบูชาพระรัตนตรัย ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร กระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคครั้งนี้ จัดขึ้นห่าง

¹“รัฐบาลไต้หวันถวายพระเกียรติรับเสด็จอย่างสูง ในหลวง พระราชินีเสด็จถึงไต้หวัน พิธีต้อนรับยิ่งใหญ่ ประธานาธิบดีเจียงถวายเป็นการต้อนรับที่สนามบินชงชาน ทรงตรวจพล 3 เหล่าทัพ,” (2506, 6 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 1.

²“เสด็จไกลจง ขบวนรับเสด็จยาว 4 กิโลเมตร ทอดพระนตริพิพิธภักดีสถานแห่งชาติ,” (2506, 8 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 1.

³“ในหลวงและราชินีเสด็จยุโรปและอเมริกาครั้งนี้ คณะชาวจีนตั้งขบวนส่งเสด็จ นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยแจ้งทุกฝ่ายให้ตรงเวลา เพื่อแสดงความจงรักภักดี,” (2503, 13 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 2.

⁴“ชาวจีนโพ้นทะเลร่วมฉลองวันเฉลิมฯ เชิญตัวแทนชาวจีนร่วมประชุม,” (2506, 7 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 5.

จากครั้งก่อนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. 2468 ถึง 38 ปี¹ ดังนั้นประชาชนทุกหมู่เหล่าจึงพร้อมใจกันมาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท 2 ข้างทางเสด็จพระราชดำเนินเป็นจำนวนมาก สำหรับกลุ่มตัวแทนชาวจีนในประเทศไทยได้ตั้งชুমเจลิ้มพระเกียรติและตั้งโต๊ะบูชาบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินกลับพระบรมมหาราชวัง นอกจากนี้ ประชานสมาคมต่าง ๆ ของชาวจีนได้ร่วมบริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลด้วย²

การตั้งชুমและโต๊ะบูชา เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกรณียกิจที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมงานทุกคนประจักษ์ถึงความจงรักภักดีของชาวจีนที่มีต่อพระมหากษัตริย์ไทย ดังเช่นที่เคยจัดขึ้นในสมัยรัชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ ที่เสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนครหลังการเสด็จทวีปยุโรป

4.2.4 ชาวจีนกับการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์

ชาวจีนในประเทศไทยนอกจากการบริจาคทรัพย์เพื่อการกุศลสาธารณะประโยชน์ประเภทต่าง ๆ แล้ว ยังให้ความร่วมมือกับทางราชการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาสังคมไทยอีกด้านหนึ่ง เช่น การตกแต่งปรับปรุงสวนสาธารณะที่วงเวียน 22 กรกฎาคม ซึ่งตั้งอยู่ ณ จุดกึ่งกลางที่ถนนไมตรีจิต ถนนมิตรพันธ์และถนนสันติภาพตัดกัน ทั้งวงเวียนและถนนทั้ง 3 สายสร้างขึ้นพร้อมกันในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2460 “แต่เดิมวงเวียนแห่งนี้ไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ เลย มีเพียงการปลูกหญ้าและตั้งม้าหินไว้ให้ประชาชนพักผ่อน ในเวลาเย็นพ่อแม่มักพาเด็ก ๆ มาวิ่งเล่น ผู้อาวุโสก็นั่งคุยหรือดื่มชาหากัน บางครั้งมีการฉายหนังของห้างขายยาโป๊ยเซียนโต้ว (กอเอี๊ยะปิดแผล) ด้วย”³

ต่อมาใน พ.ศ. 2502 สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยได้ปรับปรุงวงเวียนแห่งนี้ให้เป็นสวนหย่อม ปลูกหญ้าและไม้ดอกต่าง ๆ บริเวณตรงกลางของวงเวียนสร้างสระน้ำและพานน้ำพุ⁴ ทำให้วงเวียนแห่งนี้เป็นวนเวียนที่สวยงามแห่งหนึ่งของพระนคร เมื่อนายกรัฐมนตรีออกตรวจสภาพพระนครใน พ.ศ. 2503 ได้แจ้งให้เทศมนตรีจังหวัดพระนครออกจดหมายขอขอบคุณและชมเชยมายังสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยว่า “การปรับปรุงวงเวียน 22

¹ “ข้าราชการ ราษฎรชาวไทย จีน รับเสด็จเสียบพระนคร จากราชดำเนินถึงวัดบวรนิเวศวิหาร ประชาชนเข้าเฝ้ามากเป็นประวัติการณ์,” (2506, 7 ธันวาคม). *ชิงไท่หัวนเป้า*. หน้า 20.

² “ชาวจีนเตรียมรับเสด็จ ผู้บริจาคเงิน 10,000 บาทขึ้นไปอาจได้เข้าเฝ้า,” (2506, 26 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

³ ศรี กุลแสงเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, มิตรชัย กุลแสงเจริญ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านผู้สัมภาษณ์ เมื่อ 8 มิถุนายน 2548.

⁴ “สร้างน้ำพุ สวนดอกไม้ที่วงเวียน 22 กรกฎาคมเรียบร้อยแล้ว โดยความร่วมมือของชาวจีน เทศมนตรีแสดงความยินดี,” (2502, 25 มิถุนายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

กรกฎาคม ไม่เพียงมีรูปแบบที่สวยงามน่าชม ยังแสดงออกถึงความร่วมมืออย่างดีระหว่างชาวจีนและรัฐบาลไทยอีกด้วย”¹

ในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์บางกรณี ชาวจีนมิได้เป็นผู้ริเริ่มงานก่อน แต่เป็นผู้ให้การสนับสนุนความช่วยเหลือแทน เช่น เมื่อครั้งกลุ่มนักเรียนภาคคำโรงเรียนวัดโสมนัสวิหาร วัดจักรวรรดิราชาวาส และโรงเรียนอื่น ๆ พร้อมด้วยพ่อค้า ประชาชนริมคลองผดุงกรุงเกษม ร่วมกันขุดลอกคลองข้างวัดโสมนัสวิหาร โดยได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ จากอำเภอบ่อปราชญ์ และเครื่องตีมาจากพระสงฆ์วัดโสมนัสวิหาร มูลนิธิป่อเต็กตึ้งและสมาคมก่วงลิวส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยให้การบริการ ดำรวจสถานที่ตำรวจตลาดใหม่คอยควบคุมดูแลความเรียบร้อย² การร่วมมือกันของทุกฝ่ายดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความแตกต่างระหว่าง อายุ อาชีพ เชื้อชาติ อาชีพ สถานะทางสังคมก็ตาม แต่ทั้งหมดก็ไม่เป็นข้อจำกัดในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์เพื่อสังคมไทย

4.3 บทบาทนายสัท มหาคุณ ในการประสานประโยชน์ให้กับชาวจีน

สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรชาวจีนที่ใหญ่และมีอิทธิพลที่สุดในประเทศ เป็นผู้นำของสมาคมชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงมูลนิธิ องค์กรการกุศลอื่น ๆ ประกอบกับเมื่อนาย สัท มหาคุณ เข้ารับตำแหน่งนายกสมาคมแห่งนี้อีกครั้ง ตั้งแต่สมัยที่ 20 - 27 (พ.ศ. 2490 – 2504) รวม 8 สมัย 14 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าว สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยได้เป็นตัวกลางประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชนชาวจีนในหลายกรณี

นายสัท มหาคุณ (จางหลางเฉิน หรือ เตียล่งซิง) (張蘭臣) เป็นชาวจีนแต่เกิดจากอำเภอดำเนิน ประเทศจีน เมื่ออายุ 18 ปี ได้เดินทางมายังประเทศไทยช่วยบิดาซึ่งเข้ามาดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอยู่ก่อนแล้วที่จังหวัดนครปฐม จากนั้นได้ตั้งกิจการก่อสร้างของตนเองขึ้นชื่อว่า “จ้วน เหลียงไถ่” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “บริษัทมหาคุณ จำกัด” ส่วนใหญ่รับประมูลงานก่อสร้างของทางราชการ เช่น งานก่อสร้างด้านชลประทาน การสร้างทางรถไฟ สร้างอาคารต่าง ๆ เช่น ไปรษณีย์กลาง อาคารเรียนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ ต่อมาได้ขยายธุรกิจไปสู่โรงงานผลิตไม้ขีดไฟ บริษัทประกันภัยและกิจการธนาคาร รวมถึงได้เข้าสัมปทานโรงงานสุราบางยี่ขันของรัฐบาลมาดำเนินการผลิตและจำหน่ายสุราแม่โขง ในนามบริษัทสุรามหาคุณ จำกัด

¹ “นายกรัฐมนตรีขอบคุณชาวจีนที่สร้างน้ำพุ ทำให้เมืองสวยงาม เทศมนตรีสั่งจัดหมายขอบคุณมายังสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย,” (2503, 16 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

² “พ่อค้า ประชาชน นักเรียนแถบคลองผดุงกรุงเกษมร่วมมือกับเทศบาลลอกคลอง ป่อเต็กตึ้งและสมาคมก่วงลิวร่วมกันส่งคนออกไปช่วยให้บริการ,” (2502, 5 ตุลาคม). *ชิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 8.

บทบาททางด้านสังคม นายสัท มหาคุณ ดำรงตำแหน่งในองค์กรสำคัญของชาวจีนและไทยหลายแห่ง เช่น นายกสมาคมชาวเตี้ยเอี้ยถึง 16 สมัย นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยหลายสมัยติดต่อกัน ประธานมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเต็กตึ้ง (พ.ศ. 2485 – พ.ศ. 2486) นายกสมาคมแต้จิ๋วสมัยที่ 4 (พ.ศ. 2484) ประธานโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ (พ.ศ. 2485) มูลนิธิตงฮั่วการแพทย์ กรรมการสภาการศึกษาไทย รองกรรมการสมาคมปราบวัณโรค สมาชิกหอการค้าไทย คณะกรรมการสำนักงานสลากกินแบ่ง ทั้งยังเป็นสมาชิกองค์การของชาวจีนในต่างประเทศอีก เช่น ได้รับเชิญให้เป็นคณะกรรมการบริหารชาวจีนโพ้นทะเล สมาชิกกิตติมศักดิ์สมาคมช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ระหว่างที่นายสัท มหาคุณดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย ได้ช่วยสานสัมพันธ์ภาพระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ช่วยเจรจาต่อรองผ่อนผันข้อกำหนดต่าง ๆ สำหรับพี่น้องชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยโดยตลอด เช่น ขอให้รัฐบาลลดหรือยกเว้นค่าธรรมเนียม รวมถึงผ่อนผัน ยืดเวลาการเรียกค่าปรับใบต่างด้าว ขอให้รัฐบาลผ่อนผันชาวจีนผู้ต้องโทษเนรเทศ ให้ไปประกอบอาชีพอิสระที่จังหวัดเพชรบูรณ์ แทน เป็นต้น¹ ทั้งยังเรียกร้องให้ชาวจีนร่วมมือกับรัฐบาลในการป้องกันเพลิงไหม้ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย ในช่วงที่รัฐบาลกวาดล้างผู้ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ การที่นายสัท มหาคุณรับเป็นตัวแทนในการเจรจาปัญหาพี่น้องชาวจีนจากรัฐบาลและได้รับการตอบรับจากรัฐบาลด้วยดีเสมอมา นอกจากการเจรจาในฐานะนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยแล้ว อาจเป็นเพราะมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์² ข้อเสนอต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายจึงได้รับการอนุมัติเสมอ

นายสัท มหาคุณเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงทางด้านธุรกิจ ทั้งยังช่วยงานสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ เป็นประจำ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน ดังนั้น เมื่อถึงแก่กรรม หนังสือพิมพ์ฉบับเย็นได้ลงข่าวทันที³ พร้อมทั้งตีพิมพ์ประวัติชีวิตโดยย่อรวมถึงผลงานต่าง ๆ ที่มีต่อชาวจีน⁴ ในระหว่างพิธีศพจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มอบหมายให้เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นตัวแทนไปเคารพศพพร้อมกับตัวแทนจากหนังสือพิมพ์ภาษาจีนทุกฉบับ มูลนิธิสมาคมชาวจีนทุกแห่งในประเทศซึ่งมาร่วมงานอย่างพร้อมเพรียง ในวาระสุดท้าย นายสัท

¹โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิครบรอบ 90 ปี. (2537?). หน้า 136.

²วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ. 2420 - 2513. หน้า 147.

³“นายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยถึงแก่กรรมบ่ายวันนี้,” (2504, 29 กรกฎาคม). ชิงไท่หัวเน่า. หน้า 2.

⁴“ประวัติของนายเตี้ยลั้งซิงโดยย่อ,” (2504, 30 กรกฎาคม). ชิงเสียนเยอะเป่า. หน้า 8.

มหาคุณ ชาวจีนโพ้นทะเลจากจีนแผ่นดินใหญ่ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเพลิงศพแบบคนไทย¹

ชาวจีนในสมัยปฏิวัติ หากไม่เป็นผู้ฝึกฝนในลัทธิการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีภายใต้กฎหมายไทย ก็สามารถอาศัยแผ่นดินไทยประกอบอาชีพได้อย่างสุขสบาย เพราะรัฐบาลไม่ได้เข้มงวดกับชาวจีนโดยทั่วไป อีกทั้งชาวจีนเองก็ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมไทยเนื่อง ๆ ส่วนหนึ่งถือว่าเป็นการทำบุญกุศล และสนองคุณแผ่นดินไทย โดยมีสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยและสมาคมป่อเต็กตึ้งเป็นผู้นำ หน่วยงานทั้ง 2 เป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลและชาวจีน นำข่าวหรือการขอความร่วมมือจากรัฐบาลมาแจ้งให้ชาวจีนทราบ และนำข้อเรียกร้องไปแจ้งให้รัฐบาล เมื่อทั้งฝ่ายรัฐและประชาชนต่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมชาวจีนและชาวจีนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

5. สภาพชีวิตประจำวันของชาวจีน

ชาวจีนในสมัยปฏิวัติยังคงใช้ชีวิตแบบจีนมากกว่าวิถีชีวิตแบบคนไทย ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อแรกที่เข้ามาประเทศไทย ชาวจีนใหม่ (ซิงตึ้ง) มักไปอาศัยหรือทำงานกับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาก่อน (เหล่าตึ้ง) ด้วยวัฒนธรรมของชาวจีนถือว่าบุคคลแซ่เดียวกันหรือมาจากหมู่บ้าน อำเภอเดียวกัน หรือแม้กระทั่งพูดภาษาจีนสำเนียงเดียวกันเป็นพี่น้องกัน ยิ่งเมื่อพลัดบ้านพลัดเมืองมาอยู่ต่างถิ่น ยิ่งต้องให้การช่วยเหลือกันอย่างดี ทำให้ชาวจีนใหม่ถูกดึงเข้าไปอยู่ในชุมชนชาวจีนเสมอ ยิ่งเป็นการเพิ่มพูนความแข็งแกร่งของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น และด้วยลักษณะของชาวจีนที่ภูมิใจในความเป็น “จีน” ของตนเองมาก จึงมักเรียกชนชาติอื่นว่า “ฮวน” (番) ที่แปลว่ารู้สึกรู้ว่าคนกลุ่มอื่นมีความเป็นอารยะน้อยกว่าตน² ดังนั้นชาวจีนส่วนใหญ่จึงนิยมให้บุตรหลานเรียนหนังสือจีน เพื่อมิให้ลืมว่าตนเองเป็นลูกหลานชาวจีนและถ่ายทอดความภาคภูมิใจนี้สืบต่อไปยังคนรุ่นต่อไป เศรษฐีชาวจีนและชาวจีนมักบริจาคเงินเพื่อสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน ดังที่กล่าวมาแล้ว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มมีการตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนในประเทศไทย ชื่อว่า โรงเรียนฮั่วเอียะ (華益學校) แปลว่า “โรงเรียนเพื่อ

¹ “อดีตนายกสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานเพลิงศพ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ มี รมต. และทูตเข้าร่วมพิธีวันนี้,” (2504, 23 พฤศจิกายน). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

² *พจนานุกรมฉบับมติชน*. (2547). หน้า 996.

ผลประโยชน์ของชาวจีน” ที่ตรอกกัปตันบุช ถนนเจริญกรุง จังหวัดพระนคร¹ จากนั้นมีการตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนอีกหลายแห่ง ถึงแม้บางรัฐบาลจะมีการควบคุมและสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนก็ตาม แต่โรงเรียนสอนภาษาจีนก็ได้หมดไปจากแผ่นดินไทย

5.1 การศึกษาภาษาจีนในโรงเรียน

ในช่วง พ.ศ. 2501 – 2505 โรงเรียนสอนภาษาจีนที่ชาวจีนแต่จีนนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษามีหลายโรงเรียน เช่น โรงเรียนเผยอิง (培英學校) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2460 อยู่บริเวณตลาดเก่า โรงเรียนโกศลวิทยา (普智學校) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2494 อยู่บริเวณซอยดอนกุศล บริเวณสุสานหิ้งช้างเต็งของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ภายใต้การอุปถัมภ์ของสมาคมแต่จีนแห่งประเทศไทย โรงเรียนทั้ง 2 แห่งถือเป็นโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องกัน ดังนั้น ในระยะแรกตั้งโรงเรียนโกศลวิทยา ครูจากโรงเรียนเผยอิงได้มาช่วยงานที่โรงเรียนโกศลวิทยาด้วย

โรงเรียนทั้ง 2 แห่งสอนทั้งภาษาไทยและภาษาจีนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และแบ่งภาคการศึกษาออก 3 ภาคการศึกษาต่อปี โดยภาคการศึกษาที่ 1 เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ดังนั้น ในเดือนมีนาคมจึงเป็นเดือนที่เริ่มรับสมัครนักเรียนใหม่เข้าศึกษา² ภาษาจีนที่สอนเป็นภาษาจีนกลาง (Mandarin) แต่ครูผู้สอนภาษาจีนก็ต้องมีความรู้ภาษาระดับชั้นประถมศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด³ เนื่องจากในช่วงของการเรียนการสอนบางครั้งต้องอธิบายความเป็นภาษาไทย เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น การสอบวัดระดับความรู้ระดับชั้นดังกล่าว ไม่ได้สอบเพียงวิชาภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยวิชาอื่น ๆ ได้แก่ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และเรียงความ⁴

การที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ เพื่อเป็นการกำหนดวิทยฐานะของครู และเป็นการคัดกรองครูผู้สอนภาษาจีนให้ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของไทยด้วย นอกเหนือจากความรู้ด้านภาษาจีน ทั้งยังอาจเป็นการป้องกันบุคคลที่แฝงในลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่อาจแอบแฝงเข้ามาเผยแพร่ลัทธิดังกล่าวในลักษณะของครูผู้สอนภาษาจีน บุคคลที่จะมาเป็นครูมีความรู้ระดับชั้นประถมศึกษาได้ ต้องอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 1

¹ พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่กิมฮวย คุณวันฉ้วน ณ ฌาปนสถาน กองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2515*. หน้า 44.

² “โรงเรียนเผยอิงและโกศลวิทยา กำหนดวันรับสมัครนักเรียนใหม่,” (2505, 16 มีนาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

³ “กฎกระทรวง (พ.ศ. 2497) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497,” (2497, 26 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 74 ตอนที่ 46. หน้า 11.

⁴ “สอบวัดคุณสมบัติครูสอนภาษาจีน เริ่มตั้งแต่พฤษภาคม,” (2502, 12 ธันวาคม). *ชิงเสียนเยอะเป่า*. หน้า 8.

- 2 ปี จึงจะสามารถอ่านและเขียนรวมถึงศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ของประเทศไทยได้อย่างรอบด้าน หากช่วงเวลาดังกล่าว บุคคลนั้น ๆ เป็นผู้ฝึกฝนในลัทธิการปกครองดังกล่าวจริง อาจถูกทางการพบเห็นพฤติกรรมและจับกุมตัวไปดำเนินคดีได้

กระทรวงศึกษาธิการยังกำหนดจำนวนชั่วโมงการเรียนการสอนภาษาจีนไว้ด้วยคือ อาทิตยละ 10 ชั่วโมง 7 ชั่วโมง หรือ 6 ชั่วโมงครั้ง¹ ตามชั้นปีการศึกษาที่เพิ่มขึ้น การเรียนภาษาจีนในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มีความผ่อนคลายมากกว่าในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่กำหนดให้ชั้นประถมปีที่ 1 เรียนภาษาจีนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมงครั้ง² การที่กำหนดจำนวนชั่วโมงภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับชั้นปีก็เป็นไปตามพัฒนาการเรียนรู้อย่างดี ส่วนหนังสือแบบเรียนภาษาจีน (華文課本) ที่ใช้ตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้น เป็นแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้ได้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2495³ ดังนั้น ใน พ.ศ. 2505 กรมวิชาการจึงพิจารณาเห็นว่า แบบเรียนที่ใช้อยู่ไม่ได้รับการปรับปรุงเนื้อหาเป็นเวลานาน เห็นสมควรปรับปรุงเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย⁴

5.2 การสันตนาการของชาวจีน

การสันตนาการหรือการพักผ่อนหย่อนใจของชาวจีนทั่วไป ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังคงเป็นแบบอนุรักษนิยม เพราะชาวจีนในสมัยนี้ยังคงใช้ภาษาจีนมากกว่าภาษาไทย ดังนั้น จิวหรือภาพยนตร์จีนจากฮ่องกงจึงได้รับความนิยมอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผู้ดำเนินธุรกิจกระจายเสียงทางวิทยุเป็นภาษาจีน สำหรับผู้ฟังชาวจีนเป็นการเฉพาะด้วย

วิทยุ แม่นบ้านชาวจีนที่เปิดร้านขายสินค้า หรือชาวจีนสูงอายุที่มีได้ออกไปทำงานหรือทำการค้านอกบ้าน ส่วนใหญ่รับฟังรายการบรรเทิงประเภทจิว เพลงจีนหรือข่าวสารต่าง ๆ จาก “บริษัทส่งเสียงตามสาย” ที่ชาวจีนเรียกโดยทั่วไปว่า “หลี่ตี้ฮูเซี่ย” (麗的呼聲) (เสียงมวลชนอันไพเราะ) การดำเนินการเป็นรูปแบบการบอกรับเป็นสมาชิก โดยบริษัทจะเดินสายมายังบ้านของสมาชิก ต่อเข้ากับเครื่องรับที่มีลักษณะเป็นกล่องไม้สีฟ้า เก็บค่าสมาชิกเป็นรายเดือน⁵ สาเหตุที่ต้องเป็นสมาชิกบริษัทดังกล่าว เพราะรายการวิทยุทั่วไปนั้นส่วนมากกระจาย

¹“ผอ. กองโรงเรียนราษฎร์ ออกคำสั่งโรงเรียนราษฎร์ที่สอนภาษาจีน อนุญาตให้สอนตามจำนวน ชั่วโมงเดิม เพียงแต่แจ้งตามระเบียบกับกองโรงเรียนราษฎร์,” (2504, 14 มีนาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

²วิลเลียม, จี. สกินเนอร์. (2529). *สังคมจีนในประวัติศาสตร์ไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* = *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. หน้า 371.

³แหล่งเดิม หน้า 370

⁴“คณะกรรมการตรวจสอบแบบเรียนภาษาจีนของกระทรวงศึกษาธิการ ตรวจสอบแบบเรียนอีกครั้งหนึ่ง จะใช้หนังสือเรียนแบบไหนต้องรอ ศธ. กำหนด,” (2505, 7 กรกฎาคม). *ชิงไท่หัวนเป่า*. หน้า 2.

⁵ศรี กุลแสงเจริญ ผู้ให้สัมภาษณ์ มิตรชัย กุลแสงเจริญ ผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ เมื่อ 11 มิถุนายน 2548.

เสียงเป็นภาษาไทย การกระจายเสียงเป็นภาษาจีนเท่าที่ปรากฏคือ ภาษาจีนแคะที่รับฟังได้ทาง สถานีวิทยุทหารอากาศ 01 ซึ่งกระจายเสียงทุกวัน วันละ 2 ช่วง คือช่วงเช้าตั้งแต่เวลา 07.00 น. ถึง 11.00 น. และช่วงบ่ายตั้งแต่เวลา 16.00 น. ถึง 22.00 น. รายการดังกล่าวได้รับการอุปถัมภ์จากตระกูลล่ำซำ¹ แต่ไม่พบการกระจายเสียงภาษาจีนสำเนียงอื่น

โทรทัศน์ ในสมัยนั้นประเทศไทยเพิ่งเริ่มจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ จึงมีสถานีโทรทัศน์เพียง 2 แห่ง คือ บริษัทโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4 ออกอากาศที่วังบางขุนพรหม และ สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ออกอากาศที่สนามเป้า สถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 แห่งมีกำหนดเวลาแพร่ภาพต่างกัน กล่าวคือ ช่อง 4 แพร่ภาพในวันธรรมดาตั้งแต่เวลา 17.30 น. ถึง 21.30 น. ส่วนวันหยุดราชการตั้งแต่เวลา 13.00 น. ถึง 16.00 น. และ 17.30 น. ถึง 23.30 น. สำหรับช่อง 5 เริ่มแพร่ภาพในวันธรรมดาตั้งแต่เวลา 17.15 น. ถึง 21.15 น. และถึง 24.00 น. ในวันหยุดราชการ รายการที่ออกอากาศมีหลายประเภท เช่น การ์ตูน รายงานข่าวและภาพยนตร์ข่าวทั้งในและต่างประเทศ โดยรายงานเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รายการดนตรี ภาพยนตร์ต่างประเทศ ละครย้อนยุค สารคดีความรู้ประเภทต่าง ๆ รายการท่องเที่ยว ฯลฯ² รายการที่ออกอากาศทั้งหมดไม่มีเป็นภาษาจีนเฉพาะสำหรับชาวจีน เช่นเดียวกับวิทยุ ทำให้ชาวจีนที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยดีพอ ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดโดยละเอียดได้ ชาวจีนจึงหันไปหาความบันเทิงประเภทอื่นที่สามารถเข้าใจและซาบซึ้งไปกับการแสดงนั้น ๆ ได้ง่ายกว่า

งิ้วและภาพยนตร์ งิ้วเป็นมหรสพประเภทหนึ่งของชาวจีน มีการแสดงเป็นเรื่องราว โดยการขับร้อง เจาจาและแสดงท่าทางประกอบตลอดจนการแต่งกายและแต่งหน้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ชาวจีนมีความผูกพันกับงิ้วมาก มักมีผู้ว่าจ้างคณะงิ้วให้มาแสดงตามศาลเจ้า เพื่อเป็นการแก้บน หรือเมื่อถึงเทศกาลส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ นอกจากนี้ยังคณะงิ้วยังนิยมตระเวนไปแสดงตามที่ต่าง ๆ เสมอ

ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 บริเวณเยาวราชศูนย์กลางชาวจีนของพระนครมีโรงงิ้วแต่จั่วอยู่ประมาณ 4 - 5 โรง เช่น ตงเจ็ก (中一) ตงเจียสุน (中正順) อี้ไห่เหลียง (怡來香) เหล่าบ่วยเจีย (老梅正) เรื่องที่แสดงส่วนมากเป็นวรรณกรรมจีนที่รู้จักกันดี เช่น เปาบุ้นจิ้น สามก๊ก ฯลฯ การแสดงงิ้วได้รับผลกระทบบ้างเมื่อมีภาพยนตร์ที่มีฉาก บทร้อง บทเจรจา การแต่งกายและแสดงท่าทางประกอบเช่นเดียวกับงิ้วจากประเทศฮ่องกงเข้ามาฉายในประเทศไทย

¹“สถานีวิทยุทหารอากาศ 01 เริ่มรายการวิทยุภาคภาษาจีนแคะตั้งแต่วันนี้,” (2502, 1 กรกฎาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 6.

²“รายการโทรทัศน์วันนี้,” (2504, 29 เมษายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 9.

ภาพยนตร์ที่เข้ามาฉายในประเทศไทย ส่วนใหญ่สร้างโดยบริษัทชอว์ บราเธอร์ จำกัด (Shaw Brothers Co., Ltd.) ภาพยนตร์ที่นำเข้ามามีความหลากหลาย เช่น **เรื่องสามวีรบุรุษรบลิโป้** (三英戰呂布)¹ **หยางก๊วยเฟย** (楊貴妃)² **เตียวเสี้ยน** (貂蟬)³ **บูเจกเทียน** (武則天)⁴ **นางพญางูขาว** (白蛇傳)⁵ **ความรักในหอแดง** (紅樓夢)⁶ **ม่านประเพณี** (梁山伯與祝英台)⁷ หรือ **“จอมใจจักรพรรดิ”** (江山美人) ที่แสดงนำโดยหลี่มู่ไต้และเตียลู่ยี่ ดารายอดนิยมแห่งยุคนั้น ภาพยนตร์เรื่องนี้มีเนื้อหาที่กินใจและบทเพลงที่ไพเราะ จึงได้รับรางวัลจากการประกวดเทศกาลภาพยนตร์แห่งเอเชียครั้งที่ 6 (พ.ศ. 2502) ถึง 12 รางวัล⁸ ถึงแม้ภาพยนตร์เหล่านี้บทร้องและเจรจาเป็นภาษาจีนกลาง แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคแก่การชมแต่อย่างใด เนื่องจากในภาพยนตร์มีอักษรจีนกำกับไว้ ทำให้ชาวจีนที่ไม่สามารถฟังภาษาจีนกลางได้ สามารถเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ได้จากการอ่าน แต่เพื่อเป็นการเอาใจชาวจีนแต้จิ๋ว ใน พ.ศ. 2506 จึงมีการพากย์ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว โดยนักร้องจิ๋วแต้จิ๋วที่โด่งดังในฮ่องกงคือ **ตั้งซอหุย** (陳楚惠)⁹

ดังที่กล่าวแล้วว่า ชาวจีนแต้จิ๋วเป็นชาวจีนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ดังนั้นภาพยนตร์จีนที่นำเข้ามาฉายจากฮ่องกง ส่วนใหญ่จึงพากย์เป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว เช่น **เลียงเฮียงเกี่ยม** (憐香劍)¹⁰ **จิกปังพะซีกังไซอ้วง** (一板打死江西王)¹¹ **ปีศาจสาวดูดเลือด** (吸血女鬼)¹² **เปาปุ้นจิ้นพบลิโหว** (包公會太后)¹³ เป็นต้น

โรงภาพยนตร์ในพระนครมีอยู่หลายแห่ง ส่วนใหญ่มีการแปลงชื่อเป็นภาษาจีน เพื่อความสะดวกในการเรียกขาน เช่น **เทียนกั๋วเทียน** (天外天) (บริเวณเยาวราช) **ศรียาขวงศ์**

¹“สามวีรบุรุษรบลิโป้,” (2505, 2 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 10

²“หยางก๊วยเฟย,” (2506, 8 มกราคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 2.

³“เตียวเสี้ยน,” (2506, 17 สิงหาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 11.

⁴“บูเจกเทียน,” (2506, 3 กันยายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 11.

⁵“นางพญางูขาว,” (2505, 22 พฤศจิกายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 3.

⁶“ความรักในหอแดง,” (2506, 15 กุมภาพันธ์). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 3.

⁷“ม่านประเพณี,” (2506, 13 พฤษภาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 15

⁸“ภาพยนตร์เรื่องจอมใจจักรพรรดิ,” (2503, 26 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 3.

⁹“จอมใจจักรพรรดิปรับบทสนทนาเป็นภาษาแต้จิ๋ว,” (2506, 15 กันยายน). *ซิงเสียนเยอะเป้า*.

หน้า 3.

¹⁰“เลียงเฮียงเกี่ยม,” (2504, 17 มีนาคม). *ซิงเสียนเยอะเป้า*. หน้า 3.

¹¹“จิกปังพะซีกังไซอ้วง,” (2504, 6 พฤษภาคม). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 2.

¹²แหล่งเดิม.

¹³“เปากงห่วยลิโหว,” (2504, 1 มิถุนายน). *ซิงไท่หวันเป้า*. หน้า 3.

(西舞臺) (บริเวณราชวงศ์) พัฒนาการ (ศิริรามา) (振南) (บริเวณถนนเจริญกรุงใกล้
สมาคมกวางตุ้ง) เฉลิมบุรี (月宮) (บริเวณ 3 แยกเฉลิมบุรี) โอเดีย (高亭) (บริเวณวง
เดียนโอเดีย หรือซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน) เฉลิมกรุง (璿宮) แกรนด์ (大光
華) คิงส์ (帝國) ควีน (皇后) (3 แห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณวังบูรพา หรือที่เรียกในภาษาจีนว่า
(ซำอ่วงอู่) (三皇府)) กรุงเกษม (樂宮) (บริเวณถนนกรุงเกษมตรงข้ามสถานีรถไฟหัว
ลำโพง) บรอดเวย์ (白樂匯) (บริเวณสามแยกหมอมี่) เท็กซัส (南星) (บริเวณตรอกเท็ก
ซัส) ปัจจุบันโรงภาพยนตร์เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้เลิกกิจการไปแล้ว

ภาพยนตร์ที่ลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์ภาษาจีน มิใช่มีแต่ภาพยนตร์จีน แต่ยังมี
ภาพยนตร์จากประเทศอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ภาพยนตร์ไทยเรื่อง “เรือนแพ”¹ ภาพยนตร์เรื่องนี้มี
ดารานำฝ่ายชายคือ ไชยา สุริยันต์ ร่วมกับนักแสดงจากฮ่องกงและไต้หวัน หรือภาพยนตร์เรื่อง
“สิงห์กองปราบ” ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของ ป. อินทรปาลิต เจ้าของบทประพันธ์เรื่องสามเกลอ
เป็นต้น สำหรับภาพยนตร์ต่างประเทศที่โด่งดังเรื่องหนึ่งคือ “The Ugly American”² ที่มีนักแสดง
นำฝ่ายชายคือ มาลอน แบรนต์ ร่วมกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชที่รับบทนายกรัฐมนตรี
ประเทศสาร์แซนซ์

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนต่างด้าวในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
สมาคมชาวจีนหลายแห่งร่วมกันประสานงานแก้ไขกับฝ่ายรัฐบาล จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี
นอกจากนี้ กลุ่มชาวจีนยังร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางสังคมหลายประเภท เพื่อทั้งสังคมชาวไทย
และชาวจีนเอง เพราะชาวจีนล้วนแต่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์และแผ่นดินไทย

¹“เรือนแพ,” (2505, 1 มกราคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 2.

²“The Ugly American,” (2506, 23 มีนาคม). ชิงเสียนเยอะเป้า. หน้า 2.

บทที่ 8

บทสรุป

หนังสือพิมพ์ เป็นเอกสารชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญประเภทหนึ่ง เนื่องจากเป็นบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อเสนอต่อผู้อ่าน หากนำข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เหล่านั้นมาประมวลวิเคราะห์ จะทำให้เข้าใจและเห็นสภาพสังคมในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ว่า มีลักษณะและการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ยิ่งเป็นหนังสือพิมพ์สำหรับคนต่างชาติด้วยแล้ว การเสนอข่าวย่อมมีรายละเอียดแตกต่างไปจากข่าวที่เสนอโดยหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต่างตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้อ่าน ซึ่งสนใจรับรู้ข่าวสารบางเรื่องมากน้อยเป็นพิเศษแตกต่างกัน นอกจากนี้ในอดีต หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อมวลชนที่ทางราชการมักเข้าไปควบคุมเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพราะหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงสำคัญในการกระจายข่าวไปสู่ประชาชน ดังนั้น หากควบคุมหนังสือพิมพ์ให้เสนอข่าวในแนวทางเดียวกับที่รัฐบาลต้องการได้ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารหรือผลงานของรัฐก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น

หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชาวจีนในประเทศไทยมาตั้งแต่เริ่มตีพิมพ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต่างเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชาวจีนทั้งที่เกี่ยวกับประเทศจีน หรือที่เกี่ยวกับประเทศไทย ข้อมูลบางเรื่องมีผลกระทบถึงชาวจีนโดยตรง แต่เนื่องจากในอดีต ชาวจีนส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีความรู้ภาษาไทยที่แตกฉานพอ อีกทั้งมักอยู่รวมกันเฉพาะกลุ่มตนเอง ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากทางราชการมีช่องทางน้อย ทำให้ชาวจีนทั่วไปไม่ทราบข่าวสารจากทางการมากนัก หนังสือพิมพ์ภาษาจีนจึงมีบทบาทในส่วนนี้อย่างมาก

หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป๋ และหนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป๋ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์กรอบข่ายของหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป๋ เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนเพียงไม่กี่ฉบับที่สามารถตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยไม่ถูกคำสั่งปิด เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่ดำเนินการใด ๆ ที่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาล การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและชาวจีนในประเทศไทย พบว่ามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 30 ของเนื้อหา เกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารประเทศ เช่น ข่าวการพัฒนาประเทศ ข่าวด้านการศึกษา การส่งเสริมสาธารณสุข ฯลฯ ร้อยละ 15 เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และการรายงานราคาพืชผลทางการเกษตร ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10 เกี่ยวกับสังคมชาวจีน เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ของสมาคมชาวจีนแห่งต่าง ๆ หรือประกาศของสมาคม องค์การชาวจีนที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 45 เป็นข่าวต่างประเทศ วรรณกรรมจีน ประกาศ โฆษณา ฯลฯ

ตลอดสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งอยู่ในช่วงสงครามเย็น ประเทศไทยมีการปกครองอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด รวมทั้งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้นำฝ่ายโลกเสรี ประเทศไทยจึงดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา คือ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และนำระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมาใช้ นอกจากนี้ไทยยังเริ่มการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาสังคมในเรื่องต่าง ๆ ด้วย การศึกษาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนและหนังสือพิมพ์ในเครือ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงสภาพสังคมในขณะนั้น ที่มีการวางแผนพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสนใจ หากยังทำให้สามารถวิเคราะห์บทบาทและวัตถุประสงค์ในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนได้หลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน พยายามแจ้งให้ชาวจีนโดยเฉพาะในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรีและปริมณฑล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าระดับกลางและระดับย่อยทราบถึงนโยบายของรัฐบาล บางเรื่องเกี่ยวข้องกับชาวจีนโดยตรง และบางส่วนก็ส่งผลทางอ้อมต่อชาวจีนเช่นกัน เพราะชาวจีนเป็นสมาชิกของสังคมไทย และประกอบอาชีพหลากหลาย ดังนั้นนโยบายที่รัฐบาลกำหนดจึงส่งผลกระทบต่อชาวจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นโยบายที่ส่งผลโดยตรงต่อชาวจีน ได้แก่ นโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ นโยบายการห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นโยบายการเลิกฝิ่น กฎหมายเกี่ยวกับใบต่างด้าว หรือกฎหมายสัญชาติ ส่วนนโยบายอื่นที่ส่งผลทางอ้อม เช่น นโยบายในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัย นโยบายควบคุมสุขลักษณะของร้านอาหาร ฯลฯ หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน นำนโยบายเหล่านี้เสนอต่อผู้อ่านอย่างละเอียด บางครั้งมีการแปลกฎหมายมาตราสำคัญลงไว้ในหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมด้วย

ประการต่อมา หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน ยังเป็นการเตือนและปรามชาวจีนให้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด เพราะนอกจากนำเสนอรายละเอียดข่าวสารต่าง ๆ แล้ว หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนยังสื่อไปถึงผู้อ่านชาวจีนให้ทราบว่า ในขณะนั้นรัฐบาลให้ความสำคัญกับเรื่องใดเป็นพิเศษ และกำลังดำเนินการในขั้นตอนใด โดยวิธีการพาดหัวข่าวยาวใหญ่และหัวข่าวยาว เช่น “เพื่อป้องกันสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่หลุดรอดจากการจับกุมหลบหนีทหารตั้งด่านตรวจพิเศษถนนที่มุ่งดอนเมือง” หรือ “ผู้ต้องโทษวางเพลิงบริเวณวัดพระยาไกร ถูกยิงเป้าที่หิ้งข้าวเต็งเมื่อคืน ตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ” หรือการเน้นหัวข่าวยาวเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น “การประหารชีวิต” “การเนรเทศ” “โทษจำและหรือปรับ” ล้วนเป็นการเตือนให้ผู้ที่กำลังคิดการใดที่ขัดต่อนโยบายของรัฐ ตระหนักถึงมาตรการการลงโทษอย่างรุนแรงของรัฐบาล เป็นที่น่าสังเกตว่า การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อนในบางครั้งอาจเป็นการส่งสัญญาณบางประการไปสู่ชาวจีน ให้ทราบถึงการเคลื่อนไหวของทางการก็ได้ เช่น “เมื่อคืนวานตำรวจออกตรวจโรงพิมพ์ ร้านหนังสือ โรงเรียน พบหนังสือคอมมิวนิสต์นับพัน

เล่มจากร้านหนังสือที่เชิงสะพานพุทธฯ” หรือ “ตำรวจอยุธยา ราชบุรี ขอนแก่น ได้รับคำสั่งให้ตรวจค้นร้านหนังสือ โรงเรียนจีน”

ประการที่ 3 หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ยังมีส่วนช่วยรักษาสติธิประโยชน์ของชาวจีน เนื่องจากนโยบายบางประการของรัฐลิดรอนสิทธิประโยชน์ของคนจีนในประเทศไทย เช่น นโยบายการห้ามจำหน่ายสินค้าจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือ การปรับอัตราค่าธรรมเนียมใบต่างด้าว ฯลฯ ในกรณีดังกล่าว สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทย และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งล้วนมีบทบาทสำคัญในการเจรจากับรัฐบาล เพื่อขอผ่อนผัน หรืออนุโลมตามข้อเสนอของกลุ่มชาวจีนเท่าที่ทางการเห็นสมควร เมื่อทางการเห็นชอบตามข้อเสนอนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์ฯ ก็ได้กระจายข่าวให้ประชาชนชาวจีนทราบ เพื่อให้รีบดำเนินการตามการผ่อนผันนั้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อชาวจีนโดยตรง

ประการที่ 4 หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ได้ช่วยสร้างเครือข่ายขององค์กรชาวจีน โดยเป็นสื่อกลางของชุมชนชาวจีน ในการเผยแพร่ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์งานขององค์กรการกุศล หรือกิจกรรมทางสังคม ทำให้ชาวจีนในจังหวัดพระนคร ธนบุรีและปริมณฑลทราบความเคลื่อนไหวของชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ และที่สำคัญทำให้เครือข่ายองค์กรชาวจีนมีความเข้มแข็ง บทบาทดังกล่าว ได้สะท้อนสภาพสังคมของชาวจีนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

ประการสุดท้าย หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่า ต้องการส่งเสริมให้ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ชาวจีนในสมัยนั้น ส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวจีนต่างด้าวที่อพยพเข้ามา มิใช่บุคคลที่เกิดบนแผ่นดินไทย ดังนั้น ความรู้สึกผูกพันกับแผ่นดินไทยจึงยังมีไม่มากนัก และมักคิดกลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายที่ประเทศจีน หนังสือพิมพ์ฯ มีส่วนปลูกฝังให้ชาวจีนต่างด้าวเหล่านี้ ตระหนักว่าตนมิใช่เป็นเพียงผู้อาศัยบนแผ่นดินไทยเท่านั้น แต่ยังต้องมีความรักแผ่นดินไทย และพระมหากษัตริย์ไทยด้วย ชาวจีนในสมัยนี้ อาจมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีนัก กล่าวคือ บางส่วนเป็นผู้ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ติดฝิ่น หรือมีความผิดร้ายแรงที่ต้องโทษถึงขั้นประหารชีวิต เช่น เป็นผู้ต้องหาวางเพลิง หรือค้ายาเสพติด ดังนั้น หนังสือพิมพ์ซิงเสียนเยอะเป่าจึงพยายามรณรงค์เพื่อไม่ให้คนจีนทำความผิดซ้ำซ้อนขึ้นอีก เช่น การมอบโปสเตอร์ชักจูงให้เลิกยาเสพติด การเตือนให้พี่น้องชาวจีนระมัดระวังมิให้เกิดอคติภัย เหล่านี้ล้วนเป็นการแจ้งให้ชาวจีนทั่วไปเห็นว่า นโยบายของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สมควรได้รับการสนับสนุน รัฐบาลไม่ได้รังเกียจชาวจีนทุกคน มีเพียงชาวจีนบางส่วนเท่านั้นที่เป็นบุคคลที่รัฐบาลไทยไม่พึงปรารถนา นอกจากนี้ ข่าวสารเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทย ข่าวการร่วมมือระหว่างชาวไทยและจีนทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ หรือ ข่าวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่หนังสือพิมพ์นำเสนออยู่เป็นประจำ ช่วยให้ชาวจีนต่างด้าวส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณภาพของตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยด้วย

การวิเคราะห์บทบาทและวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า และหนังสือพิมพ์ในเครือดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ไม่เพียงแต่สามารถสะท้อนสภาพสังคมไทย ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง แต่ยังฉายภาพของตนเองในฐานะสื่อมวลชนของชาวจีนภายในประเทศไทย ที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวจีนกลมกลืนกับชาวไทย ทั้งพยายามปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมชาวจีนให้ยั่งยืนและมั่นคงปลอดภัยบนแผ่นดินไทย ไม่ว่าความระแวงต่อชาวจีนในขณะนั้นจะหนักหน่วงและรุนแรงเพียงใดก็ตาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ตีพิมพ์

เอกสารสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เบ็ดเตล็ดเรื่องเกลือ. (2491). สร.0201.22.2.6/5.

เรื่องการจัดมหาวិทยาลัยเชียงใหม่. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.9

กล่อง 29.

เรื่องการยกระดับการศึกษาภายในประเทศ. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

เลขที่ ศธ. 0701.9 กล่อง 28.

เรื่องพิจารณาภาพยนตร์. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.9.10.15 กล่อง 1.

เรื่องมหาดไทยขอให้กวัดชั้นนักศึกษา นักเรียนเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด.

(เอกสารกระทรวงมหาดไทย). (2503). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

เลขที่ ศธ. 0701.9/606. (กล่อง 21).

เรื่องสมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.9.10.5

กล่อง 1 - 5.

เรื่องหอสมุดแห่งชาติ. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.33.1 กล่อง 1

หนังสือคอมมิวนิสต์. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0101.9 กล่อง 32.

เอกสารของขบวนการคอมมิวนิสต์. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ศธ. 0701.9

กล่อง 32.

เอกสารชั้นต้นที่ดีพิมพ์

กฎหมาย

“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2493) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว

พ.ศ. 2493,” (2493, 14 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.

เล่ม 67 ตอนที่ 69. หน้า 2, 5.

“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2495) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495,”

(2495, 11 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. ตอนที่ 37 เล่ม 69. หน้า 13.

“กฎกระทรวง (พ.ศ. 2497) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497,”

(2497, 26 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 74 ตอนที่ 46.

หน้า 11.

- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505,” (2506, 15 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 5. หน้า 83.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2489) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2499, 12 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 73 ตอนที่ 5. หน้า 2.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พุทธศักราช 2477,” (2504, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 95. หน้า 1236.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2503) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495,” (2503, 10 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 77 ตอนที่ 57. หน้า 7.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2484,” (2506, 25 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 64. หน้า 352 – 355.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่ง พ.ศ. 2497 ว่าด้วยการขนส่งทางบก,” (2502, 29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 76 ตอนที่ 120. หน้า 668 – 670.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2500) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยอากรมหรสพ,” (2500, 10 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 74 ตอนที่ 75. หน้า 1319 – 1320.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2502) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2502, 8 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 112. หน้า 10.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 27 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 7 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 12. หน้า 72 – 74.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 28 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 18 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 35. หน้า 408 – 409.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 30 (พ.ศ. 2504) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473,” (2504, 29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 112. หน้า 30 – 31.
- “กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช 2497,” (2480, 13 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 54. หน้า 1082.

- “แถลงการณ์ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควรของจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 75 ตอนที่ 112. หน้า 3340.
- “เทศบัญญัติของเทศบาลนครกรุงเทพ เรื่อง กำหนดบริเวณซึ่งอาคารบางชนิดจะปลูกสร้างขึ้นมิได้ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505,” (2506, 26 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 80 ตอนที่ 29. หน้า 178 – 181.
- “เทศบัญญัติของเทศบาลนครกรุงเทพ เรื่อง ควบคุมการก่อสร้างอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504,” (2504, 8 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 78 ตอนที่ 61. หน้า 911 – 923.
- “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร,” (2502, 28 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 17. หน้า 7 – 8.
- “ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2494, 19 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 68 ตอนที่ 38. หน้า 854.
- “ประกาศ เรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ,” (2503, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 77 ตอนที่ 86. หน้า 1 – 10.
- “ประกาศกรมตำรวจ ที่ 13/2501 เรื่อง ห้ามการสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักร,” (2501, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 87. หน้า 1 – 2.
- “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การจดทะเบียนคนเสฟผื่น,” (2501, 9 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 4.
- “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง กำหนดวันห้ามการเสฟผื่นโดยไม่มีใบอนุญาต,” (2501, 9 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 5 - 6.
- “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ยกเว้นค่าธรรมเนียมในการต่ออายุใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวบางกรณี,” (2505, 27 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 79 ตอนที่ 105. หน้า 2496 – 2497.
- “ประกาศกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข ประกาศตั้งสถานสงเคราะห์คนติดยา,” (2502, 4 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 69. หน้า 2.
- “ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องบริโภคและเครื่องมือก่อสร้างที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53,” (2502, 30 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 76 ตอนที่ 66. หน้า 1629 – 1630.

- “ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทผ้าต่าง ๆ กับแหและด้าย
สำหรับใช้ในการทำแหที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,”
(2502, 7 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 76 ตอนที่ 70. หน้า 1663 – 1664.
- “ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทยาสำเร็จรูป
เครื่องเวชภัณฑ์ เคมีภัณฑ์กับเครื่องเขียน และกระดาษต่าง ๆ ที่ห้ามจำหน่าย
ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 28 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*.
เล่ม 76 ตอนที่ 74. หน้า 1883 – 1884.
- “ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทสมุนไพร และเมล็ดพันธุ์
ผักที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53,” (2502, 10 มิถุนายน).
ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 61. หน้า 1 – 2.
- “ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าประเภทสุรา ประเภทเครื่องนุ่งห่ม
สำเร็จรูป ประเภทยานพาหนะและเครื่องอุปกรณ์ และประเภทสินค้าเครื่องอุปโภค
อื่น ๆ ที่ห้ามจำหน่ายตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 6 ตุลาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 94. หน้า 2322 – 3.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 5.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 9.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4,” (2501, 20 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 81. หน้า 10 - 13.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 6,” (2501, 21 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 83. หน้า 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 9,” (2501, 21 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 83. หน้า 6.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11,” (2501, 22 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 84. หน้า 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12,” (2501, 22 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 84. หน้า 4 – 5.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 16,” (2501, 27 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 85. หน้า 5.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 20,” (251, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*.
เล่ม 75 ตอนที่ 88. หน้า 1.

- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 23,” (2501, 9 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 91. หน้า 3.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24,” (2501, 9 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 91. หน้า 4.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 26,” (2501, 11 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 93. หน้า 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 33,” (2501, 5 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 103. หน้า 1 - 5.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37,” (2501, 9 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 106. หน้า 1 - 3.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 42,” (2502, 2 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 4. หน้า 1 - 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 46,” (2502, 11 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 6. หน้า 7 - 9.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 47,” (2502, 12 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 7. หน้า 1 - 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 50,” (2502, 15 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 9. หน้า 1 - 2.
- “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53,” (2502, 17 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 11. หน้า 1 - 3.
- “ประกาศคณะกรรมการกลางป้องกันการค้ากำไรเกินควร ฉบับที่ 38 พ.ศ. 2502 เรื่อง วางระเบียบควบคุมการค้าไขเป็ดสด และการขนส่งไขเป็ดสดในเขตจังหวัด พระนครและธนบุรี,” (2502, 15 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 9. หน้า 2 - 6.
- “ประกาศคณะกรรมการควบคุมการค้าขนส่ง เรื่อง กำหนดเส้นทางสำหรับการขนส่งประจำทาง ด้วยรถยนต์โดยสาร,” (2504, 21 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78 ตอนที่ 25. หน้า 713 - 733.
- “ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควร จังหวัดธนบุรี ฉบับที่ 48 พ.ศ. 2501 เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 75 ตอนที่ 12. หน้า 3437 - 3439.
- “ประกาศคณะกรรมการส่วนจังหวัดป้องกันการค้ากำไรเกินควร จังหวัดพระนคร ฉบับที่ 48 พ.ศ. 2501 เรื่อง ควบคุมและกำหนดราคาสูงสุดของน้ำแข็งและเครื่องดื่มบางชนิด,” (2501, 30 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 75 ตอนที่ 12. หน้า 3443 - 3445.

- “พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2498,” (2498, 1 กุมภาพันธ์).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78 ตอนที่ 9. หน้า 161.
- “พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505,” (2505, 27 มีนาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 79 ตอนที่ 29. หน้า 456.
- “พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2495,” (2495, 29 มกราคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 69 ตอนที่ 7. หน้า 63.
- “พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493,” (2493, 14 พฤศจิกายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 67 ตอนที่ 62. หน้า 984 - 994.
- “พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช 2479,” (2480, 5 กรกฎาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54. หน้า 756 - 763.
- “พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505,” (2505, 30 เมษายน).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 39. หน้า 39.
- “พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476,” (2477, 24 เมษายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 51. หน้า 117 - 118.
- “พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493,” (2493, 29 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. ตอนที่ 71 เล่ม 97. หน้า 1229.
- “พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พุทธศักราช 2479,” (2480, 26 เมษายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54. หน้า 177 - 187.
- “พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ 5),” (2490, 23 กันยายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. ตอนที่ 45 เล่ม 64. หน้า 629 - 630.
- “พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502,” (2502, 1 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 110. หน้า 612 - 615.
- “พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พุทธศักราช 2484,” (2484, 16 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 58. หน้า 1794 - 1803.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2502,” (2502, 26 พฤษภาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 55. หน้า 11, 39.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2503,” (2503, 31 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 122. หน้า 11, 27.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2504,” (2503, 28 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 109. หน้า 14, 32.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2505,” (2504, 3 ตุลาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 78 ตอนที่ 79. หน้า 14, 52.

- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2506,” (2505, 30 กันยายน).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 78 ตอนที่ 89. หน้า 15, 33.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2507,” (2506, 30 กันยายน).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 80 ตอนที่ 96. หน้า 22, 46.
- “พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501,” (2501, 26 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
- เล่ม 75 ตอนที่ 65. หน้า 419 – 421.
- “พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3). (2505, 27 กรกฎาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 67. หน้า 30.
- “พระราชบัญญัติปราคการค้าประเวณี พ.ศ. 2503,” (2503, 1 พฤศจิกายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 89. หน้า 896 – 901.
- “พระราชบัญญัติผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ห้ามจำหน่าย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 พ.ศ. 2502,” (2502, 9 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา.
- เล่ม 76 ตอนที่ 60. หน้า 140 – 142.
- “พระราชบัญญัติฝิ่น (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2502,” (2502, 30 มิถุนายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 76 ตอนที่ 66. หน้า 177 – 181.
- “พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2504,” (2504, 24 ตุลาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 78 ตอนที่ 87. หน้า 1149.
- “พระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2503,” (2503, 31 ธันวาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 77 ตอนที่ 112. หน้า 10.
- “พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503,” (2503, 20 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 77. หน้า 719 – 734.
- “พระราชบัญญัติโรคติดต่อ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2492,” (2482, 13 พฤศจิกายน).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56. หน้า 1679.
- “พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสารและหนังสือพิมพ์,” (2465, 30 มกราคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 39. หน้า 564 - 585.
- “พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502,” (2502, 7 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 43.
- หน้า 2 – 3.
- “พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498,” (2498, 8 กุมภาพันธ์).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 72 ตอนที่ 11. หน้า 240 – 241.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503,” (2503, 25 ตุลาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 88. หน้า 874.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505,” (2505, 9 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 79 ตอนที่ 12. หน้า 1 – 12.

“พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502,” (2502, 2 กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 76 ตอนที่ 85. หน้า 1 – 8.

“พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2502,” (2502, 4 กรกฎาคม).

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 75 ตอนที่ 69. หน้า 1 – 12.

“พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475,”

(2475, 29 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 49. หน้า 403.

“พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช 2470,” (2470, 5 กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 44. หน้า 191.

“พระราชบัญญัติสัญญาชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496,” (2496, 3 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 70 ตอนที่ 10. หน้า 195.

“พระราชบัญญัติสัญญาชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499,” (2500, 12 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 74 ตอนที่ 15. หน้า 431 – 435.

“พระราชบัญญัติสัญญาชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503,” (2503, 1 กุมภาพันธ์).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 8. หน้า 8 - 13.

“พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. 2495,” (2495, 12 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา.

ตอนที่ 10 เล่ม 69. หน้า 103 – 112.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือพิมพ์

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2501.

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2502.

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2503 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2503.

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2504 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2504.

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2505 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2505.

星泰晚报= หนังสือพิมพ์ชิงไต้หวันเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2506 –
ฉบับวันที่ 8 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 20 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2501.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2502 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2502.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2503 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2503.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2504 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2504.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2505 –
ฉบับวันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2505.

星曜日報= หนังสือพิมพ์ชิงเสียนเยอะเป้า ฉบับวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2506 –
ฉบับวันที่ 8 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2506.

林風. (1990ก, 20 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์
ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

_____. (1990ข, 23 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์
ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

_____. (1990ค, 25 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์
ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

_____. (1990ฅ, 27 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์
ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

_____. (1990ง, 30 กรกฎาคม). “泰國華文報業史述略 = ประวัติธุรกิจหนังสือพิมพ์
ภาษาจีนในประเทศไทยอย่างย่อ,” 中華日報 = หนังสือพิมพ์ตงฮั่ว. หน้า 14.

หนังสือภาษาไทย

๑๐๐ ปี มหาดไทย. (2535). กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

60 ปี คณะรัฐมนตรี. (2535). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

กนกวลี ชูชัยยะ. (2544). พจนานุกรมวิสามานยนามไทย : วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม.

กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

กรมการขนส่งทางบก. (2534). 50 ปี กรมการขนส่งทางบก. กรุงเทพฯ : กรมฯ.

กรมศิลปากร. (2546). *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟานฟลีต* (วัน วลีต).

กรุงเทพฯ : กรมฯ.

กรมศิลปากร. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2525). *จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์*.

กรุงเทพฯ : กรมฯ.

กรมศิลปากร. กองหอจดหมายเหตุ. (2521). *สัมพันธ์ภาพไทย – จีน*. กรุงเทพฯ : กรมฯ.

กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ และคนอื่น ๆ. (2543). *90 ปี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งบนเส้นทาง*

ประวัติศาสตร์สังคมไทย : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฯ.

กระทรวงเกษตร. (2507). “ผลงานสำคัญของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

งานในการพัฒนาการเกษตร,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*

คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม

พ.ศ. 2507. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย. (2541). *19 ปี การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย*.

กรุงเทพฯ : การทำฯ.

การสื่อสารแห่งประเทศไทย. (2526). *๑๐๐ ปี การไปรษณีย์ไทย*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2517). *ชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.

คณะกรรมการเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับรถยนต์โดยสารประจำทางในเขตนครหลวงกรุงเทพ นครบุรี.

(2515). *การรวมกิจการรถยนต์โดยสารประจำทาง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงคมนาคม.

คณะกรรมการประมวลเอกสาร ใน คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.

(2525). *จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

คำรบลักซ์ สรัสวดี. (2543). *การศึกษาและการวิจัยเพื่อชี้แนะและกำหนดกรอบนโยบาย*

การพัฒนาเมือง “กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” กับการแก้ปัญหาจราจร.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จเร จุฬารัตนกุล. (2507?). “กำเนิดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ,” ใน งาน “วิเทศสหการ” ใน

สมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. พระนคร : กรมวิเทศสหการ

กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ.

จากฮวงโหสูเจ้าพระยา. (2548). กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน).

จางงศรี รัตน์ (หาญเจนลักษณ์), คุณหญิง. (2541). *ดูจนาวากลางมหาสมุทร*.

กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.

จุลจักรพงษ์, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. (2536). *เจ้าชีวิต สยามก่อนยุคประชาธิปไตย*.

กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุ๊คส์.

- จุลชีพ ชินวรรโ. (2528). *สัมพันธไมตรีไทย – จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ : พ.ศ. 2518 – 2528*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉลองครบรอบ 50 ปี หนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเป้. (2543). กรุงเทพฯ : ชิงเป้า.
- ชำนาญ ยุบบูรณ์. (2507). “ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับงานเทศบาล,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 185. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ถ้วน ลีเชิง. (2534). “การค้นคว้าขั้นต้นเกี่ยวกับเรื่องเมืองท่าจากหลักฐานของอำเภอเชิงห่าย เรือหัวแดง และการอพยพไปอยู่สยามของคนจีนแต่จิ๋ว,” แปลโดย สันติ ตั้งรพีพากร. ใน *ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิลำเนาเดิมที่เนาชั้น สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจากหลักฐาน (2310 – 2393)*. หน้า 19 – 26. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี บุญยเกตุ. (2507). “ผลงานในด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 132. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ = The Politics of Despotism Paternalism*. พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข แปล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2543). *เจียงหนานแสนงาม*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ.
- ธนบุรี. (2542). กรุงเทพฯ : สารคดี.
- ชนากิต (นามแฝง). (2545). *ประวัตินายกรัฐมนตรีไทย*. กรุงเทพฯ : ปิรามิต.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2530). *วิวัฒนาการธนบัตรไทย*. กรุงเทพฯ : ธนาคารฯ.
- _____. (2545). *100 ปีธนบัตรไทย 2445 – 2545*. กรุงเทพฯ : ธนาคารฯ.
- น้อม อุปรมัย. (2542). “คอคอดกระ,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 3*. หน้า 1012. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- นันทนา กปิลกาญจน์. (2529). *รายงานผลการวิจัย แนวคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : ผลที่มีต่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *การเมืองสมัยพระนารายณ์มหาราช*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน.

บรรเทิง วัฒนศิริธรรม. (2528). การขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานคร เอกสารวิจัย
ส่วนบุคคล ในลักษณะวิชาสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

บุญชนะ อัตถากร. (2507). “งานเกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญ ในสมัยของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ปี 2502 – 2506,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ
เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507.
หน้า 77 - 97. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2526). บันทึกวิเคราะห์และวิจารณ์ 16 นายกรัฐมนตรีไทย. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร เพื่อการศึกษาและวิจัย.

บุญธรรม ทองไข่มุกด์. (2507). “งานในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” ใน ประวัติและ
ผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 154 - 162. พระนคร : สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี.

โบราณราชธานินทร์, พระยา. (2542). “ตำนานกรุงเก่า,” ใน ประชุมพงศาวดารฉบับ
กาญจนมาภิเษก เล่ม 5. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507ก). “การต่อต้านคอมมิวนิสต์,” ใน ประวัติและผลงานของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่
17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 66 - 69. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507ข). “การปราบปรามการลอบวางเพลิง,” ใน ประวัติและผลงานของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 27 – 36. พระนคร : สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี.

_____. (2507ค). “การปราบปรามบุคคลอันธพาล,” ใน ประวัติและผลงานของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 48 – 50. พระนคร : สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี.

ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (2507ง). “การเลิก 3 ล้อ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี,” ใน ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 59 - 65. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507จ). “การเลิกสูบบุหรี่,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 32 - 37. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507ฉ). “งานเลิกโสเภณี,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 51 - 58. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507ช). “งานปราบเหวโรอื่น,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 38 - 47. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

ปรากฏ ภูวนารถนุรักษ์, และคนอื่น ๆ. (2508). รายงานการศึกษาและค้นคว้า เรื่อง ปัญหารถโดยสารประจำทางในจังหวัดพระนคร – ธนบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ปรีวัฒน์ จันทร. (2546). เจ๊เหอ แม่ทัพมหาชนที่ “ซำปอกง”. กรุงเทพฯ : มติชน.

ปิ่น มาลากุล, ม.ล. และ กำแหง พลาญกูร. (2507). “ผลงานของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ งานในด้านพัฒนาการศึกษา,” ใน ประวัติและผลงานของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507. หน้า 98 - 108. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

ผาสุข อินทราวุธ. (ม.ป.ป.). “โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์,” ใน เอกสารประกอบนิทรรศการถาวร “พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย” โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โบราณคดี สมัยประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ผุสดี ทิพทัส. (2542). “ที่อยู่อาศัยในภาคกลาง,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 6. หน้า 2613. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

- แผนที่ทางหลวงในประเทศไทย. (2533). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมทางหลวงแห่งประเทศไทย
- แผนพัฒนาภาคใต้. (ม.ป.ป.). ม.ป.พ.
- พจนานุกรมฉบับมติชน. (2547). กรุงเทพฯ : มติชน.
- พจนานุกรมนอกราชบัณฑิตย. (2543.). กรุงเทพฯ : มติชน.
- พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2520). บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- พรณี บัวเล็ก. (2542). กุลีลาการถกกับประวัติศาสตร์แรงงานไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- _____. (2543). วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๕๑๖. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- _____. (2545). ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2453 – 2482 : บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. กรุงเทพฯ : พันธกิจ.
- พระราชประวัติสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 19 พระองค์. (2543). กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๓ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๖. (2533). กรุงเทพฯ : สำนักพระราชวัง.
- พลกุล อังกินันท์. (2515). บทบาทชาวจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่กิมฮวย คุณวัฒน์ ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2515. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประจักษ์การพิมพ์.
- พวงผกา คุโรวาท. (2540). ประวัติเครื่องแต่งกาย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น 1977.
- พวงศรี ลิ้มปะพันธุ์ และ พูนศรี ดำรงวัฒน์. (2507?). “กิจการร่วมมือระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจและวิชาการ,” ใน งาน “วิเทศสหการ” ในสมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2502 – 2506). หน้า 25 – 51. พระนคร : กรมวิเทศสหการ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ.
- พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. (2544). สำเภาสยาม ตำนานเจ้าบางกอก. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- พีระพงศ์ ดามาพงศ์. (2546). ท่องอดีตกับสามเกลอ เล่ม 1 และ 2. กรุงเทพฯ : เอสซี.
- เพลิง ภูผา. (2538). จอมพลผู้พลิกแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : ไพลิน.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : แบรนดี้เอจ.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2532). ครบรอบ 25 ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยฯ.

มูลนิธิหัวเขียวป่อเต็กเซี่ยงตึ้ง แจ่งกิจการประจำปี พ.ศ. 2501 - 2504. (ม.ป.ป.).

พระนคร : ม.ป.พ.

มูลนิธิหัวเขียวป่อเต็กเซี่ยงตึ้ง แจ่งกิจการประจำปี พ.ศ. 2505 - 2506. (ม.ป.ป.).

พระนคร : ม.ป.พ.

ยูดี ตันสกุลรุ่งเรือง. (2543). จากอาสาถึงหย่าฉ่า ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ร้านนายอินทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2501. (2503).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2502. (2505).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2503. (2505).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2504. (2506).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2505. (2507).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

รายงานประจำปีของกรมตำรวจ ประจำปีพุทธศักราช 2506. (2508).

พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ.

โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิครบรอบ 90 ปี 2446 - 2537. = tiānjīngtiānhuá yī yuànchéng lì jǐ jiǔshízhōunián jì 天京天華醫院成立九十週年紀念特刊 1903 - 1994. (ม.ป.ป.). ม.ป.พ.

niànt è kǎn 念特刊 1903 - 1994. (ม.ป.ป.). ม.ป.พ.

วันวาน ... กับวันนี้ของสีลม. (1992). กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยทุน จำกัด.

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภาวค์ จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนในสภาพสังคมไทยสมัย

ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” ใน ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่นๆ
ที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรื่องจางหลิน (2310 - 2393). หน้า 88 - 112.

กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิภา อุตมฉินท์, นฤมิตร สอดสุข และ ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ. (2528). บทบาทและสถานภาพ

ของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2526). “จีนในไทย,” ใน คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร.

หน้า 15 - 26. กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2534). “การควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนการปฏิรูปการปกครอง 2325 (1782) – 2435 (1892),” ใน *ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิลำเนาเดิมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรือจากหลิง (2310 – 2393)*. หน้า 117.
กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2544). *หาอยู่หากิน เพื่อค้าเพื่อขาย เศรษฐกิจไทยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*.
กรุงเทพฯ : มติชน.
- ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร. (2543). *ของดีกรุงเทพ. พิมพ์ครั้งที่ 2*.
กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
- ส. พลายน้อย. (2530). “คนจีนครั้งสร้างกรุง,” ใน *คนจีน 200 ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2*. หน้า 53 – 55. กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ.
- ส. สุคนธาภิรมย์. (2530). “กำเนิดและความเป็นมาของธนาคารจีนในสยาม,” ใน *คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2*. หน้า 100. หน้า 178 – 179.
กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ.
- สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ = Chinese Society in Thailand : An Analytical History*. พรณี จัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ แปล. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). *รายงานการสำรวจเศรษฐกิจของประเทศของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการธนาคารโลก “โครงการพัฒนาของรัฐสำหรับประเทศไทย” A Public Development Programme for Thailand*. พระนคร : กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล.
- สฤษดิ์ ธาระรัชต์. (2507ก). *กองทัพบกพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธาระรัชต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มีนาคม พุทธศักราช 2507*. พระนคร : กองทัพบก.
- _____. (2507ข). “คำกล่าวเปิดการประชุมปลัดจังหวัดและนายอำเภอทั่วราชอาณาจักร ในวันที่ 27 เดือนเมษายน พ.ศ. 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธาระรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธาระรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์วัดเทพ ศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 4. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2507ค). “คำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบปีแห่งการตั้งคณะรัฐมนตรี 10 กุมภาพันธ์ 2503,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษดิ์ ธาระรัชต์ พ.ศ. 2502 - 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธาระรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 27. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

สฤษฎ์ ธีระรัชต์. (2507ฉ). “คำปราศรัยในการเปิดประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี 2502 วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 13. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507ง). “คำปราศรัยในวันชาติ 24 มิถุนายน 2502,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทาน เพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 17. พระนคร : โรงพิมพ์ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2507จ). “โอวาทกล่าวปิดการอบรมอัครพาล ในวันที่ 6 กันยายน 2503,” ใน *ประมวลสุนทรพจน์ของ จอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ พ.ศ. 2502 – 2504 คณะรัฐมนตรี พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษฎ์ ธีระรัชต์ ณ เมรุหน้า พลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 215. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

สวี่ เส้าหลิน. (2539). “การหลอมตัวผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่นเป็นกระแสหลักแห่ง การพัฒนาของจีนโพ้นทะเล : วิเคราะห์ประวัติและความเป็นมาและวิวัฒนาการของคนที่จีน ที่อพยพออกไปอยู่ต่างประเทศ,” ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศและในภูมิสำเนาเดิมที่เฉา ชัน สมัยที่สอง ทำเรือสำเภา ค.ศ. 1860 – 1949 (พ.ศ. 2403 – 2492)*. หน้า 1 - 30. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สองทศวรรษทบวงมหาวิทยาลัย. (2535). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 24 2506*. พระนคร : โรงพิมพ์ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2508). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 25 2507*. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ นายกรัฐมนตรี.

_____. (2509). *สมุดสถิติประเทศไทย บรรพ 26 2508*. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ นายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). *5 ทศวรรษสภาพัฒน์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ. (2503). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504 – 2506 และถึง 2509*. พระนคร : สำนักงานฯ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2504). *แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2505 – 2509*. พระนคร : ส่วนวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (2525ก). *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 – 3*. กรุงเทพฯ : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- _____. (2525ข). *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 รัชกาลที่ 4 – พ.ศ. 2475*. กรุงเทพฯ : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- _____. (2525ค). *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน. (2523). *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย - จีน พ.ศ. 1825 – 2395 แปลจากเอกสารทางราชการของจีน*. กรุงเทพฯ : สำนักฯ.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีน*. กาญจนบุรี ละอองศรี แพล. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2526). *สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- _____. (2544). *อยุธยาที่ยังฟ้า*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุภาวศ์ จันทวานิช. (2542). “จีนในภาคกลาง,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 4*. หน้า 1537. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุภาวศ์ จันทวานิช, และคนอื่น ๆ. (2534). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่น ๆ*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2539). *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย และในภูมิภาคอื่น ๆ*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสลา เรขะรุจิ. (2544). *1 ทศวรรษหนังสือพิมพ์ไทย*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- หอสมุดแห่งชาติ. (2519). *วารสารและหนังสือพิมพ์ภาษาจีนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ประวัติและบรรณานุกรม*. *泰國華文報業小史附泰國文報刊年表*. กรุงเทพฯ : งานบริการหนังสือพิมพ์และวารสาร.
- อำนวย วีวรรณ. (2507). “การบริหารงานเศรษฐกิจการคลังและการเงินของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์,” ใน *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507*. หน้า 111. พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

เออีจิ มูราชิม่า. (2539). การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924 – 1941. วรศักดิ์ มัทธโนบล แปลและเรียบเรียง.

กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Wang Wei-Min. เรียบเรียงและแปล. (2535). สถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย เรียบเรียงและแปลจากนามานุกรมภาษาจีนโบราณ “สถานที่โบราณบริเวณทะเลใต้”. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิทยานิพนธ์

จารึก สุกใจ. (2529). นโยบายเศรษฐกิจของไทยภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501–2506. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

เจริญศรี เจริญวัฒน์. (2522). นโยบายและการจัดการอาชีวศึกษาของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2475 – 2503. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. (2526). โสภณกับนโยบายของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2411 – 2503.

วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

นภัทร วัชรพิมลมาศ. (2543). การควบคุมและการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.

วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (วารสารสนเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ปรารธนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440 – 2488. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถ่ายเอกสาร.

ผะอบ จิ่งแสงสถิตย. (2520). ปัญหาการขาดคอคอดกระ (พ.ศ. 2394 – 2482). วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัดสำเนา.

พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล. (2536). พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ ที่มีผลต่อคนไทยเชื้อสายจีน พ.ศ. 2485 – 2535. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (มานุษยวิทยา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

พรศุภร์ พิพัฒน์วิไลกุล. (2542). ความคิดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งเสียนเยอะเปื้อน. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (การหนังสือพิมพ์).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ. (2533). *ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : กรณีศึกษา อเมริกา พ.ศ. 2493 - 2519*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). *นโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อชาวจีนในประเทศไทย (2475 – 2500)*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- มนตรี เทชะมนันต์. (2539). *เชียงใหม่ : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มัลลิกา เรืองระพี. (2518). *บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- ยุธยา หมื่นสาย. (2546). *แนวคิดในการบริหารประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : การศึกษาวิเคราะห์สุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501 – 2506*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยุพเรศ มัลลิกานนท์. (2510). *บทบาทของชาวจีนในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (ปกครอง). กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- วรพร ภู่งศ์พันธุ์. (2542). *ความเป็นสังคมนานาชาติของพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึง ค.ศ. 1767*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรินทร์ มัสเจริญ. (2533). *แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลากิจการในเมืองในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : ศึกษากรณีความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- วัฒนา เลิศสินไทย. (2523). *นโยบายจัดการศึกษา และการขยายการศึกษาภาคบังคับ ของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วีรวัลย์ งามสันติกุล. (2543). *ชาวจีนกับกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทย พ.ศ. 2420 – 2513*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

- ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2526). *รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500 – 2506)*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การปกครอง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สินีนานู เวชแพทย. (2539). *แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพันธุ์ สุนทรมณี. (2515). *วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

วารสารและเอกสารที่ไม่เป็นเล่ม

- ผาสุข อินทรารุท. (2544, 27 ตุลาคม). *ตำนานเมืองลพบุรี*. (เอกสารประกอบการเสวนา). กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2538, กรกฎาคม – ธันวาคม). “การศึกษาชื่อสถานที่ภาษาไทยและภาษาจีนในประเทศไทย,” ใน *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 14(2) : 20 – 37.
- เรืองรอง รุ่งรัศมี. (2545ก, 16 กันยายน). “สิ่งพิมพ์ภาษาจีนในสยาม,” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(537) : 59.
- _____. (2545ข, 23 กันยายน). “หนังสือพิมพ์ภาษาจีนยุคแรกในสยาม,” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(538) : 59.
- _____. (2545ค, 28 ตุลาคม). “เชียวฮุดเส็งกับหนังสือพิมพ์จีนในสยาม,” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(543) : 59.
- _____. (2545ฅ, 4 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (1),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(544) : 59.
- _____. (2545ง, 11 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (2),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(545) : 59.
- _____. (2545จ, 18 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (3),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(546) : 59.
- _____. (2545ฉ, 25 พฤศจิกายน). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (4),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(547) : 59.
- _____. (2545ช, 2 ธันวาคม). “หนังสือพิมพ์จีนในสยาม (5),” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 11(548) : 59.
- สรรพสิริ วิรยศิริ. (2540, ธันวาคม). “รศราง อนุสรณ์แห่งความเอื้ออาทรและเสียสละ,” *สารคดี*. 13(154) : 158.

huáqióbàodéshàntáng

華僑報德善堂. = มูลนิธิช่วยเหลือชาวป้อเติ่งเชียงต้ง. (ม.ป.ป.). 華僑報德善堂務報告書

fó lǐ èr wǔ líng yī nián zhì èr wǔ líng sì nián dù

佛曆二五零一年至二五零四年度. = รายงานประจำปีมูลนิธิช่วยเหลือชาวป้อเติ่งเชียงต้ง

พ.ศ. 2501 – 2504. พระนคร : ม.ป.พ.

huáqióbàodéshàntáng wù bàogào shū

huáqióbàodéshàntáng

華僑報德善堂. = มูลนิธิช่วยเหลือชาวป้อเติ่งเชียงต้ง. (ม.ป.ป.). 華僑報德善堂務報告書

fó lǐ èr wǔ líng wǔ nián zhì èr wǔ líng liù nián dù

佛曆二五零五年至二五零六年度. = รายงานประจำปีมูลนิธิช่วยเหลือชาวป้อเติ่งเชียงต้ง

พ.ศ. 2505 – 2506. พระนคร : ม.ป.พ.

huáqióbàodéshàntáng wù bàogào shū

pǔ zhī sì shí nián

普智四十年. = โกศลวิทยา 40 ปี. (2534). กรุงเทพฯ : สวีชาญการพิมพ์.

sù pán zhān tā wā wéi hé qí tā

素攀·占塔哇匿和其他. = สุภางค์ จันทวานิช, และคนอื่น ๆ. (2534). 泰國潮州人及其故

taiguochaozhouren jiqigū

xiāngchāoshān dì qū yánjiū baogào dì yī qī zhāng lín gǎng

鄉潮汕地區研究報告第一期 樟林港 (2310 – 2393). = รายงานการวิจัยเรื่อง

ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิภาคเดมที่เฉาซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรือจากหลิน

zhū lā lóng gōng dà xué yà zhōu yán jiū suǒ

(2310 – 2393). กรุงเทพฯ : 朱拉隆 功大學 亞洲研究所 = สถาบันเอเชีย

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

tàiguó de de chāo zhōu rén jī qí chāo shān yuán jī yán jiū jì huà dì èr jì shàn tóu gǎng

_____. (2540). 泰國的的潮州人及其潮汕原籍研究計劃第二暨汕頭港.

(1860 – 1949). = รายงานการวิจัยเรื่อง ชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทย และในภูมิภาคเดมที่เฉาซัน

สมัยที่สอง ทำเรือข้ามโถว (2403 – 2492 หรือ 1860 - 1949).

zhū lā lóng gōng dà xué yà zhōu yán jiū suǒ zhōngguó yán jiū zhōng xīn

กรุงเทพฯ : 朱拉隆 功大學亞洲研究所 中國研究中心. = ศูนย์จีนศึกษา

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

tàiguó zhōng huá zōng shāng huì chéng lì bā shí wǔ zhōu nián jì xīn dà shè luò chéng jiē mù jì niàn tè kān

泰國中華總商會成立八十五週年暨新大廈落成揭幕紀念特刊. = หนังสือ

ที่ระลึกหอการค้าไทยจีนก่อตั้งครบรอบ 85 ปีและฉลองเปิดอาคารใหม่. (1995).

กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Litchfield Whiting Bowne and Associates. (2503). *Greater Bangkok Plan 2533*. 2nd ed.

Bangkok : Department of Town & Country Planning Ministry of Interior.

The Eagle and the Elephant : Thai – American Relations Since 1833 Golden Jubilee

Edition. = ความสัมพันธ์ไทย – อเมริกัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2376 ฉบับกาญจนาภิเษก

สมโภช. (1997). 4th ed. Bangkok : United States Information Service.

พจนานุกรมภาษาจีน

เรียรชัย เอี่ยมวรมะ. (2545). พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวย่อ).

กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.

liángshíqiū

yuǎndōngyīnghàn hànīngcídiǎn dàzìběn

梁實秋. (1999). 遠東英漢：漢英辭典 (大字本) = FAR EAST ENGLISH -

táiběi

yuǎndōngtúshū

CHINESE CHINESE - ENGLISH DICTIONARY. 台北 = ไทเป : 遠東圖書

gōngsī

公司. = บริษัทเหวียนตงถู่จู่ จำกัด.

cháoshànxīnzìdiǎnfùguóyīnzhùyīn jīngzhuāng

潮汕新字典附國音注音 (精裝) = พจนานุกรมเฉาซันฉบับใหม่พร้อมจู้ฮิน

yījiǔqīwǔ

xiānggǎng

xīnhuà yìnshuā gǔfèn gōngsī

(ปกหนัง). (一九七五) = (1975). 香港 = ฮ่องกง : 新華印刷股份有限公司. =

บริษัทสำนักพิมพ์ซินหวา จำกัด.

cíhuì

bāshínián

táiběi

wénhuàtúshūgōngsī

辭彙 = พจนานุกรม. (八十年) = ปีที่กมินตั๋งที่ 80. 台北 = ไทเป : 文化圖書公司. =

บริษัทเหวินหวาถู่จู่ จำกัด.

jīngxuǎnyīnghàn hànīngcídiǎn xīnbǎn

精選英漢、漢英詞典 (新版) Concise English - Chinese Chinese -English

dì cì

Dictionary (New Edition). (2000). 第 30 次 = พิมพ์ครั้งที่ 30.

běijīng

shāngwùyìnshūguǎn

北京 = ปักกิ่ง : 商務印書館 = สำนักพิมพ์ซางอู่.

พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น

konsaisu gairaigojiten

コンサイス 外来語辞典 = พจนานุกรมคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ ฉบับ concise.

daiyonpan

tokyou

sanseidou

(1987). 第四版. = พิมพ์ครั้งที่ 4. 東京 = โตเกียว : 三省堂 = สำนักพิมพ์

ซันเซโด.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติ รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๐๓

พระราชบัญญัติ
รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ของบ้านเมือง
พ.ศ. ๒๕๐๓

ในพระปรมาภิไธย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
สัງวาลย์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓
เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๐๓”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และจะให้ใช้บังคับในท้องที่ใด มีบริเวณเพียงใด และจะให้ใช้บังคับทั้งหมดทุกมาตราหรือยกเว้นมาตราใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

พระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นตามความในวรรคก่อน ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“เจ้าพนักงานท้องถิ่น” ในเขตเทศบาล หมายความว่า นายกเทศมนตรี ในเขตสุขาภิบาล หมายความว่า ประธานกรรมการสุขาภิบาล และในท้องที่ที่ยอยู่นอกเขตเทศบาล หรือสุขาภิบาล หมายความว่า นายอำเภอ

“ที่สาธารณะ” หมายความว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เฉพาะที่เป็นทรัพย์สินสำหรับประชาชนใช้ร่วมกัน และให้รวมถึงถนนด้วย

“สถานสาธารณะ” หมายความว่า ที่สาธารณะ หรือสถานที่ที่จัดไว้เป็นสาธารณะสำหรับประชาชนใช้เพื่อการบันเทิงหรือหย่อนใจ หรือเพื่อการชุมนุม

“อาคาร” หมายความว่า ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงาน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอย และสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่ชุมนุมของประชาชน

“ถนน” หมายความว่า ทางบกหรือสะพานที่ประชาชนใช้ในการจราจร และให้หมายความรวมถึงทางเท้าหรือขอบทางเท้าด้วย

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองอาคารชั้นเดียวหรือชั้นล่างของตึกแถว ห้องแถว ห้างร้าน สำนักงานธุรกิจ โรงงาน โรงมหรสพ โรงแรม หรือภัตตาคาร มีหน้าที่ช่วยเจ้าพนักงานท้องถิ่นดูแลรักษาความสะอาดทางเท้าถาวรหน้าอาคารนั้น ถ้าละเลยไม่กระทำการตามที่กล่าวนี้ และได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้จัดทำเพื่อความสะอาดเรียบร้อยภายในกำหนด และสามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ แต่ไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา ๕ ผู้ใดอาบน้ำหรือซักผ้าบนถนนหรือในสถานสาธารณะ ซึ่งมีได้จัดไว้เพื่อการนั้น หรือในแม่น้ำ หรือคลอง หรือที่ใด ๆ ภายในบริเวณที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ติดตั้งหรือแขวนประกาศระบุห้ามไว้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๖ ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาแก่ประชาชนด้วยการปิดแผ่นประกาศ หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความหรือภาพลง ณ ที่ใด ๆ ในที่สาธารณะ หรือที่รั้วกำแพงผนังอาคาร หรือต้นไม้ด้านที่ติดกับที่สาธารณะ หรือด้วยการทิ้งหรือโปรยแผ่นประกาศใด ๆ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือเป็นการกระทำของทางราชการ

การขอรับอนุญาต หลักเกณฑ์การอนุญาต การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมขอรับอนุญาตและการจดเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง อัตราค่าธรรมเนียมนั้นต้องไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้

การโฆษณาของผู้ครอบครองอาคารหรือต้นไม้ เพื่อการค้าหรือธุรกิจของตนเอง หรือเพียงให้ทราบชื่อของผู้ครอบครองอาคาร ชื่ออาคาร เลขที่อาคาร หรือข้อความอื่นเกี่ยวกับการเข้าไปและออกจากอาคารนั้น มิให้ถือว่าเป็นการโฆษณาแก่ประชาชนตามความในมาตรานี้

ผู้ใดฝ่าฝืนความในวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๗ ห้ามมิให้ผู้ใดขีด เขียน หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ลงบนถนน เว้นแต่เป็นการกระทำของทางราชการ

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๘ ผู้ใดขีด เขียน หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ โดยมีบังควรลงที่รั้ว กำแพง ผนังอาคาร ต้นไม้หรือสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะ หรือที่เห็นได้จากที่สาธารณะ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๙ ผู้ใดโดยมิบังควรติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะ หรือติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใด ๆ ณ ที่ที่เห็นได้จากที่สาธารณะด้วยวิธีอันไม่สมควร ทำให้เห็นเป็นที่ไม่เรียบร้อยน่ารังเกียจ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๑๐ ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินที่เห็นได้จากที่สาธารณะ ปล่อยให้พืช ต้นไม้ หรือหญ้าขึ้นรกรุงรัง และได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้จัดทำเพื่อความสะอาดเรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด และสามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ แต่ไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินตามความในวรรคก่อน หรือเมื่อคดีเลิกกัน โดยผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินนั้นยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูง หรือโดยยอมชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ และเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันคดีถึงที่สุด หรือยอมชำระค่าปรับหรือเสียค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ แล้วแต่กรณี ผู้นั้นยังไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจมอบหมายให้บุคคลใด ๆ เข้าจัดทำเพื่อความสะอาดเรียบร้อยตามคำเตือนนั้นได้ และให้ผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินนั้นชดใช้ค่าใช้จ่ายในการเข้าจัดทำความสะอาดเรียบร้อยให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น

ในกรณีที่ผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งได้ให้คำเตือนตามความในวรรคแรก เพราะไม่สามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะเข้าไปดำเนินการเพื่อจัดทำความสะอาดเรียบร้อยตามคำเตือนนั้น แทนผู้ครอบครองก็ได้

มาตรา ๑๑ ผู้ใดเป็นเจ้าของอาคารซึ่งตั้งอยู่ในระยะไม่เกินยี่สิบเมตรจากถนนที่มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่าแปดเมตร และที่เห็นได้จากถนนนั้น ปล่อยให้อาคารนั้นชำรุดทรุดโทรมจนมีลักษณะเป็นที่น่ารังเกียจ เมื่อได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้ซ่อมแซมจัดทำให้เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด และถ้าสามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ แต่ไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษเจ้าของอาคารตามความในวรรคก่อน หรือเมื่อคดีเลิกกันโดยเจ้าของอาคารยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูง หรือโดยยอมชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ ให้นำความในวรรคสองของมาตรา ๑๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่เจ้าของอาคารไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งได้ให้คำเตือนตามความในวรรคแรก เพราะไม่สามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะเข้าไปดำเนินการเพื่อซ่อมแซมจัดทำให้เรียบร้อยตามคำเตือนนั้นแทนเจ้าของอาคารก็ได้

มาตรา ๑๒ เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นเห็นว่าอาคารใดซึ่งตั้งอยู่ริมถนนที่มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่าแปดเมตร ชำรุดทรุดโทรมหรืออยู่ในสภาพอันเป็นที่น่ารังเกียจและไม่อาจแก้ไขได้ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตั้งกรรมการไม่น้อยกว่าเจ็ดนาย โดยให้มีนายช่างผู้มีคุณวุฒิในการก่อสร้างไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีรวมอยู่ด้วยเป็นผู้พิจารณา ถ้ากรรมการไม่น้อยกว่าห้านายเห็นว่าอาคาร

นั้นไม่อาจแก้ไขได้ และบุคคลซึ่งอยู่ในอาศัยในสถานที่นั้นมีที่อยู่อาศัยในสถานที่แห่งอื่น หรือถ้าไม่มี เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย สามารถจะจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ที่อยู่อาศัยในสถานที่นั้น ในสภาพและความเป็นอยู่ที่ไม่ใกล้เคียงกับสภาพและความเป็นอยู่เดิม เป็นการชั่วคราวภายในระยะเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีและเห็นสมควรให้รื้อถอน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารจัดการรื้อถอนให้เสร็จสิ้นภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่ง ถ้าไม่สามารถแจ้งคำสั่งให้ผู้เป็นเจ้าของดำเนินการดังกล่าวได้ ก็ให้แจ้งคำสั่งให้ผู้ครอบครองดำเนินการแทน ในกรณีที่ปรากฏตัวผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ก็ให้ปิดคำสั่งไว้ ณ อาคารนั้น และให้ถือว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารได้ทราบคำสั่งนั้นแล้ว ตั้งแต่วันที่ปิดคำสั่งนั้น

เจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งจะต้องปฏิบัติตามความในวรรคก่อน มีสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรี ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยภายในสิบห้าวันนับแต่วันทราบคำสั่งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

ในกรณีที่รัฐมนตรีวินิจฉัยให้ยกอุทธรณ์ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร จัดการรื้อถอนอาคารให้เสร็จสิ้นภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบคำวินิจฉัยของรัฐมนตรี

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๑๒ วรรคแรก หรือตามคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๒ วรรคสาม ภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการรื้อถอนอาคารโดยคิดค่าใช้จ่ายจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารตามที่ได้ใช้จ่ายไปจริง ในการนี้ให้มีอำนาจขนส่งของที่อยู่ในอาคารออกไปจากอาคารนั้นได้ โดยไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายใด ๆ หากเกิดขึ้นเมื่อได้ใช้ความระมัดระวังในการจัดทำไปตามสมควรแล้ว

การดำเนินการกับวัตถุก่อสร้างซึ่งถูกรื้อถอน รวมทั้งสิ่งของที่ขนออกไปจากอาคารตามความในวรรคก่อน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมอบกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ถ้าไม่ปรากฏตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยอมรับมอบวัตถุหรือสิ่งของนั้น ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจจัดการขายโดยวิธีที่เห็นสมควร และให้นำความในมาตรา ๑๓๒๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับกับแก่เงินที่ขายทรัพย์สินนั้นได้โดยอนุโลม

มาตรา ๑๔ ผู้ใดเล่นว้าว ฟุตบอลล์ ตะกร้อ หรือเล่นกีฬาอย่างใด ๆ ในถนนหรือสถานสาธารณะ ซึ่งมีได้จัดไว้เพื่อการนั้น ๆ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา ๑๕ ผู้ใดเด็ดใบ ดอก หรือผลของผลไม้ซึ่งปลูกไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือกระทำได้ด้วยประการใด ๆ ให้เกิดความเสียหายแก่ต้นไม้ต้นนั้น หรือกระทำได้ด้วยประการใด ให้เกิดความเสียหายแก่โคมไฟ ป้าย หรือวัตถุหรือสิ่งใด ๆ ที่ติดตั้งไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ การกระทำได้ดังกล่าวนี้อาจเป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่ก็ตาม

ถ้าเป็นการกระทำแก่ทรัพย์สินที่มีราคาเล็กน้อย หรือทำให้เกิดความเสียหายแต่เพียงเล็กน้อย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๑๖ ผู้ใด บ้วน สั่ง หรือถ่ม น้ำลาย น้ำมูก น้ำหมาก เสมหะ เท หรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือลงบนพื้นรถหรือเรือสาธารณะ โรงมหรสพ ร้านค้า หรือสถานที่ใด ๆ ที่ประชาชนมีสิทธิเข้าไป หรือลง ณ ที่ใด ๆ ในสถานสาธารณะ ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นมิได้จัดไว้เพื่อการนั้น หรือลงในแม่น้ำ หรือคลองภายในบริเวณที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ติดตั้งหรือแขวนประกาศระบุห้ามไว้ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ถนนหรือสถานสาธารณะเประเปื้อนหรือสกปรก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา ๑๗ ผู้ใดถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะลงบนถนนหรือ ณ ที่ใด ๆ ในสถานสาธารณะ หรือที่ซึ่งเห็นได้จากถนนหรือสถานสาธารณะซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นมิได้จัดไว้เพื่อการนั้น หรือลงในแม่น้ำหรือคลองภายในบริเวณที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ติดตั้งหรือแขวนป้ายประกาศระบุห้ามไว้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๑๘ เจ้าของร้านขายอาหารและหรือเครื่องดื่ม ซึ่งได้จัดสถานที่ไว้ให้ผู้ซื้อบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่มนั้นได้ มีขนาดอาจใช้ได้ในขณะที่เดียวกันไม่ต่ำกว่าสี่สิบคน และเจ้าของร้านจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะซึ่งตั้งทำการค้าอยู่ริมถนน ต้องจัดให้มีส้วมเพื่อให้บุคคลซึ่งยอมเสียค่าบริการใช้ได้ ในระหว่างเวลาที่เปิดทำการค้า ค่าบริการมิให้เรียกเก็บเกินอัตราที่กำหนดไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้

ร้านขายอาหารและหรือเครื่องดื่มซึ่งจัดให้มีขึ้นในงานหรือกิจการใดเป็นการชั่วคราว มิให้ถือว่าเป็นร้านที่ขายอาหารและหรือเครื่องดื่มตามมาตรานี้

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษเจ้าของร้านขายอาหารและหรือเครื่องดื่ม หรือเจ้าของร้านจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงตามความในวรรคก่อน หรือเมื่อคดีเลิกกันโดยบุคคล เช่นว่านั้นยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูง หรือโดยยอมชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ และเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันคดีถึงที่สุด หรือยอมชำระค่าปรับหรือเสียค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ แล้วแต่กรณี เจ้าของร้านขายอาหารและหรือเครื่องดื่ม หรือเจ้าของร้านจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงยังไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคก่อน ต้องระวางโทษปรับวันละห้าสิบบาท นับแต่วันคดีถึงที่สุดหรือยอมชำระค่าปรับหรือเสียค่าปรับตามคำเปรียบเทียบ แล้วแต่กรณี ตลอดไปทุกวัน จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคก่อนนั้น

มาตรา ๑๙ ผู้ใดยืม นั่งหรือนอนบนราวสะพานสาธารณะ หรือโดยไม่มีเหตุอันสมควรนอนในที่สาธารณะ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา ๒๐ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศกำหนดเวลาห้ามเข้า หรือคงอยู่ในสถานสาธารณะ ประกาศนั้นให้ติดตั้งหรือแขวนไว้ในที่เห็นได้ง่ายที่บริเวณสถานสาธารณะที่ห้าม

ผู้ใดฝ่าฝืนประกาศของเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ได้ประกาศตามความในวรรคก่อน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๒๑ ค่าธรรมเนียมและค่าปรับที่เก็บได้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้นำส่งเป็นรายได้ของเทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๒ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎหมายเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

อัตราค่าใบอนุญาตและค่าบริการ

ลำดับ ที่	ประเภท	จำนวนเงิน	
		บาท	สตางค์
๑.	ค่าใบอนุญาตปิดแผ่นประกาศ หรือเขียนข้อความ หรือภาพ ติดตั้ง เขียนซึ่งป้ายหรือเอกสาร หรือทั้ง หรือโปรยแผ่น ประกาศ เพื่อโฆษณาแก่ประชาชน	๕๐	-
๒.	ค่าบริการใช้ส้วม ครั้งละ	-	๕๐

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากสภาพทั่ว ๆ ไปของบ้านเมืองในขณะนี้ ยังไม่สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่ควร และบรรดากฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อประโยชน์ในการนี้ยังไม่เหมาะสม และไม่พอเพียงที่จะใช้บังคับได้ตามควรแก่กรณี จึงสมควรตรากฎหมายนี้ขึ้น เพื่อจัดให้บ้านเมืองอยู่ในสภาพที่สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๗ ตอนที่ ๗๗ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๐๓

หน้า ๗๑๙ - ๗๓๔

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติ

สัญชาติ

พ.ศ. ๒๔๙๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๕

เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสัญชาติและการแปลงสัญชาติ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ตั้งต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๙๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสัญชาติ พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ และกฎหมายแปลงชาติ ร.ศ. ๑๓๐

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า บุคคลที่รัฐมนตรีแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“คนไทย” หมายความว่า ผู้ที่มีสัญชาติไทย

“คนต่างด้าว” หมายความว่า ผู้ที่ไม่ได้มีสัญชาติไทย

มาตรา ๕ ในกรณีพิเศษเฉพาะเรื่อง รัฐมนตรีจะผ่อนผันหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมการขอแปลงสัญชาติ หรือหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติให้แก่ผู้ใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการขอแปลงสัญชาติไม่เกินห้าพันบาท และค่าธรรมเนียมการออกหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติ หรือใบแทนไม่เกินห้าร้อยบาท และกิจการอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๒

การได้สัญชาติไทย

มาตรา ๗ บุคคลดังต่อไปนี้ ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (๑) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร
- (๒) ผู้เกิดโดยมารดาเป็นคนไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร
- (๓) ผู้เกิดในราชอาณาจักร

มาตรา ๘ หญิงต่างด้าวที่ทำการสมรสกับคนไทย ย่อมได้สัญชาติไทย

มาตรา ๙ คนต่างด้าวในลักษณะดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ คือ

- (๑) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและตามกฎหมายแห่งชาติตน
- (๒) มีความประพฤติดีและมีอาชีพเป็นหลักฐาน
- (๓) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันยื่นขอแปลงสัญชาติเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี

(๔) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติในมาตรา ๙ (๓) มิให้นำมาใช้บังคับ ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติ

- (๑) ได้กระทำความดีความชอบพิเศษต่อประเทศไทย
- (๒) เป็นบุตรของผู้ที่ได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือของผู้ที่ได้คืนสัญชาติไทยซึ่งในขณะที่ยังบิดาหรือมารดาแปลงหรือได้คืนสัญชาติไทยนั้น ตนบรรลุนิติภาวะแล้ว
- (๓) เป็นบุคคลผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาแล้ว

มาตรา ๑๑ ผู้ใดประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ให้ทำคำขอยื่นต่อรัฐมนตรี ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยนั้น ย่อมอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรอนุญาต ให้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ให้ผู้ขอปฏิญาณตนว่า จะมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศไทย

การแปลงสัญชาติเป็นไทยให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผู้แปลงสัญชาติเป็นไทยชอบที่จะขอหนังสือสำคัญการแปลงชาติได้

มาตรา ๑๒ การแปลงสัญชาติเป็นไทยให้มีผลเฉพาะตัว

หมวด ๓

การเสียสัญชาติไทย

มาตรา ๑๓ หญิงไทยซึ่งทำการสมรสกับคนต่างด้าวยอมสละสัญชาติไทย ถ้าหากว่าตามกฎหมายแห่งประเทศของสามีตนอาจถือสัญชาติของสามีได้ และหญิงนั้นได้แสดงความจำนงโดยชัดแจ้งสละสัญชาติไทยต่อนายทะเบียนสมรส

มาตรา ๑๔ บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักร แต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว มีสิทธิขอสละสัญชาติไทย เพื่อถือเอาสัญชาติของบิดาได้ ถ้าหากว่ากฎหมายของประเทศที่บิดามีสัญชาติยอมให้ถือเอาสัญชาตินั้น โดยทำคำขอเป็นหนังสือยื่นต่อพนักงานทูตหรือกงสุลไทยในต่างประเทศ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่มิอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อรัฐมนตรีพิจารณาคำขอของบุคคลดังกล่าวในวรรคก่อน เห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อถือ ก็ให้ส่งอนุญาตให้บุคคลนั้นสละสัญชาติไทยได้ การสละสัญชาติไทยให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๕ ผู้ใดมีสัญชาติไทยและสัญชาติตามกฎหมายของประเทศอื่นด้วย ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ทำคำขอยื่นต่อรัฐมนตรีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สละสัญชาติไทยนั้น ย่อมอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี
การสละสัญชาติไทยให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การสละสัญชาติย่อมมีผลเป็นการเฉพาะตัว

มาตรา ๑๖ บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักร แต่บิดาเป็นคนต่างด้าวนั้น ถ้าไปอยู่เสียในต่างประเทศที่บิดามี หรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดิตต่อกันเกินกว่าสิบปี นับแต่บรรลุนิติภาวะก็ดี มีหลักฐานอื่นแสดงให้เห็นว่ายังคงถือสัญชาติแห่งบิดาตนก็ดี หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นภัยอันตรายต่อความปลอดภัยของชาติ หรือเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของชาติ หรือสิทธิของประเทศไทยก็ดี หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสุภาพ หรือความเจริญแห่งสาธารณชนก็ดี เมื่อพนักงานอัยการร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ถอนสัญชาติไทยของผู้นั้นเสียได้ คำสั่งศาลให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๗ คนไทยซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าวยอมขาดจากสัญชาติไทย

มาตรา ๑๘ ผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ อาจถูกถอนสัญชาติได้ เมื่อ

(๑) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยการฉ้อฉล หรือโดยปกปิดข้อเท็จจริง

(๒) มีพยานหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังถือสัญชาติเดิม

(๓) ผู้แปลงสัญชาตินั้นได้กระทำการใด ๆ อันเป็นภัยอันตรายต่อความปลอดภัยของชาติ หรือเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของชาติ หรือสิทธิ หรือเกียรติของประเทศไทย

(๔) ผู้แปลงสัญชาตินั้นได้กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสุภาพ หรือความเจริญแห่งสาธารณชน

(๕) ผู้แปลงสัญชาตินั้นไปอยู่นอกประเทศ โดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเจ็ดปี

(๖) ผู้แปลงสัญชาตินั้นยังคงมีสัญชาติของรัฐที่ทำสงครามกับประเทศไทย

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาการถอนสัญชาติตามมาตรา นี้ ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกสี่คน คือ อธิบดีกรมอัยการ อธิบดีกรมตำรวจ อธิบดีกรมมหาดไทย และผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ

เมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่าบุคคลใดอาจถูกถอนสัญชาติได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการเห็นควรสั่งถอนสัญชาติของบุคคลนั้น ก็ให้เสนอต่อรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติแล้ว ให้นำความกราบบังคมทูล

มาตรา ๑๙ การถอนสัญชาติตามมาตรา ๑๘ นั้น จะให้ขยายไปถึงภริยาและบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะของผู้ถูกถอนสัญชาติไทยด้วยก็ได้ ถ้าหากว่าภริยาหรือบุตรนั้นได้สัญชาติไทยเนื่องแต่การแปลงสัญชาติของผู้ถูกถอนสัญชาตินั้น เว้นแต่ภริยาซึ่งเคยมีสัญชาติไทยอยู่แล้ว ก่อนทำการสมรส

การถอนสัญชาติไทยให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

หมวด ๔

การได้คืนสัญชาติไทย

มาตรา ๒๐ คนไทยซึ่งเสียสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ถ้าประสงค์จะได้คืนมาซึ่งสัญชาติไทย ให้ทำคำขอยื่นต่อรัฐมนตรีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้คืนสัญชาติไทยย่อมอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ ผู้ขอย่อมมีสิทธิที่จะได้คืนสัญชาติไทย คือ

- (๑) ผู้ขอเป็นหญิงไทยเสียสัญชาติไปโดยการสมรสกับคนต่างด้าว และได้ขาดจากการสมรสแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ
- (๒) ผู้ขอเป็นคนไทยซึ่งเสียสัญชาติตามบิดาหรือมารดาในขณะที่ตนยังไม่บรรลุนิติภาวะ และได้ทำการร้องขอเพื่อให้ได้คืนมาซึ่งสัญชาติไทย เมื่อตนบรรลุนิติภาวะแล้วภายในสองปี

การได้คืนสัญชาติไทยให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๑๐ ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕

หน้า ๑๐๓ - ๑๑๒

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นาย มิตรชัย กุลแสงเจริญ
วันเดือนปีเกิด	5 มกราคม 2509
สถานที่เกิด	เขตนานนาวา กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	144/7 ซอยจันทน์เก่า 1 ถนนจันทน์เก่า แขวงช่องนนทรี เขตนานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนปิ่นเกล้าพิทยาสรรพ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2528	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จาก วิทยาลัยเทคโนโลยีและ อาชีวศึกษา วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ
พ.ศ. 2530	ประกาศนียบัตรการศึกษาระดับปริญญาตรี จาก bunkagaikokugosenmongakkou 文化外国語専門学校 ประเทศญี่ปุ่น
พ.ศ. 2532	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จาก วิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตบพิตรพิมุข มหาเมฆ
พ.ศ. 2534	ศศ. บ. (ไทยคดีศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2548	ศศ. ม. (ประวัติศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ